TÜRK DİL KURUMU

AHMET MİDHAT EFENDİ

BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar II

HASAN MELLÂH

YAHUT

SIR İÇİNDE ESRAR

Hazırlayan

Ali Şükrü Çoruk

ANKARA, 2000

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI: 746
YENİ TÜRK EDEBİYATI KAYNAK METİNLERİ DİZİSİ: 2

AHMET MİDHAT EFENDİ
BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar II

HASAN MELLÂH
YAHUT
SIR İÇİNDE ESRAR

Hazırlayan

Ali Şükrü Çoruk

ANKARA, 2000

5846 sayılı kanuna göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

Ahmet Mithat

Hasan Mellâh; yahut sır içinde esrar / Ahmet Mithat; Haz. Ali Şükrü Çolak. — Ankara: Türk Dil Kurumu, 2000.

433 s. ; 20 cm. – (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları ; 746. Yeni Türk Edebiyatı Kaynak Metinleri Dizisi; 2. Ahmet Mithat Efendi Bütün Eserleri Romanlar: 2)

ISBN 975-16-1287-X

1. Türk Romanı I. Çolak, Ali Şükrü (haz.) II. k.a III. Eseradı: Sır İçinde Esrar

813.42

İnceleyen : Prof. Dr. İsmail PARLATIR

ISBN : 975-16-1287-X

ÖN SÖZ

Ahmet Midhat Efendi, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren batı etkisinde değişmeye başlayan edebiyatımızın önde gelen şahsiyetlerinden birisidir. Şiir hariç, roman, hikâye, tiyatro, anı, seyahat yazısı, tenkit, deneme, gazete makalesi gibi hemen her çeşit edebî türde eser kaleme almış, batı edebiyatlarından tercüme yahut uyarlamalar yapmış, geniş bir yelpazede küçüklü büyüklü çok sayıda fikrî eserler, küçük çaplı eğitici popüler kitaplar ve ders kitapları yayımlamıştır.

Ahmet Midhat Efendinin basın ve yayın hayatındaki çalışmaları, devrinin hemen her ihtiyacına cevap vermiştir. Çıkardığı dergilerin yanı sıra sahibi ve başyazarı olduğu *Tercümân-ı Hakîkat* gazetesi de XIX. yüzyılın Türk kültür ve siyasî hayatının en önemli yayım organlarından biri olmuştur.

Ahmet Midhat Efendi, yazdıklarıyla bir devri dolduran adamdır. Eserleriyle zamanına ve sonrasına üç beş kitaplık bir külliyat değil, neredeyse hemen her konudaki eserlerinden oluşan bir kütüphane vermiş kültür adamımızdır. Ona, bu yazı faaliyetinin yoğunluğu dolayısıyla devrinde "yazı makinası", bu çalışmalarında halkı bilgilendirmeyi ve eğitmeyi amaç edindiğinden dolayı da bir eserinin adından hareketle "Hâce-i Evvel" (ilk öğretmen) isimleri verilmiştir.

Ahmet Midhat Efendinin en fazla eser verdiği edebî tür romandır. Ona göre roman "cihan içinde bir cihan"dır. Romancı, yaşadığı dünyayı beğenmez. Beğenmediği bu dünyanın önüne, okuyucunun daha çok beğeneceğini ümit ettiği yeni ve yapay bir dünya koymaya çalışır. Bunu yaparken

de kurduğu yeni dünyadaki her şeyi kendi anlayışına göre düzenler. Romanı "Hakîkat-i ahvâl-i beşeriyyenin tasviri" olarak gören Ahmet Midhat Efendi, bu yeni dünyanın insana uygun olarak kurulmasını da ister. Romancının çevresine bakmasının yeterli olacağına inanır. Romanlarda hayal ürünü olan olay ve şahıslara da yer verilebileceğine işaret eden yazar, ancak bunların gerçekmiş gibi canlandırılmasını ister. Bu romanlarda okuyucuya hemen kendisini gösteren taraf, gevşek ve rahat bir üslûpla, bir sohbet havası ve yârenlik edasıyla yazılmış olmalarıdır. Bu rahatlık ve yârenlik edasının arkasında ise bir yandan yüzyıllar boyu meddah hikâyeleri dinlemiş bir toplumun önüne, okuması için koyduğu yeni edebî türü yadırgamaması, diğer yandan bütün hayatı boyunca yazma eylemine biçtiği fonksiyon kendisini gösterir. Onun romanları, neredeyse "tıkış tıkış" abartmasına hak verdirecek oranda bilgi yüklüdür. Yazar, romanı bir araç olarak kabul edip okuyucuyu, konunun vardığı her alanda, sözün gittiği her konuda iyi kötü biraz daha bilgilendirmeyi hep birinci plânda tutmaktadır. Ahmet Midhat Efendinin romanı "malûmat-furûş" bir romandır. Cemil Meriç'in, onun bütün eserlerini göz önünde bulundurarak hakkında yaptığı bir niteleme ona son derece uygundur: "Tek kişilik akademi".

Romanlarında Ahmet Midhat Efendinin yapmak istediği bir şey daha vardır ki Ahmet Hamdi Tanpınar *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinde vurucu ve özetleyici bir tespitle dile getirir: "Hakikatte Ahmet Midhat Efendinin bütün eseri bir halk okuma odasıdır." Tanpınar'a göre o, zamanının insanına okuma zevkini vermiş, bunu giderek bir alışkanlığa dönüştürmüştür: "Namık Kemal'de ve benzerlerinde mütalâa bir nevi mücadele idi. Onda dinlenme ve hülyadan gelen sıcaklıkta ısınma oldu. Birdenbire onun kitaplarıyla, çalışan

insanın hayatına dinlenme saati girdi. Okumaya ayrılan saat. İşte cemiyetimize getirdiği şey. Ve onunla küçük insanların hayatı değişti. Küçük ahşap evlerde lâmba başındaki saatler, başka bir mana ve hüviyet kazandılar. Bütün aile, okuma bilenin etrafında toplandı ve okunanı münakaşaya başladı."

Tanpınar'ın bu tespitleri Ahmet Midhat Efendinin romanlarındaki sohbet üslûbunu, sıkmama amacını ve bilgilendirme gayretinin sebebini çok iyi anlatmaktadır.

Ahmet Midhat Efendiye göre başarılı romanlar, birbiri içine girmiş, ancak gelişmeleri ve çözümleri birbirine bağlı olaylardan kuruludur. Okuyucu da böyle kurulmuş romanları sever. Ona göre efsaneler, menakıpnameler ve tarihî olaylar da roman şeklinde yeniden kaleme alınabilir.

Ahmet Midhat Efendinin romanları konuları bakımından büyük bir açılım ve zenginlik taşır. Tarihî olaylardan, aşk, macera, polisiye, fen, ahlâk konularına, Avrupa şehirlerinden Afrika, Güney Amerika içlerine, uzak diyarların insanlarından yerli hayatın ayrıntılarına, imparatorluk şehirlerinin sakin mahalle yaşayışlarından hareketli çarşı pazar hayatına, zamanının genç kız hülyalarından maceraperest delikanlı taşkınlıklarına kadar dağılan bir yelpazeyi alabildiğine zengin ve renkli tonlarla karşımızda açar. Onların bu canlılığı, konu ve ilgi çeşitliliği, bu romanları bugün bizim için de hâlâ okunabilir, alâkamızı üzerine çekebilir kılacak niteliktedir. Öte yandan ise bu eserler, böylesi geniş bir açılımla, hayatla, geçmişle ve gelecekle kurduğu ilişkileri araya giren bir yüzyıldan fazla zaman tortusunun üzerinden atlayarak bize taşımaları ile de bu dönem hakkında yapılacak çok çeşitli disiplinlerdeki çok farklı araştırmalara kaynaklık edecek,

onlara zengin malzeme sağlayacak, bugünün okuyucusunda da hoş ve meraklı ilgiler uyandıracak bir kültür hazinesidir.

Bu düşüncelerden hareketle, Ahmet Midhat Efendinin romanlarını bir külliyat hâlinde yeni yazıya aktarmış bulunuyoruz.

Bunu yaparken, bu eserlerin edebiyat, dil, sosyoloji, sosyopsikoloji ve sosyal tarih ve dil çalışmaları bakımından dönemlerinin birer belgesi olmaları gerçeğini göz önünde bulundurarak, romanların dilinde herhangi bir sadeleştirme ve değiştirmeye gitmedik. Okumayı kolaylaştırmak ve imlâ birliğini sağlamak amacıyla Türk Dil Kurumunun 1996'da basılan İmlâ Klavuzu'nu esas aldık. Romanlardaki yabancı kelime ve terkiplerin İmlâ Klavuzu'ndaki şekillerine bağlı kaldık. İmlâ Klavuzu'nda bulunmayan kelime ve terkipleri aslına uygun olarak çevirdik.

HASAN MELLÂH
YAHUT
SIR İÇİNDE ESRAR

Kırk Ambar İlâvesi
-Hikâye Gözü-

HASAN MELLÂH
YAHUT
SIR İÇİNDE ESRAR

Sahibi
Mehmed Cevdet

Cüz numarası
1

İlk defa olarak Beyoğlu'nda Hacopulo Çarşısı'nda 13 numaralı Şark Matbaası'nda basılmıştır.

İstanbul
1291

Mukaddime

Memleketimizde bir iki üç seneden beri matbûât-ı cedîdece görülmekte bulunan terakki elhak mûcib-i teşekkür olacak bir dereceye varmış olduğunu herkes teslim ediyor.

Vakıa, şimdiye kadar meydana konulan asarın ufak tefek şeyler oldukları itiraf edilebilir. Ancak terakki için en emniyetli bir yol aranırsa işi böyle küçükten başlayıp iktizâ-yı hâl ve maslahatın müsaadesi derecesinde büyültmek yolu meydana çıkmaz mı?

Bundan başka meydana konulan icraat eğerçi henüz ufak tefek şeylerden addolunursa da matbuatça asr-ı terakkimiz demek olan şu üç sene zarfında Osmanlı karihasının kesp eylediği vüs'at yalnız şimdiye kadar görülen semerâtı nispetinde değildir. İşte ben kariha-i milliyyemizin bugünkü vüs'atinden bir numunecik olabilmek üzere şu "Hasan Mellâh" yahut "Sır İçinde Esrar" serlevhalı hikâyeyi kaleme aldım ve meydana koydum. Tercüme değildir, taklit dahi değildir. Tasvir ve telif ise de, gönlüm beni her şeyde iktidarımın fevkine kadar icbar ve sevk eylediği gibi bu hikâyede dahi "Monte Christo" hikâyesini tanzir derecesine kadar sevk eyledi.

Ama eserim Alexandre Dumas'nın eserine nispetle binde bir derecesini de bulamayacakmış. Varsın bulamasın. Üç yüz seneden beri edebiyat ve hikemiyatla uğraşan bir milletin üç bini tecavüz eden erbâb-ı kalemi meyanında teferrüt etmiş olan bir muharrir ile üç seneden beri edebiyat ve hikemiyâta sarf-ı zihn etmeye başlamış olan bir milletin henüz otuza varamayan erbâb-ı kalemi meyanında gayretten başka bir şöhreti olmayan muharririn arasındaki farkı hesaba katarsak, gönlümün bu icbarından dolayı ma'yûb olamam itikadındayım.

Velev ki ma'yûb olayım.. Velev ki bu yolda âlem-i edebiyyât ve hikemiyâtca mevcudiyetimi mahvetmiş olayım. Ne zararı var? Terakki denilen şey ileride bulunanları gördükçe onların menziletine can atmakla hâsıl olur. Menzil-i maksada varılabilirse ne âlâ, varılamazsa bari istihsâl-i maksad yolunda

kaybolunmuş olur. Mıhlanmış gibi bir yerde kalmaktansa velev ki zıya için olsun hareket elbette evlâdır.

Lâkin bende başka bir itikat daha var ki böyle bir korkuyu gözlerimin önünden kaldırıyor. Şöyle ki: Bundan üç sene mukaddem ortada hiçbir şey yok iken mücerret ortaya çıkıvermekliğin göze aldırılıvermiş olması sayesinde değil midir ki bugün haftada (iyi kötü) dört beş eser erbâb-ı mütâlâanın nazargâh-ı kabûllerine arz olunacak kadar terakki hâsıl oldu? Şimdi dahi edebiyat ve hikemiyât yolunda velev ki sıçramak kabilinden olsun bir büyücek adım daha atıvermekle yine şu üç senelik terakki nispetinde bir terakkiye daha dest-res olabilmek muhal ve mümteni görülecek bir şey değildir. Öyleyse bu adımı dahi niçin atmamalı?

Hâsılıkelâm, bu eserde gösterdiğim cür'eti küstahlığa hamleden olursa ilerde cür'etimin mahzâ bir gayretten, bir cesaretten bir fedakârlıktan ibaret olduğunu görerek mahcup kalacağını kendisine şimdiden arz ederim. Bazı muharrirlerimizin lisanında modalaşmış olduğu veçhile ben "eserim enzâr-ı umûmiyyeye arza şayan bir şey değilse de halkın mürüvvet-i hatâ-pûşânesine müsteniden" arz etmiyorum. Bilâkis eserimde görülecek kusur ve noksan meydana konulmalı ki hem ben tashîh-i hatâ ve ikmâl-i noksân edeyim, hem de bu yolda heveskâr olanların istifadesi katmerleşsin.

Sözü bitirmeden evvel şunu da söyleyim ki bu hikâye sırf hayal nev'inden de değildir. Derununda mezkûr esamiden bazıları tarihçe o kadar büyük ehemmiyet almışlardır ki yalnız onların sergüzeşt-i hâllerini doğrudan doğruya kaleme almak büyük bir roman yazmış olmak demektir.

İşte sözüm burada bitti. Daha ziyade tatvîl-i kelâm ile vakit kaybetmeyerek hemen hikâyeye şürû' etmeyi vacip gördüm.

Muharrir

Birinci Kitap

Birinci Bap

Marsilya'dan kalkıp Fas devletinin birinci iskelesi bulunan Tanca'ya yanaşmak için Sebte Boğazı'na doğru yol veren bir sefine Akdeniz'in Minorca ve Mallorca ve Petit Eugenie adalarını mürur edince karşısında Palos Burnu'nu müşahede eder. Mezkûr burnun cenup cihetinden iç tarafında vaki köy üzerinde Cartagena kasabası görülür.

İşbu Cartagena kasabasının nüfusu otuz bine varmaz küçük bir yer ise de İspanya ülkesinin Akdeniz sevâhilince birinci derecede addolunacak bir limana malik olmak cihetiyle ticareti pek fevkalâdedir. Binaenaleyh İspanya milletinin Akdeniz'de geşt ü güzâr eden tüccar sefineleri ashabından en çoğu kasaba-i mezkûrede ikamet eder ve Akdeniz'in her taraf sularını lâyıkıyla bilen İspanyol kaptanları dahi mevsim-i şitâyı ve sair boş vakitlerini orada imrâr eyler ki şu hâle göre kasaba-i mezkûre zengin yatağı bir yer addolunur.

Kasaba-i mezkûre mevkinin letafetini ve bağ ve bahçelerinin ve akarsularının ve her biri bir sâhib-i tabîat tarafından inşa edilmiş olan güzel binalarının ne kadar muhtasar olursa olsun tarifine girişecek olsak her hâlde bir çok sahifeleri tarîfât-ı mezkûre ile doldurmak lâzım gelir.

1790 senesine doğru Cartagena'da Alfons isminde bir adam türedi ki servette asrının gerçekten yegânesi idi.

Bu adam Cartagena'nın yerlisidir. Lâkin kendisi Cezayir ve Mısır ve Memâlik-i Osmâniyye taraflarını tul müddet geşt ü güzâr eylemiş olduğundan Cartagenalılar mumaileyhi "şarklı" diye yâd ederdi. Rivayete göre fevkalâde addolunmaya şayan olan servetini dahi şark taraflarını seyahatle ettiği ahzüitalarda kazanmış imiş.

Mumaileyhin konağı Cartagena kasabasının alt tarafında, yani cenûb-ı garbî semtinde, denize tabiî nezâret-i kâmilesi olan bir bayırın üzerinde idi ki konağın etrafını muhit olan bahçenin tımar ve tezyini mahallince darbımesel hükmünü giymişti.

Vakıa, konak o kadar cesim bir şey olmayıp gayeti sekiz on parça oda ve salondan ibaret idiyse de kasaba-i mezkûrenin ağleb-i ahâlisi gibi Alfons dahi gözü binaya meraklı bir adam olduğu cihetle mimarı Cezayir'den celp ederek binasını Arapkârî bir güzel biçimde yaptırmıştı.

Binanın tezyînât-ı mimâriyyesini vasfedebilmek için her oyma ve nakşını ve her sütun ve kemerini fenn-i mimârînin bir kaidesine tatbik ile uğraşmak lâzım olup, bu işin ziyadesiyle uzunluğundan kat'-ı nazar burada o kadar ehemmiyeti dahi olmamak cihetiyle ondan sarfınazar etmek icap eyledi.

Yalnız taksîmât-ı dâhiliyyesi hakkında şu kadarcık malûmat verelim ki konak bir zemin katıyla onun üzerinde bir kat olarak bina kılınmış olup, zemin katına kapıdan girildiği zaman sağ ve sol taraflarda birer odaya tesadüf edilir. Ve karşı gelen tarafta üst kata çıkan çifte merdivenle bunlar arasında bir kapı müşahede olunur ki, mezkûr kapı öbür tarafta bulunan matbah dairesine ve hizmetçi odalarına çıkar. Üst katta binanın her köşesinde birer muntazam oda vardır. Bu hâlde iki oda mabeyni olmak üzeri murabbaü'ş-şekl dört parça yer kalıp, bunlardan birisini merdiven işgal eylemiş ve merdiven mukabili olan dahi sofaya katılıp bu hâlde sofa şekl-i mustatîle girmiş. Ve iki yanlarda kalan parçaların dahi önleri cam ile setr olunmuş ve içleri döşenmişti ki, onlar dahi ayrıca birer oda süsü verirdi.

Yukarıda zikri sebkat eden merdivenden başka konağın merdiveni olmayıp, fakat alt kata girildiği zaman sağda ve solda görülen odaların içinden bunların üzerlerinde bulunan odalara birer gizli merdivencik çıkardı.

İşte konağın taksîmât-ı dâhiliyyesi şundan ibaret olup hey'et-i mecmûasıyla bu bina bahçenin op orta yerinde bulunurdu ki, ahır dairesi ve uşak vesaire odaları dahi hariçte idiler.

Alfons'un serveti sâlifü'z-zikr konaktan ve denizde geşt ü güzâr eden on beş yirmi kıt'a sefineden maada, nakit olarak yüzbin taler derecesinde olup, bu kadar servet mukabilinde familya halkı denilebilecek kalabalığı ise bir kendisinden ve bir de kızı Cuzella'dan ibaretti. Lâkin karada oturmak mülâbesesiyle dairesinde seyis ve uşak ve bahçıvan on, on beş nefer kadar adam bulunduğu gibi konağın içinde dahi bir aşçı ve bir sofracı ile birisi

Rahibe Sipros'un ne kıratta bir kadın olduğunu nazarımızda tayin edebilmek için müntehâ-yı sergüzeştini duysak kâfidir.

Bîçare kadıncağız kitâb-ı tabîatın hangi varakı açılsa âlemin beka-yı kıvâmı tenâsül-i umûmîye mütevakkıf olduğuna dair bin ayet görüldüğü hâlde rahip ve rahibelerin teehhülden menedilmesine hiç bir mana verememişti. Kendisi ise her kanunu esasen tabiat koyarak badehu bu esasî üzerine sair kavânîn bina edileceği fikrinde olmakla gönlünü politika erbabından bir adamı sevmekten bir türlü menedemedi. Sevdiği adam elhak sevilecek bir adamdı. İkisi meyanında izdivaç kararlaşıp Sipros dahi bir kolayını bularak rahibeliğinden yakayı kurtaracağı zaman sevdiği adamcağız nâgâh hükûmet tarafından ahz u giriftle kurşuna dizilmesi üzerine kız dahi bitteverrüm şakirdi Cuzella'yı diğer refikası Marie'ye ve âlemin varını yoğunu dahi yine ehl-i âleme terk ederek âzimdâr-ı ahret olmuştur.

İmdi rahibe iken bittefennün bu derece hürriyyet-i efkâra malik bulunan bir muallimenin dest-i terbiyesinde bulunmuş olan bir kızın ne kadar serbestî-i efkâra malik olacağı mütalâa edilirse Cuzella'nın mahiyeti bir kat daha anlaşılır.

İkinci muallime bulunan Marie ise kendi lisanı bulunan İspanyol lisanından maada Fransız ve Latin ve Yunan lisanlarını dahi pek lâyıklı bilir, her ilmin âlimi, her fennin mahiri, ellisini tecavüz etmiş bir kadın olmakla Cuzella'nın talimine bezl-i himmette devam edip, hâlâ dahi haftada iki defa gelir, dersini ita ederdi.

İşte Cuzella bu iki mürebbiyenin dest-i terbiyesinde perveriş buldu. Kendi lisanının pek mahir kâtibi ve hatta bir mutavassıt şairi olduktan fazla Fransızca'yı dahi kusursuz tahsil etmişti. Vakıa, fünûnun yalnız mukaddemâtını görmüştü.

Ancak kendisine fünûnca mukaddemâttan başka bir şeyin lüzumu olmayıp, asıl merak eylediği ilm-i edyân ve felsefede derece-i lüzûmun bile fevkine çıkmıştı. İşte Cuzella'nın taallüm ve tefennünü bu derece olup talâkat-ı lisânınca istidâd-ı mâderzâdîsini dahi şu miktar tahsil ile tevsi eylemişti.

Kız babasının dâr-ı dünyâda bir evlâdı olmasından kat'-ı nazar familyası namının yegâne sahibi ve bunca servetin vâris-i ferîdi idi. Velhâsıl Alfons'un dünyada nîm-i diger mevcudiyeti

kendisinin, diğeri de kızının olmak üzere iki nefer kız hizmetkârı dahi vardı.

Bizim hikâyesine şürû' eylediğimiz vakitte Cuzella tamam on altı yaşında idi.

Bu kızın Avrupa ve Asya'nın her tarafları dilberlerinde dahi bulunabilen uzunca boy ve gayet lâtif endam ve beyazca teninden maada, iri ve siyah gözleri ve enli ve gür semmûrî kaşları, biraz çekme burun, ortaca ağız ve her yüreğe mutlaka tesir eder bir câzibe-i ân, hemen münhasıran İspanyol kızlarına mahsus olan meziyetlerden ma'dûd olup bu meziyetlere nailiyet hususunda Cuzella akranına bir kaç mertebe faikti.

Tabiatında sadeliğe ziyadesiyle meyl ve inhimak vardı.

Binaenaleyh yaz mevsimlerinde ekseriya açık maî ve kış mevsimlerinde dahi ağlebi siyah renkli fistanı üzerine elvan ve alâyişten hiçbir şey ilâve etmeyip, koyu kumral ve gür saçlarını dahi kuru kuruya taradıktan sonra, fistanı renginde bir kurdela ile orta yerinden boğarak arka tarafına tel tel sallandırıvermek daimî bir hâli idi.

Bir dereceye kadar İtalyanlarda ve hemen alelumum İspanyol kızlarında bulunan ihtizazlı ve gevrek bir sedanın en tatlısına Cuzella malik olduğundan, lâkırdısını kim işitse sesinin letafetine doyamazdı. Hâlbuki Cuzella'da nutuk ve hitap için pek büyük bir istidat olmadığı gibi, bittaallüm fikrine dahi vüs'at vermiş olmakla söz söylediği zaman meram etse, karşısındaki muhatabı gaşyetmek dahi elinde idi.

Cuzella için "taallüm ve tefennün ile fikrine vüs'at vermiş" dedik. Mezbûrenin derece-i taallümünü yalnız bu iki lâkırdı ile tarif edebilmiş olacak mıyız?

Bu kız hilkaten pek zeki olmakla beraber daha kendisi beş altı yaşında iken validesi, babası elinde kazaya uğrayıp yetim kalmış ve binaenaleyh o zamandan itibaren talim ve terbiyesi iki nefer rahibeye havale kılınmıştı.

Bu rahibelerden Sipros namında olan birisi Katolik olmakla beraber İngiliz lisanına aşina ve her şeye meraklı bulunduğundan birçok Protestan kitapları ve birtakım da feylesoflar asarı okumasıyla hürriyyet-i efkâr ve vüs'at-i i'tikad suretlerini bile Cuzella'ya lâyıkıyla işrâb eylemişti.

olduğundan bildiği gibi yaşamasına kimse müdahale edemezdi. Limanda iki direkli gayet zarif iki çektiri, karada bir kaç araba ve atlar kızın emrine muntazır olup, yaz mevsiminde mehtap gecelerde ekseri peder ile beraber denize çıkar ve bazı kere civar adalardan birisine kadar seyahat ederdi. Şu kadar var ki böyle büyücek seyahatlerden birisine çıkarken çektiride bulunan müstahfız neferâttan başka konaktan dahi bir kaç müsellâh uşak, mezbûre ile birlikte bulunurlardı.

Cuzella'nın kütüphanesinde en büyük feylesofların asarından al da eğlenceli kitaplara kadar her nevi kütüb ve resâilden bin beş yüz parça kadar şey mevcut olup, bunlardan başka numunehanesindeki tuhaf ve garaip dahi pek çok numunehanelerde bulunur şeylerden değildi.

Kendisi kapıdan girildiği zaman zemin katında sağ cihete isabet eden odada ikamet ederek onun üzerinde bulunan ve gizli bir merdivenle çıkılan oda dahi Cuzella'nın dairesinden ma'dûd idi. Hoş, bütün konak kendinindi ya? Lâkin bu iki oda daimî ikametgâhı gibi addolunurdu. Kapıdan girince sol tarafta kalan oda ile onun üstündeki oda dahi babasının dairesi addolunurdu. Bu sureti kaydetmekten muradımız kızın ikametgâhına kendi ruhsatı olmadığı hâlde ne babasının ve ne de âher bir kimsenin giremediğini haber vermektir.

Kütüphane ve numunehane ile berrî ve bahrî seyr ve seyahat ve betahsis ilm-i nebâtât numunehanesi ıtlakına şayan olan koca bahçe varken Cuzella'nın hiçbir şeyden canı sıkılmamak lâzım gelir. Zaten canı sıkılmak icap edecek kadar da yaşını başını almış değildi yâ? Hem zâhir-i hâline bakılırsa sâlifü'z-zikr eğlenceler ile kendisini ziyadece işgal dahi ederdi. Ancak beş altı aydan beri kızda bir nevi iç sıkıntısı asarı görülür ve eline her neyi alsa kendisini eğlendiremediği ve mümkün mertebe kitap mütalâasıyla vakit geçirebildiği müşahede olunurdu. Fakat kızın bu hâline bittabi evvelleri dikkat olunamadı. Ta yemekten yemeğe odasından çıkıp küsûr-ı vaktinde elinden kitabı düşürmeyecek ve hatta bazı kere sofraya dahi kitapla beraber gelecek dereceye vardıktan sonra babası "Kızım mütalâa ile niçin bu kadar kendini yormaktasın? Biraz da gezip yürüsen ya? " deyip de kızdan pek yavan cevaplar aldığı ve âdeta mütalâadan başka hiçbir şey âlâmını dağıtamayacağı suretini Cuzella işrâb eyle-

diği zaman pederi kendisini dikkat-i dâime altına almaya mecburiyet gördü.

İşbu âlâmın esbâb-ı mûcibesi henüz kimseye malûm olmadığı hâlde biz burada, o hususa dair bazı mertebe malûmat verebiliriz. Şöyle ki:

Kızın hâline durgunluk gelmezden altı ay mukaddem yine İspanya'nın Càdiz şehrinden berây-ı tebdîl-i âb u hevâ Pavlos namında bir delikanlı Cartagena'ya gelmişti. Rivayete göre bu delikanlı Càdiz şehrinin en büyük tüccarından imiş. Bizde "rivayete göre" diye işi pek hafif tuttuk. Pavlos denilen, âdeta Akdeniz sevâhilinin hemen her tarafında meşhur bir nam idi.

Her neyse işin bu cihetince olan hakayık sonradan meydana çıkacak şeydir. Sinyor Pavlos Cartagena'ya geldiği zaman bizim Alfons'un konağı civarında bir bağ tutup oturduğu münasebetiyle Alfons'la dost olur. Fakat öyle olur olmaz dost olmuş değil. Evvelâ Pavlos'un gerek pedermânde ve gerek ticaret temettüü olmak üzere elinde bulunduğunu haber verdiği üçyüzbin taler kadar servet, sonradan temevvül etmiş olmak hasebiyle ne kadar olsa biraz aç gözlüce bulunan Alfons'un nazar-ı hayretini celp eder. Sâniyen merkumun henüz delikanlılığıyla beraber gösterdiği kemâl-ı fazl ve irfan Alfons'u taaccübe düşürür. Sâlisen Pavlos, Alfons'a o kadar riayet, o derece şiddet-i ihtisâs gösterir ki, âdeta kerimesi Cuzella'ya en lâyık koca kendisi olduğu hakkında bir de vaat alır.

Alfons bu keyfiyeti kızına açtığı zaman kız işe ol kadar ehemmiyet vermemişti. Sonra Pavlos Alfons'dan aldığı müsaade üzerine kıza yaranmaya çalıştığı sırada, kız babasının söylediği söz ciddî olduğunu anlamışsa da, her ne hâl ise Pavlos'dan hoşlaşamamıştı. Pavlos'a riayet etmesi mültezemi olduğunu babası iltizamlıca bir yolda söyledikçe kız dahi o herife yüz vermemesi kendi mültezemi olduğunu irat ederdi. İhtimal ki Pavlos, kemâli zarâfetiyle kızın kendisini sevmediğini ve sevemeyeceğini anlamış olsun. Lâkin zâhir-i hâlinde böyle bir şey sezdiğine dair hiçbir serrişte olmayıp kıza daima arz-ı hulûstan geri durmazdı.

Merkum Cartagena'da bir buçuk ay kadar ikametinden sonra kalkıp yine geldiği yere gittiği zaman Cuzella üzerinden bir dağ kalkmış kadar hafiflendiyse de Pavlos güya muhabbeti soğut-

mamak için hemen her gelen gemi ile muhabbetnameler yazmaktan geri durmazdı. Bu mektupları Alfons kendi eliyle kızına verir ve mektupların reviş-i iş'ârıyla Pavlos'un gösterdiği fazl ve zarafete Alfons dahi hayran olur idiyse de, kız mektup geldikçe delikanlı aleyhine bir kat daha nefret gösterirdi ki, en sonraları bîçareye arız olan dalgınlığın işte sebebi bu hâl idi.

Evet, kızın dalgınlığına, sıkıntısına sebep bu idiyse de, babası sebep bu olmadığını bilmediği gibi hatta ihtimal ki bilmek dahi istemezdi. Kızının hâlini nazar-ı ehemmiyetle gördükçe "Cuzella, a kızım, sana ne oldu da niçin evvelki gibi çıkıp gezmezsin?" diye yeniden istifsar ve isti'lâm-ı hâl eder ve Cuzella dahi babası hâlini hâlâ anlamamış ve anlamıyorsa anlatmak da kendisine ait olmadığını düşünürek Alfons'a sükût verecek hiç bir cevap itasına lüzum görmezdi.

Nihayet bir gün Pavlos'dan yine bir mektup daha gelmiş olduğundan, Alfons bir uşak ile mektubu kıza gönderdi. Kız mektubu alıp uşağı savdıktan sonra fırlattı, bir tarafa attı ise de herifin yine ne kozlar kırdığını anlamak için değil, belki ilerde mukabeleye mecbur olacağı aduvvünün politikası revişine şimdiden vukuf peyda ederek, babasına mukabil dahi lüzumu veçhile hareket etmek için yine okumaya karar verdi.

Pavlos'un mektubu şu revişte idi ki:

"Hayâl-i muhabbeti gıdâ-yı rûhum olan Cuzella cenapları... Altı aydan beri marûzât-ı muhibbâneme bir cevâb-ı inâyet buyurmamış olmaları benim gibi bir bende-i sâdıkı meyus edecek hâlâttan olduğu derkâr ise de, bendeniz merhamet-i aliyyenizi pek galip tanıdığımdan bununla müteselli olmaktayım. İnşallah bugün yarın hareket edecek bir sefine ile gelip hâk-pây-ı devletlerine yüz süreceğim. Hatta bu defa iktiza ederse, pederinizin ayaklarına dahi kapanarak bir nişan kabul ettirip tarafınızdan dahi bir nişana nailiyete çalışacağım. Baki muhabbet, hulûs, sadakat!

Köleniz
Pavlos

Tarife hacet yoktur ki Cuzella'nın bu mektubu cehren okuması icap etmez. Kâğıdın üzerine güzel gözlerinin lâtif nazarla-

rını çabuk çabuk gezdirdikten sonra kâğıdı dürdü büktü, zaten içinde bir çok kâğıt dolu bulunan kutu gibi bir şeyin içine attı.

Oturduğu yerden fırladı, kalktı. Bir müddetten beri kendisine tabîat-ı sâniye olmuş bulunan sıkıntısı yine baş gösterdiği cihetle kütüphanesine koşup bir kitap alarak ve odasına gelip bir köşeye kapanarak yine mütalâaya daldı gitti.

Fakat bakalım kalbi de mütalâa ettiği şeyi muhakeme ile mi meşguldü? Mutlak değildi. Sevmediği ve ne sebebe mebni sevmediğini bilmediği bir adama ve bahusus babasının rıza ve hatta arzusuna karşı nasıl davranacağını düşünmek sureti behemehâl kalbinde mevcut bulunduğundan, ihtimal ki mütalâa ettiği şeyin mezâyâ-yı hikemine dahi lâyıkıyla varamazdı.

Şurası dahi ehemmiyet verilecek bir şeydir ki Cuzella pederi indinde kendisinin bütün dünyaya muadil olacak kadar nazlı ve kıymetli idüğini bilir idiyse de hakk-ı übüvveti ve pedere edilecek inkıyat ve itaat ve riayeti dahi ra'nâ bildiğinden babası bir şeyi emr ve emrinde ısrar edecek olursa, artık kızcağız kendi arzusunu geriye alamayarak emr-i pederi ifaya kendisini borçlu bilirdi.

İşte min-cihetin Pavlos'a olan nefreti ve diğer cihetten herifin Cartagena'ya geleceği havadisi ve ol babda pederi ibrâm ve ilhâh ederse Pavlos'un arzusu veçhile nişan teatisiyle razı olmaya kadar göze aldırmak fedakârlığıyla birleşip kızın etrafını ihata ile tazyike başladıkları sırada hizmetkârı bulunan Angelino yanına gelip pederi geldiğini ve kendisini istediğini haber verdi.

Cuzella-Babam mı geldi?

Angelino-Evet efendim, sizi istiyor.

Cuzella-Çehresi nasıl, çalık mı, yoksa şetaretli mi?

Angelino-Yüzü pek gülüyor. Daha odasına girerken sizi istedi. "Cuzella'ya söyle de biraz benim yanıma gelsin." dedi.

Cuzella hizmetkârı istintak eyledikten sonra "Mutlaka Pavlos işi için şetaretlidir. Böyle şetaret yere batsın!" diye mırıldanarak hizmetkâra "Haydi sen git, ben de geliyorum." diye onu defeyledikten sonra, kendisi dahi hemen gidip gitmemek tereddüd-i muvakkatı içinde kaldı.

İkinci Bap

Vakıa Cuzella'nın tahmini veçhile babası Alfons'un o akşamki şetareti Pavlos tarafından gelen mektup üzerine idi. Zira Pavlos kıza yazdığı gibi bir mektup dahi kayınpederi olacak Alfons'a yazmış ve hatta Cuzella'nın mektubunun bir suretini bile leffeylemişti. Alfons dörtyüzbin taler sermayeli ve bu kadar dirayet ve malûmatlı bir damada malik olmak süruruyla hanesine gelip kızını davet eyledikten, âdeta bir saat sonra kızı yanına gelerek, o hâlde dahi biraz kaçıkça çehre ile gelmesi azıcık canını sıktıysa da, bu hâlleri kızın öteden beri malûm olan can sıkıntısına hamletmek sureti varken, rızası hilâfında bir teehhüle icbar eyleyeceği gibi bir surete asla hamletmeyerek, güya o gün Pavlos'dan aldığı haber-i sürûr ve behçeti kıza ilâç olarak çalmaya mübâderet eyledi.

Alfons-Nasıl, yavuklun Pavlos'un mektubunu okudun mu?

Cuzella-Neden yavuklum olmuş?

Alfons-Evet hakkın var. Vakıa daha olmadı. Ama işte bu gün yarın gelip olacakmış. Ama ne kitabet, ne tezellül, ne iftikar, "İktiza ederse pederinizin ayaklarına kapanıp bir nişan takdimine ve sizin tarafınızdan da bir nişana nailiyete çalışacağım." diyor. Yani yavuklu olmak için ayaklarıma da kapanacakmış.

Cuzella-(soğuk bir tavırla) İsterse secde etsin..

Alfons-(sırıtarak) Yok yok! Köftehor. Vakıa kibir ve gurur da kızlar için bir meziyet sayılır ama, bu derecesi değil. Pavlos gibi üç, dört yüzbin taler sermayeli, bu kadar şanlı, itibarlı, dirayetli, malûmatlı bir adam iktiza ederse ayaklarıma kapanacak olduktan sonra... Hey kuzum hey!

Cuzella-Bu saydığınız şeylerden bana ne?

Alfons- Acayip, ya kime olacak? Demek oluyor ki Pavlos'un senin ayaklarına kapanacağından dolayı canın sıkıldı...

Cuzella-Estağfurullah...

Alfons-(lâkırdısının arasını kesmeyerek) Darılma ayol, darılma. Pavlos seni o kadar seviyor ki senin de ayaklarına kapanmak değil, hatta secde bile eder. Lâkin gerçek söylüyorum. Bu kadar da taş yürekli olma. Yüreğin biraz merhametli olsun. Artık sana Pavlos da kendisini sevdiremezse başka kim sevdirir?

Cuzella-A babacığım, niçin böyle söylüyorsunuz? Ben henüz gelin olacak kız mıyım?

Alfons- (sırıtarak, yılışarak) Maşallah, maşallah gelin olabilecek kızsın. Sen o Fransız âdetlerini kitaplarda okuduğun için böyle söylüyorsun. Ama işin içinde fark var. Oraları şimal memleketleri, soğuk yerler olduğu için on beş yaşında koca kızlar henüz çocuk sayılırlar ve vakıa çocukturlar. Lâkin burada bizim Cartagena kasabasının havasına göre on beş yaşında bir kız tamam gelinlik olur. Mısır'a, filâna gitsen on beş yaşında kızları kucaklarında bir de çocukla bulursun. Zira oralarda dokuz yaşındaki kızlar gelinlik olur. Bilmez miyim ya? A kızım, gezmediğim yer mi kaldı? Cenuba doğru inildikçe kızlar daha tez yetişir. Hemen diyebilirim ki Hind'e gitsen dört yaşında kızların gelinlik olduğunu görürsün. Ama bu da pek mübalâğa olacağı için söylemem.

Cuzella-İsterseniz onu da söyleyiniz. Âlem benim neme lâzım. Ben kendime bakarım.

Alfons-Vakıa âlem sana lâzım olmazsa bile sen âleme lâzım olursun. Lâzım olmamış olsan (sırıtarak) zavallı Pavlos bu kadar yanar tutuşur muydu? Herif bir nişan kabul ettirip, bir de bizim tarafımızdan almak için icap ederse ayaklarıma da kapanacak. Pavlos gibi bir adam benim ayaklarıma kapansın? Dörtyüzbin taler sermayeli bir adam!

Cuzella-Aman Allah'ı severseniz bu lâkırdıyı artık bırakınız. İşte yine içim sıkılıyor. Üstüme bir fenalık gelecek.

Alfons-Lâkırdıya dikkat etmezsin ki İşte o iç sıkıntısına bundan iyi ilâç mı olur? Bahusus bizim Sinyor Pavlos gibi üç dört yüzbin taler sermayeli bu kadar büyük bir ticaret sahibi bu...

Cuzella-(babasının sözünü keserek) Söyler, söyler, hep sermayesini söylersiniz. İstemem efendim, ben kocaya varmayacağım.

Alfons-Anladım anladım, bu fikirlerin de nereden geldiğini anladım. Seni rahibeler elinde terbiye ettirdiğime hata etmişim.

Cuzella-Rahibeler elinde...

Alfons-(lâkırdısını bırakmayarak) Sana kocaya varmamak fikrini onlar ilka etmişlerdir. Lâkin sen onların fikrine bakarsan

aldanır ve sonra pişman olursun. Hiçbir rahibe yoktur ki kocaya varmamak için ikrar vermiş olduğuna pişman olmasın. Bak hangi rahibeyi istersen göster. Hazır ben de bekârım ya? Eğer bir kolayını bulup da bana varmaya razı etmezsem şu kara bıyıklarım insan bıyığı sayılmasın da kedi bıyığı sayılsın. A kızım, dünyayı ben senin kadar mı biliyorum ya? Senin müteveffa muallimen Sipros'u da görmedin mi? Hâlini işitip anlamadın mı? Nihayet sevgilisinin aşkıyla verem olup gitmedi mi? Şimdiki Marie de ihtiyar vallahi... Hey canım hey ! Biz dünya gezdik, biliriz.

Cuzella-Elverir babacığım elverir.

Alfons-(sevinerek) Evet, imana geldinse elbette elverir. Ben de bu kadar uzun lâkırdıları seni imana getirmek için söylüyordum. Demek oluyor ki Pavlos gelip de (sırıtarak) şöylece elini uzattığı zaman artık elini çekmeyeceksin ha!

Cuzella-Anladım, siz beni de validemin yanına göndereceksiniz.

Alfons-(çehresi değişerek) Vay, bu lâkırdı neden iktiza eyledi. Hâla Pavlos'a merhamet etmedin demek.

Cuzella-Ben Pavlos filân tanımam.

Alfons-Pekâlâ tanımamış ol. Lâkin ben seni validenin yanına göndereceğimi ne hikmete mebni düşündün?

Cuzella-Ya bir saatten beri zehirlediğin elvermedi mi?

Alfons-(çehresi bütün bütün değişerek) Ha, bak kızım mademki lâkırdıyı sen açtın biraz da ondan bahsedelim. Ben valideni zehirlemedim ki seni de zehirleyim. Valideni koca bir namus yolunda kurban etmek lâzım geldi de göğsüne bıçağı sokarak kurban eyledim. Bir İspanyol'un elinden gelebilecek hizmet budur. Senin için bu hizmeti ancak kocan olacak zat ifa edebilir. Zira bilirsin ki dünyada her şaka makbuldur, yalnız ırz, namus hususunda lâubalîlik bile çekilemez. Kocalar elinde bu babda büyük bir salâhiyet vardır.

Cuzella-Ah, valideciğim keşke beni beraber götürmüş olaydı.

Alfons-Hayır kızım hayır, çocukluk etme. Kendini sıkma. Mutlaka yüreğine kahır koymak için başka hiçbir şey bulamadın da validen mi kaldı? Sana işte babaca hem gayet ciddî olarak

söylüyorum ki Pavlos'u mahrum etmeyelim. Âdeta elden kaçırmayalım. Her zaman ele girer şey değildir kızım.

Cuzella-(bir tavr-ı mahsûsla) Ben de size gayet ciddî olarak söylüyorum ki bu işte benim üzerime varmayacaksınız. Pavlos gelip de nişan işini teklif edecek olursa işi benim reyime bırakacaksınız. Ben nişanlanacağım zamanı da bilirim, gelin olacağım zamanı da.

Cuzella bu son lâkırdıları pek ciddî bir tavırla söyleyip de cevap intizarını işrâb ve belki bu söze mutlaka kestirme bir cevap vermesini kat'iyen talep eder bir yolda olarak babasının yüzüne baktığı zaman, Alfons bir aralık kızının bu dereceye kadar mütecasir olmasına kızacağı geldiyse de, henüz on beş yaşında bulunup altı aydan beri dahi kendisince namalûm olan bir sebebten dolayı iç sıkıntısına uğramış olan kızının hemen birdenbire üzerine varmak ve emr-i izdivâca cebretmek uyamayacağını da derhâtırla "Ben de mutlaka bu defa olsun diye ibrâm etmiyorum a kızım. Teehhül her hâlde senin reyinle olacaktır. Ne zaman istersen o zaman icabına bakarız. Lâkin bu defa Pavlos'a o kadar soğuk bulunmamanı talep değil rica ederim." dedi ve kız dahi hazır babasını bu kadar yumuşaltmış iken bütün bütün cevâb-ı red edip de kızmamasını mütalâa ederek "Bu müsaadenize teşekkürler ederim. Her şey vaktiyle olur. Vakti gelince sizin teklifinizden evvel ben ricaya başlarım." diye işi tatlıya bağlayıverdi.

Bu müşâfehe ve musâlahadan sonra kız ile babası karşı karşıya oturup dereden tepeden bir miktar konuştular. Lâkin sâik-i kelâm sözleri sevk ede ede yine kızın validesinin suret ve sebeb-i vefâtına kadar sevk eyledi.

Alfons, Cuzella'nın bu keyfiyete pek ziyade ehemmiyet verdiğini görünce, şayet kıza arız olan yürek sıkıntısı validesinin vefatı meselesinden mütevellit bir şey olmak mütalâasıyla bu babda kızı mutmain etmek azmine düştü. Dedi ki:

Alfons-Zannıma göre validenin sebeb-i mevtini pek merak ediyorsun.

Cuzella-Merak edilmeyecek bir şey midir?

Alfons-Pekâlâ kızım. Dünyada benim senden başka ne mahrem-i râzım vardır, ne de bir kimsem. Bu keyfiyeti sana hikâye

etmezsem başka kime hikâye ederim? Ben müddet-i ömrümde iki kimseyi sevdim. Birisi validendi, birisi sensin. Validen ile on, on iki sene öyle bir yaşayış yaşadık ki bizi görenler yekvücut zannederlerdi. Validene bir keyifsizlik gelse ben dè derhâl keyifsizlenirdim. Bende bir durgunluk olsa validen dahi derhâl şetaretini kaybederdi. Ama bu hâller cali değildi. Bu yolda tahallûk eylemiştik. Hâsılı, âlemde onun medâr-ı saâdeti bendim. Benim medâr-ı şevkim o idi. Ah, o kadar saadetle yaşardık ki benim küçük bir zevkim yolunda o, hatta hayatını bile feda ederdi ve onun zerre kadar arzusu yolunda ben vücudumu mahvetmeyi göze aldırırdım. Şimdiki gibi zengin değildik. Lâkin dünyada hiçbir şeye ihitiyacımız yoktu. Ben onun muhabbetine muhtaçtım, o benim şevkime.

Cuzella-Ah, valideciğim...

Alfons-Ne yapayım ki gemiciydim. Eğer gemici olmamış olsaydım validenin yanından müddetü'l-ömr bir dakikacık ayrılmazdım. Ah, hem de o hâlde sevgili valideni, sevgili zevcemi elden çıkarmazdım.

Cuzella- Nasıl oldu da...

Alfons-Söyleyeceğim ya! Her yaz nisan içinde denize çıkar, ağustos gayesine kadar Allah ne verdiyse kazanıp, badehu dünya bir yere gelse mutlaka buraya avdet ederdim. O zaman sen henüz dünyada bile değil, niyette bile yoktun. Bir yaz yine denize çıktım. Cezayir'e yük bulup gittik. Gemiyi boşaltır boşaltmaz Mısır için navlun bulup yükleterek Mısır'a gittiğimizde mal sahibi malı çıkarmadan İstanbul'a götürmek için pazarlığa girişti. Ben o zaman geminin nısfına sahip ve ikinci kaptan idim. pazarlık uydu. Biz de ver elini Gelibolu Boğazı diye İstanbul'a vardık Lâkin böyle söylediğim kadar çabuk varmadık. Yaz vakti havalar sakit olduğundan bir buçuk ayda İstanbul'a ancak vardık. Bir de gittik ki Osmanlı Devleti'nin Rusya ile muharebesi var. Karadeniz için navlunlar hem ateş pahasına, hem de cebrî gibi bir yolda. Tersaneden bizi de yakaladılar. Tuna nehrinin munsabına navlun teklif ederek sekiz yüz tane duka altını verdiler. Bu navlun her yerde bulunur navlun olmadığı gibi muhalefet etmekte dahi olsak Türklerden korktuk. Hâsılı, hem para tamahı, hem korku bizi İstanbul'dan da Tuna'ya gönderdi. Lâkin gider gitmez gemiyi boşaltamadık. Muharebe hâliyle

biraz vakit kaybeyledik. Derken kış bastı. Bir gece Tuna nehri buz kesildi. Artık bütün kış orada mahpus kaldık. Her sabah kalkıp geminin etrafındaki buzları kırmak yevmî bir hizmetimiz oldu.

İleriki sene nisana kadar orada kaldık. Nisan evâsıtında kurtulduk. Ama tamam denize çıkmak mevsimi olmadığından vilâyetime gelemeyip, kâh Karadeniz, kâh Akdeniz seyahatleriyle yazı geçirdik. Eylül gayesindeydi ki buraya geldim. Valideni ne hâlde bulsam beğenirsin? Sararmış, solmuş, gözleri çukurlaşmış, vücuduna bir zafiyet gelmiş.

Cuzella-Demek oluyor ki sizin hasretinizle bu hâle gelmiş.

Alfons-Evet, biz de en evvel öyle bir mana verdik. Ama meğer kendimizi aldatmışız.

Cuzella-Ya ne olmuş?

Alfons-Ne olduğunu şimdi anlarsın. Lâkin ben onu tamam sekiz sene sonra anladım. O hâlde validen bana hasretle pek fena bir hâle girdiğini ve hatta hem tebdilihava etmek, hem de biraz eğlenip müteselli olmak için şuraya şehre kadar (Murcia şehrine demektir ki Cartagena'ya karadan bir günlük yoldur) giderek bir, iki ay ikamet eylediğini söyledi. Ben de inandım. Aradan vakitler geçti. Sen doğdun, büyüdün, beş yaşına girdin. Hep biz validenle bir elmanın yarısı o yarısı ben gibi yaşadık. Nihayet bir yaz yine gemi ile Cezayir'e gitmiştik. Orada Malagalı bir gemi dahi bizim geminin yanına demirlemiş olduğundan geceleri, ya onun kaptanları bize gelirler, ya biz onlara gider konuşur eğlenirdik. Bir gece yine biz onlara gitmiştik. Herkes gördüğü ve işittiği garip şeyleri hikâye eylediği sırada o geminin hocası dahi şöyle bir fıkra nakletti:

Murcia şehrinde Pascal isminde bir dostum vardı. Gayet yakışıklı, cesur, oldukça da zengin bir adamdı. Ahzüita için Cartagena kasabasına gider gelirmiş. Orada gemici tayfası mı, hoca mı, kaptan mı, hâsılı Alfons isminde bir adamın zevcesini tanır. Ama karı bir ehl-i ırz imiş ki Hazret-i Meryem kadar. Pascal nasılsa karının zihnini çeler. Karının kocası hidmet-i bahriyye arefesinde denize çıkınca Pascal dahi husûl-i emele muvaffak olur.

Cuzella-Aman ne diyorsunuz?

Alfons-Sabret de işin dahası var. Herif benim kim olduğumu tanımıyor ya. O güya ezberden İncil okuyormuş gibi hikâyesini naklederdi. Derdi ki:

Hem de nasıl muvaffakıyet? Karının kocası o yaz değil, o kış bile gelmediğinden Pascal ile karı muhabbetlerinin semere-i kıymetdârı olarak ortaya bir de erkek çocuk çıkarırlar.

Cuzella-(halecânla) Aman babacığım...

Alfons-(sözünde devam ile) Fakat bu çocuk Cartagena'da dünyaya gelmez. Tamam karının hamli takarrüp ettikçe karı kalkar Murcia'ya gider, orada doğurur. Aradan bir seneye kadar zaman mürur eyledikten sonra kocası avdet ederse de karısına muhabbeti ber-kemâl olduğu gibi iffeti hususunda dahi şüphesi olmadığından yine kemâ-fi's-sâbık taayyüşe başlarlar.

Hatta karısını doğurmak hâlinden arız olan zafiyet içinde görünce Alfons'un canı sıkıldığından ve karısı ise Murcia'nın havası kendisine yaradığını söylediğinden artık yaz mevsimlerinin bir iki mâhını karı Murcia'da ve Pascal'ın agûş-ı muâşakasında serbest serbest geçirmeye başladı. Çocuk süt ninesinin elinde büyürdü. Aradan üç sene bu hâl ile mürur eyledi. Bir yaz karı yine Pascal için Murcia'ya geldi. Bir de Pascal'ı başka bir karı ile bağdaşmış bulunca ne yapsa iyi? Senin için sevgili kocama hıyanet ettim, namusumu, iffetimi senin ayakların altına attım. Sen yine bana bu hıyaneti nasıl reva gördün?" diye cebinden bir küçük hançer çıkarıp Pascal'ın karnını deşer.

Cuzella- Aman babacığım, bu söylediğin şeyleri yapan hep validem mi? Aklıma dokunacak!

Alfons-Sabret, herif hikâyeyi şöyle itmam eyledi:

Pascal aldığı yara üzerine derhâl vefat etmedi. Birkaç gün daha yaşadı. Lâkin kendisini kim vurduğunu benden başka bir kimseye söylemedi. Nihayet artık hayatından ümidini kesince bir vasiyetname kaleme alıp, bunda kendisinin yaralanmasına, yine kendisi sebep olduğunu ve hatta büyük bir kabahati üzerine bihakkın bu cezaya uğradığını ve binaenaleyh vefatından dolayı bir kimsenin muaheze edilmemesini derç eyledi. Hâsılı Pascal ahirete gitti. Çocuk ise sütninesinin yanında kaldı. Lâkin karının ne olduğunu haber alamadım.

İşte gemi hocası hikâyeyi bu suretle itmam eyledikten sonra herkes vuku-i hâle şaştılar. Lâkin bizim birinci kaptan işi bil-

diği cihetle benim yüzüme baktı. Sanki her kirpiği birer ok imiş gibi ciğerime saplandı. Biraz daha güç hâl ile oturabildik. Kalktık, sandalımıza binip gemimize geldik. Gemide bizim kaptan "Ee, Alfons ne yapacaksın?" diye bana sordu. ben de tahammül edemeyeceğimi anlattım. Sevgili zevcemin canına kendi elimle kıymayı ve fakat bu sırrı kimseye açmamaya karar verdik. Çünkü o zaman validenin Murcia'da olduğunu biliyordum. Sense henüz altı yaşında olup, burada sütninenle kalmıştın. Ben sana kendimi göstermeyip doğruca Murcia'ya gittim. Valideni piçin süt ninesi olan karının hanesinde bulup, piç âdeta sekiz on yaşına varmış koca bir çocuk idi. Beni validen görünce şaşırdı kaldı. Bu nâgehânî gelişimin veçhini bile sormaya ağzı varmadı. Hele "Bu çocuk kimin nesidir?" diye sorduğum zaman bütün bütün dili dolaşıp, şaşkın şaşkın etrafına bakınıp bilâihtiyâr "Beni öldür de, çocuğumu öldürme!" diye haykırmaya başladı. Bu hâlde artık nazarımda her şey sabit olmuş demek oldu. Bıçağı çıkarıp bir kere validene, bir kere de çocuğa saldırdım. Ortalık al kan kesilip benim ise gözlerimi kan bürümüş olduğu cihetle dünya gözüme görünmeyerek buraya geldim. Derhâl gemiye binip, demir kaldırarak denize çıktık. Bermutat mevsim-i sayfı denizde geçirip kış üzeri geldiğimizde keyfiyyet-i katli bana dostlar haber verdiler. Ağladık, mağladık. İşte valideni bu suretle elden kaçırdık kızım.

Cuzella-Validemdir. Vakıa acırım, acırım ama onun bu cezaya lâyık olduğunu teslim ederim.

Alfons-Vallahi kızım ne dersen de. Lâkin namus yolunda kan dökmeyi bana validen öğretmiş demektir.

Cuzella-Validem size öğretmemiş farz edersek siz bütün dünyaya bir namus dersi vermiş olduğunuz derkârdır.

Kız validesine gerçekten yanmakta olduğu ve bahusus ömrünün saadetine ortak olacak olan kocası elinde teslîm-i rûh eylediğine pek teessüf etmekte bulunduğu hâlde, babasının ettiği hikâye üzerine nâr-ı teessüf bir kat daha iltihap eylemiş ise de bu musibetin ne kadar büyük bir kabahatin cezası idüğini mülâhaza ettikçe, bu hâl ile müteselli olacağını dahi kestirdi.

Biraz vakit daha hikâyenin birtakım zeyil ve ilâvesi üze

rine ýine müşâfehe edildikten sonra yemek vakti geldi. Babasıyla kız yemeğini yiyerek her biri odasına geldi.

Artık o gece kızın ne gibi mütalaâtla vakit geçirmiş olduğunu burada tasvir ve tahrir etmek pek uzun olur.

Şu kadar var ki nişan teatisi emrinde pederini tavik ve tehir edebilmiş olması üzerine hâsıl olan sevinci ber-kemâl ve validesinin kocası hukukunu bir ehl-i şehvetin ayakları altına atıvermiş olmasıyla ölümü kendisi davet eylediği mülâhazası, kendisini gerçekten müteselli etmiş olduğu derkârdı.

Üçüncü Bap

Baba ile kızın müşâfehe ettikleri gecenin sabahı hava gayet açık, güneş gayet parlak idiyse de mevsim haziran olmak münasebetiyle birkaç günden beri hübûba başlamış olan lodos rüzgârı dinmeyip, iki günden beri görülen kuvvetiyle esmekte bulunmuştu.

Cuzella tulû'-ı şemsten dört saat sonra yatağından kalkmış ve âlemi nûr-ı âfitâbla münevver bulunca, bittabi kendi gönlü dahi nurlanıp o şevkle bahçeye çıkmıştı. Bahçenin sath-ı zemîninden deniz görünmek şöyle dursun, âdeta hâkpâyine yüz sürüyorcasına ayak altında kalmış bulunmakla bir nazar-ı iltifâtını dahi o cihete attı.

Ne gördü?

Cartagena koyu iki sahil olarak denizin bir büyük kıt'asını kolları arasına almış ve koyun methalinden dışarısı ise medd-i nazar erişmek değil, dürbünler ile dahi görülemeyecek kadar vâsi bulunmuştu. Hayli şiddetlice demek olan lodos rüzgârı denizin üzerini köpüklerle donatmış olduğundan bu hâl bahr için en büyük bir ziynet addolunabilir idiyse de şurada burada, ta en uzak mesafelere kadar deniz üzerinde bulunan kırk, elli kadar sefâinin bazıları beyaz akbabalar gibi süzülüp Cartagena koyuna girmekte ve birtakımı dahi uzaktan geçip şimale doğru gitmekteydi ki bunlar yek nazarda bir bahçe-i zümürrüdîn içinde perakende ve perişan uçuşup gezinen kelebekleri andırırdı. Ve sefinelerin bazısı ise liman içine girip yelkenlerini sarkıtmış ve tayfaları palamar işleriyle meşgul olmakta bulunmuş idi ki, insan işbu sefinelerin her birini ve her birinin hâl ve şanını birer birer gözden geçirecek olsa üç dört saat vakit geçirebilirdi.

Cuzella bu temâşâgâh-ı bî-bedele şöyle sathîce bir göz gezdirdi. Kendisini bahçe mevcuduyla daha âlâ işgal edebildiğinden yarım saat kadar da bahçe içinde meşgul olup, badehu ortalığı henüz ısındırmaya başlayan güneşin ilk tesirâtıyla müteessir olarak yine konağa girdi, odasına çekildi.

Bir de bu aralık içeriye hizmetçisi Angelino girip kendi çektirisinin reisi Duchan gelmiş olduğunu ve yanına çıkmak istediğini haber verdi ve Cuzella müsaade yüzü göstermekle Duchan kapıdan girip kızı gayet ihtiramkârane selâmladı.

Cuzella-Nereden geliyorsunuz Sinyor Duchan?

Duchan-İskeleden efendim!

Cuzella-Babam orada mı?

Duchan-Orada efendim, çektiriniz içinde.

Cuzella-Ee, siz ne istersiniz?

Duchan-Pederinizin emriyle geldim efendim

Cuzella-Ne söyledi?

Duchan-Bu gece Sinyor Pavlos gelmiş de onu haber vermeye geldim.

Cuzella-(telâşla) Pavlos mu?

Duchan-Evet efendim, bu gece gelmiş.

Cuzella-Allah Allah, ne çabuk! Bugün gelen mektubunda daha bu yakında geleceğini yazıyordu.

Duchan-Efendim, altında bir ıskuna var ki gemi değil kuş, turna. Kendi malı imiş, yalnız kendi seyahati içinmiş. Bir iki gün hava hep aşağıdan estiği cihetle, ihtimal ki bu havayı kaybetmemek için azimet etmiştir. Hem buradan baksanız gemisini görebilirsiniz. Bizim çektirinin pupa cihetinde maî boyalı, iki direkli kız gibi bir tekne.

Cuzella-Pekâlâ, işiniz varsa işinizden geri kalmayınız.

Duchan-Başka bir emriniz yok mu efendim?

Cuzella-Hayır Sinyor Duchan, selâmetle.

Reis yine tazim ve ihtiramla Cuzella'yı selâmlayıp çıktı. Kız Duchan'dan sonra biraz vakit daha Pavlos'un böyle bu kadar çabuk gelişine taaccüple, badehu nasıl bir merakın icbarıyla olduğunu kendisi dahi fark edemeyerek her hâlde şu Duchan'ın

metheylediği gemiyi görmek için üst kata çıktı. Ve dürbünü eline alarak liman içinde her tarafa gezdirerek en evvel kendi çektirisini bulup, badehu Pavlos'un ıskunasını dahi kestirdi. Bu tekne Duchan'ın metheylediği kadar vardı. Su kesimine kadar yeri kırmızıya boyanmış üst tarafı açık maî ve yalnız etrafında bir siyah zih vardı. Başın, kıçın biçimi gerçekten pek güzel olduğu gibi direkleri cam ile kazınmış olduğundan tertemiz olarak güya açık kavuniçi renge boyanmış zannolunurdu. Liman ile konağın arasındaki mesafe ancak iki mil kadar olmasıyla limanda bulunan gemilerin içindeki adamlar dahi birer birer fark olunurdu. Binaenaleyh henüz açık ve sarkık bulunan bir gabya yelkeninden maada, yelkenleri sarmaya çıkmış olan armacıların ayaklarında kar gibi beyaz pantolan ve sırtlarında beyaz gömlek ve bellerinde kırmızı kuşak, başlarında parlak şapkalar filvaki nazarrübâ idiler. Hele gerek yelkenlerin ve gerek tentelerin beyazlığı ve intizamı başka hiç bir gemide görünmezdi.

Cuzella'nın gemiye hevesi ziyadece olduğundan Pavlos'un vürudundan ne derece sevinmediyse ıskunasını temaşadan o kadar mütelezziz oldu. Bahusus bir şeye bu kadar meraklı olanlarda vücudu tabiî olan bir nevi rekabet saikasıyla ıskunayı kendi çektirisiyle tatbike de başladı. İşte bu esnada dürbün nazarı kendi çektirisi üzerinde pederiyle Pavlos'a dahi yetişti.

Pavlos, İstanbulkârî gayet dar bir maî pantolon paçalarını dize kadar çizme içine sokmuştu. Pantolon üzerinde bir beyaz gömleğin yalnız göğsü tarafı görünüyor, sair cihetlerine yine dar ve siyah bir salta setrediyordu. Başında nasıl bir şapka olduğunu Cuzella göremedi. Zira Pavlos kemâl-i ihtirâmından başı açık olarak bulunurdu. Babası bir kanepe üzerinde oturmuş ve karşısında bir kanepe daha varken Pavlos yeşil boyalı güzel bir su variline dayanmıştı. Ellerinin telâşlıca hareketlerine bakıldıkça pek mühim bazı şeyler hikâye eylediği görülürdü. Aralıkta bir koşup babasının ellerini kendi elleri içine alır ve sallar, başını dahi tasdik makamında olduğu gibi eğer ve gâh gâh istirham ve isti'tâfa delâlet eder vaz'lar ve hareketler gösterirdi.

Cuzella bu hâlleri gördükçe memnunâne değil, belki müteneffirâne bir suretle "Şimdi babam böyle üç, dört yüzbin taler sahibi, şanlı şöhretli bir adamın bu kadar mütezellilâne tavrını gördükçe kim bilir ne kadar keyfi gelir." diye düşünmeye

başladı Kızın bu mütalâası ve gemideki damat ile kayınpederin musahabesi bir hayli vakit devam eyledi. Nihayet Pavlos ile Alfons ayağa kalktı. Merdivene doğru yürüdüler, indiler. Merdiven altında beyaz boyanmış iki çifte bir sandal hazırdı. Alfons evvel Pavlos'u bindirmeye pek çok çalıştı ise de Pavlos elleriyle, başıyla imtina hâlleri göstererek, hatta koltuklarından tutup kayın pederini bindirdikten sonra kendisi dahi bindi. Dümenin iplerini ellerine aldı, tayfalar küreklere sarıldılar. Birkaç kürek aldıktan sonra Cuzellanın dürbünü önünden kayboldu. Çünkü artık gemilerin arasına girip sahile dahi yaklaştı.

Kız konakta kendi mülâhazatıyla meşgul olsun. Biz biraz da Pavlos ile Alfons'un müşâfehelerine bakalım.

O sabah Alfons limana inip Pavlos'un geldiğini liman riyaseti tarafından haber alınca kendisine bir adam gönderip vizite kabul edip edemeyeceğini sordurmuştu. Pavlos ilk vazife kendi vizitesinin kabulünü rica etmekle ilk mülâkat Cuzella'nın çektirisi içinde vuku buldu.

Hoş gelindiğine, safa bulunduğuna dair merasimden ve dün mektubu geldiği hâlde bugün kendisinin dahi sûret-i vürûdundan biraz söz söylendikten sonra Pavlos dün gelen arizasında istirham eylediği hususâtın şâyân-ı is'âf olup olmayacağını gayet nazikâne ve edîbâne sual eyledi ve Alfons dahi bu teklifin kabulü cana minnet ise de Cuzella henüz çocuk olduğundan mıdır, nedir? Biraz naz göstermekte bulunduğunu ve fakat bu nazın asıl sebebi birkaç vakitten beri bir can sıkıntısına müptelâ olduğu kaziyesi olup, yoksa o dahi elbette bu izdivacı cana minnet bileceğini yine nazikâne bir tavırla anlatmasıyla Pavlos sevincinden ne yapacağını bilemedi.

İkisi birlikte sandala bindikleri zaman konağa gitmeye ve Pavlos'u kız ile görüştürmeye niyet etmişlerdi.

Yolda giderlerken Alfons kıza biraz mülâyimce bulunmasını ve nişan meselesinde pek de üzerine varmayıp, iktizâ-yı hâlin icrasını tabîat-ı maslahata bırakmasını dahi işrâb eylemişti.

Elhâsıl konağa vardılar. Damat ile peder evvelâ Alfons'un odasına girip, badehu li-ecli'l-istimzâc Cuzella'nın yanına bir hizmetkâr gönderdiler.

Bîçare kız çarnaçar teklif olunan mülâkatı kabul ederek, yalnız gitmek için biraz vakit istedi ve bu vakit içinde daimî sadeliğinden harice çıkmamak üzere giyinip kuşanıp teşriflerine muntazır olduğu haberini gönderdi.

Alfons ile Pavlos zuhur eylediler. Pavlos başındaki kırmızı tüylü şapkasını çıkarıp birkaç adım ilerleyerek yerlere kapanırcasına kızı selâmladıktan sonra kemâl-i cerbeze ve fesahatle söze başladı:

Pavlos-Gerek pederiniz efendiye, gerek zât-ı nâzikânelerine ubudiyetimi arz etmek iştiyakını bir türlü yenemeyerek bu tarafa gelmek değil, can atmaya mecbur oldum efendim.

Kız dahi oldukça bir tevazu ile Pavlos'a redd-i selâm ederek cevap itasından dahi geri durmadı.

Cuzella-Mektubunuz hemen dün akşam gelmişti.

Alfons-Öyleydi.

Pavlos-Evet efendim, fakat bendeniz bu mektubu gemiye vereli bir aya karîbdir. O gemi Melile önünde hava bekleyip kalmış. Onun bulduğu hava ile ben dahi yola çıkmışım da efendim böyle hemen ikimiz beraberce gelmişiz. Bu hâle göre mektubu yine kulunuz getirmiş olsaydım da pek teehhür etmemiş olacaktı.

Alfons-(kahkaha ile gülerek) Kah Kah Kah! Ne zekâvet! Evet mektubu kendiniz getirmiş olsaydınız yine pek çok teehhür etmemiş olacaktı. Bravo Sinyor Pavlos, hem şensiniz, hem zeki...

Pavlos-Estağfurullah efendim. Mademoiselle Cuzella'nın zekâvet ve irfanı yanında...

Cuzella-Estağfurullah efendim.

Pavlos-Bu sabah pederiniz efendi hazretlerinin bendelerine ettikleri iltifata nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum efendim. Fakat kendilerinin bu iltifatı mutlaka hakkımda hüsn-i teveccühünüzün ber-kemâl olmasından neş'et eylediğini bildiğim için teşekkürlerimin bir büyük kısmını dahi hâk-pây-ı devletinize takdim ederim.

Cuzella-Babamın hakk-ı âlînizde olan teveccühü gerçekten ber-kemâldir.

Pavlos-Kulunuz hüsn-i teveccüh-i devletinizi ümit etmekteyim.

Cuzella-Estağfurullah efendim. Teveccüh benim haddimin haricinde olduğunu bilmez değilim. Benim borcum zatıâlinize en büyük ihtiramlardan geri durmamaktır. Eğer bu borcumu hüsn-i ifâya muvaffak olursam gerçekten memnun olurum.

Alfons-(sırıtarak ve yılışarak) Hürmet ve riayet denilen şey de teveccühden gelmez mi ya? Fakat bazı teveccühlerin gül gibi açılmasına bilmem ne mâni olur da...

Pavlos-Ne kadar şairane bir teşbih buldunuz.

Alfons-(bütün bütün yılışarak) Gerçek beğendiniz mi?

Pavlos-Yalnız bendeniz mi ya? Cuzella hazretlerinin bile...

Alfons-(garipçe bir tebessüm ile) Aman demeyiniz Sinyor Pavlos, şimdi Cuzella bir estağfurullah da bunun için basar.

Söz bu suretle başladıktan sonra her biri bir tarafa oturup muhabbette bir müddet daha devam eylediler. Pavlos Càdiz şehrinden malûmat verdi. Yolda Sebte Boğazı'nı geçinceye kadar rüzgâr bordadan geldiği için ıskuna yalpa ederek biraz rahatsızca olmuşlarsa da boğazı geçtikten sonra artık âdeta pupadan geldiği için pek rahat geldiklerini anlattı. Alfons damadının her ince fikirlerini alkışlayarak telâkki ederdi. Cuzella ise ne pek soğuk, ne de pek ihtiramlı davranıp daima müdafaa ile hareket eylerdi.

Musahabe ferah ferah bir buçuk, iki saat kadar devam eyledi. Badehu Pavlos kalkıp yine yerlere kapanırcasına Cuzella'yı selâmlayarak, birtakım çocuk aldatıcı diller daha dökerek avdet eyledi. Alfons kendisini dış kapıya kadar teşyi eyledi. Badehu kızının yanına gelerek inceden inceye konuşmaya başladı.

Alfons- Galiba bu Càdiz'in havası pek güzel olmalı. Ben de Akdeniz'de uğramadığım iskele kalmadığı hâlde bu yaşa gelip de Càdiz'e uğramayışım gariptir. Ama havası güzel olmalı.

Cuzella- Niçin?

Alfons-Ya Sinyor Pavlos evvelki geldiği gibi mi? Yanakları al al olmuş.

Cuzella-Ben dikkat bile etmedim.

Alfons-Sen dikkat etmezsin, ben dikkat ettim. Hem baksana kızım bugün tedariksiz bulunduk, ama yarın için Pavlos'a bir kuşluk ziyafeti çekmek icap eder.

Cuzella-Veriniz.

Alfons-Veriniz değil, verelim. Konağın sahibi sizsiniz demektir. Sen bakmazsan, ben ne yaparım? Hem ziyafeti senin namına vereceğim.

Cuzella-İşte o olamaz.

Alfons-Niçin?

Cuzella-Ben gencim. Bir genç kızın bekâr bir adama ziyafet vermesi nasıl olur?

Alfons-Allah Allah, yine mi inadı ele aldın? O ziyafette nişan resmini de icra ederiz vesselâm.

Cuzella-Öyleyse beni yemekte bile bulamazsınız vesselâm.

Alfons-Eğer başka babalar gibi beni de cebre mecbur edersen sayarım seni.

Cuzella-Siz de henüz aslı faslı olmayan bir iş için bugün şu saatte beni ayaklarınız altına alıp döverseniz, ben de sayarım sizi.

Cuzella'nın göze aldırdığı cesaret Alfons'a hayret verip lâhavle çekerek, burnundan soluyarak bir müddet düşündükten sonra "Pekiyi, senin ziyafetin yoksa benim var. Sana baba sıfatıyla emrediyorum ki iktiza edenlere emir ver de, yarın için dört kişilik güzel bir sofra hazır etsinler!" diye kapıdan çıkmaya teveccüh eyledi.

Cuzella-Kimler için?

Alfons-Pavlos, sen, ben, bir de muallimen Marie için. Yarın gelecek günü değil midir?

Cuzella-Baş üstüne! Sofrayı hazır bulursunuz. Lâkin Pavlos'un gemisindeki birinci kaptan bulunmayacak mı?

Alfons-(yelkenleri suya indirerek) Gördün mü bir kere, ben sana konağın sahibisin dedim. Tevekkeli demedim, işte böyle ince cihetleri sen düşünürsün. İstersen senin çektiri kaptanını da davet edelim de altı olalım.

Cuzella-Daha münasip.

Bu suretle verilen karar üzerine Alfons çıktı gitti. Kız ise yüreğindeki memnûniyyet-i hafiyyeyi ketm etmeye çalışıyordu. Memnuniyet iki kaptanların dahi sofrada bulunmasıdır. Zira o hâlde babası bu kadar halk huzurunda remiz yollu olsun söz söyleyemeyeceğini bilirdi.

Daha o saat aşçıyı ve hizmetçiyi çağırıp sofra ve yemek tertibatını gördü. Hizmetçiler zaten bu gibi işlerin acemisi olmadıkları cihetle tertibatı hüsnütelâkki edebildiler. Cuzella ise her işi tertip eyledikten sonra akşam üzeri bahçesine çıkıp, içinin sıkıntısıyla âdeta ziyaret etmedik fidan, gözden geçirmedik çiçek bırakmadı.

Akşam pederi geldiği zaman kızıyla ancak sofra başında mülâkat edebildi. Yarın için tertip olunan ziyafetten sual eyledikte Cuzella tarafından pek muvafık, mutiâne cevaplar alınca şayet nişan meselesinde dahi böyle bir cevap alacağı hulyasıyla o keyfiyeti de betekrar mevki-i icrâ ve istifsâra çekti. Lâkin kızdan yine şedîden cevâb-ı red alarak yarın nişan resminin icrası mümkün olamayacağını o dahi cezm etti.

Yemekten kalktıktan sonra kız babasının odasına gitmeyip doğruca kendi odasına çekildi ve bir kitap alıp okumaya başladıysa da, sofra başında dahi babasına lâyıkıyla mukabele eylediğini derhâtırla kalbi mutmain olarak o gece sair gecelerden daha az âlâmla imrâr-ı evkat eyledi.

Alfons'a gelince mumaileyh yalnız Pavlos'un zekâvet ve dirayetine değil, âdeta en çoğu üç, dört yüzbin talerine âşık olduğundan kızını bu adama vermeyi kendisine ahass-ı âmâl edinerek, fakat kızı tarafından gördüğü ret üzerine nasıl yola getirebilirim mülâhazatıyla, o geceyi hemen gözü açık geçirdi. Ertesi sabah konak içinde ziyafet hazırlığı görülmeye başladı. Cuzella uzaktan işaretler ile tesviye-i umûr eder, Alfons ise birtakım beyhude telâşlarla halkı nafile yere işgal eylerdi. Nihayet oraca kendi vücuduna lüzum olmadığını kendisi dahi derk ederek kalktı "Ben Sinyor Pavlos'un gemisine gidiyorum. Geldiğimiz zaman her şeyi hazır bulmalıyız." tembihâtıyla çıktı, gitti.

Şimdi biz burada ziyafet tedarikâtına dair tafsilât verecek olsak kitabımızı kilerci mecmuasına benzetiriz. Binaenaleyh o tafsilâttan kat'-ı nazarla Pavlos hakkında biraz malûmat vermeyi münasip addeyledik.

Dördüncü Bap

Yukarıda söz geçmesi münasebetiyle Pavlos hakkında bir iki söz söylemiş ve ez-an-cümle kendisinin Akdenizce pek büyük bir tacir olduğunu haber vermiştik. Lâkin Pavlos bu hikâyenin birinci eşhasından olmaktan kat'-ı nazar hikâyemizin aşağısına doğru verilecek malûmattan dahi müstebân olacağı veçhile, bu adam İspanya târih-i milliyyesince birinci derecede bir ehemmiyeti haiz ve ondan başka Fransa, Fas ve Târih-i Osmânîce dahi hayli mühim olduğundan, kendisi hakkında hikâyemizin bu cihetine ait olan malûmatı ita etmek lâzımdır.Bu zatın haber verildiği kadar değil, daha ziyade bile zengin olduğuna hiç şüphe etmemelidir. Zira maiyetinde bulunan ıskunanın iki kaptan, bir reisi, bir hoca, bir lostromo yani güverte kumandanı, iki dümenci, dört armacı, bir miço, bir kamarottan ve üç dahi tayfadan ibaret bulunan hademesine ve geminin hâl ve şanına bakıldıkça böyle bir geminin ancak üç, dört yüzbin taler variyeti olan adam maiyetinde bulunabileceği tahmin edilir. Zira hesap edilecek olsa yalnız tayfasının maaşı yedibin taleri tecavüz eder.

Hikâye mütalâa edilirken böyle senevî yedi, sekizbin taler yalnız bindiği ıskuna tayfasının maaşı olacağı tahmin kılınacak kadar şarlatanlar ve hilekârlar bulunabileceği dahi vârid-i hâtır olur. Ancak Pavlos için böyle bir hatıraya dahi mahal yoktur. O kabil şarlatanların hâl ve vaz'ında mutlaka bu derece dârâtın yapma olduğunu işrâb eder ya gurur, ya temeddüh, ya ulvân gibi bir şey olacağı derkâr iken Pavlos'da öyle bir tavır görülemezdi.

Kıyafetini yukarıda tarif eyledik ya? Sonra gelip Cuzella'nın huzuruna dahi çıktı ki üzerinde dört parmak bir altın kordon bile görülemeyip, her hâli sade ve fakat tavrında görülen ulüvv-i cenâb pek fevkalâde idi. Alfons dahi variyeti hesap edilecek olsa Pavlos'a nispetle gayeti bir derece aşağı kalabilecek zenginken hâlâ gözü aç olup hiçbir şeye kanaat edememesi ve her şeye heves edip tesviyesine kudreti olmayan heveslerini cebr-i kalble yenmeye çalışması ve bahusus bulunduğu derecenin fevkinde kibar görünmeye gayret etmesi tab'ında kibarlık olmadığını ispat edebilir. Pavlos ise bu hâllerin bütün bütün aksine bir tavır ve hâlde idi.

Kendisi henüz yirmi, yirmi iki yaşında genç bir adam olup uzunca boylu ve boyunun uzunluğu balık eti denilecek kadar semiz olan vücuduna zahirî bir nahafet vermiş, incerek bıyıklı, kösece sakallı, maîce gözlü, fakat çehresinin hutût-ı musavveresi nazarlarda oldukça letafet tasvir eden bir delikanlı idi. Suretinin hey'et-i mecmûasında o kadar zekâ müşahede olunurdu ki, mübalâğada mahareti olan bir adam karşısında bulunan kimseyi sükûtuyla hebt eder dese maharetine nispetle mübalâğa edememiş olur.

Mîr-i kelâm idi. Fakat malûm a, mîr-i kelâm olanlar cart cart ötmezler. Sözü mevsiminde ve mahallinde söyleyip de, az söz söylemekle işi tesviye edebileceği gibi çok söz söylediği zaman bile halka usanç vermeyip, tatlı tatlı dinlemeye mecbur ederdi.

Müstahzaratına nihayet yoktur. Lâkin müstahzarat dediğimiz şey ne idüğini bilir misiniz? Eğer gerek başkaları ve gerek kendisi tarafından hazır söylenmiş şeyler ezberinde olduğuna zâhib oldunuz ise hata edersiniz. Burada müstahzarat tabirinden muradımız, her mevkiye, her zamana, her hâle mahsus olan cevaplar kendisinin zaten müstahzarı imiş gibi derhâl ağzından fırlayıp, inci tanesi gibi saçılmıştır. Yani Pavlos'a pek ziyade serî'ü'l-intikal desek de olur. Çünkü leb demeden leblebiyi anlamak kendisi için işten bile olmayıp, hatta karşısında bulunan adam leblebi dediği zaman verilmesi lâzım olan cevaba kadar derhâl intikal ederdi.

Bahsetmediği fen yoktu, söylemediği lisan dahi yoktu diyemeyiz. Zira dünyada iki binden mütecaviz lisan olup, bunların isimleriyle mahiyetlerini bilmek büyük bir fen addolunur. Lâkin lisân-ı mâder-zâdı olan İspanyolcayı ne kadar bilmekte ise Arap ve Fransız ve İtalyan lisanlarında mahareti ondan ziyade olup, bunlardan başka ikinci derecede olarak dahi Farisî ve Türkçe ve Rumca bilirdi. Ancak ikinci derecede bildiği lisanlar dahi olur olmaz adamlar için medâr-ı fahr olacak derecede idi.

Demek oluyor ki Pavlos asrının ferîdi idi. Hay hay! Hem hikâye muharrirleri sırf hayal ile iştigal ettiklerine nazaran Pavlos hakkında verdiğimiz malûmatı hayal zannetmemeli. Yukarıda dahi dediğimiz veçhile bu zatın ismi İspanya ve Fransa ve Fas tarihinde mezkûr olup Osmanlı tarihlerinde dahi

mezkûr olmak lâzım gelirken, tarihlerimizdeki hadsiz, nihayetsiz noksan sebebiyle zikri unutulmuştur. Keyfiyet daha sonra meydana çıkınca malûm olur ya!

Yukarıda Pavlos'un Akdeniz'in her tarafınca ismi müştehir bir tacir olduğunu beyan eylemiştik. Hâlbuki yine yukarıdan beri hâl ve şanı hakkında verdiğimiz malûmata göre bu kadar ilim ve irfanın bu rütbe fazl ve kemalin bir tacir adam için çok görüleceği vârid-i hâtır olmuyor mu?

Bizce vârid-i hâtır oldu. Çünkü haber verdiğimiz malûmatın derecesi en büyük bir devletin, en büyük bir diplomatı için bile fazladır.

Hem Pavlos gibi bir adam bu kadar şeyi ne zaman tahsil etmiş ve ticaretçe bu kadar namı ne zaman kazanmıştır?

Biz ticaretçe bu kadar namı ne zaman ve nasıl kazandığını bilemiyoruz. Sahihan bilemiyoruz. Fakat tahsiline ve bir dereceye kadar tercümeihâline malûmatımız vardır.

Bu adam an-asl İspanya'nın payitahtı olan Madrid şehri ahalisinden imiş. Biz onu lâyıkıyla bilemiyoruz. Fakat henüz sekiz yaşındayken Madrid'te Cizvitlerin en büyük mektebine girmiş ki, bu mektebe on beş yaşından evvel girmek mümkün olamaz. Zira mekteb-i mezkûr mukaddemât tedris etmeyip müntehî addolunacak şâkirdâna mahsustur. İşte Pavlos'un bu mektebe sekiz yaşında girdiğini bilirsek de, o zamana kadar mukaddemâtı nerede, nasıl okuduğunu dahi bilemiyoruz. Şu kadarını biliyoruz ki, mezkûr mektepte tamam yedi sene okuyup, çıkan şakirde fünûndan doktorluk şahadetnamesi veriliriken, bizim Pavlos bu şahadetnameyi dört senede, yani on iki yaşında iken aldı.

Nasıl aldı diye taaccüp mü ediyorsunuz? Bunda taaccübe mahal yoktur. Her sene kendi sınıfının derslerinden dahi imtihan verdikten sonra, önünde bulunan sınıfın derslerinden dahi imtihan geçeceğini istida eder ve imtihan geçip bir sınıf üst tarafa kadar atlardı. Zira Pavlos için huzur ve istirahat haram olup muayyen olan vakitlerde kendi sınıfının derslerini ezberledikten sonra, istirahat ve oyun ve uyku için tefrik olunan vakitlerde bir üst sınıfın dersleriyle meşgul olurdu. Yalnız muayyen olan yemek vaktini, muayyen lehinde sarf ederdi.

Hem tahsilde himmetinin şaşılacak ciheti yalnız bundan ibaret değildir. Fransız ve İtalyan lisanlarını kâmilen ve Arabî ve Farisî mukaddemâtını dahi yine bu müddet içinde öğrenmişti.

Bizim Pavlos'un ahvalinde garabet görüp şaşıyorsunuz öyle mi? Öyleyse bir garabetini daha görüp daha ziyade şaşınız.

Mumaileyh Cizvit mektebinden şahadetname, hem de aliyyülâlâ şahadetnamesi alarak çıktığı zaman, tamam İspanya devletinin, bir taraftan İngiliz politikaları ve bir taraftan müstemlekâtı bulunan İtalyan gayretkeşleri arasında bulunup, diğer cihetten dahi Cezayir korsanlarının bütün İspanya sevâhilini garet ettikleri zamandı. O zaman İspanya'da Üçüncü Charles hükûmet etmekte olup tarihlerde Üçüncü Charles'ın müddet-i hükûmeti aranırsa, İspanya'nın nasıl bir felâket içinde bulunduğu görülür.

Bizim şeytan Pavlos henüz bülûğa erip de, âlem demek neden ibaret olduğunu tab'an anlamaksızın zekâveten anlayıp, dünyada şanla ömür sürmek, bir büyük servete malik olmaya mütevakkıf idüğini bile kestirmişti. Yalnız bu değil, öyle kolayca ve çabuk zengin olmak politika işlerine girmeye menût olduğunu dahi anlamıştı.

Bu istihraç üzerine İtalya'yı İspanya'dan ayırmak isteyen fırkaya mahrem ve İngiliz politikasına alet olan güruha hemdem olduğu gibi, İspanya sevâhilini kasıp kavuran Araplarla bile muhabereye başladı. Vakıa kendisi on iki, on üç yaşında bir sabi idi. Fakat tuttuğu hizmetlerde sabâvet hâli mâni olmak şöyle dursun, müfit bile idi. Zira akıl ve kemalinin pek pîrâne olması hizmet eylediği taraflarca müsellem olduktan sonra, çocuk olması ve fakat pek zeki bulunması dahi İspanya vükelâsının kendisine iltifat etmelerini müeddî olduğundan, işte bu suretle hem İspanyaca en büyük dairelere girer çıkar ve hem de nihayetsiz irfanıyla devlet metbû'asına karşı ber-minval-i muharrer teşebbüsâtta bulunabilirdi. Hıyanet başka bir şeydir, dirayet başka. İhtisâr-ı kelâm, İspanya devleti hilâfgîrânı indinde çocuğun ehemmiyeti o kadar arttı ki her politikanın mihveri kendi elinde gibi bir dereceyi buldu. Pavlos'un bu kadar muvaffakane harekâtı yedi, sekiz sene kadar devam edebildi. Bu devam ise muvaffakıyetinin en büyük derecesine delil olabilir. Çünkü en tehlikeli bir işte asla serrişte vermeyerek bu

kadar müddet devam etmek, yarım asır tecrübeler arkasında zaman geçirip de güya kemale varmış olan pirlere bile müyesser olacak bir keyfiyet değildir.

Nihayet Cezayir korsanlarıyla muhaberesi olduğu, bu işe dair teati eylediği mektupların birisi ele geçmekle meydana çıkmasını müteakip, İtalyalılar ile hem-ser olduğu dahi bazı casusların tahkikiyle sûret-i sübûta varmış ve o zamanlar İspanya'da İtalya politikasına taraftar olanlar en büyük ukubetlere duçar edildikleri gibi, korsanlık işinde parmağı bulunanlar dahi, hatta bilâ-muhakeme salble idam edilmekte bulunmuş olduklarından, Pavlos yakayı ele verdiğini sezer sezmez hemen kapağı Cezayir'e atarak canını kurtarmıştı ki, bu firar Üçüncü Charles'ın son sene-i hükûmeti bulunan 1788 senesinde idi ve o zaman Pavlos dahi henüz yirmi yaşına varmıştı.

Bizim şeytan yavrusu Pavlos tuttuğu işlerde her ne kazanıyorsa Càdiz'de ticaretle iştigal eden bir zata irsal ederdi. Bu zat yalnız Pavlos'un şeriki demek değildi. Esrarının dahi şeriki olup, gerek Cezayir ve gerek Fas Urbanıyla ettiği muhabereleri onun vasıtasıyla ederdi.

Cezayir'e azimetten sonra Pavlos, Fas taraflarının ihtilâl üzere bulunmasını vesile ittihaz edinerek, oraca dahi umûr-ı memlekete parmak dolamak için kalktı Fas'a gitti.

Fas'ta müddet-i ikametinin derece-i ehemmiyyetini anlamak için o zaman Fas ahvalinin ne yolda olduğuna dair biraz malûmat vermek lâzımdır.

Keyfiyet Fas tarihlerinde dahi musarrah olduğu veçhile Fas padişahlarından Mevlâ İsmail 1670 senesinden 1727 senesine kadar, yani yarım asır müddet hükûmet ederek, bu müddet zarfında sebt-i defter edilmeyen bazı zenândan maada, tamam sekiz bin kadını istifrâş eylemiş ve bunlardan bâ-defter-i mahsûs sekiz yüz yirmi beş oğul ile üç yüz kırk iki kız tevlit eylemiştir.

Kendisi 1727 tarihinde vefat eylediği zaman evlâd-ı zükûrundan hangisinin şah nasbolunacağı hakkında halk ve taraftarlar arasında büyük bir niza zuhur eyledi. Bu niza üzerinde dökülen kanlar had ve hasrın haricine çıktı. Mesele-i münâzaa-fihâ üzerinden seneler mürur eylediği hâlde bir türlü fasledilemeyip, nihayet 1757 tarihinde câlis-i makam-ı hükûmet olan Mevlâ Sîdî Muhammed ortalığa nizam vermeye muvaffak oldu.

Fakat o zaman Sîdî Muhammed'in verdiği nizam pek ehemmiyetliydi. Âdeta Avrupa nizamâtını mülkü içinde icra etmeye teşebbüsle, bir çok nizamâtı icra ve birtakım esbâb-ı terakki ve temeddüne tevessül ederek, hatta her sene bir kaç talebeyi li-ecli't-tahsîl İspanya mekteplerine göndermeye dahi başlamıştır. Lâkin yine hesaba sığmaz birtakım prenslerin iğvâsıyla nizamât-ı cedîdenin gavur icadı şeyler olduğu ve şer'an bu gibi bid'atlerin kabulü mücâz olmadığı fikirleri halka neşredilirdi.

Bu neşriyatın ne kadar ehemmiyeti olacağı mülâhazaya şayandır.

O kadar ehemmiyeti vardır ki, işin üzerinden bir buçuk, iki sene kadar vakit ancak mürur ederek azîm bir fırka-i mutaassıbe ref'-i livâ-yı isyân ile artık seller gibi kanlar akmaktan geri durulmadı.

İşte bizim Pavlos tamam 1789 senesinde baş gösteren bu ihtilâl-i azîmden bir sene mukaddem Fas'a ayak basmıştı ki, işe ne kadar mevsiminde yetişmiş olduğu ve böyle umumî bir kargaşalık arasında ne gibi külâhlar kapmış olacağı derkârdır. İhtilâl baş gösterinceye kadar Pavlos eline giren serveti hep Càdiz'e gönderip, ihtilâlin zuhuru üzerine kaptığı külâhları dahi oraya irsalden geri durmadı.

Ancak bir hafta içinde birkaç renge tahavvül eden ihtilâl boraları bir aralık kendi hizmet etmekte olduğu fırkanın aleyhinde tahavvül etmekle, Pavlos bu tahavvül keyfiyetini dahi vaktiyle haber alarak sırren Tanca'ya ve oradan bahren Càdiz'e kapağı atmıştı.

Atmıştı ama Càdiz'de kendi nâm-ı aslîsiyle yaşamak mümkün müydü? Heyhat! Tebdîl-i nâm değil hatta tebdîl-i simâya bile mecbur idiyse de, işin bu derecesine kadar muvaffak olamayacağı derkâr bulunduğundan, ilerde işe bir suret verinceye kadar Càdizli şerikinin hanesinde ihtifâya mecbur olmuştur.

İşbu müddet-i ihtifâ dahi ferah ferah iki sene kadar mümted oldu. Ancak bu müddet zarfında bütün bütün mahpus gibi bir hâlde de kaldı. Aralıkta bir öteye beriye seyahatler dahi ederdi ki, Cartagena'ya gelip Cuzella'yı tanıması bu seyahatler esnasında vuku bulmuş ve nihayet mutlaka Cuzella'yı nişanlamak kararıyla bu kere dahi ber-minval-i muharrer malûmumuz olduğu veçhile Cartagena'ya muvasalat eylemişti.

Pavlos hakkında buraya kadar verdiğimiz malûmat üzerine, bizim için iki suretle şüphe kapısı açıldı. Birisi bu adamın ticaret hususunda mervî bulunan şöhreti ne zaman kazanmış olmasıdır ki, buna siz de şaşınız, biz de şaşalım. İkincisi ise Pavlos'un Cuzella'ya nişanlanmaya bu derece meyletmesine ve kendisi beğenilmeyecek koca olmamasına mukabil Cuzella bu herifi sevmemesinin veçhidir.

Pavlos'un Cuzella'ya gösterdiği meyl ve rağbetin veçhi pek sade olup, bu ise o asırda hemen bütün İspanya içinde fazl ve irfanca kendisine küfüv olabilecek Cuzella'dan başka kız olmamasından ibarettir. Cuzella'nın bu zata nefret göstermesi dahi bizim kocakarıların tabiri veçhile perisi hoşlanmamış olmasından başka bir şeye hamlolunamaz.

İşte hikâyemizin şimdiki derecesine göre aldığımız bu kadar malûmatla iktifaya mecburuz. Bu malûmat üzerine icap eden izahatı bize hikâyenin atisine doğru edeceğimiz devam ita edecektir.

Beşinci Bap

Sinyor Alfons, Sinyor Pavlos'a çekeceği ziyafeti tedarik edenleri bir takım telâşlı kumandalar ile beyhude işgal etmemek için geldiği zaman her şeyi hazır bulmak tembihâtıyla çıkıp gittiği vakit, kararı mucibince doğru iskeleye ve Pavlos'un ıskunasına gitti.

Pavlos bu ziyarete bir nevi iâde-i vizite manası vererek Alfons'u o yolda kabul eyledi. Hatta iâde-i vizitede kendisinin Mademoiselle Cuzella tarafından da vekil olup olmadığını sorarak, zımnen kızın da niçin gelmediğini sual eyledikte, Alfons bu sualden Pavlos'un meramını anlayıp Cuzella konakta kendisiyle ıskuna ve çektiri kaptanları için bir kuşluk ziyafeti tertibiyle meşgul olduğunu dermeyan eyledi ki, bu suretle med'uv olduğunu dahi Pavlos'a anlatmış oldu.

Damat efendi işbu daveti memnunen, hem de fevkalâde bir memnuniyetle kabul eyledi. Zira kızın yanında ne kadar çok bulunsa muhabbeti celp edebilmek muvaffakıyeti o kadar kolaylaşacağını hesap ederdi.

Sofranın vakt-i zuhrda hazır bulunması karâr-ı vâki' iktizasından olmasıyla, tamam zeval vakti Alfons ile Pavlos kaptanları dahi beraber alarak konağa teveccüh eylediler.

Geldiklerinde her şeyi hazır ve amade bulup hatta Cuzella giyinmiş kuşanmış olduğu hâlde kendilerini istikbal bile eyledi.

Bu istikbal Cuzella indinde Pavlos gibi muhterem bir misafir hakkında ifası lâzım gelen hürmet ve tazimi icradan ibaret idiyse de, babasıyla Pavlos yavaş yavaş imana gelmesine dâl olduğu zannıya pek ziyade memnun oldular.

Iskunanın kaptanı Jeany henüz Cuzella'ya takdim edilmemiş olduğundan takdim edildi. Ve kaptan Cuzella'yı ne kadar ihtiramla selâmladıysa da, Cuzella ondan aşağı kalmayan bir ihtiramla redd-i selâm eyledi.

O gün Pavlos ayağına bir siyah pantalon ve arkasına dahi, kezalik siyah renkli kadifeden mamul gömlek giymiş ve onun üzerine de yine siyah kadifeden bir salta giymişti. Kaptanların ikisi dahi o zaman maiyet gemileri kaptanlarına mahsus olan formayı lâbis idiler. Cuzella turuncu canfesten bir fistanı kendisine pek ziyade yakışık aldırarak giymiş ve babası ise her günkü kıyafetini asla bozmamıştı.

Vakıa misafirler yemeği hazır buldular. Lâkin Cuzella'nın muallimesi Marie dahi med'uv olup henüz gelmemiş bulunduğundan, biraz vakit ona intizar lâzım geldi. Bu vakti Cuzella kaptanlara iltifat ve Pavlos'un bazı remizli sözlerine mukabele ile geçiştirdiği gibi, Alfons dahi kâh Pavlos'un ulüvv-i efkârına şaşmak ve kâh kızına hep teehhül tekliflerinin kabulünü ima eder mazmunlu lâkırdılar atmakla imrâr eylemiştir.

Bu müddet yarım saat kadar mümted oldu. Nihayet Marie dahi zuhur ederek Marie'nin misafirlere takdimi kaidesi icra olunduktan sonra cümlece sofraya oturuldu. Sofra üzerinde cereyan eden ahvalden birinci mertebede nazarıdikkate tesadüf eden şey, Alfons haddizatında oldukça oburlardan iken, güya Pavlos'a bir nevi kibarlık göstermek gayretiyle yemeği bililtizam az yemesi ve Pavlos ise güya kendi sofrasında imiş gibi bilâ-teklîf ve-lâ tekellüf istediği yolda taam etmesi idi.

Lâkırdı sırasına gelince, misafirler gemici bulunmak hasebiyle en evvel birkaç günden beri esmekte bulunan havalara dair birkaç kelime teati olundu. Badehu yemeklerin güzelliğinden ve sofranın intizamından bahsedildi. Nihayet Alfons'un sırıtarak, yılışarak söz açması üzerine izdivaç bahsine intikal eyledi.

Alfons-(Marie'ye) Rahibe kısmı izdivaçtan nefret göstereceğine dair verdiği ikrarı, ilk ikrar verdiği günkü kuvvet-i kalbî gibi bir kuvvetle muhafaza edebilir mi?

Marie-(kemâl-i zarâfetle) Efendim, bir şey sual ettiniz ki ehemmiyeti bizim havsala-i beşeriyyeye sığmayacak.

Alfons-Niçin?

Marie-Çünkü kalp üzerine bahis açtınız. Kalplerin esrarına vukuf kime müyesser olur ki, hatta o vukufa istinaden bir hüküm verebilmek mümkün olsun?

Pavlos-Evet, güzel cevaptır doğrusu.

Alfons-Hayır, muradım o değil. İnsan bir kere de kendi kalbine müracaatla bir nispet buldurabilir ya!

Marie-Buldurabilir, ama bütün âlemi kendi kalbinin hissine tatbik etmekteki hata dahi ne büyüktür! Ya benim kalbimde kuvvet olmayıp da dün verdiğim ikrarı bugün geriye alacaksam, yirmi beş sene evvel verdiği ikrarı bugün hâlâ takviye etmekte bulunanları dahi, kendi kalbimin hissine mi tatbik edeyim?

Alfons-(kızına) Bu babdaki senin fikrin nedir kızım?

Marie-(muallimelik salâhiyetiyle kıza söz bırakmayarak) Bu babda Cuzella'ya henüz bir serrişte-i efkâr verildi mi?

Alfons-Evvel ve ahir verilecek değil mi?

Marie-O hâlde sualinizi dahi o serrişte verildiği zaman irat etmek lâzım gelmez mi efendim?

Pavlos-(kıza mümâşât suretiyle yaranmak için) Evet hak yine muallime cenaplarının elindedir. Bir kimseye henüz fikri ihata etmemiş olduğu şeyden sual edilemez. Meselâ, bendeniz yirmi iki, yirmi üç yaşında bulunduğum hâlde doksan yaşında ihtiyarların ahvâl-i mahsûsasından mes'ul olamam. Zira bi-aynihi okumadığım bir ilimden mes'ul olmama benzer.

Lâkırdı bu cihete müncer olduktan sonra, aradan biraz vakit dahi sükût ve biraz da kaptan efendilerin müteehhil olup olmadıklarına dair mükalemâtla geçti. Badehu yine Alfons'un mübaşeretiyle şu suretle bir lâkırdı açıldı.

Alfons-Bana şu bahiste bir itminan veremediniz gitti. Öyleyse bakalım Marie cenaplarına soralım ki, bizzat kendisi verdiği ikrardan memnun mu kalmıştır?

Marie-Ben böyle bir hitaba muhatap olabilecek zamanı da aşırdım. Artık elli yaşıma geldiğim hâlde...

Alfons-A canım, vaktiyle diyorum, vaktiyle.

Marie-Efendim insan kısmı acayip bir hayvandır. Sair hayvanlar her hususta muttariden hareket ederlerse de insan böyle değildir. Fikrine her gün değil, her saat birbirine uymayan bin şey vürut eder. İşte bu sebebe, yani insanları icraatta bir ıttırâd dairesine sokmak emeline mebnidir ki, kanunlar konulmuş ve her mesele ahkâm-ı kavânîn-i muayyene altına alınmıştır. Bu hâle göre bir rahibe için evvel emirde bir kere ikrar vermek lâzım. İkrar verdikten sonra artık kendisine pişman olup olmadığı sual iktiza etmeyip, o babda tâbi olduğu kanunun derece-i müsâadesini düşünmek icap eder.

Pavlos-Allah için bu cevap cevâb-ı şâfîdir. Pek haklıdır, bakınız ben de size şu ciheti söyleyim. Bazı delikanlılar dahi teehhülün, güya bazı mertebe külfetleri varmış diye evlenmek istemezler. Lâkin bir familya saadetini derpiş edince mutlaka yürekleri yumuşar. Şu kadar var ki bunlar memnu olmadıklarından pek canları isterse yine teehhül edebilirler. Eğer onlar dahi bir ikrar vermiş olsalar yürekleri yumuşadığı zaman dahi teehhül edememeleri lâzım gelirdi. Rahibeler gibi.

Marie-Bulunduğumuz mevkiye göre cemiyeti artık bu bahiste devam etmemeye davete salâhiyetim vardır, zannederim.

Pavlos-Vardır efendim.

Alfons-Biz bize değil miyiz ya?

Pavlos-Hayır, pek de biz bize değiliz. İnşallah biz bize kalırsak, o zaman arîz ve amîk bu bahiste devam ederiz.

Pavlos'un şu son lâkırdısı üzerine Cuzella'nın çehresinde hafif değil, epeyce bir kırmızılık müşahede olunduysa da yine derhâl geçti. Fakat o bahise de gerçekten nihayet verildi. Zaten yemeğin dahi sonlarına gelinmiş olmasıyla, biraz da bahçe ve çiçeklere ve bahçede çiçekler içinde geçen ömrün lezzetine dair lâkırdılar edilerek sofradan kalkıldı.

Yemekten kalkan misafirler Alfons'un odasına gittiklerinden Pavlos, Cuzellanın yanına sokulup "Efendim gideceğimiz salona kadar zatınıza refakat edebilir miyim?" diye kolunu tak-

dim etmekle kız dahi nezaket hasebiyle reddedemeyerek kolunu verdi. İkisi beraber salona vardılar.

Diğer misafirlerin teehhür etmesine nazaran Alfons'un bunları lâkırdıya tutarak işgal eylediği anlaşıldı. Hatta sesleri dahi gelir, bu zannı teyit eylerdi. Binaenaleyh Pavlos şu fırsatı ganimet bilerek ne tavırda bulunmak lâzımsa o tavrı alıp söze başladı.

Pavlos-Efendim Cuzella, Hâk-pâyinize kul olmak için gösterdiğim arzu ve iştiyaka pederiniz müsaade bulundu. Zatınız dahi beni ret ve mahrum etmeyeceğinize yüreğim emin olsun mu?

Sinyor Pavlos'un sûret-i ifâdesinde görülen hem serbesti, hem tezellül şaşılacak bir şey olmasıyla, Cuzella istiğrâb ve istiğrakını derhâl defederek, kim bilir nasıl bir cevaba hazırlanmış idiyse de, Pavlos kızın cür'etini çehresinden anlayıp mintanının cebinden fındık kadar pırlanta taşlı bir yüzük çıkararak ve takdim ederek:

Pavlos-Şimdilik istida ettiğim şey bu naçiz nişâne-i âcizânemi kabul buyurmanızdır, dedi. Derhâl dizleri üzerine çöküp kemâl-i huzû' ile şunu dahi ilâve-i makal eyledi.

Pavlos-Nâsiye-i âliyenizde müşahede olunan merhamet ve mürüvvet alâyimini, böyle benim gibi mahzun nazarlarıyla gören bir bîçare, artık huzurunuzda iki diz üzerine gelen bir zavallıya merhamet ve mürüvvetinizi diriğ buyurmayacağınızı ümit edebilir.

Cuzella'nın dirayet ve zarafeti müsellem idiyse de bu gibi muaşakaların usul ve sûret-i cereyânına vâkıf olmadığı için Pavlos gibi rükû, huzû' ve huşua varan bir kimseden dirîg-i mürüvvet edileceği zaman, birkaç adım geriye çekilmek lâzım olduğunu bilemeyip, güya misafir hakkında hürmet ve riayeti tamamıyla ifa etmiş olmak için, herifin kolundan tutup bin estağfurullahlar ile kaldırdı. Bu hâl ricanın kabulüne delâlet ederdi. Binaenaleyh Pavlos kalkınca azim teşekkürlerle kıza yine yüzüğü takdime çalışıp, kız dahi kendi fikr-i sâbıkınca reddetmeye hazırlanırken, öte tarafta misafirlerin vürudu üzerine yüzük yine Pavlos'un elinde kaldı.

Alfons ve Marie ve kaptanlar odaya girdikleri zaman Cuzella'ya lâyıkıyla dikkat etmiş olaydılar kendisini kıpkır-

mızı değil, belki mosmor bulurlardı. Bu dikkate yalnız Marie muvaffak olup ihtimal ki, babası dahi dikkat etmemiş idiyse de, hiç aldırmamış ve o hâlde kızın yanına yalnız muallimesi Marie sokulmuştu.

Fakat Marie orada, o saat, kıza hâl ve hatır sormayı muhal gördüğünden, erkeklerin gürültülüce söze başlamalarını fırsat ittihaz ile Cuzella'yı kolundan çekerek dışarıya aldı ve kendi odasına götürdü. Orada aralarında şu müşâfehe cereyan eyledi.

Marie-Size ne oldu Cuzella?

Cuzella-Hiç!

Marie-Hiç değil bir şey oldu. Aynaya bakmış olsaydınız bu inkârı edemezdiniz.

Cuzella-Sinyor Pavlos izdivaç teklif eyledi.

Marie-Siz ne cevap verdiniz?

Cuzella-Reddettim.

Marie-Niçin reddettiniz ya?. O zengin bir adammış. Terbiyesi, irfanı, hüsnü de meydanda.

Cuzella-Siz de mi üstüme varacaksınız?

Marie-Muradım o değil. Sanki kocaya varacak iseniz, başka bir sevdiğiniz de yok ise buna varsanız diyorum. Yoksa beğenmediğiniz bir hâli mi var? Saklamayınız benden sırrınızı.

Cuzella-Sırrımı sizden saklarsam kime söylerim? Evet çehresini beğenmiyorum. Şeytan çehreli bir herif.

Marie-Acayip.

Cozella-Evet şeytan çehreli bir herif. Bakınız size bir resim göstereyim de, Pavlos'un çehresini onunla tatbik ediniz.

Cuzella üst kattaki kütüphanesine çıkıp bir yağlı boyalı küçük resim çerçevesini getirdi, muallimesinin eline verdi.

Marie-Hay, bu resmi görmüştüm ya? Haniya şu mektepli.

Cuzella-Evet görmüştünüz. Şimdi bu resimdeki çehrede görülen melekiyete bakınız, bir de Pavlos'un suratına bakınız.

Marie-Aman a kızım, bu bir ressamın kaleminden çıkmış resimdir. Ressam bu çehreye istediği ânı verebilir.

Cuzella-Öyledir, Lâkin buna yakın çehreler yok mudur?

Olamaz mıdır?

Marie-Olabilir ya..

Cuzella-İşte ben böyle melek-simâ çehre isterim. Yoksa ben babam gibi aç gözlü değilim ki, paraya, zenginliğe tamah edeyim.

Kızın mualimesine gösterdiği resim on sekiz, on dokuz yaşlarında bir delikanlıydı ki, mekteb-i bahriyye formasını lâbis olup, ister ressamın mahâret-i müdâhinesi sayesinde olsun, ister tabiî bulunsun, hüsn ü ânı, kalıbı, kıyafeti, Cuzella gibi bir kızı meftun ve hayran edecek derecenin dahi fevkinde idi.

Bu resmi temaşa ettikten sonra Marie, vakıa böyle çehrelere mukabil Pavlos'un mâl u menâlıyla beraber feda edilebileceğini teslim ederek "Öyleyse niçin kendinizi sıkıyorsunuz, işte herifin teklifini reddetmişsiniz ya? Fakat haydi yanlarına gidelim. Zira şimdi kaçmak uygun gelmez." diye yine kızı aldı, salona getirdi.

Marie ile Cuzella salona girdikleri zaman iki kaptanı bir tarafa çekilmiş ve Alfons ile Pavlos'u dahi bir tarafta baş başa vererek konuşmakta bulunmuş buldular. Bunlar Marie ile Cuzella'nın girdiklerini görünce bir kabahat işleyen adamların üzerine varıldığı zaman ürktükleri gibi ürkerek bir telâş gösterdiler. Bu hâle göre anlaşılır ki, damat ile kayınpeder yine Cuzellanın izdivacı üzerine söz söylerdi.

Alfons kulûba sıklet veren sırıtık tavrıyla güya Cuzella'ya yine bazı şakalar etmek istedi. Hâsılı, misafirler birkaç saat orada kaldılar. Her dereden su getirip sohbete hitam verdikten sonra kalkıp her biri bir tavr-ı nazikâne ve bir lisân-ı iltifâtkârâne ile resm-i vedâ'ı icra ederek gittiler.

Misafirin avdeti akşama karîb idi. Cuzella'nın o gün akşama kadar bizzarure içi sıkıldığı cihetle biraz gezinmeye ihtiyacı olduğu gibi, hazır giyinmiş de bulunduğundan muallimesinden refakate dair vaat alarak arabayı ısmarladı. İkisi arabanın içine ve bir uşak dahi ispirin yanına binip bağlar semtine doğru revan oldular.

Yolda Cuzella daima izdivaç meselesinden bahsetmek isterdi. Lâkin Marie "Mademki mekânı tebdil ettik, bahsi yine tebdil ve bütün bütün tahliye-i zihn etmeliyiz." diye o bahiste

devama razı olmayarak efkâr-ı diyânet ve hikmet üzerine pek çok tatlı bahisler açıp, kızı bunlarla eğlendirmeye başladı.

Mevsim-i sayfın henüz vürudu münasebetiyle ne baharın gözü yaşlı genç çocuklar gibi nev-'ummâ soğuk çehresi kalmıştı, ne de sayfın harâret-i hırs ve şehvetle kendisini yakmak şöyle dursun, âleme dahi şerareler saçmaya mecbur olan ateşli delikanlılar gibi ihtiraz edilecek kuvvet-i tesîri görülmeye başlamıştı. Ortalığın hâli henüz on dört yaşına varmış olan mahbubeler çehresi gibi masum, handan ve lâtifti.

Şakirt ve muallime gurûb-ı şemse kadar gezdiler. Tamam şems gurup edip de, mağrip ufkundan maşrık ufkuna akseden gayet lâtif pembelikleri dahi kemâl-i lezzetle temaşa eyledikten sonra avdete karar verdiler.

Esnâ-yı avdette Cuzella mahsusen yolu sapıtıp rahibeler cemiyetgâhına kadar muallimesini götürdü. Orada birbirine veda ile beraber Marie yüreğini geniş tutması hakkında şakirdine bir çok talimat verdikten sonra, Cuzella hanesine avdeti arabacısına emrederek hareket eyledi.

Altıncı Bap

Cuzella gezmekten avdet eylediği zaman babası Alfons'u konakta buldu. Gezmekten gelenlerin büyüklere vizite vermesi âdet olduğu veçhile doğru babasının odasına girmişti. Alfons'u o günkü şetareti kaybolmuş, çehresi asık biraz da gazapnâk bir hâlde buldu.

Bu hâle sebep kendisi olduğunu Cuzella'nın keşfetmesi lüzumu vârid-i hâtır olur. Ancak kız böyle bir lüzumu ba'îd gördüğünden keyfiyeti babasından suale şitâb eyledi.

Cuzella-Sizin bugünkü neşenizi göremiyorum babacığım.

Alfons-(müteazzımâne) Sen de bu hâl varken beni kahredeceğine şüphe mi edersin?

Cuzella-(müteaccibâne) Bu nasıl lâkırdı ya?

Alfons-Bugün Sinyor Pavlos'a ettiğin muamele neydi?

Cuzella-Daha nasıl riayet edebilirdim ya?

Alfons-Yok, yok, burada, bu odada geçen vukuat.

Cuzella-İyi ya, burada ben ona hiçbir şey yapmadım.

Alfons-Maşallah! Pavlos gibi bir adam senin huzurunda diz üzerine gelsin, sana binlerce taler kıymetli bir nişan arz etsin, bahusus kendi saadetini senden, senin mürüvvetinden beklesin, sonra sen kolundan tutup kaldırarak harekâtınla ricasını kabul etmiş ol da, nihayet nişanı yine reddederek herifi tahkir et!

Cuzella-Ben onun ricasını ne vakit kabul ettim.

Alfons-Ya, diz üzerine gelen bir adamın kolundan tutup kaldırmak ne demektir?

Cuzella-Ne bileyim ben, şimdiye kadar beş, on kişi bana rükû etti mi ki bu resimleri bileyim?

Alfons-Maşallah! Her şeyi herkesten ziyade bil de, bunu bilme öyle mi? Mutlaka herifi tahkir için yaptın.

Cuzella-Vallahi babacığım, bu hâl aklıma bile gelmedi.

Alfons-O kadar fena muamelede bulundun ki en bayağı, en terbiyesiz bir kız bile bu muameleyi yapmaz.

Cuzella-Vallahi bu âdeti bilmiyordum diyorum.

Alfons-Pekâlâ, eğer bilmiyordun ise tarziyesini vermeli.

Cuzella-Nasıl vermeli ki?

Alfons-Elbette Sinyor Pavlos buraya bir daha gelecek. Kusurunun affını rica etmeli.

Cuzella-O hâlde teklifini kabul etmiş olurum.

Alfons-Vay, kabul etmeyecek miydin? Kızım sen beni fena adamların hâlini almaya mecbur mu edeceksin? Ben senin baban değil miyim? İşte sana bu izdivacı teklif değil, emrediyorum. Emrimi kabul etmezsen benim elimden neler gelir bilir misin?

Cuzella-(haşyetle) Bilirim efendim.

Alfons-Bilirsen inat etmemelisin.

Cuzella-Henüz çocuk olduğumu arz ediyorum.

Alfons-Biz de bu özrünü kabul ediyoruz. Şimdi şu nişanı kabul et, bir nişan da biz verelim. Düğün için istediğin kadar vaden var. Tuhaf be, hem hanımın saadetini arzu ederek çalışalım, hem de nazını çekelim. İşte kuzum, ettiğin terbiyesizliğin, belki edepsizliğin tarziyesi böyle olur. Bakalım yarın değil, öbür gün mü gelir, ne vakit gelirse herifin ricasını kabul et.

Alfons şu son lâkırdılarını ziyadece bir tehevvürle söyleyip bitirmiş idiyse de, kız kendi son cevabını verdikten sonra fevka-

lâde bir tavr-ı meyûsane ile çıkıp gitmiş olduğundan durup dinlememişti. Lâkin babasının dik sedaları kendisini takip ederek her hâlde kulağına vasıl oldular.

Artık bu mesele ve münazaa üzerine Cuzella'nın ne hâl-i ye-'se girmiş olduğunu burada tafsil iktiza etmez. Hatta biraz sonra yemek hazır olup da, hizmetçisi Angelino kendisini taama davete geldiği zaman kızı ağlamış ve gözleri kızarmış buldu. Cuzella taam davetine bittabi icabet göstermedi. Babası ise tekrar tekrar haber gönderip kızın gelmediğini görünce, kalktı bizzat kendisi dahi geldiyse de kız "Allah Allah, kocaya cebren vermek gibi yemeği de zorla boğazıma tıkayacak değilsiniz ya? İşte canım istemiyor." diye şedîden imtina ederek sofraya gitmedi.

Şimdi siz sorarsınız ki pederinin bu dereceye kadar ibrâmı üzerine Cuzella Pavlos'un izdivacına kail oldu mu, olmadı mı?

Fakat bakalım Cuzella bunu kendisi dahi biliyor mu? Hatırına bir anda bin şey vürut edip, sad-hezâr diğer varidat onları mahvediyor.

Eline bir kitap aldı eğlenemedi. Başkasını aldı, daha başkasını aldı. Hâsılı kütüphanesini tekmil devretti, eğlenemedi. Numunehânesi içinde eline almadık şey bırakmadı. Yine iç sıkıntısından çatlayarak gitarasını alıp çalmak ve biraz şarkı çağırmak sureti dahi hatırına geldiyse de, babasıyla bu kadar muaraza eyledikten sonra çalıp çağırmak uyamayacağı mülâhazası mâni oldu.

Bir aralık "Keşke bu gece Marie'yi burada alıkoymuş olaydım." diye muallimesinin bu hâlde yanında bulunmasını arzu eyledi. Derken "Şayet o da babamın ibrâmını görürdü de beni kabule mecbur etmek için bin hikmetten dem vururdu" diye yine pişman oldu.

Bîçare kız bunun gibi bir hâl içinde birkaç saat muazzep oldu kaldı. Gurûb-ı şemsten üç saat sonra belki gözlerime uyku girer diye yatağına girdiyse de, uyku denilen şey dimağın istirahatıyla hâsıl olacağı cihetle, böyle bin meşâgil ile meşgul olan bîçare kızın gözlerine uyku dahi gelmedi. Öteye beriye dönerek yuvarlanarak ve mütehâlif ve mütenevvi hayalleri zihninde cemederek bir buçuk, iki saat kadar vakit daha geçirdi.

Konak içinde herkes yatmış, artık ses seda kesilmişti. Binaenaleyh bir hanede herkes uykudayken uyanık bulunan kimseye arız olan dehşet Cuzella'ya dahi arız olmaya başladı. Lâkin bu dehşet kendisi için muzır değil, bilâkis müfit oldu. Zira hâl-i dehşet içinde insan muhayyelât ile uğraşamayacağı cihetle, Cuzella dahi fikrini biraz tahliye edebildi.

Üç çeyrek dahi böyle bambaşka bir hâl içinde kaldı. Derken fevkalâde bir vak'a vuku buldu ki, kızın her mütalâa ve hayalini def'e sebep oldu.

Kendisi üst katta yatmakta bulunduğu cihetle tamam penceresinin yanında ve hanenin irtifaına nispetle iki kat yüksek bulunan bir ağacın dallarında, rüzgârın tahrikinden fazla bir hareket işitti.

Zaten dehşet içinde idi dedik ya! Bu hâl dehşetini bir kat daha arttırdı. Karşı tarafta hafif hafif yanmakta bulunan kandili söndürmeye lüzum gördü. Ona da mütecasir olamadı. Bununla beraber böyle kalkıp bakmak ve kandili söndürmek tedbirlerine ne gibi bir lüzum üzerine mecbur olduğunu dahi bilemezdi.

Bir kere yatağın içinde kalkıp oturdu. Derken oturmayı kendisi için bir tehlike buldu. Yine yattı. Örtüyü dahi yine başına çekti. Ancak etrafı gözden kaybetmekle daha ziyade korkacağını dahi hesap ederek yine başını yorgandan çıkardı. Kıza bu derece havf veren şey hayalât nev'inden değildi. Sâlifü'z-zikr ağaç üzerinde şamata dakika-be-dakika artardı. Bu şamatayı Cuzella gibi hâl-i dehşette bulunan bir kız değil, en cesur ve kanı soğuk bir erkek bile işitse mutlaka ağaca bir adam çıkmakta bulunduğunu anlardı.

Vakıa öyleymiş. Ağaca çıkan adam tamam pencere yanına kadar gelen kalınca bir dal üzerinden yürüyerek ve sürünerek pencereye kadar geldi.

Alfons konağının pencerelerini gemi kamaraları pencereleri gibi geçmeli yaptırmıştı ki cam sürmeleri birbirinin üzerine kalkmayıp duvar içine girerdi.

Gelen adam her kimse camı zorlamaya başladı. Camın hareketlerinden herifin camı her cihete doğru kımıldattığı anlaşılıyordu. Lâkin sürme, duvarın içine girdiğini o harekete mahsus olan şamatadan anladı.

İş bu dereceyi bulunca Cuzella korkusundan az kaldı ki haykıracaktı. Lâkin gelen adam gizlice gelmekte olup bunun işi dahi gizlice bir hırsızlık olacağını anladığı cihetle şedit haykırırsam herif beni öldürmeye mecbur olur mütalaâsı kızı haykırmaktan dahi meneyledi. Ufak tefek eşya alacaksa bir beis olmadığı ve eğer kendi oda kapısını açıp ve çıkıp içeriki odalara girmek isterse, o hâlde kapıyı tekrar kapayınca herifin mahpus kalacağı ve diğer taraftan bahçedeki uşaklara bağırmak dahi mümkün olacağı gibi birkaç fikir dahi vürut eylemişti.

Gelen herif sürmeyi açtıktan sonra başını uzattı. Cuzella bunun genç bir adam olduğunu gördü. Kızcağız herifin bakiyye-i harekâtını görmemek için gözlerini yumdu. Ama bir türlü yine sabredemedi, açtı.

Herif bir kere etrafa göz gezdirdi. Badehu itminan tavrıyla başını sallayıp içeriye doğru sürüne sürüne pencereden girdi. Uzun boylu, nahif endamlı, güzelce çehreli bir adam ise de arkasında yırtık pırtık yağ içinde bir gemici gömleğiyle, ayağında bin yamalı bir gemici pantalonu ve başında yamrı yumru bir şapka vardı.

Belindeki rengi kaybolmuş kuşağın üzerinden dahi bir kamanın el kadar kabzası görülüyordu. Herif odanın içini bir daha gözden geçirip, badehu pencereye avdetle başını dışarıya çıkararak aşağıya boğuk bir sesle bir iki lâkırdı söyledi. Vakıa bu lâkırdıları Cuzella anlayamadı. Ama bu hâlden herifin aşağıda refiki dahi bulunduğunu fehmederek, bahusus belinde kamayı dahi görünce artık çeneleri kilitleşip haykırmak değil, soluk almaktan bile korktu.

Hırsız yine odaya girdi. Cuzella ise hem kendisini uyur göstermek için gözlerini kapamaya lüzum görür, hem de mutlaka gözlerini kapayamayarak hırsızın harekatını muayeneye merak ederdi.

Bir aralık hırsız hâlâ etrafa göz gezdirirken gözleri Cuzella'nın gözlerine rast gelmesin mi? İkisi dahi birbirinin gözlerine değil, göz bebeklerine kadar baktılar.

(temme kitâbü'l-evvel)

İkinci Kitap

Birinci Bap

Malta'dan gemiye binerek Sebte tarafına doğru bâdbân-güşâ-yı azîmet olan bir seyyah, Tunus Körfezi'nin şark sahilini teşkil etmiş ve İspanyol gemicileri tarafından "Bona" namını almış burnu yakaladıktan sonra Cezayir ülkesinin güzel ve mamur şehirlerini, kasabalarını, karyelerini, sahilden temaşa ede ede giderken Hora'nın öte tarafında kain büyücek bir burnu dahi görüp, badehu sahil kendisinden uzaklaşmaya başladığını ve ufku dâiren-mâdâr deniz ihata eylediğini müşahede eyler.

Bu ufkun merkezinde bulunan sefinedeki yolcular içinde o sevâhili tanıyan adamlar varsa, gözlerini garp tarafından ayıramayarak, aradıkları şey denizin sath-ı münhanîsine nispetle alçakça kalmış olduğunu bildikleri cihetle, başlarını havaya kaldırıp medd-i nazarlarına dahi bir inhina vermeyi ve aradıkları şeyi böylelikle bulmayı emel ederler.

O hâlde bunların aradıkları şey nedir? Aradıkları şey Forcas denilen burundur ki göründüğü anda kendilerine bir ümmîd-i selâmet vadeder.

Mezkûr Forcas Burnu bir manda kafasının iki boynuzundan birisi şeklinde olup şimale doğru ilerlemiş ve bu boynuzun diğeri ise cenûb-ı şarkîye doğru sivrilip çıkmıştır. Bu kısmın müntehasında güzelce bir koy teşekkül eder.

Mevki-i mezkûru bir mağrur şair görecek olsa, bunu böyle manda boynuzuna filâna teşbih etmeyip, teşbihine daha ziyade süs vermek için âdeta bir güzel insan pençesine benzetirdi ki, güya mezkûr pençe karışını açmış ve salâvat parmağının ihatasıyla sâlifü'z-zikr koyu teşkil ederek parmağa dahi Forcas tesmiye olunmuştur.

İşte sahihan pek ziyade yakışık olan bu teşbih iktizasınca baş ve salâvat parmaklarının teşkil eylediği karışın en ziyade açılmış olan yerinde, yani vasatına karîb mevkiinde küçük bir liman üzerinde gayet zarif bir kale görünür ki ismine Melile derler. Kal'a-i mezkûrenin asıl ehl-i İslâm tarafından yapılmış ve hiç olmazsa mücedded suretiyle tamir edilmiş olduğu yek na-

zarda müşahede olunur. Afrika'nın müntehâ-yı şimâlinde ve Cezayir ile Fas arasında bulunan böyle bir mevkiin politikaca ehemmiyeti derkâr olmakla, hâlâ Cezayir veyahut Fas hükûmetine tâbi olması lâzım gelir idiyse de, buna ta Endülüs ve mağrib-i zemînde kuvvet-i İslâmiyyeye zaaf arız olduğu zamandan beri İspanyollar taarruz etmişler ve kaleyi almışlardır. Bugün dahi yine onların muhafazası altında bulunur.

Melile'nin kalesi fenn-i harb nazarında ne kadar ehemmiyeti haiz ise, limanı dahi ticaretçe o kadar ehemmiyeti haizdir. Çünkü Marsilya ve Sebte ve Tunus ve Akdeniz'in Sicilya taraflarından gelen gemiler için merkez-i ictimâ Melile Limanı'dır. Limanın bu ehemmiyyet-i ticâriyyesi yeni değil, eski bir şeydir. Ehemmiyyet-i mezkûrenin en büyük bir ciheti ise limanın korsan, yani deniz haydutları şerrinden pek muhafazalı olmasıdır. Zira şimdiki vakitte bile, o taraflarda hâlâ çat pat vücudu eksik olmayan korsan gemileri sinîn-i sâbıkada kelebekler kadar çok olup, Arap korsanları daima ecnebi gemilerini ve bunlar onları soydukları gibi bazı kere Araplar ile İspanyollar ittifak ederek, önlerine hangi gemi çıkarsa müştereken vurdukları bile olurdu.

Korsanlığın şu tarif ettiğimiz derecesi bundan yüz sene kadar evveldi. Ondan mukaddem daha mükemmel idi ya? Korsanlar otuz kırk kadar parçadan mürekkep filo donanmalar ile gezip rast geldikleri sefâini değil, hatta şehirleri, kaleleri bile vururlar ve şehri kâmilen yağma ettikten sonra ahâlisini ya bire kadar katliam ederler veyahut gençlerini esir alarak giderlerdi.

Sevâhilde kâin devletler bu haydutlar aleyhine ittifakla hareket ederek, mükemmel donanmalar sevk ede ede, nihayet bundan yüz sene evvel vakte gelinceye kadar, meselâ en büyük bir korsanın bir iki kıt'a gemi ile küçük bir kasabayı vurabilmesi veyahut birkaç korsanın bilittifak büyücek bir tüccar gemisini soyması derecesine kadar indirmişlerdi. Ondan sonra dahi nerede ve hangi milletten korsan tutulursa derhâl gemisinin direklerine salb olunması hakkında şiddetli kanunlar konularak, o yolda devam edilmekle şimdiki derece-i cüz'iyyeye kadar indirildi.

İmdi hırsızlığın mutavassıt bir derece-i revâcı esnasında yani Mîlâd-ı İsâ'nın 1790 senesi evâilinde ve âdeta şehr-i şubatında Melile Kalesi'nin cenûb-ı şarkî cihetinde kâin ve kal'a-i

mezkûreye otuz mil kadar mesafede vaki ufarak koy önünde, iki direkli bir tekne çalkanıp dururdu. Eğer o aralık civardan bir gemi geçse mezkûr koyda bu geminin bulunmasını hayra yormazdı. Zira herkesin gemisi kışı geçirmek için Melile Limanı'nda yatarken ırz ehli bir adamın gemisi böyle açık bir koy içinde yatmak kâr-ı âkıl değildir. Herkes ihtimal verirdi ki bu gemi mutlaka bir korsan teknesi olup, Melile Limanı'nda bulunan gemilerin ilkbaharda denize çıkmasını bekliyor.

Gemi içinde bulunanlarsa bu mevsimde karakol sefâinine rast gelmek tehlikesi olmadığını bilerek, ferih ve fahur kamaralarında ikamet ederlerken, bir gün öğle vakti çöl cihetinden bir atlının gemi tarafına at çatlatırcasına geldiğini gördüler ve bu atlının gelişinden kuşkulanıp şayet kara tarafından bir belâya uğramamak için hemen icabına göre derhâl hareket edebilmek tedarikine şitâb eylediler.

Gelen atlı o sür'atini bozmayarak sahile kadar geldi. Geldi ama, tamam sahilde dalga çarpıntısından hâsıl olma bir adam boyu kadar setten atladığı gibi, atın bir daha yerinden kalkamamasından kat'-ı nazar atlı dahi kalkamadı.

Hırsızlar bu gelen adam kim olursa olsun elbette üzerinde çalmaya sâlih eşya bulunacağından soymaya karar verdiler. Ve icabına göre derhâl hareket edebilmek hazırlığında bir yandan devam ediledursun, diğer taraftan dahi sahile bir sandal içinde iki üç adam gönderdiler.

Giden adamlar tamam atlının yanına varmışlardı. Bir de yine merkum atlının geldiği yerden, birer ikişer, sekiz on atlı daha peyda olduğunu görünce artık soymaya meydan kalmayarak, ya vefat etmiş veyahut şiddet-i sadme ile kendisinden geçip gitmiş olan atlıyı kucaklayarak, birisi dahi ayakları kırılmış bulunan hayvanın kolanlarını kesip, takımlarını alarak sandala geldiler.

Gemiye binip derhâl demir alarak, henüz gidecekleri yeri karalaştırmaksızın denize açıldılar.

Yakaladıkları adam üstü başı temiz genç bir Arap idi. Sahilden gereği gibi uzaklaşıncaya kadar hırsızlar gemi idaresiyle meşgul olarak esirlerini soymaya vakit bulamadılar. Zira mezkûr koydan çıktıktan sonra şiddetlice bir şark rüzgârı kendi-

lerini daima Melile cihetine atmakta olduğundan, elde mevcut mahareti dümene sarf ederek ve ipleri sımsıkı gererek, Melile'den mümkün mertebe uzakça geçmek lâzımdı.

Vakıa bu babda icra edilen manevralar sayesinde hırsızlar Melile Kalesi'ni üç dört mil kadar solda bırakıp Forcas Burnu'nu yakaladılar. Biraz daha zahmet çekerek Forcas dahi mürur edildikten sonra, artık esir ile iştigale vakit bulabildiler.

O geminin reisi Pietro isminde bir haydut olup Zerno isminde bir de şeriki vardı. İkisi beraber olarak Arap'ın yanına geldiler ve üstünü başını aramaya başladılar. Ceplerinde ve koynunda bir hayli para ve saat gibi şeyler zuhur eyledi. Bunları aldılar. Birtakım da kâğıtlar çıktı ki, vakıa bu kâğıtlar İspanyolca yazılmış idiyse de hırsızlar içinde okur yazar adam bulunmadığından, ne oldukları anlaşılamadı. Binaenaleyh kâğıtları şöylece bir tarafa koydular.

Arap'ın arkasından âlâ sırmalı maşlâhı ve sırmalı fermeneyi, yeleği ve ayağından kezalik sırmalı çuha şalvarı çıkardılar. Derken sıra çizmeye geldi. Fakat ölü gibi bîhuş yatan Arap'ın ayaklarından çizmeyi çıkarmak mümkün olamadı. Binaenaleyh Pietro şöyle bir rey verdi.

Pietro-Et baltasıyla Arap'ın ayağını dizinden kesmeli. Sonra çizmeyi ayağından çıkaramazsak ayağını çizmesinden çıkarmaya çalışırız.

Zerno-Fena akıl değil.

Alonzo-(bir tayfa) Amma fena akıl değil ha! Diri adamın ayağını kesmek..

Zerno-Diri mi?

Alonzo-Ya nedir? Sanki bu herif ölü müdür?

Pietro-(sert bir çehre ile) Diri olsun, ölü olsun. Mundarı benim anam doğurmadı ya? Zati kaldırıp denize atmayacak mıyız?

Alonzo-Varsın öyle olsun. Biraz daha sabredelim de herifin aklı başına gelince çizmelerini kolayca çıkarıp öyle atalım. Sonra, yok ayağını çizmeden, yok çizmeyi ayağından çıkarmaya çalışmaktansa bu daha kolaydır.

Zerno-Doğru söylersin be, öyle edelim.

Alonzo-Ben daima doğru söylerim, ama dinleyen kim? Hem ben olsam bu herifi denize de atmam.

Pietro-(mel'unâne bir tavırla) Ya ne yaparsınız efendim? Kendin yiyecek ekmek buldun da, birazını da buna verirsin öyle mi?

Zerno-(Pietro'ya) Dur bakalım a canım! Belki herifin aklına faydalı bir şey daha geldi.

Alonzo-Hem de ne kadar faydalı ya? Fakat size lâkırdı söylenmez ki..

Pietro-(müstehziyâne) Ee, söyle bakalım.

Alonzo-(kinaye yollu) Yok yok atınız atınız, denize atınız. Ayaklarını dizlerinden kesiniz de öyle atınız. Sonra da ya çizmeyi ayaktan veyahut ayağı çizmeden çıkarmaya çalışırsınız.

Pietro-(mel'unâne) Söyle diyorum.

Alonzo-Söylemeyeceğim. Siz benden daha akıllı değil misiniz ya? Bakınız şu aklınıza ki, herifi denize atacaksınız da arkasındaki âlâ gömlek ile ayağındaki donu çıkarmayı bile akıl etmiyorsunuz. Denize atacağınız adamın avret yeri açılırsa utanır diye mi düşünürsünüz?

Zerno-(Alonzo'nun omuzunu okşayarak) Söyle Alonzo söyle!

Alonzo-(imtinân ederek) Size korsanlık ne kadar uzak. Fakat ne çare mal sahibi bulunmuşsunuz.

Pietro-Şu herifi denize atmadığıma ne kadar teessüf ediyorum. Başımıza feylesof kesildi gitti be!

Alonzo-O zaman atmadınsa şimdi bu Arap ile beraber at! Zaten denize attıklarından ben daha kıymetli bir mal değilim a!

Zerno-Sen ona bakma Alonzo bana söyle bakalım şimdi şu Arap'ı ne yapmalı?

Alonzo-Bu Arap'ı mı?

Zerno-Evet

Alonzo-Şimdi bu Arap'ı soyduk bitirdik değil mi?

Zerno-Evet, sonra?

Alonzo-Sonrası bu Arap'ı uyanıncaya kadar bekleriz. Uyandı mı riayet ederiz, izzet ederiz.

Pietro-(lâkırdıyı keserek) Oh! Vay gidi akıl vay! Bir de ziyafet çekersiniz, desene!

Zerno-Sen sus a canım!

Alonzo-Evet onu da söyleyecektim. Mümkün mertebe bir de ziyafet çekeriz. Sonra herifin kim olduğunu sorarız. Eğer zengin, kibar, filân bir şey ise familyasına haber göndeririz.

Pietro-(sabredemeyerek) Gördün mü akıllı feylesofu? Demek oluyor ki yanımızda insaniyetçe ruhbanlar halt etsin. Arap'ı izzetüikramla familyasına götürelim imiş?

Zerno-Sen sus diyorum be kardaş! Bakalım şu herifin lâkırdısını dinleyelim.

Alonzo-Söyleyim mi? Dinleyecek misiniz?

Zerno-Sen söyle Alonzo, söyle. Ben dinlerim. Arap'ın familyasını öğrenip haber göndeririz sonra?

Alonzo-Sonra deriz ki, işte adamınız burada. Eğer filân yere şu kadar altın gönderirseniz alırsınız, göndermezseniz denize atarız. Onlar da herifi kurtarmak için mutlaka gönderirler. İtalya haydutları işte böyle hareket ederler de, binlerce altın biriktirip zengin olurlar.

Zerno-(Pietro'ya) Nasıl, aklı beğendin mi?

Pietro-(bir müddet tefekkürle gülerek) Habis herif gerçekten feylesof be. Vallahi iyi söyledi, öyle yapalım.

Alonzo-(yine imtinân ile) Yok, öyle yapma. İşte dört buçuk paralık eşyasını aldık ya, kaldır denize at! Ayaklarını da dizlerinden kes. Sonra ya ayağı çizmeden, ya çizmeyi ayağından ...

Pietro-Elverir elverir. İşte kabul ettik ya?

Üç kişi bu müzakere üzerindeyken, yalnız bir dümenciden maada geminin sekiz, on tayfası dahi gelip çepeçevre etrafı kuşatarak müzakereyi dinler idiler. Alonzo son reyini verince hepsi hayretle birbirinin yüzüne bakıp herifin aklını, iz'anını tahsîn ettiler. Alonzo ise pek şakacı bir adam olduğundan işi derhâl lâtifeye bozarak "Haydi bakalım, böyle giderse artık kaptanlar uykuyu bile benim reyimle uyuyacaklar. Ben rey etmezsem yemek bile yemeyecekler." diye ortalığı güldürerek bir tarafa çekildi.

Derken Arap gözlerini açtı. Vakit ise artık akşama yaklaşmıştı.

İkinci Bap

Arap gözlerini açtığı zaman kendisini bir gemi içinde ve bahusus mel'un çehreli adamlar meyanında görünce bir kere fena hâlde ürktü.

Bizim Alonzo oldukça Arabî bilirdi. Zerno "Haydi bakalım Alonzo nöbet senindir. Efendinin hâlini, hatırını sor, sonradan bize tercümanlık edeceksin!" dedi. Vakıa Alonzo gayet mülâyimâne bir çehre ile yaklaştıysa da daha şakk-ı şefe etmeden Arap gayet fasih bir İspanyolca ile şu suretle söze başladı.

Arap-Efendiler, ettiğiniz kardaşlığa nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.

Arap'ın tekellüm ettiği İspanyolca o kadar fasih ve bahusus sûret-i telâffuzu o kadar âlâ idi ki hırsızların cümlesi şaşıp kaldılar. Bu aralık Alonzo Pietro'ya sokulup:

Alonzo-Bu herif galiba Arap değil, İspanyol.

Pietro-Bah! De bakalım, bir cevahir daha yumurtla.

Alonzo-Yumurtlaması filân yok, âdeta İspanyol. Bu kadar fasih lâkırdıyı Madrid kardinali bile söyleyemez. Şimdi anlarız ya!

Badehu Alonzo, Pietro ve Zerno Arap'ın yanına sokulup, söze en evvel yine Alonzo başlar:

Alonzo-Arkadaş ben senin için Arap değilsin, İspanyol'sun diyorum da Pietro inanmıyor.

Arap-Herkes istediği şeye inanmakta, istemediğine inanmamakta serbesttir.

Pietro-(muhakkirâne bir tavırla) Sanki kendini bize İspanyol mu satmak istersin?

Arap-Şu saat alış veriş saati ise uyuşmak kolaydır.

Alonzo-(gülerek) Öyle ya, alış veriş saatidir. Hem biz pek kolay uyuşur adamlarız. Zaten alacağımızı aldık, bir ayaklarındaki çizmeler kaldı. Eğer vereceğimiz varsa onu da vermekten çekinmeyeceğiz.

Pietro ile Alonzo ve Zerno baş başa vererek biraz konuştuktan sonra Zerno söze başladı.

Zerno-Vakıa lisanın pek güzel, ama çehrende hiç İspanyol siması yok.

Arap-Siz necisiniz?

Alonzo-Efendim biz sizin gibi müşterilerin malını rızasıyla da, rızası olmayınca da alır satar öyle bir nevi tüccarız.

Pietro-(Alonzo'ya) Zevzekliği bırak! (Arap'a) Biz korsanız, korsan.

Arap-Öyleyse ben Arap mıyım, yoksa İspanyol muyum diye ne sorup yatıyorsunuz?

Zerno-Sanki Arap isen ve muteber bir familyadansan seni familyanın yanına götürüp, beş on para bahşiş isteyeceğiz. İşte muradımız budur.

Arap-Öyleyse emin olunuz ki bu muradınıza nail olamayacaksınız. Ben Arap değilim, İspanyol'um.

Arap bu lâkırdıları söyleyip silkindi, kalktı. Fakat gerek söz söyleyişinde ve gerek kalktığı zaman gösterdiği tavır ve vaziyette o kadar şeciâne hâller görünürdü ki, hırsızlar hayran kaldılar. Üç hırsız baş başa verip biraz daha müşâfehe ettikten sonra

Pietro-Senin adın nedir?

Arap-Hangisini soruyorsunuz? Şimdiki adımı mı, yoksa evvelki adımı mı. Yoksa daha evvelki, yani asıl adımı mı?

Alonzo-(gülerek) Tuhaf, bir adamın birkaç gömleği olduğunu bilirdim ama, birkaç adı olduğunu bilmezdim. Hem birkaç gömleği olan adam bile nadircedir.

Arap-Evet, benim birkaç adım vardı. İktizasına göre birkaç isim daha alabilirim.

Pietro-Öyleyse şu isimleri birer birer söyle bakalım.

Arap-Şimdiki ismim Hasan'dır. Bu isimden evvel adım Safatino idi. Daha evvelki adım, yani asıl ismim Turgo'dur.

Pietro-Alonzo'nun dediği gibi gerçekten tuhaf. Nasıl oldu da bu kadar ismi aldın?

Arap-Onu da mı söyleyim? Ben asıl Càdiz şehrindenim. Bahriye mektebine girdim. Beş sene orada okudum. Tamam son imtihanı verip zabit çıkacak iken hocalarımdan birisi bana hıyanet ederek zabit çıkartmadı. Beni iki sınıf daha aşağıya attı.

Alonzo-(telâşla) Ha, anladım! Vay, sen misin o?

Arap-Dursana! Ben de sabah hocamın odasına girip, belimdeki meçi yüreği üzerine sokup herifi öldürdüm.

Alonzo-(beşâşetle) Turgo, Turgo! Öyleyse ben seni bilirim be. Şu katil Turgo. Biz bu vak'ayı hep işitmiştik.

Arap-Evet, işte o adam benim. Derken firar ettim, beni tutamadılar.

Alonzo-Ama hapishaneden firar ettin. Evvel emirde seni tutmuşlardı. Öyle değil mi?

Arap-Öyle ya! Mektep içinde nereye kaçarım. Fakat hapishaneden kaçabilmek pek kolaydır. Ondan sonra ismimi tebdil ettim ve Safatino namını alarak Portekiz'e gittim.

Pietro-İyi ya, hocanı niçin öldürdün?

Arap-Söyledim işte.

Pietro-Belki senin zabit olmaya gerçekten liyakatin yoktu.

Arap-Yok muydu? Yalnız armacılığı yahut yalnız güverte zabitliğini bilenleri zabit ediyorlardı. Bense bunların ikisini de bildikten sonra topçulukta dahi maharet peyda eylemiştim. Vallahi öyle obüs atarım ki, tanesi düşman gemisini delip, tamam içine girince patlayarak darmadağınık eder. En büyük bir gemiyi iki topta parça parça ederim.

Zerno-Ee, sonra?

Arap-Sonrası beni her tarafta aramaya başladılar. Portekiz'e kâğıt yazıp beni hükûmetten istedikleri kulağıma değdi. Ben de kalktım Tanca'ya geldim. Biraz Arapça biliyordum. İsmimi Hasan koydum. Ben Türk'üm, o kadar iyi Arapça bilmem, dedim. Hâsılı kendimi Müslüman tanıttım. Beni bir attar yanına aldı. İki sene kadar ona hizmet ettim. Sonra Fas'ta bana bir dükkan açtı. Bu aralık kızını da verecekti. Nikâh filân ettiler. Hâlâ üstümde olan sırmalı rubalar güveyi rubalarıydı. Sonra kim söylemiş, nereden işitmişler bilmem benim Hristiyan olduğumu, İspanyol idüğimi öğrenmişler. Kızın hısmı, akrabası ve sair birtakım Müslümanlar beni öldürmeye yürüdüler. Ben de kayınpederimin atına binip firar ettim. Kaça kaça sizin gemiyi bulup can atmaya geliyordum. Nihayet atımla beraber düşüp kendimi kaybettim. İşte şimdi gözlerimi açtım.

Pietro-Demek oluyor ki sen gerçekten İspanyol'sun.

Arap-Hayır, o kadar da gerçekten İspanyol değilim. Anam İspanyol, babam Arap dönümü imiş.

Alonzo-Ha, demek oluyor ki, sende onun için Arap çehresi var.

Arap-Onu bilmem. Fakat bildiğim kadar Arapçayı babamdan öğrendim.

Üç hırsız yine baş başa verip yine bir hayli vakit konuştular. Arap ise etrafına bakıp kendisinin nasıl bir girdâb-ı belâ içine düşmüş olduğunu hesap ederdi. Hırsızlar bir yanda müzakere etmekte olsunlar, bir taraftan da kimi tayfa gelip, kendisini nasıl kurtarmış olduklarını hikâye ederek, ondan sonra sekiz, on kadar atlının daha vürut ettiklerini, filânı anlatırlardı. Hırsızlar müzakereden sonra:

Zerno-Ee, şimdi senin kararın nedir bakalım?

Arap-Ee, şimdi benim kararım.

Pietro-Elbette bir şey düşünüyorsun ya? Ne olabilir?

Arap-Ne düşüneyim? Üstümde başımda olan eşyayı aldınız.

Alonzo-Evet onları aldık, onlar bize helâl olsun değil mi?

Arap- (tebessümle) Öyle ya, fakat siz benim canımı düşmanlardan kurtardınız. Eğer beni şimdi öldürmeyip yaşatacaksanız elbette bir akıl da öğretirsiniz. Ben şimdi ne İspanya'ya gidebilirim, ne Fas'a.

Alonzo-(refiklerine) İşte ben demedim mi? Bu da dediğim gibi çıktı. Herif bir yere gidemez ya? Nereye gitse kafasını keserler.

Arap-Vallahi kardaşlar benim şimdi hiç aklım başımda yok. Beni öldürecekseniz öldürünüz. Öldürmeyecekseniz bana şimdilik hiçbir şey sormayınız. Yalnız bir şey veriniz de, arkama giyeyim. Zira soğuktan donuyorum.

Zerno-(Pietro'ya) Ee, ne diyorsun arkadaş? Öldüreceksen öldürelim. Bırakacaksan bırakalım diyor. Herifin lâkırdısı Allah için doğrudur.

Pietro-(Az düşündükten sonra) Yok öldürmeyeceksiniz.

Zerno-Ben de öyle düşündüm a! Öyleyse buna biraz giyecek, yiyecek verelim.

Pietro-Bende bir eski aba var, kamaradadır. Alonzo alsın da versin, başkasına karışmam. Hem de abayı ariyet veririm ha! Sonra bir kolayına baktığımız zaman abayı geriye alırım.

Zerno-Ben de ariyet bir pantolon vereyim.

Alonzo-Pekâlâ, Arap'ı bu gecelik bana misafir veriniz. Neyse biraz yedirelim, giydirelim de yarın her şeyin çaresine bakarız.

Bu kararı cümlesi kabul ettiler. Alonzo aşağıya, kamaraya inip sâlifü'z-zikr eski aba ile eski pantolonu getirdi ki, ariyet verilecek değil, ihsan olunsa kabul edilemeyecek kadar eski ve mundar idiler. Bunları Arap'a giydirdiler. Alonzo kendi tarafından bir de kuşak çıkarıp herifin belini sımsıkı sardı. Bu hâlde alıp Arap'ı geminin lokanta tabir ettikleri mutfağına götürdü. Orada kaptanlar için iki çömlek kaynamakta olup miço dahi bir güvece kuru peksimet doğramaktaydı. Arap'ı ateş karşısına oturttular. Kaynayan çömlekler içinde ne olduğu tebahhur eden kokularından anlaşılırdı ki, birisi kuru bakla, diğeri de kuru fasulye idi.

Alonzo, Arap'ın yanından ayrılmayıp, kâh Arap'a sergüzeştini hikâye ettirir, kâh kendisi arkadan gelen sekiz, on atlıyı görünce kurt şikârını kaparcasına nasıl Arap'ı kapıp getirdiklerini hikâye ederdi.

Bir aralık Alonzo'nun gözü miçonun doğradığı peksimetlere ilişip "Ha, bak iyi ki aklıma geldi. Şu çömleklere biraz ziyadece su koy. Ben de sana iki peksimet vereyim de, beraber ıslat. Artık bu akşam misafire bir ziyafet çekelim." dedi. Ve miço bu teklif üzerine biraz mırıldandıysa da Alonzo yine "Kaptanlar darılmaz. Benim bugünkü hizmetlerim üzerine benden bir miktar bakla suyunu esirgemezler." diye peksimet almaya gitti.

Bunların şu müşâfehesinden Arap anladı ki kaynamakta bulunan fasulye ve bakla reislere mahsus olup, miço ise bu gibi şeylerin yalnız suyuna peksimetini haşlamakla müstefit olur. Lâkin malûmatını biraz tevsi etmek için şöyle bir sual sordu.

Arap-Tayfaların yemeği nerede pişer?

Miço-Tayfaların yemeği mi? Tayfaların yemeği mi olur?

Arap-O nasıl lâkırdı?

Miço-Nasıl lâkırdı olacak, tayfalara kuru peksimet, miçoya ıslanmış, kaptanlara da yemek pişer.

Bu aralık Alonzo elinde iki peksimet olduğu hâlde geldi. Peksimetleri miçoya verip yine Arap ile konuşmaya başladı. O zaman Arap'ın sualleri üzerine Alonzo bu gemide bulunan hırsızların aylığı, yıllığı olmadığını ve her ne çalınırsa üç pay edilip, bir payı bir reise, diğer payı diğerine verilerek, üçüncü paya dahi tekmil tayfalar ortak olur idüğini ve şu hâlde tayfalar kendi paralarıyla peksimet alarak onu yedikleri ve kuru peksimet yedikleri hâlde yaşayamayıp daima kaptanlardan istikrazla borçlu olduklarını ve peksimet dahi ıslatmak miçoya mahsus bir saadet idüğini etrafıyla anlattı.

Arap bu malûmatı ne nazarla telâkki eyledi, orası malûm değil a! Fakat ilk akşamlık olsun yiyeceği peksimet kıpkırmızı bakla suyuyla haşlanmakta olduğunu görünce biraz memnun olmuş bulunması lâzım gelir. Şu kadar var ki kaynar sudan haşlanmış olan böceklerin suyun yüzüne çıkması biraz mide bulandıracak hâlde idi. Miço bunları kepçe ile düşürüp itfa, ihraç edebildi.

Hâsılıkelâm, Arap biraz ısınmış olduğu gibi taam dahi hazırlanmış bulunduğundan, ikisi beraber kalkıp Alonzo'nun yerine gittiler.

Alonzo'nun yeri geminin baş altı olup, kaptanlar adamın akıl ve reyinden daima etmekte bulundukları istifadeye mükâfaten oraya başka kimseyi koymazlardı. Çünkü baş altının ön tarafı kapalı olarak âdeta kamara gibi bir hâlde idi ki, tayfaların bazısı ambarda, bazısı lokanta kulübesinin altına sokulup köpek gibi orada yatmaktaydılar. Alonzo bir yelken parçasını yere serip ikisi birlikte üzerine oturdular ve "Buyurun!" teklifiyle yemeğe başladılar.

Arap bir lokma alınca baklanın peksimet ile karışmış olan fena kokusu midesini bulandırıp, hemen ağzından lokmayı çıkardı attı. Alonzo bunu görünce "Zarar yok, Sîdî zarar yok. Yarın akşama kadar alışırsınız." dedi. Ve kendisi harıl harıl yemeye başladı.

Arap, Alonzo'nun "Sîdî" tabirine ilişti ve "Bana Sîdî demekte mana ne? 'Arkadaş' diye hitap etsen olmaz mı?" deyince Alonzo bıyık altından bir tebessüm ederek "Canım, demincek

Arap değil miydin ya? İsmim Hasan'dır demiştin. İşte bu doğru sözünü kabul ettiğim için Sîdî dedim" dedi, yine yemeğe devam eyledi. Fakat Arap'ın çehresi bir saniye içinde hey'et-i asliyyesine rücû eyledi.

Vakıa Hasan yemekten elini çekti ama, hemen yirmi saate karîb aç bulunmak hasebiyle mutlaka bir şey yemek istedi. Alonzo'ya "Bana biraz kuru peksimet verir misin?" dedikte Alonzo "Senin peksimetini buraya kırmış olduğum hâlde tekrar peksimet vermek bizce fedakârlık addolunursa da, ben senden peksimet değil canımı bile esirgemem." diye çıkarıp bir peksimet daha verdi ve "Vallahi başka yiyecek bir şeye malik olsam verirdim." diye evvelki lâkırdısını bir daha söyledi.

Arap bu peksimeti dahi kabul eyledi. Lâkin Alonzo'nun riyakârâne sözlerini kabul etmek istemeyerek "Beni kaldırıp denize atsalar, arayıp soranı olmayan bir adam iken, senin bana söylediğin sözleri istihzaya hamlediyorum. Rica ederim bana bu istihzaları etme!" dedi. Fakat Alonzo garip tebessümelerini tekrar ederek. "Şimdi herkes ayakta, sonra konuşuruz." diye yine peksimet haşlamasını yemekle meşgul oldu. Hatta dedi ki "Bak senin sayen ne kadar büyükdür ki, bu akşam ben peksimeti kuru kuruya yemeyip, bakla suyuyla haşlanmış olduğu hâlde yiyorum."

Alonzo söylediği lâkırdıları pek ciddî bir tavırla söylemekte olduğundan, Arap artık bunları istihzaya hamledemeyerek, fakat bu gibi sözlerin hâl ve mevki icabınca, bir faydası olmadıktan başka mazarratı dahi olduğunu nazarıdikkate alarak sözü değiştirmek istedi.

Arap-Bu gemi kimin malıdır? Şu, bugün senin yanında olan iki kaptanın malı mı?

Alonzo-Evet onların malı.

Arap-Nerede yaptırmışlar? Çünkü güzelce bir teknedir.

Alonzo-(Yine garip bir tebessümle) Yaptırmamışlar efendim, hazır almışlar.

Arap-Kimden?

Alonzo-İşte hikâyenin bu ciheti fena ve gariptir ya? Efendim, bu tekne bir tacirin malıymış. Bizim kaptanlar Pietro ve Zerno dahi bunun tayfalarından imişler. Bunlarla bir de Rum

arkadaşları korsanlığa karar vermişler. Bir Paskalya günü tayfanın ekserisi karaya çıktığını fırsat tutarak, içinde kalan bir, iki kişiyi kestikten sonra demir alıp denize açılmışlar. Hareketleri Trieste'dendir. Sonra bu sulara gelmişler. Kaçak filân, kime rast geldilerse arkadaşlığa almışlar. Nihayet üç ortak pay hususunda uzlaşamamışlar. Pietro ile Zerno bir gece Rum'u birisi başından, diğeri ayaklarından yakalayıp denize atmışlar. Ondan sonra gemi ikisine kalmış.

Alonzo- Tuhaf şey be!

Alonzo-Ne kadar tuhaf derseniz deyiniz. Bir tuhafı da şu ki, şimdi kaptanlarımızın odaları birer demirli varil gibidir. Zira birbirine emniyet edemiyorlar. Gece yataklarına girdiler mi kapıları kapayıp öyle yatarlar ki, artık hangisi diğerine kastetmiş olsa kapısını açıp da bir iş görmeye muvaffak olamaz. Gündüz de daima silâhlı bulunurlar.

Herif bu malûmatı o kadar sâde-dilâne ve lâubalîyâne verirdi ki, âdeta dünyada bu yoldaki taayyüş dahi pek muvafıkmış gibi anlatırdı. Yemeğini yiyip bitirdi. Badehu Arap ile beraber güverte üzerine çıkarak biraz gezindiler. Gemi enginde cayır cayır giderdi. Alonzo tayfalardan rast geldiği birkaç adama kaptanları sordu. Birisi yattığını, diğeri dahi yatmak üzere bulunduğunu haber verdiler. Biraz daha gezindikten sonra yine yerlerine gelip Alonzo kangal yatağı üzerine uzandı ve Arap için dahi eski tente ve yelken gibi şeylerden biraz yumuşakça bir yer yaparak yatmasını teklif eyledi.

Yattılar. Biraz da yattıkları yerde dereden tepeden söz söyleyip, badehu seslerini kıstılar. Bir saat, bir buçuk, iki saat kadar hiç birisi ses çıkarmadı. Gemi içinde dahi ses seda kesilip, yalnız kıç tarafından dümen nöbetçileri bulunan iki adamın yavaş yavaş konuştukları aralıkta bir işitilirdi.

Alonzo, Arap'a "Uyuyor musun?" diye seslendi. Arap "Hayır, uyumuyorum!" cevabını verdi. Alonzo "Vah zavallı, hiç senin gözlerine böyle yerde, bu hâlde uyku girer mi?" diye kalktı oturdu. Arap herifin bu lâkırdısından dahi manalar çıkarıp "Canım ben senin bu lâkırdılarından hiç bir şey anlayamıyorum, muradın nedir?" diye o da kalktı oturdu.

Üçüncü Bap

Alonzo ile Arap kalkıp oturdukları zaman Alonzo cüz'îce titrek bir seda ile "Hazır herkes uyudu, seninle biraz konuşalım. Ama sebkat edecek muhavereler üzerine tehevvürle, hızlıca söz söyleme. Zira dümenciler uyanıktırlar." dedi ve Arap dahi muvafakat cevabını vererek söze ibtidâr olundu.

Alonzo-Efendim, en evvel size şunu söyleyim ki, bugün kaptanlara kıvırdığınız yalanları pek güzel kıvırdınız.

Arap-(telâşla) O nasıl lâkırdı?

Alonzo-Güzel kıvırdınız dedim a! Ben sizi baygın hâlde gördüğüm anda tanımıştım. Siz Hasan Mellâh değil misiniz?

Arap-Ben bu ismi işitmiştim.

Alonzo-İşitmiş değil siz Sîdî Osman'ın büyük oğlu Hasan Mellâh'sınız. Galiba beni, yani amcanız Sîdî Hamdân'ın uşağı Alonzo'yu tanımadınız.

Arap-Dediğin adam ben olsam, ihtimal ki seni tanırdım.

Alonzo-Canım kendinizi benden saklamaya mecbur değilsiniz. Vakıa bulunduğunuz mevkiin ne kadar müşkül olduğu nazarıdikkate alınırsa, bu kadar ihtiyat göstermekte mazur görülürsünüz. Ancak ben sizin burada en büyük dostunuz olduğum hâlde, benden dahi bu kadar ihtiraz etmenize mucip yoktur.

Arap-Ölümü gözüne almış bir adamın böyle bir ihtiraza mecburiyetini görememekteyim.

Alonzo-Demek oluyor ki velinimet-zadem olduğunuz hâlde kendinizi benden saklamakta inat edeceksiniz. Zarar yok, varınız inat ediniz. Ben yine bildiğimden geri dönmem. İşte tekrar ederim ki siz Sîdî Osman'ın büyük oğlu Hasan Mellâh'sınız hatta size bu "Mellâh" lâkabı Càdiz'de mekteb-i bahriyyede okuduğunuz için verilmiştir. Bugün hikâye ettiğiniz katil maddesi sahih ise de, katil siz değildiniz. O vak'ayı ben yine pederinizin dairesinde haber almıştım. Asıl katil bulunan Turgo sizin refikinizdi. Fiil-i katli irtikâp ederek firar eylediği zaman şayet sizin dahi bu işte haberiniz olmak mülâhazasıyla sizi de taht-ı istintâka almışlar. İşte mesele bundan ibaret iken mücerret ölümden kurtulmak için bu fıkrayı çevirdiniz. Bense sizi tanıdığım anda kurtarmaya karar vermiş olduğumdan derhâl tasdike müsâraat eyledim.

Arap-Beni kurtarmak için ettiğin inayete teşekkürler ederim. Bu hizmetle beni kendine borçlu etmiş oldun. Ben de hizmetin mükâfatını elimden geldiği kadar ifa ederim.

Alonzo-Dedim a! Siz yine kendinizi inkârda inat ediniz. Ben sizi tanıdığım anda kurtarmaya karar vermiştim, dedim. Kararım mucibince hareket dahi eyledim. Sizi soydular, yalnız ayağınızdaki çizmeler kalmıştı. Sizin, baygın ve sersem olduğunuz için çizmeleri çıkaramayınca, az kaldı ki ayaklarınızı dizlerinizden kessinler. Ben ne ettimse ettim. Evvelâ bu kazayı üzerinizden defeyledim. Sonra bunların âdeti soydukları bir adama şayet bir lokma ekmek vermesinler diye derhâl öldürmektir. Sizi de denize atacaklardı. Buna da çare buldum. Güya sizi familyanıza bir bedel mukabilinde vermek için onları tamaha düşürdüm. Vakıa sizin bir daha Fas'a gidemeyeceğinizi bilirim ya? Ama o zamanlık bu kadar muvaffakıyet lâzımdı. Nihayet siz kendinizi kurtarmak için Hristiyanlığa intikal edince bu kararınızı pek muvafık bularak onu tervice çalıştım. Hristiyan olduğunuz için değil, mücerret gemici ve cesur bulunduğunuz için ölümden kurtuldunuz.

Arap-Evet, himmetinizin pek büyük mecburuyum.

Alonzo-Şimdi size deniz haydutluğunu teklif edecekler.

Arap-(halecânla) Haydutluğu mu?

Alonzo-Evet efendim, fakat sakın ha! Reddetmek şöyle dursun, naz bile etmeyeceksiniz. Zira demincek dediğim veçhile, bunlar sizden bir lokma peksimet esirgedikleri cihetle sizi kaldırıp denize atmak, âdeta bir kediyi atmaktan ziyade bir ehemmiyeti haiz değildir.

Arap-(meyusane) Güzel ama...

Alonzo-(sözünü keserek) Diyeceğinizi biliyorum. Fakat mülâhaza buyurunuz ki, bir korsan sefinesindesiniz. Size ne teklif ederlerse kabul edeceksiniz diyorum. Zaten gemicilikte ve topçuluktaki maharetinizi ben de bilirim. Ama "Ben bu mahareti haydutluk yolunda sarf etmem." diyeceksiniz. Hakkınız var. Yine haydutluk yolunda sarf etmeyeceksiniz. Canınızı kurtarmak için sarf edeceksiniz. Yarın mı olur, ne vakit olur. Hâsılı size bu gemiye intisabı teklif eyledikleri zaman imtihan da isterler. Siz arma talimi, güverte manevrası, top endâhtı

hususunda malûmatınızın numunesini gösterip, bir kere kendinizi kabul ettirmeye çalışacaksınız. Ondan sonra canımızı kurtarmak, yani bu gemiden çıkmak yolunu ararız.

Arap-Demek oluyor ki, sen de bu şekavet-i hâlden memnun değilsin.

Alonzo-Acayip, siz hâla beni kalubelâdan beri haydut zannediyorsunuz. Ben de buraya sizin gibi bir düşüş düştüm. Şimdiye kadar birkaç defa firar fırsatını buldumsa da kemaliyle emin olamadığımdan firar edemedim. Zira buradan firar dahi pek güçtür. Ancak şimdi sizinle birlikte, yani iki kişi olursam daha kolay kaçabilirim. Bir sandala binsek iki kişi kuvvetiyle kürek çekebiliriz.

Arap-Ben sana doğrusunu söyleyim mi?

Alonzo-Ben de doğruyu isterim.

Arap-Doğrusu şu ki, eğer bu haydutlar beni kabul ederlerse ben onlara sadakatle hizmet ederim. Zira yalan söylemek elimden gelmez. Refakatlerini kabul etmeyecek olsam hiç söz vermem.

Arap'ın bu sözlerini Alonzo istihza tavrıyla telâkki eylediyse de, bu meselede Hasan Mellâh'ın ta bu derecelere kadar ihtiyat göstermesini her hâlde tahsîn eyledi.

Alonzo-Zarar yok. Varınız siz bana bu kadar itimatsızlık gösteriniz. Şimdiki hâlde bana sizi kurtarmak için lâzım olan şey, bu haydutlara refakat etmenizdir. Hem de lâkırdınızdan anlaşılıyor ki, kabul de edeceksiniz.

Arap-Başka çarem olmadığı için kabul edeceğim.

Alonzo-Ben bunların içine gireli bir sene oluyor. Bu müddet zarfında kendilerine hiç adam öldürtmedim. Yalnız bir bîçare İtalyan'ın uzun uzadıya hastalığından naşi daha vefat etmeden denize atılmasını bir türlü menedemedim. kendilerini dahi birkaç tehlikeden kurtardım. Lâkin onları değil, hakikatte kendimi kurtarmaya çalıştım. Bunun için benden pek memnundurlar. Siz de bana tatbîk-i hareket edersiniz. Surette haydut olursunuz. Sîrette ise haydutları şekavetten menetmeye kendinizi min-tarafillah memur addedersiniz. Bakalım elbette bir firar yolu açılır, Cenabıhak bizi kurtarır.

Bunlar musahabeyi şu dereceye getirdikleri zaman Alonzo'ya derin bir sükût arız oldu. Arap ise zaten dalgın bir hâldeydi. Müddet-i sükûtları yarım saati geçtikten sonra Alonzo "Uykunuz geldiyse uyumalısınız. Kılınıza bir hata gelse, vallahi kılınız düştüğü yere kellemi bırakırım." dedi. Fakat Arap "Hayır gözlerime uyku girmiyor." deyince "Öyleyse havanın soğuk olmasından kat'-ı nazar biraz yine güverteye çıkalım. Çünkü bu baş altını kendinize mekân olarak görmek canınızı sıkar. Güverte üzerinde bulunsanız ferah olursunuz." diye Hasan'ı aldı, güverteye çıkardı.

Güverteye çıktıkları zaman Arap iplere ve direk merdivenlerine sarılarak yavaş yavaş bazı hareketlere başladı. Alonzo bunu görünce "Tamam, hazır kimse yok, biraz kollarınızı alıştırınız." diye Hasan'a gayret vererek, Hasan dahi daha serbestçe talim etmeye başladı.

Geminin üzerine, birisi orta yerde, birisi dahi kıçta olarak üç top tabya edilmişti ki, toplar her ne kadar safi demirden idiyseler de yine güzel şeylerdi. Arap iplerce talimini bitirdikten sonra, baş taraftaki topun yanına gelip bir tomar alarak biraz da top talimi eyledi. Gerek ip taliminde ve gerek top taliminde gösterdiği numûne-i mahâreti Alonzo pek büyük buldu.

Talime dahi nihayet verdikten sonra küpeşteye dayanıp biraz vakit sükût eylediler. Badehu Hasan nerede olduklarını ve nereye gitmekte bulunduklarını Alonzo'ya sual eyledi. Alonzo "Vallahi kuvvetlice bir şark rüzgârı ile kalktık ama, sonra sizinle meşgul olduğumdan nereye gittiğimize ve şimdi nerede bulunduğumuza dikkat edemedim. Haydi gidelim de dümencilere soralım" dedi.

İkisi beraber kıça gittiler. İki dümen nöbetçisinin birisi uyumuş, diğeri dahi hiç doyduğunu kimsenin görmediği aç karnıyla uyku tesirâtından olarak ağzını bir karış açıp esnemekte bulunmuştu. Alonzo nereye gitmekte olduklarını ve şimdi nerelerde bulunduklarını sordu. Dümenci yine esneye esneye ve ağzından salyalarını akıta akıta tamam şimâl-i şarkîye gittiklerini ve şimdi Afrika sahiline tahminen seksen mil mesafede bulunduklarını söyledi. Hasan dümenciden bu cevabı alınca "Öyleyse Gata Burnu'nun hizalarındayız." dedi. Lâkin şark

rüzgârlarıyla bu kadar aykırı gitmekte pek de tehlikeden hali olmadığını dahi ilâve-i makal eyledi. Arap'ın bu lâkırdısı üzerine dümenci tarafından edilen itiraz ve Arap tarafından gösterilen mukabele ile Alonzo'nun ilâve-i efkâr edişi bir hayli vakit mürurına sebep oldu. Ol kadar ki şark cihetinden şafak yeri ağarmaya başladı. Vakıa hâlâ Arap'ın gözüne uyku gelmez idiyse de, zaten pek ziyade yorgun olduğu gibi, bu kadar uykusuzluk dahi sinirlerinin kuvvetini kesmiş bulunduğundan, Alonzo ile beraber baş altına gelerek uzandığı zaman bayılmak nev'inden olarak kendisinden geçmiş gitmişti.

Hasan'ı görünce Alonzo'nun dahi uykusu gelmişti. Lâkin haydutlar tarafından velinimet-zadesi hakkında henüz bir karâr-ı kat'î verilmediğinden, şayet herifler Hasan'a bir fenalık düşünmesinler diye cebr-i nefs ederek uyumamaya lüzum gördü.

Hasan daldı, kaldı. Sabah açıldı. Biraz sonra güneş doğduysa da, şimal ve garp tarafında bulutlar nihayetsiz pamuk yığınları gibi beyaz beyaz yığılmış, kalmış olmalarıyla, ortalığa cümleden ziyade bunlar letafet verir idiler.

Biraz sonra her delikten bir haydut esneyerek ve gözlerini oğuşturarak zuhur eyledi. Bunların her biri birer kere Alonzo'ya başvurarak yeni esir hakkında havadis sorarlardı. Lâkin Alonzo her birine bir cevap bularak ve fakat verdiği cevapların hiçbirisi diğerine uymayarak cümlesine müdafaa gösterirdi.

Kaptanlara mahsus kahveden kesesine güvenenler sabahları birer fincan kahve içebilirlerdi. Tamam miço dahi kalktıktan sonra Alonzo telezzüzden ziyade, gözlerinden akıp gitmekte bulunan uykuyu kaçırmaya medar olmak için, bir fincan kahve içmek yolunda her fedakârlığı göze aldırdı. Miço kahveyi getirdi. Alonzo daima baş altı tarafına ve Hasan'a müteveccih olduğu hâlde kahvesini içip bitirdi.

Bir de bu aralık kıç tarafındaki kamaranın kapısı açılıp Kaptan Zerno baş gösterdi. Gemi üzerinde bir kere baştan başa gezindi. Bu aralık dümencinin yanına varıp, besbelli geminin seyir ve hareketi hakkında konuştu. Nihayet gözüne Alonzo ilişmekle "Sabah şerifleriniz hayrolsun lostromo Alonzo!" diye bir iltifat eyledi. Lostromo unvanı gemilerde güverte zabitlerine verilir bir unvan olduğundan, Alonzo kendisine böyle bir unvanla nida edildiğini görünce, o gece kaptanlar meyanında kendi lehinde bir söz

geçmiş olduğunu anlayarak, kendi terakkisi için değil, belki velinimet-zadesini kurtarmak muvaffakıyetini temin eylediği için pek ziyade memnun oldu.

Kaptan Zerno'nun daveti üzerine kalktı, yanına gitti.

Hâlbuki kaptan ettiği iltifatı yalnız lafzen etmeyip Alonzo'ya bir kahve daha ısmarlamak suretiyle fiilen dahi ispat eyledi.

Lâkin Alonzo kahvesini şimdi içtiği cihetle işbu ikram olunan kahveyi misafiri için alıkoydu.

Kahvenin misafir için alıkonması, misafir hakkında söz açılmasını mucip oldu. Alonzo ise Arap'ın maharet ve malûmatını pek ziyade methedip maharet ve malûmatından pek ziyade de şecaatini görmüş olduğunu anlattıkça kaptan kendisini tasdik makamında lâyenkati' başını salladı.

Bunları bir hayli vakit şu suretle konuştular. Aradan bir saat kadar zaman geçtikten sonra Kaptan Pietro dahi kamarasından çıkıp yanlarına geldi ki, bu hâlde üçü beyninde Hasan için edilecek müzakere en ciddî müzakere olacak, verilecek karar dahi karâr-ı kat'î olmak üzere kabul edilecekti.

Dördüncü Bap

Gemide haydutlar meyanında Korsikalı bir herif vardı ki, arkadaşları meyanında tembellikle şöhret-şiâr idi. Vakıa, sair haydutlara nispetle bu herif tembel addolunabilirdi. Zira gece gündüz uykudan baş kaldırmayıp, armaya çıkmaya korkar, dümen tutmak bilmediği için ondan da istinkâf eder ve kürek çekmek için sandala indirilecek olsa, âdeta kürek ile suyu kesmekte olduğu görülürdü. Bu adam Korsika'da bir gece içinde validesiyle pederini ve bir de küçük hemşiresini katlederek firar etmekle, bu haydutlara dehalet eylemişti.

Kaptan Pietro, Alonzo ile Zerno'nun yanına gelip de, ne yaptıklarını, ne konuştuklarını sorarak, yeni misafir hakkında bazı şeyler müzakere etmekte oldukları cevabını alınca şeriki Zerno'ya:

Pietro-Dün akşam konuştuk ya, işte şu Korsikalı mundarı ipine oynatıp yerine yeni misafiri koyarız.

Alonzo-Korsikalı da kalmış olsa...

Pietro-Bizim burada tembel beslemeye vaktimiz yok.

Zerno-(Alonzo'ya) Yok, artık onun için nafile hiç rica etme. Kaptan Pietro'nun bu sözü haklıdır. Zaten yakayı ele verecek olsa idam olunacak değil miydi?

Alonzo-Canım, hangimiz yakayı ele versek idam olunmayacağız? Bunun için değil mi ki, ta son nefese kadar çalışmaya cümlemiz mecburuz.

Pietro-Öyle ama Korsikalı dünya yüzünde yaşayacak adam değildir. Bir adam yediği ekmeğin hakkını çıkarmalı.

Zerno-Bu babda ibrâm etme. Dedim ya, Korsikalı gidecek. Zaten yeni misafir gelmemiş olsa bile yine gidecekti. Haydi sen refikini kaldır da ona bazı şeyler soralım.

Alonzo-O daha uykuya varalı iki saat oldu.

Pietro-Vesselâm. Demek ki bir tembelden kurtulup, birisine daha çatacağız.

Alonzo-Tembel mi? Uyansın da herifte mahareti gör. Dün on iki, on dört saat hayvan sırtında alabildiğine yol yürümüş. Bu gece de sabaha kadar uyumadı.

Pietro-Yaya yürümemiş ya?

Alonzo-Allah aşkına bilmediğin şeyi söyleme. Hayvan insanı ne kadar yorar bilsen, böyle söylemezsin.Ömründe hayvana binmemişsin ki...

Pietro-Haydi diyorum, kaldır. İşimizi görelim de, ondan sonra kendisine bir gün istirahat için izin veririz.

Kaptanın bu sözü üzerine Alonzo daha ziyade naz gösteremeyerek kalktı, baş altına gidip Hasan'ı kaldırdı. Hasan uykudan uyandığı zaman birdenbire ürkeklik gösterince Alonzo kendisinin nasıl bir tehlikeli mevki içinde ve fakat ne kadar selâmette olduğunu dört beş kelime ile anlatıp edilecek teklife dahi kat'â itiraz edilmemek tenbihâtıyla aldı, kaptanların yanına götürdü.

Arap gelince Alonzo kendisine ikrâm eylediği hâlde tehir eylemiş olduğu kahveyi tekrar ısmarlamasını Zerno'ya ihtar eyledikte, Zerno memnunen kabul ederek, Hasan kahveyi içince uykudan ziyade, yorgunluğunu kahve alıp, oldukça aklı başına geldi.

Zerno-Sana bir teklifimiz var arkadaş!

Arap-Görelim bakalım.

Zerno-Seni öldürmeyeceğiz. Fakat sen de bize refik olmayı kabul edecek misin?

Arap-Beni öldürmediğiniz hâlde size refik olmayı zarurî kabul edeceğim. Hatta ben istida etmeliyim. Çünkü nereye gidebilirim?

Pietro-Tamam, sen gemicilikte, filânda küllî maharet dava ediyorsun. Eğer o kadar maharetin varsa, bizimle refakate dahi razı olursan uyuşuruz.

Arap-Evet, bende dava ettiğim kadar maharet vardır. Ben, evvelâ manevra hususunda maharet dava ediyorum. Bunu fena bir havada, fena bir mevkide gösterebilirim. İkincisi armada maharetim vardır. Bunu şimdi görürsünüz. Üçüncüsü dahi topçulukta maharet davasındayım. Şuradan denize bir varil atarız. Lüzumu kadar açıldıktan sonra ben gülle atar, istediğiniz gibi vuramazsam, ben utanırım.

Alonzo-Tamam! İşte herif davasını tekrar ediyor. Elbette ispatına da hazırdır.

Pietro-Hay, hay! Görelim bakalım, işte gemi senin maiyetinde demektir.

Bu lâkırdı üzerine Hasan fırlayıp kalktı. Arkasındaki ağır abayı çıkarıp, yalnız bir gömlekle arma talimine başladı. Baş taraftaki direğin ta babafingosuna kadar merdivenlerden değil, yalnız çarmıklardan tırmana tırmana çıktı ki, bu hüner o gemide bulunan haydutlarda değil, beylik gemilerde bulunan armacıların bile pek çoğuna mahsus değildi.

Haydutlar bu mahâret-i kâmileye şaşmakta olsunlar, Hasan sair ipler üzerine o kadar hareketler gösterdi ki Pietro ile Zerno kemâl-i hayretle parmak ısırdılar.

Badehu, Arap aşağı inip bu yoldaki mahareti üzerine fikirleri ne olduğunu kaptanlara sordu. İkisi birden yalnız boyunlarını büküp derece-i tahsînlerini anlatacak tabir bulamadıklarını işrâb eylediler. Hasan "Müsaadeniz olursa üç topu dolduracağım. Denize bir varil atıp, badehu topları nişan alarak üçüne birden ateş verdirince, üç güllenin üçünü dahi isabet ettireceğim." dedi. Pietro pek vakur ve muannit bir adam olmakla, bunun adem-i im-

kânını dava eder "Sen bir topu nişan alırken, evvelki top sefinenin hareketiyle nişanı kaybeder." dedi. Ancak Hasan "Ben zaten ilk topu tamam nişan almayacağım, onu hesapla bir cihetle nişan alarak, badehu dümeni kendi elime alacağım. Tamam gemiyi hizaya getirince ateş ettireceğim." dedi. Bu suretle imkânını Alonzo ile Zerno teslim ettiler. Fakat Pietro teslim etmedi. Nihayet Hasan kalktı. Topları birer istikamet üzerine nişan aldı ki, her biri diğerine muvazi denilecek istikamette olup, danelerin istikamet hatlarına verdiği meyil ile daneler birbirini tamam hedef noktasında katedecekti. Bundan sonra dümen yekesine ince ipler ile bir bocurgat yapıp, kendisi birinci topun yanında bulunduğu hâlde dümen idaresine başladı. Bunun üzerine büyücek bir varili denize attılar. Tamam yedi, sekiz yüz metre kadar ayrıldıktan sonra birinci topu sefinenin tebdîl-i istikameti ile nişana getirip ateş kumandasını verince, güllelerin üçü dahi varilin önüne düştüler. "Varili mahsus vurmadım, zira varil vurulmuş olsaydı üç güllenin bir yere vurduğu görülmezdi." dedi.

Zerno bu maharet üzerine koşup Hasan'ın boynuna sarılarak, alnından ve gözlerinden öptü. Pietro dahi bu muamelede Zerno'ya mecburen peyrev oldu.

Derken Kaptan Pietro, Korsikalının denize atılmasını emirle, fakat elbisesi yeni misafire verilmek için çıkarılmasını işaret eyledi. Haydutlar derhâl bîçare Korsikalının üzerine yürüdüler. Hasan bunu görünce aklı başından gidip bu şekavetin men'ini Alonzo'ya terk ile kendisi kaptanların ellerine sarıldı. "Benim için bir adamın denize atılmasını bir türlü tecviz edemem. Beni atınız da onu atmayınız." diye yalvardı. Vakıa gerek Pietro ve gerek Zerno Arap'ın bu ricasını kabul etmediler. Nihayet ortaya Alonzo dahi girip, netice-i karâr, herifi denize atmayarak, en evvel tesadüf edilecek bir karaya çıkarılmasına müncer oldu.

Karar yalnız bundan ibaret değildi. Kaptanlar cenapları kemâl-i keremlerinden birisi mahut abayı, diğeri dahi pantolonu Hasan'a bahşeyledi. Alonzo bu aralık yine tuhaflıktan hali kalmadı. Dedi ki "Zati Korsikalıyı denize atmaktan Murad da, yeni misafire verilmek için arkasındaki gömlek ile ayağındaki pantolonu almaktı. İşte kaptanların mürüvvetleri sayesinde o emel de hâsıl oldu."

Elhâsıl Hasan haydutluğa kabul olundu. Hatta herhangi tarafa gidilecekse karar verilmesi kaptanlara ait bir vazife olmak ve verilen kararın icabını icra keyfiyeti münhasıran yeni refike kalmak suretleri dahi tezekkür olundu.

Bundan sonra Hasan istirahat için refiki Alonzo ile beraber baş altına gittiler. Bir de arkaları sıra miço gelip, kaptanların yemeklerinden her nöbet yeni refike dahi birer sahan verilmesine karar verildiğini de tebşir eyledi.

Alonzo ile Hasan yalnız kalınca Alonzo "İşte Sîdî, canımızı kurtardık demektir. Bundan sonra namusumuzu kurtarmaya çalışırız. Lâkin siz bu aba ile olamazsınız. Benim gömleğim ikidir. Arkamdaki gömlek daha yenicedir. Onu size takdim ederim. Ben diğer eski gömleği giyerim." diye arkasındaki oldukça yamaları, filânı yolunda olan gömleği çıkarmaya başladı. Hasan, Alonzo'nun bu hediyesini maalmemnuniye kabule hazırlandı. Bir de herif gömleği çıkardıktan sonra Hasan vücuduna dikkat etti ki, göğsünde, memelerinin altından boylu boyuna bir kılıç yarası var. Yeni yara değil, kılıç yarası yeri var. Bu yeri kemâl-i tecessüsle temaşa edip "Hiç de bu kadar büyük yara tasavvur etmemiştim. Hem bunu nasıl vurdular. Arka üstüne yatmış olduğun hâlde mi? Yoksa yara değil midir?" diye sual eyledi. Alonzo ise bir yandan eski gömleğini giyerek, diğer yandan Hasan'ın sualine şu yolda cevap verdi:

"Benim sergüzeştim tuhaftır efendim. Bu yara kılıç yarası değil, âdeta bıçak yarasıdır. Hem de babamın eliyle açılmış bir yaradır. Ben İspanya'da Murcia şehrinde doğmuşum. Lâkin validemin nikâhlısı bulunan babamın sulbünden değil. Benim validem Cartagenalı bir gemicinin karısı imiş. Pek iffetli bir şeymiş. Sonra sulbünden indiğim tacir bir adam Cartagena kasabasına giderek, nasılsa o iffetli, ismetli hanımı baştan çıkarmış. Karının kocası bir kere bilmem hangi taraflara gemi ile ticarete gidip, iki sene kadar zaman validem sevdiği herifin yanında bulunmuş. Bana ondan gebe kalmış. Fakat güya kabahat benimmiş gibi beni kendi memleketinde doğuramayıp, Murcia'ya gelerek orada doğurmuş. Ondan sonra validem her yaz Murcia'ya tebdilihavaya gelip âşıkını, yani benim asıl babamı başka bir karının muaşakasıyla meşgul bulunca, İspanyol kızlarının âdeti olduğu veçhile çıkarıp âşıkını vurmuş. İşte asıl babam bu yaradan vefat

eylemiş. Ben pek küçük olduğum için bu vukuatı lâyıkıyla bilemiyorum. Lâkin daha garibini ben gördüm. Sekiz, dokuz yaşında vardım ki, yine validem Murcia'ya gelip süt ninemin hanesine misafir konmuştu. Meğer babam, yani validemin nikâhlısı bulunan adam kimse, karısının bir piç doğurduğunu haber almış. Arkası sıra o dahi Murcia'ya gelmiş. Benim bunlardan ve anamın kocası kim olduğundan haberim yok a. Bir de, bir gün ben anamın kucağında iken, içeriye ızbandut ayısı gibi bir herif girip, validemle birkaç lâkırdı teatisinden sonra belinden koca bir bıçak çıkartarak evvelâ valideme vurdu. Sonra ben dahi göğsüm üzerinden soğuk soğuk bir şey geçtiğini duydum. Herif kaçtı gitti. Keyfiyet etrafa münteşir olunca etraftan koşup geldiler. Validemi cansız buldular. Bense ölmemişim. Meğer herif benim sol tarafımdan vurmak istediği hâlde, bıçak kaçıp göğsümün üzerinden sıyrılıp geçmiş. Beni papazların hastahanesine götürdüler. Orada bakılıp iyi oldum. Şimdi düşünsen ki bunda benim ne kabahatim var. Kabahat sahibi validem. Dünyaya gelmek benim elimde miydi? Neyse biz piç olmak cezasını çektik. Çektik değil, hâlâ da çekiyoruz. Çünkü validem vefat ettikten sonra artık ben bakıntısız kaldım. Serseri gezmeye başladım. Derken bir herif beni aldattı. Tanca'ya kadar götürdü. Orada İspanyol esiri diye sattı. Birkaç kapı değiştirdim. Nihayet sizin amcanız Sîdî Hamdân'ın yanına satıldım."

Alonzo'nun hikâye eylediği sergüzeşt, kitâb-ı evvelde Alfons'un, kerimesi Cuzella'ya validesinin sûret-i idâmına dair nakleylediği fıkraya ne kadar müşabeheti olduğu nazarıdikkate alınırsa, bizim koca Alonzo'nun, yine bizim koca Alfons'un öldürdüm zanneylediği piç çocuk olduğu meydana çıkar. Fakat Hasan o fıkrayı bilmediği cihetle Alonzo'nun mâhiyet-i asliyyesini takdir edemeyerek yalnız "Amcanız Sîdî Hamdân'ın yanına satıldım." sözüne dikkat edip "Sen birtakım Arap isimleri veriyorsun ama, benim onlardan haberim yoktur." diye müsâraat gösterdi ve Alonzo ise "Siz kendinizi istediğiniz kadar inkâr ediniz, ben velinimet-zadem hakkında borçlu olduğum hürmet ve riayet ve hizmetten geri durmam." cevabıyla mukabele gösterdi.

Hasan'ın Alonzo'ya gösterdiği adem-i emniyyet bir günlük, beş günlük değildi. İlânihaye devam etmek için tertip olunmuştu.

Lâkin Alonzo'nun dahi Hasan'a gösterdiği hürmet ve riayet bir günlük, beş günlük değildi. İlânihaye devam etmek üzere tertip olunmuştu.

Korsan gemisi ilk ve ikinci günkü hızıyla giderek, üçüncüsü günü sabahleyin İspanya sevâhilinde bir burun göründü. Dümeni biraz daha şimale bükerek mezkûr burnu tuttular. Kaptan Pietro'nun emriyle bir sandal indirip Korsikalıyı bu sandala terk eylediler. Bîçare Korsikalı giderken Hasan'a dönüp "Arkadaş ben sana can borçluyum. Bu borcumu unutmam." dedi. Ne mühim borç! Ne mühim vaat! Oradan sandalın avdetiyle gemi yine yelken kaldırıp rüzgâr dahi azıcık garplaşmış olduğu cihetle, biraz şark tarafa dümen oynatarak Mallorca'ya yol verildi. On sekiz saat seyir ve seyahatten ve yolda bazı adaları sağ ve sol tarafta bıraktıktan sonra Mallorca'nın cenup sahiline vardılar. Hırsızlar için meçhul olmayan bir boş limana girip bıraktılar.

Gemi, ta martı çıkarıncaya kadar bu limanın içinde barındı. Bu müddet zarfında Hasan nazarından sebkat eden vukuatı zapt etmek de mümkün ise de tafsili mucip olacağı mütalâasıyla kaydından sarfınazar kılındı.

Nisan iptidasından denize çıkarak bir aralık Cezayir sevâhiline indiler. Lâkin Cezayir korsanları kendilerine kat kat faik olduğu için oralarda takke kapalım derken külâhı vereceklerini anlayıp Sebte Boğazı'na doğru saldırdılar.

Tanca İskelesi'ne yanaşmışlardı. Yeni refik tanınmak havfıyla asla gemiden dışarıya çıkmamaya mecbur oldu. Orada gemiyi bağladılar. Kumanyalarını alenen ve mühimmât-ı harbiyyeyi sırren tedarik ederek, mayıs evâhirinde idi ki yola çıktılar.

Şurasını da ihtardan geri durmayalım ki, Alonzo ile Hasan yakayı sıyırmak için Tanca'da mefer aramışlardı. Lâkin korsan gemisinden kurtulalım derken, Arapların eline yakalarını teslim etmek havfı kararı menetmişti. Sözün daha doğrusu sâik-i kader bunları başka birtakım vukuata sevk etmekte olduğu için kaçamamışlardı.

Korsan kısmının nereye baş vuracağı muayyen değildir. Bizimkiler dahi sa'y-i abes gibi dahi bu suretle Akdeniz'e çıkarak, yine Melile civarlarında bir Malta korsan gemisine tesadüf ve kaptanlar yekdiğerine şirket teklif eyledilerse de Hasan

"Bunlardan bize ne muavenet olabilir? Biz kısmetimizi kendi maharetimizden aramalıyız." yollu beyân-ı efkâr etmesi üzerine büyücek bir şikâra muvaffak oldukları zaman, bu Maltızları ortak etmeyip, yalnız kendileri müstefit olmak tamahı Zerno'dan ziyade Pietro'nun gözlerini bürümüş olduğundan Hasan'ın fikrine ittibâ' edildi.

Oralarda, aşağı yukarı bir, iki gün daha geçirdikten sonra şiddetlice bir cenup rüzgârı bunları şimale doğru sevk etmeye başladı. Bir aralık kaptanlar İspanya sevâhilinden birisine çıkmak istediler. Ancak tayfalardan birisi "Mademki İspanya sahiline çıkmak istiyorsunuz, bari Cartagena'ya çıkalım. Bizim korsan olduğumuz alnımızda yazılı değil a! Irz ehli adamlar gibi oraya çıkıp, gerek limanda ve gerek şehir içinde bulduğumuzu çalar, çarparız. Bahusus orada Alfons namında pek zengin bir adam vardır. Konağı şehirden dışarı, bağlardadır. Onun konağına girmek, âlâ bir tüccar gemisine girmekten evlâdır." demiş olduğundan, herifin bu reyini cümlesi kabul ederek, Cartagena'ya doğru dümen çevirdiler.

Beşinci Bap

Erbâb-ı mütâlâa hikâyenin sûret-i cereyanına dikkat etmekte iseler de, korsan gemisini Cartagena'ya sevk etmekte bulunan cenup rüzgârı orada birkaç günden beri esip, hatta Sinyor Pavlos'u dahi getirmiş olan rüzgâr olduğunu anlarlar.

Korsan gemisi o gün akşama ve o gece sabaha kadar yol yürüdükten sonra, alesseher Palos Burnu üzerindeki dağlar uzaktan bir ince bulut gibi nümâyân oldu.

Bu hâlde haydutların cümlesi güverteye çıkıp meclis-i meşvereti akdetmişlerdi. En evvel Alonzo'nun teklifi üzerine Kaptan Pietro bu nöbette yeni refikinin maharetini tecrübe etmek istedi.

Aşikâr görülüyor ki bu tekliften Alonzo'nun muradı Hasan'ı hırsızlığa sevketmek olmayıp bir tarîk-i necât aramaya sevk idi. Bu dakikayı Hasan pekâlâ bildiği için, pek cüz'î bir nazdan sonra dedi ki:

Arap-Evet giderim, gözümü budaktan sakınmam. Lâkin kasabanın ne yollarını tanırım, ne sokaklarını. Bana evvelâ bir delil vermeli. Ondan sonra bir adamın konağına girmek malûm ya

en güç bir iştir. Yalnız bir tek adamın da harcı değildir. Oraya üç, dört kişi gitmeliyiz.

Zerno-Elbette ona şüphe mi ister. Sana üç arkadaş daha veririz. Hem senin silâhın da yoktur. Sana bir de silâh veririz.

Alonzo-Beraber gideceklerin birincisi benim.

Pietro-(mel'unâne bir tavırla) Sen olmaz, sen olmaz.

Alonzo-Niçin?

Pietro-Artık bizi eşek mi zannediyorsun? Sen yeni refik ile dost oldun. Orada ince eşyayı ipine oynatmak ha? Bunu bize yedirmezsin (Hasan'a dönüp) Bak delikanlı, bizde en ziyade matlup olan şey sadakat ve tok gözlülüktür. Eğer çarpacağın şeylerden bir şey ketm edersin de sonra meydana çıkarsa karışmam ha?

Arap-O zaman beni tutunca denize atarsınız.

Zerno-Hiç şüphe yok.

Pietro-Bak işte, Alonzo'dan başka kimi istersen al.

Herifin gösterdiği şu emniyetsizlik üzerine Alonzo kendisine biraz teminat vererek mutlaka Hasan ile beraber dışarı çıkmak için mırlandı ise de, daha ziyade ısrar etmeyi herifin emniyetsizliğinin artmasını mucip görerek sükût eyledi.

Bu esnada Zerno kamarasına inip çıkarak, koca bir kama getirdi ve "Al işte bunu, ben bununla üç, dört yiğidi öteki dünyaya göndermişim. Yiğit adam elinde olduktan sonra toptan tüfekten âlâdır." diye Hasan'a verdi. Kim bilir Hasan bu âlet-i katli nasıl bir nefretle eline aldı. Ama renk vermek muhal olduğundan, zâhir-i hâlde memnuniyet göstermeye cebr-i nefs eyledi.

Palos Burnu karşılarında büyüdükçe büyümekteydi. Gide gide, kavi bir liman dahi seçilmeye başladı. Derken kasabanın haneleri ve limandaki gemiler fark olundu. Alonzo'nun çehresinden Hasan ile bir kelimecik teati etmek için bin alâyim-i iştiyâk görünüyor idiyse de haydutlara serrişte, şüphe vermemek için Hasan'ın yanına bile sokulmaya muvaffak olamazdı.

Hâsılı limana girdiler. Demir atmak, yelken sarmak hizmetleri baş gösterdi. Hasan'ın armacılıkta olan mahareti münasebetiyle baş direğin babafingosuna kendisi çıkmıştı. Alonzo dahi gabya sereninde iken ber-takrîb Hasan'ın yanına kadar sokulup "Aman velinimet-zadem, ben burada kalıyorum diye siz firar yolundan dönmeyiniz." dedi. Ve Hasan bir kaç lâkırdı söyle-

meye davrandığı hâlde "Söylemeyiniz, haydutların şüphesini arttırırsanız fena olur. Siz başınızın çaresini arayınız. " cevabıyla yine gabyaya indi.

Yelkenler sarıldı. Güvertede dahi demir atılarak gemi artık yatmış idi. Hasan ve Alonzo ve Zerno ve Pietro yine bir araya gelerek müzakareye başladılar. Gündüz gidemeyeceği derkâr olmakla nısfu'-leyle doğru gidilmek lâzım idüğini söyleştiler. Yeni refik ile beraber gidecek olan üç kişiyi ayırdılar ki, birisi bu kasabaya gelip Alfons'un konağına girilmesini rey eden herifti. Gündüz gözüyle gidilip bir kere konağın keşfine lüzum görüldü. O herif ile Hasan bir sandala binerek sahile çıktılar.

Sahilde gemici ve simsar makulesi bir kaç adama rast geldiler ki gemiciler "Hoş geldiniz!" resminden sonra nereden geldiklerini sual ederlerdi. Hasan bunlara Cezayir'den geldiklerini cevaben irat eyledi. Simsarlar ise gemilerinde ne mal bulunduğunu sual edip, Hasan bunlara dahi sefinenin boş olduğu, yük aramak için buraya geldikleri cevabını verdi.

Sûret-i memûriyyetlerinden kimseye renk vermemek için delil ile beraber kol kola verip, iskeleye yakın bir meyhaneye girdiler. Oturup biraz etrafı temaşa ile beraber, birer kadeh de şarap ısmarladılar. Bu kabil tayfalar meyhanede içki ısmarladıkları zaman parasını peşin vermek âdettir. Hasan para vermek istediyse de üzerinde para olmadığından arkadaşına teklif eyledi. Onun ise yanında topu bir bakır para bulunduğundan ve bu para ile ancak bir kadeh şarap alınabileceğinden meyhaneci "Sizi köftehorlar sizi, iki kadeh şarabı içip de bir bakır vererek sıvışacaktınız ha! Tevekkeli parayı peşin almak âdetini koymamışlar" diye kadehlerin yalnız birisini bırakıp diğerini aldı götürdü. Vakıa, Hasan şarap içmeye muhtaç olmadıktan başka, istikrah dahi ederdi. Lâkin gemiciliğine lâzım olan hâlleri tamamen ifa etmek zarûriyyâttan olmakla "Bir boş kadeh ver de, bu şarabı arkadaşımla ortaklaşa içelim." dedi. Ve meyhaneci boş kadeh getirdikten sonra bir kadeh şarabı paylaşıp içtiler. Meyhane âlemi bir saat kadar müddet devam eylemişti. Badehu Hasan ile delil çarşıya çıkıp öteye beriye gezmeye başladılar. Hasan kemâl-i dirâyet ve zekâvetiyle girdiği, çıktığı sokaklara o kadar dikkat ederdi ki, kasabanın haritasını alacak bir mü-

hendis olsa ancak bu kadar dikkat ederdi. Hoş, Hasan dahi Cartagena haritasını âdeta kuvve-i hâfızasına resmederdi ya!

Döne dolaşa bağlık eteğinde Alfons'un konağına kadar vardılar. O gün konakta ziyafet mi vardı? Yoksa düğün mü oluyordu? Hâsılı biraz kalabalık vardı. Bunlar uşağın müsaadesiyle gezmek için bahçeye dahi girdiler. Zira gemici adamlar öyle bağdan, bahçeden mahrum oldukları için, kırk yılda bir kere karaya çıktıkları zaman bir bahçeye duhulden kendilerini menetmezlerdi.

Bahçe içinde bir aşağı, beş yukarı gezinerek konağın dört tarafını haricen muayene ettiler. Kapının sağ tarafına düşen dıl'ı üzerinde bir büyük ağaç görüldü ki, konaktan iki kat yüksek olup büyücek bir dalı dahi tamam üst katın ilk penceresinden girmek için merdiven olabilirdi.

Bu keşfi bitirdikten sonra ahır dairesine ve uşakların odasına dahi uğradılar. Bu dairelerin konağa biraz uzakça olmaları matluba muvafık görüldü.

Nihayet her tarafı görüp, her şeyi gözden geçirdikten sonra kapıdan çıkarak, dış avlu duvarlarına arka verilmek ile çıkılabileceğini ve öte taraftan atlanmak mümkün olduğunu dahi görüp, sokaktan sokağa yine şehri gezmeye koyuldular. Bu geşt ü güzâr, bu tahkik ve teftiş tamam akşama kadar devam eylemişti. Akşam üzeri gemiye avdet eylediler. Pietro bir aralık bu kadar geç kalmış olmalarına darıldıysa da Hasan "Bir işe başladığımız zaman başa çıkarmak lâzımdır. Biz yalnız konağı keşfetmedik, bütün şehri keşfettik. O kadar öğrendim ki şimdi şehrin haritasını ezber çizerim. Ya, mazallah duyulursak nereye kaçacağımızı bilmeyip de hayvan gibi yakayı ele vererek sıra sıra asılalım mı?" deyince o mel'un haydutun çehresinde memnuniyet alâmetleri görüldü ve "Bizim yeni refik Alonzo'dan daha feylesof" diye Hasan'a bir de aferin verdi.

Hasan konağın pek zengin bir konak olduğunu ve hatta o gün rastgele konakta ziyafet olmasıyla, uşakların yorgun bulunması husûl-ı emeli teyit edeceğini hikâye eyledikçe, kaptanlar hulyaya bir kat daha vüs'at vererek, hiç olmazsa hisselerine biner taler isabet edeceğini kurarlardı. Bu memnuniyet üzerine akşam taamını Hasan ile birlikte eylediler.

Bu aralık şunu da irattan geri durmayalım ki, Kaptan Zerno, şeriki Pietro'nun bed-hûyluğundan şikâyet etmekte bulunduğu cihetle, Hasan'da bu kadar dirayeti, bu kadar şecaati görmesi üzerine, mukaddema geminin bir sülüs hissesine malik olduğu hâlde, ahirete gönderilen şerikin yanına şu Pietro'yu dahi nasıl atmak mümkün olacağını Hasan'a danışmak ve bu işe bir suret verirse geminin nısfını olmaz ise de, birer rub'unu Hasan'a vermek suretlerini de tahayyül ederdi.

Hâsılı, yemek yenildi ve hatta o gün mubayaa olunan şaraptan birer, ikişer şarap dahi içildi. Yine daima der-dest-i teşebbüs olan iş üzerine teâtî-i efkâr ederek, nısfu'l-leyl ile geçirildi.

Hasan, kıyam ve kaptanları veda ederek, üç nefer refikiyle sandala bindi. Hırsız küreği çekilerek bir su şıkırtısı kadar da ses seda vermeksizin karaya vardılar. Sandal içinde nöbetçi kalmak için bir fazla adam almışlardı. Bu adama nereden ıslık sesi gelirse cevap vermesini bittenbih kendileri yola düzüldüler.

Sokaklarda kimseler yoktu. Binaenaleyh ferd-i vâhide rast gelmeden Alfons'un konağına vardılar. Kapı kapanmış. Birisi Hasan'a arka vererek, Hasan duvarı aştı ve öte taraftan kapıyı açıp refikleriyle birleşti. Kapıya on, on beş adım mesafeye bir nöbetçi koydu ki, kapıdan bir kimse girecek olursa hemen haber verecek ve arkadaşlar dahi bağ içinde kendilerini kaybedecekti. Bu nöbetçinin birisini dahi uşak ve ahır daireleri tarafına gönderdi. Kendisi dahi yalnız gündüz beraberinde gelmiş olan refikini alıp, mahut ağacın dibine geldi.

Konağın bazı pencereleri arkasından pek zayıf ziyalar parlar idi ki, bunlar artık herkesin uykuya varmış olduğunu ispat ederdi. Hasan derhâl ağaca sarılmadı. Ağacın dibine oturup başını elleri arasına alarak, bir müddet dalgın dalgın düşündü. Acaba neler düşündü? Bunu kimse bilmez. Şu kadar var ki refiki "Canım ne bekliyorsun? Haydi bakalım!" dediği zaman Hasan "Sen bilmezsin, bir kere etrafı dinleyelim bakalım."dan ibaret bulunan cevabını pek titrek bir seda ile vermişti. Eğer yanında hayduttan başka hâlden anlar bir adam olsaydı, Hasan'ın ağlamış ve hem de ziyadece bir teessürle ağlamış olduğunu anlayabilirdi.

Herifin cevabını verdikten sonra Hasan yerinden kalkıp ağaca sarıldı. Şamatasızca çıkmak için pek yavaş hareket

ederdi. Lâkin biraz yukarılara çıkınca artık ağacın ince dalları ziyade sallandığı cihetle, şamatasını menetmek mümkün olamazdı. Bu hâlde Hasan bir kere daha irkildi. Dudakları arasından şu "Henüz haydut sayılmam, eğer tutulur salb edilirsem bari kurtulmuş olurum." lâkırdıları fırlayarak işinde devam eyledi. Gündüz görmüş olduğu dal üzerinden yürüyerek, tahmini veçhile pencere yanına geldi. Camı açmak için hesaba başladı. Evvela itti. Cam açılmadı. Sürme olmasını derhâtırla yukarıya doğru kaldırmaya çalıştı, kalkmadı. Mandal ile kapalı olmasın diye yokladı, karıştırdı, kurcaladı. Yine bir yolunu bulamadı. Nihayet camın duvar içine girer sürme olduğunu keşfederek, evvelâ bir cihete, sonra diğer tarafa itince cam cüz'î bir şamata ile açıldı. Bunun üzerine Hasan içerden ne ses çıkar diye biraz daha tevakkuf eyledi. Hiçbir ses seda gelmediğini görünce pencereye sokulup başını uzatarak odanın içini gözden geçirdi.

Oda büyücek olup, bir tarafında güzel bir kütüphane ve diğer tarafında yine kütüphane gibi bir güzel camlı dolap (numunehane) görülürdü. Orta yerde bulunan masa üzerinde hafif bir kandil yanardı ki, bu kandil ve ortada insan dahi yattığını işrâb eylediği hâlde, dışarının karanlığından gözlerine nev-'ummâ kamaşmak gelmiş Hasan, oda içinde yatak göremezdi.

Zira yatak zaten bir sapa cihette idi. Hasan oda içine girmeye dahi cesaret aldı. Pencereye abanıp vücudunun ağırlığını kolları üzerine vererek sıyrıldı, pencereden girdi. Odaya girince etrafı gözden geçirdi. Bir tarafta bir yatak ve yatağın içinde bir kız gördü. Elbette o anda yüreği hoplandı. Güya kızı görmemiş ve dönüp pencereye avdetle aşağıda bulunan refike "Sen de konağın kapısı cihetine git, kimse çıkarsa haber ver." dedi. Yine içeriye geldi. etrafı tekrar gözden geçirmeye başladı.

Meğer kız uyanıkmış. Hasan kızın gözlerini gördü. Yalnız Hasan mı ya? İkisi de birbirinin gözlerine değil, ta göz bebeklerine kadar baktılar....

İmdi kariîn-i kirâm hazerâtına artık ihtara hacet yoktur ki, Cuzella'nın yatağı içinde gördüğü hırsız, Alonzo'nun Sîdî Osman'ın oğlu Hasan Mellâh diye haber verdiği zat ve kız Cartagena ağniyasından Alfons'un Càdiz'de meşhur tüccar Pavlos'a varmak istemeyerek, o geceyi envâ'-ı âlâm içinde geçirmiş olan kızı Cuzella'dır. Eğer Hasan'ın refiki bulunan Alonzo

dahi emel eylediği veçhile Hasan'la beraber gelmiş olaydı, Cuzella'nın piç karındaşı dahi orada bulunacaktı ki, hatta Alfons bile bu çocuğu validesiyle beraber öldürdüm zannederdi.

(temme kitâbü's-sâni)

Üçüncü Kitap

Birinci Bap

Cuzella ile Hasan'ın gözleri birbirinin içine baktıktan sonra, Cuzella artık kendisini uyur göstermekte hâlâ sebat edemeyeceğini anlayarak, korkusundan titreye titreye kalktı, yatağın içine oturdu ve gerçekten bir haydutun bile yüreğine elbette tesir edecek bir vaz'-ı müsterhimâne ile ve bir sadâ-yı müsta'tıfâne ile boynunu bükerek:

Cuzella-Aman kahramanım, canımıza kıyma da malımızı al git.

Hasan-(parmağını ağzına götürerek) Susss! Şamata zamanı değil.

Cuzella-Ben hiç sesimi çıkarmam. Tek canımıza kıyma da, ne istersen al.

Bizim Hasan kollarını kavuşturup kızı etrafıyla gözden geçirmeye başladı. Cuzella'nın vefret-i hüsn ü cemâli malûmunuzdur. Bahusus yataklık hâliyle her tarafının perişan bulunmasında ve hele havf ve haşyet alâyiminin yüzünde nümâyân olmasında, betahsîs garip garip yanan bir kandilin hafif ziyaları ve gece hâlinin sükût ve sükûneti içinde Cuzella bir hâl tasvir ederdi ki, o anda yanında bulunmuş olan bir adam kendisini ezmine-i kadîmede hüsn ü cemâl ilâhesi Zühre'nin ibadethanesi içindeyim zannederdi. Hasan kimbilir ne nazarla bakardı. Kız ise Hasan'ın karşısında melîl ve mahzun boynunu bükerek halecânlı bir hâlde bulunurdu. Bunların şu hâli beş, altı dakika kadar devam eyledikten sonra, yine Cuzella söze başladı ve fakat şiddet ve havf ve halecândan naşi bir kelimeyi, bir nefeste bitirmeye muktedir olamayarak, her kelimede birkaç kere tıkana tıkana:

Cuzella-Aman... Allah... aşkına... diyorum... kıyma... gencim... sen de gençsin... merhamet et...

Hasan Mellâh o ana kadar hatır ve hayalinden geçirmediği bir perî-peykerin, öyle, karşısında melîl ve mahzun boyun bükerek, gençlik gibi kıymetli bir hayattan ümidi münkatı kalması

hâlinde bir saniye devam etmesini tecviz edemeyerek hemen dizleri üzerine çöküp:

Hasan-El-aman! Ey afet, el-aman! Sen bana merhamet et! Ben senin merhametine muhtacım. Ben hırsızım ama, benim buradan alıp götüreceğim metâ'-ı kıymetdâr senin zerre kadar merhamet ve mürüvvetinden ibarettir. Onu ver de gideyim.

Cuzella-(derecesi tarife sığmaz bir hayretle içini çekerek) Vay, sen hırsız değil misin?

Hasan-Hırsızım.

Cuzella-(biraz davranıp) Hayır, sen hırsız değilsin.

Hasan-Değilim.

Cuzella-(Hayretinden gaşyolmak mertebesine gelir.) Nesin Allah'ı seversen? Çıldıracağım. Bana merhamet et, söyle nesin?

Hasan-Hâk-pâyine kurban olmaya müştak bir bîçareyim.

Müşâfehe bu surete münkalib olunca bir beht ve hayret ve Hasan'a bir sükût ve sükûnet gelerek, on dakika kadar da bu hâlde kaldılar.

Cuzella-Demek oluyor ki beni seviyorsun.

Hasan-Bana o cesareti verirseniz ihya etmiş olacaksınız.

Cuzella-Öyleyse bu kıyafete niçin girdiniz?

Kızın bu suali üzerine Hasan'a bir durgunluk mu geldi dersiniz? Heyhat! Hasan Mellâh'ı nazarınızda o kadar ahmak, o kadar batîü'l-intikal bulmayınız. Kız sualini irat eder etmez, güya oynayacağı oyunu evvelce bellemiş ve söyleyeceği sözü ezberlemiş gibi sür'at ve maharetle:

Hasan-Şayet yakayı ele verecek olursam bir korsan olmak üzere idam edileyim de, halk Alfons'un konağına bir âşık girmiş diyeceğine, bir hırsız girmiş desin ki, bu suretle sizin de iffetiniz muhafaza edilmiş olsun.

Cuzella-(istiğrâb-ı hâl ile) Garip mütalâa.

Lâkırdının sonlarına doğru Cuzella gözlerini Hasan Mellâh'ın yüzüne dikip, ayırmazdı. Son cevabını verdikten sonra gözlerini hâlâ ayırmayıp, bir müddet daha baktı. Yerinden davranıp.

Cuzella-Ayağa kalkmak isterim ama, açık saçığım. Senin gibi babayiğitlere benim gibi bir mahcup kızcağız "Arkanızı dönünüz!" diye rica ederse, ricası kabul olunur.

Hasan-Ah! En perişan hâlinizi görmek benim için en büyük saadettir. Lâkin emrinizi reddetmek gibi bir sû-i edebde bulunmamaya o kadar mecburum ki, hatta en büyük arzumu bile bu mecburiyet yolunda feda ederim.

dedi ve arkasını Cuzella'ya çevirip kız dahi mümkün mertebe gömleğiyle, filânıyla tesettür ederek yatağından kalktı. Hasan'ın karşısında durup, yine söze başladı. Ama daima gözlerini çocuktan ayırmazdı.

Cuzella-Mademki beni seviyordunuz, niçin başka bir yol ile beyân-ı hâl etmediniz de, bu tehlikeli yolu buldunuz?

Hasan-Aklım bu kadar erebildi.

Cuzella-(kütüphane semtine gidip oradan bir resim çerçevesini alarak, bir resme bir Hasan'a baktıktan sonra) Bu resmi tanıyor musunuz?

Hasan-(resme ilk nazarında çehresi bozulup titreyerek) Bu resim size nereden geldi?

Cuzella-Faslı bir tacirden alınmıştır. Alınalı bir seneden ziyade oldu. Fakat kimin resmi tanıyor musunuz?

Hasan-Evet tanıyorum, benim kendi resmim.

Cuzella-Sizin mi, sizin mi? Evet ben de öyle benzetmiştim.

Hasan-Càdiz mekteb-i bahriyyesinde aldırdığım bir resimdir.

Vakıa, bu resim Hasan Mellâh'ın resmiydi ki, Hasan Mellâh kızdan, bu resmin Faslı bir tacirden alındığı hakkında aldığı malûmat üzerine pederi hanesinden yağma edilen eşyanın Cartagena'da satılmış olduğunu dahi anladı. Cuzella ise Hasan'ı o resimde bulunduğu vaz'a koyup uzaktan baktıkta, filvaki karşısındaki deniz haydutunun o resim sahibi delikanlı olduğunu anladı.

Erbâb-ı mütâlâaya malûmdur ki Cuzella Pavlos'un çehresini şeytan çehresine benzettiği zaman bu resmi muallimesi Marie'ye gösterip o vakit resmin çehresini "melek çehresi" diye vasfetmişti de, Marie tabiatta bu kadar güzel bir çehre olamayacağını dermeyan eylemişti. Şimdi Cuzella, tabiatta o kadar güzel bir

çehre olabileceğini anladı değil, âdeta çehrenin sahibi, bizzat, bilvücud karşısında bulunmakla reyü'l-ayn gördü. İmdi kendisinin bu resim hakkında derkâr olan rağbeti derhâl karşısındaki haydut üzerine münkalib olacağına şüphe mi ister?

Beht ü hayret daima müşâfeheyi katetmekte olduğu gibi, bu defa dahi kat' eyledi. Bu esnada gerek Hasan'ın, gerek Cuzella'nın hissiyyât-ı kalbiyyelerini tasvir mümkün değildir. Şu kadar var ki, Cuzella'ya hayatından emniyet geldiği cihetle, evvelki telâş ve halecânı mündefi' olacağı yerde, bir kat daha telâş, bir kat daha halecân müstevli olmuştu. Hep, o zaten yaygın ve alelhusus uykusuzluk hâliyle mahmur olan gözleri süzülüp, süzülüp, bayılıp bayılıp gider, kâh alı al, moru mor ve kâh bembeyaz renklere girerdi ki, Hasan Mellâh dahi kızda bu inkılâbât ve tahavvülâtı gördükçe yüreğinde bin hisler duyardı. Nihayet yine kız sözü açtı.

Cuzella-Siz beni nerede ve ne vakit gördünüz? Ben sizi hiç bir yerde görmedim. Yalnız bu resim..

Hasan-Bendenize böyle bir sual etmemelisiniz. Farz ediniz ki sizi şimdi şurada gördüm. Âlemde her ümidi, her emeli sizin nazar-ı lütfunuzdan ibaret bulunan bir bîçare hakkında edilecek muamele neyse onu ifa buyurmanızı rica ederim.

Cuzella-Hayır, şu bulunduğunuz kıyafet çok tehlikeli bir kıyafet de onun için söylüyorum.

Hasan-Ne yapayım? Dedim a! Tutulursam asılayım da tek sizi dillere düşürmeyeyim diye bu kıyafete girdim. Zaten hâlimden bu cihanda vâkıf-ı esrâr ve hafâyâ olan Cenabıhak'tan başka bir ferdin haberi yoktur. Sizi dile düşürmemek benim gibi bir muhibb-i sâdık için ne kadar güçtür. Hatta yine söylüyorum ki eğer lütfunuza mazhar buyrulmayacak isem, eğer benim gibi bir bîçarenin sizi sevmesini kabahat görüyorsanız, eğer bu küstahlığımın şu anda şurada mahv ve nabedit olması dahi matlup ise, emrediniz kendi kendimi şu kama ile vurayım, diye Hasan kamasını çekmiş ve hiç şüphe yok âlemde şimdiye kadar gördüğü mesâib bundan sonra dahi devam edecek olup da, kahır ve yeis içinde yaşamaktansa, böyle bir peri çehrenin yüzüne baka baka son nefesini tekmil etmeyi bir büyük nimet olmak üzere hükmeylemişti. Ancak kız kamayı görünce bir kere "Hay!" diye dizleri-

nin bağı çözülüp Hasan'ın eline sarılarak, dizleri üzerine yığılıp kalması üzerine Hasan kamasını yerine koyup:

Hasan-Aman affediniz. Bir büyük kusur ettim. Zihnimin perişanlığına veriniz. Burada kendimi vurmak, sizin için en büyük rezalet olacağını şimdi anladım. İsterseniz uşaklarınıza, filâna haber veriniz Beni tutturunuz, yarın hükûmet assın.

Cuzella-(ağlar gibi bir tavır ile) Hiç ben seni ele verir miyim? Vallahi yüreğimin içinde saklarım. Fakat siz kimsiniz?

Hasan-Ben Càdiz şehrinde ticaretle me'lûf ve meşhur olan Sinyor Pavlos'un şürekasındanım.

Cuzella-(kemâl-i halecânla) Ne dediniz, Pavlos mu?

Hasan-Evet!

Cuzella-Aman, sakın sehviniz olmasın.

Hasan-Nasıl sehvim olabilir ya, üzerimde kendi imzasıyla kâğıtlarım bile vardır.

Korsan gemisinde haydutlar kendisini soydukları zaman, üzerinde zuhur eden evrakın ne idüğini okumak bilen olmadığı cihetle anlayamayarak, bunları yine Hasan'a iade etmekte bir beis görmemişlerdi. Hasan'ın gemide mameleği üzerinde olan eşyadan ibaret kalmakla, bu kâğıtları koynundan çıkarmaz idi. İlk defa olarak kızın karşısında çıkarıp önüne koydu. Evrakın içinde herhangi memlekette bulunursa hâmil-i varakaya Pavlos namına istediği kadar akçe verilmesine dair bir açık emir olduğu gibi, Pavlos Kumpanyası gemilerinde müstahdem kaptan ve efradın umumuna hitaben dahi bir emir olup, cümlesi hâmil-i varakanın her bir emrini icra edecekleri beyan olunmuştu. Bunlardan başka yine Pavlos'un imza ve damgalı kâğıtlar üzerinde de birtakım emirler, mektuplar daha vardı. Kız bunları birer birer muayene ettikten sonra:

Cuzella-Evet, bunlar Pavlos'un emirleri ama..

Hasan-Evet, emirleri ama..

Cuzella-Pavlos kendisi buradadır.

Hasan-Zannıma göre sizin bu lâkırdınızda sehviniz vardır.

Cuzella-Hayır, sehvim yoktur.

Hasan-Benim hiç yoktur ya.

Cuzella-Ben size Pavlos'un bu yakında buraya geleceğine dair bir mektubunu, hem de işte yine böyle damgalı kâğıt üzerine yazılmış bir mektubunu gösterirsem ne dersiniz?

Hasan-Pavlos'un böyle bir mektubunu hiç ümit edemem. Zira İspanya kralı payitahtından nasıl ayrılabilir, Pavlos ticarethanesinden bir yere ayrılamaz.

Cuzella-Şimdi görürsünüz ya!

Gidip, içinde birtakım kâğıtlar dolu olan mahut kutu içinde Pavlos'un kendisine yazmış olduğu son mektubu aldı getirdi. Vakıa bu mektubun damgası Hasan'da bulunan kâğıtların aynı idi. Yazının mutabakat etmesi ise bir beis getirmez. Zira yazı kâtiplerin hattı olacağı derkârdır. Ancak imzaca dört nokta farkı vardı. Şöyle ki, Hasan'ın elinde bulunan kâğıtların imzasında fazla nokta yokken, Pavlos'un mektubu imzasının şifresinde dört nokta görülürdü. Hasan bu noktaları görünce işi anladı.

Hasan-Evet bu imzayı anladım. Buraya gelen zat dahi Pavlos'dur. Ancak Beşinci Pavlos'dur.

Cuzella-O ne demek?

Hasan-O şu demektir ki, Pavlos namı beş kişi meyanında müşterektir. Birincisi asıl Pavlos'dur ki, imzasını doğrudan doğruya yazar. Ondan sonra ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü, beşincisi olup, bunlardan ikincisi imzasının şifresine bir, üçüncüsü iki, dördüncüsü üç, beşincisi dört nokta atar. Ben Üçüncü Pavlos olduğum için, icap edip de Pavlos imzasını kullanacak olsam iki nokta atarım.

Cuzella-Acayip! Siz de Pavlos imzası koyabilirsiniz ha?

Hasan-Evet!

Cuzella-Hem siz üçüncü Pavlos olup, bize gelen Pavlos beşinci olduğuna göre siz daha büyüksünüz demek olur.

Hasan-Bizde büyüklük sermaye nispetindedir. Benim sermayem ise kendi tarafımdan kazanılmış bir şey olmayıp, babamdan miras kalmıştır.

Cuzella-Şimdi siz bize gelen Beşinci Pavlos'un kim olduğunu tanırsınız demektir.

Hasan-Kim olduğunu tanımam, yalnız imzasını tanırım.

Cuzella-Ya o sizi?

Hasan-İhtimal ki tanır. İhtimal ki, görsem ben de onu tanırım. Lâkin bizim vazifemiz yalnız imzalarımızı tanımaktan ibaret olup, yekdiğerimizle ülfetimiz yoktur. Şu kadar var ki birinci Pavlos hepimizi tanır. Fakat sakın birisi sizi kündeden atmaya çalışmasın. Eğer pederiniz bu size gelen Pavlos ile ahzüita edecek olsa...

Cuzella-Ben de bunu düşünüyorum ya! Hem ahzüitası büyük ve mühim bir şeydir. Herifin yüzü ise şeytan çehresine benziyor. Benim aklıma ne geliyor biliyor musunuz? Sizi burada saklayıp herifi size göstermek istiyorum.

Hasan-Ben burada nasıl saklanabilirim ya?

Cuzella -Ben sizi yüreğimde saklarım demedim mi? Üçüncü Pavlos olduğunuz için değil. Yalnız bu resmin müşahhası bulunduğunuz için. Hatta sizi saklayacağımı, daha sizden kim olduğunuzu sormadan ve kim olduğunuzu öğrenmeden vadeylemiştim. Benim bu odama kimse giremez. Sizi burada saklarım.

Hasan-Ah! Hakkımda gösterdiğiniz bu kadar teveccühe nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Demek oluyor ki, beni bendeliğe kabul ettiniz.

Cuzella-Sizin tarafınızdan gördüğüm hüsnükabûl ile kendimi mes'ut addetmekteyim.

Hasan-Öyleyse mes'ut olacağım demektir.

Çocuğun bu cevabı üzerine kıza nâgehânî bir durgunluk geldi. Hasan cümleden ziyade bu durgunluğa ehemmiyet vererek "Ama bu sualime bir cevap beklerim." diye yine dizleri üzerine çökerken, kız kolundan tutup kaldırarak "İşte bu sözün de cevabı." diye elini Hasan'a uzattı. Hasan kızın elini alarak öptükten sonra, artık dünyaya yeniden gelmişe döndü.

Cuzella kendi hâl ve şanına dair Hasan'a pek çok şeyler söyledi. Hatta pederinin kendisini Pavlos'a vermek için cebreylediğini açtığı zaman Hasan fevkalgaye bir kıskançlık hâli göstermesi üzerine kız "Korkma efendim korkma, sen beni kabul ettikten sonra, ben senin esirin bile olurum. Zati şimdiye kadar gönlümün en büyük mahzuniyetlerini resmin temaşasıyla defederdim. Şimdiden sonra dahi hayalinle müteselli olarak en büyük musibetlere bile göğüs verebilirim." diye âşık-ı cedîdine teminat verdiği gibi, resmin temaşasıyla nasıl vakitler geçirdiğini dahi

anlattı. Hasan ise "Ben de bu yolda hayatımı, ömrümü ortaya koyarak çalışmak için hiç bir mâni, hiç bir mezâhim farz edemiyorum." diye âşıkane şehrâh-ı sadâkatte her nevi müşkülâtı iktihâm edeceğini temin eyledi. Kız Hasan'ın yüzüne bakmakla doyamaz, Hasan kızın safha-i rûyundaki âyât-ı mekârim-beyyinâtı okuya okuya bitiremezdi. Bir aralık yine başını göğsüne eğip bir deryâ-yı tefekküre daldı. Kimbilir ahvâl-i mâziyyeyi hâl ile ba'de't-tatbîk istikbale dahi tatbik üzerine ne neticeler çıkardı ki, gözleri yine yaş ile doldu. Hatta bu yaş, sirişk-i elem midir onu bile bilemiyoruz. Gözleri kızın gözlerine tesadüf edince, Cuzella bu hâlin sebebini istifsar eyledi.

Hasan-Hayır, yeisle gözlerim dolmadı. Bana vadettiğin saadetlerin fahrına, sürurına havsalam tahammül edemiyor da onun için:

Cuzella-Mademki bir seneden beri tapmakta olduğum resmin müşahhasını sende buldum, her nasıl teminat istersen verebilirim ki, bu gece sana gösterdiğim histen ayrılmayacağım. Lâkin seni böyle meyus görmek istemem. Hatta dediğin gibi fahr ve sürur havsalana sığdıramıyorsan bile, yine teessüf ederim. Zira sürura tahammül edemeyen adam, yeise hiç tahammül edemez.

Hasan-Ben bir kere yüzünüzü yakından görmek, bir de hâkpâyınıza arz-ı hâl etmek için ölümü gözüme almışım demektir. O kadar emniyetsizlik üzerine şimdi bu derece ümitler peyda edersem, bu fahri nasıl havsalama sığdırabilirim?

Biz ki Hasan'ın hâlini bir dereceye kadar öğrendik. Bîçare çocuk haydutlar içinden kurtulabilmek yolunu arayıp bulamamakta iken, şimdi bir de maddî ve manevî en büyük saadet yolunu bile bulmuş olması üzerine ne kadar sevinmekte olduğunu muvazene edebiliyoruz. Ama bakalım Hasan sırf bu memnûniyyet-i hâl içinde miydi? Haydutlardan henüz kurtuldu mu ya? Refikleri hâlâ avluda. Konak içinde bu kadar eğlendiği hâlde eli boş çıkarsa en evvel refikleri ne derler? Vakıa orada kız kendisini saklayacak. Lâkin çıkmak lâzım geldiği zaman nasıl çıkacak?

Hâsılı, Hasan'ın gözüne yaş getiren şey keder miydi? Yoksa sürur muydu? Burası bilinemez. Bahusus çocuğun evâil-i hâlini bilmiyoruz ki, keyfiyeti güzelce muhakeme edelim.

Her ne hâl ise âşık ve âşıkanın hasbıhâlleri bir iki saat sürdü. O gidişle sabaha kadar da sürecekti. Ancak fevkalâde bir vak'a zuhur eyledi ki, hasbıhâli değil, ortalığı dahi karmakarışık eyledi.

İkinci Bap

Hasbıhâli değil, ortalığı dahi karmakarışık eden vak'anın mukaddimesi, insanın tüylerini ürpertecek kadar acı bir ıslık idi ki, bahçe kapısı cihetinden gelirdi. Bu ıslığı işitince Hasan Mellâḥ yerinden fırladı. Cuzella "Ne oldu, nedir o ses?" sualini irat ederken bir ıslık dahi pencere altından zuhur eyledi. Hasan kızın yüzüne baktıkta, ölü benzi gibi bir beniz gördü. "Siz ne kadar korkuyorsunuz, işte basılmışız demek. Asılacak, idam olunacak benim. Bizi şimdi tutup da deniz haydudu diye asarlar, sizin namusunuz halelden muhafaza edilmiş olur." dedi. Kız ise "Seni yüreğimde saklarım demedim mi? Saklarım sen korkma!" sözleriyle Hasan'a teselli verip, Hasan "Hayır, saklı olduğum yerde beni bulurlarsa o zaman sizin için hem daha ayıp, hem de tehlikeli olur." diye kabul etmemek istediyse de Cuzella "Ben seni bir yere, bir suretle saklarım ki bulunmak ihtimali yoktur." diye kütüphanenin alt dolabını açtı. Dolabın umku bir buçuk metre kadar olup, en büyük ciltlerden yalnız bir sıra kitap dizilmişti. Kız, Hasan'ın dahi muavenetini isteyerek kitapları çıkardılar. Hasan dolabın içine girdikten sonra kız yine kitapları ön tarafa dizip o hâle koydu ki, dolap açılıp da bakılsa hıncahınç kitap dolu zannolunurdu. Cuzella ile Hasan Mellâh bu ameliyatta bulundukları müddet bahçede gürültü çoğaldı. Bir aralık pencere altında bir iki (üç) kişi toplanıp boğuk sesler ile "Arkadaş! Arkadaş!" diyerek nida etmişlerdi. Sonra uzaktan uzağa silah şakırtıları işitilmekle, mezkûr üç kişi oradan savuştular. Badehu kalın ve dik bir ses "Hay! Konak halkı daha uykuda mısınız? Kalkınız. Konağınızı hırsızlar basmış da haberiniz yok mu?" diye haykırıp, bu sedadan biraz sonra dahi uşaklar dairesi tarafından ayak patırtıları ve sesler gelmeye başladı. Jandarmalar bahçe içinde tavşan kovmakta bulunan tazılar gibi sekerler, sıçrarlardı. Derken bir ses "Ha, işte birisi burada!" dedi. Diğer bir ses "Na, işte birisi de kaçıyor, çeviriniz!" diye bağırdı. Bunu müteakip bir, bir daha silâh patladı.

Görültü bir dereceye geldi ki, mâ-haşarallah! Alfons dahi uyanıp telâşla taşra fırladı. Bir yandan zaptiyeler bağırır, bir yandan uşaklar telâş eder, bir tarafta dahi bir kaç zaptiye yakalamış oldukları bir hırsızı döğerler ve yine o tarafta hırsız dayak yemiş köpek gibi inler.

Hâsılı, Alfons zaptiyelerin kumandanı bulunan mülâzim ile beraber gürültüyü yatıştırdı. Üç nefer hırsızı tutmuşlar, birisini darp ettiklerinin sebebi kaç kişi olduklarını söyletmek içinmiş. Herif dayağa dayanamayarak "Dört kişiydik, birisi şuradan konağın içine girdi." diye Hasan Mellâh'ın girmiş olduğu ağacı gösterdi. Binaenaleyh zaptiyeler, uşaklar çepçevre konağın etrafını sardılar. Mülâzim ile Alfons ve bir uşak, bir de onbaşı konağın içine girip aramaya başladılar.

En evvel Cuzella'nın odasına girecekleri tabiîdir. Kızı uykuda buldular. O kadar derin uykuya dalmış ki, bu kadar gürültüyü duymamış! Babası kızı uyandırdı. Cuzella uyku sersemliğiyle gece yarısı buraya gelmekte mana nedir, diye pederini azarlamaya başladı. Alfons "Ne diyorsun be canım! Konağı haydutlar basmışlar. Üçünü tuttuk, birisi senin işte pencerenden içeriye girmiş, şimdi onu arıyoruz. Kalk bakalım!" Yollu tafsilât vererek ve bir yandan dahi kızın göstermekte olduğu havf ve haşyeti teskin ederek, aramaya başladılar. Odanın her tarafını aradılar. Kimseler yok. Ne yatak altı kaldı, ne kütüphane, ne numunehane. Kütüphanenin içine insan değil, kedi bile giremezdi. Zira kitaplar sımsıkı birleştirilmişti! Badehu konağın içini iğne arar gibi aradılar. Helâlara, kuyulara, su hazinesine varıncaya kadar hep aramadıkları bir yer bırakmadılar. Mümkün değil, kimseyi bulamadılar.

Alfons-(kızına) Canım, işte şu ağaçtan gelmiş, girmiş diyorlar. Hiç duymadın mı? Görmedin mi?

Cuzella-Duydum, duydum.

Zaptiye Mülâzimi-Duydunuzsa söyleseniz ya!

Cuzella-Sizin gürültünüzden evvelceydi.

Alfons-Öyle olacak ya! Ee, ne oldu bakalım?

Cuzella-Odanın içinden bir hayal, biraz da şamata ile pencereden çıkıp kaçıyor gibi bir şey gördüm ama, ehemmiyet vermemiştim.

Alfons-Amma ehemmiyet verilmeyecek şey ha! İşte hırsız o imiş.

Zaptiye Mülâzimi-Demek oluyor ki pencereden çıkıp, o da bahçeye girmiş.

Onbaşı-Öyle olmalı.

Bunun üzerine odanın yalnız penceresini açık bulup, kapısının arkadan sürmeli bulunması dahi hırsızın ancak oda içine kadar girebildiğini ve gürültüyü duyunca yine girdiği mahalden kaçtığını ispat etmesine ve bahusus oda içinde bir şey eksik olmadığı dahi hırsızın hiçbir şey çalamadan kaçtığını meydana koyduğuna mebni, herifin her hâlde konak içinde olmadığına hükmedilmiş ve bahçeyi dahi enine boyuna aradıkları hâlde, herif bulunamayınca artık firarına inanılmıştı.

Zaptiyeler üç nefer hırsızı alıp gittiler. Alfons ise kızını korkudan muhafaza etmek için birkaç lâkırdılar söyleyip, nihayet kız işin hiç farkında olmadığı ve şimdi yatarsa rahat rahat uyuyabileceği hakkında pederine teminat vermekle o dahi "Ben de gidip rahatıma bakayım. Köpekler bir hamle ettilerse, biz de ağızlarına sırık sokup dişlerini kırdık. Artık bir daha gelemezler." diye çıktı, odasına gitti.

Lâkin bunların ikisinin de sabaha kadar gözlerine uyku girdi mi zannedersiniz? Alfons bin türlü haşyetlerin, merakların hücumuyla uyuyamadı. Kız ise kütüphane içindeki mahbubuyla meşguliyetten dolayı uyuyamadı. Şöyle ki:

Babasını baştan savdıktan sonra kütüphanenin alt dolabının kapısını açıp kitaplar arkasından ve dolap içinden çıkan bir ses ile ber-vech-i âti muhavereye başladılar.

Cuzella-Herifleri tuttular, götürdüler.

Hasan-Size kurban olsunlar.

Cuzella-Burasını da açtılar ama, senin burada olduğuna şüphe bile etmediler.

Hasan-Eltâfınızla kâm-yâb etmek için beni ölümden alıkoydunuz demektir. Fakat çıkıp bir daha yüzünüzü görmeyecek miyim?

Cuzella-Bu gece, yarın ve belki bir iki gün kadar olamayacak.

Hasan-Aman! Ben bir daha yüzünüzü görmek için ölüme razıyım.

Cuzella-Ben razı değilim. Şimdi bu lâkırdıları bırakalım da, biraz işimizi düşünelim.

Hasan-Bu hâlde mi?

Cuzella-Zararı yok bu kadarcık bir azaba katlanalım. Ölümü gözüne alan bir adam için bu kadar azap çok değildir.

Hasan-Hakkınız var, hayatım, mematım elinizdedir.

Cuzella-Ben bu sırrı muallimem Marie'ye açmak isterim.

Hasan-Ondan emin olabilecek misiniz.

Cuzella-Senden emin olduğum kadar.

Hasan-Öyleyse pek münasip. Zaten bana da bir vasıtanın lüzumu vardır. Bir emir yazıp da akçe, elbise, filân celp etmek isterim. Buradan şu kıyafetle çıkmak, kendimi ilân etmek demektir.

Cuzella-Marie hepsini yapar. Lâkin biz seninle ne yapacağız?

Hasan-Her emri sizden alacağım.

Cuzella-Ben keyfiyeti doğrudan doğruya babama söyleyeceğim.

Hasan-Siz bilirsiniz ama, bu gece yahut yarın değil ha!

Cuzella-Hayır, hele bu geceki vak'anın üzerinden biraz vakit geçsin bakalım.

Hasan-Şimdi sorulacak bir şey değil ama, sabredemiyorum, soracağım. Ya mazallah babanız itiraz edecek olursa?

Cuzella-O zaman dahi emir senin.

Hasan-Her hâlde benim mi?

Cuzella-Onu anlayamadım.

Hasan-Yani demek isterim ki, sizi başka bir memlekete davet edebilecek miyim?

Cuzella-Dünyanın öbür ucuna kadar. Yalnız buna mecbur olmayınca, pek ziyade mecburiyet görmeyince teşebbüs etmeyeceğiz. Zira ne kadar olsa babamızdır. Ne kadar olsa âşiyâne-i pederdir, pek kolay terk edilemez.

Bunlar şu kadarcık muhavereyi bir hayli vakitte edebildiler. Zira Alfons'un gelip dinlemesi veyahut gece ve her taraf sessiz olmak münasebetiyle lâkırdılarının Alfons'a kadar gitmesi gibi ihtimaller, bir taraftan tazyik eylediği gibi diğer taraftan, gerek kızın ve gerek Hasan'ın akşamdan ve belki de gündüzden beri sebkat eden ahval üzerine halecânları artık kemale varmış olduğundan üç kelimeden mürekkep bir lâkırdıyı üç defa nefes almayınca irat edemezlerdi.

Şafak söktü. Uşaklar, bahçıvanlar filânlar kalkıp birer ikişer hırsızın çıkmış olduğu ağacı ziyarete gelirler ve orada birbiriyle ettikleri lâkırdıyı ta kütüphane içindeki Hasan'a kadar istimâ' edebilirlerdi. Binaenaleyh kız bilmecburiye kütüphanenin kapısını kilitleyip yatağına geldi. Geldi ama, hayalini dolap içinde Hasan'a refik bıraktı.

Hasan ile Cuzella'nın muaşakaları hakkında buraya kadar verdiğimiz malûmat hulâsaten muhakeme edilecek olsa, bunların bu kadar sür'at-i alâkalarına taaccüp olunur. Vakıa Cuzella Hasan'ın resmiyle iştigal ede ede zaten bir dereceye kadar rabt-ı kalb eylemiş idiyse de, taaşşuk için yalnız cemal lâzım olmayıp, ahlâk dahi cemal kadar lâzımdır. Hele Hasan ise o geceye kadar kızı rüyada bile görmemişti. İşte işin bu ciheti mevki-i mütâlâaya çekilirse taaccüp değil, bu alâka ihtimal ki istibat bile edilir.

Ancak bu yolda edilecek muhakemeleri nakıs bırakmayıp etrafıyla etmek lâzımdır. Vakıa taaşşuk için yalnız cemal kifayet etmeyip, ahlâk dahi lâzımdır. Ya gece yarısı sirkat ve icabına göre cerh ve lüzumuna göre katli bile göze aldırmış ve bahusus deniz haydutu olmak mülâbesesiyle tutulduğu anda salb olunacağını bilip durmakta bulunmuş olan bir herif, haydut olmadıktan başka şayet âşık sıfatıyla gelip de tutulursa, kızın şöhret-i iffetine halel geleceğinden, bu iffeti muhafaza için salb olunmayı dahi göze aldırmak kadar numûne-i ahlâk olabilir mi? Öteden beri simasından hoşlandığı bir adamdan ilk mülâkatta böyle bir numune dahi alınca Cuzella'nın derhâl rabt-ı kalb edebilmesi pek tabiîdir. Hasan'a gelince, bîçare çocuk kendisini eşkıyanın refâkat-i mel'ûnânesinden kurtarmayı ve bahusus daha evvelki tehlikeden kat'-ı nazar, haydutlar elinden canını kurtardıktan sonra refakatlerinden de sıyrılmayı dünyaya yeniden

gelmiş olmak kadar büyük bilirken, bir de tenha bir mahalde öteden beri resmine tapmakta bulunan bir melek-simânın kendisine hürriyetini, hayatını, vücudunu teklif eylediğini görür ve bu hâl zaten bir büyük saadet olmaktan kat'-ı nazar, kendi selâmetinin dahi vesîle-i mahzı olduğunu müşahede ederse, alâka etmez de ne yapar?

Hem de böyle, fi'l-hâl hâsıl olan bir alâka, en büyük kuvvet ve şiddetiyle hâsıl olmuş olacağı dahi başkaca mülahâzaya şayan bir keyfiyettir.

Sabah oldu, güneş tulû ederek âleme bir şetâret-i tâze irâs eyledi. Bir aralık Cuzella'nın hizmetçisi Angelino yanına girip sütlü kahvesini getirdi. Cuzella o gece bir hayli müddet uyanık kalıp acıktığından, kahvenin pandispanyasını ziyadece istedi. Kız pandispanyayı getirmeye gidince derhâl kalkıp iki satır bir mektup yazdı, hazırladı. Badehu hizmetçi avdet eyledikte mektubu verip, bir uşak ile beraber rahibeler cemiyetine giderek, mektubu muallime Marie'ye vermesini bittenbih kızı savdı. Ondan sonra kütüphane kapısını açarak ve birkaç kitap çıkarıp, bu suretle dar bir pencere peyda ederek, pandispanyayı kahveye batırıp, Hasan'ın ağzına vermeye başladı. Bu hâle Hasan müteaccibâne, kız bir dereceye kadar müteessifâne nazar ederdi. Ancak Cuzella "Seni güvercinim gibi besliyorum." demesiyle Hasan böyle bir lütfa pek ziyade memnun oldu ve Hasan'ın memnuniyeti kızı dahi memnun eyledi.

İhtiyatın bu derecesi konağın içini arayacakları zamana mahsus olduğuna göre, Hasan'ın hâlâ mahpus kalması ifrat bir ihtiyat olduğu derkârdır. Fakat ne fayda ki, ister korkuya hamlolsun, ister başka bir şeye, bîçare Hasan bu dar mahbesi içinde mahbûsiyet belâsını biraz çekmeye mecbur oldu.

Cuzella âdeta iki adamın kahvaltı edebileceği kadar pandispanyayı kâmilen Hasan'a yedirip, kendisi o sabah kahvesiz kaldı.

Tamam güvercinini besleyip, yuvasının dahi kapısını kapayarak ayağa kalkmıştı, pederinin hizmetkârı gelip Alfons'un biraz kendisini görmek istediğini haber verdi ve Cuzella'nın muvafakati üzerine hizmetkâr gidip, biraz sonra Alfons zuhur eyledi.

Alfons-Geceyi nasıl geçirdin kızım?

Cuzella-Sizden sonra pek vahşet geldi.

Alfons-Niçin haber vermedin öyleyse?

Cuzella-Sizi rahatsız etmeyeyim diye. Lâkin şimdi Marie'ye bir mektup yazdım. Gelsin bir, iki gün birlikte oturalım.

Alfons-Pek isabet ettin. Beni hükûmetten çağırdılar. Malûm a, haydutlar işi içindir. Oradan da biraz Sinyor Pavlos'a gideceğim. Selâm götüreyim mi?

Cuzella-Nasıl olur ya!

Alfons-(yılışarak) Nasıl olacak ya, dostunuz Cuzella mahsus selâm edip, hatırınızı da sual eder, diyeceğim.

Cuzella-(soğuk bir çehre ile) Ben böyle demiyorum ki....

Alfons-Ah ne inatçısın, ne dik başlısın. İşte ben böyle söyleyeceğim. Zaten senin bir tarziye borcun yok muydu?

Babası şu lâkırdı üzerine kızından şiddetli bir cevap alacağını tahmin eylediği cihetle, sözünü bitirir bitirmez. "Seni bu kadar gördüm ya, artık gideyim." diyerek kapıdan çıktı ve kızın hazırlamış olduğu lâkırdılar ağzında kaldı.

Üçüncü Bap

Babası çıkıp gittikten ve ayaklarının sesi dahi kaybolduktan sonra, Cuzella kütüphaneye sokulup kapısını açmaya başlamıştı. Besbelli yine Hasan ile dertleşecekti. Ancak uzaktan uzağa peyda olan yeni bir ayak patırtısı mümanaat gösterdi.

Patırtı yaklaşa, yaklaşa oda kapısına kadar geldi ve muallime Marie ses vermekle, Cuzella dahi kapıyı açıp muallimesini içeriye aldı.

Marie-Daha rubanızı giymemişsiniz.

Cuzella-Bizim başımıza gelenleri işittiniz mi?

Marie-(ıstırapla) İşittim ya, işittim ya! Hizmetçiniz söyledi. Ne kadar meraklandım. Bir de kale kapısı yanından geçerken, üç tane darağacı hazırlandığını görmeyeyim mi?

Cuzella-İşte bize gelen haydutlar içindir.

Marie-Anladım ya, anladım ya! Aman yarabbi, kim bilir ne kadar korkmuşsunuzdur.

Cuzella-Kim, ben mi?

Marie-Öyle ya herif sizin odanıza buradan girmiş diyorlar. Şu pencereden girdi değil mi?

Cuzella-Evet oradan girmiş diyorlar, ama ben hiç korkmadım.

Marie-Nasıl korkmadınız?

Cuzella-Aradılar, taradılar, kimseyi bulamadılar. Kimse olmadıktan sonra ne korkayım?

Marie-Ne kadar cesursunuz.

Cuzella-Ama sonra tevahhuş ettim. Sizi de mahsus..

Marie-Yazmışsınız ya işte.

Vak'a-i malûme üzerine bir yandan konuşulup, diğer taraftan da Cuzella elini yüzünü yıkadı ve her günlük elbisesini giyindi. Badehu ikisi karşı karşıya oturup konuşmakta idiler. Derken uşak mülâkat istizan etmekle, Cuzella herifi içeriye almak istemeyerek kendisi çıktı. Biraz sonra gelip:

Cuzella-(dik bir sesle) Herifleri uyuşturmuşlar.

Marie-(halecânla) Asmışlar mı?

Cuzella-Çoktan.

Marie-Vah, vah, vah! Niçin ederler de, niçin asılırlar?

Cuzella-Ee, herkes bir ümidi arkasında her belâya duçar olur. Emel denilen şey zahirde emel ise hakikatte elemdir.

Marie-Öyledir kızım, öyledir. Ah, dünyada ümitsiz emelsiz, bulunmak ne kadar iyidir ama, elden gelmiyor.

Cuzella-Şimdi mesele o değil. Bizim nişan meselemiz en ziyade ehemmiyet aldı.

Marie-Hangi nişan meselesi? Reddettinizdi ya?

Cuzella-Ah, meğer biz reddedememişiz. Pavlos diz üstüne çöktüğü zaman riayeten kolundan tutup kaldırmıştım. Meğer bu hareket istidasını kabul demekmiş.

Marie-Ee, siz reddettim dedinizdi?

Cuzella-Sonra Pavlos yine yüzüğü takdim edince reddettim. Babam bu hâli tahkir addederek tarziye vermeyi talep ediyor. Hâlbuki tarziye vermek, nişanı kabul demek olmayacak mı?

Kütüphane içinde bu lâkırdıları işiten Hasan Mellâh'ın ne hâllere girmiş olduğunu mülâhazadan uzak tutmamalıdır.

Marie-Şimdi ne yapacaksınız? Artık kabule mecbur olacaksınız öyle değil mi?

Cuzella-(yanı başından resmi alıp göstererek) Bu varken ben Pavlos'a varabilir miyim?

Marie-A kızım, artık cansız bir resme mi varacaksınız?

Cuzella-(tebessümle) Hayır, kilisede cansız resimlere tapıyoruz a, ben de buna tapacağım.

Marie-Sus Allah'ı seversen, onlar muhtıradır.

Cuzella-Bu da muhtıra olsun.

Kız bu sözleri fevkalâde bir inbisat ile söyledikten sonra birden bire çehresini asıp:

Cuzella-Siz benim dostum olsanız, beni sevseniz, benim saadetimi isteseniz böyle söylemezdiniz.

Marie-Üç şart koydunuz ki, ben, üçü de bendedir diye iftihar edebilirim. Sizin dostunuz olmasam, başka kimin dostu olabilirim? Sizi sevmesem sizin saadetinizi istemezdim...

Cuzella-Ya niçin bu resme ehemmiyet vermiyorsunuz? Pavlos'a varmaya beni mecbur ediyorsunuz.

Marie-Dedim a, bu bir resim. Pavlos, vakıa bu kadar değil ama, ne kadar zeki, cerbezeli, zengin bir adam.

Cuzella-Ben farzediyorum ki bu resim daha cerbezeli, daha zengin.

Marie-Farz ile hulya ile yaşayacaksanız âlâ!

Cuzella-Ne yapayım? Şimdilik öyle yaşıyorum. Hem neler hulya ettim bilseniz, gülersiniz.

Marie-Söyleyiniz bakalım.

Cuzella-Gülersiniz, diyorum.

Marie-Ne zararı var? Ağlayacağımıza gülelim.

Cuzella-Pencereden hırsız girmiş demiyorlar mı? Herkes dağıldıktan sonra yatağıma girip resmi elime aldım. Hulya ettim ki, buraya hırsız sahihan giriyormuş. Ben de girdiğini görüyormuşum.

Marie-Korkudan çıldırmak işten bile değil.

Cuzella-Hayır korkmamışım, ses de çıkarmamışım. Hırsız her tarafa bakındığı sırada beni görmüş.

Marie-Uykudadır diye sesini çıkarmaz.

Cuzella-Bilâkis gözlerim açık olduğunu da görmüş.

Marie-(halecânla) Aman yarabbi, yoksa hırsızı böylece gördünüz mü?

Cuzella-Görsem herif kaçabilir miydi? Ben size hulyamı tasvir ediyorum.

Marie-Bir tasvir ediyorsunuz ki, âdeta olmuş gibi.

Cuzella-Herif beni uyanık görünce ne yaparım? Aman, canımıza kıyma da, ne istersen al git derim.

Marie-Öyle ya, hırsız bu

Cuzella-Meğer herif hırsız değilmiş.

Marie-Ya!.

Cuzella-Bu resmin sahibi imiş.

Marie-Deme Allah'ı seversen.

Cuzella-Canım hulya bu ya.

Marie-Of! Yüreğimi oynattınız. Ne kadar da ciddî hulya ediyorsunuz?

Cuzella-Derken herif iki diz üstüne gelip, bana izhâr-ı aşk etmiş.

Marie-Artık o zaman kim bilir ne kadar mütelezziz olmuşsunuz.

Cuzella-Şüphe mi edersiniz ya? Hem bakınız dahası var. Ah, âlem-i hayâl ne geniştir. Hırsız bana demiş ki, "Benim buraya böyle hırsız kıyafetinde gelişim, şayet tutulursam beni hırsız diye assınlar da, tek Cuzella'nın odasına bir âşık girmiş demesinler diyedir."

Marie-Çok ince fikir.

Cuzella-Böyle bir adam Pavlos'dan daha dirayetli, daha fedakâr sayılır ya!

Marie-Ressam bu resmi istediği yolda tasvir etmiş olduğu gibi, siz de ahlâkını istediğiniz yolda tahayyül edebiliyorsunuz.

Cuzella-(tebessümle) Ya zenginliği?

Marie-Zenginmiş de ha? Elbette, hayal bu ya? İstediğiniz kadar mal veriniz.

Cuzella-Pavlos'dan birkaç derece ziyade. Nihayet birbirimize vaatler vermişiz, teminatlar vermişiz. Kıyamet!

Marie-(mütehayyirâne) Zihî hayal! Her hayal böyle olsaydı.

Cuzella-Marie!

Marie-Buyurunuz.

Cuzella-İş hayalden ibaret ya! Ya ben bu hayale hakikat kadar vücut verip de, bu gece sabahlara kadar gözlerime uyku girmemişse ne dersiniz?

Marie-Bu kadar ba'îd bir hayale vücut verişe taaccüp ederim.

Cuzella-Ah, Marieciğim, Marieciğim, aşk ne olduğunu bilirseniz...

Marie-Vay, o ne? Sizden garip bir kelime işittim. Aşk filân diyorsunuz.

Cuzella-Şüphe mi ediyorsunuz?

Marie-Şüphe değil taaccüp ediyorum.

Cuzella-Niçin, siz beni odundan mı mamul sandınız?

Marie-Hayır, ama bir kimseye alâkanız olduğunu bilmiyordum.

Cuzella-İşte alâka-gerdemi söyledim a!

Marie-Vay, bu resme mi alâkanız var?

Cuzella-Daha hâlâ anlayamadınız mı?

Marie-Anlamıştım ya, fakat şimdi bütün bütün emin oldum.

Cuzella-Yok ama, size bunu sordum. Ya bu hayale vücut vermişsem siz ne yapardınız?

Marie-Ben ne yapardım? Hayalinizin kuvvetine şaşardım.

Cuzella-Of, istediğim gibi söylemiyorsunuz.

Marie-Nasıl söyleyim ya?

Cuzella-Bu resim sahibiyle izdivacıma yardım etmez miydiniz?

Marie-Aa! Korkarım siz aklınızı bozuyorsunuz. Bir hayal üzerine bu kadar mutmainâne davranış.

Cuzella-Canım, hayal meyal sizin nenize lâzım? Siz de hayal olarak cevap veriniz.

Marie-Pekiyi, madem siz bu kadar âşıksınız, ben de sizin dostunuzum. Elbette elimden geldiği kadar, daha ziyade bile yardım ederdim.

Cuzella-Ama sizin bu hayaliniz benim kadar kuvvetli mi bakalım?

Marie-Değilse bile kuvvetli farz ediniz. Hayal değil mi?

Cuzella-Şimdi bu gece gelen hırsız, bu resmin sahibi ve benim âşığım olsa da, birbirimizle vaatleşmiş olsak izdivacımıza yardım ederdiniz ha?

Marie-O kadar ihtimalleri bir yere cemedebilirsiniz de, benim size bu kadar dost olduğumu niçin cümle-i ihtimâle katmıyorsunuz?

Cuzella-Dedim a, eğer sizi kendime pek sadık dost kabul etsem.

Marie-Allah Allah!

Cuzella-Pekiyi yemin eder misiniz?

Marie-Hazreti İsa buyurmuştur ki, ne Allah'ın ismine, ne kendi ismine, ne göklere, ne yerlere, yemin etmeyelim. Yeminimiz "evet" yahut "hayır" olsun.

Cuzella-Demek oluyor ki, şimdi sizin evetlerinizi hep yemin olarak kabul edeceğim.

Marie-Evet, fakat vallahi size bir hâl olmuş. Hiç de dünyada bu kadar âşıkane hayal görmedim.

Cuzella-(ciddî bir tavırla) Yok ama, verdiğiniz sözü hayal olarak vermeyeceksiniz, ciddî olarak vereceksiniz.

Marie-Sizinki ciddî ise, benimki de ciddîdir.

Cuzella-Pekâlâ, işte kemâl-i şükrâniyyetle söylüyorum ki, benimki hayal değil, ciddîdir.

Cuzella bu lâkırdıyı söyler söylemez Marie'nin kolundan tutup, kütüphane kapısına götürür. Kapıyı açıp bir sıra kitaplardan birkaçını kaldırarak Hasan'ı gösterir. Marie çocuğu görünce kemâl-i hayretle "Ay!..." diye haykırmak isterse de, Cuzella ağzını kapayıp tekrar kütüphaneyi kilitler. Badehu sebkat eden sözleri ciddî bir tavırla bir daha tekrar eyledikten ve Marie'den vaadi dahi ciddî olarak aldıktan sonra, yine kütüphaneye gelip Hasan'ı bir daha görürler. Hasan dahi Marie ile birkaç lâkırdı

teati eder ve bu işte kendilerine edeceği hizmetten dolayı arz-ı teşekkürden başka, istediği kadar mükâfat dahi vadeyler.

Marie, Hasan'ı bu muzîka-i ıztırâbdan çıkarmak lâzım olduğunu Cuzella'ya ihtar eylemişti. Vakıa Cuzella'nın pek ziyade merakından naşi razı olmamak istediyse de, Hasan küçük bir emir yazıncaya kadar çıkmasını rica etmekle müsaade gösterdi.

Çocuğu çıkardılar. Cuzella gündüz gözüyle bir daha temaşa eyledikte ve Marie dahi baktıkta, vakıa tamam elde bulunan resmin sahibi idüği anlaşılmıştı. Bu kadar güzel ve necip bir vücudun, bu kadar pelâs-pûş bir hâlde olmasına Marie taaccüp etmedi değil. Lâkin dönen fırıldağa artık vukuf peyda eylemiş olduğundan taaccübünü yendi. Hasan ise gayet güzel bir İspanyol hattı ile Pavlos damgası bulunan kâğıda emrini yazıp da, yine imzayı Pavlos koyunca Marie işte o zaman şaşırdı. "Bu ne, bu imza kimin imzası?" diye uzun uzadıya suallere kalkışacaktı. Cuzella "Ben size bunları sonra anlatırım" diye suallerin önünü aldı.

Hasan emri yazıp bitirdikten sonra Marie'ye "Efendim, bu emri büyücek bir sarrafa götürüp mazmûnu mucibince parayı alırsınız. En evvel bir kat elbise isterim" dediyse de Marie "Siz burada hangi elbiseyi giyseniz uyamaz. Hem de ben buraya mensup olduğum hâlde, Pavlos imzasıyla böyle bir emri götürürsem, bir sahte emrin benim elimle gitmesi Sinyor Alfons için de iyi değildir. Ben size bir kat rahip elbisesi getireyim, siz o elbiseyi giyip artık her istediğinizi yaparsınız" dedi.

Marie'nin ihtirazı nabecâ idi. Fakat ahvali kendisine uzun uzadıya anlatmaya vakit olmadıktan başka, Hasan rahip elbisesini daha ziyade işe yarar bulduğundan, Marie'nin reyini kabul eyledi.

Nihayet çocuğu yine dolaba koydular. Cuzella ile Marie tekrar müşâfeheye başladılar. O zaman Cuzella Marie'ye, Pavlos demek ne demek olduğunu anlattı. Bu hâlde Marie evvelki reyinin nabecâ olduğunu kendisi dahi anladı ise de, rahip rubasıyla her işin daha lâyıklı bir yolda görüleceği karâr-gîr olduğundan, bu karar bozulmadı.

İhtisâr-ı kelâm, Marie bir saate kadar geleceği vaadiyle kalktı gitti. Bu bir saat vakti Cuzella ile Hasan, yine öteden be-

riden müzakere ile geçirdiler. Ve konaktan çıktıktan sonra nasıl ve ne vasıta ile muhabere edeceklerini ve birbirini nasıl görüp def'-i iştiyâk edebileceklerini hep söyleştiler.

Marie geldi. Rahip elbisesini tamamıyla getirdikten başka fazla olarak bir de ustura getirmişti. Hasan cümleden ziyade bunu tahsîn eyledi. Cuzella'nın tuvalet takımları başında traş olarak, elini, yüzünü dahi yıkadıktan sonra giyinip âlâ bir rahip oldu ki tarif kabul etmez. Bir kere bu kıyafete girdikten sonra sandalyenin birisi üzerine geçip, yan geldi oturdu ve ferih fahur konuşmaya başladı.

Cuzella-Artık gitmelisin?

Hasan-Nereye?

Cuzella-Aman, nerede, nasıl kendini kurtarıp, işimize muvaffak olacaksan oraya gitmelisin.

Hasan-Güçlük bir kere bu kıyafete girinceye kadardı. Şimdi isterse pederiniz de gelsin beraber konuşalım. Ben Marie'nin ahbabı değil miyim ya? Manastırdan kalkıp mahsus kendisini görmeye gelmemiş miyim?

Marie-(gülerek) Öyle ya, artık kim isterse gelsin.

Cuzella-Sahih öyle. Ne kadar da dirayetlisin.

Elhâsıl, âlemde her sû-i zanna, her şüpheye, her belâ ve musibete siper demek olan rahip cüppesi sayesinde Hasan, sevgilisi Cuzella ile doya doya ve fakat daha doğrusu doyamaya doyamaya görüşüp nihayet kalktı. Sellemehüsselâm divanhaneden geçip, büyük merdivenden inerek konağın kapısından çıkarken, Alfons'a rast gelip papazca bir selâm verdikten sonra çıktı, gitti.

Alfons içeriye girip de kızı Marie ile mülâkat eylediği zaman, bu rahibi dahi sual eylemişti. Marie "Benim eski ahbabımdan, pek güzel bir adamdır. Manastırdan gelmiş, beni burada haber almasıyla buraya kadar gelip Cuzella ile de görüştü." cevabını verince, bu cevap muhataba sahih sükût ifade edebilmişti.

Alfons kızına, haydutların salb olunduğuna dair havadisi verdiktan başka, limanda bir haydut gemisi olduğunu ve yakayı ele vermeden firar eylediğini ve mutlaka tutulan haydutlar bu gemiden olup, konaktan firar eden herifin verdiği haber üzerine kaçmış olduklarını dahi söyledi ki, bir tebessüm vermişti. Bu haberleri verdikten sonra Alfons'un birinci işi pencere altındaki

mahut ağacı kestirmek ve ikinci işi dahi alt katta olduğu gibi, konağın üst katı için de demir parmaklık ısmarlamak oldu.

Dördüncü Bap

"Sinyor Alfons'un konağına deniz hırsızları girmiş. Üçünü tutmuşlar, asmışlar, birisi kaçmış. Limanda bulunan gemileri dahi ertesi sabah erkenden firar eylemiş. Aman yarabbi, ne cesaret?" gibi lâkırdılar birkaç gün Cartagena ahâlisini işgal eylemişti. Alfons ise hemen her sabah, her akşam nişan meselesinden ve Sinyor Pavlos'a tarziye verilmesi keyfiyetinden dolayı Cuzella'yı sıkıştırmaktan hali kalmazdı. Lâkin bir, iki gün sonra bir hâl zuhur eyledi ki, onun mucip olduğu telâş, nişan ve tarziye meselesini dahi unutturdu.

Şöyle ki:

Bir gün ikindi üzeri Sinyor Pavlos, kayınpederi olacak Alfons'un konağına geldi. Alfons orada bulunmadığından kendisine sûret-i mahsûsada adam gönderip babası gelinceye kadar kızının yanında bulunmak isteyeceği zannolunur idiyse de, hiç böyle bir emelde bulunmadı.

Alfons'un odasında bir aşağı beş yukarı gezinir ve aralıkta bir aynaya bakarak saçlarını karıştırırdı. Bu gibi telâşlar bazen hayırlı işler için edilir ama, o gün Pavlos'da görülen telâş öyle hayırlı bir iş için olmadığı, zaten lokma gözlerinin fal taşı gibi açılıp burnunun, kulaklarının dahi kabarmasından anlaşılırdı.

Derken Sinyor Alfons zuhur eyledi.

Alfons-Vay efendim, safalar getirdiniz.

Pavlos-(hiddetlice) Allah ömürler versin efendim!

Alfons-(hiddetin farkında olarak) Niçin Cuzella'nın yanına gitmediniz, yoksa giyiniyor mu? Böyle tekellüflere hacet yok ama, çocuktur.

Pavlos-Şimdiki hâlde bu gibi teklifler, tekellüfler ile uğraşmaya hiç vaktim yok.

Alfons-Ne o, bir perişanlık eseri gösteriyorsunuz?

Pavlos-Perişanlık ki perişanlık. Bu memlekette Pavlos ikileşmiş, haberiniz yok mu?

Herifin bu lâkırdısına Alfons ne mana verebileceğini teemmül ederek bir müddet başını göğsüne indirdi. Badehu güya dü-

şündüğü şey hatırına gelmiş gibi kemâl-i ehemmiyyetle başını kaldırarak:

Alfons-Cuzella başkasını mı seviyor diyorsunuz? Çünkü "Pavlos ikileşti" sözünden bu anlaşılıyor.

Pavlos-Evet, orası da var ya. Fakat filvaki Pavlos ikileşti.

Şu mukaddime ile Pavlos, Càdiz'de bu namla ticaret eden zaten beş kişiden mürekkep yani "Pavlos ve Şürekası" nam bir kumpanyanın reisi olduğunu, velhâsıl geçen gece Hasan'ın Cuzella'ya vermiş olduğu malûmatın hepsini Alfons'a hikâye eyledi.

Alfons-Ee, ne zararı var? Varsın öyle olsun.

Pavlos-Evet ama, Üçüncü Pavlos buraya gelmiş. O adam vakıa kumpanyamızın azasıdır. Lâkin bu dünya yüzünde ya o, ya ben demektir.

Alfons-Niye?

Pavlos-Niye olduğunu sormanız lâzım değil. Onun selâmeti benim ölümümde, benim selâmetim onun ölümündedir.

Alfons-Acayip!

Pavlos-Evet, biraz acayiptir. Daha acayibini isterseniz, bu zat kerimeniz Cuzella'yı seviyor.

Alfons-Nasıl sevmiş?

Pavlos-Orasını bilmem. Bildiğim şu ki, o Cuzella'yı, Cuzella onu, yani ikisi birbirini seviyor. Hatta mülâkat bile eylemişler.

Alfons-Korkarım bu bir düşman iftirası olmalı.

Pavlos-Hayır efendim, hayır. Ben işi birinden haber aldım.

Alfons-Üçüncü Pavlos'u gördünüz de mi?

Pavlos-Benim onu görmek ihtimali var mıdır? O da bana hiç kendisini gösterebilir mi? Buraya bir rahip ile beraber gelmiş. Benim burada muamelem olan bir sarrafa mezkûr rahip ile emir gönderip para aldırmış. Ben o rahip ile konuştum. Rahip refikinin esrarını bana söyledi.

Alfons-Nasıl söyleyebilir ki, hem böyle bir tesadüf...

Pavlos-Tesadüf değil. Buraya Üçüncü Pavlos gelmiş olduğunu ve yanında, filân kıyafette bir rahip bulunduğunu bana sarrafım

haber verdi. Ben de rahibi mahsusen bulup sordum. Herif beni tanımadığı cihetle hepsini söyledi.

Alfons-Hayır efendim, hayır. Siz beyhude yere telâş ediyorsunuz. Hatta Cuzella'yı filvaki sevse bile buraya gelmek için refakat eylediği rahip neden bilsin?

Pavlos-(halecânla) Canım niçin böyle söylüyorsunuz? Ben olanı, biteni haber aldım diyorum. Daha ister misiniz? Rahip buraya sizin konağınıza girmiş. Cuzella'nın odasına girmiş. Cuzella ile konuşmuş. Hatta Cuzella'nın muallimesi Marie dahi orada imiş. Söylettim diyorum efendim, söylettim. Herifi âdeta istintak ettim.

Alfons-(birdenbire aklına bir şey gelmiş gibi bir tavırla) Anladım, anladım. Bu rahip genç, güzelce bir şey değil mi?

Pavlos-Evet sakalı bıyığı matruş. Gözü ağrıyormuş da, gözlerinin üstüne kadar bir siyah canfes bağlamış.

Alfons-Benim gördüğüm zaman gözleri ağrımaz idi.

Pavlos-Siz onu nerede gördünüz?

Alfons-Burada.

Pavlos-(halecânla) Burada, konağınızda değil mi? O rahip işte.

Alfons-Evet ama, o herif sizin rakibinizin refiki değil. Bizim Marie'nin ahbabı imiş. Manastırdan gelmiş de, kendisini araya araya burada bulmuş.

Pavlos-O habislerin hepsi birbiriyle ahbap değil, âdeta kardaş, kız kardaştırlar. Artık Marie'den de emin olmayınız.

Alfons-Canım, kız benim değil mi istediğime veririm.

Pavlos-Öyle ama el oğlu alır. Hem de size şunu da haber vermeliyim ki, bu herif Müslümandır.

Alfons-(şiddet-i halecânla) Müslüman mıdır? Müslüman ise kızımı nasıl alacak?

Pavlos-Onlar alırlar. Çünkü dinsiz olan kefereden başka Yehûd ve Nasârâ'dan kız alabilirler. Yalnız kendileri için kefere kızları şiddetle haramdır.

Alfons-Güzel ama, ben verebilir miyim?

Pavlos-Kızınız herifi seviyormuş diyorum, seviyormuş! İzdivaç da vadetmiş. Herif mutlaka alır. Ona Hasan Mellâh derler. Fas'ta Sîdî Osman'ın oğludur.

Alfons-Sîdî Osman'ın oğlu ha! (kemâl-i ehemmiyetle) Öyleyse belânın pek büyüğüne çatmışız. O herifin oğlu dahi mutlaka kendisi gibidir.

Sîdî Osman ismi Fas'a hem-civâr olan mahallere yıldırım gibi aksetmiş olduğundan, Alfons her şeyden ziyade kızına taarruz eden adamın Müslüman olmasından kat'-ı nazar Sîdî Osman'ın oğlu olmasına ehemmiyet vererek, bu babda pek kuvvetli bir tedbire lüzum gördü.

Alfons-Ee, bu müşkülün çaresi?

Pavlos-Bu müşkülün çaresi kolay. Bu herif şimdi Fas hükûmetinin eline geçse, parça parça paralar.

Alfons-Ee!

Pavlos-Gidip bizim mutasarrıfı görürsünüz. Eğer bu herifi tutup, Fas devletine teslim ederse, Fas tarafından alacağı küllî mükâfattan kat'-ı nazar, benim tarafımdan da istediğiniz kadar rüşvet teklif edersiniz.

Alfons-İyi ama, bir mutasarrıf bu işi yapabilir mi? Onu makam-ı devlete kadar arz etmeli. Çünkü bir ecnebiyi yerine teslim etmek...

Pavlos-Biz bu herife şakî nazarıyla bakarız. Eşkıyadandır diye teslim ettiğimizi icap eden yerlere yazarız.

Alfons-İşte bak öyle olur.

Damat ile kayınpeder bîçare Hasan aleyhinde bu kararı verdiler ve bunun nasıl ve ne yolla icrası mümkün olacağını dahi konuştular.

Alfons damadına ol kadar teminat verdi ki, Pavlos mutlaka kızı kendisine verip, başka birisine vermeyeceğinden emin oldu. Bu vaat Pavlos'un âlâmını izaleye medar oldu. Alfons, her ne kadar Cuzella'yı bir daha göstermek istediyse de Pavlos böyle perîşân-hâl ile Cuzella'yı görmek uyamayacağından bahisle, artık avdet için ruhsat istedi, kalktı gitti.

Pavlos gittikten sonra Alfons başka hiçbir şeye bakmayıp, çıldırmışcasına bir hiddet ve gazapla kalktı, kızının odasına gitti.

Hatta istimzaç etmeden gitti.

Alfons-Anladım efendim meramınızı!

Cuzella-(fütursuzca) Neyi?

Alfons-Pek âlâ bir lâkırdı. İşte Üçüncü Pavlos namında bir Müslüman'ı seviyormuşsunuz.

Cuzella-(kemâl-i cür'etle) Müslüman olduğunu bilmem. Fakat inkâr da etmem. İftiharla söylüyorum ki, Üçüncü Pavlos'u seviyorum. Sizin Beşinci Pavlos da üç, dört yüz bin taler sermayesiyle kendisine başka bir zevce bulsun.

Alfons-Ne halt eder?

Cuzella-En evvel, en sonra söyleyeceğim söz budur. İşte ben bu haltı ettim. Bunun üzerine beni validemin yanına gönderebilmek de sizin elinizdedir.

Kız bu lâkırdıyı o kadar cür'etle söyledi ki, Alfons kim bilir nasıl bir niyyet-i fecîa ile gayet şedit bir hareket etmişti. Fakat birdenbire yine bir durgunluk gösterip, kızın yüzüne bir lâhza baktıktan sonra, tersine persine dönüp, çıktı gitti.

Zanneder misiniz ki pederinin gösterdiği çılgınlık Cuzella'ya bir nevi tesir edebildi. Asla! Yalnız Üçüncü Pavlos'un Müslüman olduğu hakkında pederinin verdiği malûmat biraz zihnini işgal eyledi. Biraz değil, gittikçe arta arta bir hayli işgal edebildi. Pek çok şeyler düşündü. Lâkin ne düşündüğünü burada kaydedemeyiz. Zira düşündüğünü kendisi dahi bilmezdi. Bir saniyede bir türlü düşünürse, diğer saniyede onun hilâfını mütalâa ederdi.

Kızcağız işin bu cihetini Marie ile birlikte müzakere etmek için, rahibeye bir hizmetkâr göndermek istedi. Ancak giden hizmetkâr tamam konak kapısından çıkarken Alfons görüp men ile, avazı çıktığı kadar haykıra haykıra "Asıl fesat o rahibe olacak kaltak değil mi? Onu bir daha burada görmemeliyim. Vallahi pek fena ederim." dediğini Cuzella işitince işte o zaman işe ehemmiyet verdi.

Cuzella'nın o akşamki, o geceki hâli acınacak kadar bir hâl idi. Bir hâle geldi ki, kızcağız ne babasının tehdidine ve ne de Üçüncü Pavlos'un Müslüman olduğuna ehemmiyet vermeyip, yalnız Marie'den ümit eylediği muavenetten mahrum kalacağı cihetle müteessif olurdu.

Gece sabaha kadar uyumadı dersek hata etmemiş oluruz. Zaten yetmiş iki saat kadar müddet içinde, belki yetmiş iki dakika kadar da gözlerine uyku girmedi. Hasan'ın resmini elinden düşürmeyip bu resme bakar, bir de hırsızın girmiş olduğu pencereye gözlerini çevirip, âdeta çocuğun hayali içeriye giriyor zannederdi.

O gece şafakla beraber hizmetçisi Angelino'yu bir davetname ile Marie'ye gönderdi. Angelino pederinin şiddetini bildiği cihetle evvel emirde biraz tereddüt göstermişti. Fakat Cuzella "Ne olursa olsun, isterse beni öldürsün, mutlaka götürmeli." diye her şeyi göze aldırarak ibrâm etmesiyle, kız dahi çarnaçar götürdü.

Marie geldi. Alfons henüz yatağında bulunduğu cihetle, ona görünmeden Cuzella'nın odasına girdi. Cuzella her şeyden evvel vuku-i hâli Marie'ye hikâye edip, Hasan aleyhinde verilen karardan haberi olmadığı cihetle onu haber verememişti. Marie Alfons'un kendi aleyhindeki şiddetine taaccüp eyledi. Fakat bu şiddet dahi mutlaka Pavlos tarafından gelmiş olacağını bilistihrâc o dahi mukabeleten husûmete hazırlandı.

Marie-Hepsi güzel, hepsi kolay. Fakat Üçüncü Pavlos'un Müslüman olduğuna ne dersiniz.?

Cuzella-Ah Marieciğim, ona hiçbir şey diyemiyorum. Nazarımda edyânın cümlesi, insanları bir tanrının ibadetine davet ediyor ki, yeri göğü, kâffe-i âlemi o tanrı yaratmıştır. Hiçbir din yoktur ki, bârî-i teâlâyı bizden az takdis etsin. Hiçbir din yoktur ki bârî-i teâlâya bizden az yalvarsın. Dinlerin cümlesi hasenâtı tavsiye, seyyiatı menetmiyor mu?

Marie-Öyle ama Müslümanlık bizim dinin aleyhindedir?

Cuzella-Bana müteveffa Sipros bunun aksini söylerdi. Bir din diğerinin aleyhinde olamaz. Bir politika erbabı, diğer politika erbabının aleyhinde olur, derdi. Müslümanlar, Protestanlık kadar dinimizin aleyhinde kıyam ettiler mi? Hâlbuki biz Protestanları yine tekfir edemeyiz. Ne hacet? Müteveffa derdi ki, Müslümanlar dahi Hazreti İsa'yı tanırlar.

Marie-Vakıa hakkınız var, tanırlar Lâkin nikâhınız...

Cuzella-Marieciğim, dinden maksat nedir? Cenabıhakka ve sair inanacak şeylere inanmak ve onları takdis etmek değil mi?

Ben nerede olsam bunu yaparım. Hristiyanların başka milletten kocaya varmalarına gelince, bunların da birincisi ben olacak değilim. Endülüs tarihinde az İspanyol kızının esamisi görülmez ki, Müslüman kocaya varmıştır. Hem de Müslümanlar, eğer karıları Hristiyan ise dinlerine asla müdahale etmezler. Ondan sonra şark tarafında İstanbul imparatorları bile Osmanlı prenslerine kız vermiştir. Bu hâl Fransa'da dahi vukua geldi. Hâsılı, Hasan mı, Pavlos mu diyeceğiz, beni seven adam muhabbette devam eyledikten sonra, ona, o kadarcık nazım geçmez mi ki bana itikaden taarruz etmesin?

Marie-Elbette taarruz etmez.

Cuzella-Hatta ismimi bile değiştirmez. Nihayet ben bu Arap'ı seviyorum, çıldırıyorum. Ben onun için canımı bile feda etmeyi göze aldırıyorum. Artık onun Müslüman olması ve benim Hristiyan olmaklığım bu muhabbeti menedemez. Sen şimdi git. Kendisini gör. Babamın şiddetini haber ver. İşin bir kolayına baksın.

Marie-Nasıl kolayına baksın bakalım?

Cuzella-O bilir. Nasıl bakarsa baksın. Ben yalnız emirlerine muntazırım. Haydi diyorum haydi, sen git. Zira şimdi babam uyanırsa iş fena olur.

Marie bu meselede yalnız dostu, şakirdi, filânı Cuzella'nın emeline hizmet etmeyi göze aldırıp, mezbûrenin din hususundaki hürriyyet-i efkâr ve vüs'at-ı itikadına biraz canı sıkılmış ve ona bu hâlin müteveffa muallimesinden geldiğini dahi anlayıp, tek âdet yerini bulsun diye, ona da bir "Huda taksiratını affeylesin!" demiş idiyse de, Müslümanların tezevvüç eyledikleri Nasranî kızlara dince taarruz etmedikten başka, hatta zevcesinin dinini muhafazaya bile himmet eyledikleri hakkında bazı kitaplarda gördüğü fıkralar hatırına vürut ederek zarurî ses çıkaramamış idi. Marie gittikten sonra Cuzella bir küçük mülâhazaya vardı. Yarım saat kadar başı göğsü üzerinde kalıp, nihayet kalktı ve mutmain bir tavırla odası içinde gezinmeye ve kitaplarını gözden geçirmeye başladı. Bu mülâhaza ile verdiği karar ise hiç şüphe yoktur ki şu idi:

"Âşıkım beni mutlaka kaçırmaya mecbur olacaktır. Ben de kaçarım. Babamın şiddetini başka türlü menetmek mümkün de-

ğildir. Elbette kaçarım. Âlemde bir sâhib-i sergüzeşt dahi ben olayım."

İnsan bir kere âlemde sâhib-i sergüzeşt olmayı ve hâne-i pederden de mehcûriyeti göze aldırırsa ne kadar mutmain olur? Bahusus henüz on beş, on altı yaşında bulunan bir kızın bunu göze aldırması, ölümü göze aldırmak kadar bir şeydir.

Beşinci Bap

Cuzella'nın Marie'ye fikrini açarak, hürriyetini Hasan Mellâh'ın eline teslim edeceği hakkında bir haber ile kendisini Hasan'ın yanına izam eylediği sabah Alfons yatağından kalktığı vakit, o gece görmüş olduğu pek karışık rüyaların şerrinden kendisini muhafaza etmesi için Cenabıhakka dua eylemişti.

Dünkü gün Pavlos ile verdikleri karar hâlâ nazar-ı tahsîninde bulunmakla beraber, Alfons kendisi dahi bir yol buldu. Kızının bir Arap ile muâmele-i âşıkanesi konağına haydutların girişinden çend gün sonra şüyu bulmasından ve bahusus bir haydutun yakayı ele vermeyip firar etmesinden bilintikal, yine o zamandan beri Cartagena'ya vürudu mütevatir olan Üçüncü Pavlos'un, deniz haydutlarından idüğini dahi hükûmete haber verirse, hakkında daha ziyade şiddet celp edeceğini kestirdi.

İşte Pavlos ile verdikleri karara bu mülâhazayı dahi ilâve ederek, bir hayvana râkiben dâire-i hükûmete vardı ve mutasarrıf bulunan zat ile mülâkat istedi. Hükûmet memurlarının en büyük riayetini kazanmak için, ya kendisinden büyük bir memur olmak veyahut ahaliden ise hükûmet memuruna bir ihsan edebilmek derecesinde zengin bulunmak lüzumu derkârdır. Bizim Sinyor Alfons bir mutasarrıfın riayetine mazhar olacak zevatın ikinci kısmındandı ki, bu ikinci kısım nev-'ummâ birinci kısma dahi tefavvuk edebilirdi.

Hâsılı, mutasarrıf Alfons'un istediği mülâkatı reddedemeyerek bir odada mahfîce kendisini huzuruna kabul eyledi. Bu odada mutasarrıf ile Alfons arasında teati olunan kelimâtı bilmek, herkesin merak edeceği bir şeydir. Lâkin böyle bir dâire-i hükûmette mahfî olarak teati olunan kelimeleri kim işitebilir. Gayeti biz meselenin neye dair olduğunu biliriz ve Alfons'un teklif eylediği şeyin kabul olunduğunu dahi mülâkattan sonra mutasarrıfın vermiş olduğu emirlerden anlarız.

Mülâkat hitam bulup da, Alfons memnunen konağına avdet eylediği zaman mutasarrıf, makam-ı hükûmete münasebet aldıracağı tavrı bildirip, polis zabitini huzuruna çağırdı. Zabit gelince emirlerini vermeye başladı:

Mutasarrıf-Beş, altı günden beri bu memlekette bir Arap bulunuyormuş.

Zabit-İskelede bir hayli Arap vardır efendim.

Mutasarrıf-Yok, öyle gemici makulesi adam değil. Faslı Sîdî Osman'ın oğluymuş.

Zabit-Sîdî Osman'ın oğlu mu?

Mutasarrıf-Evet, ama kendisi tebdîl-i kıyâfet ve mahfî imiş. Daima ruhbanlarla düşer kalkarmış. Hatta kendi maiyetinde de bir rahip varmış.

Zabit-O rahibi bildim efendim, genç bir adam. Sîdî Osman'ın oğlunu bilmem ve haber dahi alamadımsa da yeni gelen rahibi haber aldım. Arap'ı dahi ondan anlayabilirim.

Mutasarrıf-Tamam, Arap'ı tutup hemen hapse atmalı.

Zabit-Hapse mi?

Mutasarrıf-Evet, sonra gelip bana haber vermeli.

Zabit-Baş üstüne efendim, ama...

Mutasarrıf-Aması, filânı yok. O adamı Fas hükûmetine teslim edeceğiz. Bunun için devletimizle Fas hükûmeti arasında muhabere edilmiş, işe karar verilmiş. Emrim, emr-i kat'îdir, haydi bakalım.

Polis zabiti mutasarrftan aldığı emir üzerine kendi dairesine gelince, hafiyelere, filânlara iktiza eden evâmiri vererek, her birini bir tarafa gönderdi ve Madrid Oteli denilen hana dahi iki zabit gönderip, çend günden beri orada müsâfereten ikamet eden Rahip Policon Efendiyi davet eyledi. Zabitler rahibi incitmeyerek izzet ve ihtiramla kaldırdılar, polis reisinin karşısına getirdiler. Polis en evvel kendisini şu suretle istintak eyledi:

Sual-Siz rahip Policon Efendi imişsiniz.

Cevap-Evet efendim.

Sual-Bu şehre nereden geldiniz efendim?

Cevap-Portekiz'den.

S-Demek oluyor ki ecnebisiniz?

C-Rahip kısmı kimseye ecnebi olmaz efendim.

S-Bir Arap'ın maiyetiyle buraya gelmişsiniz?

C-Hayır Efendim.

S-Rahip kısmına vakiin hilâfını söylemek yakışmaz ya?

C-Evet, hilâf-ı vaki'i söylemek yakışmadığı için hayır dedim.

S-Ya kiminle geldiniz efendim?

C-Càdiz şehrinde ticaretle me'lûf ve meşhur olan Pavlos şürekasından genç bir sinyor ile geldim.

S-İşte sorduğumuz adam odur. O adam Arap imiş.

C-Sehviniz var efendim, o adam benden iyi İspanyolca biliyor.

S-Siz lisan bilmeye bakmayınız. Ondan iyi Arapça bilen İspanyol dahi bulunabilir.

C-Eğer dediğiniz sahih ise bana hayret verir. Neyse efendim işte ben o adamla buraya geldim. Bana çok riayet eyledi. Bir hayli ihsanına da nail oldum.

S-Şimdi o adam nerededir?

C-Bak orasını bilemem. Çünkü bu zat beni Madrid Oteli'ne indirdi. Kendisi bazı işleri için mahall-i âhere gitti.

S-Kendinize zahmet vermeseniz daha âlâ olmaz mı?

C-Estağfurullah, ne zahmet vereyim?

S-Şu adamın nerede ikamet eylediğini bize haber verseniz. Zira kendisi mahfî ve tebdil imiş.

C-Nerede ikamet eylediğini bilsem haber veririm.

S-Demek oluyor ki mutlaka bilmiyorsunuz?

C-Evet bilmiyorum? Bildiğim kadarını söyledim.

Bu istintak hitam bulduktan sonra polis zabiti kalkıp mutasarrıfın huzuruna gitti ve istintaknameyi arz eyledi. Mutasarrıf istintaknameyi mütalâa eyledikten sonra "Bu Allah adamı papaz, fena adam değil. İstediğimiz malûmatı verecek ama, siz sualin yolunu bilemediniz. Şunu buraya getiriniz." dedi. Rahibi alıp mutasarrıfın huzuruna getirdiler. Orada da şu suretle istintak edildi:

S-Siz Arap'ın nerede ikamet eylediğini bilmediğinizi söylüyorsunuz. Hâlbuki Üçüncü Pavlos namını alan bu Arap için sarraftan akçe almış olduğunuz bizce malûmdur.

C-Evet efendim, doğrudur. Bana bir köylü adamla emir göndermişti. Ben de bu emri sarrafa verip bu akçeyi alarak kendisine gönderdim. Yok, estağfurullah yalan söylemem. Yüz talerini bana vermiş olduğundan, o kadarını alıkoyup küsur ikibindokuzyüz taleri gönderdim.

S-O zaman bu adam köylerde miymiş?

C-Evet efendim, köyden köye seyahat ediyormuş.

S-Pekâlâ, siz burada misafir bulunan kibardan bir zata o Arap'ın burada bir kıza alâkası olduğunu da haber vermişsiniz.

C-Evet efendim, bir genç adam sormuştu da haber vermiştim.

S-Alâkası kime imiş?

C-Burada Alfons namında bir tacir varmış. Onun kızına alâka etmiş. Kız da kendisini severmiş. Bana bunu kendisi haber verdi.

S-Ee, şimdi bu adamın nerede olduğunu mutlaka bilir misiniz?

C-Bu adam ya Cartagena içindedir, ya köylerin birisinde.

S-Onu biz de biliriz. Fakat mahall-i ikametini soruyoruz.

C-Onu bilmiyorum efendim. Vakıa bana birkaç defa geldi ama, ben ona gitmediğim için yerini öğrenmeye de lüzum görmedim. Benim neme lâzım? Ben dünyadan el çekmiş bir adamım. Biraz ihsanına nail olduğum kâfidir.

S-Papaz efendi, sonra biz işi meydana çıkarırsak mahcup olmaz mısınız?

C-Afedersiniz efendim. Beni yalancı yerine koyup da, bu kadar tahkir etmek lâyık değildir. Sonra ben de derim ki, ya o zaman iş benim dediğim gibi meydana çıkarsa, yani ben o adamın Müslüman olduğunu tanımadığım gibi mahall-i ikametini dahi bilmediğim taayyün ederse, siz de mahcup olmaz mısınız?

S-Ama bizim elimizde hakk-ı hükûmet var, sorarız.

C-Ben de o hakkı tanıdığım için doğru cevap veriyorum ki tazyik ve tahkir görmeyim diye. Hatta kemâl-i tevâzumdandır

ki, ecnebi olduğumu dermeyanla, sizden daha ziyade bir riayet bile istemiyorum.

İstintak bu surete münkalib olunca mutasarrıf işin ehemmiyetini anlayarak rahibi salıverdi. Fakat polislere dahi bu rahibin daima nezaret altında tutulmasını tembih eyledi.

Rahip Policon Efendi bâb-ı hükûmetten çıkınca, doğruca oteline gidip, odasına girdi. Odacı "Şimdi bir rahibe gelip sizi aradı ve hatta biraz da beklediyse de gelmediğinizi görünce bir mektup yazıp bıraktı gitti" dedi. Rahip efendi mektubu açıp şu suretle okudu.

"Kardaşım,

Cuzella pek fena bir tazyik altına girmiş. Bu tazyikler ise hep Pavlos tarafından verilen fesat üzerine vuku bulmuş. Artık ne yapmak lâzım gelirse yapmanızı istiyor."

İmza
Marie

Erbâb-ı mütalâa bilir ki Rahip Policon Efendi, Rahibe Marie'nin deniz haydutundan ve tabîr-i âherle Hasan Mellâh'dan bozma olarak düzüp koştuğu rahiptir. İmdi Hasan Mellâh, bir kere deryâ-yı teemmüle dalıp her hâli gözünün önüne getirerek muvazene ve tatbik eyledikten sonra anladı ki, bu vesile dahi Pavlos tarafından gelmiştir.

Pavlos gibi bir şeytân-ı ibn-i lâîne karşı durmak Hasan'ın iktidarının pek de haricinde değildi. Ancak kendisi bir ecnebi memlekette bulunduğu hâlde, işin içinde hükûmet parmağı da bulunmak biraz müşkülâtı mucip olmaktaydı.

Hasan o gün hiçbir tarafa hareket etmedi. Ta akşama kadar işe hangi ucundan mübaşeret edeceğini düşünmekle meşgul oldu. Vakıa eline birkaç ip ucu geçti ama, her biri dahi bir mâniye müsâdif idi. Zira Pavlos'u olduğu yerde basıp vurmak, pençe-i siyâsette mahvolmayı mucip ve kızı kaçırmaya sa'y etmek, yakayı ele vermeyi müstevcib olacağı nazar-ı ehemmiyyete alınmayacak hâlâttan değildir. Ama yine kızı kaçırmaktan başka çare bulamadı. Çünkü kendisi ne kadar tehlike içinde idiyse, kızın dahi o kadar tehlikede olduğunu anlamıştı. Binaen-alâ-zalik akşam olup da yemeğini yedikten sonra, rahip efendi odasına çekilip mutadı veçhile kapandı, kaldı. Rahibin kapanması Hasan

Mellâh'ın tebdîl-i kıyâfetle taşra çıkması demek olacağı, edna bir mülâhaza ile malûm olur.

Tamam ortalık gereği gibi karanlık olduktan sonra, Hasan Mellâh bir Maltız kaptanı kıyafetiyle otelden çıktı. Kapı önünde işsiz, güçsüz gezen adamların gezindikleri gibi bir aşağı, beş yukarı gezinir bazı adamlar gördü ve bunların hafiye olduklarını anladı. Biraz ötede polis formasıyla birkaç adama daha rast gelmişti. Cümlesinin arasından serbest serbest geçerek iskeleye vardı ve gemicice bir ıslık çalıp, bir de Maltız ismi nida edince uzaktan iki direkli bir gemiden bir kaç tayfa sandala atlayarak sahile geldiler. Kaptanı alıp gemiye çıkardılar.

Kaptan o gece sabaha karşı hareket edeceklerini haber vererek, her şeyin hazır olmasını emreyledi. Hâlbuki gemi henüz dört günden beri bu limana gelip, gelir gelmez her malzemeyi dahi düzmüş, koşmuş olduğundan istenildiği anda denize çıkabilirdi. Hasan Mellâh geminin ikinci kaptanıyla ta baş tarafa gidip, ağız ağıza birkaç lâkırdı konuştular. Ondan sonra bunlar ve gerek hoca ve reis ve lostromo kıç kamaraya inip bir kaç şişe fransız şarabı açtırarak şarap içmeye başladılar.

Gemi içinde bulunanlar bu kaptanı henüz nasbolunmuş tanıdıklarından kendilerini beğendirmek için ne yapacaklarını bilmezlerdi. Hasan dahi henüz maiyetine almış olduğu adamları kendisine ısındırmak için iltifat ve riayetten ve va'd ü vaîdden geri durmazdı. Hava yaz olmak münasebetiyle, pek de geç kalmayan nısfu'l-leyle kadar beraber oturdular. Badehu kaptan kendisinin bir saate kadar geleceğini refiklerine haber vererek sahile çıkmak için sandala bindi. Gece yarısı nasıl bir mukaddes niyetle sahile çıktığını nazar-ı mütâlâaya alırsak, Hasan'ın yüreğinde olan memnuniyetin derecesini muvazeneye takarrüp edebiliriz. Bahusus ki, tamam kendisi sandala girerken hareket üzere bulunan bir geminin tayfaları azimet şarkısını çağırırlardı ki, öyle bir hâlde bu şarkı dahi Hasan'ın yüreğine ziyadesiyle tesirden hâli kalmazdı.

Hasan sahile vardı. Bir aralık tayfalardan birisini beraber almak istedi. Ancak buna muahharen lüzum görmedikten başka, belki mazarratını dahi hissederek Alfons'un konağına doğru yalnız başına azimet eyledi.

Yolda gederken Hasan'ın halecânına nihayet yoktu. Acaba uykuda mıdır? Kendisine evvelce bir haber göndermeye de muvaffak olamadım. Ya telâş ile muvafakat göstermeyecek olursa? Gibi nice mütalâalar halecânını arttırdıkça arttırarak, çocuğu boğmak derecesine varmıştı.

Hâsılı, gide gide konağa vasıl oldu. Ne görse iyi? Kendisi artık herkesi uykuda bulacağını hesap ederken, herkesi ayakta buldu. Hem de nasıl ayakta? Âdeta konağa haydutların girmiş olduğu geceden beş beter daha!

Alfons avazı çıktığı kadar haykırmakta, uşaklar içinde bir velvele bir kıyamet! Zaptiyeler ile seyirciler karmakarışık!

Hasan bu hâli görünce birdenbire yüreği hopladı. "Mutlaka kıza bir şey oldu." dedi. Konağın içine girmeye cesaret edemez.

Her ağızdan bin lâkırdı çıktığı cihetle, hiçbirisinden bir şey anlayamaz. Nihayet. "Bu kadar halk içinde beni kim tanır?" diye bahçeye kadar girdi. Gerek Angelino ve gerek aşçılara varıncaya kadar konak halkının cümlesini birer birer görüp, ortada yalnız Cuzella'yı göremezdi.

Merakından çatlayacak. Alfons'un "Eyvahlar olsun, başıma bu belâ da mı geldi?" diye haykırdığını işittikçe, Cuzella'nın ya kendisine kıymış olduğunu yahut Pavlos tarafından vurulmuş idüğini istifham ederek, az kalır idi ki kendisini meydana koyup ortaya atsın.

Bir de bu aralık gözüne Marie ilişti!... Artık Mellâh'ın hâlini bırakıp, Marie'nin hayretine dikkat etmeli. Karı şaşırdı kaldı. Hasan'ı görünce avazı çıktığı kadar haykıracağı geldiyse de, Hasan tarafından sükût hakkında edilen şiddetli bir hareket üzerine, karı kendi elini ağzına götürerek güç hâlle sükût edebildi.

Bir kenara çekildiler, söze başladılar.

Marie-Aman, sen burada mısın?

Hasan-İşte görüyorsun ya!

Marie-Cuzella nerede?

Hasan-Ben de onu aramaya geldim.

Marie-Vay, sen kaçırmadın mı Cuzella'yı?

Hasan-(kemâl-i halecânla) Yok, aman ne olmuş?

Marie-İki saatten ziyade var ki, sen gelip Cuzella'yı kaçırmışsın.

Hasan-Eyvah! Desene ki bu da bir düşman işi.

Marie-Yalan söyleme Allah'ı seversen!

Hasan-Vallahi haberim yok. Ben kaçırmaya gelmiştim.

Marie-Cuzella bu akşamdan beri konakta yoktur. Hem sen buralarda durma kaç. Zira bugünden beri seni arıyorlar. Bana bile sordular. Bahusus bu vak'a üzerine yakayı ele verirsen canını kurtaramazsın.

Bîçare Hasan Mellâh canını kurtarmaktan ziyade cananını kurtarmak için hemen iskeleye seğirtti. Sandala binip gemiye çıktı. Lostromoya derhâl demir alınmasını emrederek, kendisi ikinci kaptana akşamdan beri limandan bir gemi çıkıp çıkmadığını sordu. Kaptan üç gemi çıktığını ve birisi gurûb-ı şemsden bir saat, diğeri üç saat sonra ve birisi kendisi sahile giderken çıktığını söyledi.

Hasan cananını alıp kaçan herifin Pavlos olduğunu ve onun dahi mutlaka bahren kaçacağını bildiği cihetle, hemen denize çıkmaya can atmış idiyse de, merkumun hangi gemi ile gittiğini ve ne tarafa kaçtığını bilmemesi bîçare çocuğa büyük bir meyusiyet vermişti.

Bir yandan demir alındı, bir yandan yelkenler fora edildi. Tamam gemi limandan çıkmak üzere iken liman riyaseti tarafından bir sandal gelip Alfons'un kızı bu gemide olup olmadığını taharriye başladıysa da, kızın bu gemide olmadığını taharriye memur olan zabit dahi bilirdi. Çünkü zabit "Onu akşamdan beri kalkan gemilerde aramalıydık" diye kendi hareketine kendisi itiraz ederdi. Velev süllim, gemi bu gemi olsun. Bir kere demir alıp yelken açtıktan sonra gemiyi menetmek mümkün olur mu? O zaman vapurlar mı var ki?

Altıncı Bap

Hasan Mellâh, birincisi cananını düşman elinden kurtarmak ve ikincisi dahi kendi halâsına yol bulmak için yalnız Rahibe Marie'den aldığı malûmatla kalkıp denize çıkmıştı. Allah selâmet versin. Şimdi biz Cartagena'nın son vukuatı demek olan o geceki vak'aya bakalım.

Cuzella Marie'yi memûriyyet-i mahsûsasıyla Hasan'a gönderdikten sonra, Hasan tarafından bir cevap vüruduna çâr-çeşm ile muntazır olmuş idiyse de, Marie cevapsız gelince ve Hasan'ı orada bulamadığını irat edince âdeta yeise yakın bir hâle girmişti.

O gün, bir türlü akşamı edemeye edemeye nihayet akşam takarrüp eyledi. "Şayet biraz fikir dağıtırım." diye kızcağız bahçeye çıktı. Bahçe içinde gezinirken alt taraftan ve ağaçlıklar içinden gayet pelâs-pûş ve ihtiyar bir adam çıkıp yanına sokulmaya başladı. Cuzella bu adamı bir dilenci zannetmişti. Tamam kızın yanına sokulunca şu suretle söze başladı.

İhtiyar-Ben Üçüncü Pavlos, nâm-ı diger Hasan Mellâh tarafından geldim.

Cuzella-(bilâ-ihtiyâr ve halecânla) Aman, kendisi nerede?

İhtiyar-Telâş etme. Şayet bize bakarlar. Güya fukaraya sadaka veriyorsun gibi yap!

Cuzella-(güya para çıkarmak için elini cebine sokup) Ne haber getirdin?

İhtiyar-(para alır gibi yaparak) Bu akşam gurûb-ı şemsden bir saat sonra hazır ol. Eğer Hasan'ı seviyorsan firar edeceksin. Hem bana bir cevap ver de kendisine götüreyim.

Cuzella-(tıkana tıkana) Haber götür, haber götür. Hem haber değil, beni götür. Kaçarım kaçarım.

İhtiyar-Öyleyse bu akşam gurûb-ı şemsden bir saat sonra beni bahçe kapısı yanında bulursun. Ben de seni orada bulurum. Sen haydi içeriye git.

Kız ile ihtiyar bu suretle kavl ü karar eyledikten sonra kız biraz daha dolaşıp konağa girmişti. İhtiyar dahi kayboldu gitti. Konağa girdikten sonra Cuzella'ya bir şüphe geldi. Kendi kendisine "Sakın bu herif babam tarafından bir casus olmasın. Babam benim Hasan için firarı göze aldıracağımı anlamak üzere bu hileyi kurmuş olmasın. " diye düşünmeye başladı.

Bu mülâhaza üzerine kızcağız bir hayli mustarip olmuştu. Fakat tamam akşam üzeri babası geldikte, herifin çehresinde böyle bir hileye delâlet eder alâmet görmeyip, yalnız "İşte sizin sevdiğiniz herifi hükûmet arıyormuş Galiba tutmuş da. Bu herif hem Müslüman, hem de Fas devletinin şimdi eline geçse pare

pare edeceği bir herifmiş. Hükûmet de bunu Fas'a verecek." diye kara habere yakın bir haber ile kızcağızı zehirlemeye çalışmıştı. Vakıa, Cuzella bu habere dahi meraklandı. Ancak Hasan'ın tutulmuş olması hakkındaki rivayete kalbinden güldü. İçinden "Ben daha bir saat burada misafirim. Sonra gerek Hasan'ı, gerek beni memlekette görebilirseniz ateşlere yakınız!" diye istihzalar bile etti.

Babası olacak hain sofra başında nasıl müstekreh tavırlar ile kıza bu işten vazgeçmesini nasihat eder ve kızın boğazından lokma geçmediğini gördükçe nasihatlerinin tesir eylediğine zâhib olurdu. Kız ise herifin sözlerine kulak bile vermeyip edeceği firarın yolunu düşünürdü.

Yemekten kalkıldı. Kız doğruca odasına çıkıp, âlemde en kıymetli eşyası olmak üzere, âşıkının resmini çerçevesinden çıkardı, koynuna koydu.

Artık gözü saatte. Yüreğindeki halecânı, vücudundaki lerzeyi, mümkün değil tarif edemez. Saat tamam vakt-i merhûnu işaret ederken, kız dahi titreye titreye alt kattaki odasına inip, oradan dahi bahçeye çıktı. Ve bahçe içinde konağa bir nazar ederek "Ey içinde doğup büyüdüğüm konak! Şimdiye kadar benim için âşiyâne-i sa'âdet idin. Bundan sonra var harâbe-i bûm u gurâb ol, elveda!" gibi manaları işrâb eder bir göğüs geçirerek, bahçe kapısına vardı.

Gündüzki ihtiyar orada hazırdı. İhtiyarın işareti üzerine, üstü başı temiz, pak bir adam sokağın başından gelip, kızın koluna girdi. Cuzella bu adamı evvelâ Hasan Mellâh zannederek "Sen misin iki gözüm?" demişti. Lâkin sonra alaca karanlıkta Hasan olmadığını anlayınca "Hasan nerede?" diye titreye titreye bir sual irat eyledi. Herif "Size muntazırdır efendim! Halecânınızı teskin ediniz, korkacak hiçbir şey yoktur." kelimâtıyla mukabele eyledi. Bunlar ikisi ileriden ve ihtiyar dahi on beş yirmi adım kadar geriden giderdi. Refiki bulunan adam olanca sıkletini kendi koluna vermiş olduğu hâlde, Cuzellanın hâlâ yürümeye takat getirmediğini görünce "Ne yapayım, sizin için ne çare bulayım? Şu hâlde her çarenin yolu kapalıdır. Aman biraz gayret. İşte geldik. Nail olmaya gittiğiniz saadeti hatırınıza getiriniz. Kuvvetinizi toplayınız." demesiyle şu söz kıza derman vererek, kuvvetini arttırdı.

Sahile kadar vardılar. İhtiyar dahi beraber olduğu hâlde sandala binip bir gemiye çıktılar. Cuzella kamaraya indiği zaman, kamarayı pek ziynetli buldu. Hâlbuki kendisi orada Hasan'ın vüruduna intizar ederken, gemi dahi yelken açıp limandan çıkmıştı.

Tamam kendisine refakat eden delikanlı ve ihtiyar ve bir de zabit varken, delikanlı ile zabit birer birer çıkarak yalnız ihtiyar kaldı. Kız ihtiyara hitaben "Haniya Hasan, Hasan nerede?" diye Hasan'ı sordu. Bunun üzerine ihtiyar yapma sakalını ve pelâs-pare elbisesini atıp, altından âlâ kadife rubalar içinde bir Pavlos olduğu hâlde zuhur edip, kızın ayaklarına kapandı.

Pavlos-Aman efendim, bu küstahlığımı artık mazur görünüz. Ne yapayım? Sizden gördüğüm merhametsizlik üzerine bu surete müracaat etmeye mecbur oldum.

Cuzella bu hâli görünce derhâl işi anlayıp "Hay!" diye düştü bayıldı. Pavlos koştu, gemide mahsusen bulundurmakta olduğu bir tabibi çağırıp kıza muâleceye başladılar.

Bîçare kızcağız, ayılıp ayılıp, yine bayılıyordu. Ağzından "Hasan'ım" sözünden başka bir söz işitilmezdi. Kızdan bu hâli gördükçe Pavlos'un dahi teessürleri sahihan acınacak dereceye vardı. Cuzella ayıldıkça o kadar yalvarırdı ki, en taş yürekli olanlar bile hâline acırdı.

Tabip kıza bazı alkollü ilâçlar vererek, cesaretini arttırdığı cihetle kızcağız gözlerini açtı.

Cuzella-Ah, Pavlos, Sinyor Pavlos! Niçin ettin bana bu düşmanlığı?

Pavlos-Mazur görünüz efendim. özrüm meydanda. Size düşmanlık etmeye Allah beni muvaffak eylemesin. Ne yapayım? Size ubudiyetimi bu suretle kabul ettirmeye mecburiyet gördüm.

Cuzella-Hasan'ım nerede?

Pavlos-Onu bilmem efendim. Aramızdaki adavet onun yüzünü görmekten beni meneder.

Cuzella-İyi ya! Böyle yalanı, hileyi hud'ayı irtikâbdan utanmadın mı? Hiç ben sana yâr olabilir miyim? Kendime kıymaz da ne yaparım?

Pavlos-Kendinize kıydırmamak benim elimdedir efendim. Bana yâr olmak bahsine gelince, nasıl yalvarmak lâzım gelirse yalvarır, size mutlaka ubudiyetimi kabul ettiririm.

Cuzella-Bilmiş ol ki, bu mümkün olamayacaktır.

Pavlos-Hasan Mellâhı size elimle takdim edinceye kadar fedakârlığı göze aldırırsam?

Cuzella-(çılgıncasına sevinerek) Aman! Yoksa Hasan'ım burada mıdır? Burada ise Allah aşkına olsun getir.

Pavlos-Burada olsa billâhi derhâl huzurunuza takdim ederdim. Fakat yoktur.

Cuzella-Ben Hasan'ımı isterim Hasan'ımı! Ah, bîçare Hasan!

Pavlos-Size bir lâkırdı söyleyim mi? Bu kadar teessürde devam ederseniz Hasan'ı kendinizden değil, mazallah kendinizi hem Hasan'dan, hem benden mahrum edersiniz. Müsterih olunuz. Size yalnız Hasan kul olmaz, âlem kul köle olur. Bakalım arayalım. Eğer Hasan'ı bulursak kendisiyle barışıp, onu size takdime kadar fedakârlığı göze aldırırım, diyorum.

Vakıa Cuzella'nın o andaki meyusiyeti teselli bulabilecek kadar bir meyusiyet değildi. Lâkin Pavlos'un böyle Hasan'ı kendi eliyle takdim edeceği suretine kadar verdiği teselliler biraz ümit verebildi.

Bunun üzerine Cuzella, babası kızını kendisinden esirgemediği hâlde bu hıyaneti irtikâba neden mecbur olduğuna dair sualler irat edip, Pavlos ise Hasan Mellâh'ın tecavüzünden havfına mebni bunu yaptığını söyler ve kız o hâlde Hasan'ından mahrum kalacağını düşünüp meyus oldukça, icrası yed-i iktidârına sığmayacak vaatler ile yine kıza ümit verirdi.

Bu hâl-i zucret iki saat kadar devam eyledi. Nihayet Pavlos "Biraz hava alır teneffüs edersiniz." diye kızı güverte üzerine çıkardığı vakit, kız etrafına bakarak, İspanya sahili görülmeyip kendisini her taraftan denizle muhât bir ufuk içinde bulunca, hüznünden hüngür hüngür ağlamaya başladı.

(temme kitâbü's-sâlis)

Dördüncü Kitap

Birinci Bap

Hikâyemizden sebkat eden üç kitap içinde Hasan Mellâh hakkında verdiğimiz malûmat, mumaileyhin sergüzeşt-i ahvâline dair bize bir hayli izahat vermiştir. Ancak hikâyemizi kendi namına nispet etmiş olduğumuz bir zat hakkında, malûmatın o derecesiyle iktifa edemeyeceğimiz derkârdır. Binaenaleyh velev ki muhtasaran olsun, Hasan Mellâh hakkında bazı izahata muhtacız.

Biz öteden beri Hasan Mellâh'a Sîdî Osman'ın oğlu demiş ve bu Sîdî Osman'ı dahi Fasca pek meşhur bir adam tanımış idik.

Vakıa Sîdî Osman o kadar meşhur bir adamdı ki, eğer Avrupa'ya gelmiş olsa idi, yalnız kendi namına mensup bir tarih yazılırdı.

Sîdî Osman Fas hükûmetine geçip de ortaya Avrupa medeniyeti gibi bir medeniyet çıkarmaya çalışan ve elhak muvaffak dahi olan Mevlâ Sîdî Muhammed ile beraber büyümüş bir adamdır. Sîdî Muhammed daha şehzadeliği zamanında Sîdî Osman ile mehâmm-ı devlet hakkında söz söyleşirken Sîdî Osman "Hükûmet denilen yük zaten pek ağırdır, bahusus pederiniz binlerce karıdan yine binlerce çocuk tevlit ederek, şimdiye kadar memleketin nizam ve intizamına halel vermeye cümlesi himmetten geri durmamış olduğundan, bu hükûmeti ele almak kûh-ı kafı sırtına almak kadar ağırdır. Yok, eğer siz dahi hükûmeti mücerret hevesiniz icbarıyla ele alacaksanız o başka şey. Âleme bir belâ dahi siz olursunuz. Siz ise böyle belâ olduğunuzu hatıra getirmedikten başka, belki vücudunuz âleme rahmet idüği itikadında bulunursunuz. Fakat bendenizi bu heveste kendinize refik etmeye çalışmayınız. Bendeniz ziraat ve ticaretle istediğim kadar mes'ut olabilirim." yollu beyân-ı fikr eder ve Sîdî Muhammed "Hükûmetin bu kadar ağır bir iş olduğunu nazar-ı dehşetle görüp de el çekmek vatanperverliğe yakışır mı? Ne kadar tedenni etmişsek ondan ziyade terakki bizim himmetimize menût olduğunu göz önüne almak lâzım değil mi? " diye mukabelede bulunup, buna dahi Sîdî Qsman "Ben kendime kaldıkça bu

kadar ağırlığı nazar-ı dehşetle görmem. Lâkin Fas padişahı olacak zat kendisini kıble-i enâm zannedip de her şeyi kendi reyiyle yapmak azminde bulundukça bunu o nazar-ı dehşetle görsün." mukaddimesinden başlayıp şimdiki asırda Avrupa'nın usûl-i hasenesini tamamıyla kabul etmedikten sonra Fas için necat olamayacağını anlatırdı.

Sîdî Osman'ın ziraat ve ticaretle geçinebileceğine gösterdiği itimada bakarak, kendisini sahihan bir çiftçi oğlu çiftçi zannetmemeli. Babası Fas padişahlarının daima müsteşarlık ve akıl kahyalığı gibi hidemât-ı husûsiyyelerinde bulunmuş hasîb ve nesîb bir adam olup, hatta oğluna Sîdî lâkabını bihakkın miras bırakmıştı. Sîdî Osman'ın ziraat ve ticareti tarîk-i fevz ve necat bilmesi gibi bir fikr-i celîl dahi pederinden miras kalmıştır. Çünkü pederi merhum "Oğlum, hükümdarlar hizmetinde bulunanlar âlemin mağbûtu olur. Bu gıpta ise halk nazarında, güya bunların hiçbir şeyden mahrum olmadıkları ve her rahata, her saadete mazhar bulundukları hulyasından ileri gelir. Hâlbuki onlar halkı gıptaya şayan görürler. Güya huzûr-ı bâlden ibaret bulunan saâdet-i hakikiyyeyi halkta ve kendilerini bu saadetten mahrum görürler. Yine kendi benî nev'inden bir adamın karşısında boyun büküp hayat ve mematın veya tabîr-i âherle hürriyet ve esaretin onun elinde bulunduğunu görmek ne büyük sefalettir! Lâtif bir kubbe-i fîrûze-fâm altında etraf ve enhâyı kaplamış olan zümürrüdîn çemenzâra karşı her bakışta tab'a başka bir halâvet gelerek, önü sıra ağır ağır ve gacır gacır gitmekte bulunan saban ardından mütevekkilâne boyun bükerek ve her ümidin mevridi cenâb-ı vâhibü'l-atâyânın mürüvvet-i bî-endâzesi idüğini mülâhaza ederek giden çiftçinin fakirhanesinde kendisini bekleyen saadet ne büyük bir saadettir! Vakıa, çiftçi zihnini böyle ince yollara sevk edecek bir adam olmadığı cihetle, ihtimal ki bu saadetin kadrini bilemesin, ihtimal ki mukbil tabir olunan ve her an ve idbârına muntazır olan zevatın varlığına gıpta etsin. Ancak fikir sahibi olan ve kendisini bîtaraf tutan bir adam saadetin öküz boynunda bulunan miktarı en âlâ atlar sırtında bulunamayacağını hükmeder. Sen oku, yaz, tevsî'-i fikr et, sonra sabana sarıl. O vakit bulacağın saadeti muvazene edebilirsin." yollu bir nasihat vermiş ve Sîdî Osman ise bu nasihati gûş-ı kabûle menkuş eylemiş olduğundan

saâdet-i mâddiyye ve maneviyyeyi, bir iklime hükümdar olmaktan ziyade, bir çiftliğe sahip olmakta aramak azm-i kavîsine düşmüştü.

İşte bu fikr-i selîmin sevki sayesinde Sîdî Osman daha yirmi, yirmi iki yaşında bir civan iken çiftlik idaresi emrinde gösterdiği iktidarı nispetinde, dâire-i zirâati pederi tarafından tevsi edile edile, nihayet beş, altı bin dönümü mütecaviz bir çiftliği hüsn-i idâre ile beraber mahsulâtıyla beraber bir de büyük ticaret kapısı açmış olduğundan kemâl-i rahat ve saadet içinde yaşadığı sırada Mevlâ Sîdî Muhammed ile ber-minvâl-i muharrer, mehâmm-ı mülk ü millete dair meclislerde dahi bulunur ve kendisi yalnız çiftlik idaresi değil, bir büyük devleti dahi idare için zatında kuvvet bulmaktaysa da, hükûmeti âleme bir bar olmak üzere deruhte etmeyi nefsine yediremeyeceğini ve eğer âleme rahmet olacak bir yola sülûk edilirse, nice vakitten beri şirâze-i intizâmına halel gelmiş olan vatanını ıslâh hizmetine dahi girişeceğini refiki mesabesinde bulunan şehzadeye arîz ve amîk anlatırdı.

Hâsılıkelâm, 1757 sene-i mîlâdiyyesinde, Mevlâ Sîdî Muhammed hakk-ı hükûmet kendisine intikal etmek suretiyle, bilistihkak hükûmete geçtiği zaman Sîdî Osman'ı müsteşarlık suretiyle hidmet-i mahsûsasına aldı. Ve esfel-i sâfilîn-i tedennîye inmiş olan vatanın evc-i a'lâ-yı terakkiye is'âdı Avrupa usûl-i idâresini mi kabule menûttur, yoksa ne gibi esbaba mütevakkıftır, hâsılı, sülûk edilecek yolu bilintihâb tevessül suretini Sîdî Osman'ın reyine havale eyledi.

Sîdî Osman böyle bir hidmet-i milliyyeyi ez-cân u dil kabul edip, İspanya tarafından celp eylediği mütercimlere umum Avrupa kanunlarını bitterceme ve en muvafık bulduğu ahkâmı bilintihâb usûl-i idâre- i devleti öyle surette ifrağ eyledi ki, Mevlâ Sîdî Muhammedin müddet-i idâresi ıslâhatı elyevm tarih sahifelerinde kemâl-i medh ü sitayişle zikredilmektedir.

Bizim Hasan Mellâh işte bu zât-ı âlî-kadrin oğludur. Kendisi 1772 târih-i mîlâdîsine doğru tevellüt etmişti. Pederi Sîdî Osman, Fas padişahı Mevlâ Sîdî Muhammed'in hidmet-i mahsûsasında bulunmakla beraber, kendi ziraat ve ticaretine asla halel vermedikten başka, dolâb ticaretini bir kat daha hızlandırmak, denizciliğe ve gemiciliğe revaç vermeye, bu ise fünûn

ve sanâyi-i bahriyyeye kemaliyle kesb-i vukufa mütevakkıf olduğunu derpiş ile, ticaret yolunda bu terakkiyi dahi oğlu Hasan Mellâh'a havale etmek için yedi, sekiz yaşına kadar çocuğa lisan ve bazı ulûm-i Arabiyyeyi öğrettikten sonra, kendisini Càdiz mekteb-i bahriyyesine göndermişti.

Fakat Sîdî Osman gemiciliği ta Hasan Mellâh'ın yetişmesine kadar tehir etmeyi dahi tecviz etmeyip, zaten öteden beri Càdiz şehrinde ticaretle şöhret-şiâr olan Pavlos Kumpanyası ile mahsûlât-ı arziyye cihetinden iştirakı olup, bu defa ise mezkûr kumpanya azasından birisinin vuku-i vefâtı münasebetiyle onun hissesini bilmubayaa, gerek Akdeniz ve gerek bahr-i muhit üzerinde geşt ü güzâr eden yüz elli parçadan mütecaviz Pavlos Kumpanyası sefâinine dahi müşterek oldu.

Sîdî Osman'ın bu derece-i serveti zihinlere şüphe getirmemelidir.

Vakıa, yirmi beş seneye yaklaşmış idi ki, Mevlâ Sîdî Muhammed'in müsteşarlık hizmetinde bulunurdu. Ancak bu müddet zarfında ibretkârâne ettiği hizmeti milletine meccanen arz etmeyi kurmuş olmasıyla, aldığı maaşa el sürmek değil, yüzünü bile görmeyerek kâmilen fukara ve muhtâcîne dağıtmış ve kendisi yalnız ziraat ve ticareti mahsulüyle yaşamıştır.

Millet denilen hey'et-i halkın fikri demek olan efkâr-ı umûmiyye, yek-cevher olup da, bir fikir olarak bir adama gülecek olsa, o adamın zırdeli bir çılgın olacağına hiç şüphe etmeyiniz. Her ne zaman, her nerede, her kim milletinin saadetine hizmet etmeye çalışmış ise, milletin efkâr-ı umûmiyyesi onu kahretmiş ve fakat bîçare elden çıktıktan sonra hey'et-i millet teessüfünden kan ağlamıştır. Hangi tarihi açsanız buna dair beş on misal bulabilirsiniz. Fas tarihince bu misallerin birisi dahi Mevlâ Sîdî Muhammed ile bîçare Sîdî Osman'dır.

Otuz sene kadar sarf olunarak, âdeta inkıraz derecesine kadar varmış olan memleketi kurtaran usûl-ı cedîde, Fas mutaassıplarından pek çoklarının taassubuna dokunup, her şeye kâfir icadıdır bid'at-ı seyyi'edir diye bir kulp uydura uydura, nihayet halkı ıslâhat aleyhine kıyam ettirdiler. Sîdî Osman bu işin vehâmet-i âkıbetini görüp, elde bulunan emlâkından birçoğunu yavaş yavaş satarak akçesini Càdiz'deki şeriki Pavlos'a gönderirdi.

Vakıa gerek Sîdî Muhammed'in ve gerek Sîdî Osman'ın müdîrâne harekât-ı askeriyyesi erbâb-ı bagy ve fesadı taraf taraf mağlûp ederdi. 1789 senesinde Mevlâ Muhammed'in vuku-i vefâtı üzerine, isyan bütün bütün şiddet bularak, hükûmete yeltenen birkaç yüz şehzadenin askeri, Fas şehri içinde rast geleni kılıçtan geçirmeye başlamakla, artık nâire-i ihtilâli itfaya imkân kalmadı.

Sîdî Osman bu aralık taraftarlarının müdafaasıyla canını kurtarabilirdi. Ancak memleketi böyle bir şûriş içinde bırakıp kaçmak ne kadar namussuzluk ise, ıslâh-ı ahvâle gayret etmek o kadar lâzım olduğu mütalâasıyla sebat gösterdi kaldı. Eyvah ki eceli için kaldı. Zira erbâb-ı şûrişe bir türlü meram anlatmak mümkün olamayıp, konağına hücum eden bir bölük halk elinde karısı ve çoluğu, çocuğuyla beraber şehit oldu gitti.

İkinci Bap

Fas vak'a-i dil-sûzu esnasında Hasan Mellâh henüz Càdiz mektebinden bâ-şahâdetname Tanca İskelesi'ne ayak atmıştı. İhtilâl havadisi ve bahusus pederinin kara haberi orada kendisine vasıl olunca, başı korkusuyla hemen bir kayığa atlayıp karşıya, İspanya yakasına geçti. Ve oradan Càdiz'e giden bir sefineye râkiben yine şehr-i mezbûra avdet eyledi.

Hasan Mellâh can kurtarmak suretiyle Càdiz'e giderse, ineceği yer Sinyor Pavlos'un konağı olacağı tarife muhtaç değildir. Çocuk Pavlos'un konağına varıp da, avdetini kendisine haber verdiği zaman Pavlos odasından ağlaya ağlaya çıkıp, çocuğun boynuna sarıldı ve böyle bir zamanda Hasan Mellâh'ı teselli etmek lâzım gelirken "Ah efendim! Ah, Sîdî Osman gittikten sonra Fas yere geçsin, pederinizle beraber derhâl sizi düşünmüştüm. Hele elhamdülillâh siz kurtulmuşsunuz." diye gözlerinden yaş yerine kan saçtığını Hasan Mellâh görünce, bîçare çocuk kendi derdini unutup Pavlos'a teselli vermeye mecbur oldu. Maa-hazâ Pavlos'un gösterdiği alâmet-i ye's ve matem Hasan Mellâh için en büyük bir teselli yerine geçti. Zira mumaileyhin bu kadar teessüf ve telehhüfü, nazarında babasına olan muhabbet-i fevkalgayesini temin eylemişti.

Arada bir çok lâkırdı cereyan ederek Pavlos'a biraz sükûnet geldikten sonra Hasan Mellâh, güya Pavlos'a isyan hakkında

aldığı malûmatı hikâyeye başlamıştı. Fakat Pavlos "Beyhude zahmete girmeyiniz, bahusus derdimi depreştirmeyiniz. Fas'ta ve Marakeş'te bulunan adamlarımız tarafından bu sabah beş, on mektup aldım. Vak'anın tafsilâtını öğrendim." diye çocuğu susturup, hiçbir şeye merak etmemesini, babası vefat etmiş ise babalık vazifesini kendi ifa edeceğini dahi ilâveten dermeyan ederek, çocuğa bir çok teminat daha verdi. O akşam Pavlos'un hanesi âdeta cenaze çıkmış bir haneden farklı değildi.

Burada Pavlos tesmiye ettiğimiz zat bu kumpanyanın en büyüğü ve birincisi bulunan Pavlos olup, kendisi altmış yaşında, ak saçlı, kaçık benizli bir şey iken teessüf ve teellümü cihetiyle bir kat daha benzi kaçarak, yüzünü görenler buradan cenaze henüz çıkmamış ise çıkacak olan cenaze şimdilik ayakta geziniyor zannederlerdi. Kendisinin kimsesi olmadığı cihetle, sofrada yalnız Hasan ile beraber bulunup, Hasan deryâ-yı hayrete dalmış olduğu gibi, Pavlos'un dahi çeneleri kilitlenmiş olmakla, yemek yenildiği müddet ve daha doğrusu sofrada oturulduğu kadar hiçbirisinin ağzından harf-i vâhid çıkmadı. Allah bilir ama, boğazlarından bir lokma geçmeden sofradan kalktılar. Hasan medhûş bulunduğu ve Pavlos dahi kahrından hasta gibi bir hâle geldiği cihetle, ikisi dahi hemen yataklarına gittiler.

O geceyi Hasan'ın nasıl geçirmiş olduğunu burada tafsil etmek teksîr-i sevâddan başka bir şeye yaramaz. Şu kadar diyelim ki, Hasan ancak gece yarısından sonra kendisinden geçebilerek, ertesi sabah ise gündüzün saat üçüne kadar yatakta kalabilmişti. Bir de, daha yarı uyur, yarı uyanık iken konağın orta katında kopan bir gürültü, oldukça bir halecânla çocuğu uyandırdı. Kulağına en evvel giren ses Pavlos'un telâşla söylediği şu sözlerdi:

Pavlos-Gelmedi a canım, gelmedi diyorum. Gelse saklayacak değilim a! Ben tüccar bir adamım. Sîdî Osman ile olan muamelemi de sekiz aydan beri kesmiştim.

Dik bir ses-Canım vallahi sana bir zararımız dokunmaz. Càdiz'e, işte buraya geldiğini yakinen haber aldık. Hasan buraya gelirse senden başka nereye, kime gider?

Çocukluk hâliyle, bîçare Hasan'ın bu lâkırdıları nasıl bir halecânla dinlemiş olduğunu tafsil iktiza etmez. Ancak aradan birkaç söz daha geçtikten sonra Pavlos'un oldukça bir tehevvürle

"Siz de benim dostum olduğunuz için size şimdiye kadar mülâyemetle söz söyledim. Bana baksanız a! Burası İspanya toprağıdır kuzum! Buraya Fas padişahı karışamaz. İspanya kralı karışır. Size buraya gelmedi diyorum, bana inanıp gider misiniz? Yoksa hükûmete müracaat edeyim mi? Haydi farz edelim ki geldi. Vermezsem zorla alacak değilsiniz ya?" diye söylediği sözler Hasan'ın halecânını kesmediyse bile, çocuğu can korkusuyla bütün bütün meyus olmaktan kurtardı.

Pavlos'un tekdiri üzerine birkaç adam arasında bir homurtu peyda oldu. Biraz daha sonra yine birkaç ayak patırtısı uzaklaşa uzaklaşa artık işitilmez oldu. Bu hâlde Hasan olduğu odadan çıkıp, yine o katta sokak üzerinde bir odaya koştu. Pencereden sokağa bakıp kendisini aramaya gelerek meyusen gidenlerin kimler olduğunu görmeye çalıştı. Çi-fâide ki aşağıda değirmen taşı kadar üç dört sarıktan başka bir şey göremedi. Çünkü gelenlerin yüzü bu koca sarıkta mestur idi.

Herifler gider gitmez Pavlos acele Hasan'ın yanına koşmuştu. Çocuğu mezkûr odada kül gibi bir çehre ile buldu.

Pavlos-Ne oldunuz ya?

Hasan-Hiç!

Pavlos-Hayır, hiç değil! Benziniz atmış, korkmuşsunuz.

Hasan-Korkmaz mıyım ya?

Pavlos-Benim hanemde, benim himayem altında oldukça korkmazsınız.

Hasan-Vallahi Sinyor Pavlos ben her hâlde malımı, canımı size teslim ettim. Şanınıza ne düşerse öyle işleyiniz.

Bîçare çocuğun gösterdiği böyle masumane teslimiyet, Pavlos'un gözlerini yaşla doldurmuştu. Binaenaleyh çocuğa temînât-ı lâzıme olmak için şu yolda söze başladı.

Pavlos-Bak kuzum, seninle baba oğul gibi konuşalım. Ben rahmetli babanla yalnız otuz seneden beri ahzüita etmekteyim. Ticaret hâli malûm a! Kâr zararın öz kardeşidir. İnsan on işe başlarsa elbette üçünde olsun zararla çıkar. Fakat bu otuz sene zarfında babanla olan hiçbir ahzuitada zararlı çıkmadım. Bunun hikmeti babanın gayet tok gözlü, doğru özlü, kibar bir adam olmasıdır. Böyle şeylerde benim tecrübem senden ziyadedir. Şu hâl baban hakkında en büyük muhabbet ve ihtiramımı mucip

olabilir bir hâldir ya! Yalnız bu kadar da değil. Daha başka hâller, sırlar vardır ki babanı bana efendi, beni ona kul etmiştir. Şimdi ben otuz, kırk seneden beri babandan gördüğüm iyiliklerin mükâfatını sana borçluyum. Bende büyük bir hesabın vardır. Bir akçe hile değil, sehiv bile olmayacağına emin ol. Malından bir akçeye hile etmeceğine emin olduğun adam, vücudundan bir kıla hata gelmesine razı olur mu zannedersin?

Hasan-Hakkımda gösterdiğiniz babalığa nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Babam vefat etmedi zannedeceğim geliyor.

Pavlos-(gözleri tekrar dolarak) Ben de senin bana gösterdiğin oğulluğa nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ben de, Allah bana da on sekiz yaşında mükemmel bir oğul verdi, zannedeceğim geliyor. Neyse orası şimdi lâzım değil. Seni burada muhafaza edemeyeceğim . Çünkü gelen kimdi bilir misin?

Hasan-Yok!

Pavlos-Yakub el Deca'?

Hasan-Vay!.. O nimet kafiri mi?

Pavlos-Mahzun olma. Daha çocuksun, dünya hâlini bilmezsin. Hınzırın meramını anladım. Fesadın asıl nereden geldiğini de keşfettim. Seni ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Burada kalsan mutlaka bulurlar, bir fenalık yaparlar. Seni bir emin yere aşıracağım.

Hasan-Nereye aşıracaksınız?

Pavlos-Sonra anlarsın. Şimdilik burada otur, bir yere çıkma.

Mebde'-i cereyânını ber-minvâl-i muharrer serdetmiş olduğumuz müşâfehenin arkası işleyerek, ta sabah kahvaltısını edinceye kadar Pavlos Hasan'a teminat vermekle meşgul oldu. Bu esnada Sîdî Osman'ın Fas'ta bulunan emlâkının Yakub el Deca' tarafından gasp edilmiş olduğunu dahi Hasan'a haber verdi.

Pavlos umûr-ı ticâriyyesi için ticarethanesine giderken konağın kapıcılarına içeriye kimseyi koymamalarını, ekîden tembih ederek öyle gitti. Hasan yalnız kalınca içinde bulunduğu hâli nazar-ı mütâlâaya alıp düşünmeye başladı. Bu hâlde çocuğun zihnine garip bir şey geldi. Şöyle ki:

İnsan bir kere hayatından ümidi kesince emniyeti ne kadar münselib olacağı mülâhazaya muhtaç bir keyfiyettir. Hele Hasan gibi bir mevkide bulunan çocuk, vehmi ne kadar artırsa mazur olabilir. Yakub el Deca'nın, pederi emlâkını zapt eylediği gibi, ayâ bu fikir Pavlos'a da gelemez mi? Eğer Pavlos, Yakub ile beraber Hasan'ı bir hâle koyarsa, öyle bir zamanda kim arayıp kim soracak? Hem de babasının Pavlos ile olan hesabı haylice cesim bir şey olacağını Hasan tahmin ederdi.

İşte bu mülâhaza-i garîbe bîçare Hasan'ı ziyadesiyle meşgul edip, o gün akşama kadar zihni başka bir şey ile meşgul olmadı. Akşamı dört gözle bekler ve Pavlos'un dünden beri göstermiş olduğu teminatın kuvvet bulup bulmadığına dair ihtiyarın çehresinden çıkarmaya pek ziyade merak ederdi.

Nihayet akşam oldu. Pavlos geldi. Hasan zihnini teşviş eden mülâhazat üzerine çehresinde asla bir renk göstermeyip, yine mutiâne ve münkadâne bir tavırla ihtiyarı karşıladı.

Pavlos'un arkasında gelen uşağın koltuğu altında koca bir bohça vardı. Herife bohçayı bıraktırıp, kendisini defeylediler. Badehu Pavlos Hasan'a hitaben.

Pavlos-İşte bunları giymeli.

Hasan-Onlar ne?

Pavlos-Zaten acemisi olduğun bir şey değil. Başka da bir çare bulamadım. Zira bugün şehrin içinde İspanyol kıyafetine girmiş belki beş Arap gördüm. Hep de bizim ticarethanenin etrafında dolaşırlardı. O kâfir-i nimet Yakub el Deca' yalnız bunları saldırmamıştır. Allah bilir kaç İspanyol'u dahi kandırıp suikastını icraya alet etmiştir.

Bir yandan bu sözleri söyler, bir yandan dahi zavallı ihtiyar bohçayı açardı. Çıka çıka içinden âlâ bir takım gemici elbisesi çıktı. Çizmesinden tüylü şapkasına kadar değil, güzel bir kayışa takılmış gemici çakısından, bir bel hançerine kadar hep mükemmeldi. Vakıa Hasan Mellâh bunların acemisi olmadığı cihetle kemâl-i mahâretle elbiseyi giydi, kuşandı.

Badehu ihtiyarla beraber oturdular. Pavlos Hasan'a dünkü teminatından ziyade teminat vermeye başlayıp, herif nasihat verdikçe Hasan'ın evhamı zail olurdu. Nihayet çıkarıp Hasan'a bir senet gösterdi. Bu senet Pavlos Kumpanyası hissesindendi.

Pavlos-İşte bu senet pederinizin senedi olup, kumpanyamızın on iki hissesinden üçüne sahiptir. Kumpanyamızın hâl-i intizâmı ve demirbaş eşyamızın miktarı ve sefinelerimizin adet ve kıymeti bence malûm olduğundan, bu hisseyi sokağa atarcasına bana terk etmiş olsan yüz bin taler veririm. Bu kâğıdı al sende dursun. Bunun birinci nüshası babanda idi. Eşyâ-yı sâire ile beraber zayi olmuş demek olacağından işte bunu zayiinden olarak veriyorum. Asıl kıymeti yüz elli bin taleri de geçer. Bu sende oldukça hiç merak etmezsin. Zira zaten kumpanyamızın hesaplarına hile karışmak ihtimali yoktur.

Hasan, vakıa henüz ticaret işlerine dalmamış olmadığı cihetle bu miktar sermayenin takdîr-i kıymetine muvaffak olamaz idiyse de yüzbin, yüzellibin taler ne demek olduğunu bilmeyecek kadar da çocuk değildi. Senedi eline alıp süzdükten sonra yine Pavlos'a iade ederek:

Hasan-Sen benim babam oldun mu?

Pavlos-Kabul edersen.

Hasan-Ben kabul ettim. Al bu senet sende dursun. Şayet ben zayi ederim. Mademki bana babalık edeceksin, mademki ben sana canımı da teslim ettim, bu da sende dursun.

Pavlos-Bu kadar emniyetine teşekkür ederim. Babanın ismi, imzası kumpanyanın ta kütüğünde mukayyed ve mevcut olup, bu senet gayeti fazla bir temin demektir. Ne zaman sen kendinin Sîdî Osman'ın oğlu olduğunu ispat edersen kumpanya seni tanımaya mecburdur. Fakat demin de dediğim gibi senin burada kalman mümkün olamayacak. Seni Pavlos kasabasında kumpanyamızın acentesi bulunan Giovanni'nin yanına göndereceğim. Orada, ta ortalığa sükût gelinceye kadar safâ-yı hâtırla otursun. Sonra bir çaresine bakarız.

İhtiyarın bu reyini Hasan bâdî-i emrde biraz tereddüt ile telâkki eylemişti. Lâkin bir kere kendisini baba makamına koyduğu adamın, kendi muhâfaza-i hayâtı hakkında verdiği reyi reddetmek, verdiği söz ile mütenasip düşmeyeceği derkâr olmakla, derhâl bu reyini dahi kabul eyledi. Meğer ihtiyar daha o gün Hasan Mellâh'ı Pavlos'a aşıracak olan gemiyi tehyie eylemiş imiş. İkisi beraber sofraya oturarak, yedikten, içtikten sonra, nısfu'l-leyl mahalleri konağın kapısı çalınıp bu dahi Hasan'ın yüreğini hoplatmış idiyse de, gelenler bir gemi kaptanıyla üç

tayfa olduğu ve bahusus bunlar Pavlos'un emriyle gelmiş bulunduğu anlaşılınca, çocuğa yine emniyet geldi.

Pavlos, Hasan'ın ne yolda muhafaza edileceğine vesaireye dair daha gündüzden vermiş olduğu emirleri kaptana tekrar eyledi. Ve koynundan Hasan'ın Pavlos Kumpanyası azasından olduğu ve bu kumpanyaya mensup ne kadar gemi varsa kaptanlarının Hasan tarafından verilecek her türlü emre itaat etmeye mecbur oldukları ve Hasan'ın imzası bir Pavlos ile (..) iki de noktadan ibaret olarak kabul edileceği hakkında bir emirname ve sevâhilde bulunan sarrafların cümlesine umumiyet üzere hitaben miktarsız bir açık bono ve kumpanyaya mahsus damgalı evraktan bir çok da kâğıt çıkarıp, lüzumuna göre bunlara dahi müracaat edilmek için Hasan'a teslim eyledi.

Elhâsıl, Hasan Mellâh ihtiyar Pavlos'dan alacağı emirleri, teminleri aldıktan sonra kaptan ve tayfaların içine karışıp Pavlos şehrine azimet için ihtiyara veda ederek konaktan çıktı.

Yolda ne sarıklı, ne şapkalı kimseye tesadüf etmediler. Yalnız iskeleye geldikleri zaman bir karakoldan "Kimdir o?" sesi gelmiş idiyse de, bunlar hemen hareket üzere bulunan Mariano sefinesinin takımı olduklarını bildirmeleriyle, sefinenin hareketi daha gündüzden ilân edilmiş olduğu cihetle karakol dahi ses çıkarmadı.

Üçüncü Bap

Càdiz'e gece yarısı hareketleri bir muvafık rüzgâra tesadüf etmişti. Pavlos kasabası Càdiz'den zaten elli altmış mil mesafede olmakla, ertesi sabah tulû'-ı şemsle beraber Pavlos'a vasıl oldular. Geminin kaptanı ihtiyar Pavlos'dan almış olduğu emir mucibince Hasan'ı yanına alıp, birlikte sandala binerek karaya çıktılar ve doğruca Giovanni'nin mağazasına gittiler. Giovanni, Pavlos tarafından kendisine yazılan ve kaptan tarafından teslim olunan mektubu okur okumaz Hasan'ı kırk yıllık ahbabı değil, velinimet-zadesi gibi kabul eyledi. Derhâl hanesine bir adam gönderip tedârikât-ı lâzımeyi emretmekle beraber, Hasan'a hâl ve hatır sordu. Hatta vak'a-i malûme-i fecîadan dolayı teselliler dahi verdi.

Akşam olup da Hasan'ı kendi hanesine götürdüğü zaman, en evvel bir oda açıp, bu mükemmel, mefruş odanın yalnız kendisine mahsus olduğunu ve bu hanede en büyükten, en küçüğe varıncaya kadar herkes kendi hizmetini mûcib-i şeref bileceğini anlattı.

Giovanni'nin bir ihtiyar validesi ve orta yaşlı bir zevcesi ile on dokuz, yirmi yaşında, yani Hasan ile akran bir oğlu, dokuz, on yaşlarında bir kızı ve otuz beşlik bir de hemşiresi vardı ki, validesi Maria ve zevcesi Madame Giovanni ve oğlu Pedro, kızı Rozelin ve hemşiresi Julia tesmiye olunurdu. Giovanni bunların cümlesini Hasan'a takdim eyledi. Fas vak'a-i malûmesi olmuş bulunduğundan, her biri dili döndüğü bir yolda Hasan'a taziyetten geri durmadılar.

O akşam Giovanni, yeni misafiri için âdeta mükemmel bir ziyafet çekmişti.

Yediler, içtiler ve şayet misafir yorgundur diye, daha nısfu'l-leylden üç saat mukaddem Hasan'ı yalnız bırakıp, her biri yerli yerlerine çekildiler. Hâlbuki mevsim henüz gecelerin uzun olduğu mevsim olmadığından ve Hasan ise öyle birkaç deniz seyahatiyle yorulur mellâhlardan bulunmadığından, yalnız hem canı sıkılıp, hem de vehmi artıp, kendisine akran gördüğü Giovanni-zade Pedro'yu yanına çağırdı. Bu Pedro yalnızca genç değil, oldukça güzel, hele pek sevimli, tabîat-ı şi'riyye sahibi, âşık tavırlı bir çocuk idi. İspanya'da bir adamın ne kadar tabîat-ı şi'riyyesi olursa, o kadar da gitara denilen çalgı ile muzikada behresi olmak, âdeta umumî denilecek bir kaide olmakla, Hasan çocuğun bu meziyetini haber alınca gitarasını dahi getirmeyi rica eyledi.

Pedro, Hasan Mellâh kendi hanelerinde misafir kaldıkça, her emrini tamamıyla icraya pederi tarafından memur olduğu cihetle, misafir tarafından aldığı şu emri canla başla kabul eyledi ve derhâl gitarasını alıp, en güzel eş'ârını gayet tatlı besteler ile okumaya başladı.

Pedronun eş'ârı oldukça lezzetle dinlenilecek şeylerdi. Hasan ise Càdiz mektebinde fünûn-ı bahriyye ile beraber, bittabi İspanyolca'yı dahi en dakik eş'ârın bile dakayık ve gavâmızına varabilecek kadar tahsil eylemişti. Çocuğun eş'ârını kemâl-i lezzetle dinleyip, bazı beyitleri ise küllî teselli vererek, hâsılı, nısfu'l-leylden sonraya kadar Pedro ile vakit geçirdi.

Ertesi sabah erkenden Pedro yine yanına gelip, o gün için memleketin geşt ü güzârından ibaret bir meşguliyet hazırladılar. Birer hayvana binip akşama kadar memleket içinde gezmedik bir yer bırakmayarak, akşam avdetlerinde familya halkı Pavlos kasabasını nasıl bulduğuna dair Hasan'dan fikir sordular. Hasan her birine münasip cevaplar vererek, yemekten sonra vaktini Pedro ile geçirdi.

Netice-i kelâm, Pedro, Hasan için pekâlâ bir kafadar olup, gece gündüz beraber bulunurlardı ki, Hasan'ın oldukça kâmil ve fazıl bir İspanyol'dan fark edilemeyecek kadar İspanyolcayı ileri götürmesi, asıl Pedro ile bu ülfet sayesinde vuku bulmuştur.

Hasan Mellâh'ın Pavlos kasabasında müddet-i ikameti bir hafta, bir ay kadar değildir. Bir seneden de ibaret değildir. Ta korsanlar gemisine düşünceye kadar çocuk çend sene ömrünü Pavlos kasabasında geçirdi. Binaenaleyh kasaba-i mezkûrede gördüğü ahvalin cümlesini kaydetmek tafsili mucip olur. Zaten Pedro ile iki gün nasıl yaşadığına dair ber-minvâl-i muharrer vermiş olduğumuz malûmat, bu ömrün ilerisi için dahi erbâb-ı mütâlâaya bir fikr-i mahsûs verebilir. Hem ikisi de genç, bekâr, zengin, şûride-hâl olan iki delikanlının, ne yolda ömür sürecekleri zaten bedihî bir şeydir. Yalnız bu müddet-i ikamet içinde bazı ahvâl-i mühimme dahi meydana çıkmış olduğundan, ona dair biraz malûmat vermeye mecburiyet görülmüştür.

Bir akşam Hasan ve Giovanni familyası halkı cümleten yemekte iken, Hasan bu hanede, bu familya halkı beyninde geçirdiği ömrün ne kadar rahat ve lezzetli olduğundan bahisle, bu borcu nasıl ifa edeceğini bilemediği hakkında bir söz açmakla, Giovanni böyle bir fikir mutlaka fevkalâde nezaketten geleceği hususundan mukabeleye başlayarak, şu münasebetle ber-vech-i âti bir sergüzeşt hikâye eyledi:

-Efendim, biz size lüzumu veçhile riayet ve hürmette kusur ediyoruz havfındayız. Size elden geldiği kadar ettiğimiz riayet, sizi kendimize borçlu etmek için değildir. Belki size olan borcumuzu ifa etmek içindir. Ah, gerek ben, gerek Sinyor Pavlos size pek çok borçluyuz. Size değil, vakıa pederiniz Sîdî Osman'a borçluyuz. Ancak o mübarek adamın vefatıyla bu borç size intikal eyledi. Tahminen bir otuz sene oluyor ki, biz İspanyollar Melile'de toplanıp Faslılar üzerine bir hücum eylemiştik. Lâkin bu hücu-

mumuz devletçe ve resmî bir hücum olmayıp, Cardan isminde bir rahibin teşvikiyle gönüllü olarak gitmiştik. Muradımız henüz hâl-i ihtilâl içinde olan Fas'ı zapt edip, orasını dahi bir Hristiyan idaresi altına almaktı. Vakıa şimdi siz bu fikre güler ve gülmekte hak kazanırsınız da, o zamanlar Mevlâ Sîdî Muhammed'in henüz cülûs senesi olup, Fas'ta herkes birbirini boğazlamakta olduğundan, böyle bir karışıklık arasında bizim ummadığımız muvaffakıyetin husulü gerçekten memul idi. Üç bin kişi kadar toplandık. Cardan'ın kumandasıyla Melile Kalesi'ne kapanıp, aralık buldukça hücuma başladık. İspanya devleti vakıa bîtaraf bulunduysa da, el altından bize muavenetten geri durmazdı. Nihayet bir günkü hücumda Araplar kaçamak gösterdi. Biz de arkalarına düştük. Meğer bunların kumandanı sizin amcanız Sîdî Hamdân olup, firar tarzı göstermesi ise bir hud'a-i harbiyye imiş. Tamam bizi Melile'den gereği gibi ayırdıktan sonra, bir de bakalım ki arka tarafımızı beş bin kadar Arap süvarisi kuşatmış. Önümüz ise o miktardan aşağı kalmayan piyade ve süvari mahlûtu bir ordu ile doluydu. Bizi sardılar. Biz ölümü gözümüze alıp muharebeye başladıksa da, bu kadar fedakârlık dahi akçe etmedi. Âdeta Araplar her birimizin silâhını birer birer elimizden alıp, cümlemizi esir eylediler. Yirmi, otuz kişiyi birer zincire vurmuşlardı. Càdiz'deki Pavlos ile ben dahi bir ipte idik ki, aramızda yalnız bir adam vardı. Mevki-i muhârebede bir büyük ordu kurularak, cümlemiz orada idik. Fas devleti, İspanya devletiyle muhabere etmiş. İspanya devleti bizi, kendi havamıza harp eder eşkıya olmaktan başka bir nazarla tanımamış. Binaenaleyh bizi birer birer katletmeye başladılar. Aman yarabbi, o günkü hâli görenlerin aklı başından alınırdı. Cümlesi bir zincirde veya bir ipte bağlı olan yirmi neferin üzerine, ellerinde satır iki cellât hücum ederek, et kıyar gibi kıymaya başlarlar idi. Hepimiz ölümü burnumuzun dibinde gördükçe, artık ölümden de pervamız kalmayıp, yalnız aradan hangisi daha kolay ölmekte ise onlara gıpta etmeye ve hangisi biraz güçlükle can verirse, bizi onlar gibi öldürmemesi için Cenabıhakka dua etmeye başladık.

Nihayet sıra bizim diziye geldi. Yirmi beş kişi kadar vardık. Bizi iki büyük zatın karşısına getirip, orada kesmek için hazırladılar. Meğer bu zatların birisi pederiniz Sîdî Osman ve

diğeri dahi karındaşı Hamdân imiş. Bir vakit, ufak bir ahzüitadan dolayı Sîdî Osman, Pavlos'u tanırmış. Kendisini görünce yine bildi ve yanına gelip ağlamaya başladı. Onu ağlar görünce Pavlos dahi ağlamaya başladı. Pek de farkında olamadım. Bilemedim nasıl oldu. Hâsılı, ya Sîdî Osman veyahut Hamdân'ın bir işareti üzerine, bizim bağlı olduğumuz halatı kesip Pavlos'u ve badehu onun işaretiyle beni sürüden ayırarak Sîdî Osman'ın huzuruna getirdiler. Orada pederiniz "Pavlos, şu hâlde sana edeceğim iyilik seni ve dostun Giovanni'yi katilden affettirmektir." dedi. Ben bu inayete nasıl teşekkür edeceğimi bilemedim. Hemen gidip ayaklarına kapanmak istedim. Ancak Pavlos beni menederek, "Ey Sîdî Osman, senin şu anda bu esirleri kâmilen affettirmeye değil, affetmeye de iktidarın vardır. Eğer bana olan dostluğun, bunların cümlesini affetmek derecesinde ise ne âlâ. Yok, değilse, nafile beni ve refikim Giovanni'yi de affetme." dedi. Gerek Pavlos bu lâkırdıyı söylerken ve gerek söyledikten sonra cellâtlar ameliyattan el çektiler. Sîdî Osman, Sîdî Hamdan ile baş başa verip, yanlarında birkaç büyük adam daha olduğu hâlde, bir hayli konuştular. Bir de baktım ki, on, on beş kişi dizilerin içine girip herkesi ıtlak ediyorlar. İşte o gün kesilen adamın miktarı yüz elliyi tecavüz edip, hâlbuki sekiz yüzden mütecavizi kurtuldu. Bu sekiz yüz adamı ise yalnız Pavlos'un Sîdî Osman'a olan dostluğu kurtarmıştı. Başımızı kurtarıp avdet ederken Pavlos'a "Canım, bu kadar adamı affetmeyecekleri derkâr iken, sen nasıl oldu da cümlesinin affını rica ve kendi affını dahi bunların affına talik eyledin? "dedim. "Sîdî Osman'ın ulüvv-i cenâbını bilirim. Bana bir can bahşetmek lâzım gelince, birkaç bin canı dahi başkaca hediye etmekten çekinmez de, onun için rica eyledim." dedi. Bu kadar dostluğun ne zamandan beri ve nasıl olduğunu sordum. "Birkaç ufak alış verişimiz oldu." demesinden başka cevap vermedi. İhtimal ki beynlerinde daha büyük bir hâl olmuştur da, bana söylemedi. Gördünüz mü efendim? Biz sizin pederinizden bu kadar büyüklük, bu kadar ihsan görmüş olduğumuz hâlde, şimdi size ettiğimiz riayet, riayet mi sayılır?

Giovanni'nin işbu hikâyesini Hasan Mellâh'dan ziyade Giovanni'nin yetmişi geçmiş olan ihtiyar validesi kemâl-i ehemmiyyetle dinleyip "Ah oğlum, o vak'a pek fena bir vak'a

idi. Sen o zaman daha dünyada bile yoktun. Babanın ettiği inayete bütün İspanya hayran kalmıştı." dedi. Ve buna mukabil Pedro "Öyle ya, bir memlekete fuzulî hücum etmeye hakkaniyet razı olur mu? Mademki eşkıya tarzında hücum etmişler, Faslılar cümlesini kılıçtan geçirseler haklı idiler. Şu hâlde dahi bir tabur eşkıyayı affettirmek, elbette bütün İspanya'yı değil, bütün âlemi hayran bırakacak bir inayettir." dedi.

Bu hikâyenin Hasan Mellâh'ı memnun edeceği derkârdır. Ancak Hasan hikâye-i mesrûde üzerine galeyan eden necabet kanının icabınca, asla renk vermeyip, güya büyükler için bu kabil büyüklükler çok görülmek icap etmeyeceğini hâl ve tavrıyla ima ve işrâb eyledi.

Giovanni'nin ber-minvâl-i muharrer hikâyeyi irat etmesi üzerinden bir hayli müddet geçmiş idi. Yine bir akşam yemekten sonra familyaca salonda otururlarken, kumpanyanın hâlinden ve hissedarlardan bahis açılmış ve Giovanni bir büyük levha getirip, üzerinde bulunan beş tasviri Hasan'ın nazargâh-ı temâşâsına koymuştu. Bîçare çocuk bu resimler içinde en evvel merhum pederini tanıyıp, bir âh-ı serd çektiği sırada, resmi mütebessim bir yolda alınmış olan ihtiyar Pavlos'un nice hayırhahlıklar vadeder çehresini görünce, bir babası vefat etmiş ise diğerinin berhayat olmasına intikal ile müteselli oldu. Meğer bu levha Pavlos Kumpanyası'nı teşkil eden beş zatın tasvirini cami imiş. Hasan Portekiz kıyafetli ve orta yaşlı iki adamın dahi resmini şöyle bir gözden geçirip nazarıdikkatini henüz tüysüz tüssüz olan ve levhanın kenar tarafına resmedilmiş bulunan bir genç çocuğa dikti ve bu çocuğun kim olduğunu Giovanni'ye sual eyledi. Giovanni ise bunun Dominico Badia isminde bir çocuk olduğundan bahisle, Birinci Kitap'ın dördüncü babında Pavlos'un gerek tahsili ve gerek çevirdiği fırıldaklara dair bizim kariîn-i kirâma vermiş olduğumuz malûmatı kâmilen Hasan'a nakil ve rivayet eyledi. Şu kadar var ki, biz orada Pavlos'un, Fas'ta görmüş olduğu işleri biraz tez geçmiş olduğumuz hâlde, Giovanni işin bu cihetini dahi izah ve tafsil eyledi. Dedi ki:

-Bu çocuk hakkında verdiğim malûmata galiba inanacağınız gelmiyor. Vakıa, inanılacak gibi de değildir. Lâkin sizi inanıp inanmamakta muhtar bırakarak, şunu da hikâye edeceğim. Her ne kadar bu hikâye biraz acayipçe görünecek ise de keyfiyeti

saklamayıp söylemek benim için bir borç demektir. Çünkü Dominico Badia bugün kumpanyamızın beşinci hissedarı ise siz üçüncü hissedarı, yani üçüncü derecede velinimetim olduğunuz gibi, pederinize ne kadar borçlu olduğumu size vaktiyle anlatmıştım. Hem, ne hacet, bizi ticaret menfaati bu habisin maiyetine atmış ise de insaniyet vazifesi, hatta beni ondan intikama bile mecbur eder. Efendim, bilmiş olunuz ki Fas'ta çıkan isyanın en büyük sebeplerinden birisi dahi budur. Bundan bir sene kadar evvel Fas'a gitmiş ve zaten ihtilâle müstait bulunan mutaassıpları kışkırtmaya başlamış idi. Habis sizden iyi Arapça bilir. Hatta mutaassıp Arapları daha iyi kandırmak için, güya Hristiyanlığı terk ederek Müslüman dahi olmuştu. Pederiniz onu bir gün huzuruna çağırdı. Zaten ikisi bir kumpanya hissedarı olduklarından bahisle, böyle politika işleriyle uğraşmamasını tavsiye eyledi. Hâlbuki piçin doğrudan doğruya pederiniz aleyhinde de suikastı varmış. Aklınca emlâklarınızı Yakub el Deca' üzerine çevirtip, Pavlos Kumpanyası'ndaki sermayesini dahi kendisi zapt edecekmiş.

Hasan Mellâh-Babamı öldürdükten sonra öyle değil mi?

Giovanni-Söylemeye dilim varmıyor ya? Bu hâli pederiniz de anladı. O hâlde dahi yine huzuruna çağırtıp mertçe nasihatlar vermekten geri durmadı. Habis bir türlü bildiğinden şaşmayıp, tamam bizzat babanız aleyhinde olmak üzere Yakub el Deca' ile birleşti. Konağınıza hücum etti. Dahasını ister misiniz? Gözümle görmedim ama, vak'adan sonra Fas'tan gelenlerin haber verişlerine göre pederinizi eliyle vuran budur. Yakub el Deca' pederiniz vefat ettikten sonra başını kesmiş!

Hasan-Vay kâfir vay! Sonra?

Giovanni-Sonrası mı? Vak'a üstünden on gün geçmedi. Bunların dahi fırkası aleyhine diğer bir fırka kalktı. Bunlar dahi Yakub el Deca' ile beraber İspanya taraflarına kaçtılar.

Hasan-Anladım, Pavlos'un konağına beni aramaya gelmişlerdi.

Giovanni-Öyle ya, öyle ya! Lâkin Pavlos'dan alacağını Giovanni aldı. Hiç Sinyor Pavlos kumpanyamızın yirmi seneden beri ikmaline çalıştığı namusunu ayaklar altına alıp da, âleme karşı rezil mi olur? Bizim kumpanya eşkıya kumpanyası mı? "Ben senin zatını tanımam, bana yalnız bir ismin lâzımdır. Sîdî

Osman şehit olduysa yerine oğlunun ismini yazdık." cevabını verdi.

Hasan-Vay, demek oluyor ki bizi kaydırmayı teklif eyledi ha?

Giovanni-Hay hay ! Lâkin avuçlarını yalasın! Hem onu Sinyor Pavlos bir tutuş tuttu ki kımıldanmaya mecal bırakmadı. Malûm a! Kendisi İspanya toprağında Dominico Badia namıyla yaşayamaz. Eğer sizin aleyhinizdeki fikrinden vazgeçmeyecek olursa, kendisini hükûmete haber vereceğini bile söyledi. Onun için şimdi ismini değiştirip kumpanya ismini taşıyor ve kendisini herkese Pavlos tanıttırıp hatta İngiliz lordları gibi satın aldığı âlâ bir kotra ile öteye, beriye gidip seyahat ediyor.

İşte Giovanni bizim mahut Pavlos hakkında Hasan'a şu malûmatı vermekle, Hasan daha o zaman Pavlos'dan intikama bihakkın karar vermişti. Çi-fâide ki kitâb-ı sâliste görüldüğü veçhile intikam alamadıktan başka, babasının canını alan o hınzır kendi cananını dahi kapıp gitmiştir.

Dördüncü Bap

Hasan Mellâh, Pavlos kasabasında çend sene oturup, tamam Fas tarafında sükût ve sükûnet yerleştikten sonra Pavlos namını alan Dominico Badia'nın intikamını sonraya bırakarak, en evvel Yakub el Deca' ile kozunu pey etmek arzusuna düşmüştü. Bunun için Giovanni'den şifahen istimzaç eylediği gibi, Càdiz'de Pavlos'a dahi mektup yazarak reyini sormuştu. İkisi dahi muvafakat yüzü göstermediler. Ancak Hasan bir türlü arzusunu yenemeyerek, bir gün kendi kumpanyaları sefâininden Càdiz'e giden bir gemiye binip Sinyor Pavlos'a vardı. Onunla dahi şifahen istifsara başladı.

Pavlos-Oğlum, vakıa Fas'ta daha bir hayli emlâkınız var ki Yakub el Deca' zapt eylemiş. Fakat hınzır herif Fas padişahına çattı. Sana bir fenalık ettirmek elindedir.

Hasan-Beni yakalayabilirse elinden geleni ardına koymasın.

Pavlos-Evet biliyorum ki, akıllısın, zekisin, lâkin bu gibi işlerin recülü değilsin. Beni dinle de gitme. Elindeki sermaye seni besledikten başka, günden güne büyümektedir bile...

Hasan-Nazarımda intikamı o kadar büyülttüm ki, gözlerim intikam kanından başka bir şey görmüyor. Rüyada her gece babamı görmekteyim. Kellesi koltuğunda benden kanını dava ediyor.

Pavlos-Bunlar vehimden ibaret şeylerdir. Eğer benden babaca nasihat istiyorsan, ben gitme diyorum. Gittiğin hâlde de mâni olamam.

Hasan ihtiyardan mümkün değil, muvafakat cevabını alamadı. Fakat sevdâ-yı intikamdan da mümkün değil, bir türlü vazgeçmedi. Bir, iki gün daha Pavlos'un yanında misafir kaldıktan sonra som sırma içinde bir kat Fas rubası tedarik ederek, kıyafetini yine Müslüman kıyafetine bittebdil Tanca'ya ve oradan âlâ bir at mubayaasıyla Fas'a vardı.

Doğruca bir hana indi. O gece bir handa misafir kalarak, ertesi sabah pederinin konağına gitti. Dairenin debdebe ve dârâtı pederi zamanından pek çok ziyade idi. Kapıcıya Yakub el Deca"nın orada olup olmadığını sordu.

Ancak "Sîdî" diye Yakub'un ismini anmadığı cihetle kapıcıdan bir âlâ tekdir yedi. O zamana kadar Hasan Mellâh yüreğinde bir mahzuniyet hissetmiş ise de, o da bu mahzuniyet idi. Çünkü Yakub el Deca' pederinin soytarısı olup, hatta "Deca! Deca!" diye garip bir yolda çaylak gibi öttüğünden "el Deca" lâkabını almıştı. Şimdi böyle bir adama Sîdî lâkabı vermemiş olduğundan dolayı konak kapıcısı gibi bir heriften tekdir yemesi, elbette ziyadece teessürünü mucip olabilir.

Bîçare çocuk konağa girip girmemekte mütehayyir kalarak oralarda gezinirken, konak kapısından bir kalabalığın çıkmakta olduğunu görünce, o tarafa dikkatlice baktı. Yakub el Deca' sırmalar içine gark olmuş olduğu hâlde, âlâ bir ata binmiş ve oralarda bulunanlardan anladığına göre serây-ı şâhîye musahiplik hizmetini ifa etmeye gitmekte bulunmuştu. Hasan, merkumun mağrurâne tavrını görünce derunî bir ah eyledi. Hele pederi zamanından beri her sabah sadaka almaya alışarak, merhumun şehadeti gününden beri her gün defeyledikleri hâlde, hâlâ ümitlerini kesememekte bulunan beş, on kadar dilenciyi görünce Yakub el Deca' "Canım, şu gelenleri niçin kovmazsınız? Her gün beni taciz ediyorlar." diye mel'unâne bir tavırla fukarayı rencide etmesi Hasan'a bütün bütün dert koydu. Yakub çıkıp gittikten sonra

arkası sıra yine mükellef bir ata binmiş olduğu hâlde Dominico Badia nâm-ı diger Pavlos'un dahi konaktan çıktığını gördü. Vakıa, Hasan o zamana kadar henüz Pavlos'u görmüş tanımış değildi. Ancak Giovanni yanında görmüş olduğu resmi lâyıkıyla ezberlemiş olduğundan, habisi gördüğü anda tanıdı.

Hasan o gün memleketi arîz ve amîk gezerek, vaktiyle cumadan cumaya konağa gelip babasının eteğini öperek, birkaç iltifata mazhar olmayı nimet bilen bazı zevatı gördü. Her birini gördükçe bir başka yolda teessür ederdi. En garibi şurası ki, kendi familyasının azası hayli kalabalık olduğu hâlde bunlardan bir kimseye rast gelmezdi. Nasıl rast gelsin ki, en çoğu isyan hengâmında mazlûmen şehit edilmiş ve kalanları dahi başlarını alıp birer tarafa savuşmuş idi.

Şehrin her tarafını gezip ahvali gözden geçirdikten sonra akşam üzeri misafir olduğu hana geldi ve akşama ne yemek istediğini suale gelen hancıya, ne yemek olursa olsun kabul edeceğini beyan eyledikten sonra, herif ile ber-vech-i âti muhavereye başladı.

Hasan-Sen kaç seneden beri buradasın?

Hancı-Kaç seneden beri anamdan doğmuş isem, o kadar seneden beri buradayım.

Hasan-Demek oluyor ki buralısın?

Hancı-Evet efendim, öyle demek.

Hasan-Burada bir Yakub el Deca' varmış bilir misin?

Hancı-Birkaç seneye kadar bilmezdik, birkaç seneden beri öğrendik.

Hasan-Lâkin sen ne tuhaf bir adamsın. Her lâkırdına insanın güleceği geliyor.

Hancı-Ağlayacağı gelmesin de güleceği gelsin, zararı yok.

Hasan-Ee, Yakub el Deca' nasıl bir adamdır, kibardan bir şey midir?

Hancı-Eğer kibarlık zenginlikten, zenginlik de can kıymaktan ibaret ise kibardır.

Hasan-Ne demek, sen âdeta kinayeli lâkırdı söylemeye başladın ya!

Hancı-Kinayesi, filânı yok. Herif Sîdî Osman'ın soytarısı iken, zavallı adamcağızın hanümanını berbat edip, şimdi kendi karşısında birtakım soytarılar taklak atmakta ve efendimiz pek kibar olduğundan atılan taklakları beğenmedikçe derkâr olan maharetine mebni kendisi tashih etmektedir.

Herifin şu son lâkırdısına dahi ihtimal ki gülmek mümkündü. Lâkin bu lâkırdı Hasan'a pek fena tesir eylediğinden çocuğa tebessüm hâli vaki olmadı. Derunî bir ah edip, yine sözünde devam eyledi

Hasan-Sîdî Osman için zavallı diyorsun, bu adam kimdir? Ben onu bilmiyorum.

Hancı-Bilinecek bir adam vardı, siz onu bilmiyorsunuz. Zavallıdır zahir. Herif dünyada melek gibi adam iken, şeytanların bile lâyık olmadığı bir denaetle katledildi.

Hasan-Kim katletti?

Hancı-Yakub el Deca', kendi soytarısı.

Hasan-Acayip, öyleyse Yakub kısas edildi mi?

Hancı-Gördünüz mü bir kere, işte siz tuhaf söylüyorsunuz. Bir adam Fas padişahının has soytarısı olur da, kısas edilir mi?

Hasan-Öyleyse kendisini herkes seviyor demek.

Hancı-Onu bilmem. Yusuf Nişâr'dan sormalı.

İşte bu Yusuf Nişâr ismi, Hasan'ın kanını başına sıçratacak bir isimdi. Bu ismi işitir işitmez bir kere benzi atıp, yine derhâl kendisini toplayarak sözünde devam eyledi.

Hasan-Bu Yusuf Nişâr kim oluyor?

Hancı-Yusuf Nişar, demin dediğim Sîdî Osman'ın emektarlarından birisidir. Osman'ı bu Yakub el Deca' katleylediği zaman Yusuf Nişâr ile bir de Sîdî Osman'ın kardaşı Sîdî Hamdân'ın, adı pek hatırıma gelmiyor fakat İspanyol bir uşağı Yakub'dan intikama kalkıştılar. Fakat bir iş beceremediler Yakub bunların ikisini de yakalayıp kafalarını kesmeye hazırlanmıştı. Nasılsa Sîdî Osman'ın eski bendelerinden bir adam kendilerini kurtardı. Yani Yakub'un hapsinden kaçırdı.

Sîdî Hamdân'ın uşağı olan İspanyol'un ismini hancı bilmediği cihetle, Hasan'a haber verememiş idiyse de, biz bu hikâyenin muharriri olmak sıfatıyla erbâb-ı mütâlâaya haber verebili-

riz ki, mezkûr İspanyol Hasan Mellâh'ın haydutlar gemisinde tesadüf etmiş olduğu Alonzo'dur. Hoş, ihtimal ki bunu Hasan da bilir ya? Yusuf Nişâr'ı mutlaka bilir. Çünkü Yusuf Nişâr, Hasan'ın kundağını kucağında gezdirip, büyüdüğü zaman dahi dizleri üzerinden indirmediği bir adamdır. Hasan hancıyı istintakta devam eyledi.

Hasan-Bu iki intikamcı kaçtılar ha?

Hancı-Hayır kaçamadılar, onları kaçırdılar.

Hasan-Neyse, şimdi acaba bu Yakub el Deca'nın merkum Yusuf Nişâr gibi başka dostları daha yok mudur?

Hancı-Vallahi pek bilemem. Lâkin şimdi zaptiyelik etmekte bulunan Akrep isminde bir herif vardır ki, o da Sîdî Osman'ın bendegânındandır. Sîdî Osman bendegânı, efendilerinden gördükleri nihayetsiz nimetin hakkı olarak mutlaka intikam sevdasında olacaklarını kestirebilirim. Hem bizim nemize lâzım? Artık bu lâkırdıyı bırakalım, şayet bir işiten olursa belâsını çekeriz.

Hancı şu son lâkırdısıyla gösterdiği ihtiyatı, en evvel göstermek lâzımdı. Lâkin herif feleğe bel bükmez azadegândan bulunduğu için, ta akrebin ismini verinceye kadar bu ihtiyata lüzum görmeyip, ondan sonra kimbilir ne gibi mülâhazattan dolayı lâkırdının önünü kapattı.

Hasan bu Akrep'in kim olduğunu ve pederine ne kadar muhabbetli kölelerden bulunduğunu bildiği cihetle, onun ismini almaktan derecesiz memnun olmuştu. O geceyi bu hâl ile geçirdi. Ertesi sabah bâb-ı hükûmete gidip sora sora Akrep'i buldu. Hatta Akrep'e kendisini tanıttırmaya dahi lüzum kalmadı. Herif velinimet-zadesini derhâl tanıyıp gözleri yaş ile dolduğu hâlde bir kenara çekerek, ne cesaretle oraya gelmiş olduğundan bahse kalkıştı. Hasan nasıl bir karar ile geldiğine dair pek muhtasar bir fikir verip, Akrep'i o akşam hana davet eyledi.

Bunlar handa yiyip içtikten sonra Hasan, Yakub el Deca'da olan hakk-ı pederi başka türlü almak mümkün olamayacağından bahisle, şer'an ve örfen hakkı olan kısası kendisi almak lâzım olduğunu ve bu yolda ise en sadık bendegânın muavenetine muhtaç bulunduğunu anlattı. Hâlbuki Akrep'i intikama sevk için bu kadar mukaddimâta hacet dahi yoktu. Herif velinimetinin

katilleri aleyhine diş bilemekte olduğu için Hasan'ın teklifini derhâl kabul eyledi. Bunlar o gece umûr-ı müteşebbiseyi ne suretle icra edeceklerini konuştular, kararlaştırdılar. Ertesi günü yine birbiriyle buluşup müzakereyi tekrar ederek, o akşam dahi handa birlikte taam eylediler. Hasan adam öldürmek için iktiza eden edevatı daha gündüzden tedarik eylemişti. Akrep ise zaptiye bulunmak hasebiyle, zaten müsellâh olmakla gurûb-ı şemsden üç saat kadar sonra ikisi birlikte kalkıp sokağa çıktılar.

Beşinci Bap

Yakub el Deca' gibi bir herifin düşmanları düşman oldukları misillü, dost zanneylediği adamların dahi böyle kolaylıkla ele geçirmiş olduğu bir servetin gıbta-keşleri olacağı, edna mülâhaza ile malûm olur. Binaenaleyh Yakub emniyyet-i cânını ikmal etmek için memleketin subaşısı, yani zaptiye memuru olan zata emir vererek, her gece şehir içinde dolaşmak için çıkarılan üç kol zaptiyenin bir kolunu, sabaha kadar kendi konağı etrafında gezdirir ve dolaştırırdı.

Akrep ile Hasan Mellâh konak civarına kadar geldiler. Bir çeşme başında durup etrafa kulak verdiler. Koldan ses seda yoktu. Hasan Mellâh hemen ileriye gidilmesini rey eyledi. Akrep ise koldan bir haber almayınca ileriye varılmamasını iltizam etti. Bunlar şu muhaveredeyken sokağın alt başından silâh şakırtıları ve ayak patırtıları işitilip, kol geçmekte olduğu anlaşıldı. Bunlar, kol geçer geçmez sıkıca yürüyerek kola yaklaştılar ve kırk elli adım kadar arkaları sıra gidip, tamam kolun hangi sokaklardan dolaşarak konağı tavaf edeceklerini anladıktan sonra gerisine geri avdetle, doğru Yakub el Deca'nın kapısına gelip çaldılar. Kapıcı kapıyı açıp içeriye bir zaptiye ile som sırma içinde bir zat girdiğini ve kendi rivayetlerine göre bunların şah tarafından geldiğini anlayınca, yukarıya, divanhaneye kadar çıkmalarına mümanaat etmedi.

Hasan, kapıcının kendisini tanımasından pek korkmuş idi. Ancak herif ihtiyar ve bunak bir şey olduğu için iki gün evvel gelen bir adamı gece hâliyle tanımadı.

Akrep ile Hasan yukarıya çıktılar. Yakub henüz haremine girmeyip pek sevdiği dostu Dominico Badia, yani mahut Pavlos ile oturmuş, satranç oynarlardı. Akrep, Hasan'a "Sen dur! Beni

ve bahusus kendini muhafaza et." diyü kulağına fis geçip odanın kapısına doğru doğruldu ve kapı önünde bulunan uşaklara Hasan'ın şah tarafından gelip Yakub huzuruna gideceğini ve fakat bunun için evvela Yakub'dan istizan edilmesini söyledi.

Uşak huzûr-ı Yakub'a girerken zabtiye Akrep dahi arkası sıra sokulmuştu. Uşak, tamam istizan edip de gelenleri huzura sokmak için gerisine döner dönmez, omuzu üzerinde şimşek gibi bir ateş parlayarak kıyamet gibi bir şey patladığını görünce, dizleri üzerine yığılıp kalmıştı. İlk tabancayı müteakip Akrep bir tabanca daha atıp taşradan uşaklar hücum ederken kendisi dahi taşra fırlamak azmine müsâraat gösterdi. Bu aralık Hasan dahi hançerini çekip hücum etmişse de, bîçare Akrep'in oda kapısı eşiğinde lâşesini gördü.

Uşaklar artık kâlıb-ı bî–rûh kalmış olan Akrep'i hâlâ hançerler idiler. "Ne yapıyorsunuz Yakub el Deca' için bu kasıt emr-i sultân ile vuku buldu. Ben saray tarfından gelmişim." demesiyle, bu "emr-i sultân" ve "saray" sözleri uşaklara bir perişanlık verdi. Hasan ise oda içine göz gezdirip Yakub'un mum iskemlesi üzerine lâşesi tekerlenmiş olduğunu görmüştü. Bu telâş arasında ve fakat hançeri elinde olarak merdivenden indi. Akrep için ağlayarak kapıdan çıkıp, güya serây-ı sultânîye avdet ediyormuşcasına, ferih ve fahur hana avdet eyledi.

Hasan için o gece şehirden çıkmak vacipti. Ancak hancıya vesaireye bir sû-i fikr vermemek için telâş göstermedi. Kendisi yatağında yatmakta olsun, o gece Yakub el Deca'nın uşakları efendilerinin başını kendi elleriyle kesip, güya saraydan gelen memur işin bu cihetini unutmuş da onlar ifa ediyorlarmış gibi bervech-i usûl bir tabağa koyarak saraya götürdüler. Bir de sarayın büyük memurları tarafından Yakub el Deca' hakkında öyle bir emir verilmediği beyan edilince herkese bir taaccüp arız olup, fakat bazı sür'at-i intikal erbabı kazaen vurulan zaptiyeyi bilmuâyene ve o gün merkumun kim ile görüştüğünü bittedkik, üstü başı temiz ve bir handa misafir sabîhü'l-vech bir adam ile görüştüğünü haber almalarıyla ve Yakub el Deca'nın uşakları dahi merkum zaptiyenin, yine bu adamla konağa gelmiş olduğunu dermeyan etmeleriyle, hemen hanları taharriye adamlar çıkardılar. Bir adam dahi Hasan'ın ikamet eylediği hana gelmiş ve hancıyı uykudan kaldırıp misafirîni ve misafirler içinde filân

kıbâlde bir adam olup olmadığını sormuştu. Gece yarısı uyku sersemliğiyle hancıya meram anlatmak pek güç oldu. Bereket versin ki güç oldu. Zira hancı "Ne istersiniz? Kimi istersiniz, niçin istersiniz?" diye sözü uzatması cihetiyle gelen adam Yakub el Deca'nın hile ile vurulduğuna varıncaya kadar izahat vermeye mecbur olunca, hancı Hasan'ın mukaddema Yakub hakkında sormuş olduğu suallerden işi anlamış ve hâlbuki o dahi Yakub'un velinimeti demek olan Sîdî Osman'ı şekavet tarzında idam ederek malıyla kibarlaşmış olmasına patlayıp yanan erbâb-ı hasedden bulunmuş olduğu cihetle "Bizim hana öyle adam gelmez. Burada öyle adam yoktur." diye bir türlü kapıyı açmamıştı.

Gelen memuru ol suretle defettikten sonra, hemen Hasan'ın yanına gidip "Çok söz söylemeye hacet yok. Hayvanınızı hazırlamaya gidiyorum. Borcunuz tahminen dört talere baliğ oldu. Bir yandan paraları veriniz, bir yandan kaçıp başınızı kurtarmaya bakınız. Zira işi anladım ki memleketi bir belâdan kurtardığınız için memnun da kaldık." dedi. Ve Hasan mukabeleten tebessümden başka bir hâl göstermeyip, herifin hizmeti mükâfatı olarak beş on altın ita ve atına râkiben, han kapısından huruç eylemişti.

Meğer gelen adam han kapısından defolduğu zaman hükûmete gidip, filân handa şüphesi var ise de hancıya kapıyı açtıramadığını söylemiş ve iktizasına göre sûret-i cebriyyeye dahi müracaat edilmek için yanına beş on adam katılarak tekrar gönderilmiş imiş. Hasan kapıdan çıkarken gelen adamlara tesadüf eyledi ve içlerinden birisi o gün Hasan'ı müteveffa Akrep ile beraber gördüğü cihetle tanıyarak "İşte aradığımız adam budur!" demesiyle beraber zaptiyeler silâha sarıldı. Bir iyisi ki memleket içinde idi. Hasan asla telâş göstermeyip ve vakit dahi kaybetmeyip atı üzengileyerek arkasından silâhlar patlamış olduğu zaman, o dahi sokağı dönmüş bulundu.

Biz fikrimizi Hasan ile beraber şehirden çıkardığımız için Hasan'dan sonra hancıya ne yaptıklarını bilemeyiz. Bildiğimiz şey şu ki Hasan hâric-i şehre fırladığı zaman, eğer Tanca yolunu tutmuş olsa arkasından takip eyledikleri surette mutlaka kendisinin Tanca'ya müteveccihen firar edeceğini hükümle Melile tarafına tevcîh-i 'inân eylemişti. Vakıa Hasan'ın bu hesabı pek akilâne bir hesaptı. Ancak keyfiyet Fas padişahına aksedip de takibe adam çıkarılması kararlaştığı zaman bu sû-i şübhe, ya

Tanca, ya Melile veyahut çöl tarafına yani Urban içine kaçacağı dahi hesap edilmiş olduğundan şu üç cihete üç kol çıkarmışlardı.

Takibe çıkan atlılar Hasan'dan ferah ferah bir buçuk saat sonra ancak çıkabilmişlerdi. Fakat Hasan hayvanı pek zorlar ise şayet hayvanın da yoldan kalacağı hesabıyla dörtleme gitmekte bulunmasından ve takibe çıkanlar ise yanlarında bulunan yedek hayvanlarına dahi güvenerek alabildiklerine sürdüklerinden, Hasan, her beş on dakikada bir arkasına baktığı gibi, öğle vakitlerinde yine bakınca bir saat kadar mesafeden bir kaç atlı tozu belirmekte olduğunu gördü ve bunların kendisini takibe gelenler olmamak ihtimali dahi vârid-i hâtırı olmuş idiyse de, şayet takipçiler ise yakayı ele vermemek için hayvanı mahmuzlayıp o dahi sür'ati arttırdı.

Hasan hayvanın o kadar sür'atiyle bir saat kadar gittikten sonra arkasına bakarak evvelki gördüğü tozlardan eser göremeyince "Mutlaka beni takibe gelenler değil, âdeta yolcularmış." diye hem müsterih olmuş, hem de hayvanın yolunu yine kesmişti. Lâkin bir çeyrek kadar sonra tozlar değil, atlılar bile daha yakından takibe gelmekte bulunduklarını anlayarak artık var vaktiyle firara başladı. Bu defa dahi süvarileri gözden kaybettiyse de, sür'atini bozmayıp bir müddet daha devam eyledi.

Vakıa altındaki hayvan cins idi. Lâkin bu kadar sür'ate cins hayvan dahi tahammül edemeyerek bîçare hayvan izhâr-ı acze başladı. Eğer gündüz devam etmiş olaydı ihtimal ki Hasan yakayı ele verirdi. Bir iyisi ki akşam takarrüp edip biraz sonra dahi ortalık karardığından zalâm-ı leyl ile yâr u ağyâr gözünden pinhân oldu.

Esnâ-yı firârda çocuğun gönlünden geçenleri burada tasvir etmek pek de mümkün değildir. Zira yakayı ele verdiği hâlde başına gelecek ukubeti düşündü ki kendini kaybetmek derecelerine gelirdi. Böyle bir hâlde bulunan bir çocuğun yüreğinden neler geçmez ki, hatta kaydı mümkün olabilsin?

Saat üçten sonraydı ki Hasan artık hayvanda tâb u tâkat kesilmiş olduğunu görerek indi ve hayvanı yedeğine alarak yavaş yavaş yürümeye başladı. Yarım saat kadar bu suretle yürüdü. Bir de bu aralık pek yakın yerden dörtnala giden atların ayak patırtılarını işitmesin mi? Dondu kaldı, atlılar geldiler çattılar. "Gitse gitse Melile'ye gider, ona da dört beş saatlik

mesafe kaldı. Haydi sürelim." yollu birkaç ses dahi işiterek bütün bütün aklı başından gitmişti.!

Çok şükür Cenabıhakka ki, gece karanlığı cihetiyle herifler Hasan'ı göremediler. Hasan bunların tuttukları istikamete dikkat ederek, o istikametin doğruca Melile'ye varacağını anladıktan sonra kendisi biraz daha sağ tarafına tebdîl-i istikamet ederek Melile'nin alt tarafından sahili bulmak azmine düştü.

Herifler tamam uzaklaştıktan sonra Hasan daha ziyade bir istirahatle mâşiyen yoluna devam eyledi. Bu suretle gide gide, ta sabaha kadar gitti. Açlık ve uykusuzluk canına kâr eylemişti. Lâkin artık arkasından takip edip duran belâdan kurtulmuş olduğu emniyeti, yine yolda devam etmeye kuvvet verirdi.

Meğer Melile tarafına giden herifler birkaç saat sonra oraya varmışlar. Derhâl edilmesi mümkün olan tahkikatı edip Hasan'ın oraya gelmemiş olduğunu anladıktan sonra, içlerinden birisi şayet ertesi gün gelirse hemen vâzife-i memûresini ifa etmek üzere Melile'de kalıp, diğerleri dahi Melile'nin alt tarafında bulunduğunu yukarıda mahall-i mahsûsunda haber vermiş olduğumuz liman tarafına teveccüh eylemişler. Zira o limanda yaz kış bazı gemilerin eksik olmayacağı memul idi.

Tamam sabah olarak güneş dahi henüz kış güneşi olmak üzere mahzun mahzun tulû eylemişti. Hasan artık oldukça dinlenmiş ve yalnız açlık ıstırabını çekmekte bulunmuş olan hayvanın üzerine binip eştirmekte bulunmuştu. Bir de bu kere sol cihetten ayrılmayan gözleri uzaktan uzağa birbirini vely eden sekiz on atlıya ilişmesin mi? Bunları derhâl tanıdı. Kendisi dahi hayvanı dörnala kaldırdı. Hayvan ilk hızıyla yıldırım gibi giderek Hasan atlıları yine gözden kaybeylemişti. Ancak bu defa sür'atine asla halel vermedi. Gitti, gitti, uzaktan bir sâha-i dil-küşâ olarak enzârı tezyin eden deniz Hasan'a daha ziyade kuvvet-i kalb vererek, hele liman içinde bir de ufak gemi görünce bütün bütün gayreti artıp, hayvanın olanca sür'atini bezl ederdi. Zira mezkûr geminin Pavlos Kumpanyası'na ait sefâinden olduğunu dahi ümit etmek Hasan için derkâr idi.

İşte bu sür'atle giderken tamam sâhil-i bahre varınca, deniz çalkantısından hâsıl olma iki buçuk, üç arşın irtifaında yardan aşağı hayvanıyla beraber tekerlendiği ve kendisi hayvanın altında kaldığı cihetle, zavallı çocuk kendisinden geçip gitmiş ve

bu baygınlıktan gözlerini açtığı zaman dahi kendisini korsan sefinesinde bulmuştu.

(intihâ-yı kitâb-ı râbi)

Beşinci Kitap

Birinci Bap

Bundan evvelki kitapta biz Hasan Mellâh'ın Fas sergüzeştini yazarken, bîçare çocuk nerede ve ne hâldeydi hatırınızda tutuyor musunuz? Pavlos haini canını almaktan daha beter demek olan cananını kapıp vüs'at-i âfâkını medd-i nazar-ı istilâdan âciz bulunan bir deniz üzerine çıkmış olduğu cihetle Hasan dahi arkasından takiben deniz üzerine çıkmış ve fakat ne tarafa gideceğini bilemeyerek bir hayret içinde kalmıştı. Hele bu aralık bir an oldu ki, Hasan hayretle beraber bir ye's-i nevmîdînin dahi etrafını almış olduğunu gördü. Zira ta denize çıkıncaya kadar asla hatırına gelmemiş olduğu hâlde denize çıktıktan sonra Pavlos'un şayet Cuzella'yı denize çıkarmayıp, ya memleket içinde saklamış veyahut karada bir yere götürmüş olması ihtimali hatırına vürut eyledi. Hasan'ın hâl ve mevkiinde bulunan bir adam için bu ihtimal yeis ve nevmîdî verecek bir ihtimal değil midir? Hele çok şükür ki Pavlos'un İspanya devletince ele geçtiği anda ceza edilecek bir adam olması dahi fi'l-hâl hatırına gelerek, ortada şöyle bir mâni varken merkumun denizden başka kendisine bir câyı emân bulamayacağına hükmederek, çocuk biraz teselli buldu. Hatta Hasan takip ettiğine behemehâl yetişmek suretini bulmak için hayretini dahi def'e çalışarak bu sureti mütalâaya başladı. Buldu mu?

Kat'iyen bulamadıysa da yakîn olsun hâsıl eyledi. O gece esen rüzgâr cenûb-ı garbî rüzgârı olduğundan hasmı şayet, Fransa sevâhiline daha evvel varılabileceği hesabıyla bu rüzgârı pupaya alarak o tarafa tevcîh-i sükkân-ı azîmet eylemiştir diye rüzgârı pupasına alıp şimâl-i şarkîye doğru dümen doğrulttu.

Elindeki gemi fena bir gemi olmadığı cihetle yıldırım gibi gider idiyse de, Hasan'ın içi içine sığmadığı cihetle güverte üzerinde bir aşağı, beş yukarı gezinerek o kadar göğüsler geçirir, o kadar şiddetli soluklar alırdı ki, görenler güya nefesini dahi yelkenlere doldurup geminin bir kat daha sür'atine çalışır zannederdi.

Bu sür'atle sabaha kadar yolda devam eyledi. Ancak sabah vakti tulû'-i şemsle beraber rüzgâr düşüp, ba'de't-tulû' bir daha evvelki şiddetini bulamayınca, Hasan'ın yeisi yine baş gösterdi. Kâh önünde giden hasmının dahi havasını kaybederek sür'at-i firarı azalmış olacağını hesapla yüreğine ümit ve itminan vermeye çalışırdı, kâh eğer hasmı akşam üzeri hareket etmiş ise şimdiye kadar Fransa sevâhilini bulmuş olacağı hesabıyla yeisini arttırdıkça arttırırdı. Rüzgâr ise gittikçe düşmeye başladı. Düştü düştü, nihayet öğle vakitleri bütün bütün düşmek şöyle dursun, bir ince şimal rüzgârı dahi esmeye başladı ki, Hasanın ümidini bütün bütün bu rüzgâr kesti.

Ol saatte Hasan, Korsika adasının garp ciheti adalarını görürdü. Esen rüzgâr ile ileriye gidilmek mümkün olduğunu görünce ve hiç olmazsa Korsika'ya yanaşılması hakkında geminin ikinci kaptanı tarafından dahi tavsiyeler alınca şark cihetine alabanda edip, geminin iskele tarafından gelen ince rüzgârla üç saat sonra Ajaccio Körfezi içine girdi.

Ajaccio dediğimiz mahal Korsika adasının merkez vilâyetidir. Gemi limanda demir atmak ve sair hizmetleri yapmak ile meşgul iken, Hasan Mellâh birinci kamaraya inip, ayağına lâcivert kadifeden mamul dar bir pantolon ve üzerine yine dar mintan ve beline ipekli bir kırmızı kuşak ve ayağına güzel bir çift çizme ve başına İspanyolkârî bir sivri şapka uydurarak kısa ve hafif bir İspanyol şinelini dahi omuzlarına alıp güverteye çıktı. Ve ikinci kaptanı huzuruna celp eyledi. Kaptan gelip de, hâlâ geminin birinci kaptanı zannelediği zatı İspanyol zadegânına mahsus bir tavır ve kıyafette görünce, yılışarak:

Kaptan-Arkadaş, maşallah kıyafeti yerine koydunuz.

Hasan-(tavır ve vakarını bozmayarak elinde bulunan bir bayrağı kaptana verip) Şunu randa serenine çekmeli.

Kaptan-Bu ne?

Hasan-Pavlos Kumpanyası'nın bayrağı. Kıçtaki bandıra gönderine de İspanyol bayrağını çekiniz.

Bu emir üzerine kaptan biraz şaşırmasıyla Hasan bütün bütün izâh-ı merâm ederek:

Hasan-Bu gemi Pavlos Kumpanyası'na aittir. Kumpanyanın üçüncü azası Pavlos dahi işte yanınızda bulunuyor. Sizi birinci

kaptan nasbeyledim. Bugüne kadar kılavuz bulunan Lorcio'yu dahi yerinize ikinci tayin eyledim. Emrime kemâl-i itâatle beni memnun ederseniz, sair gûne mükâfat dahi görürsünüz.

Şu lâkırdı üzerine kaptan şükrâne olarak Hasan'a boyun eğmekten başka bir şeye bakmayıp, keyfiyet Lorcio'ya da tebliğ olundu. Hâsılı, gemide bulunanların çoğu Hasan'ın kim olduğunu tanıdılar. Binaenaleyh gemi limana girerken Hasan'ın emri mucibince randa sereninde Pavlos Kumpanyası'nın beş renkli bayrağı ve kıçındaki sancak gönderinde dahi İspanya sancağı temevvüç ederdi.

O aralık Fransa tarafları, biraz değil gereği gibi karışık olduğundan ve karışıklığın mevridi ise İtalya ile İspanya bulunduğundan, o taraflardan gelen sefineleri daha dikkatle muayene ederlerdi. Binaenaleyh liman nezareti tarafından derhâl bir sandal inip Hasan'ın gemisine geldi ve sandaldan çıkan zabit, evvel emirde geminin pasaportunu sormuştu. Hasan kendisinin Pavlos Kumpanyası'nın üçüncü hissedarı Faslı Hasan Mellâh bin Sîdî Osman olduğunu haber verip, buna dair elindeki evrakı dahi gösterince ve yalnız seyir ve seyahat için o taraflara geldiğini haber verince zabit artık pasaport istemekten vazgeçtikten maada, Hasan Mellâh'ın kudûmünü tebrik etmeye dahi müsâraat eyledi. Çünkü Pavlos Kumpanyası'nın Akdeniz sevâhilinde bulunan ekser devletler tarafından gunâ-gûn imtiyazları olup, bu kumpanyanın politika umuruna dahli olan muâmelâtta bulunması değil, hatta gümrük nizâmâtının haricinde bir denk kaçak malını kabul etmesi dahi mesbûk değildi. (Bizim mahut, müfsit Pavlos'un bunca muvaffakıyetlerini teshil etmiş olan esbâbın birisi dahi Pavlos Kumpanyası'nın şu meziyeti olduğuna şüphe mi edilir?)

Liman zabiti Hasan'ın yanından ayrılıp da liman idaresine gittikten yarım saat kadar sonra, liman sandalı tekrar belirip, bu defa dahi miralay rütbesinde bulunan Ajaccio liman reisi bizzat gemiye gelmekte bulunduğu anlaşıldı. Reis geldi. Hasan Mellâh kendisini iskele başında istikbal eyledi.

Reis-Efendim, limanımızı teşrif buyurmanız bizim için pek büyük şeref olduğundan, bu şeref üzerine hâsıl olan memnuniyetimi bizzat arz etmeye geldim.

Hasan-Demek oluyor ki kumpanyamıza ve gemimize ve bilhassa bendenize şeref vermeye gelmişsiniz. Cümle tarafından lâzım gelen teşekkürü arz ile kendimi müftehir addederim.

Vakıa reis Korsika'ya mahsus olan İtalyan ve İspanyol ve Fransız lisanları mahlûtu tekellüm eder idiyse de meramını Hasan pekâlâ anlardı. Hasan'ın fasih İspanyolcasını dahi reis anlamakta suûbet çekmezdi.

Yukarıki sözler üzerine el ele verip kamaraya indiler. Ve orada kamarotun takdim eylediği tatlıdan ikisi dahi aldıktan sonra yine söze başladılar:

Reis-Doğrudan doğruya buraya müteveccihen mi hareket buyruldu?

Hasan-Hayır, Cartagena'dan kalktım Marsilya'ya doğru gidecektim. Yolda hava değişti. Vakıa şimal rüzgârıyla dahi yolumda devam ederdim ama, artık kaptanlar burayı tavsiye ettiler. Ben de muvafakat gösterdim.

Reis-Öyleyse kaptanlar dahi tavsiyelerinde pek isabet eylemişler. Limanımızı kudûmünüzle müşerref eylediniz.

Hasan-Cartagena'da haber aldığıma göre bizim kumpanya azasından bir zat daha yine buralara seyahate çıkmış. Kendisine tesadüf etsem pek memnun olacağım!

Reis-Biz haber alamadık efendim.

Hasan-Demek oluyor ki buraya uğramadı.

Reis-Hayır efendim, uğrasaydı mutlaka haberdar olurduk.

Hasan Mellâh bu suali ol kadar şen bir tavırla sormuştu. Reis verdiği cevabı müteessifâne verip, güya "Ahbabınıza, refikinize tesadüf edemediğinizden dolayı ben de teessüf ettim." demek istiyor gibi bir tavırla göstermişti. Biz Hasan Mellâh'ın mahut refiki, ne fikir, ne mecburiyet üzerine aradığını bildiğimiz için liman reisinin gösterdiği vaz'a taaccüp edebiliriz ama, herifin hâlden haberi olmadığı nazarıdikkate alınırsa, bu taaccübe mahal kalmaz.

Liman reisinin Hasan'a bu derece tevazu göstermesi, yalnız Pavlos Kumpanyası'nın imtiyâzât-ı mahsûsasından dahi neş'et etmezdi. Bu kumpanya azasının fevkalgaye zengin adamlar oldukları ve âlicenap dahi bulundukları meşhur olmakla ve o zamanlar ise hediyye-i behiyye takdim ve kabulü Avrupaca dahi

mer'i bulunmakla, liman reisinin tevazularının bir miktarı dahi Hasan Mellâh'a hoş görünerek, hasbe'l-âde alacağı hediyeyi biraz ziyadece almaktı. Binaenaleyh gösterdiği rû-yı nezâketten Hasan sahihan hoşlanıp, reis giderken pek ziyade iltifatlarla gönderdiği gibi, ertesi günü dahi bin talerlik bir açık bono tanzim ederek sûret-i mütercemesi atide münderiç mektuba leffen liman riyasetine irsal eyledi

(Sûret-i mektûb)

Efendim hazretleri,

Kamarotumuz Cartagena'dan pek tedariksiz çıkmış olduğu cihetle hâk-pâyinize bir miktar İspanya şarabı ve sair bu kabil İspanyol mahsulâtı takdim edememekte ne kadar mahcup kaldığımı tarif edemem. Ancak bu borcun aynen olamazsa, bedelen olsun tesviyesine mecbur olduğumdan melfûf bonoyu takdim ve lütfen kabulünü pek ziyade rica ederim.

Hasan bin Osman Pavlos

Liman reisi sâlifü'z-zikr bin taleri lütfen değil, belki memnunen kabul etmiş olduğuna şüphe etmeyiniz. Bu hediyenin teşekkürünü ifa etmek için bir gün sonra Hasan'a bir vizite daha vermiş, bu vizitede karaya çıkıp çıkmamak emrinde Hasan'ın fikrini istifsar eylemişti.

Hasan-Vallahi efendim, memleketinizi ziyaret etmeyi pek ziyade arzu eyler isem de ... Ne diyeyim?

Reis-Efendim, iki gündür şehrimizde teşrifinizden başka havadis yok. Hatta valimiz bulunan zatın sizinle edeceği mülâkatı bir ziyafette etmek arzusunda bulunduğu dahi tevatür buldu.

Hasan-Aman efendim, ben öyle ziyafetlerde, filânlarda bulunmaya nasıl mütecasir olabilirim. Ecnebi bir adamım. Her hâl ve hareketimde bin garabet görülür. Pek çok kusurularımla cemiyete sıklet veririm, zannederim.

Reis-Bu yolda gösterdiğiniz itizarlara bin estağfurullah çeksem azdır. Bendenize kalsa bugün valimiz nezdine giderek bir vizite verseniz ve onu da iâde-i viziteye mecbur etseniz de, badehu ziyafette ahbapçasına bulunsanız fena olmaz.

Reisin sûret-i ifâdesinden anlaşıldığına göre, kendisi âdeta vali tarafından memur edilmiş idi. O zamana göre Korsika'da Fransa devleti tarafından vali bulunan zatın, ilk defa olarak bir

ticaret kumpanyası azasına vizite vermesi şân-ı hükûmete el-vermeyeceği cihetle, vizitenin evvel emirde Hasan tarafından verilmesi matlup olduğu dahi anlaşılırdı. Hasan reisin teklifini kabul ederek, ne zaman vizite kabul edilebileceğini validen bade'l-istimzâc, bir pazar günü birinci kaptanı dahi yanına alarak karaya çıktı ve bâb-ı hükûmete gidip vali ile görüştü.

Vali, henüz yirmi sekiz, otuz yaşlarında genç ve güzel bir zat olup Hasan'ı valilik şanının diriğ etmekte bulunduğu nezaket ve tevazunun fevkinde bir tevazuyla kabul eyledi. O gün cereyan eden sohbet nereden gelinip, nereye gidildiğinden, filândan ibaret idi. Hatta fevkalâde olarak vali tarafından "Efendim memleketimizde birkaç gün ziyade oturmanız cümlemiz için mûcib-i memnûniyyet olur." tarzında iltifatlı bir söz bile söylenmişti.

İşbu vizite gününden bir gün sonra vali cenapları dahi limanda lenger-endâz bulunan bir beylik sefinenin sandalına râkiben, yanında sefîne-i merkume ümerasından mevcut olduğu hâlde, Hasan Mellâh'ın sefinesine gelip vizitesini iade eyledi. Hasan Mellâh tedârikât-ı mümkinenin icrasıyla, valiye lüzumu veçhile ikramdan geri durmadı.

Vakıa şu hâller kendisini sıkardı. Pavlos'dan bir haber alamadığı için içi içine sığmazdı. Ancak mensup olduğu kumpanyanın hakkı bulunan riayetlerin, hürmetlerin seyyiatı olarak bu azabı çekmeye mecbur idi. Bari yalnız şu vizite resimleriyle iş bitmiş olsa yine Hasan'ın canına minnetti. Ancak vali o aralık Hasan'ı bir de akşam ziyafetine davet eyledi ve bu ziyafetin çarşamba günü akşam üzeri vuku bulacağını bildirdi ki cümleden ziyade bu davet Hasan'ı bîzar eyledi.

Ziyafet akşamının hulûlüne kadar Hasan Mellâh memleketin içine birkaç defa gezmeye çıkıp, memleketin kibarından birkaç zatın daha vizitelerini kabul etmiş ve onlara dahi iâde-i vizite eylemişti. Nihayet çarşamba akşamı gelmekle ve geminin birinci kaptanı dahi med'uv bulunmakla, Hasan kaptan-ı mumâileyhi dahi yanına alarak valinin konağına gitmek için karaya çıktı.

İkinci Bap

Hasan Mellâh ziyafete yine her günkü elbisesi, yani Ajaccio Limanı'na girdiği zaman giymiş olduğu İspanyol kıyafeti ile

gelmiş ve kaptan dahi birinci kaptanlığa mahsus olan üniformasını lâbis bulunmuştu. Valinin konağına, yine vali tarafından gönderilmiş olan bir araba ile gidip, tamam kaptan girince valinin kethüdası makamında bulunan zat kendisini merdivenden ve vali dahi misafirlere mahsus bulunan salon kapısından istikbal eyledi.

Salon içinde üç, dört kadın ile beş, altı tane de erkek bulunup, Hasan vali ile selâmlaştıktan sonra, erkeklerden, evvelce görüşmüş olduğu beylik sefinesi birinci kaptanı ve Ajaccio fırka-i askeriyyesi kumandanı ile dahi selâmlaşıp, badehu vali cenapları Pavlos Kumpanyası'nın Ajaccio'da acenteliği hizmetini eden Fouillier nam muteber taciri Hasan'a takdim eyledi. Hasan bunların cümlesine kemâl-i nezâketle mukabele göstererek, vali cenapları çocuğu karıların huzuruna götürüp "Pavlos Kumpanyası'nın üçüncü azası Hasan Mellâh hazretlerini takdimle iftihar ederim." yollu kelimât ile bittakdim, dört nefer kadından birisi kendi haremi olmak ve diğerini yengesi bulunmak üzere takdim ve birisi serkâtibinin ve diğerini dahi Fouillier'nın zevcesi olmak üzere tavsiye eyledi ki, Hasan bu kadınlara erkeklerden ziyade hürmet ve tazim ile mukabelede bulunup, badehu kendisi dahi kendi gemisinin birinci kaptanını takdim eyledi.

Böyle eşhâs-ı mevcûdesi yekdiğerini tanımış olan cemiyetlerde herkesin aralık buldukça göz kuyruğuyla olsun birbirine bakıp ahval ve eşkâline dikkat eyledikleri malûmdur. Herkes birbirine ve ağlebi Hasan'a baktıkları sırada, Hasan dahi hiç birisi istihfaf edilemeyecek olan kadınları gözden geçirirdi.

Valinin kendi karısı pek genç ve güzel olduktan başka, pek de şen, şataretli, fıkır fıkır kaynar bir işvebâz idi. Yengesi olmak üzere tavsiye edilen kadın dahi otuz yaşında kadar ve gereği gibi güzel bir şey idiyse de, güya kırk yıldan beri hasta bulunurmuş gibi çehresi pek sarı, ziyadece zayıf ve daima düşünür, yüzü hiç gülmez bir kadın idi. Serkâtibinin karısı güzellikte yenge hanımdan daha aşağı idiyse de, şetarette hemen valinin zevcesinden de ziyade idi. Madame Fouillier ise hepsinden güzel ve fakat gayet ağırbaşlı ve vakarlı bir kadın görünürdü.

Dereden tepeden biraz lâkırdı edildikten sonra cümlece sofraya oturuldu ki, bu hâlde vali Hasan'ın karşısında ve valinin karısı Hasan'ın sağ tarafında ve yengesi sol tarafında, serkâtibin karısı valinin sağ tarafında ve Madame Fouillier sol tarafında bulunup, sair makamları dahi erkekler zapt eylemiştir.

Sofra başında cereyan eden sohbetin mebâdîsi İspanya'nın şarabından ve sair meyvelerinden ve Pavlos Kumpanyası'nın cesâmetinden, ehemmiyetinden, filândan ibaret kaldı. Lâkin salonun karşı cihetinde asılmış bulunan tam insan mikyasında bir resim Hasan Mellâh'ı begayet işgal ederek, çocuk gözlerini bir türlü resimden ayıramazdı.

Bu resim oldukça güzel ve Fransız sakallı bir şey olup, Hasan Mellâh'ın mutlaka görmüş olduğu bir adamın resmi idiyse de, Hasan düşünür, bir türlü bunun kim olduğunu ve herifi nerede görmüş olduğunu derhâtır edemezdi. Bir aralık resmi adüvv-i cânı olan Pavlos'a benzetti. Çünkü sakalın uzaktan köse gibi görünmesi Pavlos'un sakalını andırırdı. Lâkin bu resmin sakalı köse olmayıp, yanakları traş edilerek yalnız çeneden bırakılmış olduğuna dikkat edince, bu fikirden vazgeçerek yine meşguliyette devam eyledi. Ancak Hasan resme o kadar gizli bakardı ki, ettiği nazarlara kimse dikkat edemeyip nihayet valinin karısı Hasan'ı daima gözden geçirmekten hali kalmadığı cihetle o dikkat edebildi.

Valinin Karısı-Resme merakınız ziyade olmalı galiba. Pek de fena yapılmamıştır.

Hasan-Bendeniz ressam değilim ama, güzel yapılmış resimleri pek lezzetle temaşa ederim efendim. Gayet güzel yapılmış bir resimdir. Belki kim olduğunu bilsem, belki temaşasından daha ziyade lezzet alabilirdim.

Vali-Ah efendim, kim olduğunu öğrenirseniz, kim olduğunu öğrenen sair zevat gibi sizin dahi yüreğinizi parça parça olur.

Hasan-Acayip!

Vali-Evet, bizim büyük biraderdir.

Hasan-(yenge olmak üzere takdim olunan kadını göstererek) Demek oluyor ki yenge hanımın zevci.

Yenge-(kemâl-i ıztırâbla) Evet efendim.

Vali-Evet, yengemin zevcidir.

Hasan-Öyleyse bunda yürek paralanacak ne var?

Valinin Karısı-(işvebâzâne bir tavırla) Yalnız görümcem hanımın değil, bütün familyamızın ukubeti kendi elinde oldu da efendim.

Vali-Evet efendim bîçare kara sevdaya uğradı mı, ne oldu, bir gece pederimi, validemi ve bir de hemşiremi idam ederek badehu kayboldu gitti.

Hasan-(telâşla) Ne dediniz?

Yenge-(şiddetli göğüs geçirerek) Evet efendim, öyle olmuş.

Hasan-Çok şükrediniz ki size bir şey olmamış.

Valinin Karısı-(yine işvebâzâne) Bir adam gerçekten deli olsa bile karısına bir şey yapabilir mi?

Hasan-İhtimal ya, efendim.

Valinin Karısı-Hiç insan bunca vakittir muhabbetle me'lûf olduğu zevcesine...

Hasan-Hakkınız var efendim. Vakıa, el varamaz ama, artık anasını, babasını, hemşiresini kesmiş olan bir adam...

Valinin Karısı-Ama zevce daha başka bir şey değil midir ya? Tevrat'ta yazar ki, insan zevcesiyle beraber bir vücut içinde iki ruh addolunur ve vakıa, siz Müslüman olduğunuz için belki Tevrat'ı okumamışsınız efendim.

Hasan-Biz Müslüman olduğumuz için Tevrat'ı görüp okumaya ve öğrenmeye borçluyuz bile. Fakat meramınızı şimdi anladım ve hakkı da sizde gördüğüm için teslim ediyorum.

Hasan Mellâh bu lâkırdıyı söyledikten sonra valinin karısı yüzüne müdekkikâne bir nazar eyledi. ve mezbûrenin çehresinde bambaşka manalar ifade eder bir tebessüm görmesiyle, bir de etrafa bakınca Madame Fouillier'yı kıpkırmızı ve yenge hanımı sapsarı ve serkâtibin zevcesini ise gayet münbâsit bir hâlde bulup, bu ahvalin cümlesi valinin karısı tarafından irat olunan kelimâta Hasan'ın verdiği cevaptan sonra vali karısının tebessümünden neş'et eyledi. Lâkin ahvâl-i mezkûre o kadar çabuk cereyan eyledi ki, erkekler ya farkına varamadılar veyahut vardılarsa bile vali karısının derkâr olan heyeti bu babda icap eden umumî bir inbisât ve belki de kahkahayı meneyledi.

Yemek müddetinin nihayetlerine doğru valinin zevcesi, âlemde hüsün denilen şeyin İspanya ile Fas ve Cezayir tarafları halkına mahsus olduğundan bir bahis açıp, bunu Madame Fouillier'ya çarnaçar dinletir, kocası dahi lâyenkati' kendisini tasdik ederdi. Ancak Hasan bu esnada yenge hanım ile meşgul olduğundan vali karısının aşüftegâne dermeyan eylediği bahsi dinlemezdi. Yenge hanım ile cereyan eden müşâfehesi şöyleydi.

Hasan-Canım efendim, zevceniz hakkında edilen rivayet pek ziyade teessürümü mucip oldu. Ancak meselenin izahatından mahrum kaldım.

Yenge-Verilen izahatı kâfi görmüş olsanız daha âlâ etmiş olurdunuz.

Hasan-Suallerimle size bar oluyorsam, maatteessüf istediğim izahattan vazgeçerim.

Yenge-Estağfurullah efendim.

Kadıncağızın hâli gittikçe fenalaşarak ağzından bir lâkırdı alamayacağını anladıktan ve hâlbuki gördüğü resmin sahibini zihninde arayıp, tarayıp, nihayet haydutlar gemisinde tembellikten naşi denize atılacak iken kendisinin kurtarmış olduğu Korsikalı olduğunu bulduktan sonra, bu babda mutlaka izahat almayı ve bu işin içinde görünmekte bulunan esrara vâkıf olmayı merak ederek, bu kere yenge hanımın kulağına eğilip gizlice.

Hasan-Sorduğumun sebebi var efendim. Zira ben bu resmin sahibini mutlaka bir yerde görmüşüm zannediyorum.

Yenge-(derhâl çehresi başkalaşarak) Aman demeyiniz. Fakat yavaş söyleyip lâkırdınızı kimseye işittirmeyiniz.

Hasan-Zararı yok. Hem zevcinizi gördüm, hem de pek yakın bir zaman içinde gördüm.

Yenge-(kimbilir ne gibi hissiyatın yardımıyla gözleri fırlayarak) Kendisi sağ mıdır?

Hasan-Vefat etmiş olsa ben görebilir miydim ya?

Yenge-Canım efendim, afedersiniz. Lâkırdımın zabt u rabtını şaşırdım.

Hasan-Müsterih olunuz ki, sağdır.

Yenge-Öyleyse bana şimdi bir şey sormayınız. Sofradan kalkalım konuşuruz.

Nihayet bunların fısıltısı vali karısının merakına dokunup Hasan'ın kolunu dürterek:

Valinin Karısı-İki kişinin arasındaki gizli lâkırdıya kulak vermek, Hristiyanlığa sığmaz imiş ama...

Hasan-Hayır efendim, hanımı daha bugün görmekle müşerref olduğum hâlde ne gizli lâkırdımız olabilir?

Vali karısının bu defaki aşüfteliği Madame Fouillier'yı kıpkırmızı değil, âdeta mosmor ve serkâtibinin karısını bütün bütün münbâsit eylemiş ve erkekleri dahi tebessüme mecbur etmiş idiyse de yenge hanımı hicabından yerlere sokmuştu.

Hasan bu vali familyasının hâline çok şaştı. Vakıa, kendisi bir Fransız zendostu olsaydı, ihtimal ki bu familya yanında geçirdiği müddeti nimet addederdi. Fakat aldığı İspanyol terbiyesi ve anasından beraber doğduğu Müslümanlık ve Araplık hulkıyyeti, böyle pek lâubaliyâne cemiyetlerden lezzet almaya mâni olduğu gibi, yüreğini yakmakta bulunan bir nâire-i aşk ve iştiyak bütün bütün mâni olurdu.

Neyse sofradan kalkıldı. Yine ikamet salonuna geçildi. Kâh erkekler ve kâh kadınlar tarafından açılan lâkırdılar üzerine bir hayli yavan sözler söylendiği esnada Hasan yine yenge hanımı bir tarafa çekerek:

Hasan-Sizinle böyle gizlice konuşmamız görümcenizi, bilmem ne sebebe mebni dil-gîr ediyor. Hem bu hâl sizi dahi muazzep eylediği görülüyorsa da, zevcinizin duçar olduğu hâl hakkında bende dahi biraz malûmat olup, o malûmatı size vermek gayretinde bulunduğumdan, yine sizinle tenhaca söz söylemeye kendimde mecburiyet görüyorum.

Yenge-Görümcemin ne kıratta bir kadın olduğunu bütün dünya bildiği gibi, siz dahi ilk görüşte anlamışsınızdır zannederim. Benim hâlimi de cihan bilir. Eğer muarefemiz daha devam ederse siz de anlarsınız. Demek isterim ki görümcem benim hakkımda ne fikre düşse bence hiç bir sû-i tesîr olamaz. Gayeti ben içinde bulunduğum bu belâ ve mihneti çeke çeke ölüp gideceğim. Sizden ricam, yalnız kocam hakkında almış olduğunuz malûmatı bir an evvel zikrederek, yaralı yüreğime biraz merhem vurmanızdır.

Hasan-Ah, ne fayda ki vereceğim malûmat yüreğinize merhem olamayacaktır.

Yenge-Hayatta bulunduğu haberini verdiniz ya?Bu da bir merhemdir.

Hasan-İspanya sevâhilinde gemi ile seyir ve seyahat ederken bir sahile çıkmıştım. Orada bir serseri adam huzuruma gelerek benden Allah için biraz akçe istedi. Gelen adam yemek salonunda resmini gördüğüm kocanız olduğuna hiç şüphem yoktur.

Yenge-(içini çekerek) Ah, bîçare İlia!

Hasan-Kim olduğunu sordum, bir korsan gemisi tarafından soyulup o sahile atıldığını söyledi. kendisini alıp gemiye getirdim. Beş on gün bende misafir oldu. Sonra benim bu taraflara ve bahusus Fransız sevâhiline azimetim lâzım gelince yanımdan ayrıldı. Kalmasını pek rica ettim, itizar eyledi.

Yenge-Elbette itizar eder, elbette. Fransa toprağına girdiği gün boynu vurulacaktır. Siz kaynımın "Kara sevda getirdi." demesine inandınız mı? Ne kara sevda getirdi, ne bir şey. Âdeta pederini, validesini ve bir de hemşiresini öldürüp kanunen idamına hükmolundu. Kaçtı gitti. O zamandan beri bir haberini alamadık.

Hasan-İyi, bunları ne sebebe mebni öldürdü?

Yenge-Sebebini mi soruyorsunuz? Şu Korsika valiliği yok mu, işte bu valilik kocamın öldürmüş olduğu hemşiresinin namusu pahasına, babası tarafından mubayaa edilecekti.

Hasan-Aman, ne diyorsunuz?

Yenge-Ben ne dediğimi biliyorum. Sû-i edeb edişimden dolayı affınızı rica ederim. Sizin nâsiye-i hâlinizde mertliğe, insaniyete delâlet eder hâller gördüğüm için söylüyorum. Bir de kocamı görmüş ve hâlimize dair bir numune almış olduğunuz için söylüyorum.

Hasan-Bu gösterdiğiniz itimada nasıl teşekkür edeceğimi bilemem. Hatta duçar olduğunuz belâdan dolayı, size yardımı olabilecek her ne hizmet teklif ederseniz, canla başla kabul edeceğimi dahi vadeylerim.

Yenge-Allah'a emanet olunuz karındaşım. İşte kayın pederim olacak zat, kayın validem olacak zat ile bilittifâk, bu namussuzluğu kararlaştırdıkları ve şimdi vali bulunan kaynımı

dahi muvafık buldukları hâlde, yalnız benim kocam İlia bunu namusuna yediremeyerek, her ne kadar men'ine kalkıştıysa da mümkün olamadı. Nihayet o dahi anasını, babasını ve kız karındaşını vurup öldürerek, beni onların eline bırakıp kaçtı, gitti.

Kadıncağız bu hâli o kadar bir sûziş ile söyledi ki, Hasan Mellâh kendi derdini unutup kadının derdiyle dertleşti. Bu namussuzluğun hangi taraftan gelmiş olduğunu dahi sormuş ise de kadın "Bu senelerde Fransa'nın ne hâl-i şûrişte bulunduğunu bilirsiniz. Güya Fransız milletinin hukuk-ı milliyyesini âdilâne muhafaza etmek gayretiyle, millet tarafından Paris'e toplanmış olan çapkınlardan birisi gayret-i milliyyesini, böyle bir namuskârâne yolda kayın pederimi Korsika valisi etmek yolunda göstermek istemişti." deyip, ol babda isim vermek veya daha ziyade izahat göstermek için başka bir kelime tekellüm etmedi. Lâkırdıyı şu cihetlere çevirdi ki:

Yenge-Bundan sonra bir tarafta kocama tesadüf ederseniz, bizi birbirimize kavuşturmaya himmet edeceğinizi, ulüvv-i himmetinizden ve merhamet ve mürüvvetinizden bekleyebilir miyim efendim?

Hasan-Böyle bir hizmete muvaffak olursam, hakikaten dünyada iftihar edecek bir iş görmüş olurum.

Bu vaat üzerine kadın o kadar bir memnuniyet gösterdi ki, sevincinden Hasan'ın boynuna sarılacağı geldi. Derken bu hâli takiben sararıp, dudakları titreyerek, gözlerinden fındık kadar iki damla yaş damlamasın mı? İşte bu yaşlar mermer üzerine düşse delecek kadar tesirle aktığından, Hasan'ın yüreğini delip o dahi gözlerinde biriken yaşı ketm edemeyerek:

Hasan-Vallahi hanım, hâl-i ismet ve felâketiniz, beni her fedakârlığı göze aldırmaya mecbur edecek kadar müteessir eyledi. Ne yapayım ki size bir muavenet etmiş olayım? Vadettiğim hizmet de sizin yeisinizi menedemedi.

Yenge-Vadettiğiniz hizmet beni ihya edecek kadardır. Ben sevgili zevcim ile beraber bulunayım da, o taş taşısın, ben el işi göreyim. Bu suretle geçinelim, yine memnunum. Fakat bilemem ki Allah bizi birbirimize kavuşturacak mı?

Kadıncağızın şu suretle idâre-i kelâm etmesi üzerine Hasan, bunun vali konağında âdeta yanaşma gibi bir hâlde bulunduğunu,

şayet kocasını bulacak olsa bile ellerinde, avuçlarında bir şey bulunmayacağını ve binaenaleyh kocası taş taşımak ve kendisi el işi görmek suretiyle taayyüşü göze aldırmakta bulunduğunu teferrüs edebildiği gibi, bu lâkırdıyı söylerken kadıncağızın ölü benzi gibi sarı bulunan çehresinin hicabından kıpkırmızı olması dahi, keyfiyeti ispat ve tasdik ederdi. Binaenaleyh Hasan, karının her iki meyusiyetine birden bir çare olmak üzere dedi ki:

Hasan-Kocanız hakkında gösterdiğiniz fedakârlık ulüvv-i cenâbınızı ispat eder. Mukaddes olan muhabbet-i zevciyye yolunda, bu kadar fedakârlığı göze aldıran bir namuslu kadın, şâyân-ı tebrîk değildir, şâyân-ı takdîsdir. Fakat bu kadar mukaddes olan bir kadın, sizi şu gayretinizle beraber ağlatacak kadar tesirli bir sefalete niçin duçar olsun? İnsanlar birbirine muavenete borçlu olduğu hâlde...

Yenge-Anladım efendim, anladım. İnayetinizin gayeti olmadığını anladım. Meğer sizi buraya Allah göndermiş. Her bîçarenin imdadına adam yetiştiren cenâb-ı meded-res-i kâinât göndermiş. Benim için sizinle vuku bulan mülâkat, kocamla mülâkat demek olduğunu, an-samîmi'l-kalb arz ederim. Sizin her yerde eliniz olduğu hâlde kocamı mutlaka bulup bahtiyar edeceğinizi dahi kaviyyen ümit ediyorum.

Kadın ile Hasan müşâfeheyi bu dereceye vardırdıktan sonra yine vali karısının işe karışmasıyla söze hitam verdiler. Bir müddet dahi onun aşüftegâne bahislerine kulak vermeye mecbur oldular. Yalnız Hasan Mellâh zâhiren bir kulak verirdi. Hakikatte ise zihninde yenge hanımın yürekler paralayan felâket-i hâlinden başka hiçbir şey yok idi.

İhtimal ki erbâb-ı mütâlâadan bazıları Hasan'ın o hâldeki teessürâtının derecesini bilmek isterler. Biz bu keyfiyeti kendilerine birkaç kelime ile izah edebiliriz.

Bu teessürün derecesini bilmek isteyenler evvelâ şunu düşünmelidirler ki, bu bîçare kadıncağızın şu hâl-i felâketine ve vali familyasının ise valilik mertebesine ermek gibi bir saadetine sebep olan ve zevcesi tarafından İlia tesmiye kılınan zat, haydut gemisindeki Korsikalı olup, zavallı adamcağız kibar doğmuş, kibar büyümüş olduğu cihetle, haydutluk etmekte izhâr-ı acz eylemesine mebni, kedi yavrusundan ziyade ehemmiyeti olmayarak denize atılacak iken Hasan'ın sâye-i lütfunda canını kurtar-

mış ve bu hâlde dahi koca bir deniz kenarında aç ve bîilâç bırakılmıştı. Hikâye edilen vak'a-i fecîa ise yalnız zevcesi bîçarenin felâketini mucip olup, biraderiyle, biraderi zevcesinin büyük arzularını hâsıl etmiş olduğu hâlde, zevcesi, meşrebi lâubalî değil, âdeta aşüftegâne bulunan bir kadının sû-i ahvâl ve harekâtı mukabilinde kemâl-i iffetini muhafaza etmeye çalışarak, sağ iken ölü çehresini giymiş olduktan başka, böyle bir vali konağında bulunmaktan ise, en büyük sefâlet-i hâli dahi göze aldırıp, bîçare ve felâket-dîde zevci ile beraber haşir olmaya can atıyor. Hasan Mellâh ki, pek gençliğiyle beraber dünyada pek ihtiyarların dahi görmemiş olduğu felâketleri görmüştü. Bu gayretli kadının nâsiyesinden dahi anlaşılmakta bulunan ismet ve buna mukabil zucret-i hâlinden, yaralı yüreğinin ne kadar müteessir olacağı hiç anlaşılamazsa şununla anlaşılsın ki, Hasan sahihan kendi derdini unutup, kadının derdine düşmüş ve bu kadının arzusunca hareketi, kendi vicdanının emrettiği harekete dahi tercih etmeyi göze aldırmıştı.

Cananı, Pavlos gibi pederden mevrûs bir düşmanın elinde bulunan Hasan Mellâh gibi gayretli bir aşık için, kendi cananı harrisinden vazgeçip de, bu bîçare kadının işine bakmayı göze aldırmak ne büyük bir fedakârlık olduğu malûmdur. Bu fedakârlığın göze aldırılmasını icap eden teessürün, ne kadar büyük teessür idüği dahi, şu mülâhaza ile meydana çıkar.

O gece ziyafette, yemekten sonra birkaç saat devam edek sohbet zamanının ağlebini Hasan, yenge hanımın ahvali üzerine hâsıl ettiği fikrin semerâtından bulunan mülâhazat ile geçirip huzzârın yavan mübâhaselerine kulak misafiri bile olmamıştı.

Nihayet gece yarısına bir saat kala, yani mevsim yaz bulunmak hasebiyle saat üç buçuk raddelerinde cemiyet dağılıp Hasan dahi refiki bulunan birinci kaptanla beraber gemisine gelmiş idiyse de, zaten Cuzella için meşgul bulunan zihni, bir de yenge bîçaresi için meşgul kalmakla, tâ-be-sabâh gözlerine uyku girmemiş olduğuna şüphe edilmemelidir.

Üçüncü Bap

Hasan Mellâh Ajaccio Limanı'nda o güne kadar geçirmiş olduğu zamanı, zencîr-bend bir arslanın tahammülsüzlüğü gibi bir

tahammülsüzlükle geçirmiş idiyse de, Ajaccio vali familyası gibi saâdet-i hâlleri namusları pahasına kazanılmış olan bir familya içinde, kemâl-i iffet ve masumiyetiyle beraber, namusu uğrunda peder ve validesini ve bir hemşiresini kurban etmiş olan kocasının muhabbbet-i mukaddese-i zevciyyesini dahi muhafazaya çalışmakta bulunan yengenin sûziş-i hâli yüreğine ziyadesiyle tesir ederek, o güne kadar "Ah! Bir gün evvel şuradan lenger-i ikameti kaldırıp Cuzella'nın arkasına düşseydim!" demekte iken bir gün sonra "Cuzella şimdiye kadar varacağı yere varmıştır. Artık onu ustalıkla ve yavaş yavaş taharri etmelidir ve bu taharri işinin içine yengenin kocasını dahi katmalıdır." demeye başlamıştı.

Davet akşamının ertesi günü Hasan bir vesile bulup da vali konağına giderek yenge hanımı bir daha görmeyi arzu eyledi. Ancak hiç bir vesile bulamadığı gibi bilâ-vesîle gitmeyi dahi yakışık aldıramadığından, kendi kumpanyasının acentelik işini gören tacir Fouillier ile bir küçük bono tebdili meselesini bahane ederek kalktı, onun yanına gitti.

Hasan Mellâh, Fouillier'nın ticarethanesine gitmişti. Kendini orada bulamayıp hanesinde idüğini haber alınca daha ziyade memnun olup, ticarethaneden yanına bir adam alarak hanesine azimet eyledi. Fouillier'nın Hasan'ı kemâl-i tazîmle istikbal edeceği derkârdır. Aldı, bir güzelce salona götürdü. Bir tacirin misafire ne kadar ikram edebilmesi mümkün ise etti. Hatta bu ikramında Fouillier telâş bile gösterip, kâh büfeye, kâh dışarıya gidip gelerek tatlı ve şerbet ikramlarına kumanda verirdi. Nihayet Hasan, tamam bono meselesini derpiş edecek iken, salonun cenahında bulunan bir kapısı açılıp Madame Fouillier dahi içeriye girdi.

Madame Fouillier'nın gelişi bu işini tehir ettiği cihetle, Hasan'ı memnun etmemiştir zannedersiniz. Bilâkis, Hasan Fouillier ile görüşmekten ziyade Madame Fouillier ile görüşmek hevesindeydi. Kadını görünce kıyam ederek, gayet edîbâne tazimlerde bulundu. Gerek Madame Fouillier ve gerek zevci tarafından "Bendehaneniz kudûm-i sâmînizle müşerref olduğuna nasıl teşekkür edeceğimizi bilemeyiz." mealinde söylenen sözlere pek mütevâzı'âne mukabeleler gösterirdi.

Giderek lâkırdıyı dün akşamki ziyafete tahavvül eylediler. Hasan zaten öyle resmî yerlerde tacir bir adamın canı sıkılacağı gibi, vali karısının pek serbestâne ve lâubaliyâne meşrebi, o yolda ömür sürmeye alışmamış olanlar için lezzetsiz idüğinden dem vurarak, birinci mertebede kendisini Madame Fouillier tasdik eyledi.

Madame Fouillier-Onların içinde insanın hicap etmeden selâm verebileceği yalnız bir Madame İlia vardır.

Hasan-Madame İlia kimdir efendim?

Madam-İşte o yenge hanım.

Hasan-Evet bendeniz de öyle gördüm. Pek dertli bir kadına benzer.

Madam-Bîçare kadıncağız dertlilerin dertlisi.

Mösyö-Ya, ne kadar da ehl-i iffettir. Doğrusu ya, dün gece bile valinin ve serkâtibin madamları ne hâlde idiler o ne hâlde idi. Sizin gibi ilk defa görüştükleri bir misafir yanında nasıl davranmaları lâzım geleceğini kıyas edebilirsiniz.

Hasan-İşte ben de onun için sıkıldım. Hele Madame İlia'ya yüreğim de acıdı. Zannıma kalırsa kadıncağızın konak içinde o kadar itibarı da olmamalı.

Madam-Ne gezer? Bir besleme daha itibarlıdır. Evet daha itibarlıdır. Zira beslemeleri de kendileriyle kafa dengidir. Biz oraya gitmezdik ya? Fakat zatınız med'uv olduğu için münasebet düştü de gittik.

Hasan-Öyleyse zavallı kadıncağız, bari bir tarafa çekilse de kendi âleminde yaşasa...

Mösyö-Ne ile yaşasa?

Hasan-Nasıl ne ile?

Mösyö-Öyle ya? Elinde avucunda ne var ki? Bu familya zaten servetini kaybetmiş fakir bir familya idi. Günahı söyleyenlerin boynuna kalsın, nasılsa insanın yüzü kızaracağı bir fedakârlık mukabilinde bu rütbeye nail oldular. Yalnız Monsieur İlia saâdet-i mâddiyyeyi namus gibi bir saâdet-i maneviyyeye tercih edemediğinden başka, nihayet katil olarak bir de idam hükmünü giydi gitti.

Hasan-Evet, dün gece Madame İlia işin bu cihet-i mestûresini biraz çıtlatmıştı.

Madam-Ben de anlamıştım. Valinin zevcesi bırakmadı ki, kadıncağız bütün derdini döksün. Çünkü Madame İlia her kim olursa olsun derdini dökmekle biraz ferah bulur. Hele sizin gibi derde derman olmaya kudreti bulunan bir zat olursa...

Hasan-Estağfurullah efendim. Benim elimden gelebilecek şey, gezdiğim, yürüdüğüm yerlerde şayet kocasına rast gelirsem karısının hâlini tavsiye ederek, ikisini birleştirmeye çalışmaktan ibarettir.

Madam-Bundan daha büyük hizmet olur mu?

Mösyö-Vallahi efendim bu kadın şâyân-ı merhamettir. Bunun hakkında ne iyilik etmiş olsanız ecrini görürsünüz. Bakınız, ben size bunun hâlini daha bir başka suretle tefhim edeyim. Madame İlia şimdi Korsika valisinin yengesi değildir. Eğer ben kendisini burada beslemeliğe davet edecek olsam, gelir bana besleme olur.

Hasan-Acayip! Bu kadar meyustur ha?

Madam-Daha ziyade bile meyustur. Ay efendim, bir kere mülâhaza buyurunuz ki, siz bir gece hanelerinde misafir olmakla rahat edemediniz. Eğer serbest-meşreb bir adam olsanız pek rahat ederdiniz. Sizi rahatsız eden şey iffet-i hâliniz idi. Ya bir iffetli kadın, ya bir fakir kadın orada nasıl sığınabilir?

Hasan-Hakkınız var efendim, hakkınız var. Lâkin dünyada bu kadar bedbaht insan bulunacağını ümit etmezdim de...

Madam-İşte şimdi ümit etmek değil, emin olabilirsiniz..

Hasan-Vah, vah, vah!

Dertli Hasan Mellâh şu ah, vahları o kadar müteessirâne çekmişti ki Monsieur Fouillier'nın zevcesine ettiği bir işaret üzerine mezbûre sözü değiştirmeye lüzum görerek, derhâl Korsika adasının letafetinden filânından bahis açmıştı. Hasan mezbûrenin o yoldaki mübahasesini dahi lezzetle istimâ' eyledi. Zira, yukarıda bir yerde dahi denildiği veçhile, Madame Fouillier hem pek güzel, hem de pek ağır başlı, vakur bir kadın olduğundan bu kısım kadınların sözü, sohbeti, daima lezzetle istimâ' olunur.

Hasan orada bir buçuk saat kadar oturduktan sonra "Güya bendeniz bir küçük iş için gelmiştim. Lâkin işi ziyarete tahvil ettik. Ama yine teşekkür ederim. Belki işimi görmek vesilesiyle sizinle bir daha müşerref olurum." diye ayağa kalktı ve Monsieur Fouillier dahi mütebessimâne "Emrederseniz işi de görebilirdik, ancak mademki o iş vesilesiyle bir daha müşerref olacağız, artık bililtizâm görmem." yollu mukabele gösterdi. Hasan ikisine de pek mütevâzıâne selâm verip çıktı. Ve artık hiçbir tarafa uğramayıp doğruca gemisine geldi.

Gerek yolda gelirken ve gerek gemiye geldikten sonra, Hasan Mellâh'ın düşündüğü şey Madame İlia'ya bir mektup gönderebilmek tariki idi. Pek çok düşündü ama, bir türlü yolunu bulamadı. Ne kendi adamlarından birisiyle göndermek ihtimali vardı, ne de Fouillier'nın adamlarıyla. Ta sonra aklına geldi ki, bu iş o kadar imkânsız bir şey değildir. Madame İlia'ya yazılan bir mektubu valinin konağında, posta müvezziinin getireceği mektupları koyması için merdiven başında muallâk bulunan kutuya koyunca, kendi kendisine Madame İlia'ya vasıl olacağını anladı. Derhâl yazıhanesinin başına geçip, gayet açık bir İspanyolca ile mektubu yazmaya başladı. Zira Madame İlia biraz mustalâh sözlerle İspanyolcayı anlayamadığı hâlde, Korsikalı olmak hasebiyle açık İspanyolca anlayabilirdi.

Yazdığı mektubun sûret-i mütercemesi şudur:

Aziz ve Muhterem Hanım,

Ziyafet gecesi gördüğüm hâl-i ıztırâbınız yüreğime o kadar tesir eyledi ki, derdinizin dermanı kanım olacağını bilsem diriğ etmemek mecburiyeti altına girdim. Sizin için şimdilik şu hâlde iki suret arz edebilmekteyim. Birisi sizi burada, kendi kendinizi bir hanede ikametle saâdet-i hâl içinde yaşatabilecek kuvve-i nakdiyyeyi arz etmek ve ikincisi, burada sefinemi ve sair bulunduğum yerlerde kendi zatıma mahsus olacak haneleri bilistiklâl yed-i istirâhat ve istifadenize teslim etmektir. Bu iki suretten hangisi tercih buyrulursa kabulünde ve hâtır-ı şerîfinize başka bir çare gelmekte ise emrinde muhtarsınız. Bana yazacak mektubunuz olursa Monsieur Fouillier'ya isal edebildiğiniz hâlde elime vasıl olur.

Hasan bin Osman Pavlos

Hasan mektûb-ı mezkûru yazıp üzerini temhîr eyledikten sonra gemi memurlarından birisine verdi ve karada bir posta müvezzii bulup onunla vali konağına göndermesini bittenbîh irsal eyledi.

Mektup gittikten sonra Hasan bir müddet Madame İlia'nın iki suretten hangisini kabul edeceği mülâhazasında kalıp, kâh kendi memleketinden bir hanede refahla yaşamak istirahatini ve kâh mutlaka kocasıyla kavuşmak nimetini tercih edeceği hususlarını hükmeder idiyse de, böyle ikisi birbirini nâkıs-ı muktezî olan hükümlerden hiçbir netice çıkaramazdı.

Gündüzki memur avdet ederek, ber-mûcib-i emr mektubu posta müvezziine teslim eylediğini bildirdi. Hasan o gün akşama kadar cevap intizarında kalıp, bir cevap alamayınca gece dahi, hem kendi derdini, hem Madame İlia'nın hâlini mülâhaza ile vakit geçirmeye başladı.

Madame İlia hakkında edeceği hizmet Hasan için, yalnız mûcib-i mefharet olmayıp, teselliyi dahi mucip olurdu. Zira bir girdâb-ı belâya düşüp de gayrın muavenetine muhtaç olan insan, bir kimsenin yardımına kendisi yetiştiği zaman, kendisinin dahi yardımına bir kimsenin yetişebileceği hakkındaki ümidine kuvvet vererek pek ziyadesiyle müteselli olur ki, işin bu ciheti, (Allah saadetlerini arttırsın) âlemde felâketi görmeyenlere meçhul ise bile (Allah felâketlerini defetsin) felâket-dîde olanlar indinde pek malûmdur. Ertesi sabah dahi Madame İlia tarafından bir eser zuhur etmedi. Hasan öğle vaktine kadar bekledi yine eser yok. Artık canı sıkıldığı için "Bari şehri gezmeye gideyim." diye bir sandala binerek sahile doğru avara ettirmişti. Yolda bir sandala rast geldi. Dikkat etti, baktı ki, Madame İlia yanında bir de uşak olduğu hâlde geliyor. Hasan derhâl alabanda eyledi ve bu manevrada kendi sandalı Madame İlia'nın binmiş olduğu sandala takarrüp ederek ikisi birbirini görüp selâmlaştıktan sonra beraberce gemiye muvasalat eylediler.

Hava yaz olup ortalığı dahi sıcak basmış olduğundan kamaraya inmediler. Kıç üzerindeki kanepeler üzerine oturup, hoştan beşten sonra söze başladılar.

Madame İlia-Bugün epeyce bir sıklet oldu da efendim, biraz hava almaya lüzum gördüm. Nereye gideyim? Deniz hâli daha başkadır diye sizi taciz ettim.

Hasan-Estağfurullah efendim, memnun ettiniz.

Madam-Hatta görümceme de "Birlikte gidelim de, gezelim." dedim ama, böyle iki kadının bir gemiyi gezmeye gitmesini kaide-i iffete muvafık göremedi!

Hasan-(tebessümle) Demek oluyor ki iffet hususunda taassubu biraz ziyadece imiş!

Kadıncağız bu lâkırdıları o kadar istirâhat-i bâl ile söylüyordu ki Hasan kendi mektubu varamamış olması gibi bazı zanlara bile düştü. Meğer zavallı kadın derde artık alışmış olduğundan, istediği zaman derd-i derûnundan renk vermemek talimini dahi etmişmiş!

Hasan-(yavaşça) Dün hâk-pâyinize bir ariza takdim etmiştim. Acaba vasıl olmadı mı?

Madam-Geldi efendim. Cevabı olarak da ben kendim geldim.

Hasan-Ya sizin buraya geldiğinizi onlar biliyorlarmış!

Madam-Biliyorlarsa ne olur? Fransa bu kadar hürriyet davasında iken bir kadın istediği yere gezmeye gidemez miymiş?

Hasan-Öyleyse...

Madam-Evet öyledir. Hatta aleyhine verilmiş hükümden dolayı buraya gelemeyen kocamın yanına, kendim gitmekte de muhtarım.

Hasan-Öyleyse refakatinizle müşerref olacağım demek.

Madam-Kocamı buluncaya kadar en küçük hizmetlerinizde bulunmayı bile kendime şeref addedeceğim.

Hasan-Estağfurullah efendim. Ben zaten bu dünyada kimsesiz bir adamım. Kimsesiz kalmışım. Felek sizi kimsesiz bıraktığı gibi, beni de bırakmış. Ben de sizin gibi bir gâibi aramaktayım. Dertlerimiz bir dert olduğundan birbirimizin derdine ortak olarak dermanımızı dahi birlikte arayabiliriz.

Hasan Mellâh şu mukaddime ile söze başlayıp kendisinin ne maksatla derya üzerinde gezip durduğunu muhtasaran anlattıysa da, yalnız cananını kim kapmış olduğunu tayin etmeyerek Pavlosu "bir rakip" diye yâd eylerdi. Madame İlia ise Hasan'ın sergüzeşt-i hâline hem teessüf asarı gösterdi, hem de felâket yolunda böyle kuvvetli bir refike rast geldiği için memnun oldu.

Hasan ise mezbûrenin derdi, kendisinin derdi kadar güç bir şey olmadığını ve mezbûrenin daha evvel ve daha kolay nâil-i emel olacağını temin ederdi.

Hâsılıkelâm, Madame İlia kaçak suretinde değil, belki aleni olarak Hasan Mellâh'a refakat etmeyi kararlaştırdı. Şu kadar var ki, bu azimet aleni olmakla beraber, kimseye ondan malûmat vermek de hiçbir fayda memul olmadığı için keyfiyeti ilân etmak dahi lâzım olmadığını tezekkür eylediler. Yevm-i azîmet ertesi sabah için karârgîr olup, Madame İlia'nın eşya filân alması dahi iktiza etmeyeceği söylenmiş ve hâlbuki bîçarenin tasarrufuna itimat edeceği hiçbir şeyi bulunmamış olduğundan, ertesi sabah erkence iskele başında birleşmek üzere o gün birbirinden müfârekat eylediler.

Madame İlia avdet eyledikten sonra Hasan dahi karaya çıkıp Monsieur Fouillier'ya gönderdiği bir pusulada münderiç eşyayı mumaileyh mubayaa ettiği sırada, kendisi dahi liman reisi bulunan miralay ile görüşmüş ve sefinesi için (bir bin talerin daha hediyesi mukabilinde) bir Fransız pasaportu çıkarıp gemiye avdet eylemiştir. Geminin kumanyası zaten limana girildiği günün ertesi günü düzülmek kaideden olduğu için, Hasan'ın "Hazır mıyız?" sualine kaptanlar "Hazırız!" cevabını verdiler.

O gece Monsieur Fouillier gemiye gelip, gece yarısından sonraya kadar bazı hesaplar ve müzakereler ile Hasan'ı meşgul eyledi. Fouillier gittikten sonra, Hasan oturduğu kanepe üzerinde biraz uyku kestirmek için uzanıp kalmıştı. Ancak uyandırmak için kendisini birisi dürtüp de gözünü açtığı zaman, dürten adamın ikinci kaptan olduğunu ve Madame İlia'nın dahi kamara kapısında bulunduğunu görerek kalktı.

Artık sabah olmuş güneş bile çıkmıştı. Hasan'ın ilk lâkırdısı "Levalânkara!" oldu ki, demir alınması kumandası demektir. Madame İlia kemâl-i nezâketle "Sizi rahatsız ettiler, uyumalıydınız." deyince ve Hasan dahi "Gemici kısmı daha ziyade uyumaz." yollu mukabele edince, yukarıda tayfaların azimet hakkında tertip edilmiş bulunan gemici şarkısını çağırarak, gıldır gıldır demir almaya başlamaları gürültüsü dahi işitildi.

Hasan zaten soyunmadan yatmış bulunduğundan kalktı. Tuvalet mahallinde elini yüzünü yıkayıp, üstünü başını düzeltiktikten sora madam ile beraber güverteye çıktı.

Dördüncü Bap

Hasan Mellâh güverteye çıktığı zaman birinci mertebede rüzgâra dikkat etti ki, gayet hafif bir cenup rüzgârı eserdi Birinci kaptanın yanına sokularak "Marsilya'ya!" dedi. Badehı yine Madame İlia'nın yanına gelip konuşmaya başladı. Hasan, şayet kadıncağız memleketinden çıktığından dolayı müteessirdir diye gurbet denilen ve herkesin kulağına ağır gelen şeyin o kadaı korkacak bir şey olmadığından bahisle madama teselli vermeyı başlamıştı. Ancak madam asla teessür ve binaenaleyh teselliye ihtiyaç göstermedikten sonra, Hasan tarafından gördüğü inayetı ne yolda teşekkür edeceğinde dahi izhâr-ı acze başladı.

Madame İlia-Efendim, siz beni yalnız zevcime kavuşturmakla bekâm etmeyi deruhte etmiştiniz. Beni bir yerden kurtardınız ki, orada, gerek manen ve gerek maddeten çektiğim eza ve cefalar içinde helâk olup gidecektim. Âdeta canımı dahi kurtarmış oldunuz. Size herhâlde bir can borçlu kalacağım.

Kadının böyle "Can borçlu kalacağım." demesi Hasan'a, yine derhâl haydut gemisindeki Korsikalıyı ihtar eyledi. Zira o bîçare dahi denize atılmaktan kurtulduğu zaman "Arkadaş, sana bir can borçluyum." demişti. Ancak Hasan bu meseleden Madame İlia'ya bir harf bile söylememiş olduğu gibi, imtinân hükmü çıkmasın diye ondan sonra dahi söylemeyeceği derkârdır.

Hava yaz olduğu ve ortalık gereği gibi sıcak bulunduğu cihetle, mevsimin eğerçi bir hazzı yok idiyse de deniz üzeri yine serince ve hazlıca olacağı derkârdır. Madame İlia ise, güya kafes esaretinden kurtulmuş bir kuş olduğundan zaten yüreğinde türlü türlü sevinçler hisseylediği gibi, denizin elbette karadan ziyade olan letafeti dahi hissiyyât-ı vâkı'asına his katarak o kadar geniş nefesler alırdı ki, her aldığı nefes âdeta hasta gibi bir hâlde bulunan kadıncağıza tedricen hayât-ı tâze verdiği bedâheten görülürdü.

Ajaccio Koyu'ndan çıktıktan sonra ne tarafa gitmekte bulunduklarını Madame İlia Hasan'dan sual eylemişti. "Marsilya'ya" cevabına alınca kadıncağız derhâl kendisini

toplayamayarak "Orada ne ümidimiz olabilir? İlia başından korkmaktan Marsilya'ya gelebilir mi?" demiş idiyse de, Hasan'dan "Orada dahi benim ümidim vardır." cevabını alınca aklı başına gelip "Cenabıhak her ümit sahiplerinin ümidini hâsıl etsin efendim. Ben birdenbire işin bu cihetini düşünememiştim." diye itizar eyledi ve Hasan dahi kadıncağıza yeniden teminler itasından geri durmadı.

Madame İlia'nın insana yalnız sûziş-i hâli tesir etmezdi. Kadıncağızın gayet hilmli ve masumane çehresiyle, müsterhimâne nazarları dahi bir çok tesirâttan hali kalmazdı. Hele, ta kocasının firarından beri çektiği mihnetlerin sû-i tesîrâtı olarak gül gibi benzi yürekler paralayacak kadar nazarlarda bîçarelik ve dermandelik tesirleri hâsıl eylerdi. İşte bu sebebe mebni idi ki, Hasan Mellâh mezbûreye saatte kaç defa yeniden ümitler verirse kendisini o kadar muvaffak addeylerdi.

Sefine pek hafif rüzgâr ile ancak saatte üç mil kadar mesafe katedebildiğinden, henüz Ajaccio Koyu'ndan çıktıkları ve etraf ve eknâf hâlâ pek yakından görünmekte bulunduğu hâlde, Madame İlia zaten takatsız dahi bulunmakla ayak üzerinde duramayacak kadar yoruldu ve bir aralık güverte üzerindeki kanepelerin birisine oturdu ise de, orada birkaç dakika soluk aldıktan sonra, Hasan ile beraber birinci kamaraya indi.

Geminin kamarası bir büyücek salon ve salonun nihayetinde, yani ta kıç üzerinde karşılıklı iki oda, bir helâ ile salonun dış tarafında ve merdivenin alt sahanlığı yanında karşılıklı iki oda ve bir büfe ve bir de sandık odası gibi bir şeyden ibaret ve fakat mükellef döşenmiş, müzeyyen idi. Merdivenden indikleri gibi Hasan Mellâh, evvelâ bu odaları ve büfeyi ve sandık odasını gösterdi ki, odaların her birinde birer güzel yatak ve tuvalet takımları ve sair levazım mevcut olup, büfe ise envâ'-ı meşrûbât ve meyve ile dolu ve sandık odası dahi duvarlara talik olunmuş dört, beş kat mükellef karı elbisesi ve müzeyyen kadın şapkaları ve birkaç çift kadın şemsiyesi, şalı, ve bir deste kadın eldiveni vesaire ile mücehhez idi.

Madame İlia-Geminizde galiba kadın da var efendim?

Hasan-Yok mu ya?

Madame İlia-Henüz kendisiyle müşerref olamadık da onun için sordum.

Hasan-Biz kendisiyle müşerref olduk. Siz de olmak isterseniz şu endam aynasına bakarsınız.

diye, bir büyük camlı dolabın kapısında bulunan aynayı gösterince, kadın bu eşyanın kendisine mahsus eşya olduğunu anlayarak, artık şükranâ dahi muktedir olamadı ve yalnız gözlerini semaya kaldırarak, birbirini takip eden ahlar ile derunî bazı şeyler mırıldandı ki, ez-cân ü dil hayır dua eylediği simasından dahi anlaşılırdı.

Badehu büyük salona girdiler Hasan "Burası da salonunuzdur ki, gerek bendenizi, gerek kaptanlardan ve sair memurlardan misafir kabul edeceğiniz zevatı kabul edersiniz." dedi.

Madam-Ben burada misafir de kabul edeceğim ha?

Hasan-Acayip! Hüsn-i teveccühünüzü kazanabilen zevatı kabul edersiniz efendim. Hatta biz ümit ediyoruz ki, bu salonda bize ziyafetler dahi vereceksiniz.

Madam-Ziyafetler de mi vereceğim?

Hasan-Mürüvvetinizden ümitvâr olmalı mıyım, efendim?

Madam-(şiddetli bir göğüs geçirerek) Allah mürüvvetiniz kadar, saadetinizi artırsın karındaşım! Ne diyeyim? Dilimden başka bir şey gelmiyor ki, elimden hiç.

Hasan-Hakkımda teveccühünüzle beraber istirâhat-i kalbiniz benim için en büyük saadettir.

Nihayet kıçtaki daireye geldiler. O dahi mükellef döşenmiş ve yalnız bir odasına gayet güzel bir yatak konulmuş ve diğer odası ise oturmaya mahsus bulunmuştu. Bu odaya girdikleri zaman Hasan cebinden bir anahtar çıkarıp madama vererek:

Hasan-İşte bu da çekmecenizin anahtarıdır efendim.

Madam-Çekmecem de mi var? Bakalım öyleyse, içinde ne var.

Hasan-Biz ne bilelim efendim. Mal sizin, açınız da bakınız.

Bu lâkırdı üzerine Madam, Hasan Mellâh'ın yüzüne bir manalı bakış ile baktı ve çekmeceyi açıp da içinden altın ve gümüş olarak tahminen dört, beşbin talerlik akçe zuhur ettikçe kadının hayreti bütün bütün arttı.

Hasan-İşte efendim bu daire sizindir. Gemide bulundukça dairenize istediğiniz gibi tasarruf edersiniz. Karada dahi inşallah rahatsız olmazsınız.

Madam-Himayeniz altında bulunan bir kadın nerede olur da rahatsız olur? Fakat efendim benim için bu daire pek büyüktür. Merdiven cihetindeki odaların birisi bana çoktur bile. Bu koca daireyi istilâ edersem sizin rahatınızı bozmuş olacağım.

Hasan-Hiç öyle değil. Benim rahatım sizin rahatınızla olacak.

Madam-Benim de rahatım sizin rahatınızla olacaktır. Eğer rahatı arzu ederseniz bana istediğim odayı verirsiniz de, siz kendiniz burada otururşunuz.

Hasan-Kabul edemeyeceğim emirlerinizden birisi işte budur. Hiç, bir kadının dairesinde erkek bulunabilir mi? Siz kemaliyle serbest bulunmalısınız ki rahat edesiniz.

Madam-Orası da ayrıca bir daire demektir.

Hasan-Hayır efendim.

Madam-Ama siz mutlaka rahatsız olacaksınız ben bunu bir veçhile tecviz edemem.

diye, Madame İlia ısrar göstermesiyle kıç daire müstakilen kendisinin olmak ve salonun haricinde bulunan daire dahi Hasan'a kalmak üzere beynlerinde musâlaha eylediler.

Kamarada bu işler görülünceye kadar gemi dahi artık engine saldırıp binaenaleyh kaptanların ikisi de kamaraya, çorbacılarının yanına inmişlerdi. Hasan bunları görünce "Tamam sizi şimdi ben davet edecektim. Efendiler, Madame İlia, çorbacınız Hasan Mellâh Üçüncü Paylos'un âdeta hemşiresidir. Ben sizin yalnızca çorbacınız olmakla iftihar etmeyeceğimi, en aziz dostunuz, en sadık arkadaşınız olmak benim için en şerefli bir iftihar olduğunu siz de teslim edersiniz. İşte benim gibi bir refike, bir dosta, bir çorbacıya ne riayet edecekseniz Madame İlia hakkında aynıyla o riayeti diriğ etmeyeceğinizi, hem rica ederim, hem de emreylerim. Bu gemide bulunduğu müddet her emri cari olacağı gibi, karada bulunduğu müddet size vereceği emirler dahi cari olacaktır." diye Madame İlia'yı tavsiye etmekle, kaptanlar madam önünde boyun eğerek, arz-ı tâbiiyyet eyledikleri gibi, Madame İlia dahi yüzünde velev ki zarurî olsun

bir inbisât ve tebessüm alâmeti göstermeye çalışa çalışa, gerek kaptanlara, gerek Hasan Mellâh'a arz-ı teşekküre müsâraat ile ancak gözbebeklerinde ziyafet akşamı biriken yaşlar gibi birikmiş olan iki tane elmâs-pâre sirişki bir türlü zapt edemeyerek akıtıverdi.

Hasan Mellâh ile Madame İlia meselesinin en müessir ciheti bu cihet idi. Bu cihet-i müessirenin derece-i tesîrâtını tasvire biz kalemimizde iktidar görememekteyiz. Belki bu iktidar hiçbir kalemde yoktur. Zira iktidarın bu kısmı çehrelerin vücûh-ı teessürâtını şeklen göstermeye memur olan ressamlar kalemine ve fırçasına aittir.

Bu yolda teşrifatla akşam edildi. Hava pek az olduğu cihetle henüz Toulon dağları uzaktan gayet hafif sehâb-pâreler gibi görünürdü. Gurûb-ı şemsten sonra kamarot kendilerini güverte üzerinde hazırlanmış olan sofraya davet eyledi. Madame İlia ve Hasan Mellâh ve birinci ve ikinci kaptanlarla güverte zabiti sofraya oturdular. Güle oynaya yemek yerlerdi. Madame İlia midesinde o kadar iştiha bulurdu ki, çok yediğine şayet dikkat edilir de, kendisini ta'yîb ederler diye az yemeyi iltizam eylediyse de, mümkün olamadığından tatlı bir hande ile:

Madam-Efendiler, kadınlığımla beraber bu akşam erkeklerden çok yemek yemekteyim. Midemin iştihasına kendim de taaccüp ediyorum. Zannederim ki bu hâl denizin hüsn-i tesîri olmalıdır.

Hasan-Şüphe etmemeli efendim.

Birinci Kaptan-Denizde daima çok yenilir. Hele, hava bu geceki gibi mülâyim olursa var ya?

İkinci Kaptan-Evet efendim, hava sert olsa deniz tutar da, insanın iştihası kapanır.

Madam-Fakat deniz tutmak da bizim gibi denizin acemilerine mahsustur, sizi tutmaz ya?

Hasan-Tutmaz ama efendim, her hâlde bir nevi tesirden hâli kalmaz. Mesela can yemek istemez, uyku uyuyamaz.

Vakıa madamın iştihasında gördüğü kuvvet denizin hüsn-i ahvâlinden ma'dûd ise de, bu babda vali konağı gibi bir dâr-ı mihen ve meşâkdan kurtulup meyus yüreğine ümitler gelmiş olması dahi tesirâttan hâli kalmayacağı zannedilse, yanlış zan-

nedilmiş olur. Bahusus sofrada âlâ şaraplar için dahi madamın iştihası ziyadece olmakla neş'e-i şarâb dahi hâl-i itminânına inzimam edince, kadıncağızın yüzü gerçekten gülmeye başladı.

Gece yatak zamanı geldikte madam kendi dairesine çekilip yatmış ve Hasan dahi salonun dış cihetindeki odaların birisinde bulunan yatağa girmiş ve bu suretle gerek velinimet ve gerek nimet-dîde, kemâl-i iffet ve ismet hâlleriyle uykuya dalmış gitmiştir.

Beşinci Bap

Sâhib-i sergüzeştlerin gece gördükleri rüyaları dahi beraber göremedik ki, erbâb-ı mütâlâaya ondan da malûmat verelim. Bizim bildiğimiz şey şu ki, sabah olup da yataktan kalktıkları zaman Hasan Mellâh ile Madame İlia kendilerini Marsilya Limanı'nın içine girmiş buldular.

Marsilya Limanı o tarihlerde dahi Fransa'nın birinci iskelelerinden ma'dûd olup, derununda her zaman külliyetli sefâin bulunurdu. Hasan Mellâh sefâin-i mevcûdeye göz gezdirdiği sırada, gözü bir kenarda lenger-endâz olan gayet süslü bir ıskunaya ilişti ki bunun seyahate mahsus bir tekne olduğu bâdî-i emrde anlaşılabilirdi. Bir de daha ziyade dikkat edince ne görsün? Açık maî boyalı ve su kesiminden aşağısı kırmızı bir ıskuna ki, Cartagena Limanı'ndan Pavlos'un seyahat ıskunası olmak üzere tanıdığı teknedir. Ta kendisi!

Bîçare çocuğun bir kere yüreği oynadı. Hemen birinci ve ikinci kaptanla, güverte zabitini çağırıp tahkik-i ahvâle başladı.

Hasan-Şu ıskunayı gördünüz mü?

Birinci-Şu süslü ıskunayı değil mi?

Hasan-Evet!

Birinci-Cartagena Limanı'nda değil miydi ya?

Hasan-Ben de öyle zannediyorum.

Zabit-Zengin bir herifin seyâhat-i zâtiyyeye mahsus gemisi dediler idi.

Hasan-Öyle. Fakat biz Cartagena'dan hareket ettiğimiz zaman bu tekne hâlâ orada mıydı, yoksa o gece hareket eylediğini haber verdiğiniz üç gemiden birisi bu muydu?

İkinci ve Zabit-Hayır efendim, biz hareket eylediğimiz zaman bunu Cartagena'da bıraktık. Bizden sonra kalkıp buraya gelmiş.

Hasan-Benim aklıma da öyle geliyor. (güverte zabitine hitaben) Size bir memûriyyet-i mahsûsa var.

Zabit-Nedir efendim?

Hasan-Bu geminin çorbacısı el-yevm burada, Marsilya'da mıdır, yoksa başka yerde midir, öğrenmek.

Zabit-İşten bile değil.

Hasan-Öyle ama nasıl öğreneceksiniz biliyor musunuz? Kendinizi kimseye göstermeden, hele beni asla kale almadan ve bu suali dahi o geminin kaptan ve zabitlerine sormadan.

Zabit-Tayfalarından demek olacak.

Hasan-Öyle olacak. Yahut iskele simsarlarından, filândan.

Zabit-O da kolay efendim.

Bu emri verdikten sonra, Hasan başını önüne eğip bir müddet düşündü ve bu mülâhazada Pavlos'un mutlaka Marsilya'ya gelmiş olduğunu ve fakat kendisi şehir içinde bulunmayacağını, eğer kendisi şehir içinde kalacak olsa, ol babda bir alâmet-i zâhire olmak için ıskunayı Marsilya Limanı'nda bulundurmayacağını hükmeyledi. Zabit ise aldığı emir üzerine hemen bir sandala binip karaya çıkmıştı. Kaptanlar dahi kendi işlerine gitmekle, Hasan, Madame İlia ile yalnız kalınca onunla konuşmaya başladı:

Hasan-Cenabıhak hakkımızdaki inayetini itmam etmek Murad buyurursa, burada aradığımızı bulacağız zannındayım.

Madam-İnşallah efendim, inşallah muvaffak oluruz.

Hasan-Şu maî boyalı, süslü ıskunayı görüyor musunuz?

Madam-Şu üç direkli gemi yanındaki ıskuna değil mi o?

Hasan-Evet, işte bizim aradığımız adamın gemisi odur.

Madam-Ee, sonra?

Hasan-Bakalım kendisi dahi burada mıdır diye, tahkike adam gönderdim. Lâkin burada bulacağımı ümit etmem.

Madam-Gemisi burada olunca kendisi de burada olmaz mı efendim?

Hasan-Hasmımız o kadar ahmak değildir. Benim de gayret ve sebatımı bilir.

Madam-Burada değilse ne yapacağız?

Hasan-Burada değilse mutlaka Fransa içindedir, arkasına düşeceğiz.

Madam-Siz yalnız mı?

Hasan-Karayolu zahmetlidir. Sizi o zahmete koymak istemem.

Madam-Eğer bu seyahatte benim de size bir hizmetim olabilecekse vallahi zahmete bakmam, her hizmetinize can atarım.

Hasan-Ulüvv-i himmetinize teşekkür ederim efendim. Ancak ben sizden isteyeceğim hizmetleri de bilirim.

Hasan'ın elinde dürbün bu lâkırdıyı söyleyerek, gerek ıskuna tarafına ve gerek güverte zabitinin çıkmış olduğu sahile doğru müdekkikâne ettiği nazar, bir rasıdın yıldız rasat etmesinden pek de farklı değildi. Ancak aradan iki saat kadar zaman murûr eylediği hâlde, zabitten henüz bir eser zuhur etmemesi ve kahvaltı zamanı dahi hulûl etmesi cihetle Madame İlia ile beraber kamaraya inmiş idi. Tamam bad'e't-ta'âm kamaradan çıkarken, zabit dahi sandal ile gemiye yanaştı ve Hasan'ın huzuruna gelerek şu malûmatı verdi.

-Efendim, bu sefine Arap zadegânından birisinin imiş. Sahibi içinde olarak gelmemiş. Boş gelip sahibinin emrine intizar etmekteymiş. Sahibinin nerede olduğunu bilmiyorlar. Yalnız Paris'te olmasını zannediyorlar.

Hasan-Bu malûmatı kimden aldınız?

Zabit-Bir simsar Yahudi ile, bir de ıskuna tayfasından miskin bir adamdan.

Aldığı malûmatı kendi zannıyla mutabık bulduğu cihetle, Hasan zabitin getirdiği habere inandı. Zabit işine giderek yine Madame İlia ile yalnız kalınca aralarında şöyle bir söz geçti.

Madam-Demek oluyor ki, bu ıskuna aradığınız adamın ıskunası değil.

Hasan-Neden bildiniz?

Madam-Ya, bir Arap beyzadesinin ıskunası diyorlar. Sizin aradığınız adam Hristiyan değil mi?

Hasan-Bizim aradığımız adam, hem Hristiyan, hem Müslüman'dır, hem Yahudi'dir. Hem İspanyol, hem Fransız, hem Arap olabilir.

Madam-(tebessümle) Öyleyse ne Allah'ın gazabı imiş!

Hasan-İşte o Allah'ın gazabına biz, daha büyük bir musibet olursak yiğit sayılırız.

Madam-Şimdi kararınız nedir?

Hasan-Şimdi kararım birkaç gün sonra Paris'e gitmektir.

Madam-Burada bekleseniz olmaz mı? Kendisi Fransa'nın neresindeyse, nihayet buraya gelecek değil mi?

Hasan-Hayır, ben burada on gün otursam, mutlaka burada bulunduğumu tahkik ederek kendisine bildiren casuslar bulunur. Şimdi o İspanyol iken Arap olduğu gibi, ben dahi Arap iken İspanyol olarak Paris'e gidersem belki kendisini sıkıştırabilirim. Siz burada rahatınızda kalırsınız. Ben gecikmem. Gayeti iki aya kadar yine buradayım.

Madam-Şayet kendisini Paris'te bulamazsanız?

Hasan-Ben kendisini Paris'te bulamayacağım diye gitmiyorum. Mutlaka bulacağım diye gidiyorum. Eğer orada bulamazsam, elbette ne tarafta olduğuna dair malûmat alabilirim.

Pavlos hakkında aldığı haber üzerine Hasan Mellâh, Marsilya'da ancak iki gün ikamet edebildi. Bu müddet içinde yol tedarikini görüp Madame İlia'yı kaptanlara ve güverte zabitine tekrar tekrar tavsiye eyledikten sonra, kendisi Marsilya'dan çıktı.

Hasan Mellâh'ın azimeti üzerine, erbâb-ı mütâlâanın fikri dahi kendisiyle beraber Paris'e azimet etmiş olacağı derkâr ise de, Hasan Paris'e varıp da işine başlayıncaya kadar bu tarafta, Marsilya'da bazı şeyler zuhur etmiş olduğu cihetle, biz bu tarafın zuhûrâtını hikâye edip bitirmeden, Hasan Mellâh'ı Paris'e kadar takip edemeyeceğiz.

Madame İlia'ya güzel bakılması hakkında çorbacıları tarafından verilen emir üzerine, gerek kaptanların ve gerek güverte zabiti Trillo'nun (herifin ismi budur) mezbûre hakkında ne kadar riayet edecekleri müstağnî-i tarîf bulunmakla, madamın her hâlde rahat edeceğine şüphe edilemez. Hatta mezbûre her ihtiyacı tesviye edilerek, kendisinin eğlenceden başka bir şeyle geçi-

receği vakti olmamasıyla, her gün karaya çıkarak, bir, iki saat vaktini, gerek Marsilya şehrinin içinde ve gerek civarda bulunan Catalan karyesi ve sair bağlarda, bahçelerde geçirirdi.

İşbu seyahatcikler münasebetiyle Madame İlia'nın elbette Marsilya'da birkaç kimse ile ülfet peyda eylemiş olduğunu zannedersiniz. Lâkin bu zan batıl ve beyhudedir. Ülfet denilen şey gezmekle hâsıl olmaz. En evvel komşular vasıtasıyla husule başlar. Madame İlia'nın ise hanesi sefine olmakla, gemiden çıktığı zaman gittiği bahçelerde, ve sair mahallerde bir kenara oturarak henüz bir kimseye prezante edilmemiş olduğu ve edilmek arzusunda bulunmadığı cihetle ülfet ve ünsiyet edecek, ne bir adam görür, ne de aramak kaydında bulunurdu.

Bir gün, hem de pazar günü olmasıyla yine mutadı veçhile şehri gezmeye çıkmıştı.

İkindiye kadar ötede beride gezdikten sonra, ikindi üzeri dahi Saint Marie Kilisesine girip felâket-dîdelerin kalbinden hiç bir vakitte çıkmayan imdâd-ı manevî ümitleriyle yüreği dopdolu olduğu hâlde, Cenabıhakka şükr-âmîz dualar ederdi. Derken gözü, kapı yanında ayak üzeri durup, boynunu bükmüş bulunan bir fakire ilişti.

Bu adamın sakalı uzamış, saçları omuzlarından aşağı inmiş olduğu cihetle pek de yüzü görülemeyip, ancak arkasındaki lime lime olmuş kalın abadan mamul pis mundar elbise içinde olduğu görülmek şöyle dursun, Marsilya gibi sıcak bir memlekette bu hâl ve kıyafette bulunmaya kendisini icbar eden, fakr u zaruret ateşiyle kavrulmakta olduğu dahi görülürdü.

Madame İlia herifi bu hâlde "Aman yarabbi! Ben bu kadar felâket-dîde bir bîçare iken, maiyetime koca bir gemi vermiş ve sandıklarımı esvap ve çekmecemi altın ve gümüş doldurmuş olduğun hâlde, mutlaka masum ve behemehâl bîgünah olduğu zâhir-i hâlinden görülmekte bulunan şu bîçareyi, velev ki yine lime lime olsun harâret-i sayfa karşı giymek üzere bir hafif rubadan mahrum edişin, acaba ne hikmete mebni olabilir? Şu herifin elbette yiyeceği ekmek de giydiği elbise nispetindedir. Yok, yok! Yine günaha girdim. Elbette bu misillü fukarayı bizim şefkat ve merhametimizi imtihan etmekle beraber hâl ve saadet ve gınamız üzerine teşekkürât-ı lâzımeyi ifada kusur etmemekliğimiz için meydana koymuştur. Vakıa ben dahi gayrın inayetine muhtacım.

Ancak inayetine muhtaç olduğum zat ihtiyacımı o kadar tesviye ediyor ki, hatta bu fakirin ihtiyacını dahi tesviye etmeye benim kudretim vardır." yollu dindarâne bin hissiyat ile herifin yanına sokulup, akçe vermek için elini dahi cebine sokmuştu. Bir de bu kadar merhametini celp eden bîçarenin, zevci İlia olduğunu tanımasın mı?

Kadıncağız kendisini kaybedip "Hay, İlia, zevcim, aman yarabbi!" diye kocasının boynuna sarılmaya hücum eyledi. Ve herif dahi karının yüzüne bakıp "Vay, gerçek, zevcem be!" dediyse de kollarını açıp üzerine doğru gelmekte bulunan sadık ve muhip zevcesini göğsünden iterek hemen kapıdan çıktı ve kadın bu ret muamelesine hayretle, eli havada bir dakika tevakkuftan sonra arkasından koştuysa da, kocasından bir nam ve nişan göremeyerek, âdeta rüya görmüşe döndü.

O telâş ve hayretle zavallı kadıncağız deli gibi öteye beriye baş vurup, döndü dolaştı. Akşama kadar gezdi, aradı. Ancak güya yer yarılmış da, kocası yerin dibine geçmiş gibi mümkün değil bir eserini göremedi. Yeisinden ağlamak istedi, ağlayamadı. Müteselli olacak şeyler aradı, bulamadı. Nihayet şaşkın şaşkın gemiye avdetle düşünmeye başladı.

Bîçare kadıncağız bu hâlde ne düşünebilir? O fakir adamın kocası olduğunu yalnız kendisi tanımadı ki, gördüğü şeyi hayalâta atfeylesin. Herif dahi zevcesini tanımıştı. Binaenaleyh niçin kendisini reddederek savuşmuş olduğuna hiç bir mana veremeyip, işte bu şüphe üzerine çıldıracağı gelirdi.

O gece sabaha kadar Madame İlia'nın gözlerine uyku girmemiş olduğuna inanırsınız ya? Ertesi sabah biraz daha sükûneti hâl ile keyfiyeti lede'l-mülâhaza hükûmete müracaatla, Marsilya içinde şu kıbâlde, şu hâlde bir adam olduğundan, aranıp bulunmasını talep edecek olduğu zaman "Eğer kocamı kendim buldurup hükûmete teslim edersem, kanına kendim girmiş olmaz mıyım?" mülâhazası zevcinin kendisini reddedişi keyfiyetine dahi bir suret gösterdi. "Mutlaka ben kendisini tanırsam meydana çıkarmış olurum. O hâlde hükûmetin eline geçer, diye beni kabul etmedi" dedi.

Vakıa bu mülâhaza pek becâ idi. O kadar becâ idi ki hatuncağızı mutmain bile edebildi. Ancak sonradan diğer bir mülâhaza daha tevârüd ederek zihnini bütün bütün perişan

eyledi. "Kocam canından korktuğu için böyle yaptı ise, ben de hemen kendisini tutup hükûmete teslim edecek değildim ya? Benim kendisine ne kadar sadık olduğumu bilmez mi? İkimiz baş başa verip, buradan firarı kararlaştırdıktan sonra Hasan Mellâh'ın dahi sâye-i inâyetinde nerede olsak rahat rahat yaşayamaz mıydık? O sayeden haydi kendisinin haberi yoktur diyelim. Beni yalnız ikbal hâlinde iken mi zevce tanıyacaktı? Hâl-i idbâr zevciyetimizi de ihlâl mi etti?" diye bütün bütün perîşân-hâl olup kaldı.

O günden sonra Madame İlia her gün şehri gezmeye çıkıp mahsusen kiralamış olduğu araba ile hemen her gün şehrin gezmedik sokağını bırakmadı. Lâkin mümkün olamadı ki, zevcine bir daha tesadüf eylesin.

Bîçare kadıncağız, kâh herifin çıldırmış olmasına kani olmak ister, kâh artık kendi muhabbetini unutmuş bulunmasına inanmaya yaklaşırdı ki, kocasından görmüş olduğu muamele bu mülâhazatın cümlesini teyit edebilirdi.

Nihayet kabahati erkeğin heveslerine bulmaya başladı. Bir erkeğe hiç bir veçhile inanmak caiz olmadığını ve hatta Hasan Mellâh'ın bile sevdiği kız kim ise aramakta gösterdiği bunca fedakârlığın, mahzâ bir hevesten ibaret bulunduğunu kat'iyen hükmederek, kocası olacak heveskâr-ı ikbâl ve cemal için bunca vakitten beri döktüğü göz yaşlarının dahi beyhude olduğuna iman eyledi. Lâkin imanı dahi o kadar kuvvetli değildi. Yeis galip geldikçe bu itikada düşer ve yeisini yenebilecek mülâhazat baş gösterdikçe yine iffet-i sâbıkası ve kocasına sıdk-ı muhabbeti avdet eylerdi.

Altıncı Bap

Madame İlia'nın kim olduğu, gerek kaptanların ve gerek güverte zabiti Trillo'nun malûmu olduğu gibi, mezbûrenin ne gibi bir emel ve mecburiyet üzerine gemiye gelmiş olduğu dahi, birinci kaptanın avdet gecesi Hasan Mellâh ile beraber bulunmuş olmasıyla arkadaşlarına nakl-i malûmat etmesinden anlaşılmıştı. Ancak bunların malûmatı her hâlde kendilerince bir şey olup, hiçbirisi ol babda mezbûreye harf-ı vâhid söylememişlerdi. Madame İlia'ya gelince, vakıa kendi hâli herkese malûm olduğunu o dahi bilirdi. Ancak hâlini mevki-i bahse koymakta hiç

bir fayda ümit etmediği cihetle derd-i derûnundan hiçbirisine şikâyet etmezdi.

Birinci kaptan Maltız olup, elli beş yaşını geçmiş kıratta bir adam ve ikinci kaptan dahi yine bu yaşta bir İspanyol idi ki, her ikisi âlemin oldukça germ ü serdini görmüş bulunduklarından, Madame İlia'nın hâline gerçekten acırlardı. Güverte zabiti Trillo otuz beş, kırk yaşında bir İtalyan idi. Madame İlia'nın felâket-i hâli acınmayacak bir şey olmadığı cihetle, vakıa Trillo dahi acırdı. Ancak merkum bekâr ve biraz da değil, pek de hovârda-meşreb olduğundan mezbûre hakkında zihnine hücum eden şeytanları bir türlü yenemezdi.

Verdiğimiz şu kısa malûmattan dahi münfehim olabilir ki, Madame İlia'nın her hâl ve hareketine cümleden ziyade dikkat eden yalnız güverte zabiti Trillo idi. Hatta o kadar dikkat ederdi ki, birkaç günden beri madama arız olan perişanlığın bile farkına vardı. Binaenaleyh bir gün geminin kıç tarafında madamın yanına sokulup, dereden tepeden söz açtıktan ve Hasan Mellâh'ın artık Paris'e varmış ve belki avdeti dahi yaklaşmış olacağından bahseyledikten sonra, sözü şu surete döktü:

Trillo-Keşke çorbacımız sizi de götürseydi.

Madam-Niçin?

Trillo-Görüyorum ki burada canınız sıkılıyor.

Madam-Hayır, sıkıldığı yoktur. Himmetiniz sayesinde pek rahatım.

Trillo-Bahusus bir iki gündür perîşânî-i hâliniz bedâheten görülmektedir.

Madam-(göğüs geçirerek) Benim hâlim daima perişandır efendim. Benim gibi bir felâketzedenin hâlinde perişanlıktan başka ne olur?

Trillo-Evet derdinizi biliyorum. Vakıa siz hâlde bulunan bir kadına teselli vermek lâzımsa da, vereceğim tesellinin bir faydası olup olmadığında şüphem vardır.

Madam-Sizin bana fiilen gösterdiğiniz insaniyetten büyük, benim için teselli mi olur?

Trillo-Olur efendim olur. Sizin için teselli de, olur. Ama işitiğime göre...

Madam-(dikkati artarak) Ee, işittiğinize göre?

Trillo-Hiç!

Herifin son lâkırdısı üzerine madamın merakını arttıran şey, şayet onun dahi zevci İlia'dan bir gûne malûmat almış bulunması ihtimali olmakla, ne işittiğini mutlaka söylemesi hakkında gösterdiği ibrâm üzerine Trillo şu cihetten bir söz açtı:

Trillo-Efendim, ben biraz serbestçe adam olduğumdan korkarım ki lâkırdılarım canınızı sıkar.

Madam-Serbest adamın lâkırdısı, en doğru lâkırdı demek değil midir?

Trillo-Bendenizce öyledir.

Madam-Öyleyse niçin canımı sıksın?

Trillo-Siz kaybolan zevcinizi aramaya çıktınız değil mi?

Madam-Ah, evet öyle!

Trillo-Buna bir şey diyemem. Aramaya çıkabilirsiniz. Yalnız size şunu sorarım ki karıya kocasını aramak mı düşer, yoksa kocaya karısını aramak mı?

Madam-Güzel söylüyorsunuz ama, kocam beni arayamamakta mazurdur.

Trillo-Bu babda sizi tasdik edemeyeceğimden dolayı affınızı rica ederim. Çünkü kocanız sizi başı korkusundan aramıyor öyle değil mi?

Madam-Evet!

Trillo-Demek oluyor ki sizi kendi canı kadar sevmiyor. Kendi canını sizden daha ziyade seviyor. Hâlbuki gördüğüme kalırsa siz kocanızı kendi canınızdan ziyade seviyorsunuz. Çünkü...

Madam-Ah, ona şüphe mi ister?

Trillo-İşte demek oluyor ki muhabbette, fedakârlıkta israf ediyorsunuz. Ben kadın olsam hiç bu israfta bulunmazdım.

Madam-Acayip!

Trillo-Gördünüz mü efendim serbest adamın doğru lâkırdıları canınızı sıkmazsa bile taaccübünüzü mucip oluyor. Fakat zararı yok. Bendeniz yine fikrimi serbestâne irattan geri durmam. Size şunu sorarım ki, bir adam için karısı mı daha sevgilidir, yoksa anası, babası, karındaşları mı?

Madam-Bana soruyorsanız karısı derim.

Trillo-Hayır efendim. Bir kere validenizi, karındaşlarınızı hatırınıza getiriniz de, öyle söyleyiniz.

Madam-Ah hepsi sevilir, hepsi!

Trillo-Hepsi değil, elbette ana baba daha ziyade sevilir. Zira âlemde gönül her kimi severse onunla eş olabilir. Fakat ana baba, karındaş olamaz.

Madam-Ee, sanki ne demek istiyorsunuz?

Trillo-Şunu demek istiyorum ki, kocanız anası babası, bir de hemşiresini öldürmüş olduğu hâlde...

Madam-Ah, namus uğruna öldürdü, namus uğruna.

Trillo-Öyle olsun Lâkin o namus dediğiniz şey zünûn nev'inden değil midir?

Madam-(halecânla) Estağfurullah!

Trillo-Siz yine fikrinizde sabit olunuz efendim. Ben size fikrinizden dönünüz demiyorum. Namus zünûn nev'inden bir şey olduğunu, her kime olsa o kadar kolay ispat ederim ki şaşarsınız. Kocanız evvelâ pederini, validesini, hemşiresini namuslu zannetmişti. Sonra namussuzluğu ihtiyar ediyorlar zannederek ve bu zan evvelki zanna galebe eyleyerek, o suretle üç katli birden göze aldırdı değil mi? Hem ana, baba, hemşire olarak üç!

Madam-Evet ama!..

Trillo-Biraz inayet buyurunuz. Sonraki zan evvelki zanna galebe ettiğini teslim ettiniz. Biraz orada sabit kalınız. Bu hâlde evvelki zan dediğimiz şey namus değil midir? Öyleyse namus zünûn nev'inden sayılmaz mı?

Bîçare Madame İlia, Trillo habisinden işittiği bu sözleri müddetü'l-ömr kimseden işitmemiş olduğu için, zihnine birdenbire durgunluk geldi. Bir, iki dakika kadar deryâ-yı tefekkür içinde yuvarlandı kaldı. Sonra şiddetli bir ah ederek yine Trillo'ya teveccühle lâkırdısına muntazır olduğunu işrâb eder bir tarzda bulundu.

Trillo-Hoş, sizde gördüğüm meâsir-i irfâna nazaran bu dakikaları sizin de tetkik etmiş olduğunuzda hiç şüphem yoktur. Şimdi ise yalnız keyfiyeti ihtar ile mücerret mahzun gönlünüzü teselli için demek isterim ki, bir kadının zevcine ve bir kocanın zevcesine muhabbet etmesi lâzımdır. Hem bu muhabbet mukaddestir bile. Hatta bu yolda sizin gösterdiğiniz kadar ve belki de

daha ziyade fedakârlık bile gösterip can vermeli de, namus-ı zevciyyete halel getirmemeli. Lâkin, muhabbetin, fedakârlığın bu derecesi tarafeyndan olmak lâzım değil, âdeta şart ve farzdır. Eğer kocanız, mazallah prangada veya zindanda bulunsa ne kadar müteessif olur ve ne kadar matem tutarsanız yeri vardır. Ancak şimdi siz bir koca için matem tutarsınız ki kaçaktır ve sizi aramaya erkeklik kuvveti mutlaka kâfi iken, siz karılık zaafıyla onu arıyorsunuz. Onun sizi terk edip gitmesi başı korkusundan, sizin onu aramak için bunca zahmeti göze aldırmanız yalnız muhabbetiniz icabından olmasına bakılırsa, serbest bir adamın kocanıza aferin diyemeyeceğini ve böyle bir koca için sizin dahi bu kadar dertli bir hâlde kalmanızı tahsîn edemeyeceğini arz etmekten geri durarım.

O gün ilk defaya mahsus olmak üzere Trillo bahsi burada kat' eyledi. Şimdi bu bahsin Madame İlia'ya olan tesirâtına gelelim.

Şeytan herifin dermeyan ettiği şeyler, zaten zayıf yürekli bir kadının zihnini gereği gibi çelecek kuvveti haizdir.

Madame İlia ise, mukaddema kocasına kilisede rast geldiği ve kendisini herifin tanıdığı hâlde, herifin ret ile savuşup gitmesi üzerine zaten perişan olan fikrini nasıl yeneceğini bilemezdi. Kocasının sadakat ve fedakârlığının derecesini zaten nazarında taayyün etmeye başlamış olduğu hâlde, bir de Trillo'nun muhakemesini görünce, "Bu Trillo'nun yerden göğe kadar hakkı var. Beni arayıp bulmak ve firar edeceği varsa, beraber firar ederek yine alâ-külli-hâl birlikte yaşamak yolu varken, mücerret kendi başının korkusundan ötürü beni aramadıktan başka, ben onu bulmuşken bile göğsümden kakıp kaçan, giden kocanın derdiyle de bu kadar yanmak âdeta hamakattir. Biraz kendimi geniş tutmalıyım." suretinde karar vermişti.

Va-esefâ, sad-hezâr esef ki, bir kadının asabiyyet-i mukaddesesine bu kadarcık halel gelmek, bütün bütün muhtel olup gitmesi için kâfi ve vâfi idi!

Milel-i mevcûdeden bazılarının, zenânı erkeklerden kaçırıp, bazılarının kaçırmamasında olan fayda ve mazarratı muhakeme eden bazı nakıs fikirli feylesoflar, kadınları perde-i istitâre çekmek, âdeta kıskançlıktan gelir bir nevi taassup olduğunu hükmederler. Ancak işte Madame İlia gibi bir kadının taassub-ı

afîfânesine halel vermek bu kadar kolay bir iş olduğu hâlde, bu inhilâle kendiliğiyle müstait bulunan kadınların, ne kadar sade bir şeytanetle mahvolup gideceğini mülâhaza buyurmalıdır.

Güverte zabiti Trillo, Madame İlia'ya arz eylediği hutbe-i hakîmâne üzerine kadının tavrında görülecek tebeddüle dikkat etmeye başladı.

Gördü mü dersiniz?

Maa-ziyâdetin gördü. Hatta aradan iki gün geçmeden Madame İlia herifi yanına çağırıp "Monsieur Trillo, lâkırdınızı pek haklı buldum ama, inşallah zevcimi ele geçireceğim hakkındaki ümitlerimi teyit edecek rüyalar dahi görüyorum." yollu bir mukaddime ile herifi yine müşâfeheye davet eylemişti. Trillo Madame İlia'da bu inbisâtı görünce efkâr ve hayalâtının sûret-pezîr olacağına itimadı artarak, kemâl-i emniyyet ve itminan ile:

Trillo-Vallahi efendim, ben sizin hâlinize acıdığımdan öyle söyledim. Sizin gibi, henüz pek genç ve tamam zevk edecek çağda bir kadını öyle dünyasından bezmiş bir hâlde görmek, elbette bana tesir eder. Bir kere de âlemde emsalinizden ibret alınız. Kocaları yanında ve safaları dört üstünde bulunan kadınlar bile eğlenceleri yolunda dakika fevt etmediklerini görünüz.

Madam-Dünyada namussuz aşüfte mi ararsınız?

Trillo-Hakkınız yoktur diyemem. Öylesi de var. Fakat bu namus kuyûduyla yalnız kadınlar mı mukayyet olur? Gösteriniz bana bir erkek ki, eline fırsat düşer de namusu fevt-i fırsata sebep olur.

Madam-Erkeklerde bu kadar iffetli adam nadir bulunur.

Trillo-Kadınlardan çokça bulunmasının sebebi ise doğrusunu isterseniz kadınların akılsızlığıdır. Vallahi efendim, benim indimde namus vazifedir. İnsan vazifesinden harice çıkmaz veyahut çıktığı kimseye duyurmazsa namusu dahi muhtel olmaz itikadındayım. Bir kere mülâhaza ediniz. Dünyada bir emele nail olmayı kim istemez? Yalnız, meydana sırrım çıkar da rezil olurum diye nefsini meneder. Eğer insan kendi sırrını kendi sakladığı kadar başkasının da saklayacağına emin olursa mutlaka ihtiyarı elden gider.

Herif lâkırdıyı bu yola dökmesiyle beraber Madame İlia'nın çehresinde o kadar alâmât-ı kabûl görüldü ki, âdeta Trillo emeli hâsıl olacağına hiç şüphe etmemeye başladı. Ancak o aralık birinci kaptan yanlarına gelmesiyle, güya pişmiş aşa soğuk su katmış oldu.

Madame İlia kaptan ile dahi güzel güzel konuşup, bir hayli vakit geçirdikten sonra kamarasına inerek kendi kendisine düşünmeye başladı. Kâh öyle bir takım hissiyyât-ı afîfâneye mağlûp olurdu ki, âlemde nefsini her ehl-i şehvetin teskîn-i hırs-ı âzına vakfeden kadınlar için geberip gitmek nimet olduğunu hükmederek Trillo'yu dahi binâ-yı namusun zelzelesi, âteş-i helâkın rüzgârı, sefîne-i iffet ve masumiyetin borası gibi bir nazarla görüp hiss-i masûmâne gibi bir haslet-i melekiyyeyi, onun hiss-i şehvânîsi gibi bir haslet-i şeytâniyye ile yaklaştırmak caiz olmayacağı cihetle, bir daha herifin yüzüne bakmamak azm-i kat'îsine düşer ve kâh olurdu ki hissiyyât-ı şehvâniyyeye mağlûp olarak Trillo'nun dediği gibi gerek namus ve gerek ırz denilen şeyin zünûn nevinden olduğunu derpişle, sır meydana çıkmayacak olduktan sonra âlemde zevk etmeye kim mâni olacağını hesap ederek, hazır şu Trillo oldukça genç ve parlacık bir adamken musâhabeti ile müstefit olmak kararına müsâraat eylerdi ki, bu son kararıyla hırsından gerinmeye ve esnemeye başlardı.

Meselenin üzerinden birkaç gün daha mürur eyledi. Birkaç gün değil, birkaç hafta dahi mürur eyledi. İffet ve ismet-i hâlin kuvvet-i maneviyyesi kuvve-i şehvâniyye ile pençe pençeye cenkleşmekten vazgeçmediğine ve bu muharebede tarafeyn henüz bir musâlaha akdetmediklerine mebni, Madame İlia iki köy arasında kalmış ahuya benzedi.

Birkaç defa daha Trillo ile müşâfeheler eyledi. Habisin her mübahasesi kahramân-ı sâhib-kırân-ı iffetin bir damarını kesmek yerine geçerdi. Nihayet ol sâhib-kırân kemaliyle aciz kalarak hasmının galebe-i kahramânaneye başladığını da Trillo lâyıkıyla anlamış olduğundan, bir gece halk yerli yerine çekildikten sonra kalkıp Madame İlia'nın dairesine doğru yürüdü.

Madame İlia henüz yatmamış idiyse de kanepesi üzerine serilip, yine iffet ve şehvet muharebelerini seyrederdi. Kapı açılıp da Trillo'nun içeriye girmesi, tamam artık masûmiyyet-i melekâne tarafının kemâl-i mağlûbiyyeti esnasına tesadüf etmekle,

herifi görünce bu vakit kamarasında ne gezdiğini sormaya davrandıysa da vücuduna bir lerze ve lisanına bir ağırlık gelip, tir tir titremekten başka bir şeye muvaffak olamadığını gördü

İyi ya, artık ne gibi bir hiss-i maneviyyenin cebr ü tazyiki ile Madame İlia, o gece sabaha kadar hüngür hüngür ağladı?

Evet, ağladı. Zira iz'an ve muhakeme dahi iffet ve namusuyla beraber pây-mâl olmamıştı. İnsan bir saniye evvel kendisini melek, vücudunu nur görüp durduğu hâlde gaşy ve bîhuşundan ibaret olan bir saniye müddet-i şehvetten sonra, kendisini ifrit, vücudunu cife olmuş görünce, elbette bu hâl gayretine dokunur.

Elbette ağlar!

Gayreti dahi muzmahil oluncaya kadar ağlar!

Eyvah! Eyvah ki, bir kere gayret dahi muzmahil olursa, artık onun nazarında cihan muzmahil, olsa dahi bir tesiri kalmaz.

(intihâ-yı kitâb-ı hâmis)

Altıncı Kitap

Birinci Bap

1790 sene-i mîlâdîsi eylülünün on birinci günü Paris'te Hotel de Moscova denilen misafirhanenin umumî yemek salonunda, hâzır-ı bi'l-meclis bulunan kadın, erkek, yirmi kadar zevat meyanında kemâl-i germî ile bir mübahase cereyan ederdi. Bu mübahasede Michelet namında bir ihtiyar Fransız müddei suretinde görünüp Feuerbach namında bir Alman ile, Desters isminde bir İngiliz dahi merkum müddeiye mukabil bulunur ve sair huzzâr mübahesenin sûret-i cereyânına dikkat ederek, aralıkta bir onlar meyanında dahi söz söyleyen olurdu.

Mübahasenin mahiyeti aşk ve alâka denilen şeyden ibaret olup, bu babda Michelet'nin hulâsa-i davâsı şu suretle icmal edilir ki:

-Senem altmışı geçti. Bu müddet-i ömrümde aşk ve alâka âleminin ayak atmadık hiçbir köşesini bırakmadım. Hatta bir aralık teehhül dahi ederek... Artık bereket versin diyeyim ki, zevcem birkaç seneden sonra vefat edip gittiği cihetle beni serbest bıraktı. Yani demek isterim ki muhabbetin o cihetini dahi gördüm. Bu uzun müddette sebkat eden tecrübelerimden şunu anladım ki, aşk denilen şey âdeta insanın kendi kendisini aldatmasından ibaret. Ama nasıl aldatış? Yalnız "Filân kadın beni seviyor." diye aldatmak değil. "Ben filân kadını seviyorum." diye de kendi kendisini aldatır. Hem de o kadar aldatıyor ki, sevdiği uğrunda canını ortaya koymayı da göze aldırıyor. Vakıa bu fedakârlığı diriğ etmiyor. Siz âlemde budala mı ararsınız? O yolda canına feda etmiş olanlar pek çoktur. Ancak bilmiş olunuz ki, herif mutlaka aşk yolunda canını feda etmiyor. Mücerret kendisini aldatmış olduğu meydana çıkınca, o kadar mahcubiyete dayanamayacağından dolayı canına kıyıp kurtulmak vadisine sapıyor. Yoksa âşık olan niçin canına kıyacak? Aşkta sebatının icbarıyla mı? Hâlbuki canına kıydığı anda, aşk dahi hayatıyla beraber elden çıkıp gitmeyecek mi? Eğer canına kıyan budala ahmak olup da bu hesabı edemezse, zaten onun hareketi kaleme gelmeyeceğinden, o

herifin canına kıymasını âdeta eşekliğine hamletmelidir. Yok, eğer ettiği hareketin vech ü keyfiyetini ve ehemmiyetini bilir bir adam ise, o da kani olmalıdır ki, kendisini aşk yolunda öldürmeyip mücerret mahcubiyet icbarıyla öldürmektedir.

Monsieur Michelet, davasını şu yola dökünceye kadar etraftan nice itirazlar edilmiş ve sözler söylenilmiş ise de, hiçbirisinin ol kadar ehemmiyeti olmadığından, biz onları tayyederek yalnız kendisinin sûret-i fikrini tasvir eyledik. Bundan sonra edilen itirazlara bakalım:

Feuerbach-Monsieur Michelet'nin lâkırdısı bütün bütün boş değildir. Şâhrâh-ı muhabbetin bir çığırı da onun dediği cihete sapar. Ancak bu kadar feylesoflar gelmiş geçmiş, cümlesi aşkın insan için hulkî ve cibillî, yani tabiî olduğunu hükmederek bu hükme itiraz eden bulunmamıştır.

Michelet-Evet, bulunmamıştır. Zira, o zaman âlemde fikirler şimdiki gibi serbest değilmiş. Şimdiki serbest fikirler herşeye itiraz etmekten çekinmezler. İşte hükemanın bu fikrine de ben itiraz ediyorum.

Desters-Sizin fikriniz efkâr-ı hükemâ kadar kuvvetli olduğunu bilsek davada size tâbi olurduk.

Michelet-Fena söylemediniz efendim. Eğer benim fikrim hükemânın fikri kadar kuvvetli değilse, hazır böyle zayıf bir fikri efkâr-ı hükemâ gibi kavi bir fikir ile pek kolay mağlûp edersiniz. Rica ederim beni ilzam ediniz de, hakkı sizin elinizde göreyim.

Feuerbach-Pekâlâ, işte dermeyan ediyoruz ki, aşk insan için hulkî ve cibillîdir. Buna ne diyeceksiniz? İnsan ne hikmete mebnidir ki bir kadına rabt-ı kalb edip de dünyada sair ne kadar kadın varsa cümlesini kendi mahbûbesinden aşağı görmektedir.

Michelet-Tamam bu sualinizin cevabını diğer bir sual içinde vereceğim. Ben de size sorarım ki, hilkatinde, cibilletinde aşk olan bir adam, bana niçin alâka etmiyor, niçin?

Michelet'nin şu sözü meclisce umumî bir kahkahayı mucip oldu.

Feuerbach-Sizin sararmış dişlerinize, kırarmış saçlarınıza mı alâka etsinler? Hem siz erkeksiniz.

Desters-Yoksa buruşmuş yüzünüze mi?

Michelet-Aferin, pek memnun oldum. Demek ki alâka etmek, âşık olmak için mutlaka kadın arıyorlar.

Desters-Şüphe mi istersiniz?

Michelet-Öyleyse bizim doksan beşlik valide hanıma niçin alâka etmiyorlar? İşte o da bir kadındır.

Bu lâkırdı dahi meclisce bir kahkahayı mucip olup, huzzârdan seksenlik bir ihtiyar söze karışarak:

-Valide hanıma da alâka edenler yok değildi. Ben on beş yaşında iken henüz otuzunda bulunan valide hanım hazretleri Paris'in âdeta afeti idi.

Michelet-(mütebessimâne) Şimdi şu hüsn-i şahâdetinizi valide işitse, kimbilir ne kadar memnun olur ve size de ne kadar dua ederdi. Lâkin biz bahsimizden çıkmayalım. Kadın dahi ihtiyar olunca alâkaya şayan değildir, demek istiyorsunuz öyle mi?

Feuerbach-Evet efendim!

Michelet-Demek oluyor ki, alâka etmek için genç bir kadın lâzımdır. Öyle mi efendim?

Desters-Evet efendim, dedik ya?

Michelet-Ya bu kadın uzun burunlu, büyük ağızlı, kazık gibi dişli, yeşil gözlü, saçları çirkin, sözü sohbeti dinlenmez, zayıf, yılışık, çirkin bir şey olsa zararı yoktur ya? Yine alâka edilir ya?

Huzzârdan birisi-Ama siz bahsi komedyaya çevirdiniz.

Michelet-Estağfurullah, sual irat ediyorum. Suallerime verilecek cevap üzerine meseleyi hâlledeceğim.

Desters-Zararı yok efendim. Biz de suallerinize cevaptan geri durmayız. Tarif ettiğiniz kadın gibi bir kadını alâkaya şayan görürseniz, alâka etmekte ve onun aşkı yolunda canınızı bile feda etmekte muhtarsınız.

Michelet-Ha, öyle bir kadına alâka edilmezmiş. Demek oluyor ki alâka edilmek için, hem genç, hem güzel şiveli, işveli, nazik, tatlı, mini mini bir kadın arıyorsunuz ha?

Desters-Evet efendim!

Michelet-Öyleyse şuna aşk diyeceğinize şehvet-i hırs deseniz olmaz mı?

Feuerbach-Nasıl şehvet? Nasıl hırs?

Michelet-Bayağı şehvet, bayağı hırs. Sözümü daha ziyade izah edeyim mi? Âdeta o kadının visali emelini, şehvet-i nefsâniyyenin dahi icbarıyla bir kat daha kuvvetlendirmeye aşk diyeceğiz vesselâm.

Monsieur Michelet şu hükmü verdiği zaman meclise bir durgunluk gelip, ihtiyar olanlar kendi çıkarları bu cihette bulunduğu için tasdike ve genç ve bahusus âşık olanlar bu hüküm kendi işlerine gelmediği için itiraza müsâraat gösterdilerse de, ekseriyet yine Michelet tarafında kaldı. O ise halkın telâşına bakmayıp, yine sözünde devam eyledi.

-İşte bu hiss-i şehvâniyyetin icbarı üzerine, âşık efendi aşkına daha ziyade bir süs vermek için maşukasının huzurunda ağlar, sızlar. Maşukası kendisini pek sevdiğine inandığı gibi, kendisi dahi onu pek sevdiğine inanır. İşin bu cihetine ben de inanırım. Çünkü maşukası gibi güzel bir karıyı sevmeyecek de, bizim valide hanımı sevecek değil a? Fakat bu babda kendisi o kadar aldanır ki, dünyada maşukası olmadıktan sonra kendisinin dahi yaşayamayacağını bile kendisine inandırır. Sebep? Çünkü karı daha güzel bir delikanlı bulmuş. Artık âşıka fedâ-yı cân etmek lâzım gelir. Sebebi? Sebebi aşk değil. Belki aldanmış olduğundan dolayı hâsıl olan mahcubiyettir.

Mübâhase-i mezkûre üzerine verilen hükm-i kat'î huzzârı daha ziyade meşgul ederek, bu kere dahi her iki üç adam meyanında bir bahis açılmış ve bir çok gürültülerden sonra nihayet Monsieur Michelet'nin fikri, ekseriyet değil, belki Feuerbach ile Desters'den maada ittifâk-ı ârâ ile tasvip kılınmıştır. Bahse bu suretle hitam verildikten sonra, mevcut kadınlardın birisi Monsieur Michelet'ye hitaben:

-Monsieur Michelet, siz demiştiniz ki, şu ömrünüz içinde âlem-i aşk ve alâkanın girmedik yerini bırakmadınız. Demek olur ki, siz dahi kendinizi âşık zannederek aldattığınız vaki olmuştur.

Michelet-Oldu madam. Fakat pek gençlikte iken oldu. Sonra bir ihtiyar beni irşat eyledi. Artık irşat edildikten sonra hiç bir kadına aşık olduğumu, ne kendime inandırmaya çalıştım, ne de kadına. Âdeta "Hanım siz pek güzelsiniz, gönlüm sizi sevdi. Siz de beni beğenip severseniz birlikte zevk edelim." kelimâtıyla ilân-ı aşk ederek, nihayet "Artık ben sizden usandım. Siz de ben-

den usandıysanız kendimize başka birer yâr arayalım. Yok eğer daha benden usanmadınızsa ben sizin muhabbetinize bir müddet daha katlanabilirim." diye defter-i muhabbete hatime çekerdim. Hem de bu doğru ve serbest lâkırdı ekser kadınların nazar-ı tahsînine mazhar olurdu da, evvelkiden ziyade muvaffakiyetler görürdüm.

Huzzârdan bir genç-Ne kadar maymun iştahlılık? İnsan sevdiğinin muhabbetiyle mezara gitmeli değil mi?

Michelet-Galiba bu genç efendi bir kimseye âşıktır. Hem maşukası da burada bulunmalıdır ki ona temîn-i muhabbet için böyle söylüyor. Efendim, siz isterseniz maşukanızın muhabbetiyle mezara gidersiniz, isterseniz Hind'e, Yemen'e. Ben muhabbet denilen şey hırs-ı şehvânîden ibaret olduğuna kanaat getirdiğim için mezara, Hind'e Yemen'e değil, çarşı başına kadar bile gitmem. Çünkü ihtiyâc-ı şehvânîmi şu kadın tesviye edemezse, bu kadın maa-ziyâdetin tesviye edebilir. Hem ben sizin kadar mutaassıp değilim. Sizin sevdiğiniz hanım, mazallah hıyanet edecek olsa siz canınıza kıyarsınız ya?

Genç adam-Şüphe mi ister?

Michelet-Ben canıma kıymak şöyle dursun, vaktime bile kıyıp da bu babda düşünmem bile. Gayeti o zamana kadar kendisiyle geçirmiş olduğum ömürden dolayı gider, maşûka-i sâbıkam hanım efendiye bir de teşekkür ederek, hesabımı keserim.

Monsieur Michelet'nin fikrinde olan tuhaflıkla beraber isabete dahi, herkes hem şaştı, hem güldü. Nihayet sofranın hitamı idi ki, Monsieur Michelet şöyle bir fıkra nakleyledi.

-Bir dostum vardır ki çok vakit İstanbul'da oturmuştur. Bu kadar müddet İstanbul'da oturduğu hâlde neye merak etse beğenirsiniz? Eski Acem muharrirlerinin telif etmiş oldukları romanların Türkçeye tercüme edilenlerine mahsus bir hoca tutmuş. Biraz Türkçe öğrenmiş. Hocasının yardımıyla birkaç romanı Fransızcaya tercüme eylemiş. Birisini gördüm. Kerem namında bir âşık varmış. Aslı namında bir maşukasını babası kendisinden kaçırdığı için o da arkasına düşmüş. Maşukası kaçmış, o takip eylemiş. Âdeta herif dünyayı dönüp dolaşmış. Nihayet karnında gaz madeni mi varmış neymiş? Bir gün ateş alıp cayır cayır yanmış. Nasıl? Aşk gayretinde bulunanlar artık Kerem Ağayı yahut Efendiyi, Kerem Beyi, Kerem Paşayı, pek isterseniz

Kerem Hanı, kim bilir ne kadar tahsîn ve takdis ederler. Ben ne dedim? Hay ahmak budala hay! Dünyada karı kıtlığına kıran mı girdi ki, bir karının arkası sıra dünyayı dolaşmayı göze aldırdın. Aslı Hanım olmazsa Faslı Hanım. Biraz çirkince olur ise da, bari arkasından koşa koşa insana dünyayı dolaştırmaz ya? Her hâlde daha muti, daha munis olur.

Monsieur Michelet'nin bu fıkrası meclise daha ziyade bir kahkaha verip, badehu herkes yerli yerine dağıldı.

İkinci Bap

Yemek salonunda Monsieur Michelet'yi istimâ' eden zevat içinde, lacivert kadifeden âlâ bir kat İstanbul elbisesi giyinmiş genç bir İspanyol bulunurdu ki, mübahasenin cereyanı üzerine şakk-ı şefe etmeksizin, kemâl-i dikkat ve itina ile bahsi dinler ve yalnız aralıkta bir çehresinde müstehziyâne tebessümler görünürdü. Eğer erbâb-ı mütâlâadan birisi orada hazır bulunmuş olsa idi, bu genç İspanyol'un bizim Hasan Mellâh olduğunu tanırdı.

Herkes sofradan kalkıp yerli yerine çekildikten sonra, Hasan Mellâh dahi yine mezkûr oteldeki odasına çekilip, bir koltuk üzerine oturdu, düşünmeye başladı. Kendi kendisine dedi ki:

-Bu Monsieur Michelet denilen herif dün akşam da yine böyle aşk ve alâkaya dair bahs açmış idi de, kendisini dinleyen bulunmadığı için bahsini itmam edememişti. Bu akşam dahi bahsi açmak için bin vesile aradı. Sûret-i davâsı kaide-i tabîatın bütün bütün haricinde. Halk kendisini tasdik eyledi ama, karının peşinde dolaşmak kâr-ı âkıl olmadığına dair Kerem fıkrasını dahi söyledi. Sakın bu iş içinde Pavlos'un bir parmağı olmasın. Mutlaka vardır. Hınzır herif benim Paris'e geldiğimi mutlaka anlamıştır da, Cuzella'yı aramak fikrinden beni çevirmek için Monsieur Michelet'i böyle bir muhâkeme-i feylesofâneye sevk eylemiştir. Hem muhâkemât-ı feylesofânede bu kuvvet, bu safsata âlemde Pavlos'a mahsustur. Mutlaka Monsieur Michelet, Pavlos'dan almış olduğu dersi bize sattı. Dur bakalım, elbette işi anlarız.

Hasan Mellâh, böyle derinden derine, şu mülâhazaya düşmüş olması haklı veyahut haksız olduğunu şimdilik bilemeyiz. Ancak her akşam sofrada Monsieur Michelet'nin başka bir mese-

leden bahsetmeyip, daima evvelki meseleyi tekrar edip durması, Hasan'ın fikrine kuvvet verdiği gibi, birkaç akşam sonra Michelet bahsederken aralıkta bir bilâ-ihtiyâr gözleri Hasan'a teveccüh etmesi, fikr-i mezkûra bütün bütün kuvvet verdi.

Hasan kendi kendisine "Acayip, ben Fransızca bilmediğim ve yalnız İspanyolcanın yardımıyla Fransızcayı anlayabildiğim hâlde ve bahusus Monsieur Michelet ile hiçbir muarefem yok iken benim yüzüme bakıp durmasında hikmet nedir? Âdeta söylediği sözlerin bana hitap olduğunu anlatmak demektir." diye tasavvurâtının isabetinde hiç şüphesi kalmadı.

Her akşam kendisinin oturduğu iskemle yanında Orancak namında bir Portekizli otururdu. Hasan kendisinin Monsieur Michelet'ye takdimini Portekizliden rica etmekle, bad'e't-ta'âm Orancak Hasan'ı "İspanya'nın en meşhur kaptanlarından Zerno. " namıyla Monsieur Michelet'ye takdim eyledi.

Artık Michelet'nin Hasan'a gösterdiği muâmele-i nâzikâneye dikkat etmeliydi. O kadar tevazu gösterirdi ki İspanya'nın en meşhur kaptanlarından Zerno için bu kadar tevazu fazla olup, olsa olsa Pavlos Kumpanyası serâmedân-ı azâsından bir zata bu kadar tevazu yakışık alabilirdi. Neyse, Hasan dahi mukabele-i nâzikânede kusur etmeyip, o akşama mahsus olmak üzere yalnız Monsieur Michelet'nin cerbezesiyle kuvve-i nutkiyyesini, müdâhinâne medh ü sitayişler ile vakit geçirdi. Yalnız o akşama da mahsus değil. Birkaç gün ve akşamı böyle afakî sohbetlerle geçirip, nihayet bir gece Michelet'yi kendi odasına getirerek, şöyle bir söz açtı.

-Monsieur Michelet, birkaç gece mümted olmuş olan alâka ve aşk meselesi hakkında dermeyan eylediğiniz düsturları kemaliyle kabul eyledim. Meselenin bir ciheti kaldı ki, onu da halletmek isterim.

Michelet-Nedir bakalım delikanlı? Korkarım ki sizin başınızda da âteş-i aşk alevlenmektedir. Ama burasına Paris derler. İspanya'ya benzemez malûm.

Hasan-Elbette, oturduğum yerin Paris olduğunu ve İspanya'ya benzemeyeceğini bilmeyecek kadar ahmak değilim ya? Size soracağım şu ki, siz bir kızı mahzâ ondan istifadeniz için severdiniz değil mi?

Michelet-Tamam öyle.

Hasan-Ya bir kızı sevip, ondan istifade ettiğiniz esnada, bir diğer kız daha size arz-ı istifâde etse o zaman ne yaparsınız?

Michelet-Bak sahih! Meselenin bu ciheti çatallaştı. Ama yok, çatallaşmadı. Onu da severim. Ondan da istifade ederim.

Hasan-Güzel ama, bu hâl mertliğe yakışır mı?

Michelet-İstifade bahsinde mertliği aramamalıdır kuzum. Mertlik denilen şey istifade kaydında olmayan adama yakışır.

Hasan-Bu fikir üzerine sâbit-i kadem misiniz?

Michelet-Öyleyim.

Hasan-Ama, sonra dönmemeli.

Michelet-Dönecek olsam söylemezdim.

Hasan-Öyleyse geliniz benden de istifade ediniz.

Hasanın bu lâkırdısı üzerine Michelet'ye bir durgunluk geldi. Biraz da rengi attı. Müteakiben hiç bir şey olmamış gibi davranır.

Michelet-Ben sizden ne istifade edebilirim?

Hasan-Pavlos'dan ne istifade ederseniz daha ziyadesini.

Michelet-Nasıl Pavlos?

Hasan-Siz bu ismi tanımıyor musunuz?

Michelet-Hayır!

Hasan-Zihniniz başka düşünüp, lisanınız başka şey söylerse uyuşamaz.

Michelet-Bunu hiçbir vakitte, hiçbir veçhile kabul edemem.

Hasan-Öyleyse size bir isim daha vereyim. Dominico Badia ismini de tanımaz mısınız?

Erbâb-ı mütâlâa unutmamıştır ki mahut Pavlos'un asıl ismi Dominico Badia'dır. Michelet biraz düşünür gibi ettikten sonra, dedi ki:

Michelet-Hayır, bu ismi de tanımam.

Hasan-Öyleyse sizi benim üzerime kim memur etti? Ama bak zihninizin düşündüğünü ağzınız söyleyecek ha!

Michelet-Ali Bey isminde bir Arap memur etti.

Ali Bey ismini aldığı gibi, Hasan mahut Pavlos'un Fransa'ya bir Arap kıyafetinde olarak girmiş bulunduğunu daha

Marsilya'da haber almış bulunduğundan Michelet'nin doğru söylediğini anladıysa da, anlamamışa dönüp:

Hasan-Nasıl Ali Bey?

Michelet-Güya bilmez gibi söylersiniz. Ben sizin âdetinizi bilirim.

Hasan-Bizim âdetimizi neden bilirsiniz?

Michelet-Güya sizi İspanya'nın en meşhur kaptanlarından Zerno diye mi kabul ettim zannedersiniz? Siz Hasan Mellâh, Faslı değil misiniz?

Hasan-Evet oyum. Fakat sizin Ali Bey dediğiniz zat kim oluyor?

Michelet-Siz bilmiyorsanız, ben de hiç bilmem.

Hasan-Bildiğiniz kadarını söyleyiniz.

Michelet-Haniya biz sizden istifade edecektik, siz ise beni istintakla benden istifade etmeye çalışıyorsunuz.

Hasan-Ben sizi istintakla istifade edeceğim. Siz de benden istediğiniz yolda istifade edebilirsiniz.

Michelet-Ben de öyle bir ümitteyim ama...

Hasan-Aması yok. Öyle bir ümitte bulunan adam bildiğini söyler.

Michelet-Benim bildiğimi siz bildiğiniz hâlde de söyler mi?

Hasan-Söyler.

Michelet-Öyle ise an-asl Abbasiye hanedanından olup, şimdiye kadar Necid taraflarında ömür geçirmiş olan Ali Bey tarafından size memur oldum.

Hasan-Ne için?

Michelet-Siz bir kızın aşkı arkasında perîşân-hâl imişsiniz. Sizi kurtarmak için.

Hasan-Şimdi o kız neredeymiş?

Michelet-İşte onu bilmiyorum.

Hasan-Hele hele!

Michelet-Bilmiyorum dedim, inanınız.

Hasan-Ya Ali Bey nerede?

Michelet-Sizin buraya vusulunuzdan iki gün sonra hareket eyledi.

Hasan-Nereye gitti.

Michelet-Bilmiyorum efendim.

Hasan-Yok, bilmiyorum olmaz. Benim asıl edeceğim istifade budur.

Michelet-Gerçekten bilmiyorum.

Hasan-Tahminen olsun.

Michelet-Bilmiyorum. Hatta kendisi bana adiyo bile demedi. Ben kendisini aramaya gittim, Paris'ten hareket eylediğini hanesi sahibi bana söyledi.

Hasan-Nereye gitmiş olduğunu söylemedi mi?

Michelet-Hayır söylemedi.

Hasan-Ali Beyin burada haremi var mıydı?

Michelet-Yoktu.

Hasan-Yanında kadın hizmetçi, filân.

Michelet-Kimse yoktu.

Hasan heriften almış olduğu son lâkırdı cümleden ziyade merakına dokunarak Pavlos'un Cuzella'yı nerede bırakıp saklamış olması ihtimalini düşünmeye başladı. Bunun için en evvel hatırına Marsilya geldiyse de, bu hatıra ile beraber daha birçok hatıralar gelmiş olduğundan yine vazgeçti. O günkü verdiği malûmat ile Michelet, Hasan'dan topu bin Frank istifade edebilerek, yıkıldı gitti. Hasan bir yandan Cuzella'yı nasıl derdest edeceğini düşünür ve diğer taraftan dahi Pavlos'un mel'anetinin derecesini mülâhaza ederdi. "Bu kadar ince kim düşünür? Beni teşebbüsâtımdan menetmek için oturduğum otele adam memur edip de, efkâr-ı hikmetle beni caydırmak yolunu kim bulur? Lâkin ben de ondan aşağı kalmıyorum ya? İşte casusunu derhâl keşfettim. Acaba herifin nereye gitmiş olduğunu da casusa söyletebilir miyim?" diye durup, oturacak yer bulamazdı.

Lâkin Michelet ile daha kaç defa görüştüyse de, Pavlos'un ne taraflara gitmiş olduğuna dair bir türlü malûmat alamadı.

Nihayet hatırına ne gelse iyi? Şayet Cartagena'dan kaçırılmış olması kendisi için Cuzella'nın pederi Alfons ile Pavlos'un başka bir hilesi olup, kızın el-yevm yine Cartagena'da bulunması ihtimali geldi. Bunun için Cartagena'da rahibeler cemiyeti efrâdından Cuzella'nın muallimesi Marie namına bir

mektup yazarak, İspanya postasına verip gönderdi. "Ancak bu mektup evvel emirde Madrid'e giderek, oradan dahi Cartagena'ya gönderileceği cihetle, cevabı ancak bir buçuk ayda geleceğinden ve o zamana kadar Paris'te boş boşuna oturmaktan ise Marsilya'ya giderim. Oradan şayet Cuzella'nın İspanya'da bulunduğuna dair cevap olursa hareketim dahi kolay olur." mütalâasıyla mektubunun cevabını Marsilya'ya yazmasını dahi Marie'ye bir hamiş ile tavsiye eyledi.

Mektubu postahaneye ita ettiği günden iki gün sonra, kendisi dahi Paris'ten hareket eyledi ki, şehr-i mezkûra vürudunun tamam yirmi sekizinci günü olup, beş gün sonra Marsilya'ya vürudu dahi oradan müfârekatının otuz dokuzuncu günü idi.

Hasan Mellâh, Marsilya'ya gidedursun, biz Paris seyahati meselesinin hitamı için şunu dahi irat edelim ki:

Hasan Mellâh, hınzır Pavlos'un casusunu keşfedebildiği için ettiği iftiharda haksızdı. Zira kendisi casus keşfetmemişti. Casusu ona kendisini keşfettirmişti. Hasan ile mülâkat etmeden birkaç gün evvel sofrada ettiği hitapları Hasan'a teveccühle etmesi şüphe vermek içindi. Zira Hasan'ın bu kadarcık bir serrişteden dahi şüphelenmek derecesinde olduğunu Pavlos habisi ra'nâ bulurdu. Hâsılı, casusun kendisini Hasan'a keşfettirmesi ve Pavlos hakkında verdiği malûmatı vermesi, yine hep Pavlos'un tertibiyle mücerret Hasan'ı avutup, efkârından caydırmak için yapılmıştı.

Biz işin bu cihet-i dakikasına şaşmayız. Şaştığımız şey Hasan Paris'e tebdîl-i nâm ve kıyafet ederek gelmiş olduğu hâlde Pavlos'un kendisini derhâl nasıl tahkik ederek tanımış olmasıdır. Paris gibi bir memleket ki, orada insan alenen tanınmakta bir adamı bile, güç hâl ile bulamaz.

Lâkin "Çok bilen çok yanılır." derlerse inanmalıdır.

Çünkü Pavlos çok bilir bir hınzır olduğu hâlde, Abbasiye hanedanından Ali Bey diye sonradan edinmiş olduğu namı Hasan'a haber vermekte yanıldı. Bu Pavlos'un asıl ne kıratta adam olduğunu tanımak isteyenler terâcim-i ahvâl kitaplarında ismini Ali Bey diye taharri etsinler. Eğer kendisinin Paris'te ilân eylediği seyahatnamesini okurlarsa o zaman habisi daha lâyıkıyla anlarlar. Hoş, hikâyemizde devam edildikçe yine anlaşılabilecek-

tir ya? Bahusus yanılıp da, Hasan'a haber verdiği ismin mûcib-i musîbeti olduğu görülecektir.

Üçüncü Bap

Hasan Mellâh, Marsilya'dan mufârekatının otuz dokuzuncu günü avdet eyledi demiştik. Avdeti akşama karîb olmakla iskeleden bir sandala binip gemisine geldiği zaman Madame İlia'yı kıç üstünde güverte zabiti Trillo ile konuşur buldu. Kendisini görür görmez Madame İlia istikbaline şitâb ve Hasan dahi gayet inâyetkârâne ve rahîmâne bir tavırla karıyı kabul eyledi.

Marsilya'nın âb u hevâsı Madame İlia'ya pek yaramış olduğu gibi, evvelce gönlünü istilâ eylemiş olan hümûm ve gumûm yerine, şimdi Trillo efkâr-ı hakîmânesi sayesinde zevk ü sürûr gelmiş olduğundan, benzi kanlanmış ve vücuduna semen gelmiş, şetareti artmış, âdeta güller gibi açılmıştı. Hasan bu hâlden dolayı fevkalâde bir memnuniyetle:

Hasan-Maşallah efendim, maşallah! Sizi doğrusu pek iyi bir hâlde buldum. Mutlaka Marsilya'da sıhhatiniz pek yerini bulmuş.

Madam-Sâye-i lütfunuzda yeniden hayat buldum gibiyim efendim.

Hasan-Müddet-i gaybûbetimde inşallah canınız dahi sıkılmadı ya?

Madam-Her gün çıkar şehri gezerdim. Hiç sıkılmadı.

Bu arada kaptanlar dahi gelip çorbacılarına resm-i hoşâmedîyi icra eylediler. Hasan her birine ve hatta elini öpmeye gelen tayfalara bile ayrı ayrı resm-i hoş-âmedîyi icra eyledikten sonra, Madame İlia'ya hitaben:

Hasan-Zannedersem sizi kendilerine tavsiye etmiş olduğum zevattan dahi şikayet etmeyeceksiniz.

Cümlesi birden-Biz elimizden geldiği kadar riayette kusur etmedik zannederiz, efendim.

Madam-Allah için cümlesinden hoşnudum.

Kamarot Hasan'a bir kahve getirdi. Hasan içti. Yol yorgunu bulunmak hasebiyle güvertede rahat edemeyeceğinden kamaraya indi. Bu hâlde yanına yalnız Madame İlia inmişti. Mezbûre sözü şu yoldan açtı.

Madam-Parisçe bir muvaffakiyet kapısı açıldı mı efendim?

Hasan-Hayır, bizim Arap beyzadesi benim Paris'e vusulümü tahkik ederek, iki gün sonra savuşmuş. Nereye gittiğini bir türlü haber alamadım.

Madam-Vah, vah!

Hasan-Siz ne hâldesiniz?

Madam-Biz ne hâlde olabiliriz? Hiçbir serrişte bile alamadık.

Hasan-Buraca bir şeye teşebbüs ettiniz miydi?

Madam-Bizim elimizden ne gelir efendim?

Madame İlia şu son lâkırdıları kireç gibi bir çehre ile tıkana tıkana söylemiş olmasıyla, mezbûre hakkında Hasan'ın merhameti yine depreşerek:

Hasan-Keşke sormamış olaydım. Kocanızın lâkırdısı açılınca yine renginiz değişti.

Madam-(daha ziyade bozularak) Ah efendim, ne yapalım elimde değil. Şimdi kendimi teselli edecek bin şeyler düşünüyorum. Bazı kere teselli dahi buluyorum, yine aklıma geldikçe yüreğim parça parça oluyor.

Hasan-Öyleyse daima sizi müteselli edecek şeyleri düşününüz. Hele tesellinize şunu da ilâve ediniz ki, bir adam sizin kadar ehl-i iffet, sizin kadar masum, sizin kadar mazlûm, sizin kadar felâket-dîde olduktan sonra, mutlaka nihayetinde bu felâketlerin bir büyük mükâfatını görecektir. Farz edelim ki mevut olan mükâfatı göremesin. Emin olunuz madam ki, o hâlde şehit olarak vefat edecektir. Âlemde doğruluğun, iffetin, istikametin, fedakârlığın da mükâfatı olmazsa, neden mükâfat bekleyeceğiz. Siz Cenabıhakkı zulmeder diye mi itikat edersiniz? Hâşâ sümme hâşâ! Allah hiçbir veçhile zalim olamaz. Zira zulüm denilen şey, bir istifadeye mukabil hakkın haricine çıkmak demek olup, hâlbuki Cenabıhakkın hiçbir şeyden, hiçbir gûne istifadesi olmayıp, dünya ve ahireti yine mâfîhânın yekdiğerinden istifadesi için yaratmıştır. Şu hâle göre zât-ı ulûhiyyet için adalet yaraşır, adalet. Lâkin onun sabrı, bizim sabırsızlığımıza nispetle pek uzun olduğu için dünyada mükâfat ve mücazat denilen şeyin biraz uzayıp gitmesi bizim canımızı sıkar. Yoksa, er geç mutlaka mükâfat ve mücazat kaidesi hikmetini icra edecektir.

Madam-(kemâl-i ıztırâbla) Ah, pek doğru söylüyorsunuz, pek. Lâkin vukuat bizi bütün bütün nevmit edecek suretler gösteriyor.

Hasan-Hayır efendim. Biz naümit olmamalıyız. Bu âlemde mükâfat ve mücâzât-ı mâddiyyeden kat'iyen naümit olursak bile, öteki dünyada mükâfât-ı maneviyyeden ümidimizi kesmemeli. Yoksa öteki dünyaya pek de ehemmiyet verdiğiniz yok mu? Bu itikatta iseniz teessüf ederim ki, bütün bütün hüsrandasınız. Bazı dimağı muhtel adamlar vardır ki, âlem, bu âlem olduğuna kanaat ederek, başka bir âleme ihtimal vermezler. Hâlbuki kendilerine soracak olsak, bu kâinatın teşkili meselesinde bize bir şüphe ve akıbet gösteremeyip, hayretle izhâr-ı acz ederler. Siz zanneder misiniz ki, bunca kainatı yaratmış olan zat bunu abes olarak yaratmış olur? Mukaddime ve netice kanunlarını fikrimize vazeden kendisi olduğu ve her icraatı dahi o kanunlar dahilinde cereyan eylediği görülüp durduğu hâlde, bizim akıbetimizi kanûn-ı mezkûr ahkâmından hariç tutar mı? Yoksa bizi, bu dünyadan, başka bir dünyaya sevk etmek, bu dünyaya getirmek kadar veyahut daha ziyade güç müdür? Vardır madam vardır, bir akıbet ve ahiret mutlaka vardır. İnsan burada yaşadığı gibi, orada da yaşayacaktır. Kaide bunu iktiza ediyor. Binaenaleyh burada görmediği mükâfatı orada görmek pek tabiîdir. Ben bu itikattayım. Bu itikatla vicdanıma emniyet ve istirahat vermekteyim.

Hasan Mellâh, filvaki bu fikr-i selîm ve sülûk-ı müstakimde bulunduğundan, şu sözleri zaten cevher-i îmânla dolu bir yürekten söylemiş olduğu gibi, Madame İlia'ya gerçekten bir teselli olmak üzere sûret-i tefhîm ve telkinine daha ziyade bir halâvet vermiş ve hâlbuki Madame İlia şehvet-i nefsâniyye elinde mağlûp kalarak irtikâp eylediği rezîleye bin pişman olmuş bulunduğundan, Hasan'dan aldığı ders-i iffet ve istikamet üzerine kendisinde ol babda hiçbir mâye kalmamış olduğunu görünce, bütün bütün meyus olarak hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Bîçare Hasan, karının hâlinden haberdar olmadığı cihetle, bu şiddet-i bükâyı yine kocasından gördüğü felâket teessürâtına haml ile ol babda bin vaatler, bin ümitler verir ve hâlbuki verdiği ümitler mutlaka kocasını bulacağı hakkında Madame

İlia'yı temin eyledikçe "Yarın o hâlde kocamın yüzüne nasıl bakabileceğim." diye kadın bükâsına daha ziyade şiddet verirdi.

Madame İlia'yı cümleden ziyade mahcup eden hâl, Hasan Mellâh hem erkek, hem genç, dinç ve bahusus kendisine her hâlde müstevli iken, çocuk nefsini vakfeylediği ve namusunu dahi kefil gösterdiği yerden ayırıp da, kendisine nazar-ı şehvetin ucuyla bile bakmamış olmasına mukabil, kendisinin iffet gibi dürre-i ferîd-i beyzâyı güverte zabiti gibi bir ehl-i şehvetin ayakları altında paralayıp, bir daha tamir kabul etmeyecek hâle koymak hususunda gösterdiği zaaf idi. Hasan Mellâh teselliide sebat gösterdikçe karı hicabını arttırıp az kalmıştı ki olan biten esrarı fâş etsin. Neyse yine kendisini toplayarak:

Madam-Ayaklarınızı öpeyim efendim, benim için bu kadar meraka düşmeyiniz. Ağlamaklığımın veçhi yalnız felâket-i hâlimden ibaret değildir. Ben bu kadar felâket ve musibet içindeyken sizin gibi bir nimet-i mücessemeye nail olacak ne iyilikte bulunduğumu düşünüyorum da, en çoğu ferah ve iftiharımdan müteşekkirâne ağlıyorum. Ah, ben, ben ki pek günahkâr bir karıyım. Meydanda hasenât olacak hiçbir hareketimi göremediğim hâlde bin seyyiatım gözlerime girip duruyor.

Madam bu sözleri söyleyerek ıstırabında daha ziyade şiddet göstermekte olsun, Hasan bu cihetten dahi kadının gönlünü almak isteyerek:

Hasan-Fıkdânî-i hasenâtınızdan ve kesret-i seyyiâtınızdan dem vuruyorsunuz. Hâlbuki bir adamın seyyiatını görüp bilmesinden ziyade hasenât olabilir mi? Hasenât ve seyyiat gibi bir muvâzene-i dîdârânede iseniz, şunu niçin düşünmüyorsunuz ki, gözyaşı gibi çeşm-i itibâr ve intibahın ve dîde-i tevbe ve istiğfarın ta içinden nebe'ân eden bir mayiin yıkayıp temizleyemeyeceği seyyiat mı olur? Seyyiat dediğimiz şey, hanım, bir sehviyyât demektir. İnsan sehvini anladığı hâlde der-ân tashih ederse, artık sehvin vücudu kalmış olur mu? Seyyiatını dahi gördüğü anda tashih eden adam salâh-ı hâlinden ayrılmamış demek olur. Nedamet ne kadar büyük, ne kadar tesirli bir şeydir. İnsan kendisi gibi bir insanoğlunun bile huzuruna çıkıp da arz ve ibrâz-ı nedâmet edecek olsa, kabul etmemek mümkün olamaz, itikadındayım. Onun huzuruna arz edilen nedamet elbette kabul olunacak ve nadimâne istirham edilen afv u inayet elbette diriğ

buyrulmayacaktır. Biz ki Müslümanız madam, bizim dinimizde nedamet ve tövbe ve istiğfar en büyük ibadetlerden addolunur. Siz dahi dindarsınız. Ben sizin kitaplarınızı okudum. Gördüm ki sizde dahi nedamet mûcib-i afv u safhdır. Hatta değil Cenabıhakka, adî bir papaza arz-ı nedâmet ettiğiniz hâlde dahi muaf oluyorsunuz. Kusur için istiğfar, elde bulunan nimet için teşekkür, istikbal için ümit ve intizar diyanetin üss-i esâsı ve istirâhat-ı kalbin yegâne mûcib-i aleyhidir.

Hasan'ın hutbe-i dîndârânesi üzerine, Madame İlia artık duracak yer bulamayıp "Sizi de yol yorgunluğuyla rahatsız ettim, varayım biraz yukarıya çıkayım. Hem bir teneffüs ederim, hem de siz rahat edersiniz!" diye kalktı Hasan'ı kamarada yalnız bırakıp, kendisi bet, beniz kireç kesilmiş olduğu hâlde yukarıya, güverteye çıktı. Kadın kendinden sonra bîçare Hasan'ın hâlini görmeliydi. Zavallı çocuk, kim bilir ne gibi hissiyyât-ı sâfiyânenin ilcasıyla oturup, gerçekten hüngür hüngür ağladı. "Ah Allahım, senin nihayetsiz sabrın yanında bizim sabrımız ne kadar âciz kalır. Biz sebat ve metanet hususunda bu kadar büyük bir imtihana tahammül edebilir miyiz?" diye ettiği bir hasbıhâl, kendisinin, hem kendi, hem de Madame İlia hâline ağladığını ispat edebilir idiyse de, biz Hasan'da görmüş olduğumuz cevher-i insâniyyete nazaran, mutlaka karının hâline ağlamış olduğunu zannedebiliriz.

Dördüncü Bap

Madame İlia, Hasan Mellâh ile beraber kamaraya indiği zaman Trillo'nun bu hâle nasıl bir kıskançlıkla bakmış olacağını erbâb-ı mütâlâanın feraset ve iz'anı keşfeder. Kadının kamarada oturduğu müddet, ferah ferah bir saati geçmiş olduğu hâlde Trillo gözlerini kamara kapısından ayıramayıp, daima zuhurâta muntazır olmuştu.

Mezbûrenin Hasan'ın yanından kalkıp yukarıya çıkması, tamam gurûb-ı şemse müsâdif olmuştu ki, kireç gibi çehresini, güneşin her tarafı altın yaldız ile yaldızlamakta bulunan son ziyaları dahi tezyin edemeyerek, âdeta korkunç bir hâlde bulunduğunu Trillo görünce, Hasan aleyhinde suizandan ibaret bin efkâr-ı şeytanetle kalkıp madamın yanına geldi.

Bu defa Madame İlia'nın Trillo'ya ettiği nazar, âdeta yılan görmüş kedinin nazarı gibiydi. Herif "Sizi böyle değişmiş bir çehre ile görmek, benim için ne musibet olduğunu bilirsiniz efendim. Allah aşkına ne oldunuz?" diye sokulup da Madame İlia dahi "Yavaş söyleşelim, sesimizi kimseye duyurmayalım." tavsiyesini ettikten sonra merkuma şu suretle cevap vermeye başladı.

Madam-Sen dünyada kafası bir taş dibek içinde ezilecek bir yezid adammışsın!

Trillo-Aman efendim!

Madam-Sen bütün vücudu lokma lokma kesilecek bir hınzır imişsin!

Trillo-Allah aşkına, ne yaptım ki bu ...

Madam-Sesini çıkarma, âleme duyurma. Vallahi dediklerim olur ha!.. Bu gece sabaha çıkamazsın.

Trillo-Canım ne ettim, bir kimseye sır mı vermişim? Vallahi..

Madam-Ben melek gibi bir karı iken, beni dört paralık birisi hâline koyan sen değil misin?

Trillo-Benim ne kabahatim...

Madam-Sus edepsiz, namussuz, utanmaz, alçak!

Trillo-Lâkin bu kadar da hakkınız...

Madam-Hakkım mı? Senin yüreğin üzerine bir bıçak sokup öldürmediğime dua etmiyorsun da... Alçak, namert! Bundan böyle elini eteğime sürmeye cesaret edersen, cehennemin dibine gittiğin saat olduğunu bilmelisin!

Trillo-Pekâlâ canım, bu kadar gazap ne lâzım ya?

Madam-Hiddeti, gazabı, işte böyle. Sana bunu kat'iyen söylüyorum. Beni güya şimdi tanımışa döneceksin. Beni berbat ettin, Allah da seni berbat etsin, hayırsız.

Kadın bu lâkırdıyı söyledikten sonra üzerine baygınlık gibi bir hâl gelip, olduğu yere serilivermekle Trillo ne yapacağını şaşırıp, derhâl ikinci kaptana haber verdi. Kaptan gelip kadını bayılmış bulunca, birinci kaptan ile Hasan Mellâh'a haber vererek bunlar dahi geldiler. Gemide mevcut eczahaneden kâfurî

ruhu, nişadır ruhu gibi şeyler istimaliyle madamın biraz aklını başına getirip kamarasına indirdiler.

Bu aralık bîçare Hasan Mellâh'ın telâşını ve Madame İlia hakkında gösterdiği me'âsir-i şefkat ve merhameti görmeliydi. "Vah bîçare kadın, vah! Namus uğrunda bu felâketleri görüyor, namus uğrunda!" dedikçe, bu manayı evza' ve etvârıyla dahi teyit eyler ve güya Hasan Mellâh bu lâkırdıyı her hakikatı bilerek söylüyormuş gibi Trillo işittikçe, benzi atar, lerzesi müşted olurdu. Madame İlia'yı kamarasına indirdikten sonra, iki kaptanla Trillo ve Hasan Mellâh salonda akd-i encümen-i meşveret eylediler. Orada, bu bîçare karının zevcesini bulup duçar olmuş bulunduğu felâketten kendisinin kurtarılması şâyân-ı şân-ı insâniyyet idüğini ittifâk-ı ârâ ile kararlaştılar. Bu kararda cümleden ileriye giden Trillo idi. Lâkin Madame İlia'ya merhametinden değil. Zikrolunan müzakere üzerine sırları henüz meydana çıkmamış olduğunu teyakkun ederek, bir an evvel karı kocasının yanına defolup giderse, kendisinin dahi içinde bulunduğu tehlikeden kurtulacağı hesabı, onu bu gayrete düşürürdü. Zira Trillo nazarında Madame İlia gibi bir orospunun Hasan Mellâh'a edeceği şekva üzerine, senevî bin taler maaşından mahrumiyete razı olmak kâr-ı âkıl değildi.

Madame İlia'nın hastalanması ve üç dört gün içinde bürû'-i tâm dahi kesp etmesi üzerinden on beş gün kadar zaman geçtikten sonra, bahren Marsilya'ya gelen Cartagena postasıyla Hasan'ın Rahibe Marie'ye yazmış olduğu mektubun cevabı geldi ki, sûret-i mütercemesi şudur:

Azizim Hasan Mellâh,

Paris'ten yazmış olduğunuz mektup bana bugün vasıl oldu. Ve bugün dahi Marsilya'ya deniz postası olduğu için cevabını tehir etmeyerek yetiştirdim. Sizin buradan hareket eylediğiniz günden beri, ne size, ne de Cuzella'ya dair başka hiçbir havadis zuhur etmedi. Bir hafta, on gün kadar herkes "Alfons'un kızını bir Müslüman kaçırmış." sözünden başka bir şey söylemeyip, bugünlerde ise o söz dahi yalnız sırası düştükçe söylenmek derecesine indi. Sûret-i iş'ârınızdan anlaşıldığına göre Cuzella'nın henüz sizin yanınızda olmadığı cümleden ziyade beni müteessif ediyor. Pavlos dedikleri adamın mutlaka Càdiz'e başvuracağı derkâr olmakla, kendisini bir kere dahi orada

aramanız lâzımdır. İşte benim aklım bu kadar erer. Baki muvaffakıyyet-i ilâhiyyeye mazhar olmanıza dua etmekteyim.

İmza

Marie

Hasan Mellâh, rahibeden aldığı cevaba asla memnun olmadı değildir. Hiç olmazsa Cartagena'da kendi muvaffakıyetine dua eder bir yürek bulunması dahi, yine memnun olacak hususâttandır. Ancak Cuzella'ya dest-res olabilmek için hangi tarafa teveccüh etmeyi düşündüyse, hiçbirisini muvafık bulamadığından, nihayet Marsilya'da kalarak Pavlos'un orada bulunan ıskunasının alacağı evâmiri tahkik etmeye lüzum gördü.

Bu lüzum üzerine, gerek kendi sefinesi adamlarından ve gerek hariçten birkaç kimseyi ıskuna memurlarına musallat ederek, Pavlos tarafından bir emir alınırsa bittahkik kendisine haber vermeye memur eyledi. Alelhusus, Pavlos Marsilya'ya vürut eder de, bu haberi kendisine her kim getirirse ihya edilmek derecesinde mükâfat göreceği dahi cümle-i evâmirden idi.

Bu emrin sûret-i icrâsında edilen himmetler üzerine vuku bulan bazı husûsât-ı mühimmenin hikâyesinden evvel, yine Hasan'ın sefinesi içinde zuhur eden epeyce garip bir vak'aya atf-ı nazar edelim:

Mezkûr emrin itası üzerinden bir ay kadar daha zaman mürur eylemişti. Bu müddet, yani Hasan Mellâh'ın Marsilya'dan Paris'e hareketi üzerinden mürur eden üç buçuk ay kadar zaman içinde kadınlığa mahsus olan ve her ay vakt-i merhûnunu şaşırmaması lâzım gelen âdetlerin adem-i zuhûruyla bayağı mükedder bulunan ve bu âdetlerin zuhur etmemesi hasebiyle, baş dönmesi, mide bulanması gibi ufak tefek hastalıklar dahi geçirmiş olan Madame İlia, bir sabah yatağında yatarken ne halecân-ı kalbe, ne kahırdan seğirmesine benzemeyen bir hareket hissedince, aklı başından gidercesine bir hareket eyledi. Bir aydan beri korkmakta olduğu şeyin başına gelmiş olduğu anlaşıldıysa da, bunun vukuunu tasdike dahi yüreği razı olmazdı. İsterse kendisi razı olmasın. Hareket, durur, dinlenir şey değil ki... Göbek hizasında, karnı içinde canlı bir şey var ki, hareket ediyor, kımıldanıyor! Bu canlı şeyse Trillo ile edilen musâhabetlerin semere-i ber-güzîdesi bir çocuk olduğunu çocuklar bile anlar.

Bîçare kadıncağız karnının ötesini, berisini okşadı, yokladı, baktı. Bu hareketi eden vücudun Trillo'dan olmadığını nazarında ispat edecek hiçbir serrişte bulamadı.

Keyfiyetin şu tahakkuku üzerine Madame İlia'ya gelmiş olan nedamet ve yeisin derecesini bilmek, herkese ve bahusus her kadına farz-ı ayn mesabesinde lâzımdır. İffet ve namus denilen şeyi bazı vehmiyyât üzerine nazarda ziyadesiyle küçültmek işten bile olmadığı gibi, bunun muktezayâtına tevfîk-i hareket dahi güç olmadıktan başka, bir dereceye değil, derece-i nihâyeye kadar da lezzetli görünürse de, bu yoldaki vehmiyyâta sebeb-i müstakil olan şehvet icbarları bertaraf olup da, bir kere de nedamet baş göstermeye başlarsa edilecek teessüf ve telehhüfün de önünü bir şey alamaz.

Nasıl alabilsin ki? Bir kadın için karnında gümbür gümbür ciğerpare bir çocuk oynaması en büyük fahr, en büyük şan, en büyük saadet addolunacağı derkâr iken, yine ciğerpare ıtlakından hariç kalmayacak olan diğer bir çocuğun oynaması en büyük ayıp, en büyük musibet, en büyük felâket addolunur.

Ama bu ayıbın, bu musibetin, bu felâketin derecelerine dikkat isterim. O kadar büyük ki, bir valide şefkat-i mâderânesi icbarıyla ciğerparesinin üzerine titreyip, ağuşunu evlâdına penâh ittihaz eylediği hâlde, yalnız nazarında iffeti küçültmüş olmaktan ibaret bulunan bir kabahatten dolayı, şimdi yine ciğerparesi olup cibilleten ve tab'an üzerine titreyip durmakta bulunan evlâdının, ya daha dünyasını görmeden idamına veyahut doğduktan sonra alenen cellâtlığı göze aldırarak katline ve pek merhameti galeyan ederse, çocuğu cami veya kilise kapısına terk ile ağlayarak müfârekatına tahammül etmeyi göze aldırıyor.

Namus-perverler lisanında "veledizina" tabir olunan mahsûl-i ömrünü, ciğerparesini, çocuğunu doğmadan öldürmüş kaç valide istersiniz? Bu yolda, yani çocuk düşürürken kendisi gülzâr-ı hayâttan akabe-i helâke tekerlenmiş kaç valide istersiniz? Evlâdı dünyaya gelip de, artık kendi yüzüne masumane ve melekâne tebessümler etmeye başladıktan sonra, bir muhabbet-i vakı-'anın yadigârı ve ömrün mahsulü olan bu gevheri, en merhametlisi kilise kapısına köpek yavrusu gibi atıvermiş ve daha kor-

kağı bir sansarın piliç boğması gibi boğmuş ve hatta diri diri toprağa gömmüş kaç valide istersiniz?

Bakınız yâhu, şehvetin icbarına iki dakikacık tahammül edememekten ne musibetler hâsıl oluyor?

Zâhir-i hâle bakılırsa bu musibetlerden erkeklerin hissesi pek az zannolunur. Lâkin büyüktür, pek büyüktür! Karının musibetinden daha pek ziyade büyüktür! Zira karı, ne kadar olsa erkekten daha masum olduğu ve hiç olmazsa erkeğe taarruz etmek cibilleti iktizasından bulunmadığı hâlde, bu felâketleri kendine erkek kabul ettirmiştir. "Sen gebe kal da, sonra ciğerpareni meydana çıkarmaktan hayâ edersen, onu boğ, öldür, katil ol. Tek şu benim galeyan etmiş olan şehvetimi teskin et!" ricasını nice tatlı sözlerle karıya arz etmiş, yalvarmış, yakarmıştır da bu felâketi zuhura getirmeye himmet etmiştir.

Ama diyeceksiniz ki bu vicdan o erkekte bulunmadığı cihetle, kendisi böyle felâketi hesaba koymaz ki müteessir olsun.

Hâlbuki bu vicdan Madame İlia'da vardı. Zira, zavallı kadıncağız otuz yıldan beri gözü gibi sakladığı iffet ve ismet-i hâlini, otuz saat kadar da mümted olmayan bir zamân-ı hırs ve şehvet içinde zayi edip gitmiş olduğuna zaten nadim ve pişman olduğundan, şimdi bir de bu hâli görünce artık nedameti fütur derecesine varıp "Ben şimdi bu bîçare çocuğa ne edebilirim? Ettiğim kabahatte onun ne iştirakı vardır? Lâkin bunu dünya yüzüne nasıl çıkartabilirim ki kendisi dahi lisân-ı avâmda 'piç' tabîr-i tahkiriyle ilâ-ahiri'l-ömr muhakkar kalır gider. Ey yavrucak! Senin de yazın böyleymiş. Benim gibi iffet kadri bilmeyen bir alçak kadının cezası ölümdür. Bu ölüm bir kabahatin cezasıdır ki, senin bâis-i vücûdun o kabahat olmuştu. Bari şimdi sebeb-i memâtın dahi, yine o kabahatin cezası olsun. Mutlaka kendimi kıymalıyım." diye ölüme kat'iyen karar vermişti!..

Beşinci Bap

Pavlos'un ıskunasına Hasan Mellâh'ın memur eylediği adamlar içinde, işgüzarlığına en ziyade itimat edilen bir adam vardı ki, o dahi güverte zabiti Trillo idi!

Trillo'nun ne kadar işgüzar bir mel'un olduğunu erbâb-ı mütâlâa henüz unutmamıştır.

Merkum, evvelâ ıskuna kaptan ve tayfalarını haricen ettiği tetkikat üzerine uzaktan uzağa tanıyıp, hele içlerinden bir tayfayı tanıdı ki, nâsiyesi sefalet ve meskenetten başka hiçbir şey tasvir etmezdi.

Vakıa, Hasan Mellâh'ın mezkûr ıskuna üzerinde ettirdiği tetkikatı ne gibi bir emel üzerine etttirdiği kimseye malûm değildi. Ancak Trillo gibi bir hinoğlu hiç olmazsa çorbacısının bu sefinede bir büyük emeli olduğunu hissedemez mi zannedersiniz? Hâlbuki Trillo bu emeli his değil, âdeta işi etrafıyla yakin etmiş olduğundan, bu babda çorbacısına hakkıyla hizmet edebilmiş olmak yollarını tertip eylemişti.

Bu gibi tahkik ve tetkik işlerinde ise miskin, ahmak, budala, felâketzede, fakir ve muhtaç adamlara müracaat temîn-i muvaffakıyyet edeceği erbabına malûmdur. Zira akil, muktedir, zengin ve müstağni olan adamı aldatmak veya ümitvâr etmek o kadar suûbetli bir iştir ki, o suûbet yanında, matlup olan tetkike doğrudan doğruya müracaat suûbeti bile pek az kalır.

Elhâsıl, buraları Trillo nazarında bedîhiyyâttan ve hiç olmazsa müsellemâttan bulunduğu için, ıskuna halkından yalnız mahut miskin herif ile muarefe peyda etmeye karar verdi.

Lâkin bu miskin herif, ne kadar miskin? Günde veyahut iki günde bir kere ıskuna taşra çıkacak olsa, deniz kıyısında meşe yapraklarından yapılmış ve hâlbuki yaprakları dahi kurumuş olan derununda okkası on sekiz paraya, ekşi ve mundar bir şarap satılan meyhane kılıklı bir salaşa gidip, akşam yine ıskunaya avdet eder ve başka bir tarafa gitmek şöyle dursun, bakmazdı bile. Artık bu kadar da miskinlik olur mu ya? Allah'ın kulu, herkes gibi sen de çık şehri, bağları, bahçeleri gez. Hiç olmazsa pazar günleri kiliseye olsun git. Hristiyan değil misin be? Hayır, hayır! Güya birisi bu adamı kilise kapısından sopa ile kovmuş gibi, oraya da gitmez ve sefineden çıktığı zaman mahut salaştan ayrılmaz, orada dahi kimse ile görüşmezdi.

Trillo bu zât-ı muhteremle ancak salaşta mülâkat müyesser olacağını anlayıp, bir gün herif yine sefineden çıkıp salaşa girdiği zaman Trillo dahi oraya gitti. Meyhaneci Trillo'yu görünce nasıl ikram edeceğini şaşırdı. Zira, oraya öyle üstü başı temiz, zabit kıyafetli bir gemici müddetü'l-ömr ayak basmamış olduğu gibi, meşe yaprakları kuruyup da letafeti kaybolalıdan beri

dahi, tayfalar bile ayak atmayıp, âdeta meyhanenin müşterisi yalnız mahut miskin herife münhasır kalmıştı.

Trillo bir kenara oturup şarap emreyledi. Meyhaneci mahut ekşi şaraptan yarım okkalık bir çamçak doldurup getirdiyse de, Trillo böyle çamçak ile şarap içemeyeceği gibi, bu mundar şarabı hiç içmeyeceğini de beyan edince, meyhaneci yağlı müşteriyi kaçırmamak için eline bir binlik alarak başka meyhaneden temiz şarap taharrisine gitti. Şu hâlde Trillo ile miskin herif yalnız kaldılar. Derken Trillo sözü açtı:

Trillo-Canım bu şarabı nasıl içiyorsunuz?

Miskin-Ne yapalım efendim, Cenabıhak bizi de fakir yaratmış.

Trillo-Sizi fakir yaratmış ise kudreti olanlara dahi fukaraya yardım etmeyi emreylememiş mi?

Miskin- Ah efendim, şimdi o kadar dini bütün Hristiyan nerede?

Herifin söylediği lâkırdı pek de bir gemici tayfasının ağzına yakışır lâkırdı olmadığına Trillo dikkat edince "Evet, bazı pejmürde-kıyafet, miskin herifler içinde, ağzı burnuna yakın zarifçe adamlar bulunur. Besbelli, bu da onlardandır." diye herife teveccühünü arttırdı.

Trillo-İşte şimdi temiz şarap getirecek ya, kabul ederseniz birlikte içeriz.

Miskin-İhya etmiş olursunuz efendim. Zira ben de bu şaraptan hoşnut değilim. Ama zaruret icbarıyla katlanıyorum.

Trillo-Öyleyse birleşelim.

Bunlar ikisi birleşip daha temizce bir masa başına otururlar ve bu aralık meyhaneci dahi gelip şarabı ve ariyet aldığı bir kadehi önlerine koymakla, Trillo bir kadeh daha getirmesini emrederek meyhaneci bu kere dahi kadeh getirmeye gidince, onlar sözlerine devam ederler:

Trillo-Kimin gemisindesiniz arkadaş?

Miskin-Vallahi efendim, kimsenin gemisinde değilim demektir. Cezayir kıyılarında gemimiz battı. Şu boyalı ıskunanın sahibi bulunan bir Arap beni sahilde taşlar üzerinde buldu. Merhametinden sefinesine aldı ama, daha tayfa yazmadı.

Tayfa yazsa bu hâlde bulunmazdım. Zira, onun tayfaları üstleri, başları temiz, keseleri kuvvetli adamlardır.

Trillo-İyi ya, niçin yazmadı? İşte bu Araplar böyledir. Habis herifler!

Miskin-Hayır efendim, Araplara bu lâkırdıyı söylemeyiniz. Herif beni taşlar üzerinden almamış olsaydı orada açlığımdan vefat ederdim. Fakat kendisi burada yoktur da, onun için hâlâ açıktayım.

Trillo-(ehemmiyetlice) Kendisi nerededir?

Bu sual üzerine miskin adam, güya bir şey arıyormuş gibi etrafına bakınmaya başladı. Hâlbuki meyhaneci dahi çıkagelip kadehi önüne koyduğu cihetle, bu hâlde vereceği cevap biraz daha teehhür eyledi. Trillo kadehleri doldurup, birer tanesini çektikten sonra, birer daha doldurmakla meşguldü.

Trillo-Niçin çekiniyorsunuz? Bir kimseden mi korkuyorsunuz?

Miskin-Hayır!

Trillo-Ya ne var?

Miskin-Bizim çorbacının nerede olduğunu sormuştunuz da?

Trillo-Evet!

Miskin-(yavaşça) Lyon'dadır, Lyon'da. Fakat rica ederim, benden işitmiş olmayınız.

Trillo-Niçin ya, bu gizlenecek bir şey mi ki?

Miskin-Bize öyle tembih ettilerdi.

Trillo-Sebebi?

Miskin-Bizim çorbacının bir düşmanı varmış, kendisini arıyormuş da onun için.

Trillo-Durunuz bakalım, daha çorbacınız oldu mu ya?

Miskin-Olmadı ama, ben başımdan korkarım.

Lâkırdı bu surete müncer olduktan sonra, birer, ikişer daha çektiler. Biraz da aradan sükût ile vakit geçti. Yine Trillo sözü açıp:

Trillo-Ben bugün buraya niçin çıktım bilir misiniz?

Miskin-Gezmeye olmalı.

Trillo- Hayır, bizim gemide dört tayfa yeri boş var da, o yerler için adam aramaya çıktım. Ben güverte zabitiyim. Haniya demek isterim ki, hazır sizin çorbacı henüz sizi tayfa yazmamış. İsterseniz biz yazabiliriz.

Miskin-(biraz düşündükten sonra) Fena olmaz, ama. Arkadaş, benim kefilim, filânım yok. Ben deniz kenarında bulunmuş bir adamım. Beni o adam buldu, hâlime merhamet etti de aldı.

Trillo-Ne zararı var, siz nereli oluyorsunuz?

Miskin-Gasconyalıyım efendim.

Trillo-Acayip, lisanınız pek de Gasconya lisanına benzemez ama... Zararı yok canım, ben sizden kefil istemem. Bir, iki güne kadar hareket edeceğiz. Tayfamız da eksik onun için söylüyorum. Hem sizin çorbacı kim bilir Lyon'dan ne vakit gelir de, sizi tayfa yazar.

Miskin-Onun ne vakit geleceğini kim bilir? Bazısı da Paris'e gitmiş diyorlar. Siz ne tarafa azimet edeceksiniz?

Trillo-Arabistan taraflarına.

Herif Arabistan taraflarında ne iyilik görmüş bilemez. Trillo'dan Arabistan sözünü işitir işitmez çehresinde bir beşaşet göründü. Derhâl razı oldu. Hatta aylığı, tayını dahi pazarlık etmeye lüzum görmedi.

Salaşta biraz daha oturduktan sonra Trillo kıyam etmesiyle, miskin dahi yerinden kalkıp arkasına düştü. Trillo bu muvaffakıyetten dolayı pek memnun idi. Zira çorbacısı bulunan Hasan Mellâh'a yalnız bir haber getirmiyordu. Belki o haberin mehazını dahi beraber getiriyordu. Hatta bu adama Hasan Mellâh'ı gösterip, onun tarafından lâyıkıyla ıtmâ' edilerek yine sefinesine gönderilirse, âdeta düşmanın sefinesi içinde bir muvazzaf casus edilmiş olacağını dahi hesaba katarak, memnuniyetine memnuniyetler katardı.

Biz bu aralık işin şu cihetini dahi erbâb-ı mütalaaya ihtar edelim ki, Trillo'nun sâlifü'z-zikr salaşa girip de miskin herifi bulup konuştuğu bugün, öte tarafta Madame İlia'nın karnında çocuk oynadığını hissederek, bu sırrı kimseye duyurmak mümkün olmadığı gibi, çocuğu düşürmek veyahut doğduktan sonra denize atıvermek dahi elinden gelmeyeceğini anlayarak, otuz yıllık if-

fetini bir günde Trillo gibi dörtlük bir zamparanın ayakları altında berbat etmiş olmak gibi, pek büyük bir kabahatin, pek büyük bir nedameti altında bilmeyusâne canına kıymayı göze aldırmış ve icrâ-yı icâbına teşebbüs eylemiş olduğu gün idi.

Altıncı Bap

Yukarıki babın nihayetinde, Madame İlia'nın canına kastetmeyi kararlaştırmış olduğunu tekrar ettikten sonra, "icrâ-yı icâbına teşebbüs eylemiş" olduğunu dahi dermeyan eylemiştik. Hiç ölüme karar vermiş olan bir kimse için, icap micap kalır mı ki icrasına teşebbüs etsin? Onun icabı, ya ağzına bir kurşun sıkmak, ya yüreği üstüne bir bıçak vurmak veyahut bir zehir içip gitmektir.

Evet, öyledir ama, siz bu icabı küçük mü görüyorsunuz? Bir tahta kurusunun dendânı ıstırabına tahammül edemeyen vücuda, iğne ucu kadar kanı değil, bütün vücuttaki canı çıkaracak kadar bir ıstırap vermek kolay bir iş midir? Alelhusus bir karı için...

İşte Madame İlia, kendisi için artık zarurî gördüğü ölüme hangi yoldan gitmeyi düşünüp dururdu ki, şu mülâhaza birkaç saat, belki icabına göre birkaç gün dahi devam edecek olan bir mülâhazadır.

Madame İlia, mülâhazatında devam ededursun, biz gelelim Hasan Mellâh'a:

Hasan o gün yatağından kalkıp Madame İlia'yı kamarasında taciz etmemek için güverteye çıkmamıştı. O aralık gemiye yanaşan bir sandaldan çıkıp gelen Trillo'nun arkasında, pejmürde-kıyafet bir de adam gördü. Bu adamı tanıdı mı? Derhâl. Zira, korsanlar sefinesinde denize atılacak iken kurtarmış olduğu Korsikalı herif, hâlâ arkasında o elbise olduğu hâlde gelirdi. Ol Korsikalı herif ki, ismi İlia olup, zevcesi kendi muhabbeti, sadakati saikasıyla bilâ-ümmîd onu aramaya çıkmışken bir günlük sehiv üzerine canına kıymak için, kamarasında ölümlerin ehvenini aramaktaydı.

Hasan Mellâh, vakıa Korsikalıyı tanıdı. Ancak herif dahi kendisini tanıyıp tanıyamayacağını görmek için, asla renk vermeyip, sükût eyledi. Trillo herifi "Çorbacımız işte budur." diye Hasan Mellâh'ın önüne getirdiği zaman, bîçare İlia yerlere kapanırcasına bir selâm vererek, gelip Hasan'ın ellerini öptü ve

yüzüne dikkatlice bakıp, biraz düşündüğü hâlde kendisini tanıyamayınca Hasan dahi sesini çıkarmadı.

Trillo-İşte efendim, bu zatı tayfa yazdım.

Hasan-Nerelidir?

Trillo-Gasconyalıymış efendim.

Hasan-(tebessümle) İsmi?

İlia-İsmim Antuan'dır efendim.

Hasan-Antuan mı, fena isim değil. Kefilinizi aldılar mı?

Trillo-Aldık.

İlia-(Trillo'ya) Kefilim olmadığını efendiye söyledim.

Hasan-Biriniz aldık diyorsunuz, biriniz kefil yok olduğunu söylüyorsunuz.

Trillo-(kızarıp) Efendim, kefili yoksa da kendisine bendeniz kefil oldum (Hasan'a yaklaşıp) İstediğimiz malûmatı almaya bundan iyi vasıta olamayacak da...

Hasan-(Trillo'ya) Sus! Güzel ama, kefilsiz nasıl olur ya? Sizi burada tanıyan kimse yok mu?

İlia-Yoktur efendim, Cezayir sularında gemimiz battı. Arkadaşlarımın ne olduklarını bilemem. Beni bir sahilde taşlar üzerinde buldular. Buraya getirdiler.

Hasan-Garip sergüzeşt. Lâkin bir adamı memlekette tanıyan hiç kimse bulunmamak olamaz. Elbette birisi tanır.

İlia-Ne yapayım efendim, beni kimse tanımıyor.

Hasan-(Trillo'ya) Acaba, bizim gemide olanlardan olsun bir tanıyan yok mu? Göster bakalım kendisini bir kere tayfalara.

Bu lâkırdı üzerine İlia'nın benzi attı. Zira kendisini tanıyan bulunursa, işin nereye varacağını bizim bildiğimiz gibi, elbette o dahi bilirdi. Bir aralık gemi içinde teşhir edilmemek istedi. Lâkin Hasan'ın emri üzerine bunu kabul etmemeye de mahal müsait olmadığından, Trillo kendisini teşhir eyledi. Hele bir iyisi ki, tayfalar meyanında da kendisini tanıyan bulunmadı. Yine Hasan'ın yanına geldiler.

Trillo keyfiyeti arz eyledi.

Hasan-Canım, şu kamaradaki Gasconyalı karıyı çağırınız. Bakalım, belki o tanır.

Trillo-Nasıl Gasconyalı ya? O Gascon...

Hasan-(manalı bir bakış ile) İşte onu, onu, o Gasconyalıdır.

Trillo, "Pekiyi efendim." diye kamaraya inip Madame İlia'ya ses verdi. Verilen sese gelen cevap pek kuvvetsizdi. Trillo kamaranın kapısına kadar gidip, kendisini Hasan Mellâh istediğini Madame İlia'ya izah eyledi. Kapı açıldı. Madame İlia göründüyse de, çehresinin hâli ve hâl-i perîşânîsi, Trillo'nun ilk gece yine bu kamarada Madame İlia'da gördüğü hâle kıyas kabul etmezdi. Ne hasta ne sağ, ne ölü ne diri denilebilecek bir hâl ile Trillo'nun önüne düşüp, güverteye çıktılar.

Madam yanında bulunan ecnebiyi yek nazarda tanımalıydı. Lâkin bizce malûm ve bu cemiyette bizden başka herkese meçhul olan hâl-i nevmîdî ve perişanîsi cihetle tanıyamadı.

Hasan-Madam şu Gasconyalı ağaya baksanıza! Tanıyor musunuz, zira buraya tayfa alacağız.

Madame İlia, Hasan'ın bu emri üzerine herifin yüzüne dikkatlice bakar bakmaz, tepesinden yıldırım vurulmuş gibi düşerek, ağzından yalnız "Hay!" ile "Ya!" kelimeleri çıkabildi.

Lâkin dikkatinizi yalnız Madame İlia'ya hasretmeyiniz. Yanı başına Monsieur İlia dahi yığılıverdi. Biraz da ona bakınız. Hem nazar-ı merhametinize daha şayan olan, o bîçaredir.

O anda bu cemiyetin hâlini tasvir etmek muhal derecesinde müşküldür. Hasan Mellâh gözlerini semaya dikmiş, lisanının ucuyla yalnız Allah işitecek kadar tekbir getirir. Trillo bu herifi ne emel üzerine getirdiği ve neticenin neye müncer olacağına şaşıp kaldığı hâlde, Madam ile olan vak'aları derhâtır ederek yerlere geçeceği gelirdi. Yine o anda Madame İlia ile Monsieur İlia ayılıp, yekdiğerine kim bilir ne manaları işrâb eder nazarlarla bakışırlar.

Fakat şu hâller hemen cümleten bir an içinde geçer, mebde ve münteha kendisinden ibaret demek olan o an içinde, bunların cümlesi mümkün mertebe akıllarını başlarına alıp, şu yolda bir muhavere baş gösterir:

İlia-Sen burada mıydın madam?

Madam-Ah, buradaydım, burada.

İlia-O gün kilisede seni reddedip kaçtığımda ne kadar mecburdum fark ediyor musun? Bu mecburiyet hâlâ bakidir.

Hasan-Vay, siz madamı kilisede görüp de...

İlia-Evet sinyor, evet.

diye, İlia kilise fıkrasını açınca, madam bu fıkrayı Hasan'a söylememiş ve hatta bililtizâm ketm etmiş olduğu için pek ziyade mahcup oldu. Hasan işi anlayınca derhâl ikisine birden ümit vermek için:

Hasan-Gördünüz mü madam, Cenabıhak nasıl insanın yardımına yetişir? Mazlûmların mükâfatını nasıl verir? İşte burada, dört aydır benim yanımda bulunduğunuz hâlde...

İlia-(garip bir tehevvür ve hiddetle) Vay, madam dört aydır sizin yanınızda mıdır?

Hasan-Evet, dört ay intizarın neticesini Cenabıhak bugün gösterdi.

Madam-(mosmor bir çehre ile) Cenabıhakkın huzuruna çıkacak yüzüm olmadıktan sonra ne lâzım?

Madamın bu sözü ol kadar manalıydı ki, orada bulunan üç kişinin üçüne dahi, birer nevi mana işrâb eyledi.

Evvelâ Monsieur İlia, kim olduğunu bilmediği Hasan Mellâh'ı pek parlak gördüğü cihetle, zevçesinin haniya şu kavuşmak istemeyerek kilisede göğsünden kakıp reddeylediği zevcesinin, böyle kapatma gibi bir suretle dört ay müddet bir gemide, bir genç güzel adam yanında kalmasını ve en sonra zevcesinin ağzından "Cenabıhakkın huzuruna çıkacak yüzüm yok ki!" sözünü işitmesini bir türlü namusuna sığdıramayıp, bir kan dahi o zaman akıtmayı göze aldıracak kadar hiddet eyledi. Sâniyen Trillo ki, irtikâp eylediği fazîhanın meydana çıkacağı havfıyla ne hâllere girdiğini kariîn-i kirâm kendileri düşünsün. Sâlisen Hasan Mellâh ki, karının huzûr-ı Cenâb-ı hakka çıkamayacağını, kilise meselesinin kendisinden ketmi gibi bir kusurdan olmaya hamlederek, bu karının ne kadar melek bir karı olduğuna hayran kalarak, yüreğinde hisseylediği şeyleri havsala-i tahammülüne sığdıramayacak bir hâle gelmişti.

Lâkin bu hengâmda, vakitler ve hareketler böyle bizim tasvir ve tahrir edişimiz gibi ağır ağır, yavaş yavaş geçmezdi. Her hâl ve hareket birbirini vely ve takip ederek mürur ederdi. Binaenaleyh Madame İlia sözünü bitirir bitirmez Monsieur İlia halecânlı bir tavırla:

Mösyö-Tamam karıcığım, tamam dört aydır bir gencin agûş-ı visâlinde fink vurur, kıç atar bir karının Cenabıhak huzuruna varacak yüzü yoktur, meğer böyle varsın!

diye, belinden çıkardığı büyücek bir gemici çakısına davranmıştı. Lâkin istimale meydan kalmayıp karı ellerini havaya kaldırarak "Bir dakika müsaade, bir dakika müsaade!" diye bağırdı ve vakıa bu hareket güvertede bulunan sair memurları dahi oraya topladıysa da herkeste görülen hareket-i umûmiyye içinde karı lâkırdısını bırakıp, "Sinyor Hasan Mellâh'dan nafile hiçbir şey şüphe etme. Benim namusumu berbat eden bir mel'un varsa, o da Trillo'dur. Veledizinası hâlâ karnımdadır. Ben namussuz bir karıyım, bana ölüm layıktır, ölüm. Öldür beni İlia, öldür beni!" sözlerini tekmil eyledi.

Bu yürekler paralayacak sözleri huzzârın cümlesi tamamen işittiği hâlde, yalnız Trillo kendi ismi telâffuz olunduğu yere kadar işitebilerek, badehu avcı elinden kurtulmuş domuz gibi hemen merdivene seğirtip, sandala atlayarak, umumun telâşı arasında kaybolmuş gitmişti. Hoş, herkeste olan şaşkınlık Trillo'nun takibine lüzum göstermedi ya? Şaşkınlığın asıl sebebi karının son sözleriydi. Zira, Hasan bir saniye mukaddemine kadar melek zanneylediği bir karının karnında veledizina olduğunu kendi lisanından işitince, elbette şaşar kalır. İlia ise suizan eylediği ve suizannında asla şüphesi olmadığı bir delikanlının, ân-ı vâhidde, nazarında müttehim olmasıyla beraber, yine o ân-ı vâhidde tebriye-i zimmet ederek, suizannı başka tarafa tebeddül olunca, o dahi şaştığından donup kalmakta mecburdur.

Madame İlia'nın söylediği az sözün tefsir eylediği çok mana, ortalığa bu şaşkınlığı verdiği esnada Madame İlia, "Ben ölmeliyim, ölüme müstahak bir karıyım!" sözlerini tekrar ederek, hemen fırladı kalktı. Kalkmasıyla beraber, can havliyle kuvveti artmasına mı mebnidir, nedir, yerde pire gibi sıçrayıp küpeşteden denize atladığı görüldü.

Herkes birbirine girişti. Tayfalardan birkaç kişi karı denizin yüzüne çıktığı anda derhâl atlayıp kurtarmaya amade oldular. Lâkin karı bir daha çıkmadı. Âdeta kimsenin, hatta Allah'ın bile yüzüne bakacak yüzü kalmamış olduğunu gören o gayretli karı, hicabından kendisini ta denizin ka'rına gömdü, sakladı. O vakit bir tayfanın şahadet ve rivayetinden anlaşıl-

dığına göre, meğer Madame İlia daha sabahleyin erkenden çıkıp, kıç üzerinde bulunan büyük bir topun yanındaki güllelerden birisini almış imiş. Vakıa, gülle dahi istifinde eksikti.

Karısının böyle akıllara hayret verecek sûret-i fecîada bulunması, İlia'nın iz'anını ihlâl edecek bir keyfiyet olduğu müsellemdir ya! Zaten bu gemiden taşra çıksa bile, artık kendisi meydana çıkmış demek olarak hükûmetin pençesine düşeceği mülâhazası dahi baş gösterince, bu kere o da kendisine kıyarak âlemden defolup gitmeyi kurmuş ve yine çakıya davranmıştı. Lâkin çakıyı yerinde bulamadı. Bir an evvelki vak'a üzerine, Hasan'ın işareti mucibince çakının kayışı kesilip alınmıştı. Herif davranıp da çakıyı orada bulamayınca karısından aldığı örnek üzerine, o da denize fırlamak istediyse de, evvelki şaşkınlığa artık beyinler, hisler alışmış olduğu için, bu kere onu kıskıvrak yakaladılar. Derken Hasan Mellâh karşısına çıkıp "Sen ne yapıyorsun a Korsikalı? Canına mı kıymak istiyorsun? O canı bana rehin vermemiş miydin? Sen bana bir can borçlu değil misin? Eğer iki canın varsa birisini çıkarmakta muhtarsın. Fakat birisi bana bahşetmiş olduğun candır. Melile'de hayvandan düşüp yakaladığınız Arap'ı unuttunuz mu?" sözleriyle başlayınca, Korsikalı zaten bu sözlerin mukaddemâtını, her kelimeyi bir vaz'-ı mahsûsla dinlemekte olduğu cihetle, son kelimeye gelince karşısındaki adamın kim olduğunu anlayarak, ayaklarına kapandı. ve "Aman, hak senindir, can senindir! Ben onu sana bahşetmiştim. İstersen al emanetini, irade senindir!" diye çılgıncasına bir tavırla ne söylediğini anlayamayacak bir hâle geldi.

Yürekler bu kere, bu derece halecâna geldikten sonra, derhâl sükûnet bulamayacakları bedihîdir. Binaenaleyh bu kadar telâşın, bu kadar halecânın nasıl bittedrîc sükûnet bulacağını kariîni kirâm kendileriyle mülahaza ededursunlar, biz bu aralık derhâl işin şu cihetine bir nazar atfedelim. Zira, vukuat bizi Marsilya'da daha çok eğlenebilmekten meneylediği cihetle, oraya dair olan işlerimizi hemen bittesviye yola çıkmaya mecburuz.

Atf-ı nazar edeceğimiz cihet şu ki, Trillo yukarıda beyan eylediğimiz sûret-i mahcûbiyyetle tek başına sandala binip de, kemâl-i telâş ve halecânla karaya çıkmaya çalışırken, merkumun bu telâşını sahilde ve gümrük civarında bulunan karakol gö-

rüp, yine orada bir iskemle üzerinde oturan polis memuruna, hâl ve şanından firarî olduğu anlaşılabilmekte olan Trillo'yu irâe eyledi. Tamam Trillo karaya çıkar çıkmaz polis memuru yanına varıp, elini omuzuna koyunca, Trillo'nun korkusundan dili dolaştı, kekelemeye başladı:

Polis-Nereden geliyorsun?

Trillo-Gemiden.

Polis-Niçin kaçıyorsun?

Trillo-Şey... Kaçmıyorum... Ne yapayım?... Yok yok....

Polis-Doğru söyle, korkma! Yoksa işin fena olacaktır.

Trillo-Bir karı kendisini denize attı da...

Polis-Denize mi attı?

Trillo-Ha, denize attı. Hekim celbine koşuyorum.

Bu lâkırdı üzerine polis memuru Trillo'yu karakola teslim ve tevkif ederek, kendisi işi anlamak için bir sandala binerek, nerede bulunduğunu ve nasıl idüğini Trillo'dan haber aldığı sefineye gitti.

Güverte üzerinde Hasan Mellâh sefineye bir polis gelmekte olduğunu görünce, sebkat eden ahval üzerine, bu gelişin tehi olmadığını fi'l-hâl teferrüs ederek, her hâl ve harekette kendisine tâbi olmalarını huzzâra telkin eyledi. Polis memuru gelip, evvelâ geminin ne gemisi ve çorbacının kim olduğunu bittahkik anladıktan sonra Hasan'a:

Polis-Efendim, bu gemide bir kadın kendisini denize atmış!

Hasan-Evet efendim. Şu tayfanın karısı.

Polis-Niçin atmış?

Hasan-Bîçare kadın, humma delisi olmuştu da...

İlia-(zaten perişan bulunan hâli sözlerini tasdik eder bir yolda) Evet efendim! Ah zevcem, zevcem!

Hasan-Hâlâ muntazırız. Zuhur etmedi. Kim bilir çamura mı saplandı ne oldu?

Polis-Bir dalgıç indirelim.

Hasan-Vakit geçti. Artık dalgıcı da lâşeyi çıkartmak için indireceğiz.

Kaptan-Zaten dalgıç takımını tehyie ediyorlar efendim. Emir vermiştim.

Polis-Bir zabitiniz de taşra çıkıyordu. Tabip taharri edecekmiş.

Az kalmıştı ki Hasan burada foyayı meydana versin. Zira, Trillo'nun henüz taşra çıktığından bile haberi yoktu. Binaenaleyh derhâl aklını başına alarak:

Hasan-Evet efendim, ama artık hekimin de vakti geçti. O bir fazla ihtiyat idi.

Polis-Biz kendisinden şüphe etmiştik de...

Hasan-Hayır hayır! Şüphe edecek adam değildir.

Gemi halkı polis memuruna, velev ki muvakkaten olsun emniyet verecek her hâl ve kalde kusur etmediklerinden, polis taşra çıkar çıkmaz Hasan Levalânkara!" kumandasını vererek, bu hâlde azimet şarkısına da mahal kalmadığı hâlde demir alınmaya başladı. Zira Trillo'nun İlia'ya rakip olduğu Hasan nazarında tayin edildikten sonra, madamın ve kocasının felâketi hâlleri dahi zaten gemi içinde zebanzet olduğu cihetle, şayet Trillo intikam sevdasıyla "Gemide şöyle bir adam vardır!" diye polise bir sır vereceği mülâhazası, Marsilya Limanı'nı derhâl terk etmeye Hasan Mellâh'ı mecbur edecek bir mülâhaza idi.

(intihâ-yı kitâb-ı sâdis)

Yedinci Kitap

Birinci Bap

1793 sene-i mîlâdiyyesinin eylülü idi ki, bir gece İskenderiye'de Murad Beyi gece yarısından sonra hademesinden birisi harem-serâyına girip telâşla uyandırmıştı.

Bu Murad Bey kimdir bilir misiniz? Çerkezistân'dan on iki, on üç yaşında olarak esiren Mısır'a getirilmiş bir çocuk iken şecaat ve besâletinden başka bir saye göremediği hâlde, Mısır Kölemen beylerinin cümlesini taht-ı kahr-ı itâatına sokmuş ve umum Mısır'ı kılıcına ram eylemişti. Ahvâl-i târihiyyesini ziyade merak edenler Cevdet Paşa Tarihi'ne müracaat edebilirler. Eğer Fransız tarihlerine müracaat olunursa mîr-i müşârünileyhin, Napolyon gibi bir cenk tilkisine karşı nasıl kurt masalları göstermiş olduğu dahi görülür.

Harem-serâyından kendisini uyandırmış dediğimiz uşak elinde bir mektup tutardı.

Ha, şimdi siz dersiniz ki, Mısır'a âdeta hükümdar olmuş demek olan bir adamın harem-serâyına gece yarısı uşak girebilir mi? Bunu siz dersiniz ama, Kölemenlerin tarihini bilmediğiniz için dersiniz. Kölemen beyleri gece yatağına yattığı zaman yastığı üzerinde bir çift kubur ve bir kılıç olarak yatttığını bilseniz böyle demezsiniz ya? Hatta bazı zamanlar kendi kendilerine hiç emniyetleri kalmamak cihetiyle, en sadık adamlardan bir kaçını haremlerinde oda kapıları önünde bulundurdukları ve emniyetleri biraz daha münselib olursa, zevce ve cariye gibi kadın dahi bulundurmayıp, bunları lüzumuna göre celp ederek, sair vakitler ahass-ı bendegânının muhafazaları altında kaldıklarını bilseniz, gece yarısında bir uşağın Murad Beyi harem-serâyından telâşla kaldırmış olmasına hiç taaccüp etmezsiniz.

Ama diyeceksiniz ki bu kadar emniyetsizlik neden neş'et ederdi.

Bari size tarihin yalnız bu cihetini mücmelen izah edeyim.

Efendim, o zamanlar Mısır, "Kölemen Beyi" namıyla yirmi dört bey elinde bulunup, hatta taraf-ı devletten oraya vali nas-

bolunan zevat bile, işbu yirmi dört nefer Kölemen beylerinin mağlûbiyeti altında kalırlardı. Mısır'a vali olduğu ve hatta devlet tarafından orada ibkası arzu olunduğu hâlde, Kölemen beyleri tarafından tart edilmiş birkaç adam ister misiniz? Hâlbuki, işbu yirmi dört nefer Kölemen beyleri hiç bir vakitte yekdiğeriyle hüsn-i imtizâc edemez, hiçbir vakitte ittifakla yaşayamazlardı. Daima birbirinin aleyhinde bulunup, eğer meydanda muharebe ile olamazsa, sırren kendi konağında yatağı içinde yekdiğerini idam ettirmeye kadar çalışırlardı.

Anladınız mı işi şimdi?

Murad Bey uşağın sesiyle derhâl kalktı. Uşak elindeki mektubu beye verip, o dahi okur okumaz "Canürktü'ye söyle hayvanını hazırlatsın, kendisi dahi derhâl buraya gelsin!" emrini verip, uşak emri alınca fırladı gitti.

Of, gece yarısı sıcak yataktan kalkmak da ne belâdır. Hem bakalım, Canürktü dediği adam kaç saatte gelecek? Öyle ya, herif tatlı uykusundan kalkıp, aklını başına alarak, giyinip kuşanıncaya kadar hiç olmazsa iki saat vakit lâzım.

Fakat aradan bir çeyrek zaman geçmeden Canürktü giyinmiş, kuşanmış, silâhı üzerinde, çizmeleri ayağında, kefiyesi başında olarak geldi, Murad Beyin karşısında durdu.

Murad Bey-Canım nerede kaldın a, Canürktü?

Canürktü-Efendim, bir dakika zaman kaybetmedim zannederim.

Murad Bey-Öyle ya, soyunup dökünmüş bir herif ancak yarım saatte giyinebilir.

Canürktü-Huda alîm, yirmi beş gün var ki, ne kuşağımı çözdüm, ne çizmelerimi çıkarttım. Arkamda çamaşırım çürüdü.

Bey-(tebessümle) Muradım lâtifedir. Şimdi binmeli, gidip Dimyat'da Yunus Bekre Beyin başını kesmeli. Dimyat buraya kırk saat kadar yol ise de, şimdi saat sekiz ancak vardır, yarın akşam varabilir misin?

Canürktü-Kırk saati on altı saatte mi?

Bey-Ya senin Kölemenliğin neye yaradı? Ben senin gibiyken on saati iki buçuk saatte giderdim. Neyse lâkırdı ile vakit kaybetmeye gelmez. Eğer yarın akşam Yunus Bekre'nin başı kesilmezse, üç güne kadar bizim başımız kesilecekmiş.

Canürktü-Ya, öyle mi?

Bey-Evet öyle. Göreyim seni, ne yapıp yapıp bir yolunu bulmalı. Şu işi görürsen cariyelerden en beğendiğin senin.

Canürktü-En beğendiğim mi?

Bey-Evet.

Herif bu vaadi aldığı anda, güya zaten aklında bir şey varmış, sanki zaten cariyelerden birisinin iştiyakını çekiyormuş da bu vaat üzerine kendisini nâil-i emel olmuş, bitmiş, hükmetmiş gibi bir tavırla başını sallayarak, Kölemenler âdetinden olduğu veçhile beyin elini öptü, yıldırım gibi fırladı gitti.

Bu hengâm Murad Beyin dâire-i halvetine kadın dahi alamayacağı bir hengâm olmalıdır ki, o gece odasında kimse bulunmadığı cihetle, hazır uyanmışken kendisine refakat etmek için ismini verdiği bir cariyeyi uşağına celp ettirdi.

Ancak, Allah bilir ama, cariye henüz kölemenler âdeti üzere beyin ayaklarını bile öpmeden, taşradan diğer bir uşak, nefesi nefesine yetişmeyerek gelip kapı yanında bulunan uşağa bir mektup daha teslim eyledi. Uşak derhâl kapıyı vurdu. Bu kere Murad Bey biraz tekâsül ile kapıyı açtı. Ancak yine uşağın verdiği mektubu okumamazlık etmedi.

Bu mektup mutlaka ötekinden daha ehem bir şeydi. Zira, Murad Bey bu defa verdiği emre bir de "Aman!" lâfzı ilâve edip, "Aman, Sarı Yakub'a söyle, çabuk hazırlansın gelsin!" dedi ve uşak gidip de Yakub gelinceye kadar kendisi "Tuhaf, şimdi Yunus Bekre'nin düşmanlarım olan beylerle bilittifak, iki güne kadar hareketi haberi geldi. Yine şimdi bana olan sadakati iktizasınca yarın düşmanlarımla cenk edeceğini kendisi yazıyor. Herifi boşuna harcarsam yazık etmiş olacağız." diye birkaç söz mırıldanarak odasına girdi.

Sarı Yakub'un ayak patırtısı işitilirken, bey dahi oda kapısının önünde bulundu.

Bey-Aman Yakub, Dimyat'ta Yunus Bekre'yi öldürmek için şimdi Canürktü'yü gönderdim. Daha çıkalı bir saat olmadı. Yarın akşam varıp, Yunus'un başını mutlaka kesecektir. Eğer ondan evvel varıp kurtarabilirsen, beni pek memnun edersin. En beğendiğin cariye senindir. Fazla olarak en beğendiğin bir atı da sana vereceğim.

Yakub-Ön dört saat vakit veriyorsunuz. Kırk saatlik yol nasıl alınır?

Murad-Haydi diyorum, Kölemenliği yere vurma. Yunus Bekre Bey gibi bir dostu boşuna zayi etmeyelim.

Yakub-Ben kuş gibi giderim ama...

Deyip, o dahi aynıyla Canürktü gibi bir tavr-ı mutmâinânede başını sallayarak, beyin elini öpüp gitti.

Şurada bizim için dikkat edecek bir şey vardır. Canürktü ile Sarı Yakub'un, ikisinin dahi ümit ettikleri şeyin husulü, arada can gidecek kadar tehlikeli olduğu hâlde, bunların onu asla hesaba koymamaları kaziyesidir.

Her neyse, Murad Bey bu iki adamını irsal eyledikten sonra, sabaha kadar artık kendisini uyandıracak bir vak'a zuhur etmemesiyle zevkinde kaldı.

Zevkinde kaldı dediğime siz taaccüp etmediniz ya? Fakat hem bu lâkırdıyı ben söyledim, hem de nasıl söylediğime kendim taaccüp eyledim. Zira, o günler Mısır'daki yirmi dört nefer Kölemen beylerinin nısfından ziyadesi Murad Beyin aleyhine tedârikât-ı şedîde ile meşgul olup, üç dört nefer bey bîtaraf kaldığı ve küsuru ile Murad Bey ise erbâb-ı muhalefete mukavemet edecek kadar kuvvete malik olamayacakları hâlde, Murad Beyin zevkine bakması biraz ba'îdce görünür.

Lâkin Murad Beyi Fransız krallarından Onaltıncı Louis mi zannedersiniz ki, aleyhinde bir küçük hareket görür görmez memleketi terkle firar edecek kadar telâş göstersin?

İnsanları piliç gibi boğduran, hatta boğan bir adamın, kendisi dahi lüzumuna göre piliç gibi boğulmaya hazır, amade bulunacağını dahi mülâhaza ediniz.

Siz Kölemenleri kimlere kıyas ediyorsunuz ki, Kölemen beylerinden, hasmının eline yakayı verip de hasmı kendisini mutlaka öldürecek iken mürüvveten canını bağışladığı zaman, "Hayır, canımı bağışlama. Sonra bir can için senin minnetin altında kalırım. Öldürüver de o minnet altında kalmayım!" diyen adamlar dahi vardır. İşte bunu da bilmeli de, ona göre mülâhaza buyurmalı.

Murad Bey ki, böyle bir can için bile feleğe dahi eyvallah etmeyen adamları zûr-ı bâzûsu altında ezmiş ve cümlesini kılı-

cına ram eylemiştir. Artık husemâsı galebe ederlerse kendisini öldüreceklerini hesapla, daha ölüm seksen saatlik bir mahalde iken şimdiden korkar ve korkusundan zevkini ihlâl eder mi zannedeceksiniz?

Hikâyemizdeki, bu kitabın tamamıyla mütalâasından anlayacaksınız ki, Murad Bey en tehlikeli zamanda bulunduğu vakit bile, o tehlikeden tedâfü'e medar olacak, hem de kendisiyle beraber umumu dahi eğlendirecek zevkler icadına da muktedir bir adamdı.

İkinci Bap

Biz gelelim Canürktü'ye:

Murad Beyin yanından çıkar çıkmaz hayvana binip, çalı kuşu gibi uçmaya başlamıştı. İlk hızıyla sabaha kadar yürüyüp Vemenhur'a muvasalat eyledi ve kendi hayvanı yorulduğundan, orada bir refikinin hayvanını ariyet alıp, yine yolunda devam ile akşam üzeri gurûb-ı şemsden biraz sonraca Dimyat'a vardı, yetişti.

Yukarıki fıkradan dahi müstebân olduğu veçhile Yunus Bekre Bey, Murad Beye adam gönderip yarınki gün için bazı husemâsıyla cenk edeceğini haber vermiş olduğundan, o akşam Murad Bey tarafından şayet kendisine bir adam vürut edeceğini intizar eyliyordu.

Canürktü vüsuluyla beraber Yunus Bekre'nin yanına girmek kolay ise de, umûr-ı memûresini rüyet eyledikten sonra kendi yakasını nasıl kurtaracağını mülâhazaya başlamıştı. "Tabanca ile olmaz. Huzuruna çıkar çıkmaz, yüreği üzerine bir kama sokup, badehu kılıç ile kendime yol açarak kaçmalıyım. Eğer kurtulursam Esma'yı sineye çekerim. Kurtulamaz da beni öldürürlerse zaten ölecek değil miyim? Bugün burada ölmezsem yarın başka yerde öleceğim." dedi ve bu azmi mucibince hareket eyledi.

Burada Canürktü'nün namını yâd eylediği Esma kimdir? İşin gelişinden bunun hizmetine mükâfat olarak Murad Beyden talep edeceği kız olduğu anlaşılır. Öyleyse Esma mutlaka pek güzel bir şey olmalıdır ki, hayâl-i visâli Canürktü'ye bu derece şevk ve gayret veriyor.

Neyse merkum oraya vürudunu ve Murad Bey tarafından bir haberle geldiğini iç oğlanlar vasıtasıyla Yunus Beye tebliğ

edince, bey derhâl huzuruna gelmesini emreyledi. Merkum halvet istedi. Bey muvafakat gösterip, kapıcılara içeriye kimse konulmaması hakkında iktiza eden emirler verildikten sonra, tamam Canürktü'yle beraber odaya girmekteydiler. Bir de taşradan bir gürültü işitildi. Bir adam dik bir sesle "Ben halvet malvet tanımam, illâ gireceğim!"diye haykırır idi.

Yunus Bey bu âvazı işitince "Şu bağıran köpek kimdir? Şunun karnına bir kubur sıkacak adam kalmadı mı?" diye mütehevvirâne bağırmıştı. Avazın sahibi "Murad Beyin adamına kubur sıkılamaz, Canürktü'nün aldığı emir geriye döndü. Asıl emir bendedir." diye tekrar ses verince, Canürktü hayretten dondu kaldı.

Yunus-Bu herif ne diyor, kimdir?

Canürktü-Bizim Sarı Yakub'dur. Ne dediğini işittiniz.

Yunus-Çağıralım gelsin mi?

Canürktü-Artık öyle olacak.

Herifi çağırdılar, geldi. Üst baş, toz toprak içinde ve yüz göz pancar gibi olduğu hâlde nefesi nefesini takip ederek, Canürktü'nün kulağına bir şey fısıldadı ki, Canürktü bu fısıltıyı işitip anlayınca kemâl-i sükût eyledi.

Yunus-Murad Beyin emri neymiş.

Canürktü-Emri hiçbir şey.

Yunus-Nasıl hiçbir şey?

Yakub-Evet efendim hiçbir şey. Emri şu ki, buradan ikimiz dahi geriye döneceğiz.

Herifler bu lâkırdıyı söyleyip, hem de birbirinin yüzüne bakıştıkları cihetle, bu hâlden Yunus Beye birdenbire bir şüphe gelip, belindeki Acem savrânîsini çekti.

Yunus-Vallahi ikinizi bir anda su gibi içerim. Meramınız nedir bre? Çabuk söylemeli.

Canürktü-(asla ürkmeyip) Telâş etmeyiniz beyim. Ben sizi öldürmeye gelmiştim. Ama Yakub affınız emrini getirdi.

Yunus-Beni öldürmeye mi?

Canürktü-Evet efendim. Çünkü sizin hıyanetinize dair bir haber gelmişti.

Yunus-Ne halt eder? Ben yarın Murad Bey için kavgaya çıkacağım da böyle şey... Ben işi kendisine de yazdım.

Yakub-O haberiniz sonra vasıl olduğu için beni gönderdi. İskenderiye'den buraya on iki saatte geldim.

Canürktü-Ben de on üç saatte gelmiştim.

Yunus bu hâllere bir müddet taaccüpten kendisini alamadı. Taaccüp edeceği kadar ettikten sonra:

Yunus-(Canürktü'ye) Ulan Canürktü, buraya beni öldürmeye geldin ha?

Canürktü-Ne yapayım efendim, öyle emir aldım.

Yunus-Ya, kendi başını düşünmedin mi?

Canürktü-Ben kendi başımı düşünmeye memur değilim efendim. Aldığım emri icraya memurum.

Yunus-Aferin ulan, Kölemenmişsin be! Yarın Murad Beye beraber gidelim de tavsiye edeyim.

Yakub-Bana bir aferin yok mu a beyim? Ben sizin başınızı kurtarmaya geldim.

Yunus-Ha, bak seni unutmuştum. Sana da aferin be! Yarın Murad Beye birlikte gidelim. Vakıa kavgaya gidecektim ama, zaten düşmanlar bizim üzerimize gelecek değiller a? Biz onların üzerine gideceğiz. Kısmetlerini iki gün sonra alsınlar.

İşbu müşâfehe ve karar üzerine o gece Murad Beyin adamları istirahat ederek, ertesi sabah Yunus Bekre Bey maiyetinde yüz elli kadar atlı olduğu hâlde yola çıktılar. Kırk saatlik yolu, yavaş yavaş gitmek hasebiyle iki buçuk günde alarak, İskenderiye'ye vasıl oldular.

Yunus Bekre Bey, Murad Bey ile mülâkat eylediği zaman geçen vak'a ancak bir lâtife zannolunacak suretle yâd edildi. Hatta lâkırdısı çok sürmedi bile. Husemâya karşı nasıl ve ne yolda hareket edileceğine dair biraz müzakarede bulunulup, badehu yârenliğe koyuldular.

Meğer Yunus Bekre Beyin ertesi sabah gidip cenk edeceği Kenan Bey, Yunus'un Murad ile müttefik olduğunu bildiği cihetle, bunları bir hud'a ile birbirinden ayırmak için Yunus'un hıyanetini müş'ir Murad'a bir haber göndermiş imiş.

Vakıa, hilesinde muvaffak olacaktı ya? Çünkü Murad Bey herkesten şüphe etmekte bulunduğu cihetle, aldığı haber üzerine derhâl Yunus'tan dahi şüphelenmiş ve katli için adam bile gön-

dermişti. Zira, ümeradan Nasuh hakkında dahi böyle bir haber alarak, bir suikastçı ile idam ettirmişti. Bereket versin ki Yunus'un dahi Kenan Bey aleyhinde mektubu geldi de, Murad Beyin şüphesi hiffet bularak, verdiği emri geriye aldı.

Türkçe bir Mısır târih-i husûsîsi olsa Kölemen beylerinin nice vukuât-ı fecîasını görürdünüz ki, Murad Bey ile Yunus ve Kenan Beyler arasında vuku bulan şu entrikalar nazarınızda pek küçülürdü. Bir beyi hem-ser ve hem-sırrı olan zevce-i muhteremesine idam ettirmek gibi vak'alar Mısır Kölemenlerine mahsus olup, Avrupa vesairede bu gibi vakayinin emsali vuku bulmak şöyle dursun, vukuu henüz şuarâsı zihinlerinde dahi tasavvur edilmemiştir.

Her neyse, muradımız Mısır Kölemenleri tarihini yazmak değil a! Şayet Murad Bey için sıdk u kizbine vâkıf olmadığı bir haberle Yunus Bekre Beyi idama göndermesi ve giden adamın, meselâ bir cariye ile bekâm olmak gibi, nailiyeti beka-yı hayâta mütevakkıf olan bir mükâfat için hayatından dahi vazgeçmesi, sonra diğer bir haber üzerine hükm-i idâmın geriye alınması ve bu hâllerin giden adamlar tarafından Yunus Bekre'ye ihbar edilmekten çekinilmemesi ve nihayet Yunus Bekre'nin Murad Bey yanına gelerek, güya aradan hiçbir şey geçmeyip, vuku bulan suikast gayeti bir şaka mesabesinde tutularak, husemâya yine elbirliğiyle ittifaka hazırlanılması gibi hâlâtı nazarınızda büyültürsünüz diye, Kölemenlerin hâl ve tavırları hakkında birazcık malûmat verdik. Verdiğimiz malûmat-ı muhtasara üzerine ahvâl-i mesrûde o kadar ehemmiyet verilecek hususattan addolunmaz ya?

Üçüncü Bap

Yunus Bekre Beyin, Murad Bey nezdine geldiğinin üçüncü günü idi ki, sabah iki beyler bir yerde kahvelerini içerlerken, Canürktü huzura gelip yerle beraber bir temenna etti:

Murad-Ne o bakalım Canürktü Ağa?

Yunus-Yine birisinin başını kesmeye mi gideceksin?

Murad-Hayır, öyle bir şey yok.

Yunus-Haniya, öyle bir şey varsa biraz yavaşça koşun demek isterim. Belki Sarı Yakub yetişemez de...

Murad-Verdiğimiz emri geriye almak lâzım gelince, Sarı Yakub'u uçan kuşların kanatlarına bindirip yetiştirebileceğimi inkâr mı edersiniz?

Yunus-Hayır, inkâr edemem. Zira, buradan Dimyat'a on üç saatte giden bir adama verdiğiniz emri geri aldıktan sonra...

Murad-(Canürktü'ye) Ne o bakalım?

Canürktü-Allah efendilerime çok ömürler versin. Yunus Bekre'ye gönderildiğim gece vadolunan cariyeyi istemeye geldim.

Murad-Ha, sahih, bak biz ki vaadimizi de unuturuz. Haydi git, harem ağası sana cariyeleri göstersin, birisini al.

Yunus-Cellâtlık mükâfatı ha?

Canürktü-Göstermeye hacet yok efendim. Ben zaten beğeneceğimi beğendim.

Yunus-Kimi beğendin bakalım? Mutlaka en güzelini beğenmişsindir.

Canürktü-Evet efendim, bence en güzelini, en muteberini ayırdım.

Murad-Hangisi o?

Canürktü-İhsan ederseniz, Esma'yı ihsan ediniz.

Murad-Hangi Esma'yı, bizim Esma'yı mı?

Canürktü-Evet efendim, haddim olmayarak onu istedim.

Canürktü'nün istediği ve Murad Beyin "Bizim Esma" dediği cariye on sekiz, on dokuz yaşında bir kız idi ki, Murad onu kendisine evlâtlık gibi bir şey edinip, istifrâş hatırına bile gelmez ve fakat evlât gibi bir şey olduğu hâlde, bari bir kocaya vermesi lâzım gelirken, yine kıskandığı cihetle kocaya dahi veremezdi. Binaenaleyh, bu kere Canürktü'nün mezbûreyi istemesinden biraz canı sıkılarak:

Murad-İşte bu biraz ağırca geldi.

Canürktü-Ben onu efendimizin verdiği vaat üzerine istiyorum. Hangi cariyeyi beğenirsem verecek değil miydiniz? Vaadiniz bu değil midir?

Murad-Öyle ama, Esma cariye midir ya?

Canürktü-Cariye değil midir ya?

Murad-O benim evlâtlığımdır.

Canürktü-Ben de onun kadar sizin evlâtlığınız olabilirim. Mademki istediğim cariyeyi vereceğinizi vadeylediniz. Vaadinizden dönmek sizin gibi bir beye yakışmaz.

Herifin şu lâkırdısı üzerine Murad Bey biraz daha mülâhazaya varmıştı. Lâkin araya Yunus Bekre dahi karışıp "Mademki istediği cariyeyi vermeyi vadetmişsiniz, Esma'yı vermek lâzım gelir." deyince

Murad-(Yunus'a) Siz de amma tuhafsınız ha! Bu cariye sizin kanınız mükâfatıdır be!

Yunus-Neme lâzım, ben lâkırdının doğrusunu söylüyorum. Hatta ben de size olan sadakatinden dolayı Canürktü'ye mükâfat olarak bir aferin dedim.

Canürktü-Evet efendim, Aferin dediniz ama demek hiç lâzım değildi.

Yunus-Niçin ya?

Canürktü-Çünkü memur olduğum veçhile başınızı kesmeye muvaffak olamadım ki.

Murad-Ona muvaffak olduğun zaman mı sana aferin demesini isterdin?

Yunus-(tebessümle) Besbelli öyle.

Murad-Hay aptal hay!

Canürktü-Ben Esma'yı isterim efendim, Esma'yı. Başkasını istemem. Vermezseniz, sözünüzden dönerseniz, yine sizin şanınıza.

Murad Bey, Canürktü'nün ibrâmı üzerine "Pekâlâ al!" gibi bir muvafakat sözü söyleyecek iken kapı açılıp, içeriye Sarı Yakub girdi.

Murad-Sen ne için geldin bakalım sarı yılan?

Yunus-Sen de cariye istemeye mi geldin?

Sarı-Beyimiz bilir ya?

Murad-Evet ona da en beğendiği cariyeyi vermeye borçluyum. Söyle bakalım Sarı, kimi istersin?

Sarı-Efendim isteyecek ben değil miyim?

Murad-Öyle ya?

Sarı-İstediğimi verecek de sizsiniz?

Yunus-Tuhaf be! Elbette öyle olacak. İşte beyimiz sana vadetmiş.

Sarı-Kulunuz Esma'yı isterim.

Muat-Hangi Esma'yı?

Sarı-Kızlığınız mı, evlâtlığınız mı nedir?

Bu lâkırdı üzerine Yunus Beyde bir istiğrâb handesi, Murad Beyde bir hayret durgunluğu ve Canürktü de ise bir hiddet kırmızılığı zahir oldu.

Murad-Öyle ama a kuzum, Esma'yı Canürktü istiyor.

Sarı-Bana ne, o da kendi bileceği şey. Siz bana en beğendiğim bir cariye ihsan edeceğinizi vadeylediniz, ben de Esma'yı beğeniyorum.Verseniz de vermeseniz de sizin şanınıza.

Canürktü-(Sarı'ya) Başka cariye kalmadı mı?

Barı-Kaldıysa git sen al!

Canürktü-Sen al!

Sarı-Sen al!

Bu "Sen al!" sözleri gibi bir sözün, iki Kölemen arasında tekerrürü hayra alâmet olmayıp, tarafeynden yere dökülecek olan kanların damarlarda galeyanına bu sözler mebde idi. Binaenaleyh Yunus Bey işin önünü almaya müsâraatle:

Yunus-Güzel ama ağalar, bir kız iki parça olmaz ya?

Murad-İki kocaya da varamaz.

Sarı-Bey değil misiniz, buna bir çare bulunuz.

Canürktü-Çaresi, kız kime lâyıksa ona verirler. Lâyık olmayana da başka bir cariye verirler...

Sarı-Elbette ben lâyıkım. Çünkü Yunus Beyi ben kurtardım.

Canürktü-Afedersin, ben layıkım ben! Zira benim memuriyetim daha mühim, daha güç, daha tehlikeliydi.

Bu Canürktü ile Sarı Yakub şu suretle baş göstermiş olan münazaalarının derece-i ehemmiyyetini anlamak için, kendilerinin kim olduklarını ve nasıl adam idüklerini muhtasaran olsun bilmek lâzımdır.

Canürktü an-asl Çerkez olup, Mısır Kölemenlerinden Murad Beyin dostu bulunan, müteveffa Canpolat Beyin malı idi. Canpolat Bey vefat eylediği zaman Canürktü'yü kendi tarafın-

dan azat edip, fakat ölünceye kadar Murad Beyden ayrılmamasını ve öleceği zaman dahi mutlaka yine Murad Beyin uğrunda ölmesini vasiyet etmişti. Binaenaleyh efendisi vefat edince, Canürktü bu vasiyeti Murad Beye anlatıp yanına intisap etmiş ve vakıa hükm-i vasiyyeti dahi tutmakta bulunmuştu. Kendisi yirmi sekiz, otuz yaşlarında, uzun boylu, siyah kıllı, çatık kaşlı halâvetli bir kahramandı.

Sarı Yakub ise, an-asl Arnavut olup, Mısır Kölemenlerine katışmış olduğu hâlde, nasılsa bir kusurundan dolayı Murad Bey kendisini katlettirecek iken Sarı Yakub "Bey, beni katletme de sana hizmet edeyim. Beni böyle köpek boğazlar gibi öldürmekten sana ne fayda hâsıl olacak? Bırak beni affet de, bu canı senin düşmanlarınla uğraşa uğraşa yıpratayım. Yahut o gayret arkasında geberip gideyim." demiş ve bu sözden ayrılmayacağına yemin dahi etmiş olduğundan, Murad Bey dahi af ile dairesine almıştı. Kendisi orta boylu, sarı kıllı, yalnız irice bir burnundan başka her tarafı güzel, endam sahibi, yirmi beş yaşında bir dilâver idi.

Vakıa, bunlar Murad Beye vadettikleri sadakatten, fedakârlıktan asla ayrılmadılar. Hatta, Canürktü'nün üç gün evvel ne büyük bir fedakârlığı göze aldırmış olduğu dahi malûmdur. Hele işin evveliyatını araştıracak olursak, Murad Beyin Murad Bey olması, bunlar gibi asdikasının fedakârlıkları ve himmet-i kahramânâneleri sayesinde hâsıl olmuş idüğünü dahi, teslim ederiz.

İşte şu ahvale mebni, Murad Bey bu iki kahramanın yekdiğeriyle açtıkları rekabete pek ziyade ehemmiyet vererek, bu münazaayı nasıl fasletmek lâzım geleceğini Yunus Bekre Beyden sordu.

Yunus-Vallahi efendim ne diyeyim? Kız hangisini isterse ona verelim demek istiyorum. Zira, kız kendisine hangisi daha lâyık olduğunu elbette daha iyi bilir.

Sarı-Hayır, kabul etmem. Benim burnum sakil olduğu için kız beni beğenmez. Size en doğrusunu ben söyleyeyim. Çeksin kılıcını, çekeyim kılıcımı döğüşelim. Kim sağ kalırsa kızı alsın.

Canürktü-Evet...

Murad Bey-(lâkırdıyı Canürktü'nün ağzından kaparak) Hayır, ben sizin her birinizi bin Esma'ya değişmem. Bunun en âlâsı kızın kafasını keseriz. Kimseye yâr olmaz vesselam.

Canürktü-Söz yine Sarı'nın sözüdür efendim. Vuruşalım. Eğer Esma'ya kıyarsanız, bizim ikimize birden kıymış olursunuz.

Canürktü'nün şu "İkimize birden kıyarsınız." sözü ne kadar mühim bir söz olduğuna dikkat ediyor musunuz? Bu sözün nice manalarından maada, bir manası da "Canımız tende iken biz seni kıza kıymaktan men'e çalışırız." demekti.

Lâkin, bereket versin ki lâkırdı arasında Murad Bey bu derecelere kadar dikkat edememişti.

Murad Bey-Mümkün değil bu olamaz!

Yunus-Murad Beyin hakkı vardır. Bunca yıllık arkadaş olduğunuz hâlde birbirinize nasıl silâh çekeceksiniz?

Sarı-Çaresiz kalınca ne yaparız?

Mesele bu surete müncer olunca Murad Beyin nazarıdikkati bütün bütün açılıp, âdeta mustarip olmak derecesine de geldi. Fakat karşısında duran ve her biri gözünün bebeği demek olan kahramanların ikisini de mahzun etmek istemediğinden kemâl-i nevâziş ile:

Murad-Canım â Sarı! Sana bir kızdan başka bir de at verecektim. Beğendiğin atlardan ikisini veririm.

Sarı-Tavlanızda ne kadar at varsa, hareminizde ne kadar cariye varsa cümlesini Canürktü'ye veriniz, mübarek olsun. Ben yalnız Esma'yı isterim.

Murad Bey- (kemâl-i azametle) Nasıl Canürktü? İster misin? Vereceğim işte.

Canürktü-(kemâl-i istiğnâ ile) İki katını dahi üzerine zammederek Sarı kulunuza veriniz. Ben sizden en evvel Esma'yı istedim, en sonra yine onu isterim.

Bu alış verişte Murad Beyin ulüvv-i cenâbına mı şaşarsınız, yoksa Canürktü ile Sarı Yakub'un gösterdikleri istiğnaya mı?

Hele ben hiçbirisine şaşmam. Zira, Murad Bey bu iki adam için sahihan tekmil cariyelerini, tekmil atlarını feda ederse hiçbir tarafı eksilmez. Bir Kölemen için ise inadı üzerinde bu kadar şeyi feda edip, illâ dediğini yaptırmak gayreti dahi benim

indimde muhakkaktır. Eğer, ya Murad Bey bu ulüvv-i cenâbı etmemiş veyahut heriflerden birisi inadını terk ederek vuku bulan teklifi kabul eylemiş olsaydı, ben işte o zaman şaşardım.

Siz Kölemenlerin ne kadar inatçı olduklarını işittiniz mi?

Bakınız, size bir küçük fıkra söyleyim de, işin bu cihetini de anlayınız.

Vaktiyle Kölemenin birisi ile bir berber meyanında kavga olur. Birbirine söverler, sayarlar. Nihayet bir muharebede Kölemen sol elinden vurulup, yarası iltiyâm bulamadığı için elini bileğinden kesmek lâzım gelir. Rastgele cerrah olmak üzere mahut berberi çağırırlar. Berber "İşte gördün mü? Nihayet birbirimize lâzım olduk. Ben olmasaydım senin elini kim keserdi." deyince Kölemen evvelki hiddetini tekrar ederek "Bre herif! İşte ölsem sana muhtaç olmayacağım!" diye yanı başında bulunan baltayı kapıp, bileği üzerine vurduğu gibi eli yere düşer.

Bu hikâyeyi bana nakleden zat sahihü'l-vuku olmak üzere rivayet eyledi ki, sahihü'l-vuku olmasa bile Kölemen inadı için güzel bir misal olabilir.

Biz gelelim hikâyemize:

Olmadı, imkân bulunamadı. O gün işe bir karar verilemedi. Yunus Bey bu işin biraz tehir edilmesini ve meselenin sûret-i halli için biraz düşünülmesini teklif eylediği cihetle, o gün bu kadar müzakere ile işe hitam verildi.

Erbâb-ı mütâlâadan hikmet-şinâs olanların, şimdi bu fıkrayı mütalâa ederken hatırlarına gelen şeyi biliyorum. Derler ki, inadın bu derecesi mahrumiyet alâmetidir. Bir adama ikbal teveccüh ederse, ikbali istikbalde bu kadar da istiğna göstermemelidir. Zira, ikbali küserse mahrumiyet denilen siyâh-rû derhâl insanın gözleri önünde kararmaya başlar.

Evet, bunu derler ama, şu mülâhaza-i hakîmâne bakalım bir Kölemen'de bulunur mu? Vakıa, bu mülâhaza pek haklıdır. Çünkü mahz-ı hikmettir. Bir şeyin husulü üzerinde o kadar ısrar etmek, adem-i husulü için verilen mükâfatı kaybettikten başka, şey'-i matlûbun hâsıl olamamasına müncer olur. Lâkin bizim herifin birisi Çerkez, diğeri Arnavut olup, bu babda edilecek hesaba Çerkez ve Arnavutların inatlarını ve badehu ikisinin

birden Kölemenlik inadını dahi zammetmek lâzım gelir ki, şu üç inadın cem'an yekûnu dahi bir muhale vasıl olur.

Demek oluyor ki, bu iki adamın teklif olunan şeyi kabul etmeleri muhal idi.

Dördüncü Bap

Ber-minval-i mesbûk ilk muhavere ve müzakerenin sebkat eylediği günden iki gün sonra, cemiyyet-i müzâkere yine akdedildi. Bu kere cemiyette Murad Bey ve Yunus Bey ve Canürktü ve Yakub'dan maada Eş-şeyh Zekâüddin namında bir Rufâî şeyhi dahi vardı ki, müşarünileyh gerçekten ezkiyâdan ma'dûd idi.

Zekâüddin'in şeyh bulunması hasebiyle Canürktü ve Yakub'un, Esma'yı pay edememeleri meselesinde mumaileyhin vereceği reye, iki tarafın dahi ses çıkaramaması vârid-i hâtır olmakla beraber, iki Kölemen nazarında bir Rufâî şeyhinin dahi ol kadar ehemmiyeti olamayacağı mülâhazası da evvelki hatırayı defetmeye müstaiddir. Binaenaleyh, burada Şeyh Zekâüddin için dört beş kelime söylemeye mecburuz ki, bu kelimelerle o zaman Mısır'ın şeyhleri hakkında dahi erbâb-ı mütâlâaya bir fikir verebiliriz.

Şeyh Zekâüddin'in on sekiz sene evvelki ismi Zincirkıran Hâlil idi. Kendisi an-asl Anadolu ahâlisinden olup tufûliyeti ile vakt-i şebâbını ulûm-ı Arabiyye ve diniyyeyi tahsilde geçirip, badehu o zamanlar emsali nadir olmadığı veçhile elinden bir kaza çıkmış(!) (Adam öldürmüş demek olduğu anlaşılmalı.) olduğundan İzmir'de prangaya atılmışken, prangasını kırıp bir Cezayir sefinesiyle Mısır'a firar eylemiştir.

Orada bir müddet silâhşor olarak yaşadı. Lâkin bir yaşayış ki Zincirkıran Hâlil'in darb-ı desti kendisini tanıyanları titretmiş olduğu gibi, bu yoldaki velvele-i şöhreti dahi kendisini henüz tanımayanlara gâibâne bildirmişti.

Nihayet hidâyet-i Rabbâniyye yetişip, bir gece âlem-i menâmda vuku bulan zuhurât üzerine, ertesi sabah kalkıp mızrağı, kısrağı, yamçıyı, kamçıyı bir tarafta terkle, İskenderiye'de kâin Rufâî dergâhına dehâlet eyledi ve tarikinde ilerleye ilerleye, evvelâ Şeyhin hâlifesi, sonra kaim-makamı oldu.

İşte şu kısacık tariften malûm olur ki, Şeyh Zekâüddin'in cündîlik ve cerîlik şöhreti hâlâ üzerinde bulunmakla, Canürktü

ve Sarı Yakub gibi iki Kölemen arasında, sözü yalnız bir Şeyh Zekâüddin almak, haysiyetiyle cari olmayıp, belki bu babda mumaileyhin eski bir cengâver olmasının dahi küllî dahli vardı.

En evvel, mesele şeyh efendiye arz olundu. Hatta Murad Bey, Esma'nın hiçbirisine verilmemesi matlubu olduğunu dahi şeyhe işrâb eyledi. Binaenaleyh, şeyh, en evvel bu cariyeyi ikisine de vermeyip, Murad Beye terkle kendileri ondan başka bir cariye intihap etmelerini rey eyledi. Lâkin heriflerin ikisi birden "Efendim, beyimiz en beğendiğimiz cariyeyi bize vereceğini vadeylemişti. Biz, yalnız birimiz değil, ikimiz birden Esma'yı intihap eyledik. Artık mal bizim oldu. Şimdi onu geriye almak mümkün değildir. Siz, gayeti bizim ikimizin malı demek olan şu Esma'yı ikimiz arasında pay edeceksiniz." demiş olduklarından ve bu lâkırdının ne kadar haklı olduğu ise bedihî bulunduğundan, işin bu cihetini düşünmek lüzumu meydana çıktı.

Başladılar işin bu cihetini düşünmeye

Şeyh-Kur'a atalım.

Canürktü-Biz bahis ve talihin vereceği saadete hiç itibar etmeyiz. Liyakatımızın hakkını isteriz. Sen ne dersin Sarı?

Sarı-Ben de öyle derim. Herhangimiz lâyık ise ona vermeli.

Şeyh-Pekâlâ, işte biz hükmediyoruz ki, bu kıza siz ikiniz de ayrı ayrı lâyıksınız. Lâkin bir kız iki erkeğe nasıl ayrılabilir? Şimdi, siz biriniz diğer arkadaşınıza, böyle, nazarda cihanlar değer bir şeyi hediye ederek büyüklük, dostluk, arkadaşlık göstermelisiniz.

Şeyh hükmü verip, badehu Murad Beyin kulağına "Kızı bunların elinden kurtarmak olamayacak, gayeti ikisinin de arasını bulmalı." der ve Murad zaten işi öteden beri öyle gördüğü cihetle, muvafakat makamında başını sallar.

Yunus-Tamam işte, bundan başka yolu yoktur.

Sarı-Efendim, ben arkadaşım için canımı feda edebilirim.

Murad Bey-(telâşla) Aferin!

Sarı-Hayır, acele etmeyiniz. Canımı feda edebilirim ama, gölümü feda edemem.

Canürktü-Evet, ben de öyle. Gönül denilen şey dahi namus gibi candan büyüktür. Can kolaylıkla verilir ama, gönlünü geriye

alan, namusunu berbat eden adam dünyada kolaylıkla yaşayamaz.

Murad Bey-(biraz can sıkıntısıyla) Ee, ne yapalım efendim? Haydi siz yolunu bulunuz da öyle yapalım.

Sarı-Biz yolunu bulduk ya, işte vuruşalım diyoruz.

Yunus ve Murad-Biz de onu mümkün değil, kabul edemeyeceğiz.

Lâkırdı bu dereceye geldikten sonra cümlece yarım saat kadar sükût ve mülâhaza edildi. Bir aralık Şeyh Efendi, Murad Beyin kulağına eğilip "Bunların ikisini de kızdan mahrum etmekten başka yol bulamıyorum. Kızı başkasına kısmet etmek için bir yol düşündüm. Emrederseniz o yola müracaat edelim." dedi ve Murad Beyden muvafakat cevabını alınca:

Şeyh-Pekâlâ, ben bir yol buldum. Kabul eder misiniz?

Sarı-Kabul edilecek yol ise ederiz.

Şeyh-Siz "Bu kıza kim daha ziyade lâyık ise kızı o alsın." diyorsunuz. Sizden daha ziyade lâyığını bulursak?

Canürktü-Yok ama, kız bizim olmadı mı?

Şeyh Hayır, siz kendiniz diyorsunuz ki, kim lâyık ise kız onundur. Bakalım, bir imtihan açalım. Kıza kim liyakatını ispat ederse onun olsun.

Sarı-İş imtihanla ise ben razıyım. Ama silâhşorluk imtihanı değil mi?

Şeyh-Evet!

Canürktü-Ben de razıyım. Silahşorluğa kalınca Allah kerim.

Şeyh-Lâkin imtihana hariçten de adam girecek. Ona göre düşününüz. Sonra bildim, bilmedin demeyiniz. Kim daha büyük hüner gösterirse kız onun olacak.

İkisi birden-Cengâverlik, silahşorluk, mahâret-i harbiye, yiğitlik değil mi?

Şeyh-Evet!

İkisi birden-Kabul ederiz!

Murad Bey-İmtihana ben de girebilecek miyim şeyh efendi?

Şeyh-Evet efendim, siz de bir cengâver değil misiniz ya?

Sarı-Girersiniz ya! Er meydanı bu babam, el elden üstündür arşa çıkınca.

Murad Bey-(tebessümle) Ulan, beni de gözüne kestiriyorsun ha?

Canürktü-Kesdirir ya efendim, kestirir ya? Murad Bey olmak başka, hüner başka. Kestiremese siz bizi burada niçin tutuyorsunuz?

Yunus-Hakları var efendim, kendileri işte böyle sizin gibi bir arslanı da göze kestirdikleri hâlde, yine emrinize bel bağlamışlar. İltifatınıza lâyıktırlar doğrusu.

Murad-Ya öyle mi? Durunuz, ben de size bir hüner gösteriyim ki, şimdiye kadar emsali görülmüş olmadıktan başka, kimsenin de hatırına gelmemiş olsun.

Sarı-(Murad'ın bu lâkırdısı üzerinde biraz düşündükten sonra) Tamam efendim, tamam. Esma'ya liyakat, şimdiye kadar emsali görülmedikten başka, kimsenin de aklına bile gelmemiş olan bir hüner göstermek olsun.

Murad-(vakurâne) Hay, hay!

Canürktü-Demek oluyor ki şimdiye kadar emsali görülmedikten başka, kimsenin de aklına gelmemiş bir hüner düşüneceğiz.

Murad ve Sarı-Evet, evet!

Şeyh ve Yunus-Başkası makbul olmayacak mı?

Cümlesi birden-Olmayacak, olmayacak...

Esma'ya ibrâz-ı liyâkat olarak bulunan şu yol, vakit ve zaman icabınca pek muvafık bir şey olduğuna dair şeyh ile Murad Bey arasında bir kulak fısıltısı açıldı.

Murad-Hazır, şu aralık hilâfgîrlerimiz aleyhimizde tedarikatta bulunuyorlar. Bu aralık hüner göstermek gayretiyle, en büyük, en mahir, silâhşorları buraya toplamak pek faydalıdır.

Şeyh-Bu da işin manevî cihetince bir kârdır.

Yunus-(cehren) Bakalım öyleyse ne hüner sahipleri meydana çıkacaktır. Dünya bu, hali değildir a!

Sarı-Elbet! Ya dünyada hali olmayan silâhşor kim olduğunu görürüz veyahut o silâhşor biz olduğumuzu ispat ederiz.

Canürktü-Öyle ya! Hüneri olan, hünerine güvenen çıksın meydana.

Canürktü ile Sarı Yakub biraz evvel Esma'yı kendilerine mal ederek, onun taksimine başka birisini ithal etmemek lâzım geleceği davasında haklarını ispat etmişlerken, bu kere imtihana hariçten dahi adam kabulü hakkında verilen kararı kabul etmelerine taaccüp edilmiş olsa yeri vardır. Lâkin kendileri Kölemen, hem de pek davalı Kölemen oldukları için, böyle imtihandan çekinmeyi Esma'dan mahrumiyet kadar büyük bir musibet addettikleri cihetle, kabule kendilerini mecbur bilmişlerdir.

Elhâsıl, o gün verilen karar ertesi gün münadiler vasıtasıyla memleket içinde ilân edildi. Herkesin ağzında "Şimdiye kadar emsali görülmedikten başka, kimsenin hatırına gelmemiş olan bir hüner gösterene, Murad Bey dünya güzeli denilecek kadar güzel olup, emsalini şimdiye kadar kimse görmemiş olduktan başka tasavvur dahi edememiş olduğu bir kızı verecekmiş." sözleri deveran eder ve bu söze "Kızı elbette çırçıplak vermez a! İhya edercesine mal dahi verir." sözleri de munzam olurdu.

Bu imtihan yalnız İskenderiye'ye mahsus kalmadı. Etraf memleketlere dahi haberler gönderilip, imtihan umumî suretini giymişti. Her taraftan imtihan sahipleri İskenderiye'ye yığılmaya başladılar. Gelenler imtihan defterine isimlerini kaydederlerdi. Yazılan esami yüzü, iki yüzü, beş yüzü, bini geçti. Bir hafta zarfında iki bin beş yüze vardı. Erbâb-ı hünerin bu suretle çoğalmaları Murad Beyi pek memnun eder idiyse de, gelenler içinde hilâfgîrânın maiyetlerinde bulunan silâhşorlardan dahi adam olması, diğer taraftan nazarıdikkati celp ederdi.

Binaenaleyh, Murad Bey kendisinin en büyük kuvvetini İskenderiye'de cemeyledi ki, mecmuu on bine baliğ olurdu.

Fakat, imtihan gayretinde bulunan iki bin beş yüz kişinin imtihan edilmesi mümkün olamayacağı cihetle, bu mevcut içinde meşâhir-i silâhşorânı ayırdılar. Yalnız şimdiye kadar emsali görülmediği gibi, kimsenin hatırına dahi gelmemiş bir hüneri olduğu davasında bulunan elli kişi kadar kaldı ki, bu elli içinde Canürktü ve Sarı Yakub'un dahi mevcut olduklarını ihtar icap etmez.

İmtihancıların ibrâz-ı hüner edecekleri mahal tayin olundu. Herkes göstereceği hünerin mevkuf-ı aleyhi neyse, tedarik ve tehyie etmeye başladı. Meselâ, bazısı gayet geniş hendekler

kazdırır, bazısı ipler gerer, kimisi kazıklar çaktırır, hâsılı, her biri bir şey tehyiesiyle meşgul olurdu.

Bu meşguliyet dahi üç dört gün kadar devam eyledi. Nihayet bir pazar günü idi ki, öndeki cuma günü artık imtihan icra olunacağı dahi, münadiler vasıtasıyla ilân edildi.

Bu imtihanın derece-i ehemmiyyetini anlayabilmek için şunu dahi bilmelidir ki, o zaman İskenderiye'ye yalnız imtihan verecekler gelmemişti. Silâhşorluk âleminin ekspozisyonu demek olan bu büyük panayırı görmek için, pek külliyetli seyirci dahi gelmişti. Binaenaleyh, işin bu derece cesamet kesp edişine Murad Bey dahi şaşardı.

Şu aralık Canürktü ile Sarı Yakub'u hiç düşünmüyor musunuz? Bunlar, böyle kendisine itimadı olan elli nefer imtihancıya galebe edemezlerse, bütün bütün meyus kalacaklarını mülâhaza ederler mi zannedersiniz?

Ne gezer? Hiçbir Kölemen silâhşorluk sanayinde kendisinden mahir bir kimse tasavvur edebilir mi ki, onlar dahi böyle bir mülâhazada bulunabilsin? İkisi dahi ayrı ayrı kendilerinde bulurlardı.

Beşinci Bap

Böyle bir günde imtihan erbabının boş durmayıp her gün, her gece, talimler, idmanlar ile uğraşacakları malûmdur. Bazıları sanâyi-i harbiyyece her bir kusurlarını gördükçe, imtihan günü olan cumanın biraz daha teehhürünü, bazıları hiçbir noksanlarını görmedikleri cihetle yevm-i cumanın bir an evvel vürudunu arzu ile geceleri uykuları dahi kaçardı.

Hâsılıkelâm, cuma geldi. Daha alesseher seyirciler imtihan meydanına can atmaya başladılar. Seyircilerin bulunacakları mahallerin hududu kuvvetli kazıklara kalın halatlar gerilerek tefrik edilmişti. Mevsim eylül olduğu cihetle, saat on ikide sabah olduğu hâlde, saat üçe dörde kadar akın akın, fevç fevç, hemen otuz bin kişi kadar meydân-ı imtihânda cem' oldu.

Tamam saat dört idi ki, imtihan verecek olan erbâb-ı hüner dahi alay ile geldiler. En önde Murad Bey gidip, iki tarafında Canürktü ile Sarı Yakub vardı. Sair imtihancılar dahi sırasıyla giderlerdi.

Halk, Murad Beyi imtihan verecek olan silâhşorân içinde görünce taaccüp eyledi. Zira, kendi cariyesine ibrâz-ı liyâkat lâzım gelmeyeceğini herkes bilirdi. İşte daha ziyade akıl erdirenler Murad Beyin bu imtihandan başka muradı olduğunu iddia ederek, her biri isbât-ı müddeâ zımnında bin söz söyler ve söylenen sözlerin birisi diğerini nakzeylerdi.

Meclis bir heyet kesp eyledi ki, herkes bunun heybeti asarını yüreklerinde hissederlerdi. Şecaat ve maharetle teferrüt etmiş, elli, elli beş nefer kahramanlar pür-silâh oldukları hâlde, hünerlerini ibraza muntazıran her biri birer şîr-i jiyân gibi atlar üzerinde dururlardı.

Hatta bu heyet, maharetlerine kemâl-i itimâdları olmayan bir iki imtihancıyı imtihandan vazgeçirmeğe dahi mecbur eyledi. Zira, şart şimdiye kadar emsali görülmediği gibi, kimsenin aklına dahi gelmemiş olan hünerleri göstermek idi ki, bu kabil elli hüner bulmak silahşorluk âleminde fikr-i icâda malik olmaya tevakkuf etmez mi?

İmtihandan caymış olanların pek büyük bir mahcubiyet içinde kalmaları lâzım gelir idiyse de, kalabalıktan ötürü bunların hâl-i hicâbına ol kadar dikkat eden bulunmadı.

Derken imtihancılar meyânında bir kargaşalık zuhur eyledi. Meğer en evvel meydân-ı imtihâna kimin çıkması lâzım geleceği hususunda münazaa edilmiş. Bazıları en büyük şan, en evvel meydana çıkmakta olduğuna zâhib olarak bu şanı dahi pay edemezlerdi.

Bazıları ise, en büyük şan sonraya kalmakla hâsıl olacağını zannederek, onlar dahi o davada bulunurlardı. Nihayet Şeyh Zekâüddin Efendinin rey ve tensibi üzerine bu babda kur'aya müracaat eylediler.

Herkesin ismi bir kâğıt üzerine yazılarak külâh içine vazolunduktan sonra birer birer çıkarılmak suretiyle, kur'a icrasına karar verildi. Çekilen ilk kur'a tahminen on sekiz, on dokuz yaşında bir delikanlıya çıktı ki, kısa boylu, zayıf endamlı, gayet çevik bir şeydi.

Elindeki ejder gibi bir kızıl atı meydana sürünce, bütün nazarlar ol tarafa teveccüh ederek, her taraftan hatt-ı müstakim

üzere gelen hutût-ı enzârın merkez-i iltisâkı çocuk oldu. Ata dokunarak oynatmaya başladı.

Elinde gayet uzun ve iri bir mızrak vardı ki, onunla gösterdiği hünerler herkesin aferinini kazandırmıştı. Lâkin bu hünerler emsali görülmemiş ve şimdiye kadar kimsenin hatırına gelmemiş bir hüner olmadığı için, herkes henüz kimsenin hayaline gelmemiş olan hünerin zuhuruna intizar ederdi.

Çocuk bu hüner-i nâ-meşhûdu dahi göstermek için "Hay, hay!" diye bir nara vurup, hayvanı gayet geniş bir hendeğe doğru sürdü ki, kendisinin takarrüp etmekte bulunduğu tarafa toprak yığılarak daha yüksetilmiş ve karşı taraf alçak kalmıştı.

Herkes çocuk bu hendeği atlayacak zannederlerdi. Hâlbuki delikanlı hendeğin kenarına takarrüble, hayvan tamam karşı tarafa atlayacağı zaman mızrağı yere kakıp, kendisini mızrak üzerine almış ve hayvan dahi boş boşuna karşı tarafa atlamış olduğu gibi, bu hareketin tesadüf nev'inden olduğunu ve hatta çaylak yavrusu gibi mızrak üzerine konmuş bulunduğu hâlde dahi, silâh istimaline muktedir bir hâlde idüğini göstermek için, belinden bir, bir daha kubur çıkarıp boşaltmıştı.

Binaen-alâ-zalik, halk tarafından bir gırîv peyda oldu ve bu hünerin şimdiye emsali görülmediği gibi kimsenin hatırına dahi gelmemiş idüği nida kılındı.

İkinci kur'ada meydana çıkan dilâver, pala bıyıklı, iri yapılı bir adam olup, elindeki yağız atı bir hayli oynattıktan ve atın karnı altına gelip eyer boşaltmak vesaire misillü hünerler gösterdikten sonra, at alabildiğine giderken ayağından üzengileri çıkarıp, kendisini atın sağrısından aşağı süzdürüverdi. Ve bu sadmede asla muvazenesini kaybetmeyerek yere indiği zaman kedi gibi ayakları üzerinde olarak inmekle beraber birkaç el silâh dahi istimal eyledi.

Bu herif evvelki çocuk kadar alkışa mazhar olamadı. Fakat meydana üçüncü defa olarak giren bizim davalı Sarı Yakub olmakla, bu defa dahi herkes onun tarafına teveccüh eyledi.

Yakub o gün âlâ bir kır ata binmişti. O dahi emsali veçhile at oynattıktan filândan sonra, birbirine yirmişer adım mesafede birer kazık üzerine konulmuş su kabaklarını hizasına alarak ve yüz elli adım kadar mesafeden at doldurarak geldi. Belindeki ve

kuburluklarındaki tabancaları birer birer çekmek suretiyle ve yirmi adım mesafeyi alabildiğine giden bir at kaç saniyede alırsa, o kadar müddet zarfında her kabağa bir kurşun yetiştirdi ve şu hareketle öte başa varır varmaz, gerisine geri at kırarak, bu defaki sür'atte dahi kabaklara ikişer hamle kılıç çaldı geçti.

Yakub'da görülen bu hareket ve hareketinde görülen sür'at muhayyir-i ukul idi. Ancak bu babdaki mahareti kimsenin aklına gelmemiş olmak şöyle dursun, emsali namesbûk bile değildi.

Burada tafsili mûcib-i sudâ' olacağı vecih üzere yekdiğerini takiben yirmi beş silâhşor daha geldi ki, içlerinden en çoğunun mahareti birbirine benzerdi. Nihayet, Canürktü dahi meydân-ı imtihâna girdi.

Dilâver-i merkum o kadar kahramanâne bir tavırla girdi ki, efkâr-ı umûmiyye bu kahramanı imtihana hacet olmayıp, dünya güzeli olsa kendisine lâyık olduğunu hükme takarrüp eylemişti. Altındaki al atı oynattı moynattı. Badehu meydanda tekerlenmekte bulunan bir ağaç gülleyi ileriye doğru tekerlemesiyle beraber, kuburluktan iki kubur çıkarıp, ikisinin dahi dânesini ağaç gülleye isabet ettirebildi ve avdetinde ise eyer boşaltıp gülleyi kaptı.

Canürktü'nün bu hareketi cümleden ziyade alkışlandı. Ol kadar ki herif artık bunun fevkinde maharet olamayacağını yakinen anlayarak, yüreği bayağı teselli dahi bulmuştu.

Canürktü'den sonra birbirini vely ederek dört kahraman daha meydana girip, içlerinden yalnız birisi alkışa mazhar olarak üçü nazarıdikkate bile lâyık görülmedi. Alkışlanan silâhşor sağ elinin başparmağı üzerinde atmaca kuşu olduğu hâlde, meydana girip birçok at oynatmış olduğu hâlde, kuş asla sarsıntı ve rahatsızlık görmediğinden, kanatlarını dahi oynatmaz idi. Nihayet kuşu kaldırıp havaya fırlattı ve tamam kuş on beş yirmi adım kadar uzaklaşır uzaklaşmaz, belinden bir kubur çıkarıp tek kurşunuyla havadaki kuşu vurdu ki, şu hüner kimsenin aklına gelmemiş bir şey olmamakla beraber, yine her hâlde alkışa ve tahsîne şayan görüldü.

Ondan sonra imtihancıların arkası kesildi. Halk "Acaba kim çıkacaktır?" diye on dakika kadar intizar eylediği hâlde kimse çıkmayınca, bazı kimseler "Besbelli artık imtihan bitmiş olmalıdır." diye avdete kalkışmışlar ve şu hâlde seyircilerden

kimisi en evvelki mızrakçıyı ve bazısı Sarı Yakub'u ve kimisi dahi Canürktü'yü beğenmeye başlamışlardı.

Derken şöyle sahra cihetinden doğru koca bir havaî fişeği berhava olunca, herkes o tarafa teveccüh eyledi. Müteakiben bir fişek dahi çıkıp, henüz o tarafa teveccüh etmemiş olan nazarlar varsa onları dahi davet eyledi.

Yarım dakika sonra büyük bir dahme berhava olarak, eğerçi gündüz olmak münasebetiyle ol kadar letafeti görüldüyse de enzâr-ı dikkati o cihette lâyıkıyla cemeyledi.

Bunu müteakip dört dahme birden berhava oldu ve bu dahmeler ayrı ayrı çıkmayıp ve evvelkisi gibi gökyüzünde ateş almayıp, her biri havada başka bir kuş resmederek, nihayet havanın bir nokta-i mevhûmesinde dördü dahi birbiriyle tokuştular ve tokuştukları zaman kırılıp paralanmalarıyla kendilerinin dahme olmayıp, âdeta dört tane havan güllesi olduklarını herkese anlattılar.

Bir gırîv koptu, mâ-haşarallah! Emsali görülmek ve bir kimsenin hatır ve hayaline gelmiş olmak şöyle dursun vukuuna ihtimal ve imkan verilemeyecek olan bir hüner varsa, o da bu hüner olmak üzere telâkki edildi.

Vakıa, öyle hüküm ve kabul etmek de lâzımdı. Zira bu dört havanı atan adam her kim ise, cevv-i hevâda vehmen bir nokta tayin ederek, havanları birer birer o noktaya nişan almış ve her havan şu kadar metre mesafe kat' eyledikten sonra, o noktaya varabilmek ve bu "şu kadar" mesafeyi kaç saniyede katetmeleri için her birine ne kadar barut koymak ve havanlar bir sıraya konulmuş olduğu cihetle, her bir dâne istikametine ne kadar meyil verilirse, dört güllenin teşkil edecekleri zaviyeler mesâfe-i malûmeden sonra birleşeceklerini bulmak için Eflâtunları aciz bırakacak bir hesapla havanların dördünü birden ateşlemişti.

"Bu havanları kim attı?" gürültüsü bir tarafta, "Aferin aferin!" şamataları diğer tarafta. Herkeste bir hayret, herkeste bir istiğrâb!

Murad Bey dahi şaşıp kalanlardandı. Kendisine sıra gelip de meydân-ı imtihâna henüz girmemiş olduğuna teşekkürler eyledi. Bu hüner o kadar büyük görüldü ki, artık başka bir kimseyi imtihana çekmeye hacet kalmadı. İmtihan vermiş olanlar dahi

hünerin bu derecesine pes ettiler. Gelgelelim Canürktü ile Sarı Yakub'a:

Murad-Nasıl ağalar, bu hüneri nasıl buldunuz?

Sarı-Pes efendim, pes!

Canürktü-Bizde artık Esma'yı istemeye yüz, surat kalmadı. Doğuran anaya, doğurtan babaya rahmet!

Murad-(etrafa) Nasıl, kimsenin bir diyeceği varsa söylesin, işte meydan.

Beş on adam-Artık söyleyecek söz yok! Bu hüner kiminse huzurunuza gelsin de, ihya mı edeceksiniz, ne edecekseniz ediniz.

Şu küçük müzakere ve karar üzerine havanların atıldığı tarafa adamlar koşturuldu. Havanları atanı buldular. Etrafını binlerce adam kuşatmış olduğu hâlde getirdiler. Bu mucize sahibini görebilmek şerefiyle sair halk birbirini çiğnerdi. Mecruhlardan maada bir, iki, üç vefeyât dahi oldu.

Getire getire, getirdiler. Meğer havanı atan bir tek adam değilmiş. Birisi kırklık, diğeri otuz, birisi dahi yirmi beşlik üç adam imişler. Ancak bunlardan ikisi muavin derecesinde olup, asıl sâhib-i mucize en genci olup, onu Murad Beyin huzuruna getirdiler. Murad Bey, herifin yüzünü gözünü öptü ve zaten bir mahfe üzerinde bulunan Esma'yı celp ile "Al oğlum, bu senin lâyıkındır. Fakat bir yere savuşma. Seninle ayrıca görüşmek isterim. Yarın gel, beni gör!" dedi.

"Esma'yı teslim etti." İşi pek kısa kestik. Yalnız Esma'yı mı teslim etti ya? Belki yirmi, otuz Esma satın alabilecek mücevherat kızın üzerinde güneş gibi parlardı. Bundan başka çocuğun refiklerinden ortancası eliyle bir taraf işaret ederek, Esma'nın devesini o tarafa çektikleri zaman, arkası sıra her birinin üzerinde ikisi yanlara, birisi üzerine konulmuş üçer sandık yüklü yedi re's dahi çeyiz devesi çektiler.

Lâkin bu topçunun refiki olup, ber-minval-i muharrer Esma'nın sevki için eliyle bir taraf gösteren adam amma tuhaf bir adam idi hâ! O gürültü içinde dedi ki: "Vay canına yandığım, korsanlık edip de altı saat muharebeden sonra bir kuru tekne kazanmak neye yarar? İşte böyle dört gülle atıp, hem elli bin kişinin aferinini, hem de elli hazine değer mal kazanmalı. Bakla

haşlaması yemekle, bu kız kucağında olduğu hâlde şekerlemeler yemek arasında elbette fark vardır.

İşte o gün imtihan bu suretle icra olunup, halk fevç fevç İskenderiye'ye avdet etmeye başladılar. Ancak imtihan saat onda bitmiş olduğu hâlde halk yatsıya kadar şehre girip girip de, bitememişti.

Artık o gece herkesin nasıl bir tasavvur ile sabah etmiş olduğunu burada tafsil mümkün değildir. Efkâr-ı kariîne şu kadar bir serrişte verelim ki, topçunun maharetine şaşanlar ve aldığı mükâfata gıpta edenler ve bu mükâfatı öyle bir adama az görenler, muvafık bulanlar hep mütesavi ve mütenasip idiler. Hele hiç şüphe etmeyiniz ki Sarı Yakub ile Canürktü, mahut topçunun göstermiş olduğu hüner derecesinde bir hüner sahibi olana verilen mükâfat (her ne kadar kendi yüreklerini yakmış idiyse de) yine az olduğunu hükmedenler a'dâdında idiler.

Murad Bey böyle âleme hayret vermiş olan bir hüneri gösteren delikanlının, ertesi gün gelip kendisini görmesini emretmiş olduğu cihetle, imtihan gününün ferdası günü vüruduna mahsusen intizar eylemişti. Ancak öğleye, ikindiye, nihayet akşama kadar bekledi, ne gelir var ne gider. Akşam üzeriydi ki bu adamın celbine adam göndermeye kalkıştı. Pekâlâ, celbine gidecek olan adam nereye gidecek? Zira, herifin mahall-i ikametini sorup öğrenmek lüzumu kendisini göstermemişti.

Nasıl bu lüzum kendisini göstersin? Umum İskenderiye halkının aferinini kazandığı ve Mısır hükümdarı demek olan Murad Bey gibi bir adam tarafından, binnisbe dünya kadar değeri olan bir mükâfat gördüğü hâlde ertesi gün dahi gelip kendisini görmesi mîr-i müşârünileyh tarafından emrolunan adamın mahall-i ikametini öğrenmeye hacet mi vardır? O adam kendiliğinden, hem de koşa koşa gelmez mi?

Evet, gelmez. Çünkü işte gelmedi. Mahall-i ikameti dahi malûm olamaması üzerine, nereye adam gönderileceği bilinemediğinden dün dört havan güllesini havada yekdiğerine çarptıran topçu ustasının kim olup, nerede bulunduğunu haber veren olursa ikram edileceği hakkında münadiler nida ettirilmeye kadar lüzum görüldü.

Vakıa mahall-i ikametini yine kimse tayin edememiştir. Ancak topçu yer yarılıp yere girmemiş olduğu cihetle izi bulundu.

İskele kethüdası bâb-ı hükûmete gelip o adamın, gerek kızı, gerek çeyiz sandıklarını iskeleye indirdiğini ve kendi sandalına bindirip, denize doğru açıldığını haber verdi. Verdiği haber yalnız bu kadar da değildi. Kızdan ve sandıklardan maada, dört kıt'a havan topunu dahi sandallara yükletip nakleylediğini de söyledi.

Şu hâl Murad Beye istiğrâb verirse çok mudur? Bu adam nasıl bir adam olabilir ki, ol kadar mükâfat üzerine elbette daha ziyadesini dahi görecek, yani Murad Beye nev-'ummâ damat olacak iken kızı alır almaz kaybolsun? İşte bu merak üzerine Murad Bey merkumun tahkik-i ahvâlini emreyledi. Bu kere dahi her tarafa memurlar dağıldı. Ancak bu meşhur topçunun ismi o kadar mahfî ve ahvâl-i husûsiyyesi o kadar meçhul imiş ki, kendisinden hiçbir haber verir ferd-i âferîde bulunmadı. Limanda mevcut sefâin dahi yoklama edildi. Alınan malûmat imtihan gününün gecesi limandan bir sefinenin kalkmış olmasından ibaret kaldı. Liman kaydı taharri edildiği zaman ise bu sefinenin bir Fransız sefinesi olduğu tahakkuk eyledi ki, şu hâl dahi Murad Beyin pek ziyadesiyle teessüfünü mucip oldu.

"Demek oluyor ki biz kıymetli Esma'yı bir Fransız'a kaptırdık. Vah zavallı kızcağız, vah! Şimdi Firengistanlara kadar gidecek ve Frenkler elinde esir kalacak." diye izhâr-ı teessüf ederdi. Hele bu geminin bir Frenk gemisi olduğunu anladıktan sonra Sarı Yakub ile Canürktü'nün telehhüflerini görmeliydi. Kızı ikisinden birisinin almasına ikisi dahi razı olmayıp da, en sonra Frenkler eline verilmesinden birbirini levm ve teşnî' ederler idiyse de, hâlâ davalarından vazgeçmeyip her biri "Kız bana lâyık, benim hakkımdı. İşte sen hakkımı tanımadın da onun için iş, bu surete müncer oldu." derlerdi. Amma inat ha! İş işten geçtikten sonra bile hâlâ devam ediyor!...

O gün imtihan meydanında dört gülleyi cevv-i hevâda birbirine çarpıştıran hünerverin bir Frenk olduğu ve binaenâleyh Murad Beyin dünya güzeli demek olan evlâtlığı Esma bir Frenk'in eline geçmiş idüğü şehir içinde tevatür bulunca acımadık kimse kalmadı. Herkes "Canım, zati böyle hünerler Müslüman'da ne gezer? Frenklere mahsustur, Frenklere! Akl-ı Frengistan derler." sözleri dahi meydan bulup herkesin virdizebanı olmuştu.

Elhâsıl, Esma'nın Frenkler eline düşmüş olması İskenderiye'de umum için bir teessüf-i umûmî hâsıl edip, o günden sonra herkes Fransızlara nazar-ı nefretle bakar oldu. Yani bir adam Napolyon Bonaparte'nin Mısır seferini açmasını mucip olan ahvalin en büyüğü bir zamandan beri Mısır'da Frenklerin görmekte oldukları hakaret idüğini bildikten sonra, bu hakaretin menşei dahi Esma'nın Frenkler eline geçmiş olması idüğini zanneylemiş olsa, zannı batıldır diyü kesip atılamayacaktır.

Geliniz İskenderiye Limanı'ndan firar suretiyle hareket etmiş olan geminin peşine düşelim. Yani fikrimize onu takip ettirelim.

Bu gemi limandan bir lodos rüzgârıyla kalkıp Kıbrıs tarafını tuttu. Lâkin Kıbrıs'a yanaşmadı. Yolunda devam eyledi. Rodos ceziresi önüne kadar vardı. Orada dahi durmadı, geçti. İstanköy, Sakız, Midilli filân hep geçip Çanakkale Boğazı'ndan Marmara denizine girdi. Lodos hâlâ devam etmekte bulunduğu cihetle İskenderiye'den hareketinin dokuzuncu günü Sarayburnu'nu dolaşıp Kurşunlu Mahzen önünde demir bıraktı. Liman riyaseti tarafından geminin yoklanacağı malûm â! En evvel pasaportunu sordular ve pasaport lede'l-muayene bu geminin Fas sefâininden idüği anlaşıldı.

Acayip, bu gemi nasıl bir gemi ki, İskenderiye'de Fransız ve İstanbul'da Fas gemisi olmak üzere tanındı?

(intihâ-yı kitâb-ı sâbi)

Sekizinci Kitap

Birinci Bap

Hasan Mellâh'ı nerede bırakmıştık? Bundan üç sene mukaddem, âdeta firar gibi bir suretle Marsilya Limanı'ndan hareketle denize çıkmış olduğu hâlde bırakmıştık. Öyle değil mi? Mezkûr limandan firar gibi bir suretle çıkışı ise sefinesinde bulunan Monsieur İlia'yı Marsilya hükûmetinin eline vermemek içindi. Hasan Mellâh'ın bu defaki hareketinde gördüğü vukuatı anlamak için işe şu cihetinden bir nazar atfetmeliyiz ki:

Bundan üç sene mukaddem, yani 1790 senesi teşrinievveline doğru, Mallorca ile Minorca cezireleri meyanında eskice, püsküce iki direkli bir gemi denizin op orta yerinde dururdu. Hava güzel bir şimal rüzgârı estiği hâlde herhangi tarafa gitmek istese gidebilirken, yelkenlerini söndürmüş ve yolunu kesmişti.

Bari yelkenlerini sarsa ya... Hayır, orası liman değildi ki demir atılıp yelken sarılsın. Enginde bulunan bir gemi tevakkuf etmek istediği zaman yalnız yelken söndürmek ile iktifa eder.

İyi ya enginde bulunan bir gemi niçin yolunu keser? Elbette bir gemi beklemek için. Hay, hay, işte bu gemi dahi şimâl-i şarkî cihetinden kendisine doğru gelmekte bulunan yine iki direkli bir gemiyi bekliyordu.

Demek oluyor ki bu iki geminin yekdiğeriyle muarefesi vardı. Hayır, henüz yoktu. Henüz olmadığı için o gün muarefe peyda eylemeye lüzum göründü.

Açıktan doğru gelmekte bulunan gemi geldi, yelken söndürmüş olan gemiye bir mil kadar yaklaştı. O zaman yelken söndürmüş olan gemi dahi yelkenlerini açtı, doldurdu. Sağa sola ufarak birer alabanda ettikten, yani kendisini derip devşirdikten sonra bu manevra ile gelen gemiyi bordası hizasına alır almaz güvertesi üzerinden üç pare beyaz bulut belirdi. Akabinde birbiri arkası sıra üç top sedası duyuldu ki, dânelerden birisi yeni gelen geminin bir yelkenini delip geçti, diğeri gemiye varmadan denize gömüldü. Üçüncüsü ise geminin kıç tarafından otuz arşın kadar uzak geçip gitti.

Şu suretle icra olunan resm-i selâm üzerine gelen gemide azîm bir telâş peyda oldu. Top atan gemide dahi ona yakın bir telâş zaten mevcuttu. Haydi biz kendimizi en evvel top atan gemi içinde bulunduralım da vukuatı oradan temaşa edelim:

Gemiden üç top atılıp da dânelerden hiçbirisi matlup olan gemiye isabet etmeyince mevcut tayfalardan gülünç yüzlü ve gayet şakacı olduğu nâsiyesinden anlaşılan birisi dedi ki:

-Vay canına yandığım! Oh, hele çok şükür vuramadılar. Bizim Turgo, nâm-ı diger Hasan Mellâh olaydı top nasıl atılmak lâzım geleceği o zaman görülürdü. Herif bir fıçıya üç gülle birden isabet ettirdiği hâlde bu koca gemiyi mi vuramazdı?

Biz bu lâkırdıdan anlayabiliriz ki işbu sefine Hasan Mellâh'ın esir olduğu korsan sefinesidir. Hele lâkırdı sahibinin Alonzo olduğunu ihtimal ki daha evvel anlamışızdır.

Alonzo'nun "Oh, çok şükür vuramadılar." demesini Zerno ve bahusus mel'un Pietro işitmiş olaydı elbette Alonzo'ya fena hâlde hiddet ederlerdi. Ancak onlar işitemediler.

Alonzo-Hiçbirisi de isabet edemedi be!

Pietro-Baht olmayınca işte öyle olur. Vakit kaybetmemeli. Bir daha doldurmalı, top başına!

Alonzo-Siz bu defa da beni beklemediniz. Ama benim dediğim gibi galiba bu işte de zararlı çıkacağız. Bu gemi zorlu bir gemiye benziyor.

Pietro-(mel'unâne bir tavırla) Ulan şom ağızlı köpek! Şimdi seni denize atarım! Köpek oğlu köpek. sen geldin geleli işimizin argacı bozuldu. Bu da başımıza feylesof kesildi be!

Zerno-Canım onun ne kabahati var? Bir senedir işimiz yolunda gitmiyorsa talihimize küselim. Herif bize tehlikeli yerleri gösterip...

Pietro-Çok lâkırdı lâzım değil, top başına!

Bir yandan şu muhavere edilir, diğer taraftan dahi alelâcele top silinip doldurulurdu. Lâkin gerek sular, gerek yelkenler gemileri daima birbirine yaklaştırmakta bulundukları cihetle, âdeta iki gemi içindeki harekât yekdiğerinden görülebilecek kadar yaklaştılar. Binaenaleyh öteki gemide firar kastı olmadıktan başka, top atılmak tedariki görüldüğü dahi müşahede olundu. Neyse bunlar bir nöbet ateş daha attılar. Güllelerin ikisi

yine kıç cihetinden aşıp, yalnız birisi baş tarafından pruva direğini kırdı. Ancak iki top daha atıldı ki, ilk defa olarak mukabeleten karşıdan dahi bir ve derakap dânelerin üçü dahi gemiyi bırakıp, havadan aşıp gitti.

Sözü beyhude uzatmayalım. Her iki taraf imkân müsaade ettiği kadar sür'atle atışta devam ettiler. Edilen muharebe beş saat kadar devam eyledi. Hatta gemiler bazı manevralar iktizasınca birbirine pek ziyade yanaştıkları zaman tarafeynden tüfek ve tabanca ile dahi cenk olunurdu. Öteki gemi birkaç defa firar yolunu aradı. Ancak rüzgâr her iki tarafa bir müsaade etmekte olduğundan, o firar ettikçe korsan gemisi dahi arkasını bırakmayıp takip ederdi. Korsan gemisinin çubuklarından bazıları kırıldı. Sancak tarafı bordasında iki yara açıldı. Öteki sefinede ise ne direk kalmıştı ki ne borda. Nihayet korsanların bir güllesi dümenini dahi kırdığı cihetle bütün bütün âciz kaldı.

Dümenin kırılması Pietro'nun ümidine ümit katarak

Pietro-Haydi bakalım birkaç el daha ateş edelim. Zira vakit uzadı. Top sedasını işiten gemi olursa "Deryada bir geminin başı sıkılmış!" diye seda tarafına doğru imdada gelir ha!

Zerno-Zati, biraz gayret etsek teslim olacaklar.

Hâlbuki karşıdaki gemide teslim niyeti olmadığı tayfanın harekâtından anlaşılırdı. Denize birtakım sandıklar ve eşyâ-yı sâire atmaya başladılar. Pietro bunları görünce üzüm üzüm üzülürdü. "Ah, bunlar malları bize vermemek için atıyorlar." der bir daha demezdi.

Cenkte yine devam edildi. Bir saat kadar daha ateş kesilmedi. Karşı tarafta olan zayiat malûm değil ise de beri tarafta iki tayfa fevt, üçü mecruh oldu ki bîçare Alonzo dahi mecruhlardan ma'dûd idi. Kırılan bir çubuğun üç dört okkalık bir parçası omuzu üzerine düşmüş olduğundan bu sadme kendisini mecruh eylemişti. Binaenaleyh Alonzo'yu yine baş altına aşırdılar.

Bir de bu aralık karşı geminin halkı büyücek bir sandal indirerek, ona râkiben yelken kürek kaçmakta oldukları görüldü. Pietro'nun kumandası üzerine sandal tarafına dahi birkaç el peşrev atılarak mevcut olan yirmi kadar nüfustan beş altısının düştükleri reyü'l-ayn görülmekle beraber bir sandal dahi kendileri indirip, artık uzaklanmaya başlamış olan sandalı takip eyledi-

ler. Sandal sandala takarrüp ettikleri zaman edilen tüfek muharebesi şedit idi. Nihayet galebe yine korsanlar tarafında kaldığı görülmekle, bîçare tayfalar yanlarında mevcut eşyayı dahi denize attılarsa da kendilerini atamayarak ister istemez eşkıyaya teslim oldular.

Cümlesinin elleri arkalarına bağlandı, korsan gemisine götürüldü. Pietro diğer taraftan zedelenmiş bir hâlde bulunan karşıki gemiye adam gönderip, ne var ne yok aratmak istemişti. Eli bağlı esirlerden ne gemide, ne de kendi üzerlerinde mal ıtlak olunur hiçbir şey kalmayıp, tek haydutlara müyesser olmasın diye cümlesinin denize atıldığı dermeyan edilince, Pietro hiddetinden çatlamak derecesine vardı:

Zerno-Ne yapalım arkadaş, kısmet böyleymiş. Altı saat cenk ettik, elimize kuru bir tekneden başka bir şey geçmedi.

Pietro-(mel'unâne) Bir şey geçmedi mi? Hiç olmazsa eğlence olsun geçmedi mi? Hiç olmazsa bu herifleri o geminin direklerine asıp, gemiye bir ateş vererek ve yanarak seyrine bakamayacak mıyım?

Zerno-Amma yaptın ha!

Pietro-Amma yaptın filan lâzım değil. Hiddetimi başka türlü yenmek mümkün olamayacak.

Zerno-Canım insan diri diri yakılır mı?

Pietro-Ya ölü ölü mü yakılır?

Zerno-Bırak Allah'ı seversen, buna yürek mi dayanır?

Pietro-Bu kadar şeye yüreğin dayanmayacak olduktan sonra korsanlığa ne çıktın? Senin yüreğin dayanmazsa bakmayıver.

O mel'unun çehresinde meâsir-i mel'anetten başka hiçbir şey görülmediği hâlde tayfalara emretti. Bîçaregân üserayı yine sandala indirip kendi gemilerine gönderdiler ve ber-mûcib-i emr cümlesini direklere bağladılar ki cem'an yekûn on kişiden ziyade vardılar. Badehu gemiye baştan, kıçtan ateş verdiler. Tamam ateş epeyce sardıktan sonra sandallarına inip gemilerine geldiler.

Aradan beş on dakika geçer geçmez, gemi içinde bir çığlıktır koptu ki, canı yanan bîçarelerin avazesini işitenlerin yürekleri paralanmamak muhâl-ender-muhâl idi. Hele alevler içinde birisinin hayali görülmüş ve hayalin seyir ve hareketinden bîçare-

nin ipleri yanarak can havliyle öteye beriye koşuştuğu anlaşılmış idi ki, birkaç defa böyle koşuştuktan sonra o hayal dahi kayboldu.

Gemideki çığlık yarım saat kadar sürmedi. En sonraya kalan boğuk bir ses dahi boğulup gitti.

Âteş-i cevr içinde kebap olan bu bîçarelerin âvâze-i dil-sûzları Zerno gibi bir haydutu dahi ağlatmış olduğu hâlde, Pietro'ya tesir etmek ve hiç olmazsa teskîn-i gazaba medar olmak şöyle dursun, o bîçareler cayır cayır yandıkça, bu mel'un dahi gıcır gıcır diş gıcırdatıp tezyîd-i gazab ederdi.

Bir iyisi ki bu hengâme-i fecî'de Alonzo mecruhen yatmakta bulunduğu cihetle, muharebenin sonu neye müncer olduğunu görmemiş idi. Eğer görmüş olsaydı Alonzo gibi, bir seneden beri bu haydutları şekavetten menetmeye çalışan merhametli bir adamın teessüründen helâk olacağı şüphesizdi.

İkinci Bap

Yanmakta bulunan sefine henüz yanıp batmamıştı ki, uzaktan değil yakından, hem de pek yakından bir gemi daha haydutların gözlerine göründü. Bu geminin iki direği üzerinde imdat işaretleri görülürdü. Zerno bunu görünce Pietro'ya:

Zerno-Al işte, bir gemi daha! Hem imdat işareti de çekmiş!

Pietro-Evet bizi bu geminin imdadına gelmiş zanneder. Eğer onunla da muharebeye iktidarımız olsaydı ederdik, ama artık iktidar kalmadı. Ses çıkarmayalım "Bu gemi ateş almış biz de imdadına geldik, ama kimseyi kurtaramadık." deriz de yakayı kurtarırız.

Zerno-(müstehziyâne) Ne akıl?

Pietro-(hadîdâne) Beğenemedin mi?

Zerno-Gemideki herifleri hayvan mı zannettin? Bunca topları şenlik için mi attık diyeceksin? Ya bizim geminin haraplığını ne yapacaksın?

Pietro-(biraz yeisle) Sahih be!

Zerno-Sahih zahir!

Pietro-Ya şimdi ne yapacağız?

Zerno-Firardan başka yolu yok!

Haydut kendi refikinden bu reyi alır almaz, gemi zaten muharebenin bakiyesi bulunan yelkenler üzerinde bulunmasıyla, hemen tayfaya bir kumanda vererek rüzgârın önüne düştü, kaçmaya başladı. Öteki gemi atılan toplar istimdat için olmayıp muharebe için olduğunu korsan gemisinin hâlinden anlamış idiyse de, korsan gemisi yanan gemi idüğini ve firar eden ise mutlaka kendisinin dahi korsan olması havfına mebni firar ettiğini zannederek, birkaç tane daha dost ve imdat bayrakları çekti. Ancak Bu dostluk alâmetleriyle kaçan gemiyi çeviremeyeceğini anlayınca, korsan gemisi bu olduğu dahi anlaşılarak dur işaretleri çekmeye başladı ve haydut gemisi yine durmayınca bir gülle endâht eyledi.

Korsan gemisi kaçarken gelen gemi takip ederdi.

Vakıa, haydutlarda ne yelken kalmış, ne direk olmasıyla, yeni geminin bunu yakalayacağında şüphe yok idiyse de, gemide bulunanların pek acul olmalarına mübtenî bulunmalıdır ki, iki gemi arasında altı yüz metre kadar mesafe kalmış olduğu hâlde yeni gelen gemiden bir havan patladı. Dânesi gökyüzünde azametli bir kavis resmederek, fakat gemiye isabet edemeyip, on beş yirmi metre geride kaldı. Bunu müteakip bir havan daha berhava oldu ki, yirmi beş okka güllesi, bin metre kadar bir irtifadan hırsız gemisinin ta güvertesi ortasına isabetle beraber, ambar irtifaının yarısına kadar inmeden bir patlayış patladı ki, parçaları kaburgalardan taşra fırladı. Bu dâne gemiyi pamuk atar gibi atmış denilse becadır.

Biz deniz üzerinde top atmak hususunda bu mahâret-i mucizkârâneyi vaktiyle yine bir korsan gemisinde, Hasan Mellâh'da görmüş olduğumuzdan, bu defaki havan dahi onun fugasıyla atılmış olduğunu hükmedebiliriz. Hem bu hüküm pek doğrudur da...

Haydutlar bu âfet-i cihân-ber-endâzı görür görmez, zaten gemisinin yarım saat kadar daha su üzerinde dayanabilecek iktidarı kalmadığı dahi meşhut bulunmakla, her biri güverte üzerinden kaldırıp kendilerini denize attılar. Lâkin ne fayda. Hasan Mellâh, daha güllesinin ne tesir hâsıl eylediğini gördüğü anda iki sandal indirmiş, gemi tarafına göndermişti. Hâlbuki haydutlar, tamam boğulmak dereceleri takarrüp edince, can başlarına sıçrayarak ölümden kurtulmak için yine ölüme dehâlete

kadar mecbur olmuşlardı. Binaenaleyh sandallar yaklaşır yaklaşmaz güya gelenler kendilerini gerçekten ölümden kurtarmak için geliyorlarmış gibi sandallara can attılar.

Sandallar denizdeki haydutları bire kadar topladılar. Cümlesini Hasan Mellâh'ın gemisine getirdiler. Hasan Mellâh, Zerno ile Pietro'yu tanır tanımaz, derhâl hatırına Alonzo gelip "Aman Alonzo nerede, Alonzo?" diye onu aramaya başladı. Zerno Pietro'dan ziyade canına acıdığı cihetle Alonzo'nun aranmasından, derhâl bu gemi Alonzo'nun muarefesi olan bir gemi olduğuna ve Alonzo bulunduğu takdirde şayet kendilerinin dahi o sayede kurtulmaları ihtimaline intikal ederek "Efendim, Alonzo mecruhen baş altında yatıyordu." demiş ve Hasan bu söz üzerine kemâl-i telâşla, âdeta yatmış bulunan gemiye bir sandal daha göndermişti.

Hikâyeden maksat ibret olduğu cihetle, şimdi siz Zerno'nun ber-minval-i muharrer intikalât ve mülâhazatını becâ olmak üzere mi kabul edeceksiniz? Sakın ha! Zira, Hasan Mellâh'ın Alonzo'yu araması dostane olmak ne kadar muhtemel ise, düşmanâne dahi olması ondan az muhtemel değildir. Binaenaleyh ağırbaşlı bir adam, velev ki ölüm korkusuyla olsun böyle bir acelede bulunmaz.

Hâsılı, gemiye gidenler geldiler. Yarı vefat etmiş kadar baygın bir hâl ile Alonzo'yu getirdiler. Hasan, Alonzo'yu görür görmez haydutların ambara indirilerek hapsedilmesini rey eylemişti.

İşin şu cihetini de bilmeli ki, Hasan kendisini haydutlara bildirmediği gibi, merkumları tanır tanımaz Marsilya'dan kalktığı zaman gemide bulunarak beraber getirdiği ve hatta mahzâ kendisini hükûmet eline vermemek için Marsilya'dan firar eylediği Monsieur İlia'nın dahi heriflere kendisini bildirmemesini tembih eylemişti. Artık Hasan'ın Alonzo'yu tedaviden başka hiçbir şeyle meşgul olmayacağını tarif lâzım mıdır? Bîçare Alonzo'nun derdi yara ve bere olmaktan ziyade, omuz mafsallarının yerlerinden oynamış bulunmalarından ibaret olmakla, Hasan gemide tabip makamında bulunan anlayışlı bir zabitin dahi inzimâm-ı muâvenetiyle Alonzo'nun çıkıklarını sardı, yaralarına merhem filan vurdu. Hatta bu ameliyatı kendi kamarasında icra ederek, Alonzo'yu orada mükellef bir yatağa yatırdı.

Gemide bulunan zabitan ve neferât, hikâyenin mâ-sabakını bilmediklerinden, Hasan'ın haydutlar içinde şu Alonzo nam hayduta bu kadar ihtimam etmesinin veçhini bilemez ve bunu kendisine dahi soramazdılar. Ancak vukuât-ı âtiyenin keyfiyeti onlara dahi tefhim etmiş olacağı şüphesizdir.

Şöyle ki:

Alonzo gördüğü ilk ve ikinci tedavi üzerine bir gün sonra gözlerini açtı. Açınca kimi gördü? Hiçbir dakika baş ucundan ayrılmamış olan Hasan Mellâh'ı. Tanıdı mı, dersiniz? Tanımamak mümkün mü? "Aman rüya mı görüyorum? Efendim... Hasan Mellâh... Siz... Zât-ı âlîniz mi yanımdasınız?" diye hemen yatağından fırlayıp, Hasan'ın boynuna sarılacağı gelmiş idiyse de Hasan "Aman Alonzo, kendini üzme, çok lâkırdı bile iyi değildir." diye sadık Alonzo'yu teskin eylemişti.

Alonzo yalnız İlia'yı tanımakta biraz suûbet çekmişti. Zira, lime lime bir ruba içinde ve açlıktan ve sefaletten perîşân-hâl bulunan bir adamı, şimdi güzel rubalar içinde, yüzü gözü temizlenmiş görünce birdenbire teşhis edememek zarurîdir. Binaenaleyh İlia kendi yanına gelip de "Nasılsın Alonzo?" dediği zaman "Elhamdülillah, biraz iyiyim. Ama sizi tanıyamıyorum." demiş ve İlia kendisinin haydut gemisinde tesadüf eylediği tembel Korsikalı olduğunu söyleyince, Alonzo bu tesadüfe şaşmış kalmıştı.

O gün esmekte bulunan şimal rüzgârı her ne kadar hafif esmekte idiyse de, Hasan Mellâh Sebte Boğazı'na doğru dümen bükmüş ve gemi saatte ancak iki mil mesafe katedebilmek üzere, yavaş yavaş yürümekte bulumuştu.

Alonzo ise yavaş yavaş kuvvetini toplamakta ve ağrılarını daha az hissetmekte bulunduğundan, sergüzeşt-i ahvâlini efendisinden sorar ve buna ıttılâ' için merakından patladığını dahi anlatır idiyse de Hasan "Sen üzülürsün. Birlikte değil miyiz? Ne vakit olsa anlatırım" diye imtina gösterirdi.

Lâkin İlia, Alonzo'nun sıhhati emrinde Hasan kadar mülâhazalı bulunmadığından Alonzo'nun "Bakalım bizden sonra sen neler gördün geçirdin?" suali üzerine ber-vech-i âti hikâye-i hâline müsâraat gösterdi.

-Siz benim canımı kurtarıp, kenara attığınız zaman birkaç saat orada memnuniyetimi havsalama sığdıramayacak bir hâl ile, Cenabıhakka şükrettim, kaldım. Sonra karnım acıkmaya başladığından, acaba bir köy bulabilir miyim diye etrafı gezmeye ve her ciheti gözden geçirmeye başladım. Sahilden yarım saat ve belki daha ziyade ayrıldıktan sonra küçük bir köy bulup gittim ve papazdan birkaç lokma ekmek istedim. Herif papaz olduğu hâlde diriğ etti de, orada süflî bir hâlde bulunan bir sarhoş bana, yalnız ekmek değil yemek dahi verdi. İşin bu derece tafsili icap etmezse de, bu keyfiyete şaştığımdan bir türlü aklımdan çıkmıyor da, onun için söyledim. Badehu köyden köye dolaşmaya başladım. Bir buçuk, iki ay kadar böyle serseri gözdim. Meğer geze geze Càdiz şehrine gelmişim. Bir gün iskele başında boynumu büküp dururken, üstü başı temiz bir efendi bana merhamet ederek ahvalimi tahkik ve tetkik ettikten sonra, ileride hizmetine almak üzere beni gemisine gönderdi. Gemisi âlâ bir seyahat kotrası idi. Bir müddet onun yanında kaldım. Sonra efendimiz olacak adam... Evet, "efendimiz olacak adam" derim. Zira ne ismini bilirim, ne milletini, ne diyanetini. Ben onu gördüğüm zaman İspanyol idi. Yanında bulunduğum müddet İspanyol tanıdım. Sonra gemideki adamlar kendisinin Arap olduğunu söylediler.

Alonzo-O dediğin adam bu geminin sahibi...

İlia-Yok, bunu sonra gördüm. Bu adamı sen de tanıdın ya? Haniya şu haydutlar gemisinde Arap zannedip de Pietro'nun öldürmek istediği adam işte budur. Sen olmasaydın herifin ayaklarını kesip, çizmelerini aldıktan sonra, bir de Arap ve Müslüman diye denize atacaklardı. Bereket versin, sen kendisinin İspanyol olduğunu ispat ettin de, herifi kurtardın.

İlia'nın bu sûret-i ifâdesinden Alonzo, Hasan Mellâh kendisinin kim olduğunu hâlâ İlia'ya anlatmamış olduğunu anlayıp, bıyık altından tebessüm eyledi. İlia yine hikâyesinde devam ederdi.

-İşte bu efendi ile beraber Càdiz'den kalktık, Cartagena'ya geldik. Biraz vakit de orada oturduk. Sonra bizim efendi Fransa'ya gitmiş, hem de galiba karadan gitmiş. Bizi Marsilya'ya çağırdı. Biz de kalktık Marsilya'ya gittik.

Alonzo-Cartagena'da birkaç korsan asılmış olduğunu haber aldın mı?

İlia-Evet, o zaman ben de oradaydım. "Korsanları asmışlar!" dediler ama, gidip de bakmadım. Neme lâzım korsan değilim a? Allah beni onların refakatinden kurtardı diye nasıl şükredeceğimi bilemediğim hâlde, asılan korsanları merak mı ederim?

Bu lâkırdıya dahi Alonzo zahiren bir tebessüm ettiyse de kalbinden "Eğer merak edip de gidip görseydin, refiklerini görerek böyle bir kısmet senin için de hazır olduğunu anlardın." dedi. Zira Alonzo, İlia'nın, şu kadar vakit serseri gezdim, bu kadar vakit Càdiz'de oturdum, filân diye beyan eylediği miktarlardan, merkumun Cartagena'ya vusulu, tamam kendilerinin dahi oraya vusulu zamanına takarrüp eylediğini istihraç etmişti de, yukarıki suali onun üzerine irat eylemişti.

İlia, Marsilya'da Saint Marie Kilisesinde karısına nasıl tesadüf eylediği, kendisinin Trillo tarafından şu şimdi içinde bulundukları gemiye nasıl getirildiği ve orada karısını nasıl bulup, mezbûrenin ne sebebe mebni kendisini ne suretle denize attığı hakkında bizce malûm olan hususâtı hep Alonzo'ya hikâye eyledikten sonra, sergüzeştinin bakiyesini şu suretle ikmal eyledi:

-İşte çorbacımız Marsilya'dan bu suretle firar eyledikten sonra, yolda bana Korsika'ya gidip biraderimi ve familyam halkını görmüş olduğunu ve orada zevcemin hâline merhametle gemisine almış idüğini hikâye eyledi. Ha bak, sahih sen bilir misin? Benim kardaşım el-yevm Korsika valisidir. Ama o valinin ikbali yere batsın. Zira bir hemşiremin ırzı ve hemşiremle valide ve babamın ve en sonra karımın kanı ve benim de perişânî-i hâlim pahasına satın alınmıştır.

Hikâyenin bu cihetinde İlia'nın gözlerinden iki büyük damla yaş damlayıp, Alonzo tarafından edilen tecessüsât üzerine bîçare herif, familyası ahvaline dair bizim bildiğimiz malûmatı dahi muhtasaran Alonzo'ya nakleyledi. En nihayet dedi ki:

-Meğer, bizim çorbacı dahi bir kıza alâka etmiş imiş onu arıyormuş. Daha garibini mi istersin? Onun yavuklusunu kapıp kaçıran da bizim evvelki çorbacı olan Arap imiş! İşte bunları hep bana söyledi ve ta o kızı buluncaya kadar beraber gezmekliği

bana teklif eyledi. Ben zaten bu hayatı ona bahşetmiş olduğumdan, bu teklifi canla başla kabul eyledim. Doğrusu ya? Bugün Marsilya'dan hareketimizin haftasıdır. Herif bana günden güne riayetini arttırıyor. Eğer böyle giderse, hem emin, hem rahat olacağıma şüphe etmiyorum.

Hasan Mellâh'ın bir kıza alâkasıyla, onun dahi Arap ve İspanyol bulunması muhtelefün-fîh olan bir herif tarafından kaçırılması, Alonzo'nun biraz zihnini bozdu. Zira, böyle Arap ve İspanyol olduğu anlaşılamayan bir herif, olsa olsa Dominico Badia olabilmesi vârid-i hâtırı olmuştu. İşbu merakı hasebiyle işin hakayık ve dakayıkı hakkında İlia'dan tafsilât istediyse de, Hasan zaten İlia'ya keşf-i hakayık ve ibrâz-ı dakayık etmemiş olduğu cihetle, İlia, ol babda kendisine tafsilât-ı lâzıme verememiştir.

Üçüncü Bap

Yavaş yavaş Sebte Boğazı'na doğru giden gemi henüz Melile hizalarına bile varmamış idiyse de haydutların ahz u girifti gününün üzerinden on gün kadar daha mürur eylemişti. Bu müddet zarfında Alonzo gereği gibi kendisini toplamış ve iki reis, altı nefer tayfadan ibret bulunan haydutlar dahi ambarda mahpus yatmakta bulunmuştu.

Binaenaleyh bir sabah Hasan Mellâh, Alonzo'yu daha ziyade bir hâl-i sıhhatte bularak alelhusus Alonzo'nun "Canım, size alâka malaka gibi bir hâl olmuş. Maşukanız kaçmış mı, yoksa kaçırılmış mı? Bir şeyler olmuş ama, İlia hakayık-ı keyfiyyeti söyleyemedi. Pek merak ediyorum. Allah aşkına ne oldu, ne geçti? Korsanlar gemisinde bana keşf-i râz etmekten korktunuz, bir şey söylemediniz. Bari burada beni meraktan kurtarınız." diye musirrâne sualleri üzerine Hasan dahi sergüzeşt-i ahvâlini tamamıyla hikâye eyledi.

İspanya'dan kalkıp Fas'a giderek, Yakub el Deca'nın hakkından geldiğini hikâye eylediği zaman, Alonzo'nun ister süruruna hamlolunsun, ister Sîdî Osman'ın şehadeti vak'a-i fecîasının teessürâtı teceddüt eylediğine verilsin, hâsılı, gözlerinden birkaç damla yaş dahi sızdı.

Hele, Hasan bu muvaffakıyet Akrep nam köle eliyle vuku bulduğunu hikâye edince "Koca Akrep sadıkmış, mertmiş." diye

Akrep'e bir meyl-i mahsûs gösterip, Akrep'in o yolda şehit olduğunu haber aldığı zaman dahi yine ağlayarak "Acımam, acımam. Tamam sadakat yolunda can vermiş, intikam yolunda can vermiş! Canını bedava ihraç etmemiş! Allah kusurlarını affetsin!" kelimâtını ol kadar müteessirâne ve mütehassisâne bir tavırla söyledi ki Hasan'ın dahi sirişk-i tesîrini davet eyledi.

Gide gide Hasan sözü Cartagena'da Alfons'un konağına girdikleri gece Cuzella'ya âşık olduğuna kadar getirdi ve Alonzo bu fıkraya taaccüple beraber, Cuzella'nın ve Muallime Marie'nin göstermiş oldukları hüsnühâlden memnun kalarak, ikisine de ve alelhusus Cuzella'ya gaibâne bir muhabbet peyda eyledi.

Acaba Cuzella hakkında peyda eylediği gaibâne muhabbet hususunda mezbûre ile kan iştirakı ve uhuvvet irtibatı hususlarının hiç bir tesiri yok mudur zannedersiniz?

Bir de Hasan'ın lâkırdısı Pavlos'un Cuzella'yı daha evvelce sevmiş olduğu keyfiyetine gelince, Alonzo istiğrâbından sapsarı kesilmişti:

Alonzo-Yetmiş yaşındaki Pavlos'un böyle bir kızı sevmesi ve senin gibi bir gencin elinden kaçırıp götürmesi...

Hasan-Nasıl, yetmiş yaş ha?. Hınzır ben akran birisi değil midir?

Alonzo-Canım, bizim Pavlos değil mi? Hem size bu kadar babalık göstermiş diyordunuz?

Hasan-O değil ey oğul, o değil. Haniya bir Dominico Badia'sı varmış!...

Alonzo-O mu, o mu? Vay adı batasıca hınzır! Vallahi efendim, İlia yarım yamalak hikâye ederken o yezit hatırıma gelmemişti.

Hasan-İşte o!

Alonzo-Bunun pederinize olan gad...

Hasan-Malûm! O gece Akrep'in bir kurşun da ona yetiştirememesi, işte böyle maşukamı da elimden alması takdiri, zaten mukadder olduğu içinmiş.

Alonzo-Ee, şimdi kararınız nedir?

Hasan-Kararım Càdiz'e kadar gidip, bir kere Pavlos'u gördükten sonra Cuzella'yı aramaya çıkmak.

Alonzo-(bir hayli mülâhazadan sonra) Ben size bir şey söyleyim mi efendim?

Hasan-İstersen bin şey söyle. Bana sen söz söylemezsen kim söyleyecek?

Alonzo-Ama söyleyeceğim sözü tutacaksınız.

Hasan-Ha, işte orası meşkûk. Muvâfık-ı hâl ve maslahat ise elbette tutarım. Hele söyle bakalım.

Alonzo-Ben demek istiyorum ki, böyle Cuzella'nın aşkından, filândan kendinizi geriye alınız.

Hasan-Niçin, hiç aşktan bir adam kendisini geriye alabilir mi?

Alonzo-Almaya çalışmalı. Âlemde kız yok değil. İspanyol olmayıversin de Arap olsun, Fransız olsun, İtalyan olsun, Maltız...

Hasan-Canım sebebi?

Alonzo-Sebebi şu ki, bu Dominico yezidi ile itişmek tehlikelidir de. Artık bir kız için bu tehlikeyi göze aldırmak kâr-ı âkıl değildir.

Hasan-Ya, sen benim davamı aşk yolunda sadakatten ibaret mi zannediyorsun? Babamın intikamı kalsın mı?

Alonzo-Onda hakkınız vardır. Babanızın intikamı kalmasın ama...

Hasan-Aması, filânı yok.

Alonzo-Babanızın intikamını bana havale ediniz. Onun peşi sıra ben gezeyim.

Hasan-Nafile Alonzo, nafile. Hiç gücünü üzme. Cuzella'ya bu yolda ne kadar mâni varsa iktihâm edeceğimi vadettim. İktihâm edemezsem o yolda uğraşa uğraşa vefat edeceğimi vadettim. Vadettim diyorum, vaat! Benim gibi bir adamın vaadi ne kadar kuvvetli olur bilir misin?

Alonzo-Bilirim ama, bir karıya verdiğiniz vaat, vaat sayılmaz. Hatta bir erkeğe verdiğiniz vaat bile vaat sayılmaz. Zira, vaat hususunda mukabiliniz bulanan zatın dahi vaadinde durması şarttır. Siz bir karı vaadinde durur mu zannedersiniz? İşte Madame İlia'nın naaşı hâlâ Marsilya Limanı'nda bulunup, ihtimal ki daha balıklar etini yiyerek bitiremediler bile.

Alonzo'nun lâkırdıları Hasan Mellâh'a ne kadar tesir eylediğini bilemeyiz. Şunu biliriz ki, Hasan bu yoldaki müşâfeheyi bir ayak evvel kesmek için Madame İlia'nın felâket-i hâlinden behsetmeye başlayıp, ancak kocasına olan sadakatini vasfederken Alonzo "İşte bu kadar sadık zannolunan karı dahi nihayet kocasına hıyanet etmiş." der, yine meseleyi kendi bahsine çeker ve Hasan Mellâh mukabele olarak "Ne yapsın, bîçareyi aldatmışlar." deyince, Cuzella'yı dahi aldatabilecek bir adam bulunacağı kaziyesini öne sürerdi.

Hasan Mellâh ile Alonzo buraya kadar olan müşâfehelerini yalnızca ettiler. Badehu Monsieur İlia kamaraya inip kendilerini konuşur bulunca, geriye dönmek istemiş idiyse de, Hasan Mellâh "Buyurunuz Monsieur İlia buyurunuz! Sizden gizli lâkırdımız yoktur." diye İlia'yı çağırmış olduğundan, müşâfehenin ondan sonrası üç kişi meyanında cereyan eyledi.

Neye dair söz söylendi? Hiç, Dominico Badia'nın nasıl hilekâr bir lâin olduğunu ra'nâ bilen ve efendisini merkumun pençe-i hîle ve hud'asından kurtarmaya çalışan Alonzo başka bir yerden bahis açar mı? Hasan her ne kadar bahsin önünü almak ister idiyse de, Alonzo yine sözü evirip çevirip oraya getirirdi. Hatta bu babda İlia'nın dahi reyini sorup, fakat istimdâdkârâne tavırlar ve aralıkta bir göz kapamaklar ile merkumu kendi fikrine davetten hali kalmazdı.

Alonzo-Siz ne dersiniz Monsieur İlia?

Hasan-Ne diyecek? Sadakatten ayrılmak olmaz, diyecek.

Alonzo-Hayır, bir kere de kendi nefsine soracak. Kendi yakasını ele vermemek için kilisede karısını göğsünden itip kakmamış mı?

İlia-Orası öyle.

Hasan-Orası öyle ama, bir de Monsieur İlia'nın içinde bulunduğu tehlikenin derecesini hesap etmeli. Bir kere yakası hükûmet eline girse?

Alonzo-Ya siz, Dominico'nun eline geçerseniz? Hem efendim, asıl mesele bir karının o kadar itimada şayan olmadığı bahsindedir.

İlia-Bak bunda ben Alonzo ile beraberim.

Hasan-Galiba siz karınızın ne kadar afif, sadık olduğunu unutmuşsunuz. Bîçareyi Trillo gibi bir hınzır aldatmış. Ben de gencim, bîçare kadıncağız bana niçin açılmadı?

Alonzo-Biz de Madame İlia'ya gerçekten fuhuş içinde pişmiş demedik ki, her önüne rast gelene açılabilsin.

İlia-Öyledir efendim, öyledir. Dünyada bir adam kimseye itimat etmemelidir. Hatta kendisine bile itimat etmese becâdır. Zira insanın kendisine ettiği hıyaneti kimse kimseye edemez. Hele karı kısmı hıyanet barutuyla dolmuş bir lağım olup, ona âteş-i şehveti uzaktan gösterseler ateş alır gider.

Hasan Mellâh, İlia'dan dahi bu reyi aldıktan sonra biraz can sıkıntısıyla kalktı, güverteye çıktı. İlia ile Alonzo yalnız kalmış olduklarından Alonzo, İlia'ya "Arkadaş, siz maiyetinde bulunduğunuz zat hakkında bir hayli malûmat almış iseniz de, bunların hepsi ters ve cümlesi natamamdır." diye bir söz açıp, Hasan Mellâh kimin nesi olduğu ve rakibi bulunan herif Allah'ın nasıl bir gazabı idüği hakkında İlia'yı güzelce irşat eyledikten sonra, "Eğer canınızı kurtarmış ve sizi kendisine bir can borçlu etmiş olan adama bir iyilik etmek istersen, onu bu alâkadan vazgeçirmeye çalışırsınız." mukaddemâtıyla İlia'yı dahi kendisine uydurdu ve ba'de-zin Hasan'ı caydırmak için İlia ile ittifak eyledi.

Hasan Mellâh, gerek Alonzo'ya ve gerek İlia'ya oldukça canı sıkılıp da güverteye çıktığı zaman haydutların mahpus oldukları ambara kadar inmişti. Aşağıdaki herifler içinden Zerno, Hasan'ı görünce "Aman sinyor, bizi öldürmeyecekseniz affettiğinizi tebşir ediniz, öldürecekseniz bir ayak evvel öldürünüz. Zira, her dakika ölüme muntazır olmak tahammül olunamayacak bir gadrdir." diye bir istidada bulunmuştu. Hasan bu istidaya cevap vermezden mukaddem, Pietro lâini ortaya atılıp Zerno'ya "Bir can için ne yalvarıp duruyorsun be? Canı ne vakit isterse o zaman öldürsün!" demesiyle Hasan, Pietro'nun derece-i mel'ûniyyetini zaten bildiği hâlde, bir de bu sözü işitince hayreti birkaç kat daha müzdâd olmuş ve onlara "Bir saate kadar ne olacaksanız olursunuz!" cevabını vererek, kendisi güverteye çıkıp İlia ile Alonzo'yu ve birinci ile ikinci kaptanları çağırtmıştı.

Tutulduğu anda asılacaklarını bilip duran ve on gündür, her an ve dakika ölümlerine muntazır bulunan insanların "Ne

olacaksanız bir saate kadar olacaksınız!" cevabını almaları üzerine ne hâle girmiş olacakları mülâhaza buyrulur ya...

Dördüncü Bap

Hasan tarafından giden davet üzerine iki kaptan derhâl geldiler. İlia ise Alonzo'nun koltuğuna girmiş olduğu hâlde biraz sonra geldi. Hasan lostromoya varıncaya kadar geminin sair zabitlerini dahi çağırdı. Tayfalardan sekiz nefer müsellâh adam dahi celp ve bunların beheri bir hayduta muhafız tayin olundu.

İşte divan bu suretle bittertîb, mahbûsîn dahi celp ile Hasan Mellâh en evvel Zerno'dan suale başladı:

Hasan-Sinyor Zerno, bu meclis azasını tanıyor musunuz?

Zerno-(kemâl-i istiğrâbla Alonzo'nun yüzüne bakarak) Bundan başkasını tanımıyorum.

Hasan-Bundan birkaç ay mukaddem geminizde imtihan ettiğiniz topçu Arap ile onun selefi olup denize atacak iken edilen rica üzerine İspanya sahiline çıkarmış olduğunuz Korsikalı ne oldu?

Pietro-(mel'unâne bir tavırla Zerno'ya) Anlamıyor musun be, işte birisi o Arap, birisi de Korsikalı tembel! Şimdi bizi karşılarına alıp, bir ince eğlendikten sonra kaldırıp denize atacaklar. (Hasan'a) Korsan söyletmek olmaz efendi. Ne yapacaksanız yapınız da, şu cenabet dünyadan bir saat evvel kurtulmuş olalım.

Hasan-Zehabınız yanlıştır, Sinyor Pietro! Biz sizinle eğlenmek istemiyoruz. Çünkü hamdolsun, bizim başka eğlencemiz vardır. Belki sizi ıslâh edebiliriz diyoruz. Belki Cenabıhak sizi ıslâha beni vasıta etmiştir.

Pietro-(mel'unâne) Cenabıhak dediğiniz zat beni kendisi ıslâh etmeyip de, size mi havale etti.

Hasan-Cenabıhak âlemde hiçbir şeyi doğrudan doğruya bizzat icraya kadar lüzum görmemiştir. Emr-i hilkatte bile bir şeyin halkını, diğer şeylerin hilkatine vasıta etmiştir. Size böyle haydut olmayı ve âlemde vuku bulan taksirâtlarının kısası olarak belâ görmeleri lâzım gelenlerin başına sizi musallat edip, canlarını yaktırmakta sizi vasıta etmeyi takdir eylediği misillü, ıslâh-ı ahvâlinize dahi bizi vasıta etmesi niçin muhal olsun?

Pietro-Biz bu lâkırdıları çocukluğumuzda papazlardan işitirdik. Ama karın doyuracak şey olmadıklarını daha o zaman anlamıştık.

Hasan-Canım a Sinyor Pietro! Şu dünyada yaşamak, hem de rahatla, huzurla, saadetle yaşamak istemez misiniz?

Pietro-Amma tuhaf söylüyorsunuz ha! Kim istemez ama ah....

Mel'un haydut şu sözleri söylediği zaman her biri birer ceviz gibi göz yataklarından fırlamış olan gözleri yaşla doldu. Lâkin teessüf yaşı değil, hiddet, azap, kin yaşı idi..

Hasan- Niçin ah ediyorsunuz?

Pietro-Niçin mi? O Cenabıhak dediğiniz zat, öte tarafta herifin birisine sandıklar dolusu altın verip de, beni yarım pay ile bir yarım tayfa ettikten sonra, dünyada râhat-ı saâdet buyurduğunuz şeyi nasıl umarım ki, hatta, hatta...

Hasan-Bu lâkırdı da güzel. Lâkin Cenabıhak servet ve sâmânı zengin olanlara berâtla mı vermiştir? Fakirleri dahi fakr içinde müebbeden bırakacağını kime söylemiş? Yarım pay alır bir yarım tayfa iken, milyon sahibi adam olanlar yok mu? Milyon sahibi iken, yarım pay alır yarım tayfadan daha aşağıya düşenler görülmez mi?

Pietro-İşte bunu ben de gördüm de, onun için korsanlığa çıktım ya? Şu kadar var ki ben Allah'tan bekledim, bekledim. Vermediğini görünce kendi darb-ı destimle almaya çıktım. Meğer üste bir can verecekmişiz.

Hasan-Aramaya çıkmak güzel ama, namuslu adamlar gibi...

Pietro-Namuslu adamlar dediğiniz kim oluyor? Hem insan evlâdında namus olur mu? Adam öldürmeyenler, haydutluk etmeyenler başı kesileceğinden korkanlardır. Hırsızlık etmeyenler, ya umdukları kadar para bulamayanlar veyahut bulurlarsa hapse gireceklerinden pek korkanlardır. Yoksa biraz cesareti olan ve umdukları şeye başka türlü nail olamayan hangi adam vardır ki, iktizasına göre çalmasın, lûzumuna göre canlara da kastetmesin? Ben öyle hulya nev'inden lâkırdılar istemem efendi.

Zerno-Öyledir efendim, öyledir. Şeytan insanın aklını çeliyor.

Pietro-(gazapla Zerno'ya) Sus be ahmak herif! Şeytan dediğin ne oluyor? İnsan kısmı kendisi şeytandır.

Hayduttan işittiği lâkırdılar Hasan Mellâh'ı o kadar müteaccib eyledi ki, tarif mümkün değildir. Kendi kendisine "Bu herifin, bu kadar küfür ve inkâra sapması, şimdiye kadar ömrünü ye's-i tâmla geçirmiş olmasından neş'et eder. Dur bakalım! Şuna şimdiye kadar gördüğü yeis kadar ümit verelim, bakalım ne yapacak" diye şu suretle hitaba başladı:

Hasan-Sinyor Pietro, şu korsanlığa mecburiyet gördüğünüz zaman ne kadar mal kazanacağınızı zihninizde hayal ettiniz de çıktınız?

Pietro-Ne kadar mı? Ne bileyim ben ne kadar? Tamahkâr gözlerim doyuncaya kadar.

Hasan-Meselâ, iki, üç bin taler kazandıktan sonra...

Pietro-Dünyada iki, üç bin taleri olanlar içinde o kadar servete kanaat etmiş kaç adam görüyorsunuz? Bir kere o kadar zengin oldun mu, daha ilerisini de istersin. Daha ileriye varınca daha ilerisine göz dikersin nihayet...

Hasan-Allah Allah! İyi ya, bir miktar söyleyiniz bakalım!

Pietro-Haniya, Barbaros Hayreddin diye bir Türk korsan türememiş mi? Haniya, gelmiş Cezayir'i de zapt etmiş. İşte onu düşünmeli de, benim gibi bir korsanın ne vakit gözü doyacağını ona göre hesap etmeli.

Hasan-Demek oluyor ki, bir adayı veya bir memleketi zapt etmeye kadar hayalin varıyor.

Pietro-Efendi, ben âdemoğluyum, âdemoğlu. Bir adayı değil, bir memleketi zapt etsem bile gözüm doymaz. Bir ülkeyi zapt ederek kral olsam, etrafımda bulunan ülkelere de tamah ederim. Bir kere düşünsene ki, bu krallar, bu imparatorlar nasıl şeylerdir? İşte herkesi cebir ve kahır altında makhûr ederek bir ülkeye sahip olmuşlar. Kanaat ediyorlar mı? Etseler komşuları üzerine hücum ederler mi?

Böyle okuyup yazmaktan bile mahrum olan bir haydut ağzından işittiği sözler Hasan Mellâh'ın zihnine dokunarak, bir kere başını önüne eğdi. İnsanoğlunun vakıa ne kadar gözü doymaz bir mahlûk olduğunu düşünmeye başladı. Bir ülkeyi değil, hatta küre-i arzı bütün bütün zapt etmiş olsa, o hâlde ecrâm-i semâviy-

yeyi de zapta çalışacağına kadar mülâhazasını tevsi eyledi. Bu mülâhaza icbarıyla, âdeta insan sulbünden inmiş olduğuna pişman olacağı geldi. Benîbeşer bu âlemde hayvânât-ı sâire üzerine değil, belki alelıtlak âlem üzerine dahi musallat bir gürûh-ı haşerât olduğundan, bu mazarratlı nev'in dünya yüzünden kaldırılmasını vicdanında hükme kadar yaklaştı. Az kaldı ki haydut mel'unu nazarında mazur görsün! Az kaldı ki herifi affetmek değil, hatta vicdanı için delâlet eylediği mülâhazât-ı hikemiyyeden dolayı kendisine mükâfat dahi etsin!

Ama düşünelim bakalım ey kariîn! Hasan Mellâh bu mülâhazatta haksız mıdır? İdâre-i efkâra iktidarınız vardır ya? Düşünelim ki dünya yüzünde insan denilen mahlûkun hâli nedir? Âlemde insanı memnun ve kani edecek ne bulabilirsiniz? İnsan dünyada her şeye göz diker, her şeye nailiyete çalışır bir hayvan değil midir? Hükema hasedi kerih görüp gıptayı mücaz bulmuşlar. Sebebi nedir? Çünkü kendileri insanların en kâmilleri olduğu hâlde tama'-ı hırs, açgözlülük gibi insanlık cibilletinden olan şeyleri hep bir dereceye kadar kendilerinde dahi bulup, fakat halkın malik oldukları saadetten mahrumiyetlerini bilmuhâkeme tecviz edemeyerek, halkta görülen saadete başkasının dahi başka yüzden nailiyet hevesinde bulunmasını müsellem görmüşler. Eğer halkın her gıpta ettiği şeyin husulünü farz etsek, acaba dünya üzerinde bulunan eşyanın kâfi görüleceğini zanneder misiniz? O hâlde servetler, saadetler, büyüye büyüye, meselâ ben karşımdaki adamın Rusya ülkesi kadar bir ülkeye malik olduğunu görünce, buna gıpta etmekte haklı olmayacak mıyım? Hâlbuki, dünyada bir milyar nüfus olup, bunların hep bu kabil gıptalarının husulüne cevaz vermek için bir milyar dahi Rusya ülkesi bulunmak icap etmez mi? Bu muhakemeyi servete vesaireye dahi tatbik ederseniz insan denilen mahlûk hakkında Hasan Mellâh'ın mülâhazatını becâ göreceğinizde şüphe mi vardır?

Çok düşünen her şeyi bulur! Hele bereket versin ki Hasan Mellâh dahi bu mesele hakkında çok düşündü de hikmetine dahi zafer-yâb oldu. Şöyle mülâhaza etti ki, bu haydut halkın elinde görüp kendisinin mahrumu olduğu servet ve saadete nailiyet hırsında bulunmakta mazur görülür. Lâkin bu nailiyete cevaz vermek şey'-i matlûba zaten nail bulunan adamın mahrumiyetini

hükme medar olmaz. Ortada bir altın saat var ki, ona ben malikim. Sen de o saati edinmek hevesine düşmüşsün. Bu heveste mazur da görülürsün. Ancak senin o hevesinin husulüne müsaade vermek, sende mevcut olmayan bir hakkı sana müceddeden bahşetmek demeye mukabil, bende mevcut bulunan ve muhafazasına dahi hakkım olan bir haktan beni mahrum etmek demektir. Sen hevesinde mazursan, ben de hakkımı muhafazada mecbur olmaz mıyım? O hâlde sen hevesinin husulünde ısrar edersen ben hakkımın muhafazasında, hem de bihakkın ısrar etmez miyim? Sen cebre kalkışacak olsan, ben de mukabele etmez miyim? Nihayet beynimizde bir kıtal vuku bulacak olsa, sen muarız, ben müdafi sayılmaz mıyım? Binâen-alâ-zalik ellerinde bulunan serveti muhafazada mecbur ve haklı olan bir adamın servetine tecavüz eden insan "O da öyle bir heveste mazurdur." denildikten sonra bu mazuriyete bir hak ve salâhiyet çeşnisi nasıl verilebilir?

İşte Hasan Mellâh şu mülâhaza-i hakîmâneyi bitirdikten sonra Pietro'ya tevcîh-i hitâbla:

Hasan-Demek oluyor ki siz kendinizi âleme musallat nasbetmişsiniz.

Pietro-(müstehziyâne) Onu çoktan söyledim.

Hasan-Hatta bu tasallût uğrunda canlar bile kıymışsınız?

Pietro-Yandığını gözünüzle gördüğünüz gemi içinde bile sekiz, on kişi vardı.

Hasan-Ee, halka fuzulî taarruzunuz yolunda beş on adamı bir kerede yakmaya kendinizde bi-gayr-i hakkın salâhiyet görüyorsanız, halk dahi sizin canınızı yakmakta bihakkın salâhiyet görmez mi?

Pietro-A kuzum, bunları biz çoktan söyledik demiyor muyum ya?

Hasan-Demek oluyor ki kendi idamınıza kendiniz fetva veriyorsunuz?

Pietro-Yazı yazmak bilsem imza bile ederdim.

Hasan-Öyleyse kendinizi yine kendi elinizle idam etmeniz lâzımdır.

Pietro-(müstehziyâne) Ben kendi kendimi öldürecek olsaydım şimdiye kadar pekâlâ öldürebilirdim. Hem ben öldürdüğüm

adamlara kendi kendilerini idam ettirmedim ki. Aklıma gelmedi. Gelse bu temaşayı da ederdim...

Hayduttan şu son cevabı aldıktan sonra, Hasan o zamana kadar yalnız muhakemeyi dinlemekten başka hiçbir şeye karışmamış olan Alonzo ile İlia'ya dönerek:

Hasan-Ne dersiniz? Sinyor Pietro ile olan müzakereyi işittiniz a!

İlia-Ben zannederim ki hata sahibi olan insan hatasını tashih eder.

Alonzo-İnsan hatasını cidden tashih etmezse bile lâfzen olsun tashih etmiş görünürdü.

Pietro-(dişlerini gıcırdatarak İlia'ya) Ah, hınzır, tembel Korsikalı ah! Seni de denize atmalıymışım ama....

Hasan-(Zerno'ya) Siz ne dersiniz bakalım Sinyor Zerno?

Zerno-Ne diyeyim efendim? Ben şimdiye kadar kimseyi öldürmedim. Yalnız bir şerikimizi denize atmak emrinde Pietro'nun iğfaline kapıldım. Fakir olduğumdan, başka türlü yaşayamadığımdan haydutluğa çıktım. Onda da beni Pietro iğfal etti.

Pietro-(mel'unâne) Çocuk muydun efendim?

Hasan-(bu defa biraz hiddetle) Hayır, çocuk değildi. Lâkin senin muhâkemât-ı mel'anetkârânen o kadar muğfil ki, şimdi az kaldı beni de aldatacaktı.

Pietro-Güzel a canım! Ölüme lâyık benim. Beni öldürünüz. Sizi de ayaklarınızı dizlerinizden kesip, çizmeleri aldıktan sonra denize atmadığıma hata değil, halt etmişim.

İlia-Size bir şey ihtar edeyim mi? Benim canıma da kastettiği için değil, fakat şimdiye kadar kıydığı canların kısası olmak üzere Sinyor Pietro'ya ölüm vaciptir. Zerno ise yalnız bir maddede katil şeriki olmuş ve katil olarak yine bir haydudu idam etmişler. Bunun için kanunen dahi ona idam lâzım gelmeyip, ahvalini ıslâh icap eder. Fakat burada Pietro için cellât ittihaz edecek de Zerno'dan başka kimse yoktur. İmdi emredersenız...

Hasan-(kemâl-i nefretle)-Benim tahammülüm buraya kadardı. Ölüm hakkında artık lâf söylemeyeceğim. Takdir ettiği-

niz kanûn-ı siyâset hükmünü icrada benim tarafımdan değil, kendi kendinize muhtarsınız.

diye kalktı. Meclisi hâliyle bırakıp aşağıya kamarasına indi. Bunun üzerine gerek kaptanların gerek İlia'nın reyiyle Pietro'nun Zerno elinde idamı lâzım geldi. Ehven-i idâm olarak dahi -kendisinin her felâketzede hakkında reva görmekte bulunduğu ve "El-cezâü min cinsi'l-ameli" hükmünün dahi delâlet eylediği veçhile- denize atılmasına karar verildi. Sinyor Pietro cenapları bu hükme çarnaçar itiraz edemedi. Yalnız gark-ı keyfiyyetini teshile medar olmak için boğazına bir gülle bağlanmasını rica eyledi.

Bu ricayı dahi isaf ettiler. Tamam mücrimi küpeşte yanına götürüp de Zerno tarafından denize ilka edileceği zaman Zerno "Canım Pietro, gel benim üzerimde cellâtlık şeyni bırakma. Zati ölecek değil misin? Kendi hizmetini kendin görüver." demiş ve artık son dakikada refikinin bu ricasını kabulde Pietro dahi bir beis görmemiş olduğundan, küpeşte üzerine çıkarak bir adım attı ki, bu adımı bastığı yer âlem-i siyâh-adem idi.

Beşinci Bap

Pietro'nun cezâ-yı sezâsı ne suretle görüldüğü Hasan'a haber verildiği zaman Hasan, âlemin öyle bir levs-i vücûddan kurtulmuş olmasından ziyade, o mundarın cellâtlığı hidmet-i mülevvesesi kimseyi bulaştırmamış olmasına sevindi. Bu sürurun alâyimi yüzünde olduğu hâlde güverteye çıkıp, askerlere divan verdikleri zaman teşkil eyledikleri halka misillü, berhayat bulunan haydutlardan bir halka teşkil ederek ortasına girdi ve bu haydutluk yoluna bir ihtiyaç üzerine girilmiş ise de ihtiyacan sair gûne tesviyesi mümkün olabileceğinden ve bir kabahatten dolayı pençe-i hükûmete düşmemek için girilmiş ise, yalnız kabahatin tekerrür etmeyeceğine dair tevbe-i nasûh ederek, badehu gidip sair bir memlekette imrâr-ı evkat dahi mümkün olduğundan bahisle, âlemde insanlar üzerine musallat olmak ve halkın canını yakmakla kendi saadetini aramak ne kadar alçaklık, namertlik olmaktan da kat'-ı nazar, tarîk-i şekavette olan tehlikeleri öyle bir yolda tasvir eyledi ki, haydutlar ve hatta Zerno bile haydut olduklarına da, olacaklarına da köpek gibi nadim ve pişman oldular.

Cümlesi ez-cân u dil istiğfar ettiler. Lâkin ettikleri istiğfarın kuvvetini yalnız "Ez-cân u dil" demekle meydana koymuş olamayız. Hasan'ın vaazı o kadar kuvvetli ve haydutların nedameti o kadar büyük idi ki, bademâ şekavet dedikleri şeyin adını bile ağızlarına almayacaklarına emniyet edilebilir. Binaenaleyh Hasan altı nefer tayfanın beheri için biner ve Zerno için dahi ikibin taler sermaye arz edip, bu sermaye ile yaşamak üzere herhangi mahalli istemekte iseler, kendilerini oralara çıkarmayı heriflere teklif eyledi. Bu teklif haydut tövbekârlarını bir hayli düşündürdü. Derken içlerinden Zerno söze başlayıp, Hasan'a kendisini gemide tayfa olarak kabul ederse hiçbir yere gitmeyeceğini ve teklif eylediği sermayeyi dahi kabul eylemeyeceğini ve canı tende kaldıkça sadakatten ayrılmayacağını arz eyledi.

Zerno bu maruzatta yalnız kalmadı. Altı nefer tayfa dahi kendisine peyrev oldular. Her biri sadakatten, iffetten ayrılmayacaklarını o kadar kuvvetli yeminler ile temin ederlerdi ki, bu yeminleri işiten adamın tüyleri ürpermemek mümkün değildir. Binanenaleyh Hasan fevkalâde bir memnuniyet tavrıyla, cümlesinin ricalarını kabul etmekten fazla, "Benim verdiğim verdiktir, verdiğim parayı geriye almam. Eğer siz de gösterdiğiniz tok gözlülükte ciddî ve sabit iseniz, size teklif eylediğim sekizbin taler sermayeyi bu gemide sizinle cenk ederek, şimdi refikiniz olmuş bulunan tayfalarla beraber taksim edersiniz." dedi.

Bu son emir işitilince her taraftan ve herkesin ağzından "Ne inayet, ne ihsan!" sedaları, umumun yüreklerini müteessir edecek bir suretle münteşir oldu.

Evvelden beri esmekte bulunan rüzgâr hâlâ o derece-i sür'atiyle devam etmekte olsun, birkaç gün sonra Sebte Boğazı'ndan girildi. Bu birkaç gün içinde Alonzo'ya dahi bürû'-i tâm gelmişti. Alonzo, Hasan'ı Cuzella'nın hayâl-i aşkından vazgeçirmekle beraber, Pavlos'da bulunan pederi intikamını almak hususunda dahi kendisini vekil etmesi için verdiği nasihatlerde, Monsieur İlia'dan maada sabık haydut reisi Zerno'yu dahi kendisine muavin ittihaz eylemişti.

Zerno, Pavlos'u iktiza ederse öldürmek ve emrolunursa hayyen tutup Hasan'a arz eylemek hizmetine ömrünü vakfedeceğini temin eyler ve İlia dahi bu vaadde Zerno'ya peyrev olurdu.

Lâkin Hasan'ı inat ve ısrarından caydırmaya mümkün değil muvaffak olamadılar. Çocuk "Bu intikam, babamın intikamı olup, ahzı doğrudan doğruya bana aittir. Bu mukaddes işi kimseye havale edemem." der bir daha demezdi. Şu kadar var ki zahiren hiçbir renk vermez idiyse de Cuzella'nın aşkında devam etmek lüzumunu kalben gevşetmeye takarrüp eylemişti. Zira, bu kadar müddet Pavlos gibi bir habisin yanında bulunan kızın, evvelce sevdiği bir adama vermiş olduğu sadakatte duramamakta mazur olacağı kaziyeleri, artık nazarında sıdkını ispata başlamışlardı.

Elhâsıl, Càdiz'e vasıl oldular. Hasan Alonzo'yu maiyetine alarak doğruca ihtiyar Pavlos'un ticarethanesine azimet eyledi. İhtiyarın Hasan'ı gördüğü zaman gösterdiği meâsir-i sürûru görmeliydi. Sergüzeşt-i ahvâli buraya kadar hikâye edildiği suretle muğlâk olan Hasan Mellâh, sıhhat haberini vakt u zamanıyla yetiştiremediğinden ve hâlbuki, Fas'ta Yakub el Deca'nın suikastı fıkrasıyla beraber Hasan'ın takibi keyfiyeti dahi ihtiyarın malûmu bulunduğundan, Hasan'ı âdeta gökte ararken yerde bulmuşa döndü. Ya Alonzo'yu gördüğü zaman neye döndü?

Vay ihtiyar Pavlos, Alonzo'yu tanır mıydı? Tanımaz mıydu ya? Bunca senelik dostu, ortağı, velinimeti, filânı Sîdî Osman'ın karındaşı Sîdî Hamdân'ı tanımaz olsa, Alonzo'yu dahi tanımayabilirdi. Alonzo ki Sîdî Hamdân'ın konağına gittikçe kendisine pederâne hizmet ederdi. Artık böyle bir adamı tanımamak olur mu?

Alonzo'yu görür görmez boynuna sarılıp "Vay Sinyor Alonzo! Sen nereden çıktın? Ah, haniya Sîdî Hamdân, haniya o günler?" diye, zaten ihtiyarlığından dolayı ağlamaya müstait bulunan koca ihtiyar, bu kere dahi mâ-sabak-i ahvâli tahatturla şediden bükâya başladı.

Onun ağlaması Hasan ile Alonzo'yu dahi ağlattı. Ağlayacakları kadar ağladıktan sonra, nihayet Hasan'ın "Babacığım, yine Cenabıhakka şükretmeliyiz. Hele ben cümleden ziyade şükretmeliyim. Zira, benden bir babayı aldıysa, senin gibi bir diğer baba verdi. Alonzo'yu buldum. El-yevm dahi husemâdan intikam almaya iktidarım vardır." sözleri bükâya hitam verdi.

Bükâya hitam verdi ama, başka bir söze mebde oldu.

Pavlos-İyi ya işte, intikamını alacaksan aldın. Şimdi Allah'a intikamını aldığın için şükretmelisin, alacağın için değil.

Hasan-Yok efendim, yok. Daha Dominico Badia'dan alacak intikamım var. Hem babamın katlinde dahli vardır, hem de cananımı alıp kaçtı.

Pavlos-O nasıl lâkırdı? Hangi cananını aldı kaçtı?

Alonzo-(kendisine mahsus mudhik tavrı takınarak) Evet efendim, sizin henüz haberiniz yoktur. Sîdîmiz Hasan Mellâh'ın şimdi bir de cananı vardır.

Pavlos-Bu lâkırdıyı anlayamıyorum.

İhtiyar bu sözü söyleyerek, meselenin kendisine izah edilmesini talep eder bir çehre ve nazarla, gerek Hasan'ın ve gerek Alonzo'nun yüzüne bakarak biraz da beklediyse de, Hasan hicabından gözlerini dizleri üzerine indirdiği cihetle söz yine Alonzo'ya kaldı.

Alonzo-Bu lâkırdıyı niçin anlayamıyorsunuz efendim? Canan derler canan! Haniya şu canan yok mu? İşte o, şimdi Şimdi Sîdîmizin de böyle bir cananı var.

Pavlos-Ulan zevzekliği bırak, lâkırdının doğrusunu söyle.

Alonzo- Vallahi efendim, eğrisini söylemiyorum. İşte Hasan Mellâh bir karının adını canan koymuş Şimdi o cananı da Dominico almış kaçmış. Ona acıyıp duruyor. Ben diyorum ki, başka bir karının da adını canan koysun da, onu sevsin.

Pavlos-Ee, bu karı kimdir?

Alonzo-Ne bileyim ben? Benim bildiğim o karı canan imiş, işte o kadar.

Pavlos-Acayip, sen niçin bilmiyorsun? Hasan bu işi senden gizli mi yapmış?

Hasan-(def'-i hicapla) Hayır efendim, gizli değil ama, Alonzo yanımda değilken bu iş olmuştu.

Pavlos-Vay, Alonzo senin yanında değil miydi?

Artık sergüzeşt-i ahvâlin alettafsîl ihtiyara hikâyesi lâzım geldiğinden, Hasan Càdiz'den Fas'a müteveccihen hareket eylediği günden bed' ile, ta kendisiyle mülâkat eylediği o güne kadar gördüğü ve geçirdiği vakayii, ber-tafsîl hikâye eyledi.

İhtiyar, Hasan'ın Yakub el Deca'yı ne suretle idam eylemiş olduğunu daha evvelce haber almış ve mahut Akrep hakkında edeceği aferini edip bitirmiş olduğundan, hikâyenin bu cihetlerine pek de o kadar şaşmadıysa da korsan sefinesinde Alonzo'nun Hasan'ı ölümden ne suretle kurtarmış olduğuna ve Hasan'ın Cartagena'da Alfons'un hanesine nasıl girdiğine, kızı nasıl sevip hükûmetin yed-i gadrından nasıl kurtulduğuna, Pavlos ismini takınan Dominico Badia'nın kızı nasıl bir mahâret-i mel'ûnâne ile kaçırdığına, Korsika valisinin konağından aldığı Madame İlia'nın sergüzeşt ve âkıbet-i ahvâline, Hasan'ın Paris vak'asına birer birer ve başka başka şaşıp "Evlâdım sen gerçekten bir sâhib-i vak'a imişsin." diye istiğrâbını bir türlü yenemedi ve hele reîs-i eşkıyâ Pietro'nun mel'anet-i vâkı'asına bütün bütün istiğrâb ederek "Eğer bu mel'unu idam etmemiş olsaydınız sizi insan saymayacaktım. Diğerleri hakkında göstermiş olduğunuz meâsir-i mürüvvet ise beni pek memnun eyledi" dedi.

O gün ilk mülâkatta ihtiyar, Hasan'ın ahvâl-i mahsûsası hakkında beyân-ı fikr etmedi. Yalnız "Öteden, beriden poliçelerin geldikçe sağ olduğunu anlar idiysem de, ne hâl içinde bulunduğunu bilemediğime teessüf ederdim. Keyfiyeti poliçelerin geldiği yerden sual ederdim. Lâkin cıva gibi bir yerde oturmazsın ki! Her sualime aldığım cevap "Kendisi buradayken sıhhatte, selâmette idi. Ama buradan hareketi on beş gün oluyor. Artık ilerisini bilemeyiz." den ibaretti. Seni evlât gibi, gibi değil evlât olarak seven bir adamın, bu hâle ne kadar merak edeceğini bilmez misin?" diye biraz serzeniş edip, bununla müşâfeheye hitam vermişlerdi.

Hasan ile Alonzo bittabi Pavlos'un konağında misafir oldular. Gemide bulunan tayfalar ve zabitan için dahi Pavlos, ilk akşama mahsus olmak üzere bir ziyafet tertip eyledi. Herifler adam başına bir kaçar okka şarap ile yorgunluğu defetmeye çalıştılar. Hasan ile Alonzo ise erkenden yatağa girerek ertesi sabah dahi gün ortasına kadar uyumakla rahatlarını ikmal edebildiler.

Altıncı Bap

Càdiz'e muvasalatın ikinci günü Alonzo, Pavlos'u tenhada bulup Hasan Mellâh'ın hâlini kendi bildiği gibi tasvir eyledi. Ol surette ki bu çocuğun necatı matlup ise, öyle kanûn-ı aşk ve

muhabbet icabınca makbul addolunan bir sened-i va'd ü vaîd üzerine Cuzella'nın arkası sıra koşmaktan menedilmesi lâzım geleceği hususunda Pavlos, Alonzo'dan ileriye vardı. Zaten Hasan sergüzeşt-i ahvâlini hikâye ederken dahi koca ihtiyar bu kararı vermişti ya? Çünkü Dominico'nun hud'asına nihayet olmayıp, eğerçi Hasan'ın dahi hüsnühâliyle beraber, zekâsı, irfanı aklı, iz'anı müsellem idiyse de, hileye mertlik hiçbir vakitte galebe edemeyip, mutlaka çocuğun bu yolda kaybolup gideceği ihtiyar nazarında müsellemdi.

Binâen-alâ–zalik, bir gece Alonzo ile Pavlos Hasan'ı mevki-i hitâba çektiler. Bir kızın aşkı insan için ezelî bir şey olmadığı cihetle, ebedî kadar da devam edemeyeceği tab'an müsellem olduğundan bed' ile, ihtiyar o kadar söz söyledi ve aşkı o kadar kadh eyledi ki, nâire-i aşk ve iştiyak henüz yüreğini cızlatmış olan bir adam, karı yüzüne bile bakmak tehlikeden ma'dûd olacağını teslim ederdi. Koca ihtiyar kendi alâkalarından da bahis açtı. Her alâkasını Paris'te Michelet'nin söylediği sözlere hak vere vere anlatırdı.

Âlemde saadet, sevilebilecek bir karıcık alıp onunla yaşamak olduğunu dermeyan eyledi. Ancak Hasan'ın ağzından "İşte benim için sevilebilecek bir karı var ise o da Cuzella'dır." sözünden başka bir söz alınamadı.

Lâkin yalnız bundan başka bir söz Hasan'ın ağzından alınamamıştı. Yoksa ihtimal ki yüreğinden başka bir söz alınabilirdi. Zira, bir dava üzerinde bir kere ısrara başlamış olan adamın başını kesmiş olsalar, inadından vazgeçtiğini söyletemezler. Lâkin mutlaka o anda herifin lisanı kalbi gibi değildir. Kalbi erbâb-ı nush u pende hak verirse, lisanı bu hakkı tasdik edemez. Bu da insanın kibirinden gelir. Hem bu kaide umumiyete karîb bir suretle icrâ-yı hükm eder. Ne yapalım, bu kadarcık bir kibir evlâd-ı beşer için umumîdir.

İşte Hasan dahi mutlaka bu kabilden idi. Zira, daha Paris'te Monsieur Michelet'nin aşk hakkında ortaya koyduğu hikmet ile Madame İlia'da görülen numune, Hasan'ın zihnine tesirden hali kalmamıştı.

Şimdi siz bana sorarsınız ki, insan alâka eylediği bir kızın aşkından bütün bütün vazgeçebilir mi?

Bak ben bu babda ihtiyar Pavlos ile hemfikir olamam. Hele Paris'te Michelet'nin bu babda arz eylediği fikri hiç tasvip edemem ya! Ama bu babda bildiğim bir şey mi vardır? Hayır! Zaten benim dünyada hissiyatımdan başka bildiğim hiçbir şey yoktur. Hissiyatım sergüzeşt-i ahvâlimle mutabakat ederse benim için ol babda bir ilim hâsıl olur. Âlemde başından aşk geçmemiş kaç kişi bulabilirsiniz? Hele, benden beş on kadarı geldi, geçti. İşte bu gibi sergüzeşt-i ahvâl, hissiyatımla bilmutâbaka bana bu babda şu fikri verir:

İnsan bittabi âşıktır, bittabi maşukadır. Sevmek ister, sevilmek ister. Bir kere sevdiğini daima sever. Bir kere sevildiğine daima sevilmek ister. Bu muaşakayı unutmak mutasavver değildir. Bin yıl sonra hatıra gelse yüreğinin cızladığını duyar. Lâkin bir kere kendisini bir afetin pençesine kaptırmış olan insan ilâahîri'l-ömr o pençenin mağlûbu olagitmez. Bunun gibi nice pençeler insanın yüreğini tiftik tiftik eder. Hangisi daha galip gelirse yürek onun zebunu olur.

İşte benim ilmim, hissim, tecrübem budur. Ama bana hercaîmeşrep diyeceklermiş. Varsınlar desinler. Yalnız yalancı demezler ya! Ben hissimi doğrudan doğruya yazdım. Hiçbir şey ketm etmedim. Eğer yalancılığı mübah addetmiş olsaydım, kendimi o kadar sâdık-ı aşk gösterirdim ki, bu yolda fedâ-yı cân hiç olduğunu temin edebilirdim.

Ben bir vakit bir tiyatro yaptım. Bir adama iki karı sevdirdim ve aldırdım. Taaddüd-i zevcâtın medeniyete sığmayacağı hakkında Avrupalılardan bir fikr-i hikmet almış olan bazı zevat aldıkları hikmet kanûn-ı tabîata muvafıktır zannıyla bizim tiyatro oyununa itiraz eylediler. Hâlbuki, kanûn-ı tabîatı karıştıracak olsak taaddüd-i zevcât için bin fetva bulabiliriz. Ben işin bu cihetine de gitmedim. "Bu çiçek kırmızıdır diye sevebilirim, bu sarı, bu turuncu, bu maî, bu da yeşil diye. Eğer sevilecek bir şeyi sevmekte kusur edersem veyahut hakkıyla sevemezsem o zaman ma'yûb olurum. Mor çiçeğe alâka ettim. Artık hiçbir rengi sevmem davasında bulunursam müfrit addolunurum." cevabını verdim. Çünkü beynim böyle muhakeme ederdi. Hissimi ketm etmeyerek doğru söz söylemek üzere bunu söyledim.

Şunu da ihtar edeyim ki bu söz hissiyata mahsustur. Vazife bahsi bunda yoktur. Vazife ki insanın müteehhil olduğu refikaya

şart-ı nikâh olarak bittabi vadedeceği sadakattir. Lâkin bakalım bu vazife hissimi tebdil edebilir mi? His efendim, his! O vazife ile değil a, bir cabbârın emriyle bile tebeddül edemez. Düşüneceğini düşünür, seveceğini sever vesselâm.

Vazife yalnız işin fiiliyatını menedebilir.

Elhâsıl, Hasan işin maddiyat cihetini nazar-ı ehemmiyyete aldıkça uğradığı belânın bir büyük ve mühlik şey olduğunu kalben tasdik eylemiş ise de işin içinde intikam ve bir kıza verdiği vaadi ifa gibi vazifeye taallûk eder fiiliyat dahi gördüğünden, bu vazifeyi ifa etmek azm-i kavîsini yüreğinde hıfz ile beraber, yalnız Pavlos ile Alonzo'yu susturmak için şifahen onlara muvafakat göstermiş oldu.

Lâkin karşısındaki adamlar dahi öyle çocuk aldatırcasına bir "olur" sözüyle kanacak adamlardan değildi. Bunlar Hasan'ın o gün baş eğişinden ibaret olmak üzere verdiği vaat ile iktifa ettilerse de, bu muvafakati teyit edecek mebâhisten dahi hali kalmazlardı. Bir aralık Hasan'ı evlendirmeyi kurdular. Hasan, bu hürriyetine sahabet davasında ısrar eylediği cihetle muvaffak olamadılar.

Maa-hazâ kendisini mutlaka bir kız ile işgal etmek için, Pavlos her tanıdığı kibar adamlar vasıtasıyla Hasan'ı Càdiz'in en kibar cemiyetlerine sevk ederdi. Kendisinde hulkî olan nezaket muktezasınca, Hasan bu gibi cemiyetlerde tesadüf eylediği kadınlara kemaliyle riayette kusur etmezdi. Lâkin yüreğinde Cuzella'nın hayaline kaim-makam olabilecek hiçbir his bulamadı.

Sözün kısasına bakalım. Hasan Mellâh bu suretle Càdiz'de tamam bir sene oyalandı. Ancak bu müddet içinde refiki Dominico'nun nerede bulunduğu hakkında tahkikat-ı hafiyyeden geri kalmadı. Bu babda ihtiyar Pavlos'un malûmatı olacağı ümmîd-i kavîsiyle keyfiyeti ondan sual eder ve sûret-i istifsârına ricalar dahi katardı. İhtimal ki Pavlos'un malûmatı vardı. İhtimal ki Dominico'da olan pederi intikamını alması için herifin nerede bulunduğunu Hasan'a söylemek de istemişti. İşin içinde Cuzella'nın meftuniyeti meselesi değil, belki bir adamın kendisinde olan sırrını başkasına vermek Pavlos'un ahlâkı iktizasından olmadığı için Hasan'a daima "Bilmem, haber alamıyoruz." cevabından başka lâkırdı söylemezdi.

Hasan'ın maiyetiyle beraber gelmiş olan zabitan ve tayfa, bir müddet boş durduktan sonra, Pavlos'un rey ve tembihiyle ve bahusus Hasan'ı artık deniz seyahatlerinden dahi men için sair sefinelere taksim edilmiş ve bu suretle güya Hasan seyahat hevesinden dahi alıkonulmuş idiyse de, çocuk deniz seyahatinden aldığı lezâizi Pavlos'a anlatıp, anlatıp, anlatamayarak, yine bir seyahat etmek için mahsusen bir gemi yaptırmak hevesinde bulunduğunu dahi anlattı. Pavlos bu hevesin husulüne ulu orta bir itirazda bulundu. Lâkin bu itirazında devam edemedi. Zira Hasan, mahzâ bu gemiyi Dominico'yu takip ve taharri için değil, belki Atlas denizinde ve Kanarya ve Azor ve Madeira adalarının ve Amerika'ya doğru bir seyahat verip Càdiz'de boş duracağına, oraların ahvalini dahi görmek için yaptıracağını Pavlos'a temin edebilmişti.

Henüz resmi bile yapılmadan ismini "Meliketülbahr" koyduğu sefinenin resmini Càdiz'in en meşhur inşâiye mühendisleriyle bilmüzakere, Hasan Mellâh kendisi tersim ederek mucibince inşasına mübaşeret olundu.

Bu sefine ufarak bir korvetle fırkateyn mabeynini cami bir şey olup, her bordasını teçhiz edecek olan beşer kıt'a top güverte altına ve lumbarlara vazolunacak idi. Bunlardan başka güverte üzerinde, başta, kıçta, birer cesim top ile bunların ikişer tarafında dahi birer küçürek havan bulundurulacak idi ki, bu suretle geminin cem'an yekûn on iki pare topu ve dört pare dahi havanı olacaktı. Kıç üzerinde birinci kamara sefinenin resm-i inşâsında olan iktizaya binaen birbiri üzerine mebni iki kat olup, salon güverteden inmek şartıyla birinci katta bulunacak ve tamam kıça kadar müntehî olarak büyücek pencerelerini kıç tarafından denize açacaktı. Bu pencerelerin önünde bulunacak balkon unutulmamıştır.

İşbu salonun merdiven cihetinde bir iki oda ve helâ gibi şeyler olacak ve alt kat ise yatak vesaire odalarına taksim kılınacaktı. Zabitan ve neferâtın kamaraları başka taksim olunacağı derkârdır.

İşte, gerek bu teknenin inşası, gerek topların ısaga ve ikmali ve gerek üç direk üzerine mürettep armanın tertibi hep Hasan Mellâh'ın taht-ı nezâretinde olarak yapılmıştır ki, Yedinci Kitap'da İskenderiye'de cevv-i hevâda dört gülleyi cemeden

havanlar bu gemiden çıkmış ve Murad Beyin ahiret kızı Esma'yı dahi bu gemi alıp İstanbul'a götürmüştür. Nasıl ki erbâb-ı mütâlâa bu işi daha Yedinci Kitap'ın nihayetlerinde anlamışlardı.

Şimdi erbâb-ı mütâlâanın zihnini Càdiz'den İstanbul'a nakil için burada zikri lâzım gelen yalnız bir vak'a kalmıştır ki, onu ber-vech-i âti hikâye eyledikten sonra kendimizi İstanbul yolunda bulacağız.

Yedinci Bap

Hasan, Meliketülbahr sefinesini bir buçuk seneden ziyade bir zaman içinde ikmal edebilmiş ve öteden beri Pavlos'a verdiği vaat mucibince, bugün yarın Bahr-i Atlas sularına müteveccihen hareket etmek üzere bulunmuştu. Ancak, siz Hasan Mellâh'ı gerçekten Bahr-i Atlas taraflarına gidecek diye kabul etmediniz ya?

Hasan'ın ahass-i âmâli şu Dominico yadigârından bir haber alabilmekti. Bunun için Pavlos'a yalvarmanın hiçbir faydası olamayacağını ve her kime müracaat edecek olsa, herkes Pavlos tarafından tembihli olduğu cihetle, hiç kimseden bir serrişte bile alamayacağını görünce, bu babda tarîk-i hîleye sülûktan başka çare kalmadı. O hile ise bir vakitler İspanya ve bahusus Fransa'da kapalı mektubu açıp okuduktan sonra asla belli olmayacak bir suretle kapamak yolu idi.

Vakıa, bu sanat hükümdarların istifadelerine mahsus olduğundan pek sır tutulurdu. Ancak Hasan Mellâh, Pavlos'un evrak mukayyitliği hizmetinde bulunan Samuel nam Fransızlı Yahudinin bu hüneri bildiğini anlamakla, akçe kuvvetiyle Yahudi'yi celp eyledi.

Pavlos'a vasıl mektupları açmak başka bir İspanyol sır kâtibine mufavvaz olup, ancak gelen mektupları postadan Samuel aldığı cihetle, mektupların yazısında olan muhalefete göre her hafta bir nevi hat ile yazılmış mektuplardan birisini açmak ve bu suretle Dominico'nun bir mektubunu bulmak ve onu bulup da yazısı görüldükten ve lâyıkıyla anlaşıldıktan sonra, her hafta onun mektuplarını açıp, kendisinin nerede olduğunu anlayarak haber vermek hizmeti, merkumla pazarlık edilmişti.

Size tuhaf bir şey söyleyim mi? İnsan bir şeye ziyade ehemmiyet verdiği zaman bulduğu tedbirler içinde bazı kere çocuk

oyuncağı gibi şeyler de olur. İşte Hasan Mellâh gibi bir akilin şu bulduğu tedbirler dahi, hiç kendi irfanıyla mütenasip değildi. Mademki Mukayyit Samuel'i celp edebildi, niçin gelen kâğıtları açmak yolunu tavsiye eyledi? Giden kâğıtlardan Dominico'ya gidecek olanların hangi tarafa gönderildiğine dikkat etmek evlâ değil miydi?

İşte insan kısmı böyledir. Bazı kere adam kemâl-i tehâlükle gözlüğünü arar. O kadar tehâlük eder ki başı döner. Bir de bakar ki gözlük burnundadır. Lâkin Hasan Mellâh şu söylediğimiz kestirme yolu bulamadıysa bunu Samuel buldu. Samuel buldu da denilemez. Zira, merkum dahi birkaç hafta, birkaç mektubu açmıştı. Sonra bu iş kendi kendisini meydana koydu. Kararın üzerinden iki üç ay geçmişti ki Pavlos tarafından İstanbul'da bulunan acentesine bir mektup gidip, bu mektubun üzerinde (Dersaadet'te Balat'ta Cezayirli Hayim Daviçun'a, ondan Badia'ya) ibaresi yazılmıştı.

Samuel bu tesadüfe mazhar olunca işi derhâl Hasan'a tebşir eyledi. Hasan ise zahirde kimseye asla renk vermeyerek, artık havaların Amerika seferine müsait olacak vakti hulûl eylediğinden bahisle, Meliketülbahr'in yol levazımını görerek Alonzo ve İlia ve Zerno maiyetinde olduğu hâlde, pederi makamında olan Pavlos'a veda ederek gemiye bindi.

Càdiz'den Bahr-i Atlas'a teveccüh edecek olan sefine garp cihetine tevcîh-i sükkan etmek lâzım değil mi? Hayır, Hasan demir aldıktan sonra şark cihetine, yani Akdeniz tarafına dümen doğrulttu. Gerek Alonzo ve gerek İlia bu harekete itiraza başladılar:

Alonzo-Efendim şark tarafına teveccüh ettiniz ya?

İlia-Bu gidişle yine Akdeniz'e girmez miyiz?

Hasan-Bu geminin birinci kaptanlığı uhdemde değil mi?

Alonzo-Evet, ama!

Hasan-Aması, maması yok. Bir gemide birinci kaptana itiraz edildiği gibi, kaptan insanın ayaklarından yakalatıp denize attırıverir.

Alonzo-(gülerek) Müteveffa Pietro'ya hüsn-i hâlef mi olacaksınız?

Hasan-O da benim bileceğim bir şeydir.

Efendilerinde yüz bulacak yüz, suret göremeyince herkes lâl oldu. Hasan başdümenciyi yanına çağırıp, Malta adasına dümen tutmasını tembih eyledi.

Badehu cümlece kamaraya inildi. Hasan hemen o zamana kadar, hemen ilk defa gibi bir şey olmak üzere rüfekasına sert çehre göstermiş olduğunu derhâl nedametle, bunların gönlünü almaya lüzum görmüştü. Binaenaleyh Alonzo'ya tevcîh-i hitâbla:

Hasan-Sanki Pietro'ya hâlef olamaz mıyım zannediyorsun?

Alonzo-Olamazsınız zannetmiyorum, olmazsınız itikadındayım.

Hasan-Öyleyse bu itikattan vazgeç. Ben bu gemiyi, bu kadar müstahkem niçin yaptırdım? Korsanlık için işte Pietro'nun hâlefi benim. İçinizden her kim beni kızdıracak olursa bacaklarından tuttuğum gibi denize atacağım.

Alonzo-Bir lâkırdı söyleyeceğim ama darılmazsınız ya?

Hasan-Bu istizana neden mecbur oldunuz?

Alonzo-Maşallah efendim, sizi darıltayım da, zahir bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atasınız öyle mi?

Hasan-(kahkahâlarla gülerek) Gördün mi bir kere işi? Sözünü dinletmek için insan korsan olmalıymış. Nasıl Korsikalı, artık tembellik edecek misin? Denize atarım ha! Hem ben Pietro gibi bir Arap ile bir Alonzo'nun ricasını da dinlemem.

İlia-Atarsınız efendim, atarsınız.

Hasan-Ee, söyle bakalım Alonzo söyleyeceğin nedir?

Alonzo-Darılmayacağınızı vadetmedikten sonra, gerçekten bacaklarımdan tutup denize atsanız yine söylemem. Zira söylersem kabahatli olarak denize atılmış olurum. Söylemediğim hâlde atılırsam bari mazlûm giderim.

Hasan- Söyle diyorum, şimdi de söylemediğin için denize atarım ha! Beni her kim böyle üzerse onu denize atarım.

Alonzo-Hoppala beyim, hoppala! Size bu denize atmak yârenliğini kim öğretti?

Hasan-Kim öğrettiyse öğretti. Seni denize atarsam o zaman öğrenirsin. Söyle diyorum!

Alonzo-Söylemem efendim, söylemem. Tek beni bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atmayınız da söyleyeyim. Demek isti-

yorum ki, Pietro'ya hâlef olacaksınız ama, bir de Hasan Mellâh yaratılır da onun eline geçerseniz?

Hasan-İşte o Hasan Mellâh benim.

Alonzo-Size nispetle de bir Hasan Mellâh yaratılamaz mı?

Hasan-Artık halt etme.

Alonzo-Etmem efendim, etmem. Siz kendinizde beni bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atmak kuvveti gördükten sonra, ben halt etmeye nasıl mütecasir olabilirim ki? Fakat şaka, hoş, ama biz nereye gidiyoruz?

Hasan-Mısır'a

Alonzo-Niçin?

Hasan-Oradan da hacca gideceğim.

Alonzo-Bu gemiyi Süveyş berzahından sırtımıza yüklenip de mi aşıracağız? Bak, her ne kadar beni bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atabilir iseniz de, bu koca gemiyi bacaklarından tuttuğunuz gibi Akdeniz'den Bahr-i Ahmer'e atamazsınız efendim.

Hasan-Sana doğrusunu söyleyim. Mısır'a uğrayıp İstanbul'a gideceğim. Bir kere şu iki memleketi görmek isterim. Müslüman değil miyim be! Müslümanlığın iki payitahtı demek olan bu memleketleri görmek isterim.

İlia-Fena karar değil. Fena mütalâa değil.

Alonzo-Eğer bacaklarından tutulduğun gibi denize atılmak istersen "fena karar, fena mütalâadır" diye itiraz et.

İşte şu letâyif-i müşâfehâtla, Hasan yine rüfekasının gönlünü alarak yolunda devam eyledi.

Hasan Mellâh topçulukta olan mahareti kadar sanâyi-i mellâhiyye de dahi mahir idi. Buraya kadar hikâye edilen sergüzeşt-i ahvâli mütalâasından malûm olduğu veçhile, şimdiye kadar mevsimli mevsimsiz bir hayli seyahat etmiş olduğu hâlde henüz "fırtına "denilecek ve bu kitaba kaydı lâzım gelecek bir fırtınaya tesadüf etmemişti. Bu tesadüf ise yalnız şu Mısır seferinde vaki oldu. Şöyle ki:

Càdiz'den epeyce kuvvetli bir yıldız rüzgârıyla hareket etmiş ve bu rüzgârla saatte yedi, sekiz mil katederek yürümekte bulunmuş oldukları hâlde, yevm-i azîmetlerinin ertesi sabah

güneş tulûundan sonra bu rüzgâr yükseldikçe yükselmeye başladı. Hasan'ı yatağından şiddetlice bir yalpa uyandırdı ki, bu yalpa geminin iskele tarafından gelirdi.

Gemici adam için böyle yalpalara ne kadar ehemmiyet verilir? Hatta, filhakika ehemmiyet verilecek kadar bir şey olsa bile, gemici yine vakarını bozup da ehemmiyet vermez. Binaenaleyh, Hasan dahi arîz ve amîk gittikten sonra güverteye çıktı ve güverte üzerinde hazır bulunan ikinci ile üçüncü ve bir de reis yanına geldi.

Bu hâlde geminin baş ve kıç direklerindeki yelkenler kâmilen söndürülmüş ve yalnız orta direkte bir gabya gıranası ile gırana babafingo ve kontırana ve randa yelkenleri ve pruvada filok ile kontrafilok şişmekte bulunmuştu.

Hasan reise saatte kaç mil gidilmekte olduğunu sordu. "On üç mil!" cevabını verince, Hasan "Mayna kontra gırandi!" kumandasını verip, bu manevra üzerine geminin hareketi on mile indi. Lâkin bad'e't-tulû' rüzgârlar ekseriya bir düziye yükselmekte bulunduğundan, parakete başında bulunan reis yine "On iki mil!" diye nida edince Hasan "Mayna gırandi babafingo!" kumandasını verip, bu hâlde yalnız bir gabya gıranası ile sekiz mil sür'ate kadar indi.

Maa-hazâ bu sekiz mil sür'at dahi iki saat kadar ancak devam edebilip, badehu hâlâ yıldız olarak esmekte ve geminin iskele tarafından gelmekte olduğu hâlde, şiddetli bir rüzgâr koparak, Hasan randayı ve filoku dahi söndürmüş ve bu suretle sür'ati lüzumu kadar azaltmış idiyse de, gemi sür'atini azalttığı kadar, deniz dahi şiddetini arttırmıştı.

Hey hey! O hâlde denizi ve -daha âlâsını ister misiniz?- deniz ile geminin mücadelesini seyretmeliydi. Kudurmuş aslanın yalnız ağzı köpürür. Deniz ise serapa köpük içinde kaldı. Esen rüzgâr iplere isabet ettikçe o kadar acı çığlıklar da çıkarırdı ki, olur olmaz adam bu na'ra-i sâmi'a-hırâştan muazzep olabilirdi. Denizin gemiye attığı şamarlar bir şefkatli validesinin oğlunu terbiye için şamarlamasına kıyas edilemezdi. Belki iki pehlivan yekdiğerini mağlûp etmeye medar olmak için birbirine vurdukları silleler gibi, vurduğu yerden ateş çıkarırdı.

Denizin bu kadar hiddetine, bu kadar şiddetine karşı, gemi derin bir sükût, azametli bir vakar ile mukabele edip, vakıa çe-

kilip çekilip hücum eden o kahramanın muhâcemâtına bazı levendâne hareketler ile karşı gelir idiyse de, her hâlde işe bir ehemmiyet vermeyerek, denizin geldiği tarafa başını bile çevirmez ve kendi işinden, gücünden, yolundan şaşmazdı.

Lâkin iş bu kadarla da kalmadı. Deniz mutlaka galebe edeceğim diye ol kadar hiddet ve şiddet gösterdi ki, gemi artık tâb u tüvânı kesilmiş kahraman-âsâ inlemeye başladı. Zannetmeyiniz ki bu inilti gemicileri telâşa düşürecek bir şeydir. Gemi henüz pek genç olduğu ve denizce tecrübesi az bulunduğu cihetle, denize lâyıkıyla alışıp yatışıncaya kadar böyle aralık aralık iniltiler yapabilir.

Şu azametli temaşa, gayretli ve azametli gemicilerden başka herkes için âdeta korkulacak bir mertebeye vardı. Gemi ile denizin veyahut deniz ile geminin pençe pençeye ve göğüs göğüse ettikleri savaşı, mutlaka âfitâb görürse korkar mütalâasına mebni olmalıdır ki, dest-i tabîat bu levhanın üzerine bir büyük ve siyah sehâb-pâre keşidesiyle hengâmeyi şemsin gözü önünden setreylemişti.

İşte vakit gündüz iken ortalık gece ve mevki tepsi gibi deniz iken manzarası kûhistân ve gemi limanlara sığmayacak bir cesamette iken bir ceviz kabuğu hükmünde olarak, şu hâl beş saat kadar devam eyledi ki, İlia bir müddet korkusundan ödü patlayacak kadar muazzep olduktan sonra, artık kendisini tutmaya dahi muktedir olamayacağını anlayıp, bir tarafta kıvrılmış kalmış ve tayfalardan bile ikisini deniz tutmuştu. Hasan Mellâh ve Alonzo ve Zerno ile kaptanlar bilfütûr kumandalarında devam ederek, bu aralık Zerno böyle havalarda kendi çürük çarık gemileri içinde nasıl korkmakta olduklarını hikâye ile Hasan'ı eğlendirirdi.

Nihayet rüzgârın çığlığı ra'd ve berkin ve sür'at-ı vezânı, baranın gayretine dokunarak, onların hiddetlerinden ezyed bir hiddetle, öyle şimşekler çaktı, öyle gökler gürledi, o kadar şiddetli bir yağmur yağdı ki, gök yüzündeki bir deniz baş aşağı gelmiş veyahut asuman yıkılır zannedilmişti. Lâkin bu musibet, musîbet-i ûlâya galebe eyledi. Yağmur bertaraf olduktan sonra, rüzgârın bir daha meydana çıkmaya zehresi kalmadı.

Fırtına gurupla beraber bitmiş ve evvelki yıldız rüzgârı bir âlâ batı gelin havasına tebeddül etmiş olduğunda, Hasan üç dire-

ğin tekmil yelkenlerini donatarak yolunda devam eyledi ve ertesi sabah Malta'ya ve ondan üç gün sonra hep muvafık rüzgârlar ile İskenderiye Limanı'na vardı, demir bıraktı.

İşte bundan evvelki Yedinci Kitap'da görüldüğü veçhile şimdiye kadar kimsenin yapmamış olması şöyle dursun, kimsenin hayal ve hatırına dahi gelmemiş olmak üzere cevv-i hevâda bir nokta-i mevhûmede dört gülleyi cem' ile Canürktü ve Sarı Yakub'un pay edemedikleri Esma'yı ellerinden almaya hizmet eden dört havan, Hasan Mellâh'ın işbu Meliketülbahr sefinesinden çıkmıştı.

(temme kitâbü's-sâmin)

Dokuzuncu Kitap

Birinci Bap

Meliketülbahr'in İskenderiye Limanı'na sûret-i vusûlünü bundan evvelki kitap nihayetinde anladık ya? Oradan nasıl bir hazîne-i girân-bahâyı hamilen çıkmış ve İstanbul'a gelmiş olduğunu da daha evvelki kitap nihayetinde görmüştük. Şimdi Hasan Mellâh'ın İstanbul'da geçirdiği müddeti tahrirden mukaddem, imtihan gününün ertesi günü Murad Beyin huzuruna varacak iken, gitmeyip de yine firar yollu İstenderiye'den azimet etmesinin veçhini araştıralım.

İmtihan günü kız Hasan Mellâh'a teslim edildiği zaman Alonzo ile İlia, gerek kızı ve gerek çeyizini evvelce gemiye nakleyledikten ve Zerno dahi havanları getirdikten sonra, nihayet Hasan Mellâh dahi gelmişti. Kamaraya inip de Esma'yı gördüğü zaman âlemde Cuzella'dan başka güzel olabildiğine şaştı kaldı. Zira Hasan Mellâh lügat kitaplarındaki "güzel", "dilrübâ" gibi lâfızlar, hep Cuzella'nın esmâ-yı mahsûsası imiş gibi, âlemde ondan başka güzel bulunabileceğine asla ihtimal veremez ve filvaki hiç bir yerde güzel göremezdi.

Demek oluyor ki Esma gerçekten fevkalâde denilecek bir afet idi.

Hem de ne afet ya? Vakıa Hasan Mellâh'ın aklı ve fikri Cuzella'dan bir veçhile ayrılmazdı. Esma'ya nazar ettikçe o boya, o bosa, o kâğıt gibi beyaz tene, o elmasiye gibi nazik ve titrek vücuda, o değirmi Çerkez çehresine, o lepiska saçlara, Cuzella'nın eşedd-i ihtiyâc ile muhtaç olduğunu hükmetmemek elinde değildi. Bu vücûd-ı ender gayet zengin ve mükellef elbise içinde olarak kamarada kendi şanına lâyık bir yer bulamamak hasebiyle, oturmaya dahi tenezzül etmeyip, sanevberâne bir hırâm ile ayakta gezerken Hasan Mellâh'ın geldiğini görünce, ona teveccüh eylediyse de, kamara içindeki aynalar azamet-i hüsn ü ânını pek ziyade mübalâğa ile aksettirerek gururunu arttırmış olmalarına mebni bulunmalıdır ki, yeni efendisini etekleyip eteklememekte bir hayli tereddüt gösterdi. Nihayet vazifenin hisse galebe etmesine mebni, güzellik gururunu hâlâ terk edeme-

miş olduğu çehresinden anlaşılarak geldi, efendisini eteklemek için eğildi.

Hasan derhâl kızı men ile "Estağfurullah hanımefendi, böyle şeylerin ne lüzumu var?" diye sağ eliyle kızın elini tutarak ve sol elini dahi kızın göğsüne doğru götürerek kendisini bir kanepenin üzerine oturttu.

Bu hâlde Hasan, sol elinin altında ne gibi şeylerin vücudunu hisseyledi?

Bu aralık şunu ihtar etmeyi hatırdan çıkarmayalım:

Madame İlia Marsilya'da kendisini denize atıp boğduğuna pek isabet eylemişti. Zira, sağ kalıp da bu kızı görmüş olaydı, gayretinden yüreğine inip, daha büyük âlâmla makhûren vefat edeceğinde şüphe yoktu.

Niçin? Kız pek güzel ve zengin olduğu için mi? Yalnız bunun için de değil. Şimdi anlayacağımız ahval için.

Esma, Hasan Mellâh'dan "estağfurullah hanım efendi" sözünü ve fakat bu sözün yalnız "hanımefendi" kısmını işittiği için çehresinde bir büyük beşâşet asarı görüldü. Hatta görülen âsâr-ı beşâşet, zarûriyyü'l-vâki' bir tebessüm derecesine varmış olduğu bile hükmedilebilir.

Efendisi elinden tutup da oturttuğu zaman kız dahi, kırık dökük bir Arapçanın, Çerkez şîve-i ifâdesiyle mukabele-i istiğfârda kusur da etmedi.

Aman bu söyleyiş, ne tatlı bir söyleyişti. Hasan ömründe bu kadar halâvetli bir şîve-i ifâde işitmemişti. Çerkez kızlarının lisân-ı mâder-zâdları ile Türkçe söyleyişleri ne kadar tatlı ise, bu şiveyi Mısır Arapçasına tatbikleri ondan daha güzel ve tatlı olduğu işitmiş olanlar için müsellemdir.

Şimdi erbâb-ı mütâlâa Hasan ile kızın o hâlde, yani ilk mülâkatta ne söyleşmiş olduklarını öğrenmeye can atarlar. Fakat, haydi bakalım düşünelim, bulalım ki sözü neden açmışlardır. Ancak bu mütalâa becâ değildir. Zira, ihtimalden ba'îd değildir ki, düşüne düşüne, araya araya, düşünmesi mahcubiyete sığdırılamayacak cihetlere kadar sevk-i zihn ederiz.

Hâlbuki, bu bîçarelerin ikisinin ağzından bir çift lâkırdı çıkmanın ihtimali yoktu.

Amma yaptın ha?

Evet, buz gibi eli, dolu taneleri terlerle sırsıklam olduğu hâlde, eli Hasan'ın eli içinde kalarak, şüphesiz bir saatten ziyade birbirinin yüzüne bakakalıp, hiçbirisinin ağzından bir kelâm çıkmadı.

Ya o bir saattten sonra?

O bir saatten sonra lâkırdıya Hasan mütecasir olabilip "Böyle mükellef elbise size zahmet vermez mi efendim?" diyebildi.

Esma-Ne zahmet verecek efendim?

Hasan-Haniya demek isterim ki, bundan sonra haneniz burası olacak da, eviniz içinde nasıl rahat edebilecekseniz, o rahatı burada ikmal etmelisiniz.

Esma-Evimiz burası mı olacak?

Hasan-(biraz hicapla) Evet efendim, ne yapayım? Allah'ın takdir eylediği kısmet böyleymiş de efendim. Bizim dört gülleyi havada cemeyledi, bu hüner de makbul oldu. Mükâfaten sizi bendenize verdiler. Fakat sizi bana vermediler, belki beni size kul ettiler ki, bunu en büyük şeref addederim.

Esma-Estağfurullah efendim.

Efendisi Hasan Mellâh'ın Esma'ya söylediği şu sözü Alonzo işitmiş olsaydı, sevincinden çıldıracağı şüphesizdi. Hele, bereket versin ki işitmedi de çıldırmadı. Öyle ya? Hasan Mellâh ki, o güne gelinceye kadar kendisini Cuzella'ya kul etmiş tanındığı hâlde, şimdi Esma'ya "Beni size kul ettiler." derse, gerek Alonzo'ya ve gerek ihtiyar Pavlos'a karşı etmiş olduğu inattan vazgeçmiş sayılmaz mı? Hem baksanıza, bu arz-ı muhabbet değil, arz-ı ubûdiyetle beraber kul olmayı mûcib-i şeref dahi addediyor!

Acaba Hasan, filhakika Cuzella'dan vazgeçti mi?

Vallahi bilemeyiz! Bildiğimiz şey yalnız şu ki, Esma mukabilinde bîçare Hasan gaşyolup gitmişti. Zihninde bir şey düşünüyor. O düşünce dahi aşkın sevkiyle geliyor ama, bu aşk kimin aşkı olduğunu hâlâ fark edemiyordu. Kızın gemiye gelişi zaten akşam üzeri olduğu hâlde, biraz sonra artık gece dahi hulûl etmiş ve bunlar birbirinin yüzünü görememeye başlamış olduklarından, güverte üzerinde Alonzo'nun tertibiyle bir genç miço aşağıya inerek lambaları yaktı ve taam sofrasını

hazırlamaya başladı. Hasan ise kıza söylemiş olduğu söz üzerine estağfurullahtan başka bir cevap almaya hâlâ muntazır olduğu kızın yüzüne dikkatle bakınca, o güneş gibi parlak çehreyi esnâyı gurûbdaki şems-i hakikî misillü kıpkırmızı buldu.

Bu renge Hasan kemaliyle ehemmiyet verdi. Sebebini istifsar eyledikte kızdan yalnız bir "Hiç!" cevabını aldı. Diğer taraftan ise çocuk sofrayı hazırlamıştı. Binaenaleyh Hasan kıza "Buyurunuz efendim, birkaç lokma taam edelim." dediği zaman kız, vakıa bilâ-muhâlefet kalktıysa da kalkarken gözlerinden birkaç damla yaş düşürdü. Hasan bu hâli görmemiş gibi bulundu. Sofraya oturdular. Ancak Hasan her sahandan "Buyurunuz!" makamında bir lokma alıp, kızın bir bakır statü gibi kıpkırmızı olarak hareketten mahrum olduğunu gördükçe, ikinci lokmaya muvaffak olamazdı. Hasan, acaba yemeklerin kendi alıştığı yemekler olmaması için mi beğenilmediğini kızdan sorardı. Esma ise güya dünyada "estağfurullah" dan başka lâkırdı öğrenmemiş gibi, yalnız onu irat edip, ancak bu kelimenin son harfi bulunan "ha" harfinin sûret-i telâffuzunda olan müsaadeye mebni, bu harfi telâffuz ederken şiddetli bir ah ile hitam verirdi.

Nihayet sofradan dahi kalkıldı. Kamarotluk eden miço kahve getirdi. Bereket versin ki Esma kahve için naz etmedi. onu içti.

Hasan-Kahveyi beğendiniz mi efendim?

Esma-Pek âlâ olmuş.

Hasan-Canım, sizde bir hâl görüyorum. Hikmetini anlamadığım için kahroluyorum. Korkuyorum ki burada sıkılacaksınız.

Esma-Estağfurullah efendim!

Hasan-Elhamdülillah, şu estağfurullaha bir kelimecik daha ilâve edebildiniz.

Esma-(biraz sükûttan sonra) Burada benden başka kadın yok mudur?

Hasan-Siz buranın kadını olmaya tenezzül eder de emreylerseniz, lüzumu kadar kadın tedarik edilebilir.

Hasan'ın bu sözü üzerine kıza peyda eylemekte olduğu ihtisasın gittikçe kuvvet bulmakta olduğu anlaşılır. Eğer kızdan gerek muvafık, gerek mugayir bir cevap almış olsaydı, derece-i ihtisâsın arttıkça arttığına delâlet edecek daha pek çok lâkırdıla-

rını işitebilirdik. Lâkin kız yine lâkırdıyı kesti. Nihayet Hasan, artık daha ziyade sabır ve sükûta tahammül bulamayıp sözün doğrusunu açtı:

Hasan-Hanımefendi, sizi bana hüner mükâfatı olarak bahşettiler. Söylemeye dilim varmıyor ama, size bu suretle malikiyetim, akçe ile mubayaa hâlindeki malikiyete dahi galiptir.

Esma-(bilâ-fütûr) Hakkınız var efendim!

Hasan-Hakkım varsa niçin bu kadar kapalı duruyorsunuz?

Esma-Onda da benim hakkım var efendim.

Hasan-Acayip, yoksa beni beğenmediniz mi?

Esma-Estağfurullah, siz beğenilmeyecek değil hayran kalınacak büyük bir adamsınız.

Hasan-Öyleyse beni bendeliğe kabul etmeniz lâzım gelecek.

Esma-Ben sizin cariyeniz olduğum hâlde...

Hasan-Hayır, lâkırdımı anlıyorsunuz ya? Ben demek istiyorum ki...

Esma-Anlıyorum efendim.

Hasan-Anlıyorsanız?

diye, Esma'ya müştakâne takarrüp etmek istedikte, kız bir koluyla göğsünü muhafaza ve diğeriyle müdafaaya hazırlanmasıyla Hasan derhâl çekilerek:

Hasan-İşte bu muâmele-i müdâfaakârâneniz delâlet ediyor ki, beni kabul etmeyeceksiniz.

Esma-Estağfurullah!

Hasan-Hayır, artık estağfurullahlar da çok oldu. Ben sizin çehrenizin rengini zaten beğenememiştim. Hoş, hakkınız da var ya. Allah bağışlasın bu boya gelmişsiniz, padişahlar mertebesinde adamlar görmüşsünüz. Beni daha bu gece gördünüz. Topçuluk sanatındaki maharet beni size sevdiremese yeri vardır. Kim bilir, şimdiye kadar mutlaka birisini sevmiş olmalısınız ki beni...

Hasan lâkırdıyı buraya kadar getirdiği gibi, kız hüngür hüngür ağlamaya başlamasın mı?

Hasan-Ağlama yavrum, ağlama kuzum! Beni bendeliğe kabul etmezsen, kardaşlığa olsun kabul et de, derdine derman olmaya çalışayım.

Bu ne? Hasan'ın fikrinde olan bu inkılâp ne? Şimdi kıza ne hâlde bulunuyordu, şimdi ne söylüyor?

Evet efendim, Hasan işte böyle lâkırdı söyler. Çünkü mütehassis bir adamın bu hâlde Esma'ya söyleyeceği lâkırdı böyle olur. Ama diyeceksiniz ki böyle âfet-i cihân bir kız ile eş olmak saadeti varken, kardaş olmaya rıza göstermek kâr-ı âkıl sayılır mı? Evet sayılır. Zira hissiyatında rezilâne şehvet, yani denaet olmayan bir adam maşukayı sever ama, tarafeynin birbirine âşık-ı müştâk olması şartını da kabul eyler. Senin muaşakandan nefretini müş'ir gözlerinden yaşlar çağlayan bir kızı, âğuş-ı hırs ve şehvette ağlatmaktan ne zevk hâsıl olur?

İkinci Bap

Hasan'ın ubudiyete mukabil gösterdiği uhuvvet Esma'nın gözyaşlarını dindiremedi. Kız bir kere boşandıktan sonra, yarım saatte hızını ancak alabildi. Hasan "Canım, a canım, ben bu kadar müstekreh bir şey isem gözüne görünmemeye de katlanırım. Lâkin bilmiş ol ki, akşamdan beri söylediğim sözlerin hepsini geriye aldım. Haydi karındaşın da olmayayım. Lâkin derdini bana söyle ki dermanı elimdeyse vallahi diriğ etmeyeceğim. Eğer Murad Beyi seviyorsanız, sizi şimdi alıp götüreyim kendisine takdim edeyim." dediği zaman kız gözlerini silerek kalkıp:

Esma-Hayır efendim, Murad Bey bana baba gibiydi. Fakat babalığı yürekten olmayıp, zoraki olduğu için, öyle bir baba Murad Bey değil, ya gerçekten padişah olsa yine onun için ağlamam.

Hasan-Ya kimin için ağlıyorsun? Canürktü, Yakub filân için ise iş daha kolay.

Esma-İsimlerini çoktan beri işitirdim. Kendileri için size bir şey söylemek lâzım gelirse derim ki hemen bu gece buradan kaçınız. Zira, o herifler gözlerini budaktan esirgemezler. Murat ederlerse bu gemiyi alt üst ederler. Bu imtihan gürültüsü hep onların inadından çıkmıştı.

Hasan-Öyleyse talih seni onların birisine kısmet etmemiş olduğuna şükretmelisin.

Esma-Ediyorum ya, ediyorum ya?

Hasan-Pekâlâ şu ağladığına sebep nedir? Ben onu merak ediyorum. Seni ağlatmamak istiyorum. Ağlatmamak için ne yapmak lâzımsa yapacağım.

Esma-İnsan kısmı ağlamaz mı?

Hasan-Ağlar ama bir sebebi olur.

Esma-Benim ağlayışımın hiçbir sebebi yoktur.

Kız bu derece ketm-i esrârda devam eyledikçe Hasan meraktan çatlamak derecesine gelirdi. "Bu kızın mutlaka bir derdi olmasa ağlamaz, bu gözyaşı kendiliğinden gelmez. Derdini söylemedikten sonra da bana rahat yoktur?" diye Esma'nın Madame İlia'dan da daha başka bir bedbaht olduğunu düşünür ve kendisinin böyle mesâib-i ahvâli içinde birtakım hâllerinden nahoşnutlara tesadüf etmesi de bir cilve-i Rabbâniyye midir, yoksa talihsizlik belâsı mıdır, bir yandan da bunu mülâhazada bulunurdu. Lâkin bu mülâhazat müşâfeheye uzun uzadıya fasıla verecek kadar uzanıp gitmezdi. Hasan bir yandan sözünde yine devam ederdi:

Hasan-Hayır efendim, olamayacak. Sen arzunu söylemedikten sonra, ne kendin rahat olabileceksin, ne ben rahat göreceğim. Mutlaka senin Mısır'da kıymetli bir şeyin kalıyor ki, ondan müfarekatın için ağlıyorsun.

Esma-Vallahi, billahi, gözüm Mısır'da kalmıyor. Hatta mümkün olur da, şimdi buradan hareket ederseniz pek memnun olurum.

Hasan-Ne, sizi yalnız bu kadarcık bir şey mi memnun edecek?

Esma-Evet!

Hasan-Ben şimdi o emri veririm. Lâkin sonra sizi güler yüzle görmezsem?

Esma-Görürsünüz zannederim.

Kızdan bu sözü alır almaz, Hasan kuş gibi yerinden fırlayıp merdivenden çıktı ve kapı önünde bulunan bir nöbetçi vasıtasıyla ikinci kaptanı çağırttı. Herif geldiği zaman verdiği kumanda şu idi:

Hasan-Levalankara, vira yelken! İstanbul'a dümen tutmalı.

Kaptan-Baş üstüne!

Hasan kumandayı verip de aşağıya indiği zaman kıza, yukarıda âlâ bir mehtap olduğunu söyledi ve arzu ederse güverteye çıkabileceğini anlattıysa da, kız mehtaba o kadar ehemmiyet vermeyerek, kamarada oturmak cihetini tercih eyledi. Bu aralık güverte üzerinden gıldır gıldır demir gırıltıları işitilirdi ki, bu gırıltıların azimet şamatası olduğunu, geminin aralıkta bir silkinmesi ve sarsılması dahi işrâb ederdi.

Vakıa, hareket hazırlıkları kızın çehresinde bir beşâşet görünmesini mucip oldu. Kamaranın pencerelerine uzanıp taşra bakmaya başladı. İşte Hasan'ın midesini yalnız bu bakış bulandırdıysa da, sebebini kızdan sorup da geminin yürümeye başlayıp başlamamış olduğunu anlamaktan başka hiç bir emel üzerine bakmadığını kız yeminler ile temin edince Hasan "Öyleyse çıkalım güverteye! Heriflerin yelken açtıklarını ve geminin nasıl harekete başladığını görür eğlenirsin." diye, kızı çarnaçar alıp güverte üzerine çıkardı.

Ama peçesi yüzünde ve ihramı arkasında olduğu hâlde çıkardı.

Biliniz bakalım, kız ile Hasan güverteye çıktığı zaman en evvel yanlarına kim geldi?

Onu bilmeyecek ne var? Mutlaka Alonzo geldi. Hem de ta kendisi. Gelir gelmez Çerkez'in Arabîsinden daha iyi bir Arapça ile "Safa geldiniz efendim, hoş geldiniz, gemimiz müşerref oldu. Kulunuzun kim olduğunu sorarsanız Alonzo kulunuzdur efendim. Alonzo kulunuz bu geminin lostromosu" demeye başladı.

Hasan-Ulan zevzek, Esma Hanım lostromo ne demek olduğunu anlar mı?

Alonzo-Bu gece anlamazsa yarın gece anlar ya? Gemicilik bir sâri illetmiş. Derhâl birbirine intikal eder.

Şakacı Alonzo'nun bu lâtifesine Esma'nın tebessüm edip etmediğini kimse görmemişti. Zira yüzü nikap içindeydi. Lâkin şifahen hiçbir cevap vermedi. Büyücek bir geminin hareket etmesi, vapurların hareket etmesine benzemez. Pek lâtifdir. Gemicilik sanayinin ne kadar şâiriyeti varsa hepsi yelken gemilerine mahsus olup, vapurda bu meziyet yoktur. Binaenaleyh, Esma kuş gibi uçup, direklere konmuş zannolunan tayfaların yelken çözmelerini ve ipler üzerinden kedi gibi sarılarak, bir direkten diğer direğe

geçmelerini ve güverte üzerinde bulunan tayfaların patrisalara asılarak yelken kaldırmalarını görüp, bir hayli eğlenmiş olacağına şüphe yoktur. Hele gemi İskenderiye'nin o çapraşık limanından çıkıncaya kadar bir nazlı gelin zarafetini andırır kırılışlarla eğilerek, bükülerek çıkar ve bu manevraları icra için tayfalar ve dümenciler telâş ederken, her kim olsa ziyadesiyle eğlenirdi.

Meliketülbahr denize çıkıp da yola düzüldükten sonra, Esma Hanım kamaraya inmek isteyip Hasan ile beraber indiler. Bu hâlde Hasan beklerdi ki Esma kendisine bir lâkırdı söylesin ve meselâ "İşte İskenderiye'den hareket ettik, orada gözüm kalmadığına ve kalmayacağına emin ol!" gibi bir şey desin. Ancak biraz intizardan sonra böyle bir lâkırdı alamayınca kendisi diğer cihetten bir söz açtı.

Hasan-Hanım efendi yatak odamız alt kattadır. Vakıa orada yalnız bulunacak iseniz de, her tarafta herkes uyanık olduğu için korkmazsınız. Uykuda bulunmadığınız zamanlar ise istediğiniz yerde bulunabilirsiniz.

Esma-Sayenizde elbette rahat ederim.

Hasan-(manalı bir tavırla) Rahat edebileceğinizi bilsem pek müsterih olur idiysem de, akşam gördüğüm muameleye nazaran bu istirahati bulamayacağım zannederim.

Esma-Ben sizin cariyeniz iken kendinizi bana karındaş ettikten sonra artık nasıl olur ki rahat edemem?

Hasan-(manalı bir tebessümle) Hayır, size vadettiğim karındaşlık sizi ağlatmak mertebesinde şiddetli olan bir sırrın benden ketm edilmemesiyle meşruttur. Eğer siz bu şartı yerine getirmezseniz, ben dahi uhuvveti muteber tutmadıktan başka, sizde olan hakk-ı mâlikiyyetimi muhafazada devam ederim.

Esma-Benim bir derdim olsa sizden başka kime söylerdim?

Hasan-Zannedersem benden başka herkese söylerdiniz. Bana söylemedikten sonra böyle demeye hakkım vardır.

Yalnız Hasan bu lâkırdıyı söylerken değil, söyleyip bitirdikten biraz da sonraya kadar bile kız dikkatli dikkatli Hasan'ın yüzüne bakıp da, badehu bir de göğüs geçirerek alt kata teveccüh eyledi. Hasan kızın arkasından baka kaldı. Sonradan

hatırına gelmesi üzerine bazı levâzım-ı leyliyyenin ikmali için miçoluk eden küçük çocuğu dahi alt kata göndermişti.

Kız yatak dairesine gittikten sonra Hasan dahi hemen üst katta bir yerde uykuya yatmış olduğunu mu zannedersiniz? Eğer Esma'nın Hasan'a olan tesirâtı Madame İlia'nın tesiratı gibi olsaydı, sizi böyle bir zanda bulundurabilirdi. Ancak yukarıdan beri görmekteyiz ki, Esma'nın Hasan'a olan tesirâtı Madame İlia değil, hatta Cuzella'nın tesirâtından bile daha başka bir türlü idi. Bu lâkırdı ile sözü kısa keselim.

Hasan, Madame İlia'ya nihayet derecede bir merhamet peyda eylemişti ki bunun hissiyyât-ı âşıkaneye dokunur hiçbir yeri yoktur. Cuzella'ya tapmak isterdi. Esma'yı ise pek parlak çiçek gibi görmüş olduğundan koklamak ister idiyse de, o akşam göstermiş olduğu istidada nazaran bu çiçeği koklamaya çalışsa ve zorlasa solduracak zannederdi. Hiç böyle tecessüs ve teessürde olan Hasan Mellâh kemâl-i ehemmiyyet ve istirahat içindeymiş gibi yatağına girebilir mi? Alonzo'yu çağırttı. Herif geldi. Hatta söze Hasan başlamazdan evvel Alonzo başladığı cihetle, Hasan'ın ta dili ucuna kadar gelmiş olan lâkırdısı ağzında kaldı.

Alonzo-Nasıl efendim, hünerinizin mükâfatını beğendiniz mi? Bir define ki zafer-yâb olunamaz.

Hasan-Neyleyim ki nekesin malı gibi, biz de buna galiba yalnız bekçi olacağız.

Alonzo-O ne ya?

Hasan-Kız bizimle eş olmak istemiyor, kardaş olmak istiyor.

Alonzo-Siz onunla eş olmak istediniz mi?

Hasan-Artık hevesime galebe edemedim.

Alonzo-(kemûl-i sürûr ile) İşin bu ciheti lâzım idi. Onun razı olmamak elinde mi? Hem efendim, sizi her kim gücendirirse hemen bacaklarından tuttuğunuz gibi denize atacak değil misiniz? İşte bunu da böyle tahvîf edersiniz.

Hasan-Sus ulan! Şayet kızcağız işitirse korkar.

Alonzo-Ya, bizi korkar diye niçin düşünmedinizdi?

Hasan-Sizinle o bir mi?

Alonzo-Vakıa bir değil. Bir olsak ona heveslendiğiniz gibi bize de heveslenmeniz lâzım gelirdi.

Hasan-(tebessümle) Zevzeksin be!

Alonzo-Bu âdettir efendim. Doğru söyleyene daima zevzek derler. Neyse, şimdi bu lâkırdıyı bırakalım. Sizin burada ne işiniz var? Cariyenizin yanına gitsenize.

Hasan-Kabul etmiyor diyorum.

Alonzo-Canım, nasıl kabul etmez Allah'ı seversen?

Hasan-İşte bayağı kabul etmiyor, hüngür hüngür ağlıyor.

Alonzo-Vallahi, gerçekten ayağımdan tuttuğunuz gibi denize atacağınızı bilsem, söyleyeceğimi söylerim ha!

Hasan-Ne dersin?

Alonzo-Zevzek derim.

Hasan-Şu habisin ettiği halta...

Alonzo-Haniya, ayaklarımdan tuttuğunuz gibi beni denize atmadınız ya? Lâkin atsanız yine söylerim. Çocukluğu bırakınız, onun haddine mi düşmüş? Sizin malınızdır. Herkes malını istediği gibi tasarrufta hürdür.

Hasan-Bunda hakkın var ama, üstüne varmak istemedim. Lâkin şaka, hoş ama, Alonzo bu kızın galiba bir büyük derdi olmalı.

Alonzo-(müstehziyâne bir tavırla) Olmalıysa ne yapalım efendim? Dünyaya Hazreti İsa olmaya mı geldiniz? Her dertliye siz mi derman olacaksınız?

Hasan-İnsan değil miyim, derman olacağım zahir?

Alonzo-Öyleyse bana niçin derman olmuyorsunuz?

Hasan-Senin de derdin var mı?

Alonzo-Hem de pek büyük! Lâkin sizin bana bir lütfunuz olmaz ki.

Hasan-Niçin olmaz?

Alonzo-Olmuyor da, onun için olmaz.

Hasan-Ulan ben senden ne diriğ ettim?

Alonzo-Şimdiye kadar bir şey istemedim ki diriğ edesiniz. Fakat diriğ etmeyeceğinizden emin olsam isterdim.

Hasan-İşte emin ol.

Alonzo-Olayım mı?

Hasan-Ol!

Alonzo-İsterim ki şimdi gidip şu cariyeyi koynunuza alasınız.

Hasan-Onu ben de isterim.

Alonzo-Öyleyse haydi ne duruyorsunuz? İşte ortada bir arzu var ki, evvelâ benim olduğu ve siz herkesin husûl-ı ârzûsunu kendinize vazife bilmiş olduğunuz için istihsaline mecbursunuz. Sâniyen sizin olduğu ve herkesin arzusuna hizmet edip de kendi arzunuza hizmet etmemek... bulunduğu cihetle, yine istihsaline mecbursunuz.

Hasan-Lâkırdının yarısını niçin yuttun? Niçin etmemekten sonra alt tarafını söylemedin?

Alonzo-Bacaklarımdan tut...

Hasan-Bırak zevzekliği be!

Alonzo-Biraz ağırdır söylemem.

Hasan-Söyle söyle.

Alonzo-Hamakat diyeceğim. Ağırdır ağır. söyletmeyin beni.

Hasan-Alonzo sana netice-i karârımı söyleyim mi?

Alonzo-Aman söyle!

Hasan-Eğer kızın derdi hesap ettiğim kadar büyük değilse senin dediğin olacak. Hesabım doğru ise benim dediğim olacak.

Alonzo-Hesabınız nedir?

Hasan-Bu kızın mutlaka bir sevdiği var.

Alonzo-Varsa? Varsın olsun.

Hasan-Hayır, ben gönlü başkasında olan bir kızı ağuşumda görmekle asla mütelezziz olamam. Zulmettiğim hatırıma gelmezse bile, kendi kendimi aldattığım hatırıma gelir.

Alonzo-Adam, teşehhüt miktarı korsanlığınız da var. Bu kadarcık bir zulümden ne olur?

Hasan-De bakalım, beni haydut da edeydin.

Alonzo-Ben etmeye hacet yok. Oldunuzdu ya? Hatta Cartagena'da bir herifin konağını soymaya gitmediniz miydi? Bunları inkar mı edeceksiniz?

Hasan-Ah ulan ah! İşte yine aklıma getirdin.

Alonzo-Neyi?

Hasan-Cuzella'yı. İşte o konak sahibinin kızı değil miydi ya?

Alonzo-(elini alnına vurarak) Hay keşke kahrolaydım. Bense akşamdan beri bin soytarılıkla bunu unutturmak isterdim.

Hasan-(derin bir ah ederek) Haydi artık git, haydi!

Alonzo-İşte beni şimdi bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atsanız vallahi yeri vardır.

diye mırıldanarak bir selâm verip çıktı gitti.

Hasan kadar yüreği yufka, Hasan kadar âşık-ı cibillet, Hasan kadar mütehassis olan bir adamın, bugünün ve bu akşamın vukuatı üzerine bu geceyi nasıl geçirmiş olacağını erbâb-ı mülâhaza kendi kendilerine muvazene etmelidirler.

Üçüncü Bap

İmtihan bir cuma günü icra edilmiş olduğu cihetle, Hasan'ın uykudan kalkıp da, cihanı pür-tâb etmiş bulunduğu güneşin, cumartesi gününü tayin etmiş bir güneş olduğu ihtara muhtaç değildir.

Bîçare adamcağız kamaralar dairesinin üst tabakasındaki vaki salon yanında odaların birisinde yatmıştı. Uykudan kalkıp da salona girdiği zaman Esma'yı dünkü mükellef elbiseyi değiştirmiş ve sade canfesten mamul bir siyah elbise telebbüs eylemiş olduğu hâlde buldu. Henüz mahmur olmak ve ihtimal ki zihni dahi pek meşgul bulunmak hasebiyle, kıza öyle müştakâne selâm filân vermeyerek geçti, bir tarafa oturdu. Kız dışarıya, içeriye birkaç defa girip çıktıktan sonra yukarıdan miço vasıtasıyla celp ettirmiş olduğu kahve tepsisini eline alarak ve sallanarak getirdi Hasan'a takdim eyledi. Hasan ise bu dakikada aklını başına almacasına davranıp "Vay, ne saadet!" diye doğruldu, kahveyi içmeye başladı.

Hasan-Haniya, sizin kahveniz?

Esma-Ben içtim efendim.

Hasan-Bu gece rahat eylediniz mi?

Esma-Sayenizde pek rahat ettim efendim.

Hasan-Acayip, siz iyi rahat edebilmişsiniz

Esma-Niçin efendin?

Hasan-Ya, akşam sizi hüngür hüngür ağlatan bir derdin, bir acı sırrın, bir hâlin sahibi ben olmadığım hâlde, o teessür beni bu gece rahatsız eyledi. Bu dert sizde iken siz nasıl rahat edebildiniz?

Esma-(geniş bir nefes alarak) Bir derdim olmadığını temin edip dururken, siz beyhude merak ediyorsunuz.

Hasan-Hayır efendim, siz beyhude ketm-i esrâr ediyorsunuz. Bu ketm dahi benim kim olduğumu ve nasıl bir adam bulunduğumu bilmediğiniz içindir.

Esma-Artık dünkü imtihan üzerine...

Burada Hasan kızın sözünü kesip, kendisinin nasıl bir adam olduğunu anlatmaya başladı. Pek dertli, fakat başkalarının asla tahammül edemeyeceği kadar dertli olduğunu ve binaenaleyh dert sahibi olan sair bîçaregâna yardım edebilmekle teselli bulduğunu ve bu teselli kendisi için pek büyük bir lezzeti dahi icap eylediğini anlatıp, bu hikâye-i hâl meyanında pederinin şehadetini ve Yakub el Deca'dan nasıl ahz-ı intikam eylediğini, haydutlar sefinesinde gördüğü ahvali, Madame İlia fıkrasını, filânı anlatıp, yalnız Cuzella'yı kale almamıştı.

Niçin?

Hasan'ın en büyük derdi bu mesele olduğu hâlde bunu niçin söylemedi?

Bu oğlan mutlaka Cuzella'ya verdiği vaadini gevşeltti. Vallahi böyle bir şey oldu. Ölse söylerdi. Zira Madame İlia'ya dahi söylemişti. Bu defa Esma'ya söylememesi ancak kızın kendi hakkındaki muhabbetini kazanmak içindi. Zaten akşam Alonzo'ya "hesabım, hesabım" diye söylemiş olduğu söz dahi bunu işrâb ve ima etmez mi ya? Nihayet sözünü şu suretle bitirdi.

-İşte hanım, ben böyle bir sergüzeşt sahibiyim. Vakıa, sizin cemaliniz beni hayran etti. Bu kadar elemli bir hâl içinde sizin feyz-i aşkınızla kendimi bahtiyar bulmak hevesine düşmüştüm. Beni ondan mahrum ettiniz. Henüz meyus değilsem de mahrumiyetim derkârdır. Mademki size eş olmaklığımı kabul etmiyorsunuz, bana derdinizi söyleyiniz de bari size dert yoldaşı olayım.

Esma-Hâlinize acımamak elimden gelmez, acırım. Lâkin sizi nasıl isterseniz öyle temin edeyim ki şikayet edecek hiç bir derdim yoktur.

Hasan-Vardır efendim, var! Olmasa ağlamazsınız diyorum. "Murad Bey gibi bir adam gerçekten babam olsa ondan ayrıldığım için ağlamam." dediniz. Niçin? Bu işin içinde elbette bir sır vardır. Bir şeye ağlayan diğerine ağlamayacağını söyleyen insan tehi değildir.

Kız bu lâkırdıya sükûttan başka bir cevap vermedi. Vermedi ama, bu sükût Hasan için büyük bir cevap idi. Bu sükût "Evet, senin zannın doğrudur." demekti. Bu sükût "Evet, ben senin anladığın kadar dertliyim." demekti. Fakat Hasan kızın şu hâl-i sükûtu içinde dehşetli bir tavır dahi görürdü. Binaenaleyh Hasan artık kızın üzerine varmamayı lâzım ve vacip görerek, zaten vakit dahi kuşluğa vardığı cihetle, kahvaltı için sofraya gidilip yemekten, filândan söz açıldı. Kızın bu kahvaltıda biraz iştiha göstermesi Hasan'ın memnuniyetini mucip olurdu.

Ba'de't-taâm güverteye çıkılmaya karar verildi. Bizim Koca Alonzo ne yapsa iyi? Geminin kıç tarafını kamara kapısı önüne kadar küpeşteden küpeşteye bir muntazam perde ile bölmüş ve orasını harem için ayırmıştı. Hasan ile Esma güverteye çıkınca kız üzerinde Alonzo'yu dümen tutar buldular. Hasan perdenin hikmetini Alonzo'dan sual eyledi. Hanımın peçe altında rahatsız olduğu cihetle, açık bulunması için bu perdeyi kurmuş olduğu cevabını verdi ama, kendisini hâlâ hesaba koymazdı. Alonzo'nun bu fikri safvet-i kalbine hamlolundu. Dalgaları birbirini takip eden ve cümlesi gemiye yetişmek müsabakasına çıkmış zannolunan denizin hâl-i letâfeti temaşa edilmeye başlandı. Her dalga gemiye doğru koşup koşup yetişemeyince, bilme'yûsiyye avdet ediyormuş gibi görünen hâller, Esma'yı memnun eylediğini kız şifahen itiraf eyledikçe Hasan'ın dahi memnuniyeti artardı. O saatte geminin bulunduğu yer İskenderiye ile Kıbrıs arasında bulunan enginin ortalık yeri olduğunu, erbâb-ı mütâlâa bizzat hesap edebilirler.

Ya, bu gidişte Hasan denizin letafetinden memnun olamaz mıydı? Hayır, gemici kısmı denizin halâvetine artık sınaşmış oldukları için, ondan ol kadar lezzet alamazlar. Hasan'ı mütelezziz eden bir şey varsa, o dahi akşamdan kıble olarak esmekte bulunduğu hâlde, gece batılaşmış ve tulû'-ı şemsten beri şiddetini yavaş yavaş arttırmakta bulunmuş olan rüzgârın, iskele bordasından gelmek hasebiyle, gemiyi sancak bordası üzerine devirip,

binaenaleyh koca Meliketülbahr'in öyle bir yana eğilerek, yıldırım gibi gitmesiydi.

Bazı kere sağanak ziyadece geldikçe, geminin ziyadece yatması Esma'yı korkutur ve güya kızın havfını tahfif için Alonzo geminin bu kadarcık yatmasında bir beis olmadığı cihetle, korkulacak birşey bulunmadığını ve eğer yelkenlerin cümlesi açık olup da gemi dahi boş bulunacak olursa, o zaman şiddetlice bir sağanak gemiyi devirebileceğini dermeyan ederdi ki, hikâyenin bu cihèti Esma'nın merakını arttırdığından, Hasan, Alonzo'yu meneder ve o dahi artık virdizebanı olduğu veçhile "Aman efendim, beni bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atmazsınız a!" diye tuhaflığa kalkışarak, hâlbuki bu tuhaflık dahi Esma'ya "Bu efendi besbelli kızdığı adamların bacaklarından tuttuğu gibi denize atarmış." fikrini vermesin diye Hasan, Alonzo'yu bu lâtifeden de menederdi.

İşte şu suretle ikindi üzerine kadar güvertede bulundular. Lâkin bu müddet zarfında rüzgâr dahi şiddetini arttırdıkça arttırırdı. Nihayet ikindi üzeri, birer birer geminin yelkenleri söndürüle söndürüle, birer randadan ve bir iki filoktan başka yelken kalmadı. Gemi dahi yalpaya başlamış olduğundan, Esma güverte üzerinde duramamaya başladı. Hasan kızı kolundan tutup aşağıya kamaraya indirdi. Merdivenden inerken yalpa sadmesi kızı kaldırıp kaldırıp Hasan'ın kucağına atardı ki, şu hâl Hasan'a bayağı bir zevk verir "Ah, ne olsa da, sen kendi kendini benim kucağıma böyle atsan, ey melek-simâ." diye bin şeyler düşünürdü. Kamaraya kadar indirdi.

Bu zamana kadar da kızı gereği gibi deniz tuttu. Kendisince hemen misli namesbûk olan bu hastalık üzerine kız kemâl-i havf ve halecânla "Aman efendim ne olacağız?" diye Hasan'ın boynuna sarıldıkça, kim bilir ne gibi hissiyatla tir tir titrerdi. Artık bu hissin kim bilir ne his olacağı uzun iş ya! Âdeta hevesten ibaret bir his olacağını çocuklar bile anlar.

Hasan'da kızı bağrına basarak, okşayarak mokşayarak teselli verişler! Kızda ise garip bir hâlet-i sekrin icabıyla süzülüp süzülüp gidişler, kendisinden geçişler!

Lâkin bu hâl pek çok devam edemedi. Zira, kız bütün bütün fenalaşarak yatağına düştü ki, işte meselenin bundan sonrası mide bulandırır.

Hasan bir müddetçik kızı kendi hâline bırakıp yukarıya çıktı. Fakat hava öyle halecânlı manevralara lüzum gösterecek kadar olmadığından, bu çıkış manevralara nezaret için değildi. Küçük miçoyu kızın yanına gönderip deniz hâlinin birinci tesirâtından görülecek hizmetleri çocuğa gördürtmek için çıktı. Binaenaleyh bir buçuk saat sonra aşağıya indiği zaman kızı bir mest-i lâ-ya'kıl hâlinde buldu.

Bu hâli yalnız bir mest-i lâ-ya'kıl deyivermekle tarif edebilmiş olacak mıyız?

Malûmdur ki güzel bir mahbube, mazallah rahat döşeğinde yatsa bile yine güzeldir. Mevtin en ziyade soğukluğu, en büyük çirkinliği ve keraheti yine çirkinler çehresinde görülüp, hâlbuki mevt hâli bile güzele yaraşır.

Ben gördüm, kendim gördüm. Ahbabımdan bir Hristiyan'ın genç ve güzel karısını gördüm ki, dünyaca son ziynetini lâbis olduğu hâlde, tabut içindeyken bile, vallahi güzeldi. Hem de bütün bütün bambaşka bir güzeldi. İşte bu bambaşka güzellik, o hâlde Esma'ya dahi gelmişti. Lâkin Esma'yı mevta zannetmemeli. Çehrede olan kireç gibi bir beyazlığı ona teşbih ederim. Hâlbuki hayatın birinci delili olmak üzere harâret-i dâhiliyyenin tebhîr eylediği ve fakat burûdet-i hâriciyyenin soğuttuğu soğuk terler, alnını elmasla işlemişler gibi tezyin ederdi. Gözler kapanmış ve üst kirpikler alt kirpikler ile bilittifâk yanacıklarının başlangıcına hücum eylemişlerdi. O kadar da hafif hafif nefes alırdı ki, sadrının inip çıkması hemen hissolunamayacak kadardı. Bereket versin ki, gögüs bağları açılmış yuvarlak ve katı memeler sadrın en cüz'î hareketleriyle kımıldanmakta bulunmuş olduklarından, ciğerlerin hidmet-i teneffüste devam ettiklerini şu iki şâhid-i âdil ispat ederlerdi. Ya saçların perişanlığı? Ya o serpilip yatış! Ya o derbederlik arasından palûze gibi titrediği bedaheten müşahede olunan vücut...

Hasan bu hâli görünce hevesi cinnet derecesinde arttı. Kızın yanına sokulup, o kadar hulyalarda bulunurdu ki, bu hülyaları tasvir ve tahrire hâl-i hicâb gerçekten mânidir. Bu hâl ile beraber o Esma-yı melek-simâ, bir aralık gözlerini açıp da yanında Hasan Mellâh'ı görünce kollarını açarak "Ah efendim, aman efendiciğim öleceğim!" diye istimdâdkârâne bir vaz'la Hasan'a hitap etmesin mi? Bu hâlde Hasan ne oldu?

İçinden "Ah kâfir, ah! Şu inadı etmesen olmaz mıydı?" yollu heveskârâne hayıflar ile kızı kolları arasına alıp "Bir şey yok, bir şey yok!" diye tesliyete müsâraat eyledi.

Lâkin o oynak vücut ele avuca sığar mı? Deniz hastalığı tesirâtıyla balık gibi çırpınır. Çırpındıkça Hasan'ın dahi yüreği çırpınır. Bir hâl ki meded Allah! Bir heves ki aman Allah!

Meğer denize bu kadar dalgayı mucip olan rüzgâr büyücek ve imtidâdlıca bir sağanak imiş. Fırtına denilen hâl bir saat kadar sonra kesildi. Yalnız denizin çalkantısı devam ederdi. Lâkin deniz hâli bu. Malûm a, rüzgâr tebdîl-i istikamet edebilir. Lâkin tebdîl-i istikamet edince ne olur? Onu dahi bilir misiniz? Meselâ, batı rüzgârı şiddetlenip de dalgaları büyülttüğü zaman gün doğuşu esmeye başlarsa, derhâl dağ gibi dalgalar sabun köpüğü gibi kesilivermeye başlarlar. Bir saat sonra ortalık sütliman kesilir. Ama sonra yine bu gün doğuşu dahi kendi dalgalarını teşkil edebilirmiş. Varsın etsin. Bize işin şurası lâzım ki büyülttüğü dalgalarla Esma'yı Hasan'a itmiş olan batı rüzgârı, artık Kıbrıs ceziresi sularına takarrüp eylemiş bulunmak hasebiyle, şark tarafından bir kara meltemine tebeddül olmasıyla bir buçuk saat kadar arız oldu. Bu sükûnetin müsaadesiyle Esma dahi gözlerini açtı, baktı ki mumlar yanıyor! Gece olduğunu anladı.

Dördüncü Bap

Esma gözlerini açtığı zaman ilk defa olarak ağzından çıkan kelime şu oldu:

Esma-Aman efendiciğim, bize ne oldu?

Hâlbuki Hasan hâlâ âteş-i heves içinde yanmakta bulunduğu cihetle, âdeta ağzından, burnundan kıvılcımlar çıkarcasına pür-âteş olarak şu cevabı verdi:

Hasan-Vallahi, ne olduğunu ben de bilmem. Bildiğim şey şu ki helâk olacağım. (kendini toplayarak) Hayır, bir şey yok, ortalık sütlimanlık oldu.

Esma-Ya, niçin helâk olacağız öyleyse?

Hasan-Helâk olacak benim efendim, ben. Senin aşkınla helâk olacağım. Sen bana lütfetmez, merhamet eylemezsen, helâk olacağım.

diye, kollarını açarak kıza teveccüh eyledi ve derhâl o sîmendâmı kolları arasına alıp, sarılmaya, sıkmaya başladı. Kız bu hâli görünce çıldırmış gibi bir huşûnet ve vahşetle fırlayıp kaçmasıyla, Hasan'ın elleri havada kaldı.

Bir adam o aralık Hasan'ın hâlini görmüş olaydı mutlaka gülerdi. Lâkin, hâlin hakikatine vasıl ve vâkıf olsaydı elbette ağlardı. Kendisi o şevki, olanca efkâr-ı merdânesine karşı mukavemetle gösterdi. Hem iltimasının kabul olunacağına o kadar da emniyeti vardı ki, tarif kabul etmez. Böyle bir muâmele-i reddiyyeyi ise müddetü'l-ömr kimseden görmemişti. Binaenaleyh, o dahi artık kendisinde tahammül kalmadığını görerek, fırladı kalktı. Kuşağı altındaki bir mücevherli hançeri çekti.

Hasan-(kemâl-i hiddetle) Nedir bu sır, Allah'ı seversen, nedir bundaki hikmet?

Esma-.....(sükût)

Hasan-Hayır, artık sükûta mahal kalmadı. Ya kendimi öldürmeliyim, ya seni. Benden bu kadar nefretin hikmeti ne? Sahihan şâyân-ı nefret bir adamsam kendime kıymalıyım. Eğer, sen de bana bu kadar hakareti sebepsiz ediyorsan, seni temizlemeliyim.

Esma-(göğsünü göstererek) İşte ben sizin elinizdeyim.

Hasan-Acayip, yalnız öldürmek için mi elimdesin?

Esma-Evet!

Hasan-Hayır efendim, bana peşin şunu söyle. Şâyân-ı muhabbet olmayan ben miyim? Yoksa sen mi bana ram olmayacaksın?

Esma-Siz şâyân-ı muhabbet olmaktan ziyadesiniz bile. Lâkin, ister tayip ediniz, ister öldürünüz, ben size ram olamayacağım.

Hasan-İyi ya, sebebi?

Esma-Hiç bir sebebi yoktur.

Kızdan bu cevabı almakla, Hasan öyle bir hareket eyledi ki, elhak can alıcı hareket idi. Lâkin derhâl bir diğer hareket, bu evvelki hareketin hükmünü fesheyledi. Çehresinde nedametle karışık bir mülâhaza-i amîka eseri göründü. Bir dakika teemmülden sonra tavr-ı itminânla kızın üzerine yürüyüp, kolundan tuttu ve elindeki hançeri kalbi üzerine

dayadı. "Beni reddetmekteki hikmeti söylememekte veyahut bana ram olmamakta, gerçek devam edecek misin?" dedi ve kızdan yine sebatkârâne bir cevap almaya muntazır iken "Onun hikmeti ne olacak? Kendimi sana lâyık görmemekteyim, işte hikmeti budur!" cevabını aldı ki, bu cevap dahi ber-vech-i âti bir müşâfeheye mebde oldu:

Hasan-Sen bana lâyık değil miymişsin?

Esma-Evet!

Hasan-Bunu kim söylüyor.

Esma-Ben.

Hasan-Sebebi?

Esma-Ben sana kendimde liyakat görememekteyim.

Hasan-Sebebini çabuk söylemeli hanım, sonra da ölüme hazırlanmalı. Ben bu gece bir kan dökmeyi kat'iyen azmettim. O kan, ya senin kanın olacak, ya benim!

Esma-Kendimi size lâyık görmüyorum. Zira, sizin gibi bir beyzadeye, el âlemin artığı bir karı mutlaka lâyık değildir.

Hasan-(kemâl-i istiğrâbla) Bu lâkırdıyı anlayamadım.

Esma-Söylemek benden, anlamak sizden.

Hasan-Bakir değil misin yoksa?

Esma-Ben söylediğim kadarını söyledim. Biraz dahasını mı söyleyim? Mademki bir cariye istifrâş edeceksiniz, bakir olanını istifrâş etmelisiniz.

Esma'nın bu lâkırdısı üzerine Hasan Mellâh ne oldu bilir misiniz? Yıldırımla vurulmuş gibi değil, yedi cehennemin kapıları gözleri önünde defaâtle açılıp kapandı. Bu sadme-i şedîdeden kurtulduktan sonra dahi, bir zamana kadar lâf söylemeye iktidar bulamayıp, iki gözünü kıza dikmiş olduğu hâlde, âdeta bir mecnun gibi yüzüne bakakalmıştı. Kız ise gözlerini ayağının tırnakları üzerinden ayıramayıp, kâh kızarır, kâh morarır, hicabından yer yarılsa da yere girse intizarında bulunurdu. Nihayet, söze yine Hasan cür'et eyledi. Zira, kızda söz söylemeye cür'et hiç yoktu.

Hasan-Siz bana ne dediniz? Halkın artığı mı? Acayip, demek oluyor ki... Öyle ya, işte ben size dememiş miydim ki, sizde büyük bir sır var! Korkarım Murad Bey sizi bu hâle koydu ki, si-

zin de ona rızanız olmadığından, dün onun hakkında sû-i fikr gösterdiniz. Allah aşkına sıkılmayınız!

Esma-Hayır efendim! Murad Bey beni sizin şu şimdi koyduğunuz hâle koydu.

Hasan-Canım Esma hanım, Allah aşkına olsun beni kahredecek olan şu meraktan kurtar. Lâkin, evvelâ şunu arz edeyim ki, seyyib olmanız sizin kıymetinizi düşürmez. Ben ol kadar mutaassıp değilim. Bir karı seyyib olmakla çirkef mi olur? Zaten bikr denilen gonca, bir nefes koklamak içindir.

Esma-Beni söyletecek kadar söylettiniz. Bu kadarını kâfi görünüz de, efendim, ziyadesini söyletmeyiniz.

Hasan-Onun ihtimali yok. Ben bilirim. Siz bundan sonra beni de Murad Bey gibi nefretle yâd edeceksiniz. Fakat ne ile yâd ederseniz ediniz, tek beni şu meraktan kurtarınız.

Esma-İşte iyi ya! Söyleyebileceğimi söyledim. Sizce ayıp, bence iftihar olan hâlimi arz ederek, bunun faili Murad olmadığını da dermeyan ettim.

Hasan-A kuzum, sen her lâkırdıda beni bir derece daha çıldırtacak manalar işrâb ediyorsun. Bence ayıp sayılan seyyiblik hâli sence iftihar imiş! Demek oluyor ki sevdiğin adam her kimse...

Esma-Artık sebatta devam olamayacak. Evet efendim, sevdiğim adam öyle bir adamdır ki, yalnız sizin huzurunuzda değil, beni Murad gibi bir yarım padişah huzurunda da böyle cür'etle söyletti.

Hasan-Esma çabuk söyle, vallahi gerçekten çıldıracağım. Senin bu kadar derdin varsa niçin beni dert ortağı etmiyorsun? Bu sevdiğin adam sağ mıdır vefat mı etti?

Esma-(gözleri dolarak) Onu herkes vefat etti biliyor. Lâkin halkın zannettikleri ölümden kendisini ben kurtardım. Ondan sonra vefat eylediyse onu da bilmem.

Hasan-Al bir sır daha! Off! Allahım bana biraz daha tahammül ver. Zira çatlayacağım. Tek şu kızın sırrına vukuf peyda edeyim de, sonra ne olursam olayım.

Esma-Vakıa, efendim sergüzeşt-i ahvâlim pek ziyade merak edilecek gibidir. Zira yaşım ne kadar az ve ehemmiyetsiz ise sergüzeştimin müsâdif olduğu seneler o kadar uzun ve mühimdir.

Fakat rica ederim beni bu gecelik daha ziyade tazyik etmeyiniz de, size hikâyemi bir geniş ve rahat zamanda arz edeyim.

Hasan-Bende o tahammül kaldı mı ya? Ben de sana rica ederim ki, beni bu gece de merakta bırakma. İnan be, vallahi helâk olacağım.

Esma-Öyleyse dinleyiniz!

Beşinci Bap

Esma sergüzeşt-i ahvâlini muhtasaran şöyle hikâye eyledi.

Efendim, ben Çerkez değilim. Bize Çeçen derler ki, yine Çerkezlerin memleketlerine yakın ve fakat onlardan başka bir milletiz. Anamın, babamın kim olduklarını bilmem. Kendime ana baba bildiğim adamlar bir fakir sûhte ile onun karısıdır. Ben henüz dört yaşında iken aralıkta bir genç karı gelir, beni beğenir ve pek büyük bir iştiyakla öper, koklardı. Şimdi düşünüp bulmaktayım ki, anam o karı olmalıdır.

Her neyse büyüdüm, on iki, on üç yaşıma geldim.

Civarımızda Timurtaş Beyin oğlu Timur Bey beni sevdi. Ben de onu sevdim. O zaman kendisi on altı, on yedi yaşlarındaydı. İlk ayakta ne kadar olsa çocuk olduğumuzdan masumane seviştik. Sonra dünyayı anladığımızda müştakâne muhabbet eyledik.

Bir gün idi ki, bir yevm-i saâdet idi ki, Timur Bey ile konuşa konuşa köyümüzün civarında kâin ormana kadar gittik. Tamam ormanın kenarlarına girdiğimizde Timur Bey kolunu benim boynuma attı. Ben dahi kolumu onun boynuna attım. İkimizde sıtmalandığımızı birbirimize söylerdik. Nihayet bilmem ne oldu? Nasıl oldu? Elhâsıl şimdi size, sizin için ayıp, bizim için iftihar sayılacağını söylediğim hâl orada vuku oldu.

Ah, o orman. Ah, her yeri saadetimizin bir şahidi olan o ulu ağaçlar.

Timur Bey beni tezevvüç edeceğini ve bu âlemde benden başka kimseye gönlünü vermeyeceğini söyledi. Sözünü dahi tuttu. Zira, ertesi günü babasına söyleyip de beni istedi. Meğer ben fakir imişim, haberim yok. Meğer fakir olan bir kızı bir beyzade alamazmış. Onu da bilmiyorum. Ben fakir olan bir kız, bir beyzadeye varamayacağını bilmediğim gibi, Timur Bey de bir beyzadenin fukara kızını alamayacağını bilmezdi. Bizim

ikimizin dahi gönlümüz gani idi. İkimiz de birbirimize lâyık olduğumuzu tasdik ederdik.

Ne fayda ki, iş bizim tasdikimizle bitmedi. Timur Bey ne kadar ağladı zırladıysa, pederi bir türlü razı olmadı. "Sen bir Özden oğlusun, ne idüği belirsiz bir kız sana lâyık değildir." dermiş.

Bizim maceramız cihana duyuldu. Kendime ana baba bildiğim sûhte ile karısı dahi duydular. Timur Bey aralıkta bir gelir, sûhte ile karısına yalvarıp yakarıp, beni yine görürdü. Bir gün sûhte ile karısı Timur Beye benim ne idüği belirsiz olmadığımı söylediler. Meğer ben de bir bey kızı imişim. "Pederine söyle, bu kız bir bey kızıdır kendisine gelin olmaya ziyadesiyle lâyıktır. Lâkin anası, babası onu meydana çıkaramazlar!" dedi. Derken benim bey kızı olduğum da dünyanın ağzına düştü. İşte bu aralık idi ki, bir gece baktım iki atlı geldiler, beni sûhtenin hanesinden aldılar. Atlıların birisi kara sakallı idi. Ben korkumdan ağlamaya başladım. Bana "Sus kızım, korkma!" diye teselliler vererek kucağına aldı. İki üç saatlik yola kadar gittiler. Sonra o kara sakallı adam beni kucağına alıp öpmeye başladı. Ben muvafakat göstermemeye kalkıştım. "Yok kızım, zarar yok. Bu dudaklar senin babanın dudaklarıdır ki, şimdiye kadar yanaklarına dokunmamışlardır. Bu gece müsaade et." dedi.

O adamın babam olduğunu anladım. Babamın da çocukluğumda gördüğüm anam gibi, çok güzel bir adam olduğunu gördümse de, gerek babam, gerek anam kimin nesidir, bir türlü bunu anlayamadım.

Ben hâlâ ne olacağımı bilemiyorum. "Babam beni yanına alacak. Böyle bir güzel babası olmak insan için ne saadettir." diye düşündükçe sevinirdim bile... Derken babam, beni yanındaki kır sakallı adama teslim ederek ve kendi atını bana vererek kendisi yaya olduğu hâlde bizden ayrıldı.

Biz sabaha kadar gittik. Gündüz bir ormanın içindeki çobanların yanına misafir olup, akşama kadar uyuduk. Akşam yine atlara bindik. Hâsılı, bir hafta kadar böyle gidip, bir büyük dereye vardık. Dere içinde kayıklar vardı. Bir tanesine bindik. Beş altı gün dahi kayıklarla gidip denize vardık. Orada beni o kır sakallı adam Lâzlara verdi. Lâzlar beni bir gemiye koyarak, yirmi beş gün deniz üzerinde kaldıktan sonra İstanbul'a geldik.

Meğer ben esir olmuşum! Meğer beni satmışlar. Meğer beni Timur Beyden müebbeden ayırmışlar. Lâkin Allah'ın ayırmadığını kim ayırır? Ayırırsa yine Allah ayırır. Timur Bey bana verdiği sözden nasıl döner?

Bir de İstanbul'a geleyim ki Timur Bey dahi orada, yani bir esirci Lâz'ın hanesinde. Dondum kaldım. "Senin burada ne işin var?" dedim. "Senin ne işin var? Sen gelirsin de ben gelemez miyim?" dedi. Meğer beni sattıklarını haber alınca, o da İstanbul'a gelmek için babasından izin istemiş. Babası izin vermeyince ve ne kadar yalvarmış ise yine kabul ettiremeyince kalkıp kaçmış. Bilmem hangi memleketlerde "Ben köleyim, kaçak köleyim, beni alınız!" diye kendisini ihtiyarıyla köle etmiş! Esircilerin hepsi birbirinin ortağı olduğundan, onların eline düştükten sonra mutlaka benim yanıma gelebileceğini hesap etmiş. Allah bu ya! Bu hesabı da doğru çıkmış.

Esircinin hanesinde hırsızlamadan olsun yine konuşur, görüşür idik.

Sonra, işte bu Murad Bey İstanbul'a bir adam gönderip, Çerkez köleleri satın aldırmaya memur eylemiş. Memur bizim Timur Beyi de beğenmiş. Lâkin Timur Bey benim için "Filân benim hısmımdır, ben onunla beraber satılacağım, yalnız satılamam!" dediğinden, o memur beni de beğendiğinden, ikimizi birden satın olarak Mısır'a götürdü. Bu alış verişten o kadar memnun oldum ki, sanki bizi gelin güveyi götürüyorlar zanneyledik.

Bir de Mısır'a gidince beni Murad Beyin haremine ve Timur Beyi sair arkadaşlarının yanına koydular.

Birbirimizin hısmı olmak orada bir faydayı müfit olmadı. Bu karabete kimse ehemmiyet vermedi. Artık birbirimizi göremez olduk. Timur Bey bu hasrete dayanamadı. Def'-i iştiyâka da çare yok. Nihayet bir gece ipten merdiven yapıp Murad Beyin haremine girmeye kalkıştı. Merdivenin yarısına kadar çıkmış olduğu hâlde tuttular ve "Murad Beyi öldürmek için giriyormuş." dan başka bir hüküm vermeyerek ve bir şey de sormayarak hapse götürdüler. Murad Beye haber verdikleri zaman "Zifte batırsınlar da ateş gibi yaksınlar." demiş.

Aman yarabbi, ben şimdi ne yapayım? Harem ağaları içinde bir Zîver Ağa vardı ki, beni gayet severdi. Ona gittim. Kâh boy-

nuna sarıldım, kâh ayaklarına kapandım, Timur'u ne yapıp yapıp kurtarmasını rica eyledim.

"Murad Beye affettirmenin yolu yoktur. Fakat bakalım başka bir çaresi bulunabilir mi?" diye çıktı gitti. Üç, dört saat sonra geldi. "Bana birkaç elmas ver." dedi. Pek güzel bir gerdanlık vermişlerdi. Onu verdim. Gitmiş satmış. Akçesini altın edip zindan memurundan Timur Beyi bu altın ile âdeta almış. Meğer bir gün evvel salb olunmuş bir adam hâla darağacında imiş. O gece bu maslûbu indirip zifte bulamışlar. Sabahleyin bu insan meş'alesini Murad Beyin karşısına dikip yaktılar. Bey, bu vücudun niçin meyyit olduğunu sormuş. Zindancı ile Zîver Ağa dahi "Efendim, kızgın zifte buladıkları zaman dayanamayıp vefat etmiş." demişler. Timur Beyin meydanda diri diri ve cayır cayır yanmadığına Murad Beyin canı sıkılmış ise de "Efendim, zift içinde kaynamak da az azap değildir." diye önünü almışlar.

Hâsılı, Timur Bey kurtuldu. Kurtuldu ama İskenderiye'de kalamadı. Nabedîd oldu gitti. Hâlâ bir haberini alamadım."

Hasan, kızın sergüzeşt-i ahvâlini buraya kadar, bir kelimesini unuturum havfıyla, âdeta nefes almaya dahi korkarak dinleyip, ta nihayetinde "Hâlâ bir haberini alamadım." sözüne gelip de artık sükût eylediği ve başını kaldırıp da kızı gözleri dolu bir hâlde bulduğu zaman "Murad Beye infialin bunun için miydi? Bunun için ise de haklısın ya. Fakat diyorlardı ki, Murad Bey seni kendisine evlât edinmiş. Bu iş nasıl oldu?" demesiyle kız kendisini bir istiğrâk-ı azîm içinden çıkarıp, nice ahlar ile içini çekerek, hikâyenin bu cihetini dahi ber-vech-i âti ikmale mübaşeret eyledi:

-Evet, ben işin o cihetini unuttum. Çünkü bence en mühim cihet ötesi olduğundan zihnimi ona hasretmiştim. Murad Beyin beni evlât edişi kendisi bir baba adam olduğundan mıdır zannedersiniz? Sizin bana kardaşlık teklif etmeniz daha ziyade babayiğitlik sayılabilir. Zira, ben size derdimi söylemeden benim dertli olduğumu anladınız da bana kardaş yahut dert ortağı olmayı teklif eylediniz.

Mısır'a varıp da, iki üç ay terbiye gördükten sonra Murad Bey beni beğenmiş olduğundan, bir akşam beni nöbetçi ettiler. Beyin yatak dairesine gittim, kendisi henüz gelmemişti. Selâmlıkta idi. Saat ikiye, üçe kadar bekledim. Gelmedi.

Nihayet uykuya dalmışım. Gece yarısı beni birisinin uyandırdığını hissettim. Gözlerimi açtım, baktım ki beydir. Henüz soyunmamıştı. Elbisesini çıkarttım. O zamanlar ortalık karışık olmadığı için gecelik elbisesini de giydi, yatağına girdi. O yatağa girdiği zaman ayaklarını oğuşturmak âdettir. Ben de oturdum yorgan altından ayaklarını oğuşturmaya başladım. Beş on dakika sonra bana "Yatağa gel!" diye emretti. Hiç işitmemişlik ettim. "Sana söylüyorum!" diye tekrar eyledi. Yine ses vermedim. Kalktı yatağın içinde oturdu. "Sana söylüyorum, işitmiyor musun? Yatağa gel!" dedi. "Efendim, özrüm vardır gelemem." deyince uzun uzadıya yüzüme bakarak ve kim bilir neler düşünerek, nihayet "Haydi, öyleyse sen git de bir özürsüzünü göndersinler!" diye bana izin verdi. Gittim emrini harem ağasına söyledim. O gece biz kurtulduk. Beş, on gün sonra beni yine sipariş etmiş. Bizi yine nöbetçi ettiler. O akşam bey erkenden geldi ve odaya girer girmez lâtife tarikiyle "Bu akşam da özrün yoktur a?" dedi. Ben utandım. Hem utandım, hem korktum. Hem korktum, hem kızdım. Kızınca cür'etim arttı. "Evet efendim, bu gece de özrüm vardır!" dedim. Gazûbâne taaccüp eyledi. "Öyleyse bu özür benim anladığım özür olmamalıdır. Senin başka bir özrün olmalıdır." dedi. Sükût eyledim. Kolumdan tutup çekmek istedi. Müdafaa gösterdim. Gereği gibi kızdı. Kızdı ama, çehresinde benim için büyük bir muhabbet hissederdim. Birçok düşündükten ve beni yukarıdan aşağıya süzdükten sonra "Pekâlâ, haydi bu gece de özrünü kabul edeyim. Sana bir hafta mühlet daha." dedi.

O gece de kurtuldum. Lâkin üzerinden hafta geçmedi beni yine istedi. Hay, o hafta içinde Murat Beyin bana ziyadesiyle heveslendiğini sair cariyeler hasûdâne bir tavırla tebşir ederler idi de, bu tebşirâta dahi kızardım. Neyse, o gece yine nöbetçi oldum. Bu akşam bey selâmlığa da çıkmamış. Ben kapıdan girer girmez üzerime yürüyerek belimden sarıldı. Beni zorla kucağına aldı. Çırpınmaya ağlamaya müdafaaya başladım. "Yine mi özrün var?" diye lâtife tarzıyla eğlenir ve bana lâyenkati' sarılırdı. Nasılsa fırlayıp elinden kurtuldum. "Evet yine özrüm var ve ömrümün son gününe kadar özrüm olacak. Zira, ben yeminliyim. Dünyada vücuduma erkek eli dokundurmayacağım." dedim. Bu defa hem pek ziyade kızdı, hem de derecesiz taaccüp eyledi. Erkek elini vücuduma dokundurmayacağıma yeminli

olmaklığımın hikmetini defaâtle sordu. Ne cevap vereyim? Sükût. Böyle şeylerin budalalık olduğundan bahsederek beni celbe çalışmaya başladı. Lütufla söyledi olmadı. Kahırla söyledi olmadı. Netice-i kelâm çıldırmışcasına bir hiddetle beni yanından tart eyledi.

O geceyi de böyle geçirdik. Ertesi günü harem ağası yanıma gelip, bana nasihatler vermeye başladı. Güya Murad Beye teslim olursam dünya benim olacakmış. Vakıa dünya benim olacağına inanabilirim ama, Murad Bey denilen herif, her gece bir başka kızla teskîn-i şehvet edèr hercaî bir zalim, gaddar olmazsa. Velev ki bununla beraber, yine dünya benim olacak olsun. Timur Bey benim olmadıktan sonra, dünyanın benim olmasından ne lezzet alabilirim? Bana Timur Bey olursa, dünya münya benim için hepsi odur. Murad Beyin şevki pek ziyade olduğunu söyledi. Ben kimsenin şevkini teskin için yaratılmamış olduğumu söyledim. İnat edersem işin fena olacağını söyledi. Vazifem olmadığını ve mutlaka yeminimden dönmeyeceğimi söyledim. Elhâsıl, hangi dereden su getirdiyse çanağını çeldim. Hangi vadiye gitmek istediyse önünü kestim.

Birkaç gün daha bu suretle vakit geçirdik. Tamam Timur Beyin zifte bulanıp öldürülmesi hengâmesi dahi bu sırada geçmişti. Zîver Ağa ile de yeni dost olmuştuk.

Bak, bu Zîver Ağanın bana alâkasını dahi söylemeliyim. Arap'ı her ne kadar hadım etmişler idiyse de yüreğini dahi söküp beraber koparmamışlardı. Herifçik her nasılsa beni sevmiş ve bayağı heveslenmekte bulunmuştu. Binaenaleyh, asıl harem ağası beni Murad Bey için teşvik eyledikçe, Zîver Ağa kıskanır ve teslim olmamak için bana cesaret verirdi.

Hasan Mellâh, Zîver Ağanın alâkası meselesinin ehemmiyetini zihninde büyülttükçe büyültüp, kızın sözünü keserek şu suali irat eyledi.

-Vakıa, Allah seni cihana fitne olmak için yaratmış. Lâkin şu Zîver Ağa sana olan alâkasından ne yolda istifade ederdi. Şunu anlamak isterim.

Esma-Bana haricen hiçbir taşkınlık etmezdi. Yalnız "Kuzum, Esmacığım yüreğin beni sevsin, beni kendine dost bil. Bu teveccüh benim için pek büyük bir saadettir." derdi.

Hasan-Öyleyse buna alâka deme, dostluk de.

Esma-Yalnız dostluk da diyemem. Zira yüzüme bakmakla doyamazdı. Hatta, biraz ziyadece bakıp da dalacak olsa, gözlerinden bilâ-ihtiyâr yaş damlaları dahi düşerdi. Sebebini sorduğumda "Ah Esmacığım, düşünüyorum da ben de gönlümün sevdiği bir canla canan olabilirdim. Lânet olsun o celeplere ki, benim yalnız hürriyetimden değil, âdeta saâdet-i mâddiyye ve maneviyyemden dahi istifade etmek için beni bu hâle koydular." diye o zaman daha ziyade ve hem de cehren ağlardı.

İşte kız Zîver Ağanın kendisine olan muhabbetini bu suretle beyan eyledikten sonra, yine hikâyesinde devam eyledi.

-Zîver Ağa beni Murad Beyden kıskandığı için mukavemet etmekliğim hakkında teşvikattan hâli kalmamış idiyse de, Murad Bey hakkımdaki hevesini arttırıp harem ağası dahi teşvikini âdeta tahzir derecesine vardırınca, işe kat'iyen bir karar vermeye mecburiyet gördük. Lâkin bu müşkül derde ne çare bulalım? İnatta sebat edemeyeceğimizi anladık. Zira, biraz daha inat etmek, idamımı mucip olabilir bir keyfiyet olduğu emsaliyle malûm idi ki, buna Zîver Ağa dahi razı değildi. İnatta sebat etmemekten teslim olmak çıkar. Bu da bence kabil olmadığı gibi Zîver Ağaca da mümkün değil. Nihayet, yine Zîver Ağanın tertibi beni kurtardı. Hem kurtardı, hem de malûmunuz olduğu veçhile beni Murad Beyin kızı olmak mèrtebesine kadar vardırdı.

Şu lâkırdı dahi Hasan'ı ikaz etmekle beraber bir de sabırsızlık vererek, hikâyeyi evvelden beri bir teessür-i tâmla dinlemekte bulunan Hasan, bu kere iftitâh-ı kelâm olarak ,bir de derunî ah edip dedi ki:

-Aman, bakalım şu Ziver Ağanın tertibi nasıldı?

Kız bu sual üzerine, güya Hasan sözünü kesmek istemiş gibi dalgın dalgın bir kere Hasan'ın yüzüne bakarak, badehu aklını başına almış gibi bir tavır gösterip, yine hikâyesinde devam eyledi.

Ziver Ağanın tertibi şu oldu ki benim ağzımdan Murad Beye bir arzuhâl yazdık. Arzuhâl içinde kendimin bir Çeçen beyi kızı olduğumu ve yine bir beyzadeye nişanlı iken, diğer bir beyzade bana alâka eyleyerek, muhasede ile birbirini vurduklarını ve be-

nim dahi böyle iki yiğidin kanına girmeye sebep olmuş bulunduğumdan dolayı, ba'd-ezân erkek elini vücuduma sürdürmemeye ahdeylemiş olduğumu anlattık. Lâkin, bu defa, bey tarafından harem ağasının ettiği ibrâmlara, ısrarlara mukavemet mümkün olmadığı ve benim için dahi ahdi bozmak ölümden beter bulunduğu cihetle, şu genç yaşımda canıma kıymayı göze aldırarak zehir içmiş olduğumu bildirdik ve bu nagehânî ve zoraki ölümün günahı ise yine beyin kendisine ait olduğunu arz eyledik.

Zehir meselesi Hasan'ın zihnine dokunduğu cihetle, bu defa halecânla beraber kızın sözünü keserek:

Hasan-Aman, sahi zehiri içtin mi?

Kız hikâyesinde devam ile:

-Hayır içmedim. Lâkin Zîver Ağa arzuhâl hilesinden dolayı böyle yazdırdı ya? Bununla bana âlâ bir ders vermiş oldu. Ben o zamana kadar dayanılmayacak bir ıstırap içinde bulunan insanın canına kıymakla kurtulabileceğini bilmezdim. Zîver Ağanın muamelesinden bunu da anladım. Eğer bu tertip ile beyin elinden kurtulmamış olsaydım, mazallah sonra kendime kıymayı hatırıma getirmiş ve göze aldırmıştım. Hele, bereket versin buna da hacet kalmadı. Arzuhâli bu suretle yazıp bitirdikten sonra, benim edeceğim hareketi dahi talim ederek, bir gün ben odama kapandım. Zîver Ağa dahi arzuhâli alıp, güya içinde ne yazılı olduğunu bilmiyormuş gibi beye götürdü. Bey arzuhâli okur okumaz "Aman, Esma vefat eyledi mi?" diye yerinden fırlar. Zîver Ağa ise hâlâ bir şeyden haberi yokmuş gibi bulunarak "Aman efendim, Allah Esma'yı size bağışlasın! Bir şey olduğu yoktur! Bana bunu size takdim edeyim diye şimdi verdi" derse de "Bre ahmak Arap! Esma kendisini zehirlemiş sen daha ne söylüyorsun? Çabuk hekimbaşı gelsin!" diye onu hekime gönderip, kendisi hareme koşar. Benim kapım kapalı idi. Taşradan açmaya zorladıklarını duydum. Koştum açtım. Zaten telâş göstermeye tembihliydim ya! Fakat Murad Beyi pek büyük bir telâş içinde gördüğüm zaman, zarurî benim dahi halecânım ve telâşım arttı.

Bey "Kız sen deli mi oldun?" diye beni istintaka kalkıştıysa da ben ayaklarına kapanıp "Affediniz beyim, ben sizin yolunuza kurban oluyorum. Ahiret hakkını helâl ediniz." diye -hâlbuki bu sözler gerçekten rikkatimi mucip olduğu cihetle- hüngür hüngür

ağlamaya başladım. Benim ağlamaklığım beyi de ağlattı. Yaptığım şey her ne kadar taklit idiyse de, zaten dertli bulunduğum cihetle, hakikatten hiç farkı yok ve o zamanki hâlimin her merhametli yürek için tesiri çok idi.

Hâsılı, hekim geldi. Bana ne içtiğimi sormaya başladı. "Zehir içtim." sözünden başka söz bulamıyorum ki. Meğer, ona göre ilâç vermek için nasıl zehir içtiğimi sorarmış. Bense o zamana kadar zehrin envaı olduğunu da bilmezdim. Herif benden "Zehir içtim, bırakınız beni öleyim!" den başka cevap alamayınca ve zehri henüz yeni içmiş olduğumu anlayınca, birtakım ilâçlar vererek bir hayli kustum. Dermansız kalarak yatağa düştüm. Kırk sekiz saat zaman mürur ederek vefat etmediğim cihetle, artık iâde-i hayât etmiş olmaklığıma emniyet hâsıl oldu.

Gereği gibi bürû'-i âfiyet kesp eyledikten sonra Murad Bey beni yanına çağırttı. Zehiri nereden ve nasıl aldığımı, ne kadar sorduysa da "Bunu size söylersem, bana iyilik etmiş zannında bulunan birtakım bîgünahların canını yakarsınız. Yakacak can yalnız benimki olsun, başımı kesseniz söylemem." diye ısrar ederek söylemedim. Sonra meseleyi, nefsime bu suikasti neden ettiğime intikal ettirdi. Hep Zîver Ağa tarafından talimli olduğum veçhile cevap verdim. "Ben sizi bir babayiğit, mert, insaflı, merhametli, mürüvvetli, bir adam zannıyla size satıldığım zaman, orada rahat ederim diye sevinmiş ve bahusus ben de sizin gibi birinin kızı olduğum cihetle, şayet hâlime vâkıf olarak beni sair cariyeler gibi tutmaz ümidinde bulunmuşken, sizden bu ümitlerimin hiçbirisine nail olmak şöyle dursun, bilâkis en şehvetperest bir adam gibi aksi muamele gördüğümden dolayı meyus oldum. Sizin kırk, elli kadar cariyeniz var. Hiç evlâdınız yok. Kendimi size zevce görmekten ziyade, evlât görmek benim için şeref olacağı gibi, sizin için de bunu başka bir lezzet olur kıyas etmiştim. Bu kıyasım da yanlış çıktı. Artık arzumun bu kadar hilâfı hâller içinde nasıl yaşayıp gideyim? Bari canıma kıyıp gebereyim dedim. Fakat, bütün bütün sükûtla gitsem araya kaynamış olurum diye, hâlimi bir nebzecik size arz etmeyi münasip gördüm de, arzuhâli öyle yazdım. Vakıa bu defalık beni ölmekten alıkoydunuz. Lâkin, bir daha hiç olmazsa kendimi pencereden aşağıya atmaktan da beni menedemezsiniz ya? Mutlaka kendime kıyacağım." dedim. Bu sözleri yalnız bu kadarcık söylemedim. O kadar

çok dallandırdım ki Murad Beyin sahihan rikkatini davet edebildim.

"Vah biçare çocuk, vah! Bu kadar vehhâmsın ha? Bari nafile vehmetme, başka kız kalmadı değil a? Sen de şu konağın içinde benim kızım gibi yaşa." diye beni teselliye başladı.

Vakıa, Murad Bey şu sözleri beni o günlük avutmak ve çocuklukla gerçekten kendime bir hâl etmeye meydan bırakmamak ve kendi meramının istihsali için edilecek tedbire ileride bakmak üzere söylemişti. Lâkin bizim de istediğimiz neydi ya? Öbür kere böyle bir söz söylerse işin sonunu getirmekte bizim iktidarımız vardı.

Bu iktidarı hüsn-i sarfa da muvaffak olduk. Bey her defa hareme geldikçe "Beybabacığım, arslan babacığım!" diye yanına koşar, kendimi kolları arasına fırlatırdım ki, beni kucağında görünce şevk ve hevesi teceddüt ederek, kendisine ettiğim hitapları dahi reddedemezdi. Beni, bazı kere öperdi bile. Lâkin ben bu buseleri hep übüvvete haml ile sükût ederdim ki, ben bu veçhile evlâtlığı, gerek halk nazarında ve gerek beyin ve benim nazarımızda tekit ederdim ve bey dahi bu kadar bir muvâsaladan müstefit olurdu. Ah ne yapayım? Kendimi başka türlü korumanın imkânını bulamamıştık. Bu hâlle iki seneden ziyade zaman geçirdim. Nihayet, kısmet sizinmiş efendim. Şimdi de size kul oldumsa da, Allah ne muradınız varsa versin! Sizden kardaşlık gibi, bence Murad Beyin evlâtlığına ve babalığına hiç bir vakit kıyas olunamayacak bir nimete, iki gün içinde nail oldum.

Kız burada hikâyesini bitirdikten sonra Hasan Mellâh başını ceyb-i murâkabeden kaldırmayıp, güya kız hâlâ söylüyormuş da, o da dinliyormuş gibi bir müddet daha o hâlde kaldı. Başını kaldırdığı zaman söze şuradan başladı:

Hasan-En evvel "Allah ne muradınız varsa versin!" diye ettiğiniz duaya amin diyeyim. Şimdi size bir şey soracağım. Timur Beye olan alâkanızı öyle bir suretle anlattınız ki, beni nimet-i visâlinizle mün'im edebilmeniz ümidi, bütün bütün yüreğimden çıkmış gibi oldu. Timur Beye bu kadar alâkanız olmakta mazur sayılabilirsiniz.

Fakat, bu beyin sizi hâlâ sevip sevmemekte olduğunu yakinen biliyor musunuz? Ya sizi unutmuşsa? Ya, mazallah şimdiye kadar vefat etmişse?

Esma-Güzel söylüyorsunuz efendim. Lâkin ben dava ederim ki Timur Bey beni hâlâ seviyor. Çünkü benden ayrılırken beni seviyordu. Hem de benden başka, âlemde hiçbir kimseyi sevmemek üzere ayrıldı. Şimdiye kadar bu va'd ü vaîdin hilâfını bana ispat edecek bir hâl vaki olmadı. Çünkü kendisinden haber bile alamadım. Binaenaleyh, ben hâlâ beyim beni seviyor, davasında bulunmakta mazurum. Yok, eğer Timur Bey vefat eylemişse, âleme attığı son lâhzada hayalindeki bendim. Benim hayalimi görerek teslîm-i cân eyledi. Mezara dahi benim muhabbetimle gitti. Şimdi lâyıktır ki, ben dahi onun hayali gözlerimin önünde olduğu hâlde gözlerimi yumayım. Borçluyum ki, ben de ahirete onun hayaliyle gideyim...

Hasan-Lâkırdınız pek yolundadır. Ancak bu lâkırdının hükmünü tutmak sizin için müteassirdir. Zira, esiri, memlûku olduğunuz adam, sizi kendi arzusuna hizmet ettirmeye cebredebilirdi.

Esma-Ben de "ettiremezdi" yahut "ettiremez" demedim ve demiyorum. Zîver Ağanın hile yollu kurduğu tedbir bana ölümlerin envaını öğrettiği cihetle, başım sıkıldığı gibi beğenir beğenir de, en beğendiğim bir yolda nefsime kıyarak kurtulur giderim. Bir kere düşünsenize efendim. Ben ki Timur'a söz verdim. Bu sözü tutmazsam, eğer dünyada buluşacak olursak onun yüzüne ne yüzle bakarım? Dünyada buluşmayacak olursak ahirette mutlaka buluşacağız ya? O zamanki mahcubiyete nasıl tahammül edebilirim? Bence, ben ondan mahcup olmayım da, o benden mahcup olursa, varsın olsun.

Altıncı Bap

Esma sergüzeşt-i ahvâlini bilhikâye bitirip de, Hasan'ın dahi bazı istizahâtını izah eyledikten sonra, aradan epeyce bir vakit sükût ile geçti. Hâlbuki, zaten gece dahi vakit geçmiş olduğundan artık uyumak zamanı gelmişti. Ancak bir kere kanına galeyan gelmiş olan Hasan için o istirâhat-ı dimâğ nasıl müyesser olabilir?

Yalnız kanına galeyan mı gelmişti? Hâli yalnız bundan mı ibaretti? Heyhat! Hasan'ın daha evvelki mâ-sabak-ı ahvâli malûm a? Càdiz'e gidip de ihtiyar Pavlos'u tekrar gördüğü ve daha doğrusu korsanlar gemisini gark ederek, Alonzo ile mülâkat eylediği zamandan beri, birtakım akıl kahyaları hep bîçareyi canı demek olan cananından soğutmaya çalışmışlar ve kendisi bunlarla ne kadar mücadele eylemişse çocuğun her tarafından önünü kesip encâm-ı kâr bîçareyi o efkâr-ı âşıkaneden ve o Cuzella'ya verdiği va'd ü vaîd-i sadâkatkârâneden çevirmişlerdi.

Evet öyleydi. Vakıa, böyle fikrinden dönmek, fikir sahibi bir adam için istenilmeyecek bir hâl ise de, biz burada hikmetten dem vurmayıp, tabiatın Hasan üzerinde gösterdiği dakayık-ı ahvâli tasvire çalışmakta bulunduğumuzdan ve tabiat ise Hasan'da bu inkılâb-ı efkârı filvaki göstermiş olduğundan, onu velev ki maatteessüf kayıt ve tahrir eyledik. Malûm a, Hasan Esma'ya gerçekten heveslenmiş ve bu hevesini kıza arz ederek, hatta talebinde ısrar dahi eylemiş olduğu cihetle, inkılâb-ı vâki' nazarlarımızda sübut bulmuştu.

Bu inkılâbın Hasan için ne kadar mühim olduğu muvazene edilir ya? Hâlbuki kızın hikâye-i sergüzeşt-i ahvâli üzerine bu inkılâb bir daha devrederek, derhâl yine eski noktaya avdet eylemiş ve gerek Alonzo ve gerek Pavlos, Hasan'a neler söylerse cümlesinin hükmü mahvolarak ve hatta o aralık Paris'te Monsieur Michelet'nin aşk ve alâkanın mahiyetine dair söylediği sözler hatırına gelmiş olduğu hâlde, onları dahi ceffü'l-kalem cerh eyleyerek, Cuzella'dan ayrıldığı gün hissiyyât-ı âşıkanesi neden ibaret idiyse, yine o dereceyi bulmuştu.

Pekâlâ, sükût ile geçmiş dediğimiz o zaman içinde bu inkılâbâtın Hasan'da zahiren tesirâtı görüldü mü? Zahiren görülen tesirât derin bir dalgınlıktan başka bir şey değildi.

Lâkin, bu dalgınlığı takiben Hasan bir kere yerinden fırladı. İşte bu fırlayış içinde öyle bir tavr-ı perişânî vardı ki derece-i dehşeti Esma'yı bile korkuttu.

Binaenaleyh, kız dahi kemâl-i dehşetle fırlayıp Hasan'ın kolundan tutarak:

Esma-Nereye, ne yapacaksın, niçin gidiyorsun?

Hasan-Bırak beni!

Esma-Hayır, senin bu kalkışın bir fena kalkış.

Hasan-Fenası, iyisi yok! O zevzek Alonzoyu tekdir edeceğim.

Esma-Fukara adamcağız sana ne yaptı?

Alonzo-Ne mi yaptı? Daha ne yapacak? Bana Alonzo'nun yaptığını kim yaptı?

Esma-Bırak Allah'ı seversen ben onu senin esdakın gördüm.

Hasan-(telâşından duramayarak, kızı silkip atar) Bırak diyorum efendim, bırak! O benim esdakım olduğunu ben de bilirim. Fakat bana sadakat yüzünden büyük bir fenalık etmişti ki, bereket versin sen beni irşat eyledin. Bırak şunu ceza edeyim.

Esma-(daha ziyade sarılarak) Vallahi bırakmam! Alonzo'yu ceza etmene rıza göstermem. Sana ne yaptığını mutlaka söylemelisin.

Hasan-(acayip bir tavırla) Söylemeli miyim?

Esma-Evet!

Hasan-(bir hayli müddet dalgın mülâhazattan sonra) Evet söylemeliyim ya? Çünkü sen bana esrarını söyledin, ben de sana ahvalimi söylemeliyim. Efendim, ben de senin gibi bir zata söz vermiştim. Sen âşıkına söz verdiğin gibi, ben de âşıkama söz vermiştim. Hâlâ şu içinde bulunduğumuz gemi ile ihtiyar eylediğim bu seyahat, onu taharri içindir. Benim niyetim hâlis, sadakatim kuvvetli, hâl ve hareketim merdane olduğu hâlde, niyetimi telvis sadakatimi mahv, harekâtımı namerdâne bir surete ifrağ eden Alonzo'dur. Mert yaşamak, âşık yaşamak, feyz-i aşkla müstefîz olmak emelinde bulunan bir adamı, o tarîk-i saâdetten ayırmak kadar düşmanlık mı olabilir?

İşte Hasan, şu mukaddime ile söze başlayıp sergüzeşt-i ahvâlini min-evveli ilâ-âhirihi Esma'ya hikâye eyledi. Hasan'ın sûret-i ifâdesi, bizim buraya kadar sergüzeşt-i ahvâlini hikâye edişimize mi benzer zannedersiniz. Bir derdi, dertlinin kendisi hikâye etmelidir ki, işin kuvveti meydana çıksın. Muharrir yahut muhbir sıfatıyla takrir eden adam, meseleyi kendi yüreği içinde bulamayacağı cihetle, mutlaka kuvvetini kaybeder. Hasan ise cayır cayır yanan bir yürekten bir tavr-ı müessirânede hikâye-i hâl eyledi ki, bazı yerlerde Esma'yı hüngür hüngür ağ-

latır, bazı yerlerde ise kızı hayretten gaşyederdi. Zira, hikâyeyi eden derdin sahibi olduğu gibi, dinleyen dahi yine dertli idi.

Elhâsıl, Hasan dahi sergüzeşt-i ahvâlini hikâye edinceye kadar gecenin bir miktarı daha geçti. Lâkin kız Hasan'da gördüğü hâl üzerine, böyle zamansız, vakitsiz olarak bîçare Alonzo'yu tekdir etmek sevdasından vazgeçiremeyeceğini anlayarak, istediğini yapmakta Hasan'ı muhtar bıraktı.

Hasan kemâl-i hiddetle kamaranın kapısına varıp, nöbetçi tayfaya Alonzo'yu çağırmasını emreyledi. Tayfa gitti geldi, Alonzo'nun uykuda olduğunu haber verdi. Hasan kemâl-i hiddetle "Ne halt eder, ben emrettikten sonra nasıl gelmezmiş? Haddine mi düşmüş, var söyle şimdi gelsin!" diye herifi tersine persine gönderdi.

Tayfanın işin aslından haberi yok a. Çorbacısında bu kadar hiddeti görünce halecân-ı tâmla Alonzo'nun kamarasına varıp, kapıyı kırarcasına vurdu. Ama vurmanın ardını, arasını kesiyor mu? Lâyenkati' vuruyor. Alonzo derin uyku içinde neye uğradığını bilemeyerek hemen fırladı kalktı, Kapıyı açıp tayfaya:

Alonzo-Ne o, ne var?

Tayfa-Aman çabuk, seni çorbacı istiyor.

Alonzo-Çorbacı mı? Deli mi olmuş bu vakit?...

Tayfa-İhtimal, zira deli olmamışsa bile hemen hemen olacak.

Alonzo heriften bu sözü işitince zihninde bin şeye bir anda karar vererek, giyinmeye dahi meydan bulamayıp, hemen don paça yürüyüverdi. Hasan'ın karşısına çıktığı zaman, önünde uçkurları yere kadar sarkmış ve iç donunun bir paçası bir dizini çıplak bırakacak kadar yukarı kalkıp, diğer paçası ise ayağına çorap olacak kadar yere inmiş. Gecelik gömleğin iki taraf etekleri dahi donun uçkurluğuna sıkışıp asılmış, gecelik külâhın üzerine sarkmakta olduğu bir büyük beyaz sarık gevşeyip halka gibi boğazına geçmiş, ağzını bir karış açarak esnemekte, gözlerini oğuşturmakta bulunmuş velhâsıl, bir hâle gelmişti ki, Hasan o hiddet-i hâlinde iken bile, Alonzo'yu bu sıfatta görünce, zarurî güle-

ceği gelmişti. Maa-hazâ hem gülerek, hem hiddetini muhafaza ederek dedi ki:

Hasan-Ulan bu hâl ne?

Alonzo-Ne o canım, beni ne çağırdınız?

Hasan-(hiddetini tekrar ederek) Neye mi çağırdım? Gel gel, bak seni neye çağırdım oğlum! Bundan böyle beni aşkımdan alıkoyacak bir kelime söylediğin anda...

Alonzo-Anladım efendim! Hiddet bu muydu? Bir kelime söylediğim anda bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atacaksınız.

Hasan-(yine yüzünde tebessüm görünerek) Zevzekliği bırak! Sahi söylüyorum. (ciddî tavırla) Ulan sen beni kısa ayaklı bir karıdan alçak etmek mi istiyorsun?

Alonzo-Estağfurullah efendim!

Hasan-Estağfurullah, filân lâzım değil. Ben vicdanım önünde kendimi mert, sadık bulmakla telezzüz edecek iken, bir karıdan aşağı kalmaya nasıl razı olabilirim? Buna nasıl tahammül edebilirim?

Alonzo-Canım ne olmuş?

Hasan-Ne olacak? İşte Esma sevdiği bir delikanlı uğrunda canını feda etmeyi göze aldırmış. Bana muhalefet etmesi bir şey değildir. Mısır'ın padişahı demek olan Murad Beye, bana ettiği muhalefetin bin kat büyüğünü etmiş. Sadakatte bu kadar sebatı takdis etmez misin be?

Alonzo-Ben, bana kalsa takdis etmem. Fakat mademki işe bu kadar ehemmiyet veriyormuşsunuz, siz takdiste muhtarsınız.

Alonzo'nun bu inatta sebat eylediğini Hasan görünce bir "İnn'allahe me'a's-sâbirîn!" çekip, kızın ahvalini Alonzo'ya hikâye eyledi ki, Alonzo bile kız hakkında kalbinde rikkat hisseyledi. Binaenaleyh:

Alonzo-Kız, vakıa dertli bir şeymiş. Fakat canına yandığım, size de bir dertsiz tesadüf etmez ki! Madame İlia gelir, sizi ortak etmek için bir dert getirir. Esma Hanım gelir, sizi akıldan çıkaracak bir dert getirir. Tecelli, hem de ne tecelli!

Hasan-Tecellisi mecellisi bu! O bir âciz kız iken, o bu kadar belâyâ görmüş iken, bir adama verdiği vaat üzerinde fedâ-yı

cânı göze aldırmış be! Hesap etsene! "Ben vaadimi tutayım, ondan dünyada, ahirette mahcup kalmayayım da, varsın o vaadini tutmayarak benden mahcup kalsın." deyiver. Ne doğru lâkırdıdır! İşte bundan sonra bu lâkırdıyı ben de söyleyeceğim. Varsın Cuzella bana vermiş olduğu vaadi, gerek tav'an ve gerek kerhen bozmuş olsun da benden mahcup kalsın. Tek ben ondan mahcup kalmayayım. Ben onu affedebileceğimi yüreğimde hissediyorum. Lâkin, o beni affetmezse?..

Alonzo-(Hasan'da gördüğü tavr-ı fevkalâde üzerine, bütün bütün kuvvetten düşerek) Efendim, ben bir bendeyim! Efendi sizsiniz. Bana lâf mı düşer? Siz her hareketinizde muhtarsınız. Ben ilâve-i efkâr tarzında bazı şeyler söylemiştim. Kabul ve adem-i kabûlü sizin bileceğiniz şeydir.

Hasan-Tamam işte! Eğer benim efendi olduğumu ve senin bende idüğini itiraf ediyorsan, ben efendi sen bendeye emrediyorum ki, bundan sonra Cuzella'ya olan aşkımın hilâfında bana harf-ı vâhid söylemeyeceksin.

Alonzo-İrade sizin efendim!

Alonzo ile Hasan güverte üzerinde şu müşâfeheyi ederlerken, artık ortalık açılmış olmak şöyle dursun, hatta şems-i münîr bile, güya bunların musahabelerine kulak veriyormuş gibi, ufuk üzerinden başını çıkarmıştı. Binaenaleyh, Alonzo'nun ihtarı üzerine Hasan, güya istirahat için kamaraya indi ve orada Esma'yı kendisine muntazır buldu.

Hasan-Gel kardaşım gel. Bundan sonra beni kardaşlığa kabul et. Yalnız sana dert ortağı olmaya razı olamam. Kardaşın olmalıyım kardaşın! Zira, kardaşın kardaş için yüreği başka türlü cızlar. Beni kardaşlığa kabul et ki, derdine ortak olmak değil, senin derdin aynıyla benim derdim olsun. Ben derde tahammül edebilir bir adamım.

Esma-Kardaşım ol. Ben de senin kardaşın olayım. Senin de derdin benim olsun. Gel öpüşelim! Safvet-i kalble melekler gibi öpüşelim.

Bu söz üzerine, gerek kız ve gerek Hasan birbirine sarmaşıp, her biri diğerini gözlerinden çağlayan pınarlara gark edecek yolda öpüştüler.

O hâlde bunları gören insan iki âşık sarmaşmışlar diyemezdi. Bunu demeye yalnız ortalığı ıslatan gözyaşları mâni olamazdı. Zira, bu kabil sirişk-i muvâsala âşık ve âşıkada dahi görülebilir. O çehrelerde bir tavr-ı uhuvvet bir intizâr-ı melekiyyet vardı ki, en katı yürekleri eritebilirdi. Ortada olan hissin ise hiss-i uhuvvet olduğuna, o hâli görenlerin vücutlarında ürperen tüyler birer birer şahadet ederlerdi.

Biz, bundan iki kitap evvelki Yedinci Kitap'ın nihayetinde ne demiştik? İskenderiye'de cevv-i hevâda dört gülleyi cemetmek gibi bir hüner mukabilinde, Murad Beyin ahiret evlâdı, dünya güzeli Esma'yı alıp, firar gibi bir süretle İstanbul'a gelen bir Frenk gemisinin Dersaadetçe pasaportu yoklandıkta, Fas gemisi zuhur eylediğini bildirmiştik. İşte o Esma, bu kitapta hâlini öğrendiğimiz Esma'dır. İşte o gemi Hasan Mellâh'ın Meliketülbahr nam sefinesidir.

Fakat o gün Dersaadet'e Meliketülbahr'den kimler çıktı? Fas zadegânından Sîdî Hasan Mellâh ile biraderzadesi Sîdî Hüsnü ve bir de daire müdürleri Abdülgani çıktı.

Şu üç isimden birisi bizce malûm ve ikisi meçhuldür. Bu meçhul isimleri tarif için şu kadar diyelim ki, Sîdî Hüsnü on altı, on yedi yaşında, henüz tüyden tüsden ârî, yumurta gibi bir nev-civân olup, hüsnünün kemali, yani kemâl-i cemâli görenleri meftun etmek değil, çıldırtmak bile işten değildi. Serpme sırmalı şalvar ile omuzlarından aşırı atıvermiş olduğu bornoz, o vücudu tezyinden âciz olup, belki vücudun tenasübü bunların ziynetini arttırırdı. Bu zatın, bizim dertli Esma olduğunu izaha hacet kaldı mı? Abdülgani'nin vasfa şayan ahvali ise gayet gülünç yüzlü olması, her işi lâtifeye bozması ve bahusus her kim bir ters hareket edecek olsa, "Sakın ha! Sonra bacaklarından tuttukları gibi seni denize atarlar!" lâkırdısını virdizebanı etmişcesine tekrar etmesi hususlarından ibarettir. Bu efendinin dahi Alonzo olduğu aşikârdır. İşte bu üç zat geminin en müzeyyen filikasına binerek, şimdi köprü mahalli olup, o zamanlar İstanbulca "Yenicami İskelesi" diye meşhur olan iskeleye çıktılar.

(temme kitâbü't-tâsi)

Onuncu Kitap

Birinci Bap

1793 senesi Kânunısânisi içinde, yani kış mevsiminde, bir gece Uzletî Efendinin Aksaray'da kâin konağına ahbap toplanmış, sohbet ederlerdi. Ha! O devirde İstanbul'un kış sohbetlerine dair biraz izahat vermeliyiz.

O asırda Beyoğlu'nda Naum'un Tiyatrosu ve Palais de Cristale yanında bir Fransız Tiyatrosu yoktu.

Çalgılı kahveler, filânların da mefkud olduğunu anlarsınız.

Hâsılı, Beyoğlu'nda eğlence mahalleri yoktu vesselâm. Ne hacet? Gece değil, gündüz bile İstanbul'dan Beyoğlu'na, Tophane'ye, filâna geçmek için, bir deniz seferi ihtiyar olunmak lâzım gelmekle, bu meşakkati pek çok kimseler ihtiyar edemezlerdi. Şimdi İstanbul'da veya Tophane tarafında doğup ak sakallı olduğu hâlde, henüz Üsküdar'a geçmemiş pek çok adamlar bulunabildiği gibi, o zamanlar dahi İstanbul'da doğup büyüdüğü hâlde, Beyoğlu tarafını bilmeyen adamlar dahi vardı.

İmdi Beyoğlu'nun şimdiki eğlenceleri o asırda kimsenin hayaline bile gelmemiş olduğu misillü, Gedikpaşa'da dahi bir Osmanlı Tiyatrosu veyahut o tiyatronun selefi olan "Souillier" dahi yoktu. Ötede beride bazı mahalle kahveleri varsa da, kibar gidemedikten başka, namusu üzerinde olan esnaf bile gidemezdi. Çünkü kahveler yeniçerilerin bazı erâzili ile eşkıyâ-yı ümmet tarafından istilâ edilmişti. Kahvelere çıkan halkın bellerinde bir kucak silah bulunup, bunları yalnız muhafaza-i nefs için sûret-i müdafaada kullanmayarak, zevk için sûret-i taarruzda dahi kullanmak, onlar indinde âdet idi.

Binaenaleyh, kibar ve sigar her sınf-ı halk kendi akran ve emsalleri meyanında, her kimin hanesi ve hanesinde olan selâmlık müsait ise oraya toplanıp eğlenirlerdi. Eğlencelerinin suret ve keyfiyetine gelince:

Yüzük ve her nevi tura oyunları, sıra oyunları, lehv ü la'b ile vakit geçirmekten mütelezziz olan takımın eğlenceleri olup, ağır başlı takım ise eski tevârîhi ve sair şâyân-ı mütâlâa asarları

okuyarak eğlenirlerdi. Hatta, sigardan olup da, kendi malları olarak kitaba malik olamayanlar ârifâne ile para toplayıp, kira ile kitap alarak okurlar, istifade ederdi. Yüz elli sahifelik bir kitabın yüz paraya satılması bu zamana mahsus bir nimet ve o dahi matbuat sayesinde husule gelmiş bir keyfiyet olup, o zaman yazma kitapları edinmek sahihan müşküldü. Bahusus ki, bir cemiyet içinde okumak bilenler dahi onda iki derecesine varamadığından, bunlar tevârîh ve hikâyâtı okuyup sairlerine dinletmezlerse cühelâ, mütâlâa fevâidinden bütün bütün mahrum kalacağı ve bu ise hamiyetkârân ulema tarafından tecviz edilmediği cihetle, okumak bilenler kendi feyz-i ilmlerinden herkesi müstefit etmeyi, lâzıme-i zimmet-i hamiyyet addederlerdi.

Bazı cemiyetlerde ise, daha başka bir suretle eğlenebilirlerdi. Takrire muvaffak kuvve-i nutkiyye sahibi adamlar, ağızdan fıkralar rivayet ederek, herkesi kemâl-i rağbetle istimâ'a mecbur ederlerdi. Bu kabil cemiyetlerde asrın şuûnât-ı yevmiyyesi de hikâye edilmek âdet olduğundan, her gün, her kim ne vak'a işitmişse, akşam o vak'ayı mecliste hikâye ederdi. Çünkü o zaman şuûnât-ı yevmiyyeyi haber almak için gazete dahi yoktu.

O zamanlar İstanbul'da kışın nasıl muhabbetler edildiğine dair, şu muhtasar tarifimiz kâfi görülür ya?

İşte, Uzletî Efendinin Aksaray'da kâin konağı dahi, şu son kısımdan ma'dûd bir hamiyetgâh olup, her akşam oraya efendi-i müşârünileyhin kibar ahbabı toplanıp, kâh şuûnât-ı yevmiyye üzerine söz söylenerek ve kâh bazı fıkralar ve hikâyeler irat olunarak, mis gibi eğlenirlerdi.

Uzletî Efendiye "müşarünileyh" diye işaret eylediğimize taaccüp mü ettiniz? Lâkin bunda taaccüp edilecek bir şey yok. Zira, müşarünileyh gerçekten "müşarünileyh" bir adamdır. Kibardandır. Gayet zengindir. Gayet çelebi ve naziktir. Mahlâsından anlaşıldığı veçhile, kendisi ihtiyâr-ı uzlet etmiş olmasıyla, kimsenin konağına gidemediğinden, herkes onun konağına gelirler ve hem müşarünileyhi ve hem de kendilerini eğlendirirler.

Bak, İstanbul'un o zamanki muhabbetleri hakkında izahat verirken, işin şu cihetini unuttuk. O zamanın muhabbetleri içinde

helva sohbetleri dahi vardı. Helva sohbeti demek, içtima eden ahbaba bir gaziler helvası, ziyafet çekmek olup, iştihâ açmak için bu helva ile beraber bir de lahana turşusu arz olunur ve yerine göre yatsılık yemek (Frenklerin supesi olacak) makamında kaim olabilmesi için, bazı kere helvaya bir kaç sahan yemek dahi inzimam ederdi. Hele, yapılacak helva keten helvası olursa, ahbabı bunu kendileri çevirip, bu arada gayet lâtif helva şarkıları çağırılır ve gaziler helvası yapıldığı zaman ise tellenmiş, pullanmış bir helva topunu, ileriki defa helva sohbetini kim yapacak ise helva şarkıları ve ahenklerle o zata takdim ederlerdi.

Bu eğlenceler fena eğlenceler değildi. Hem millî şeylerdi, hem lâtif idi. Ama sonra halkın mizacına arız olan inkılâp bunların esamisini bile unutturdu.

İşte Uzletî Efendinin konağı sık sık helva sohbetleriyle dahi inşirah eder bir konaktır.

Eğer bu gibi cemiyetlerde helva yoksa, hane sahibinin mürüvvetine göre yatsıdan sonra bir tabla yemiş çıkarılıp, ahbaba arz olunur ki, bizim "müşarünileyh" Uzletî Efendi mürüvveti geniş bir adam olduğundan, onun konağında her akşam yemiş çıkmak kaide altına girmiştir.

Bu babın baş tarafında, ahbabın bilictima muhabbet ettiklerini haber verdiğimiz gece, Uzletî Efendinin konağında yine bir helva sohbeti var zannetmemelidir. Adi bir gece olup, şuûnât-ı yevmiyyeden bahsedilirdi. Herkes gördüğünü, işittiğini hikâye eylediği sırada, huzzârdan Osman Çelebi "Yahu, Bekir Bey meselesini işittiniz mi?" diye ortaya bir söz attı.

Hacı Hasan Efendi-Evet, bu yakında da o bîçare adamcağızın ahvali âdeta masallaşıyor.

Nuri Molla-Haniya, şu kızını kölesi baştan çıkarmış olduğu meselesi değil mi?

Osman Çelebi-Evet ama, işin en sonunu işittiniz mi?

Nuri Molla-Hayır, onu işitmedim.

Arif Molla Efendi-Ne olmuş, ne olmuş?

Nuri Molla-Efendim, Küçükayasofyalı Bekir Beyin kızını kölesi baştan çıkarmış da o mesele.

Arif Molla Efendi-Baştan mı çıkarmış?

Nuri Molla-Evet efendim.

Arif Molla Efendi-Nasıl çıkarmış?

Nuri Molla-Vallahi efendim, bin türlü hikâye ettiler ama...

Uzletî Efendi-Vay, siz bu meseleyi bilmiyor musunuz?

Arif Molla Efendi-Birkaç yerde kulağıma çalındı ama, etraflıca anlayamadım.

Nuri Molla-Efendim, bu meselenin birinci râvisi Osman Çelebi bendenizdir. Murat ederseniz hikâye etsinler.

Uzletî Efendi-Bendeniz hikâye edeyim efendim.

Arif Molla Efendi-Estağfurullah efendim, ne zahmet?

Uzletî Efendi-Hayır efendim, bu babda ne kadar rivayetler edildiyse burada bendenize isal ettiler. ihtilafâtı kâmilen cemettim. Şimdi meseleyi sıhhate karîb bir yolda hulâsa edebilirim.

Arif Molla Efendi-Öyleyse inayet buyurmuş olursunuz efendim.

Uzletî Efendi-Estağfurullah efendim.

Şu Bekir Beyin kızını kölesinin baştan çıkarmış olması meselesi, pek mühim ve o zamana göre pek meşhur bir mesele olmalıdır ki, Uzletî Efendi bunu hulâsa vecihle hikâye etmeyi vadeylediği zaman, yalnız Arif Molla Efendi ve Nuri Molla, Hacı Hasan Efendi ve hatta bu işin öteden beri râvisi bulunan Osman Çelebi değil, bu dördünden maada hâzır-ı bi'l-meclis olan on iki zevat dahi, güya zulmet içinde iken nur gördükleri tarafa teveccüh ediyorlarmış gibi kemâl-i müsâraatla Uzletî Efendi tarafına teveccüh eylediler.

Yalnız bunlar mı ya? Efendilerin oturdukları oda kapısının haricinde, muntazam ve mahfuz bir orta mangalı ile ısıtılmış sofa içinde bulunan uşaklar dahi Uzletî Efendinin verdiği vaat üzerine, kapı önüne ve çifte perde arasına dolup, kulaklarını Uzletî Efendinin ağzı mukabiline sevk eylediler. İşte bundan anlaşılıyor ki, der-dest-i hikâye olan mesele mühim ve garip ve meşhur bir şeydir.

İkinci Bap

Uzletî Efendi hikâyeyi, ta evvelinden şu suretle takrire başladı.

-Efendim, Bekir Beyin hâli malûmdur a! Bir para masrafı canından bir parça koparmak kadar zahmetle ihtiyar eder.

Kızını bundan bir sene evvel kocaya vermişti. Damat olarak aldığı hımbılı bilirsiniz ya! Yonulmamış bir herif. Ama ne dangalak! Hem dangalak, hem de pintilikte kayın pederine dokuz taş çıkarır.

Kayınpeder olacak zât-ı şerîf hazinelere malik olduğu hâlde üstünü başını görürsünüz ya? Görenlerin sadaka verecekleri gelir. Damat efendi ise mazallah! Kayınpederi onun yanında zer ü zîvere müstağrak görülür.

Ya kızı bilir misiniz? Ama ne kibar, ama ne kadar nazik, ne kadar âlicenap, ne kadar çelebi!

Zavallı kızcağız, böyle bir kocaya düşünce nâr-ı cehîme, azâb-ı elîme düşmüş oldu. Hâlbuki, kızın öteden beri pederinin kölesi bulunan Arslan nam bir Çerkez'de gönlü varmış.

Şimdi siz Bekir Bey kadar hasis bir adamın nasıl olup da, bir köle mubayaası için akçe feda etmiş olmasına şaşarsınız. Fakat bu işin de içinde iş var. Aldığı köle yave hayvan mubayaası kabilinden bir suretle mubayaa olunmuştur. Bakınız, size evvelâ işin bu cihetini haber vereyim.

Birkaç Lâz esirci bir gün Balıkpazarı taraflarında bir kaçak esir ararlarken, evvelce kendileri tarafından satılmış bir köleye tesadüf ederler. Ahvalini kendisinden sual eylediklerinde, köle her ne kadar azat edilmiş olduğunu dermeyan ederse de kâğıdını ibraz edemez. Çünkü kâğıdı yokmuş. Esircilerin ne kadar zalim, ne kadar gaddar oldukları tarife muhtaç değildir a! Üç dört esirci ittifak ederek bu köleyi karakola verirler.

Mahmutpaşa Mahkemesinde, esirin içlerinden birisinin malı olduğuna ve şimdi firarî bulunduğuna şahadet ederler.

Şer'an mal kendilerinin olur ama, bunlar kölenin itaatine emin olamadıklarından ucuz, pahalı satmaya mecbur olurlar.

Bu hâl Bekir Beyin kulağına gider. Kendisine bedava bir uşak lâzım olduğu cihetle, bu köleyi almak ister. Bekir Beyin hiyel-i şeriyyedeki mahareti malûmunuzdur. Gider esircileri bulur. Bu kölenin hürriyetini şer'an ispat etmeye muktedir olduğunu heriflere anlatarak, nasıl ederse eder, arslan gibi bir kahramanı yüz fındık altınına satın alır.

Kölenin adı Arslan'dır ki, vakıa ismi müsemmasına mutabıktır. Lâkin oğlan ne kadar muti, ne kadar münkad şey! Açlığa, çıplaklığa tahammül edip, asla şikâyet eylemezdi.

Sonraları kendi işini pek âlâ yoluna da koydu. Zira çocuğun elinde yazısı varmış. Ayasofya'da bir hattattan meşk alarak, pek az bir vakit içinde yazıyı lâyıkıyla geliştirdikten maada, sanatından istifadeye başlar. Yazdığı bir amme cüzü yüz paraya kadar alınır. Hatt-ı celîyi ikmal ederek, öyle güzel levhalar yazar ki, bir altına kadar mubayaa olunur. Hatta bendenizde bir "Hazâ min fazli rabbî" levhası vardır ki pek beğendiğim cihetle beş altın verdim.

Çocuk bu suretle iradı yoluna koyduktan sonra, efendisinin giydirdiği pelâs-pâreleri atıp, üstünü başını düzer, koşar. Mahallesinin en temiz giyinen delikanlısı kendisi olur. Hatta ulemâ-zadeler, ocak-zadeler bile, Arslan'ın nezaketine gıpta ederler. Efendisi ise Arslan'ın kendisine olan himmetinden memnun. Zira, evvelleri gibi senede bir kat kendi eski elbisesini Arslan'a vermeye hacet kalmayarak, eskici Yahudi'ye satıp, beş kuruş olsun alıyor. Bilmelisiniz ki, Bekir Beyin bir kat eski elbisesi beş kuruştan ziyade etmez. Edecek kadar nezafeti kalmış olsa onu, ta paçavra hâline getirinceye kadar kendisi giyer.

Vakıa, Arslan'ın masarifinden bütün bütün kurtulmuş olduğu için memnun olursa da, bir aralık çocuğun pek müsrif olmasına dahi kızmaya başlar. Zira Bekir Bey yalnız kendi hasisliğiyle kalmaz. Halkı dahi kendisi gibi pinti etmek azmindedir. Ancak dostlarından birisi, eğer Arslan tasarruf eder de para biriktirirse, sonra nefsini satın alıp esaretten kurtulmaya çalışacağını Bekir Beye ihtar eylediğinden, beyefendi Arslan gibi hem ehl-i hüner, hem muti, hem nazîf, hem terbiyeli bir hizmetkârdan mahrum kalmamak için, ettiği israfa (Ki iyi yaşamaktan ibarettir.) ilişmememeye mecburiyet görür.

Bekir Beyin kızı, Arslan'ı neden beğenip sevmiş olduğunu şimdi anlıyor musunuz? Güzel ahlâklı, Arslan gibi nazîf, Arslan gibi güzel, hâsılı Arslan gibi bir kahramanı kim olsa seveceği cihetle, kız dahi bittabi sevmiş.

Kız şu suretle peyda eylediği muhabbet üzerine yavaş yavaş Arslan'a açılmaya da başlar. Ancak Arslan oralarda mı? Faraza orta kapı açık kaldığı zaman kız, bililtizâm süslenmiş olduğu

hâlde kendisini Arslan'a gösterdikçe, Arslan kemâl-i hicâbla başını çevirerek bakmaz. Kız Arslan'ı görüp de "Aa! Arslan buradaymış!" diye kendisini bir kat daha haber verdiği ve hâlbuki hâlâ kaçmadığı hâlde, Arslan yine göz ucuyla olsun bakmaz.

Hâsılı, kız Arslan'ın aşkıyla cayır cayır yanmaya başlar. Hele bir iyisi ki, o aralık Memiş Çelebi zuhur edip kıza talip olduğu ve Memiş Çelebinin hisset-i hâli Bekir Beye pek muvafık göründüğü cihetle, kızın lâ ve neam demesine meydan kalmayarak nikâh edilir. İş biter de sonradan, yani şimdilerde zuhur eden rezaletlerin daha o zaman zuhur etmesine mahal kalmaz.

Eğer Memiş Çelebi koca denilecek bir koca olsaydı, ihtimal ki kız Arslan'da olan gönlünü ondan alıp kocasına verebilirdi. Zira her kız, kız hâlinde bin kişiye meyleder, bin kişiye gönlü akarsa da, kocaya vardıktan sonra ilk gözünün ağrısı cümleye galebe eder. Lâkin Memiş Çelebi böyle bir koca değildi. Ne yüzüne bakılır, ne kıyafetine. Binaenaleyh, kız Arslan'da olan gönlünü yine onun muhabbetinde devam ettirmek şöyle dursun, o muhabbete gittikçe daha kuvvet verir.

En sonra bir havadis çıktı. Bu havadis ise Bekir Beyin kölesi kızını baştan çıkarmış olmasından ibarettir. Dediler ki köle kızı kendisine celp ederek, ikisi birlikte kölenin odasında iken kocası üzerlerine gelip basmış.

Bu iş doğrudur. Damat efendi bunları basmış. Hatta Arslan'ı hemen Paşakapısına kaldırdılar. Kıçına beş yüz sopa vurulmasına karar verdiler. Lâkin bakınız, işin nihayeti neye müncer oldu.

Arslan'ı tomruk dairesinde hasır ovasına çıkardıkları zaman, oğlan dayak yiyeceğini anlayınca, bu muamele fevka'l-had namusuna dokunarak tomruk ağasına "Ağa, Allah aşkına olsun, benimle beraber namusu lekelenmiş olan kızı buraya celp et! Kendisiyle bir muvâcehe olunayım. Ona ben bir şey sorayım. Göreceksin ki ben tebriye-i zimmet ederim. Nafile benim günahıma girmeyiniz. Zira benim eteğimde leke yoktur. Ben bu dayak altında vefat etmesem bile, sonra arımdan helâk olurum. Bir bîgünahın kanına girmeyiniz!" der.

Uzletî Efendi hikâyeyi buraya kadar getirdikte, çünkü zaten huzzâr Arslan hakkında bir teveccüh peyda etmiş oldukları

ve ona azv olunan kabahatte çocuğun filhakika beraatızimmetini zanneyledikleri cihetle, bu kere berîü'z-zimme olduğu bir töhmetten dolayı beş yüz değnek yiyeceğini ve bahusus Arslan'ın arından helâk olacağını anlayınca, çocuğa acımadık kimse kalmadı.

Yalnız efendiler mi acıdı?

Hayır. Kapı yanında iki perde arasında hikâyeyi dinlemekte olan hademe dahi acıdı. Hatta içlerinden birisi "Vay canına yandığım. Dünyada neler de oluyor be! Eğer şu Arslan'a edilen iftira gerçekten iftira ise, bu iftirayı edenin bacaklarından tuttuğum gibi denize atacağım geliyor." dedi.

Lâkin şu zevzek etbâ'nın küstahlığı nabecâ idi. Lâkin, efendiler hikâye ile meşgul oldukları cihetle, bu küstahlığa ehemmiyet veren olmadı. Zaten herif bu sözü bir lisanla söylemişti ki, efendilerin huzuru demek olan bir yerde mırıldandığına ehemmiyet vererek kızan olsa bile, ne dediğini anlayamazdı. Her taraftan "Aman Allah'ı severseniz, Arslan beş yüz değneği yedi mi?" diye, işin alt tarafının anlaşılmasına tehâlük derecesinde inhimak gösterildiği cihetle, Uzletî Efendi yine hikâyede devam eyledi.

-O kadar sabırsız olmayınız. İşte bugün tevatür bulan havadis, sizin şu merakınızı defedecek ama, birdenbire defederse tadı çıkmaz.

Tomruk ağası bir insaflı adam olmakla beraber, Arslan'ın dahi gençliğine ve kahramanlığına acımış olduğundan, ricasını kabul eder. Fakat tomruk dairesine bir hanımı getirmek olamayacağından, böyle bir büyük işi İstanbul kadısının huzurunda görmek lâzım olduğunu dermeyan eyler. Arslan'ın daha ziyade canına minnet ya! Keyfiyet İstanbul kadısı efendiye arz olunmakla, Bekir Beyin kızı bugün huzura davet olunur. Orada Arslan, hanıma hitaben der ki:

"Hanım, göğsünde zerre kadar imanın varsa Allah için doğrusunu söyle! Seni ben mi baştan çıkardım, yoksa sen mi beni baştan çıkarmaya çalıştın. Zira, beni dayak altında öldürecekler. Dayak altında ölmesem bile, sonra arımdan öleceğim. Kanıma sen girmiş olacaksın."

Arslan bu sözü söyleyince kız bilâ-pervâ der ki:

"Efendiler, Allah için ise saklayamam ki, bu delikanlı beni baştan çıkarmadı. Ben onu baştan çıkardım. Hatta, baştan çıkarmaya çalıştığım hâlde muvaffak olamadım. Nafile kanına girmeyiniz."

Tomruk Ağası-Öyleyse bunun odasında senin ne işin vardı?

Kız-Ne işim mi vardı? Arslan kendisini davet eylediğim fiil-i fâhişi, mümkün değil kabul etmeyince, zihnimden başka bir şeye karar verdim. Kalktım onun odasına gittim. Fakat odasına gittiğimi Arap halâyığa haber verdim ki, o da gitsin kocama haber versin diye. Kocam beni Arslan'ın odasında basarsa boşar zannederdim. O boşarsa Arslan'a varmayı kurmuştum.

İstanbul Kadısı-Sen kocandan boşanırsan, Arslan seni alacağını vadetmiş midir?

Kız-Hayır efendim! Henüz bunu ben bile kendisine açmamıştım. Kocamdan boşandıktan sonra bunu kendisine başkaca teklif edecektim. Lâkin cahillik etmişim. Çünkü kocam beni boşamadı. Kabak zavallı Arslan'ın başında patladı.

İstanbul kadısı kızın takririni dinledikten sonra, biraz teemmül dahi ederek badehu dedi ki:

-Kızım sen gerçekten cahillik etmişsin. Az kaldı ki bu dağ gibi delikanlıyı dayaklar altında pare pare ettirecektin. Haydi, var konağına git. Kocanla hüsn-i muâşeret et.

Badehu, tomruk ağasına dahi Arslan'ın tahliye-i sebîlini emrederek, bu akşam Arslan ölümden ve hapisten kurtulur.

Nuri Molla-(birçok istiğrâblarla) Demek oluyor ki bîçare Arslan Bekir Beyin esaretinden dahi kurtuldu.

Uzletî Efendi-Ne mümkün? Arslan hapisten çıkar çıkmaz, doğruca efendisinin hanesine gelip odasına girdi.

Arif Molla Efendi-Acayip, ne itaat!

Uzletî Efendi-Kulunuz kızın dahi hakkaniyetine şaşıyorum.

Osman Çelebi-Hayır efendim, ben öyle demiyorum. Ben diyorum ki, kız Arslan'ı kurtarmak için böyle söyledi.

Uzletî Efendi-Arslan'ı kurtarmak için böyle söylemiş olsa bile, her hâlde doğrusunu söylemiş olduğuna eminim.

İşte o günlerin şuûnât-ı yevmiyyesinden en mühim ve garibi şu madde olup, bunu dahi Uzletî Efendi ber-minval-i muharrer

Arif Mollaya hikâye eyledikten sonra, ahbap meseleye arîz ve amîk şaşmışlar, hatta bazı fıkra-gûlar buna mümasil birtakım fıkralar dahi söyleyerek, saati üçe, dörde kadar vardırmışlardı. Tamam ahbap yemiş yemeye oturdukları esnada, Lokmacı-zade Rıza Efendi "çat çat" kapıyı çalıp içeriye girdi. Ahbabın cümlesi istikbalen ve riayeten kıyamla beraber, Uzletî Efendi bu gece ahbabı pek ziyade intizarda bıraktığından bahisle sitemlere başladı. Rıza Efendi hüsn-i mukabeleden ve huzzâr tarafından dahi "Kayın valideniz seviyormuş, buyurun yemişe!" gibi lâtifelerden sonra Rıza Efendi, "Yahu, size bir kara haberle geldim." deyince herkesin merakı artıp, nihayet Rıza Efendi Bekir Beyin vefatı haberini söyledi.

Arif Molla Efendi-Neden vefat etmiş?

Rıza Efendi-Evlere şenlik füc'e imiş efendim.

Uzletî Efendim-Hayır efendim, füc'e değil.

Arif Molla Efendi-Ya, ne olabilir?

Uzletî Efendi-Bugünkü rezalet üzerine yüreğine inmiş olmalıdır.

Nuri Molla-Mutlaka öyledir.

Osman Çelebi-Bendeniz de öyle söylerim.

Vakıa bir uşak irsaliyle etraftan, konudan komşudan meseleyi tahkik ettirdiklerinde Bekir Beyin, o günkü rezâlet-i hâl üzerine damadı Memiş Çelebinin, kızını tatlîk etmesinden dolayı yüreğine inerek vefat eylemiş olduğu anlaşıldı.

Üçüncü Bap

Bekir Beyin vefatından tahminen yirmi gün kadar sonraydı ki, Küçükayasofya'da kâin hanesinde bir metrûkât müzayedesi başlamıştı. Zira, müteveffanın kızından maada, üç yaşında bir de yetim oğlu kalmış olduğundan, yetimin muhâfaza-i hisse-i irsiyyesi için bu müzayedeye lüzum görülmüştü.

Meclis-i müzâyedede bermutat birkaç bedestenli, beş on koltukçu ve konudan komşudan bir hayli zevattan maada, Bekir Beyin bir kirli çıkın olduğunu bilen kibardan dahi bir hayli adamlar mevcuttu. Bir tarafta dahi, ne idüği belirsiz, fakat kibar tavır ve kıyafetinde bir efendi, yanında bir de emektar uşağı bulunduğu hâlde, duvara dayanmış durur idiyse de, halk mezada

çıkarılan eşyaya harıl harıl pey sürmekte olduğu hâlde, kendisi hiç bir şeye pey sürmeyerek yalnız temaşada bulunurdu.

Yanındaki ağası pek şen-mizac bir adam olduğundan, aralıkta bir efendisine bazı şeyler söyler, güldürür idiyse de, o hâlin akıbetinde efendiye bir durgunluk gelerek, ahvâl-i hariciyyesine nazaran kendisi âdeta müteveffa Bekir Beyin en yakın bir hısmı imiş de, merhumun terekesi merakına dokunurmuş zannolunurdu.

Mevcut olan cemaat ucuz mal almak hırsıyla müzayedeye dalmış bulunduğundan bunların hâline dikkat eden yoktu. Velev ki var olsun da, dikkat edilsin. Kendileri ne Arapçaya, ne Türkçeye benzemeyen bir lisanla tekellüm eylediklerinden, sözlerini kimse anlayamayacağı derkârdır.

O gün müzayededede satılan eşya adi şeyler olup, akşama kadar mevki-i müzâyededе bulunduğu hâlde, bu garip efendi hiçbir şeye talip olmamışken, akşam üstü tellâl, köle ve cariye misillü metrûkâtın ertesi gün müzayedeye çıkarılacağını ilân eylediği zaman, onlarda bir tavr-ı itminân görünmesiyle, kendilerinin cesim ve mühim eşya mubayaası için gelmiş oldukları anlaşılabildi. Lâkin anlaşıldı deyişimizden herkesin anlamış olduğunu anlamamalıdır. Eğer dikkat edilmiş olaydı, o zaman anlaşılabilirdi demek istedik.

Vakıa, ertesi gün mahut efendi ve uşağı yine oraya geldiler. Fakat ortaya bazı mücevherat, filân çıkarıldığı hâlde, bunların dahi hiçbirisine iltifat etmediler. Nihayet Arslan nam kölenin müzayedeye çıkarılması, bunları gerçekten uykudan uyandırır gibi ikaz eyledi.

Tellâl-Yirmi bir, yirmi iki yaşında. Adı Arslan. Kendi de arslan bir köle. Okur yazar. Evvel-i mezâd ikibinbeşyüz arslanlı.

Bu nida üzerine herkese bir durgunluk gelip, köleyi uzaktan ve yakından muayeneye başladılar. Bizim mahut efendi ile uşak ise bu köle için bir büyük tesâhub ima eder bir tavırdan maada, köle hakkında veyahut daha doğrusu şu insan alış verişi emrinde, çehreleriyle bir büyük teessür dahi işrâb edebilirlerdi. Derken bedestenlı Hacı Mehmet Ağaların birisi kölenin yanına sokulup, gözlerinin içini ve besbelli bazı hastalıklardan ihtiraza mebni olmalıdır ki, burnunun deliklerine, kulaklarının

arkasını, nihayet ağzını açtırıp dişlerini muayene etmeye başladı.

Bu muayene üzerine Arslan'ın yüzünde o kadar alâyim-i gazab görünüyordu ki, sahihan tarife sığmaz. Lâkin, derunen lâhavleyi çekip, yine sabır ve sükûnet gösterdiği dahi, erbâb-ı dikkate nümâyân olabilirdi. Nasıl ki oldu. Zira, mahut beyin ağası bu muameleden teessür ederek eğildi, efendisine bir şey daha söyledi. Efendisi yine güldü. Eğer o zaman bir tercüman olaydı da, ağanın efendisine söylediği söz tercüme ettirileydi, şu sözü söylemiş olduğu anlaşılırdı.

"Hayvan mı mubayaa ediyorsun be herif? Dünyada sahihan bacaklarından tutulduğu gibi denize atılacak bir adam varsa, o da sensin"

Tellâlın nidası üzerine ihtiyarca bir efendi meydana çıkıp:

-Yüz daha.

Tellâl-İkibinaltıyüz!

Bir taraftan-Elli daha!

Tellâl-İkibinaltıyüzelli!

Bir taraftan-Elli daha!

Tellâl-İkibinyediyüz arslanlı!

Müzayede bu dereceyi buldukta mahut efendinin uşağı ileri gelerek, garip bir Arap şivesi ve bahusus şenlik içinde esef ima eder rahîmâne bir tavırla:

-Beşyüz daha!

Tellâl-Ha!

Uşak-Beşyüz daha dedim.

Tellâl-Tamam üçbinikiyüz arslanlı!

Köleye birdenbire beş yüz kuruş zammı huzzârın nazarıdikkatlerini celp ederek, mezatta birdenbire çok pey sürmek idaresizlik addolunduğuna ve böyle adamları kızıştırıp, almak istedikleri şeyi kendilerine gayet pahalı aldırmak dahi âdet olduğuna mebni, efendinin birisi ileriye çıkarak elli daha zammeyledi. Bu hâlde tellâlın hâl ve tavrı âdeta gülünç idi. Acemi askerlerin "Sağa bak, sola bak!" hareketlerini talim ettikleri gibi, tellâl dahi sert ve mühim bir tavırla, bir kere elliyi zammeden efendinin yüzüne ve derhâl bir de uşak mıdır, daire müdürü mü-

dür, hazinedar mıdır neyse, işte o zatın yüzüne bakıp, şu suretle müzayedeye devam eylerdi.

-Beşyüz daha!

-Üçbinyediyüzelli arslanlı!

-Elli daha!

-Üçbinsekizyüz!

-Beşyüz daha!

-Dörtbinüçyüz arslanlı! Haraç, haraç!

-Elli daha!

-Dörtbinüçyüz elli!

-Tamam beşbin!

-Tamam beş bin arslanlı! Haraç, haraç! Tamam beşbin arslanlı, iştihâlısı kalsın!

O ne ya! Bizim mahut efendi gözlerini siliyor. Âdeta ağlıyor da! Ona ne oldu? İşte köleyi arttırıyor, alacak da! Ağlamanın manası ne? Hey hey! O efendinin göğsü içinde bir yürek, kafası içinde bir beyin var ki, senin benim gibi bir ana baba evlâdının, âdeta meta misillü haraç mezat satılmasını bir türlü kabul ve hazmedemiyor. Cenabıhak herkesi hürriyet-i şahsiyyesine sahip olarak yaratmış olduğu hâlde, bir insanın diğer bir insanı taht-ı temellüküne sokabilmesi salâhiyetini, fezâil-i insâniyye ve medeniyyeye külliyen mugayir görüyor. Daha neler görüyor, neler görüyor da netîce-i muhâkemâtının zehir gibi acı tesirâtına tahammül edemeyerek, gözlerinden ateş gibi sıcak sirişk-i teellüm döküyor.

Neyse, o zaman bunun ahvaline kim dikkat edecek? Herkes ağasının köleye beşer yüz zammetmesine hayretle meşgul. Şayet bir dikkat eden olsa bile, bu efendiyi müteveffanın mutlaka ehibbasından kıyasla bükâsını teceddüd-i teessüre hamledeceği derkârdır.

Öte tarafta devam eden müzayede gide gide onikibinaltıyüz kuruşa kadar vardı ki, bir kölenin mubayaası için gösterilen bu kadar tehâlüke herkes şaştı. Bir yandan pey süren adam hâlâ zammederek, bu suretle Arslan'ın fiyatını daha ziyadeye çıkarmak isterdi. Lâkin yanında bulunanlar "Şayet üzerinizde kalıve-

rirse sonra ne yaparsınız?" diye cesaretini kırmış olduklarından, o dahi el çekerek Arslan haraç mezat mahut ağa üzerinde kaldı.

Bu alış verişin mucip olduğu teessürât huzzâr meyanında biraz daha kendisini gösterip, badehu yine müzayedeye koyulmuşlardı. Mahut efendi cebinden bir çıkın çıkarıp ağasına vererek ve o dahi çıkın içinden bir miktar altın çıkarıp Arslan'ın pahasını derhâl tediye ederek, efendi ile ağası yeni köleyi bilistishâb oradan kıyam ve gaybubet eylediler.

Onlar gittikten sonra huzzâr beyninde Arslan'a dair bir kaç lâkırdı daha teati olundu:

-Lâkin köleyi pahalı almadılar mı?

-Nesi pahalı? Okur yazar, arslan gibi çocuk.

-Okur yazar ama, altıncıklar da pek sarı, pek parlak.

-Herifler bir tahtada saydılar be!

-Zengin şeyler olmalı.

-Koca terekeden Arslan'dan başka bir şey de almadılar.

-Hem de ne kadar haris idiler ya?

-Acaba Arslan'ı evvelden tanıyorlar mıydı dersiniz?

-Öyle bir şey olmalı.

-Hem de dikkat ettiniz mi? Köleyi mubayaa eyledikleri hâlde, adını bile sormadan, belki yüzüne bile bakmadan alıp yürüyüverdiler.

-Mutlaka tanışık döğüşük bir şey olmalıdır.

Vakıa, mezat cemiyetinde denildiği veçhile, köleyi mubayaa edenler çocuğun ismini bile sormayarak ve hatta yüzüne bile bakmayarak kalkıp yürüyüvermiştiler. Bunlar Küçükayasofya'dan, ta Çemberlitaş'a kadar piyade olarak geldiler. Orada dört re's hayvanla bir de Arap seyis bunların karşısına çıkıp, efendi ile ağası ve Arslan hayvanların üçüne ve seyis dahi birisine binerek Aksaray'a doğru revan oldular. Hasanpaşa Karakolunu filân geçtiler. Daha üst tarafta konak yavrusu büyük bir hanenin kapıları açılıp içeriye girdiler.

Efendi hayvandan indiği gibi, yine yeni kölesinin yüzüne bile bakmayarak haremine girdi. Yalnız mahut ağa "Gel bakalım arkadaş, biz de yerimize gidelim." diye kölenin elini biraderâne ve hayırhahâne tutup aldı, selâmlıkta bir odaya götürdü.

Dördüncü Bap

Mahut efendinin hareme girdiğini hikâye eyledikten sonra, asıl lâzım olan şey nazarıdikkatimizi efendi ile beraber harem tarafına sevk etmek idiyse de, bu konakta yine o günlerde sebkat etmiş olan bir vak'a-i garîbe konağa bir hayli şöhret vermiş olduğundan, vak'a-i mezkûrenin hikâyesini ehem ve elzem gördük.

Bu konakta bir genç oğlan var ki, efendinin biraderi olmak üzere mütevâtirdir. Aman ne genç, ne körpe, ne güzel şey? Bununla beraber bir de, edîp, mahcup, afîf çocuk ki, eğer bu hâli de olmamış olsa!

O hâliyle beraber dahi, cihan bu çocuğun arkasından yanmakta imiş.

Kendisi lâyıkıyla Türkçe bilmez ki, arz-ı hâl edilsin. Lisanımızın dakayık-i şîvesini anlamaz ki remiz ile filânla ifâde-i merâm mümkün olsun! Zira, ya Mısırlı idi, ya Cezayirli.

Konağın karşısında cumbası bulunan bir hanenin hanımı, çocuk ne zaman sokağa çıkarsa temaşasına can atar ve fakat kafesin haylûletiyle çocuğu istediği gibi temaşa edemediğinden, her zaman kafesin bir çubuğunu koparırdı. Böylelikle kafes âdeta hiç yok denilecek mertebeyi buldu. Ancak fena mı oldu? Hanımın dahi kendisini genç beye gösterebilmesine müsait bir hâle girdi.

Ya hanımı görseniz? Henüz otuzuna varmamış, genç irisi, dilber, kâğıt gibi, beyaz kaymaklar gibi bir hanımdı. Güzel ama, çocuk gözlerini kaldırıp da hanıma baksa ya? Ne gezer? O erkek değildi, melek idi.

Hanımın âteş-i aşkı alevlendikçe alevlenir. Bir dereceye gelir ki, sabra mecali kalmaz. Bu aralık ittifaken bey dahi sokak üzerinde ve kendi cumbası karşısında vaki bir odayı kendisine yatak odası ittihaz etmez mi?

Artık hanımdaki memnuniyet, hanımdaki mesruriyet! Bu suret ümitlerine ümit katar. "Onun gözlerini kaldırıp da, bana bakmaması pek çocuk ve acemi olduğundan idi! Ne kadar olsa erkek değil mi? Mutlaka beğendi, mutlaka canı çekti, arz-ı merâma bir kolaylık bulmak için bu odaya geldi." hulyaları aklını çileden çıkarmak derecesine getirir.

Lâkin, bir gün, beş gün beklediği hâlde, beyefendi tarafından hiç bir taşkınlık, coşkunluk emareleri göremeyince, çocuğun bu

kadar hicabını, bu kadar tutkunluğunu kendisi defetmeye mecbur olur. Bunun üzerine kendisini birkaç defa daha oğlana gösterir ise de, beyefendi yine bir nazarıdikkat atfetmez.

Hay Allah cezasını versin, ne kadar da hicap!

Nihayet, bir akşam üzeri beyefendi penceresi yanında otururken, hanımefendi oda içinde kimse olmadığını fırsat ittihazıyla beye arz-ı merâma başlar.

Hanım-Ne kadar da taş yüreklisin a beyim! Bu kadar vakittir âteş-i aşkınla yanıp tutuşuyorum da, bir kerecik yüzüme bile bakmıyorsun...

Bu lâkırdı çocuğa fevkalgaye bir istiğrâb verirse de, şayet kendisine söylenmeyip, başka birisine söylenmiş olmak ihtimaliyle etrafa bakınmaya, aranmaya başlar.

Hanım çocuğun tavrından hâli anlayıp, izâh-ı meseleye müsâraat gösterir:

Hanım-Sözüm sanadır efendim. Sana söylüyorum elmasım.

Çocuk-(nihayetsiz bir istiğrâb ile) Bana mı?

Hanım-Kusura bakma efendim. Allah seni bu kadar güzel halk ettikten sonra, senin için yanmamak elde midir?

Bîçare çocuk müddet-i ömründe hiçbir kimseden böyle söz işitmemiş olduğu için, istiğrâbını bir türlü yenemez, kim bilir nasıl renkten renge girer. Binaenaleyh:

Hanım-Hele baksana, baksana! Ah meleğim ne kadar da mahcup! Mosmor kesiliyor.

Hanımın taşkınlığı çocuğu bir kat daha şaşırtıp, beş on kelimeyi bîmeâl olarak tefevvühten sonra, biraz aklını başına alıp.

Çocuk-Aman hanım, oradan böyle lâkırdılar söylenmez. Konu komşu görürse ne derler?

Hanım-Kanatlarım olsa da uçsam, yanına gelsem, orada hâlimi arz etsem öyle mi?

Çocuk-İnn'allahe me'a's-sâbirîn!

O akşama mahsus olarak arz-ı iştiyâk bundan ibaret kalır. Lâkin hanımefendi iştiyakını bir türlü teskin edemiyor ki. Çocuk ne zaman pencere önüne gelse, mutlaka kendisini gösterip bir söz atıyor. Ne dersiniz? Hanımefendi bu kadar mahcup olan çocuğu

dahi baştan çıkarabildi ya! Na, işte size bu babdaki muhaverelerini yazıvereyim.

Hanım-Ay efendi, niçin sıkılıyorsun? İşte senin için yanıyorum.

Çocuk-Ben de yanıyorum ama, halk görür, duyar diye korkuyorum. Yoksa sen de yanılmayacak bir hanım değilsin.

Hanım-Ben kadınlığımla korkmuyorum da, sen niçin korkuyorsun?

Çocuk-Hem de bu muaşaka beyhudedir. Birbirimize kavuşamayacağız ki!

Hanım-Niçin kavuşmayalım meleğim? Sen beni istedikten sonra kavuşmamıza kim mâni olur eşim?

Çocuk-Nasıl kavuşabiliriz ya?

Hanım-Zaten pencerelerimizin arası ne kadar? Ben büyük bir tahta aldım, hazırladım. Ah! Senin haberin yokken bir gece hemen gelip koynuna girecektim ama, seni korkuturum diye korktum.

Çocuk-Tahtayı köprü gibi kurarak buraya gelebilir misin?

Hanım-Maşallah sen emret gelmesi benden.

Çocuk-Ben rica ederim bile.

İşte bu müşâfehe üzerine hanım yatsı ezanından sonra, evvelce tedarik etmiş olduğu koca bir kalas tahtasını iki pencerenin arasına köprü gibi uzatıp, genç beyin odasına mürur eder.

Ah, kim bilir ne iştiyak, ne heves, ne halecânla mürur eder. Lâkin, hanımdan ziyade genç beyin hâlini düşünmelidir. Kim bilir beyceğizin yürekçiği ne kadar çarpardı? Kim bilir, nasıl tatlı tatlı esner, nasıl tatlı tatlı gerinirdi! Hele tamam hanımefendi pencereden girerken mutlaka duhulünü teshile koşacaktır. İşte asıl o zaman kim bilir bunların tüyleri nasıl ürpermişti?

Lâkin, böyle bir hareketi âlemin gözlerinden setretmek nasıl mümkün olabilir? Dîde-i ağyâr kapanır mı zannedersiniz?

Öteden beri hanıma yangın olup, maşukasının bizim genç beye ettiği işaretleri, beşaretleri görmek için daima der-kemîn bulunan bir zat, bu aşk köprüsünden maşukasının geçtiğini görünce çıldırasıya kıskanıp, bazı mülâhazatından naşi, derhâl yapa-

cak bir şey bulamazsa da, hanım genç beyin yanına azimetten yarım saat sonra avdet ederken, bu işi müşahede etmiş olduğuyla beraber, bazı sitemler dahi karıştırarak, sokaktan maşukasına birkaç lâf fırlatmış ve işte bu suretle faş olan esrar bir daha avdet edemeyip, hanımefendi hatta pencereye bile çıkamaz ve o körpecik beyin meh-cemâline bakamaz oldu.

Bari kendisinin âşıkı olacak mundar sükût edip de, maşukasının şöhret-i iffetini lekedâr etmese ya? Hayır, karı o defadan sonra dahi, herife iltifat etmemesiyle, herif olanca macerayı mahalle kahvesinde hikâye eder ve bu şayia üzerine hanımın adı köprülü hanım ve karşı konağın dahi adı köprülü konak kalır.

Bizim en ziyade acıdığımız cihet şu ki, bîçare hanım kendi hakkındaki sû-i şâyiaya boş yere duçar olmuştu. Yoksa kendi ettiği taşkınlıklardan maada, genç beyin odasına girdiği zaman iffetine asla leke gelmemişti.

Amma yaptık ha! Hiç, bir genç oğlanın odasına müştakâne ve heveskârâne girsin de, iffetine hâlel gelmemiş olsun! Bu olur mu?

Evet olur. Çünkü biz hikâyenin muharrirliği sıfatıyla işin içindeki esrarı biliriz. Bakınız size de hikâye edelim:

Hanım aşk köprüsünden geçip pencereden içeri girerken, genç bey filhakika muavenetine koşup duhulünü teshil eylemişti. Odaya girdikten sonra dahi bunlar derhâl muanaka ederek, sarmaş dolaş minder üzerine düştüler. Hanımda niyazlar, çocukta nazlar...

Lâkin beyde bir hâl vardı. Şu ki, hanımın yanında, hem pek acemice hareket eder, hem de soğuk davranırdı.

Zaten öyle olacak değil mi ya? Bîçare henüz koklanmamış bir gül yahut gül koklamamış bir burun olduğundan, birisinin elinde bulunsa da acemi kalır, birisini eline alsa da acemi bulunur.

Bahusus hanımefendi çocuğun bu acemiliğinden asla bîzar olmayıp, kendisini açmak ve cür'etini arttırmak için çocuğu kucağına aldı. O kadar heves ve iştiyakla sarılır öperdi ki tarife sığmaz. Nihayet kahverengi çuhadan mamul sımsıkı yeleğin ön

kopçalarını çözmeye başladı. Genç bey buna itiraz eylediyse de hanımın vefret-i hevesini görünce ilişmeyip teslimiyet gösterdi.

Hanımcık göğsünü layıkıyla açınca ne görse iyi? Nur topu gibi iki meme ki.....

Zaten kızdan ne farkı var? Kız memesi gibi demeli. Fark aramak lâzım değil. Kız memesi ya...

Temsil etmiyoruz, gerçekten kız memesi...

Bu hâli görünce hanım dehşetle:

-Aman beyim bunlar ne?

Çocuk-Senin koynundakiler neyse, bunlar da o!

Hanım-Allah aşkına sen...

Çocuk-Evet, ben de senin gibiyim.

Hanım-Aman beyim, şimdi çıldıracağım, sen kadın mısın?

Çocuk-İşte görüyorsun ya?

Hanım-Vallahi inanamayacağım. Evet memeler kadın memesi.

Elhasıl genç kız kendisinin erkek olmayıp, kadın olduğunu hanıma ispatla beraber, eğer bu sırrı faş ederse, kendisinin dahi fuhş-ı hâlini faş edeceğinden bahisle, bir daha pencereden dahi arz-ı iştiyâk etmemesini tembih ederek, bîçare hanımcağızı galeyan etmiş olan şevk ve hevesiyle beraber hanesine iade eyledi.

Ee, sonra hanım bu sırrı sakladı mı?

Hem de fevkalâde. Vakıa, kendisinin fuhş-ı hâli şöhret bulmuş idiyse de, bir insanın sû-i ahvâli ne kadar şayi olsa, kendi kulağına pek geç ve pek güç vasıl olur. Binaenaleyh, sırrım faş olmasın diye o dahi genç beyin odasında gördüğü ahvali setrederdi.

İşte, nas beyninde konağın şöhreti bundan ibaret olup, Arslan nam köleyi mubayaa etmiş olan efendi, bu sır küpü konak içine girdi.

Beşinci Bap

Biz şimdi nazarıdikkatimizi bu meşhur konağa giren efendinin arkasından sevk edelim:

Yukarıki fıkrada efendinin hareme girmiş olduğunu beyan edişimizden, bu efendinin haremi var zannetmişsinizdir.

Hâlbuki muradımız konağın harem dairesine girmiş olduğunu anlatmaktı. Yoksa efendinin haremi yoktu. Haremde yalnız bir genç biraderiyle bir de ihtiyar kadın olup, mutfaktaki Arap cariye harem dairesi halkını itmam ederdi.

Efendi harem kapısından girince mutfaktan Arap koştu. Ayağından yemenilerini çıkardı. Merdivenden yukarıya vardıkta ihtiyar kadın sofada bulunup, badehu merdivenin karşısına gelen odaya girdi. Ve orada biraderini buldu. Kendisini görünce biraderi kıyam eyledi, söze başladı:

Biraderi-Hoş geldiniz kardaşım, alacağınız şeyi aldınız mı?

Efendi-Şükür alabildik. Dağ parçası gibi bir insanı, haraç mezat dört buçuk kuruşa aldık getirdik.

Biraderi-Zavallı çocuk!

Efendi-Zavallı ki zavallı, aşağıda oturuyor.

Biraderi-Aman şunu göremez miyim?

Efendi-Görürsünüz. Zaten ben de kendisini görmedim a! Görüp hâlini sormak isterim.

Biraderi-Derhâl azat edelim.

Efendi-Vakıa, yüreklerimiz öyle ister. Lâkin bu kadar acele iyi şey değildir. Onun da vakti vardır.

Biraderi-Allah'ı severseniz çağırınız da görelim.

Efendi-Herif biraz nefes alsın bakalım. Senin haraç mezat, emtia gibi satıldığın var mıdır efendim? Bîçare çocuk gazabından pancar kesilirdi.

Biraderi-Var ya, vardır! Ah o hâl pek güçtür.

Vay, bu efendinin biraderinin haraç mezat satıldığı varmış! O hâlin pek güç bir hâl olduğunu dahi bilirmiş...

Evet, vardı. Evet, bilirdi. Zira hikâyemizin sûret-i cereyânına dikkat eden zevat, bu efendinin koca Hasan Mellâh ve yanındaki ağasının Alonzo olduklarını anladıkları gibi, haremdeki biraderinin dahi İstanbul'da daima erkek kıyafetiyle gezen Esma olduğunu takdir edebilmiştir.

Her ne hâl ise, Hasan Mellâh biraz nefes alıp yorgunluk çıkardıktan ve köle dahi elbette dinlenmiş olduktan sonra, Hasan ihtiyar kahya kadın ile selâmlığa haber gönderip Arslan'ı ça-

ğırttı. Arslan geldi. Doğruca efendisinin ve badehu efendisi yanında bulunup, mutlaka ya biraderi, ya oğlu olmak lâzım gelen genç beyin ellerini öptü, karşılarında el pençe divan durdu.

Bîçare Hasan Mellâh, bîçare ki bîçare. Her şeyden maada, o kadar rikkat-i kalbe malik olduğu için bîçaredir. Zira rikkat-i kalb insan için saadet sayılamaz. Hiç dünyada her belâ gören için, onun kendisinden ziyade müteessir olduğunuz var mıdır? Bu hâlde bulunan insan kendisini nasıl bahtiyar bulabilir? Uzletî Efendinin konağında Arslan'ın hikâye-i hâlini dinlemiş olduğu geceden beri, çocuk için teessüründen uykusunu kaybeylemişti. Binaenaleyh, kendisi gibi bir insan, kendisi gibi hür doğmuş, kendisi gibi hür yaşamak için âleme gelmiş ve belki kendisi gibi bir bey, bir kibar, bir zengin olarak yaşamak dahi nasibinde varken, birtakım havene, bu nasibini dahi çevirmeye çalışmış olan koca Arslan'ı karşısında el pençe divan durmuş görünce, teessüründen titremeye başladı.

Güzel a Esma'ya ne oldu? O da titremek değil ölüm hâlleri gibi alâyim göstermeye başladı. Zâhir-i hâlinden hemen bayılıp gideceği anlaşılırdı. Birkaç defa davrandı mavrandı, güya harikulâde bir muamele, bir hareket gösterecek zannolundu. Yine cebr-i nefs ile kendisini toplar idi. Hasan kızın hâline dikkatle, bazı şüphelere, bazı zanlara düştüğünden kendi teessürâtını def'e çalışarak ve gayretini toplayarak Arslan'a "Biraz dışarıya çıksana!" diyebildi. Arslan emre itaatle çıktı. Hasan ile Esma yalnız kaldılar.

Hasan-Ne oldun Allah'ı seversen?

Esma-Nasıl ne oldum? İşte o!

Hasan-(halecânla) Kim?

Esma-Ah, kim olacak, işte Timur Bey!

Hasan-Etme...

Esma-Vallahi o! Şimdi ne yapalım?

Hasan-Ha!... Bak kuzum, bu tesadüf doğrudan doğruya Allah'tandır. Daha o gece bîçarenin ahvalini hikâye eyledikleri zaman, benim yüreğime bazı şeyler gelmişti. Lâkin acele lâzım değil. Vakıa, hâlini sen nasıl hikâye eyledinse, işittiğim yerde de aynıyla öyle dinledim. Ama bir şey hikâye edilirken mutlaka mübalâğa olunur. Timur Bey hakkında ben kendimce is-

tediğim tecrübeleri dahi icra etmeliyim. Ne bilirsin, burası İstanbul'dur. Adamları biraz acayipce... İnsanın ahlâkına tebeddül verebilirler. Hem de ... Ah Esmacığım, Esmacığım, meleğim!... Ben seni kendi canımdan ayırıp da başkasına verecek bir cân-pâre addederim. Seni her nâehil olana teslim edebilirim mi zannedersin?

Esma-Timur Bey mi? Timur Bey için mi bu lâkırdıyı söylüyorsun?

Hasan-Sen ne kadar gayretin varsa topla! Hiç ses çıkarma, renk verme. Ben yapacağımı bilirim.

Bu müşâfeheyi, güya ziyadesiyle kabahatli iki adam, hemen alelâcele bir şeye karar veriyorlarmış gibi, hem şiddet-i halecân, hem de kemâl-i sür'atle Hasan, besâletkârâne bir gayretle kalktı ve sofada kim bilir nasıl bir mülâhaza-i dûr-endîşâneden naşi, sofanın dahi ta öteki ucunda bulunan Arslan'ı çağırdı. Çocuk geldi, yine odada üç oldular.

Hasan-Otur bakalım Arslan Efendi! Otur şuraya.

Arslan-Estağfurullah efendim!

Hasan-Yok yok, otur diyorum. Bizim memlekette âdet böyledir. Otur deyince oturmalı.

Arslan-Baş üstüne efendim. (diye oturur)

Hasan-Seni mubayaa ettiğimize ne memnun oldumsa, bir insan evlâdını haraç mezat satın aldığıma da o kadar müteessir oldum. Sen okumuş yazmış bir adam olduğun için böyle teessürlerin derecesini bilirsin.

Arslan-(şiddetli bir göğüs geçirerek) Allah ömürler versin efendim.

Esma-(tıkana tıkana) Bizim yanımızda köle gibi dahi yaşamayacağını, elbet ümit de edersin.

Arslan-Allah'a emanet olunuz efendim. Sizin gibi hatırşinas efendilere, köle olmayanlar bile köle olmak ister. Sizin kölelerinize hürler gıpta ederler.

Vakıa, Arslan bu cevâb-ı savâbı, pek tane tane söylediyse de, Esma bunların bir harfini anlamamış olduğuna eminiz. Zira kendi lâkırdısını zaten olanca iz'an ve iktidarıyla söyleyebilmiş olduğundan verilen cevabı ahz u telâkkiye iz'anında iktidar kalmamıştı. Hasan Mellâh ise bir yandan

Arslan'ın cevabını istimâ' ve diğer taraftan Esma'ya bazı tavırlarla sabır ve sükûtu tavsiyeden sonra:

Hasan-Sen vaktiyle kaçak bir esirmişsin de, seni burada esircilerin tutarak ucuzca Bekir Bey merhuma satmışlar. Nereden, nasıl firar etmiştin?

Arslan-Bu kadar sene Bekir Beye nasıl sadakatle hizmet etmiş olduğumu da elbet haber almışsınızdır. Hüsnühâlimi bununla istidlâl ederek, eski sergüzeştimi sual etmeseniz daha âlâ olur efendim.

Hasan-Niçin?

Arslan-Çünkü bir adamın sergüzeşt-i ahvâlini sıkıca tahkik etmek, o adamı yalan söylemeye mecbur eylemek demektir. Malûmunuz olmalıdır ki İnsan mâ-sabak-ı ahvâlinin hepsini meydana koyamaz.

Hasan-Bilâkis, evvelâ karşısındaki adamı bir gözden geçirir de, mâ-sabak-ı ahvâlini ortaya koymakta bir beis göremezse, o hâlde yalan söylemeye de mecbur olmaz.

Arslan-Öyle ama efendim...

Hasan-Öylesi, möylesi hiç lâzım değil. Kimin yanındaydın da, nasıl kaçtın?

Arslan-Kulunuz Mısır'da idim efendim.

Hasan-Kölemen miydin?

Arslan-Evet efendim.

Hasan-Kölemenlikten mi kaçtın?

Arslan-Evet efendim.

Hasan-Nasıl oldu da firara mecbur oldun?

Arslan-Boynumu vuracaklardı da....

Hasan-Acayip, niçin?

Arslan-Bir şey için değil efendim.

Hasan-Bir şey için değilse, insanın boynunu niçin vursunlar?

Arslan-Murad Beyin sarayında bir hemşirem vardı. Görmeye gitmiştim. "Murad Beyi öldürmeye gelmiş." diye beni de idam edeceklerdi.

Hasan-Bu bir büyük kabahat midir ya?

Arslan-Efendim, hemşiremi başka türlü göremez oldum da, bir merdiven yaparak pencereden girmeye çalıştım. Onun için bu şüpheye düşmüşler.

Hasan-Hay çocuk, hay! Bari bu hakikatı ortaya koyup da kabahatin olmadığını anlatmalıydın.

Arslan-Kime anlatabileyim?

Bakılsa, söz buralara müncer olunca, Esma evvelkinden ziyade fenalaşmalıydı. Bilâkis sebat ve metanet gösterirdi. Zira, insanın yavaş yavaş sınaşmayacağı hiç bir teessür yoktur. Teessür bütün bütün mündefi olur demiyoruz. Zahirde görülecek alâmâtın, bedahet derecesindeki kuvveti az olur demek istiyoruz. Hasan mücâvebenin arkasını şu suretle işletirdi:

Hasan-Sonra nasıl kaçabilip kurtuldun?

Arslan-Hemşirem kurtarmış efendim.

Hasan-Nasıl?

Arslan-Bir hadım ağası varmış. Onun vasıtasıyla zindancıya rüşvet vererek beni âdeta satın almışlar.

Hasan-(biraz sükût ve teemmülden sonra) Ee, sonra Mısır'a bir daha gidip hemşireni aramadın mı?

Arslan-Nasıl gideyim efendim?

Hasan-Nasıl gideceksin? Bayağı gidebilirdin, yoksa yine öldürebilirler diye mi korkmuştun?

Arslan-Hayır efendim, bendeniz ölümden o kadar çok korkmam. Lâkin tekrar gidersem şayet hemşiremin başına bir belâ getiririm diye korktum.

Vakıa, şu suretle açılan serrişte üzerine, Hasan Arslan'a hemşiresinin başına nasıl ve ne suretle bir belâ getireceğini ve bunun sebebi ne idüğini, filânı sorarak Arslan'ın kaffe-i esrârını deşebilirdi. Ancak Esma'nın tahammülü bu kadara kadar kifayet etmeyeceğini kestirdiği cihetle, suallerin o cihetini tezce geçip bu vadiye saptı:

Hasan-Mademki Mısır'dan firar eyledin, sonra köleliğe nasıl tekrar giriftar oldun?

Arslan-Beni evvelce Mısır'a satmış olan esirciler yakaladılar. Elimde azat kâğıdı yok ki hürriyetimi ispat edeyim. Bahusus tekrar esiren Mısır'a gitmekten korktum. Bekir Bey zu-

hur eylediği zaman ona satılmaya ez-cân ü dil razı oldum. Onun yanında hiç olmazsa canım emin kaldığına ve kalacağına memnun idim.

Hasan-Ya Bekir Beyin kızıyla olan macera nasıl oldu?

Arslan-(kızararak) En sonra küçük hanım ikrar etti ya işte!

Hasan-Lâkin ikrarına inanılır mı?

Arslan-Vallahi efendim, inanılmasa daha memnun olurum. Zira ikrarıyla küçük hanım beni pakladıysa da, kendisini daha ziyade mundarladı. Ben erkeğim. Benim için azv olunan kabahat gerçekten vaki olsa bile, o kadar namusumu bozmaz. Hoş, erkeğin de kadın kadar iffeti vardır ama, bu İstanbul'da böyle addolunur. O ise kadındır. Böyle şeyler onun namusunu bozar.

Arslanın mesele-i malûmeyi şu suretle muhakeme etmesi Hasan Mellâh'ın pek zevkine giderek, çocuğu bir çok iltifatlar ile selâmlığa yerine gönderdi.

Esma ile Hasan Mellâh yalnız kaldıkları zaman Arslan hakkında ne konuşmuş olduklarını erbâb-ı mütâlâa merak ederler ise de, bâb-ı âti o merakı defedeceğinden, keyfiyetin burada izahına hacet yoktur.

Altıncı Bap

Arslan, merd-haslet, melek-tıynet bir çocuk olup, Alonzo dahi hilkatte kendisine müşabih bulunmakla pek güzel görüşerek, hatta birbirinin esrarını dahi bir dereceye kadar öğrendilerse de, Alonzo efendisinin esrarını mümkün olsa kendisinden bile ketm edeceğinden, Arslan'a yalnız bu cihetten serrişte vermezdi. Lâkin Arslan, gayet fatîn ve zeki olduğundan konak içinde bazı mertebe esrara vukuf değilse de, yakin hâsıl etmişti. Ezcümle beyin biraderi denilen genç çocuğun erkek olmasında şüphe eylemişti.

Aman bu kadar zeki ve fatîn olduğuna göre, bari Esma'nın kendi Esma'sı olduğunu da anlayabildi mi?

Hayır, zira işin üzerinden bir kaç sene mürur eylediği gibi, Esma dahi Kafkasya'daki Esmalıktan bütün bütün çıkıp, tenine başka taravet ve tavrına başka bir serbesti gelmiş ve Arapçayı Türkçeye karıştırıp ve bahusus tebdîl-i câme eylemiş olduğundan, onu ne ferasetle tanıyabilirdi, ne de fetânetle.

Bir de insan kısmında başka bir hâl vardır. Adem evlâdı böyle bir sırrı yakin eylediği zaman, hiçbir vakitte hüsn-i zanda bulunmaz, derhâl suizan eder. Arslan dahi bu suizanda betâet göstermedi. Erkek olmasında şüphe eylediği, filhakika kız olduğu hâlde efendisinin meydana çıkaramayacağı bir kızı yahut bir nevi hemşiresi, vesairesi olmak dahi ihtimal iken, kapatması olmak kadar çirkin bir suizannı vardı.

Hem bu kapatma ne aşüfte şeymiş! Bîçare Arslan'ı gördükçe şevk ve şehvet nazarıyla çocuğu eritecek zannolunurdu. Nihayet foyasını meydana da vurdu ya!...

Bir gün Arslan sokaktan gelmişti. Efendisinin konakta olmadığını ve birkaç gece kalmak üzere Çamlıca'ya gitmiş olduğunu seyisten haber alarak "Afiyetle eğlensinler" diye vardı odasında yan geldi. Akşama kadar yazısıyla, filânıyla meşgul oldu. Akşam ba'de't-taâm eline pek çok sevdiği bir Hamzaname alıp mütalâaya başladı. Çünkü Alonzo dahi efendisiyle beraber gitmiş olduğu için, lâkırdı edecek bir arkadaşı yoktu.

Bir de yatsıdan sonra ihtiyar kadın kendi odasının kapısını açıp "Küçük bey seni istiyor Arslan Efendi!" dedi. Arslan derhâl fırladı kalktı. Hareme girdi küçük beyi odasında buldu.

Bey bir sedir üzerine uzanmış, ya meraklı, ya keyifsiz veyahut hiç ümit edilemeyeceği veçhile sarhoş idi. Zira yüzü gözü kıpkırmızı olup, hatta harareti, karşıda bulunan bir adama kadar tesir edecek zannolunurdu.

Arslan emre intizar işrâb eder bir tavırla ayaktayken beyin işareti üzerine yanına yaklaştı. "Ah, Arslan hastayım! Baksana ateşim var mı?" diye pamuk gibi elini Arslan'ın eline verdi. Arslan bilâ-fütûr alıp okşadıkta vakıa "Bir şey yok efendim, geçer. Galiba soğuk almışsınız efendim." diye teselliyyâta başladı.

Aradan birkaç çift lâkırdı daha geçtikten sonra, küçük bey yine o tavr-ı ıztırâbla kalktı oturdu. Arslan'a aralıkta bir sormaktan hâli kalmadığı veçhile, yine sergüzeşt-i ahvâlini sormaya başladı. Arslan kendisini idam edeceklerken, hemşiresinin işgüzarlığı sayesinde kurtulduğu, filânı tekrar edip bitirdikten sonra:

Bey-Hemşiren kimdi?

Arslan-Benim gibi bir Çerkez idi efendim.

Bey-Nasıl oldu da ikiniz birbirinizi buldunuz?

Arslan-Zaten Mısır'a dahi beraber satılıp gitmiştik.

Bey-Acayip, öyleyse memleketinizden de beraber gelmiş olmalısınız.

Arslan-Evet efendim.

Bey-Yalan!

Küçük Bey, yani Esma şu "Yalan!" sözünü Arslan'ı tekzip fikriyle değil, belki şîve-i lisân iktizası gibi bir suretle ağzından çıkarıvermiş idiyse de, bununla beraber şu söz Arslan'ın ziyadesiyle teessürünü mucip olup:

Arslan-Vakıa yalandır efendim! Bendeniz sergüzeştimi sormamanızı daima bunun için rica ederdim. İşte insan böyle yalan söylemeye mecbur olur.

Bey-İyi ya, doğrusunu söyle de yalancı çıkma.

Arslan-Beraber gelmedik efendim. Hemşirem benden daha evvel gelmiş de, birbirimizi İstanbul'da bulduk.

Aradan beş on dakika kadar zaman geçti. Badehu Esma mosmor bir çehre ile buz gibi terler dökerek tıkanarak, titreyerek:

-Arslan, niçin böyle yalan söylemekten vazgeçmiyorsun? Hemşirem, hemşirem diyorsun. Senin tavrına bakılırsa galiba hemşiren değil. Seni sevdiğin bir kız halâs etmiştir.

Arslan-(Esma'nın ayaklarına kapanarak) Aman beyim kurbanınız olayım beni söyletmeyiniz

Esma-(kendisini toplayarak) Hayır, seni söyletmek istediğimin başka veçhi vardır. Sen beni ve karındaşımı daha lâyıkıyla öğrenemedin. Biz senin gibi sâhib-i sergüzeşt, bîçare-hâl ve fakat mert, sadık bir adamı ber-murâd edebilirsek kendimizi bahtiyar addederiz.

Bu söz üzerine Arslan'a put gibi bir durgunluk geldi.

Esma-Ne sükut ediyorsun? Söylediğim söze inanmıyor musun? Ben senin gibi yalancı mıyım?

Arslan-(bir tavr-ı gazûbâne ile) Kulunuz dahi yalancı değilim beyim! Ve sâye-i seniyyenizde onu kabul de etmem.

Esma-Ee, niçin hâlini bizden ketm ediyorsun?

Arslan-Ketm ettiğim hiçbir şey yoktur ve hiçbir şeyi ketm etmedim de.

Esma-Dur öyleyse, ben sana şimdi gösteririm. Sen biraz burada bekle.

diye, camlı kapısı yine o odaya açılan ve yan tarafta bulunan bir odaya girip, derhâl karılığa tebdîl-i kıyâfetle avdet eyledi.

Esma-Beni tanıyor musun?

Arslan-(çıldırmış gibi bir tavırla Esma'yı temaşa eder) Biraz!

Esma-Ben seni pek âlâ tanıyorum. Sen Timur Bey değil misin?

Arslan-(zangır zangır titreyerek) Sen de Esma'sın işte!

Bu lâkırdıyı müteakip Timur Beyin Esma üzerine yürüyerek boynuna sarılması lâzım gelirken, yerinden bile kımıldanmadığını Esma görünce ağlar derecesinde bir tavr-ı ıztırâbla:

-Ya Timur Bey, o evvelki aşkın gitti mi?

Timur'da hiç ses yok.

Esma-(ağlayarak koşup Timur Beyin boynuna sarılmak istedikte, Timur kendisini göğsünden itmesiyle bütün bütün boşanıp) Benden bu kadar mı soğudun Timur'um?

Timur-Hayır Esma, hayır! Ah, Esmacığım hayır. Hiç ben senin aşkını ferâmûş mu ederim? O aşkı kabre kadar götürmeye karar vermişim! Lâkin...

Esma-(hüngür hüngür ağlayarak) Lâkin dediğin ne oluyor?

Timur-Lâkin dediğim, pek büyük bir şeydir!.. Şimdi onu bırak. Senden bir ricam var. Şuraya, köşeye otur. Hem de ağla, bana ağla! Ben de seni ağlayarak göreyim. Köşeye otur da, yarım saatçik bana kendini temaşa ettir. Fakat benden ne hâl sadır olursa men'e kalkışma, rahatımı bozma.

Esma-(heyecanla) Çıldırdın mı Timur'um?

Timur-Evet, beni gören çıldırmış zanneder ama, Timur öyle kolay kolay çıldırmaz.

Esma-Sen bana cümleden evvel şunu söyle. Beni seviyor musun? Benden soğudun mu? Beni unuttun mu?

Timur-Hayır, hayır diyorum, hayır! Senden soğumak benim elimde değildir Esmacığım. Lâkin bugün sen benden başkasının Esma'sı oldun. Herif seni bak, ne kıyafetlerde gezdiriyor?

Esma-Yanlışın...

Timur-Ama hakkı vardır. Benim ise hakkım yoktur. Ben bunları evvel bilmezdim Esmacığım, şimdilerde öğrendim. O senin için kim bilir kaç keseler dökmüştür. Bense sana canımı veririm ama, bir cana seni vermezler yavrum. Can nakit yerine geçmiyor! Seni dört beş altına verirler de, bir cana vermezler.

Esma-Yanlışın var...

Timur-Benim yanlışım yoktur. Sana rica ederim diyorum. Ricam şu ki, bu bahsi kısa keselim. Gözlerim seni Esma olarak görüyor. Lisanım Esma'ya lâkırdı söylüyor. Kulaklarım Esma'nın sözünü işitiyor. Bari sen işitmek istemediğim birtakım lâkırdılarla, kendinin evvelki Esma olduğunu bana anlatıp ağzımın tadını bozma. Ayaklarını öpeyim otur şuraya. On dakikacık isterim.

Esma-Niçin a beyim, niçin? Sen benim, ben senin olacak iken, birbirimize sarmaş dolaş olacak iken, bu lâkırdılara ne hacet var? Başka ne istersin?

Timur-(bir tavr-ı merdâne ile) Ne hacet mi var? Sen beni Esma'dan başka karının elini tutar mı zannediyorusun? Evet, Esma sensin ama, benim dediğim Esma değil. Ben senden başka karının elini tumayacağım gibi, beni akçesiyle satın almış olan velinimetimin nefsine mahsus olan bir şeye, ölürüm, geberirim de taarruz etmem. Ne mi isterim? Ne istediğimi mi sordun? Heyulâsını şimdi efendimin Esma'sı üzerinde gördüğüm kendi Esmacığımın yüzüne baka baka ölmek isterim. Sende zerre kadar kabahat yok ki, kendine ağyar eli değdirdin, diye sana kıyamam. Kabahat varsa bendedir. Çünkü ben seni muhafaza edemedim.

Bu sözü söyleyerek, bir yandan dahi belindeki hançeri tamam çekmişti ki, Esma'nın evvelce tebdîl-i kıyafet etmiş olduğu odanın camlı kapısı birdenbire açılıp, Alonzo taşraya hücum ile Timur'un beline sarılarak, elindeki hançeri istimale vakit bırakmamakla beraber, hançeri dahi kurtardı aldı.

Alonzo'dan sonra ise Hasan Mellâh iki gözleri pınar gibi çağladığı ve boynunu bükmüş olduğu hâlde, aheste aheste kapıdan çıkıp, odaya girdi ve girerken dudakları arasından "Aman yarabbi, beni de böyle ber-murâd edecek misin?" kelimeleri dökülürdü.

Ortalığın bu hâli üzerine Esma minder üstüne yığılıvermiş ve Timur ise üzerine niçin hücum olunduğunun farkına varamayarak, bayağı kendisini kaybetmek derecesini bulmuştu. Nihayet, biraz aklı başına gelince ve karşısında efendisini dahi görünce, gerek efendisine ve gerek Esma'ya güya itizara başladıysa da Hasan'ın galeyan etmiş olan hûn-ı merhameti cümleye müsâbakat göstererek, Esma'ya:

Hasan-Kalk, kalk! Âşıkın mıdır, kocan mıdır, yoksa efendin midir? Nen ise ellerini öp?

diye, Esma'yı kaldırıp Timur Beyin yanına sevk eyledi. Timur Bey evvelki sû-i fikrinde hâlâ baki olduğu cihetle müdafaa gösterirdi.

Hasan-Anladığın gibi değildir beyim. İş senin anladığın gibi değildir. Vakıa, her kim görse Esma'ya hevesleneceği tabiî olmaktan fazla, zarurî de olduğundan ben de heveslendim ise de, kız senin aşkın yolunda ölüme çoktan hazırlanmıştı. Ben Cenabıhakka şayet sizin yüzünüz suyu hürmetine, kendi işlerimi âsân eder diye, bu işi böyle yaptım. Bu geceki hâl ise senin hakkında bence bir tecrübe ve imtihan idi. Mert çocukmuşsun! Aferin!

İşte Hasan Mellâh bu sözle kapıyı açıp, yine bu kadardan fazla olmayacak bir ihtâr-ı kelâmla hakikat-ı emri Timur Beye anlatmakla beraber, Mısır'dan Murad Beyin Esma'ya çeyiz olarak vermiş olduğu eşyanın defterini dahi ikisi arasına attı ve Alonzo'ya hitaben "Artık burada bizim işimiz kalmadı. Haydi biz kendimizi aradan çıkaralım." diye Alonzo ile beraber odadan çıktı.

Bu gecenin sabaha nasıl varmış olduğunu hulya edersiniz? Etseniz bile ahval zanneylediğiniz gibi değildir. Siz kıyas etmek istiyorsunuz ki, Alonzo ile Hasan odadan çıktıktan sonra, Esma ile Timur Bey birbiriyle sîne-sâf olmaya müsâraat gösterdiler. Öyle değil mi? Hâlbuki işte hakikat-ı hâl böyle değildir.

Hasan daha odadan çıkmaya azmeylediği anda, Esma o zamana kadar istimal eylediği Osmanlı lisanını kendisinin lisân-ı mâder-zâdı bulunan Çeçen lisanına tebdil ederek, bu ahvâl-i hayretle henüz dâmeni pak olduğu şüphesi içinde gaşyolmakta bulunan âşıkı Timur'a "Senin her fikrin boştur. Her suizannında yanlışın vardır. Sana, bana efendi olan, kardaş olan, baba olan zat, insanoğlu değil melektir. Bu ana gelinceye kadar bana henüz bir dest-i şehvet değmemiştir. Yürü gidelim, ayaklarını öpelim. Şimdi bize lâzım olan ancak budur!" demesiyle Timur başında kalabilmiş olan yarı aklıyla cüz'î bir mülâhazadan sonra bu sözün farkına vararak, Esma ile beraber efendilerini takip eylemişlerdi ki, bu zaman Hasan henüz merdiven başına varmıştı.

Hasan bu hâli görünce nice mütehâlif, mütebâyin teessürâtın alâmeti bulunan, elmas taneleri gibi yaşlar gözlerinde olduğu hâlde, kendilerini men ve iadeye çalışmıştı. Lâkin muvaffak olamayınca, takım cünbür cemaat yine geriye avdet eyledi. Hasan'ın bir ayağında Esma, bir ayağında Timur. Esma ağlar, Timur ağlar, Hasan ağlar, Alonzo ağlar. Lâkin gözlerden akan yaş mutlaka zehir gibi acı olmayıp, bal gibi tatlı olmalıdır ki, tatlı tatlı akarlardı.

Sevinçle, saadetle dolu olan şu hâl şüphesiz bir saatten ziyade devam eyledi. Ondan sonra dahi Mısır'dan İstanbul'a gelinceye kadar sebkat eden ahvali, her biri hikâyeye başladılar.

Zihinler dağınık olduğu cihetle, bazı meseleleri tekrar tekrar dermeyan ederler idiyse de, mesâil-i mezkûre kendileri için pek tatlı olduğundan, her defa tekrar edilişi dahi, başka bir lezzeti mucip olurdu. Nihayet, artık sabah dahi takarrüp eylemişti ki, Hasan, Esma'nın çeyizinden maada, oturdukları haneyi ve Arslan nam kölenin hakk-ı hürriyetini dahi bunlara bahşeyledi. Lâkin mal kimin gözünde, mülk kimin gözünde. Ortalıkta başka hâller vardı. O hâller ki, onları artık kalem tasvir edemez. Ehl-i hâl olanların vicdanlarına onlar kendilikleriyle nakşolunurlar.

Yedinci Bap

Hasan Mellâh ile Esma ve Timur arasındaki münasebeti, yukarıki babın nihayetinde tasvir eylediğimiz surete kadar ge-

tirdikten sonra, bir iki haftayı atlayıvermek lâzımdır. Zira, bu bir, iki hafta zarfında vak'a olarak başlıca bir vak'a sebkat etmeyip, ortalığın hâli ise tasvir ve tahririnde kalemin pek ziyade yorulacağı bir surette idi.

Zira, Hasan gereği gibi değil, belki fevka'l-had heveslenmiş olduğu Esma'yı kendi eliyle, her hâlde kendisine rakip addolunabilecek Timur'a vermiş idi ki, bu hâlin teessürât-ı mâddiyye ve maneviyyesine bizim mert, mürüvvetkâr Hasan değil a, gerçekten melek olsa onun dahi tahammülde apışacağı derkâr idi.

Maa-hazâ bu hâl, Hasan'ı bir cihetten mütelezziz dahi ederdi. Zira bir kimseyi ihya derecesinde sevindirmişseniz, onların viran gönlünü tamire muvaffak olduğunuz için, mutlaka siz dahi ziyadesiyle sevinmişsinizdir.

Esma ile Timur Beye gelince: Bunlar dahi min-cihetin Hasan ile hemhâl idiler. Zira kendilerini istikbal etmiş olan saadetten dolayı ne kadar mesrur olmakta iseler, Hasan'da gördükleri teellüme benzer bir hâl üzerine dahi, o kadar müteessir olurlardı. Zaten, kendilerinin buraya kadar tasvir eylediğimiz tavır ve cibilletleri dahi bunu iktiza etmez mi ya?

Esma kendisini Timur'un aguş-ı iştiyâkında revâbıt-ı şevk ve heves addolunabilecek iki kol ile sımsıkı sarılmış gördükçe, aklına derhâl Hasan'ın gemi kamarasında bu suretle kucakladığı hâlde, meyusen ve mahrumen ric'at etmesi gelerek, böyle şeylerde semahat olamayacağı cihetle, şu gaddarlığında mazur olduğunu düşünmekle beraber, bi-eyyi-hâl bîçare Hasan'ın hâl-i hirmânına yüreği acır ve bu esnada Timur'un dahi aklına gelen şey, şimdi şu dakika-i saâdet içinde Hasan'ın dahi bulunmak ihtimali olup, âlemde bu kadar karîb olan bir ihtimali yalnız Hasan'ın bir mürüvvet-i merdânesi teb'îd edebilmiş olmasına şaşardı.

Lâkin, bunlar akıllarına gelen şeyi birbirine hikâye ve takrir etmeyecekleri derkârdır. Şu kadar var ki, yine bu hâle karîb ahvalde Timur'un Esma'ya "Ah Esma, Esma! Keşke ben geberip gideyim de, seni der-agûş etmek saadeti efendimize müyesser olaydı." Ve Esma'nın dahi Timur'a "Öyle olacağına keşke ben geberip gitmiş olaydım da, efendimiz beni görmeyerek, bu suretle mahrumiyet belâsına dahi duçar olmayaydı." dedikleri olurdu.

İşte, bu bir, iki hafta dediğimiz zaman hâl ve tavırları şundan ibaret bulunan zevat meyanında başlıca vukuattan âri olarak mürur edip, badehu bir sabah idi ki Timur Bey selâmlıkta iken kapıdan içeriye bir Frenk girdiğini gördü. Herif çatır patır denilen bir Türkçenin madununda bir Türkçe ile Timur'a birşeyler sorduysa da, Timur lâkırdının içinde yalnız "Hasan Mellâh" kelimelerini anlayabilip, asıl murad ne olduğunu kestiremediğinden, öteki odada henüz giyinmekte bulunan Alonzo'yu çağırdı.

Bizim söylemekliğimize hacet kalmaksızın malûm olabilir ki, Esma artık Alonzo'ya pek namahrem olduğu için, Hasan Mellâh'ın ufak bir ihtarı üzerine Alonzo hareme girmemekte idi. Binaenaleyh sadık Alonzo gelen herifin meramını anladıktan sonra -hikâyemizden işbu onuncu kitabın sûret-i cereyânından anlaşılmış olacağı veçhile, Alonzo Arabînin dahi yardımıyla Türkçeyi lâyıkıyla geliştirmiş olduğundan- Bu gelen Frenk İlia olup, Hasan Mellâh'ı görmek istediğini Timur Beye ihtarla beraber, kendisi İlia ile telâşlı telâşlı bir şeyler konuşmaya başladı.

Timur Bey İlia'nın kendisini görmeye gelmiş olduğunu Hasan'a haber verdiği zaman, Hasan merkumun bir an evvel hareme kadar gelerek kendisini görmesi için âdeta tehâlük gösterdi. Binaenaleyh, İlia derhâl Hasan'ın yanına ithâl edildi.

Hasan-Hayrola, Monsieur İlia?

İlia-Şam'daymış efendim!

Hasan-Şam'da mıymış?

İlia-Evet efendim. Sinyor Pavlos'dan gelen mektubu Yahudi açmaksızın bir zarfa koydu. Gözlerimi üzerinden ayırmadım. Bir, iki saat sonra kendisi dahi bir mektup yazıp, badehu zarfın üzerini, bizim bir hoca vardır, ona Türkçe yazdırmak için mektubu yine bir Yahudi'ye verdi. Lâkin mektup Şam'da kime gideceğini anlayamadım. Çünkü Yahudilerin İspanyolcasını güzel anlamakta idiysem de, söylediği isim Türkçe miydi, yoksa Arapça mıydı, neyse onu anlayamadım.

Hasan-Tahkikin bu derecesi doğrudur ya? Siz de eminsiniz ya?

İlia-O kadar eminim ki, bu işte ne kadar mes'uliyet varsa benim üzerime olsun. Lâkin tekrar edeyim ki, mektubun Şam'da hangi isme gideceğini anlayamadım.

Hasan-Onun zararı yok.

İlia-Onun zararı yoksa benim de Sinyor Pavlos'dan gelen mektubun Şam'a gittiğinden asla şüphem yoktur.

Timur bu müşâfehe esnasında orada hazır idiyse de, lisân-âşinâ olmadığı için bir şey anlayamadı. Lâkin İlia'nın verdiği müjde üzerine, Hasan'ın çehresinde görülen alâyim-i sürûr ve şâdmânî, anlaşılmayacak bir şey değildi. Müşâfehe bittikten sonra keyfiyeti Timur Beyin sormasına hacet kalmadı. Hasan İlia'yı bazı emirlerle biliâde ve kemâl-i sürûr ve hubûr ile Timur Beye bitteveccüh:

-Zannederim, Cenabıhak beni de herkes gibi gönlüme göre mücazat edecektir.

Timur-İnşallah efendim! Gelen adamın bir büyük beşaretle gelmiş olduğunu fehm ediyorum.

Hasan-Hem de ne büyük beşaret ya!

diye, sergüzeştini Timur'a nakletmeye başladı. Meğer Timur meseleyi Esma'dan, bir dereceye kadarını Alonzo'dan işitmiş imiş. Binaenaleyh, Hasan için sözü tafsile hacet kalmayıp, ihtisâr-ı kelâmla sergüzeşt-i ahvâlinin hulasâsını tekrar eyledi. Timur bir yandan efendisini dinler ve diğer taraftan dahi işi evvelinden alarak, ta ihtiyar Pavlos'un ne kadar mert bir adam olduğunu ve kendisine tevdi olunan bir sırrı, bir emniyeti, faş ve ihlâl etmemek ne büyük meziyet idüğini ve Dominico Badia'nın her meziyeti haiz olmakla beraber, ne gaddar bir mel'un olduğunu, Alonzo'nun sadakatini, İlia'nın felâketini, Madame İlia'nın irtikâp eylediği fuhşa, yine kendi eliyle tayîn-i cezâ edişini, Pietro'yu, Zerno'yu, Paris'te Monsieur Michelet'nin ne kadar idareli bir namussuz casus olduğunu, velhâsıl, hikâyemizin başlıca azası olup, muhâkeme-i etvârından ibret alınabilecek her adamı, nazarıdikkat ve ibret önünde muhakeme ederdi. Nihayet söz Hasan Mellâh'ın İstanbulca etmiş olduğu teşebbüse geldi.

Hasan-Buraya geldiğimiz zaman ise, rakibimin nerede bulunduğunu, ihtiyar Pavlos'un burada acentesi bulunan Yahudi'den tahkik etmek istedim. Bizim Pavlos'un hâli acayiptir. Meğer be-

nim burada olduğumu mektuplarımdan anlayarak ve Yahudi'ye dahi mektup yazarak, ben Dominico'nun nerede olduğunu sorarsam zinhar malûmat vermemesini tembih eylemiş. Binaenaleyh, Yahudi istediğimiz malûmatı diriğ eyledi. İlia'yı bu işe, yani rakibimin nerede olduğunu tahkike memur eyledim. Gitmiş bir garip Frenk olduğundan bahisle, kendisini Yahudi'ye kabul ettirerek hizmetine girmişti.

Pavlos'dan gelen mektuplara dikkat etmeye başlamış. Zira Pavlos'un Dominico Badia'ya yazdığı mektuplar dahi bu Yahudi'ye geldiğini daha Càdiz'de iken tahkik eylemiştik. Hele çok şükür bu kere muvaffak olmuş. Càdiz'den, Pavlos tarafından Dominico'ya gelen mektubu, Yahudi Şam'a göndermiş. Vakıa, mektup Şam'da bir Müslüman ismine gitmiş ve o ismi dahi İlia anlayamamış ise de o habis istediği zaman Müslüman ismi dahi alabileceğini bilirim. Yani Şam'a gidersem hâl ve şanı garip bir müslüman haber aldığım anda, o Müslüman'ın bizim kâfir olduğunu derhâl kestirebilirim. Hem o hınzır mutlaka ulema, hâl ve kıyafetindedir. Zira Arabîsi, kendisini her Arap'a Müslüman tanıtacak derecededir.

Hasan sözü buraya kadar getirdikte Timur Beye bir durgunluk geldi. Güya aklına yeni bir şey gelmiş de, onu düşünüyormuş zannolunurdu. Bu durgunluk bir derecedeydi ki, Hasan sebebini sormaya mecbur oldu.

Timur-Sakın bu zat bizim Seyyid Ali olmasın!

Hasan-Nasıl Seyyid Ali?

Timur-Abbasiye sülâlesinden bir...

Hasan-(halecânla sözünü keserek) Abbasiye mi? Ah, işte o ya! İşte o ya! Bak ben burasını hikâye etmeyi unutmuştum. Paris'te kendisini böyle tanıtmış.

Timur-Orasını bilmem! Burada bir Seyyid Ali türedi. Abbasiye sülâlesindenmiş. Lâkin sonra foyasını meydana vurdu.

Hasan-(telâşla) Aman ne oldu, söyle bakalım?

Timur-Bu herif Mağribî miymiş, neymiş? Gelmiş Beyazıt Medresesinde bir odaya inmiş. Lâkin kendisi öyle medresede oturmaya muhtaç adam değildi. Koska'da bir de konak tutmuştu. Gayet âlim, bahhâs bir şey. İstanbul'da dillerde destan oldu. O kadar girgin bir adam ki, ne girmediği kibar konağı kalır, ne de

medrese. Hatta yeniçeri odalarına varıncaya kadar girer çıkar. Bazısı bunun bir nevi cinnetine kail olduysa da, herkes bu hiffet-i hâlini fart-ı zekâsı hasebiyle her şeyi öğrenmek merakına vermişlerdir.

Hasan-Vallahi ta kendisi, nihayet?

Timur-Nihayet foyası meydana vurdu. Meğer bu efendimiz Hristiyan imiş.

Hasan-Na işte! Aman, nasıl oldu da anlaşıldı?

Timur-Güya ustura tutunurken biraz kesmiş olduğundan bahisle birkaç gün hastalanır. Yarası azar, şişer. Berber celple kendisini muayene ve muâlece ettirmeye mecbur olur. Bir de bakarlar ki, yarası traş olurken kesilme değil, herif âdeta kendi kendisini sünnet etmiş. Hem becerememiş, hem de ucundan dahi bir miktar uçurmuş.

Hasan-Ee?

Timur-Giden cerrahı ihya edeceğinden bahisle, bu sırrın kimseye faş edilmemesini tembih eder. Cerrah teminat vererek tedavisini bitirdikten ve paraları aldıktan sonra işi haber verir. Meğer üç, beş yeniçeri dayısı bu herifle sıkı fıkı konuşarak İslâmiyetine şüphe eyledikleri cihetle, bir gün bastırıp sünnet yerine bakmaya karar vermişler ve bu kararı Seyyid Ali işitmiş imiş de, hîn-i hâcette onlara İslâmiyetini ispat edebilmek için kendi kendisini sünnet etmiş imiş. Bunun için berber keyfiyeti haber verdiği zaman, o yeniçeriler kendisini tasdik etmişler. Tamam hınzırın hakkından gelinecek iken sırra kadem bastı gitti. Konağı bile hâliyle kalmıştı.

Hasan-Aman, işte benim aradığım adam odur. Bunun yanında haremi var mıydı?

Timur-Hayır efendim, haremi yokmuş. Bir hemşiresi olup o da divane imiş diye şöhret bulmuştu.

Hasan-Divane mi?

Timur-Evet efendim.

Hasan-Aman yarabbi, Cuzella acaba aklını mı bozdu?

diye, bîçare Hasan'ın gözleri önünde bir kere cihan simsiyah zindan kesildi. Cuzella'nın vefatı haberini alsa ancak bu kadar müteessir olabilirdi. "Cuzella divane mi olmuş?" sözünü birkaç defalar tekrar edip, kendisinin divane olmasına ramak kalmıştı. Hemen Alonzo'yu celp ile meseleyi ona dahi dinletti. Alonzo ile

Timur Bey, Hasan'ın teessürâtını yenmekten âciz kalmışlardı. Yine kendisinin besâlet-i tab'ı bu acıya karşı gelip, bahusus acı arasında baş gösteren ümit ve teselli cihetleri dahi önünü almıştı. Şu Dominico yanında hemşiresi sıfatıyla bulunan kızın Cuzella olacağına, olduğuna asla şüphe kalmadığı hâlde, bunun Cuzella olmaması bile Hasan'ın iz'anına vürut ederdi ki, bu muvâredât, Hasan'ın yüreği işi öyle arzu etmesinden neş'et eylerdi. Kız gerçekten Cuzella olsa bile hemşire sıfatıyla bulunması, henüz Dominico'nun kendisine muvaffak olamamış bulunduğunu dahi işrâb ederdi. Vakıa, bîçare kızın divane olmuş bulunması maddesinin Hasan'a mucip olduğu teessürâta nihayet olamaz idiyse de, ber-minvâl-i muharrer, bazı ümitlerle beraber bu kadar telâşın, bu kadar heyecanın, bir belâyı def'e medar olamayacağı mülâhazât-ı hikemiyyesi dahi inzimam etmekle, Hasan birkaç saat sonra güç hâl ile aklını başına alabildi. Meğer sabahleyin İlia'ya vermiş olduğu emir Meliketülbahr sefinesinin hazırlanması imiş.

Timur Beyden aldığı haber-i fecî üzerine artık Hasan'da durmak ve oturmak ihtimali kalmadığından, hemen o gün sefineye nakil ile gece mi olur, ertesi sabah mı olur, fekk-i lenger-i ikamete can attı. Esma ile vedalaşması bir sûret-i müessirede olmak lâzım gelir ve vakıa kız kendisinin ve âşığının muhyîsi bulunan zât-ı kerîme alışmadan ayrıldığından naşi, gözyaşlarıyla ayaklarını yıkarken Hasan asla teessür göstermeyerek, bir an evvel bu veda belâsından dahi kurtulmak isterdi.

Esma ile vedaı bitirir bitirmez hayvanlara binerek, Timur Bey dahi yanında olduğu hâlde Alonzo ile beraber soluğu Bahçekapısı'nda ve badehu bir kayığa râkiben, Kurşunlu Mahzen önünde bulunan Meliketülbahr'de aldılar. Geminin bazı levâzım-ı cüz'iyyesi henüz ikmal edilmemiş olduğundan, Hasan memurları haşlayarak, kahredercesine istical ederdi. Gurûb-ı şems ile beraber her şey ikmal edilerek Timur alınmaya başladığı cihetle, bîçare Timur Bey ile, zavallı çocuğu âdeta huzurundan tart edercesine bir veda edip, gece saat bir suları Meliketülbahr, Sarayburnu'nu döndü. Hasan'ın bu defa Dersaadet'e, Beyrut'a kadar olan seferindeki ahvalini tasvir ve tahrir etmek âdeta bir mecnunun ahvalini yazmak demek olur.

(temme kitâbü'l-âşir)

Onbirinci Kitap

Birinci Bap

1793 senesi şubatına doğru idi ki Şam'da Câmi-i Emevîde bir zat türedi. Cuma ile pazartesi günleri ikindi namazından sonra vaaza çıkıp, bir saat kadar vaaz ve nasihat ederdi ki, dermeyan eylediği âyât-ı kerîmeyi on iki fenne değil, fünûn-ı mevcûdenin kaffesine tatbik ederek, kütüb-i siyer ve tefâsir ve ehâdisde olmayan mebâhisi bile, halkın nazar-ı istifâde ve itibarına arz ederdi.

O zamanlar Şam, memâlik-i şarkiyyenin merâkiz-i ulûmundan olup, Suriye'nin nukat-ı müteaddidesinden oraya birtakım talebe-i ulûm gelmekte bulunmasıyla, bunlar bizim Seyyid Ali'nin dersine o kadar rağbet gösterdiler ki, bu ders, vaaz ve nasihat derken, âdeta bir mürettep ders hâline dahi girdi. Elli, altmış kadar talebenin her biri önünde hokka kalem bulunup, seyyidin takrîr-i şifâhîsini kaleme alırlardı ve bunlardan sonra, yirmi, otuz kadar ulema ve meşâyih, seyyidin bu kadar dakayıkı nereden ve hangi kitap veya muallimden işitmiş olduğuna hayretle, başlarını ceyb-i tefekkürden kaldıramazlardı. Ulema ve meşâyih ve talebenin şu derece rağbetini ityân eyledikten sonra âhâd-ı nâsın hâlini kayıt ve tahrire lüzum kalmaz.

Seyyid Ali, Şamca şu rağbeti iki aya varmayan bir zaman zarfında kazanıp, nisan evâhiriyle mayıs evâiline doğru ise Suriye'nin milel-i gayr-i müslimesi eâzım-ı ulemâsı dahi Câmi-i Emevîye devama başladılar ki, bu hâlde câmi-i şerîf-i mezkûr, akait ve efkâr-ı mütehâlife ve mütebâyinenin merkez-i ictimâı oldu.

Garibi şunda ki, Seyyid Ali'nin her hükmü hikemiyyâta sûret-i tatbîki, milel-i selâsenin mezâhib-i mütenevviasından hemen hiçbirisine mugayir düşmeyip, eğer mâder-zâd olan gayret-i mezâhibiyye hail olmasa, mezâhibin cümlesi bir nokta üzerinde ittihat etmek lâzım gelecekti. Lâkin o nokta, nasıl bir noktaydı? İşte o nokta bir noktaydı ki, orada bulunan halkın her biri kendi ikametgâhlarına avdet edip de, nokta-i mezkûreyi ferâde

ferâde tetkik edecek olsalar, kendi ellerinde bulunan noktaya min-cihetin vâhide muvafık bulamazlardı.

İşbu Seyyid Ali'nin husûsiyyet-i hâline gelince:

Bu zat, ya Buhara ve Afgan ve İran gibi memâlik-i şarkiyyeden olacaktır veyahut Fas, Cezayir, filân gibi memâlik-i garbiyyeden. Zira, lisanı Hicazî ve Yemanîye benzemediği gibi, cihât-ı erba'adan şimal tarafında dahi Arap halkı yoktu ki, ona nispet edilsin. Maskat-ı re'si kendisine soruldukta "İnsan için küre-i arzın tamamıyla maskat-ı re's olması kâfi değil midir?" derdi.

Nasip, bazı kere ve bazı akvâle göre, ekseriya nispetini şaşırarak, meselâ mütebahhir bir âlimi açlıktan öldürecek kadar fakir ve kös kütük bir cahili hazîne-i Karun'a malik eder ki, bazı erbâb-ı mütâlâa bu nispetsizliğe itiraz eyler. Lâkin biz zannederiz ki, ilim ile servetin her biri ayrı ayrı birer saadet olup, nasip bu saadetlerin ikisini bir adama verip de, diğerini ikisinden dahi mahrum edeydi o zaman nispetsizlik etmiş olurdu. Neyse bahsimizi bu ciheti muhakemeye hasredecek değiliz a! Bizim Seyyid Ali'de halkın gördüğü şu nispetsizlik yoktu. Hâl ve vakti öyle dersten sonra bir mendil yayarak züll-i suâli kabule icbar etmedikten başka, yine Câmi-i Emevî civarında isticar eylediği hanesinde, alâ külli hâl ve hatta müreffehen dahi yaşayabilecek iktidar kendisinde vardı.

Bu zat mücerretmiş. Hareminde yalnız bir hemşiresi varmışsa da, bîçare mecnun olup birkaç defa nefsine suikast etmeye kalkışmış olduğundan, bir odada mahbusen ikamet edermiş. Hemşiresinden başka haremde kimsesi olmayıp, selâmlıkta bir erkek aşçı mutfak hidemâtından başka, akşamdan sonra uşaklık ve sabahleyin vekilharçlık dahi edermiş.

Hem ne hacet? Seyyid Ali ihtimal ki kendi aşçısının pişirdiği et'imeye el bile sürmez. Zira her akşam bir âlimden, bir şeyhden, bir papazdan, bir hahamdan (eğer Şam'da Berâhime dahi bulunsa bir berehmenden) tabla tabla yemekler gelirdi.

Garibi şurasında ki, Seyyid Ali Şam'da bir kimseyi ziyarete gitmez ve bir kimseyi dahi hanesini ziyarete kabul etmez. Hanesinden çıktığı zaman gideceği bir cami ve camiden çıktığı zaman dahi gideceği bir hanesidir. Bu kadar uzletin sebep ve

hikmeti kendisinden sorulmuş. Bîçare adamcağıza böyle dünyasından el çektiren şey, zavallı hemşiresinin hâl-i cinnetiymiş!

Vakıa, kızcağızın hâl-i cinneti, Seyyid Ali Efendiyi böyle dünyadan el çektirerek, mücerret bir hidmet-i dîniyye olmak üzere, Câmi-i Şerîf-i Emevîde ders okutmaktan başka bir yere göndermeyecek derecedeymiş. Efendinin hikâye eylediği ahvâl-i sâbıkadan kat'-ı nazar, daha iki gün mukaddem bir hâl vukua gelmiş ki, istiğrâb olunacak ahvaldendir.

Şöyle ki:

Her gün olduğu gibi, bir gün dahi hâlini, hatırını sormak ve hâl-i cinneti tahfif eder bazı ed'iye-i müessireyi okuyup, üzerine üflemek ve bununla beraber kızcağızın o günkü et'ime ve eşribesini bermutat kendi eliyle vermek için, mübarek adamcağız, yani Seyyid Ali Efendi hazretleri, kızın odasına girdikte baksın ki, kızcağız arkasında bulunan entariyi lime lime yırtmış ve her limeyi badehu parça parça koparıp, koca entariyi en büyük parçasını, en ufak bir deliğe yama olamayacak bir hâle koymuş.

Sebebini sordukta ne cevap alsa iyi? "Entari üzerime sıklet verdi." cevabını almış. Artık bu derece hâl-i cinnette bulunan kızcağızı bıraksın da, bîçare Seyyid Ali Efendi nereye gitsin?

Eyvah ki, zavallı kızın divaneliği yalnız bu derecede dahi kalmadı. Mayısın yirmi birinci günüydü ki Şam içinde, "Seyyid Ali Efendinin mecnun hemşiresi bir adam öldürmüş!" diye bir velveledir koptu.

"Canım, bir odada mahpus olan bir kızın yanına kim girer ki öldürsün?" diyenler bir tarafta. "Sokaktan geçen bir adamı öldürmüş." diyenler ve buna asla ihtimal vermeyenler diğer tarafta. Herkes Seyyid Ali Efendinin hanesi tarafına koşar. Fakat mevtayı kaldırmış oldukları cihetle, kimse bir şey göremez.

O ne? Demek oluyor ki kızın bir adam öldürmüş olduğu sahihmiş! Hatta mevtayı kaldırmış olduklarını da rivayet ediyorsunuz.

Evet, aşağıdan garîbü'd-diyâr bir adam geçerken, kız yukarıdan su testisini herifin başına atıp, telef etmiş.

Testi yere düştüğü zaman kırılmış olmasıyla parçalarını ve mevtayı huzûr-ı hükûmete götürmüşler. Bîçare Seyyid Ali Efendi

bu vukuatı işitir işitmez, arından artık Şam'da duramayacağını anlayıp, sırra kadem basmış.

Âlem de ne acayiptir bilir misiniz? Tâlib-i hakikat olanların nâil-i emel olmalarına meydan bırakmaz ki. Ol mübarek zatın başına gelen şu felâketin sıhhatini merakla tahkik-i ahvâle giren bir adamın kulağına, bir anda bin havadis vasıl olur ki, bunların aslı faslı olacak olsa, insanın hayretinden çıldırması lâzım gelir. Bereket versin ki, şayiâtın birisi diğerini nakıs olduğu gibi, cümlesi birden asla inanılmayacak muhallâttan bulunmakla, mübarek Seyyid Ali Efendinin fazl u kemaline hayran olan dostlar, biraz teselli bulabilmektedir.

Bakınız size şayiâtın bazılarını nakledelim:

Denilir ki, mecnun kızın öldürdüğü zat kendisinin âşıkı imiş! Buna inanılır mı? Hiç mecnuna kim âşık olur?

Denilir ki, kızın âşığı olarak kafasına testi atıp öldürdüğü oğlan Hristiyan imiş! Artık buna inanmak nasıl mümkün olur ki, bir kere bir divaneye âşık olacak kadar âlemde bir ahmak farz edilse bile, Ali Efendi gibi fuhûlînden bir zatın kızına, bir Hristiyanın alâka etmesi muhaldir. Bereket versin ki, sonra zuhur eden bir şayia bu havadisi dahi tekzip eyledi. Zira denildi ki "Hayır, meyyit Hristiyan değil Müslüman imiş!"

Denilir ki, mübarek Seyyid Ali Efendi hazretleri Hristiyanmış!

İnn'allahe me'a's-sâbirîn! Lâ ḥavle velâ kuvvete illâ billah! Seyyid Ali Efendi Hristiyan olursa dünyada Müslüman olarak kim kalacak? Canım bu halk ne acayip şey! Tuh, tuh! Yere batmadığımıza teşekkür edelim.

Denilir ki, Ali Efendi bundan evvel İstanbul'da imiş da, orada Hristiyanlığı meydana çıkınca firar eylemiş!

Akıldan çıkmak işten bile değil! Ali Efendi evlâd-ı Arab'dan olup, bir kelime Türkçe bilmez ki İstanbul'a gitsin. Yahut İstanbul'da bulunsun! Kendisi ya şarklı, yahut garplı. Arap maşlâhı herifin arkasında idi. Hem Ali Efendi İstanbul'a gitse, bu kadar fazl u kemâliyle ne olmazdı?

Biz burada şâyiât-ı vâkı'adan sonra bazılarını hikâye eyledik. Artık mecnun kızın öldürdüğü herifin cebinden birtakım evrak çıkarak, Ali Efendi'nin Hristiyanlığı bununla sabit olduğu,

yok mücerret bu sır faş olduğu için firar eylediği, yok mecnun kızın mecnun olmayıp akil olduğu, yok kızın âşığını öldürmesi üzerine bütün bütün çıldırdığı, yok vefat eylediği, yok gelen herifin kızın karındaşı olduğu, bilmem ne olduğu, bilmem ne gittiği hakkındaki erâcif ve türrehâtın derecâtını siz kendiniz düşününüz.

İkinci Bap

Şam'da bu tevatür ortalığı çalkalayadursun, biz şâyiât-ı mezkûrenin asl-ı esâsını ve bu esas üzerine ibtinâ eden hakayıkı kucaklamak için, Mayıs iptidasında Beyrut İskelesi'ne çıkmış olan Hasan Mellâh'ı göz önüne alıp, gözümüzden ayırmayalım:

Hasan'ın İstanbul'dan çıktığı zaman gördüğümüz hâl-i ye's ve ıstırabı, Alonzo ve İlia'nın verdikleri nice teselliyyât ve ümit ile azala azala, bîçare çocuk Beyrut İskelesi'ne çıktığı zaman, öteden beri malûmumuz olan hazım ve ihtiyatı üzerinde olduğu hâlde çıkmıştı. Zira, hakikat-ı maslahat dahi öyledir. Allah cümleyi masun buyursun, insanın bir kimsesi vefat ettiği zaman cihan nazarında zindan kesilerek, hatta kendisi bile ölüme razı olacak dereceye geldiği hâlde, yavaş yavaş bu hâl bilkülliye zail olduktan fazla, badehu miras davalarıyla birtakım harekâta teşebbüs eder ki, harekât-ı mezkûre ilk musibet günü kendisine arz olunsaydı kendi yüreği kadar yanık bir yürek için bu makule harekâta, mümkün değil ihtimal veremezdi. Haniya, demek istiyoruz ki âlemde insanoğlunun sınaşmayacağı hiçbir musibet yoktur. Hatta musibet ne kadar büyük olursa, biraz muhakemesi olan insan bunun acı teessürâtını bir ayak evvel defederek, arayacağı çareleri daha ziyade istirâhat-ı kalble aramak yolunu arar ve bulur.

İşte bizim koca Hasan Mellâh dahi, yalnız Şam'da ne yapacağını ve Dominico Badia orada ise işe ne yoldan başlayacağını bir türlü tasavvur edememiş olduğu hâlde, fakat her çare ve tedbiri hazımla bulunacağını kestirip, maiyetine Türkçe ve Arapça bildiği için, yalnız Alonzo'yu alarak, menzil hayvanlarına râkiben, Beyrut'tan Şam'a azimet eylemişti. Menzil gidişiyle on dört saat yürüdükten sonra Şam-ı Şerîf'e vasıl olup, fakat vürudu geceye müsâdif olduğundan, o geceyi menzilhanede geçirdi. Ertesi gün kendi esbâb-ı istirâhatını istikmâl edebilmek için bir han

bularak, oraya naklederek bir gün yorgunluk çıkardıktan sonra, yavaş yavaş işe mübaşeret eyledi.

Şam'a giden bir adamın birinci mertebede ziyaret edeceği şeylerin birincisi Câmi-i Emeviyye olduğu malûmdur. Binaenaleyh, Hasan Mellâh dahi bittesâdüf, bir perşembe günü câmi-i şerîf-i mezkûra gidip, bir kenarda ikindi namazını edadan sonra, bir vaizin vaaz için rahle başına geçtiğini görünce, hazır gelmişken Şam'ın vaaz ve nasihatı ne yolda olduğunu dahi görmeyi merak eyledi. Bahusus, bu vaiz bir vaiz ki, Şam gibi bir memlekette, hem de ramazan filân olmadığı hâlde, dersinde üç dört yüz adam var.

Erbâb-ı tecrübeye hafi değildir ki, insan kısmı bir adamın sözünü yalnız kulağıyla işitmeye kanaat edemez. Mütekellimi gözüyle dahi görmek ister. İşte bu hâl insan için cibillî olmak hasebiyle, Hasan Mellâh'da dahi vardı. Binaenaleyh vaizi görmeye davrandı ama, herifi görür görmez can başına sıçramışçasına tüyleri ürperdi, saçları dimdik kesildi. Az kaldı ki haykırsın, az kaldı ki üzerine hücum ederek boğazına sarılsın! Zira, rahle başında bulunan ve Seyyid Ali diye şöhret bulan zât-ı âlîkadr, bizim Dominico Badia'dan başka kimse değil.

Lâkin, bu telâş ve acelenin hiçbir işe yaramayacağı mülâhazası, Hasan'ın telâşına mümanaat gösterip, kemâl-i sükût ve sükûnetle kendisini vaize göstermeyerek, bir tarafta oturup vaizi dinledi.

Vay meded, Dominico Badia ne aşk ve şevkle vaaz ederdi. Yeri gelirdi ki, lezzet-i bî-misâl-i diyânetle zaten mütelezziz olan huzzârın telezzüzât-ı vicdâniyesi haddi aşarak cümlesi cûş u hurûşa gelir, kâh olur ki aşk-ı ilâhî bunların sadrını paralayacak mertebeyi bulur ve kâh olur ki azamet-i kibriyâ cümlenin gözlerinden âteşli yaşlar akıtırdı. İşin ağreb-i garâbeti şunda ki, bu aşk ve şevk, huzzâr meyanında bilâ-istisnâ cümle üzerine bir suretle icrâ-yı hükm ederdi.

Hasan ki Cenabıhakkın ezeliyet ve ebediyeti kadar, lütfu, adli, mürüvveti, hâsılı, her şeyi dahi bîmebde ve bîgaye olduğuna itimâd-ı tâmla her emelini hasren bu itimadı üzerine bina eylemişti. Şüphe edilemez ki, huzzâr beyninde azamet-i ilâhiyye, aşk-ı rahmânî ve lezzet-i rabbâniyye ile dahi ziyade mütelezziz olan kendisi idi. Çi-fâide ki, füyûzât denilen şey yalnız

lâfızda değildir. Bunda en ziyade ruhaniyetin dahli vardır. Vakıa, feyyâz-ı mutlak Cenabıhaktır. Ancak feyz-i rahmânî ile halkı müstefîz edecek olan müfîzde dahi ruhaniyet bulunmak lâzımdır. Hâlbuki Dominico Badia'nın ağzından çıkan sözler hak ve hakikat olmakla beraber, kendisi batıl, kendisi kâzib idi. Ehl-i hâl olanlar bilir ki, hak ile butlân arasında ruhaniyet ezilir. Bir cemaat âteş-i aşkla cayır cayır yandığı zaman, bir münafıkın serdî-i nifâkı, bu âteş-i manevînin, bu harâret-i ruhâniyyenin şiddetini gidermiş olduğuna dair en büyük misaller ve mukaddes ve muazzez tecrübeler vardır! Ya bu Câmi-i Emevîde huzzârı cûş u hurûşa getiren ateş, buz gibi soğuk bir taraftan tecelli eylediği hesaba katılmayacak mıdır? Katılmamak olamaz. Zira, Dominico Badia'nın ağzından ateş gibi parlayarak çıkmakta bulunan kelimâtın, huzzârı gerçekten cayır cayır yakmasının sebep ve hikmeti yalnız budur.

Dersten çıkmak lâzım geldiği zaman en evvel cami kapısından Hasan çıktı ve Dominico'nun çıkmasına dahi muntazır oldu. Herif çıktı. O önde, Hasan arkasında. Gide gide ta hanesine kadar vardılar. Hasan hanenin mahallini lâyıkıyla ezberleyip konağına geldi. Keyfiyeti mâ-hüve'l-vâki' Alonzoya hikâye eyledi. Koca Alonzo! Anlamalı sadakati ki, ber-minval-i muharrer uç göstermiş olan serrişte-i muvaffakıyyete, hemen hemen Hasan'dan ziyade kendisi müteşekkir kaldı.

Ertesi sabah Hasan, Alonzo ile beraber Dominico'nun hanesi semtine gitti. Dominico'nun hanesinden hurucunu anlamadıktan sonra, oralara sokulmak tehlike olduğunu Hasan kestirmişti. Binaenaleyh bu işin tahkiki için Alonzo'yu gözcü bıraktı. Kendisi bir kahvehanenin peykesinde oturdu.

Bu hâldeki intizar, ne intizardır anlarsınız a? Bu acı intizar akşam üzerlerine kadar devam eyledi. Hâlbuki Alonzo dahi haber-i ye'sle gelmişti. Zira, Dominico'nun konağından aşçısı bir iş için çıkmıştı ki, heriften efendisinin orada olup olmadığını sordukta "Efendi daha dün çıktı, bir de pazartesi günü çıkacaktır. Hiç efendi başka vakit çıkar mı?" cevabını almış ve bu haberi Hasan'a getirmişti.

Zavallı Hasan, zavallı Alonzo, oradan ne kadar yeisle avdet eylediler bilir misiniz? Hele o geceyi hemen gözü açık olarak imrâr eylediler. Her neye teşebbüs etmeyi düşünürler idiyse,

Dominico'nun mel'aneti ona galebe edeceği havfıyla, yine vazgeçerdi. Lâkin, ertesi sabah Hasan soluğu yine dünkü kahvehanede aldı ve bugün dış peykede oturmayıp içeriye girdi.

Kahvede, ihtiyar, genç, yedi, sekiz adam vardı. Arap âdetince Hasan bunlardan her birinin ısmarladığı kahveleri içmeye mecbur olduktan sonra, kendisi ve Alonzo dahi onlara mukabeleten kahve ısmarlamaya ve beraber içmeye mecbur oldular. Araplar yeni gördükleri adama, hatta hâline kıyafetine nazaran yeni misafire, nereden gelip, nereye gittiklerini suale başladılar. Hasan ise lâkırdıyı evirip çevirip Câmi-i Emevîde vaaz ve nasihatle meşhur olan Seyyid Ali Efendiye getirmek isterdi. Vakıa, Trablus taraflarından geldiğini, tacir olduğunu, filânı dermeyan eyledikten sonra, sözü istediği tarafa tahvil edebildiyse de, istiğrâba şayan değil midir ki, Arapların hiçbirisi Seyyid Ali Efendinin mertebe-i fazlını işitmiş olmak şöyle dursun, henüz adını bile duymamışlardı.

Buna istiğrâb etmemelidir. Bir adamın şöhreti böyle kahvehane halkına varıncaya kadar taammüm etmek şerefine âlemde pek az kimseler nail olabilirler. Ahiren Paris'te Monsieur Rochefort'un almış olduğu şöhreti şu zamanda kimse almamış olduğu dava edilebilirken, bir taşçıya "Rochefort'u işittiniz mi?" dediklerinde, "İşitmedim, fakat bizim bulduğumuz maden dahi hem pek sert, hem de lekesiz beyazdır." demiş olduğu tevatür bulmuştu. Zira, Rochefort lâfzı Fransız lisanında "sert kaya" manasına gelir. Hâlbuki Rochefort halkı ihtilâle davet eder ve en ziyade amele beyninde şöhret almış bir adam olduğuna göre, taşçının bu ismi henüz işitmemiş bile olması, ayak takımına varıncaya kadar tamîm-i şöhret etmek, bir emr-i düşvâr olduğunu ispata kifayet eder.

Her neyse, kahvede bulunan Araplar Hasan'a Seyyid Ali Efendi hakkında malûmat vermek şöyle dursun, belki Şam'da bir Seyyid Ali Efendi bulunduğuna dair Hasan'dan malûmat almış oldular. Yalnız kahveci, o da, Seyyid Ali'nin aşçısı bazı bazı kendi kahvesine gelip oturduğu için "Evet bizim şu civarda bir Seyyid Ali varmış." diyebilip malûmat-ı zâide olarak dahi yalnız efendi-i mumâileyhin haftada iki defa sokağa çıkıp, sair günler kendi hanesinde oturduğunu dermeyan edebildi.

Hasan o günü dahi akşam eyledi. Zira, muahharen Alonzo'yu yine Seyyid Ali'nin hanesine müfettiş tayin eylemiş idiyse de, herifin konaktan çıktığına dair bir gûnâ işaret zuhur etmemişti. O gece Alonzo ile edilen müzâkerede Hasan, pazartesi günü Câmi-i Emevîde ne olursa olsun Dominico'nun üzerine hücum ederek, canına kastetmek lüzumunu Alonzo'ya açmıştı. Bereket versin ki Alonzo, Hasan kadar harîs olmadığından bu hareketin uygunsuz cihetini görebildi ve böyle cami ortasında halkça mucibi malûm olmaksızın, velev ki malûm olarak vuku bulan bir katlin mucib-i kısas olabilmek ihtimalini Hasan'a anlattı.

(Bir adam kendi umur ve müşkülâtını bizzat düşünmekten ziyade, bir gayrısına düşündürmek hayırlıdır. Zira kendisi tehâlük denilen muaccelin ta'cîliyle serrişte-i tedbîri kaybedebilir. Başkası ise iş kendisine ait olmadığından serin kan ile arîz ve amîk mütâlaâta mahal bulabilir. Bu müsteşarın gayetü'l-gaye emin olması şart-ı azamdır. Zira, müsteşar emin olmazsa o hâlde fâide-i azîme yerine mazarrât-ı uzmâ baş gösterir.)

Bîçare Hasan Mellâh, son kararı olan ber-minvâl-i muharrer hücum fikrinin dahi boş olduğunu teslim eyledikten sonra "Aman yarabbi! Düşmanım karşımda dururken de istediğim intikama muvaffak olamazsam, ya ne zaman muvaffak olacağım? Ne zaman senin adlin yerini bulacak? Yoksa sen zalimleri mi iltizam ve himaye ediyorsun? " diye hüngür hüngür ağlamaya başladı. Vakıa Cenabıhakkın, hâşâ zalemeyi iltizam ve himaye etmeyeceği ve fakat onun sabrı bizim acelemizden ziyade olduğu için, bizim tahammül edememekte olduğumuz kaziyesi, mutlaka bir gün gelip de zalimin zulmü cezasını çekeceği meselesi, hep Hasan'ın zihnine geldiyse de, hâl-i zucret ve yeis içinde bulunan bir adama efkâr-ı hikmet dahi teselli veremeyeceği derkârdır.)

Hasan bu yeis ve fütur içinde kendisinden geçip, bayılmak nev'inden olarak bir miktar uykuya daldı. Ertesi sabah Alonzo'dan evvel kalkıp, telâşla Alonzo'yu dahi uyandırarak beynlerinde şöyle bir muhavere geçti.

Hasan-Hayırdır inşallah demeli Alonzo, hayırdır inşallah de!

Alonzo-Ne oldu? Hayırdır inşallah!

Hasan-Bu gece rüyamda Dominico'yu gördüm. Zer ü zîvere müstağrak. Elbisesi güneş gibi parıl parıl parlıyordu. Bir de bir zaman oldu ki, o vücûd-ı müzeyyenden bir mundar koku çıkmaya başlayıp etrafı tuttu. Herifi tutup soyduklarında vücudunun bir cife olduğu görüldü.

Alonzo-Vay canına yandığım! Bu rüya elbette hayırdır. Herifin mundarlığı yakinen meydana çıkacak demektir.

Hasan-Ben de öyle düşünüyorum. Üzerindeki elbise-i fâhire hınzırın şimdiki parlaklığıdır. Altındaki cife dahi yakında meydana çıkacaktır.

Bugün ki pazar günüdür. Hasan görmüş olduğu beşâret-i maneviyye üzerine ferah ve inbisâtından çatlayacak bir hâl ile kalktı, Alonzo ile beraber yine mahut kahveye gitti. Sözü pek uzatmayalım, Dominico'nun hanesinden çıkmasına akşama kadar intizar eyledilerse de, herif âdetini bozmadığından ve kendisi hanesinde iken oralara yanaşmak dahi uyamayacağından, Hasan'ın hâl-i ye'si yine avdet ederek "Ben de gördüğüm rüyalara inanarak deli gibi seviniyorum. Herifin hâlâ hanesi semtine yanaşamıyoruz. Ne vakit yapacağız bilemem." diye gazabından kendi kendisini vuracak mertebede bir hâl-i cinnet ile yine misafirhanesine geldi.

Ah, sâhib-i sergüzeşt olanlar, dert çekenler, yani pişkin adamlar bir fütur içinde bulunup da, ondan rehaya yol arayan bîçarelerin, ne kadar az bir şeyle ümitvâr olacaklarını ve ne kadar ufak bir şey, kendilerini büsbütün nevmit olmak derecesine vardıracağını bilirler. İşte Hasan Mellâh, o günler hâline bu kadar acınacak adamlardan olmuştu.

Her usru bir yüsrün takip edeceğine, hem dindarâne, hem hakîmâne itikadınız var mı? Varsa da, yoksa da, işte ahvâl-i âtiye bunu ispat için misal olabilmektedir.

Üçüncü Bap

Hasan'ın gayet yeis ve nevmîdî ile kahvehaneden kalkıp, misafirhaneye avdet eylediği günün ferdası bulunan pazartesi günü, yine mahut kahveye gitti. Ta ikindi vaktinin takarrübüne kadar olan zamanı, o zaman içinde ne kadar saniye varsa, o kadarın nısfı yeis ve nısf-ı digeri kadar ümit ile geçirdi. Bunu

mübalâğaya hamletmeyiniz. Iztırâb-ı âlâmdan şaşırıp kalmış olan meyusların başından bu hâlin geçtiği çoktur.

Bir de ikindi üzeri idi ki, yine gözcü tayin etmiş olduğu Alonzo, yüzünde bir şems-i ümmîdin bir sehâb-ı gayz ve kin altından âcizâne parlamasından ibaret bambaşka bir hâl ile gelip Hasan'a "Kalk bakalım." işaretini bastırdı. Dominico'nun hanesinden çıkıp, koltuğunda bir kitapla camiye gittiği haberiyle beraber, şimdi yapılacak şey, bir aşağı beş yukarı sokak içinde gezmek ve eğer Cuzella sokak üzerinde bir odada ise ona kendilerini göstermek olduğunu ve bundan başka herhangi surete teşebbüs edilse tehlikeli olacağını Hasan'a anlattı. Bîçare Hasan aklı başında kalmamış ki, Alonzo'nun tedbirinden iyi bir tedbir bulsun da, onun reyini kabul etmesin.

Ol suretle sokak içinde gezmeye başladılar. ne dersiniz? Yukarıda vadeylediğimiz yüsr bir pencereden baş göstermesin mi? Bir pencere açıldı. Ondan harice bir baş çıktı. Bu baş bir ümmîd-i muvaffakıyyet-i visâl başı idi. Bu baş rüyada görüldüğü kadar devamsız bir mülâkattan sonra, senelerce hasreti çekilmiş olan baş idi.

Şimdi burada kariîn-i kirâm hazerâtı hikâyeyi istical ederek, işin alt tarafı için tehâlük gösterirlerse de, bizim maksadımız yalnız masal söylemek olmadığından ve adına "insan" denilen ve mahiyeti hâlâ meçhul bulunan beş, on okka et ve kemik içine, ol dest-i manevî-i iz'ân-ı ber-endâz-ı âsârın ne gibi hisler yerleştirmiş olduğunu aramak maksadımız cümlesinde dahil bulunduğundan, buracıkta zimâm-ı hürriyyetimizi bizim kendi elimize vermelerini rica ederiz.

Hasan'ın Cuzella ile olan mülâkatı bir rüya kadar devamsız olduğuna dair, yukarıki fıkrada söylemiş olduğumuz söz reddedilmedi ya? İnsan bir şeyi böyle rüyada görmüş gibi görerek, yalnız bu kadarcık bir rüyet üzerine kâffe-i havâssını onun üzerine cemeder de, senelerce havâssını o şey işgal ederse ne olur bilir misiniz? Kuvve-i vâhime, o şey'-i mer'î üzerinde nazarını okşamış bulunan hasenâtı büyüte büyüte bir dereceye getirir ki....

Ee, bir dereceye getirir de ne olur? Bu derece öyle bir derecedir ki, şey'-i mer'înin o derecesi mukabiline aslını getirmiş olsalar, asıl olan vücut mevhum olanın yanında pek aşağı kalır.

Ya bu hâlde ne olur?

Bu hâlde o âşık, aşkın bu mertebesini bulur ki, biz ona "divane" deriz. Ama o hâl ile hemhâl olup da, o hâlin zevkini, neşesini tatmamış olduğumuz için divane deriz. Lâkin, o hâle varmamış olmaklığımızla beraber müdekkikane bir tetkike girişecek olsak, mezkûr cinnetin zevk-i mahz olduğunu yine teyakkun edebiliriz. Zira aşkın mebdei zevk, vasatı zevk olursa müntehâsı dahi mebde ve vasatla mütenasip olmak mantığa pek muvafıktır. O müntehâ ise, işte âşık-ı mefrûzumuzun alâka-i aşkıyla merbut olduğu vücuttan dahi ayrıldıktan sonra, vasıl olduğu mertebe olacağına şüphe edilemez.

Korkarım Hasan Mellâh Cuzella'yı gördüğü zaman beğenmeyerek, onunla kendi meyanında olan alâkanın kopmuş olduğunu söylemek için mukaddime temhîd ediyorsun!

Öyle değil. Bir saat evvel divane gibi bir tesirde bulunan Hasan Mellâh, Cuzella'yı pencerede görünce, evvelki tesirin bilkülliye zail olduğunu ve âdeta ortalıkta hiçbir şey yokmuş gibi bir hâle geldiğini, yani aklını başına aldığını beyan etmek istiyoruz.

Evet, Hasan o kadar sükût ve sükûnet peyda eyledi ki, bir an evvel kendisini teskine himmet eden Alonzo, şimdi Hasan'a nispetle telâşlı addolunacak mertebede kaldı. Zira Hasan -bunca senelik ıstırabın dahi tesirâtıyla- Cuzella'yı hulyası veçhile bir güneş görmek kabilinden görmeyip, âdeta sair karılar gibi bir karı gördüğünden, şu pencerede oturan Cuzella nam karıya ne zaman olsa vusul müyesser olabileceği gibi bir muhakemeye düştü.

Acayip!

Acayip zahir! Beş, on okka kemikten, etten ibaret dediğimiz insan nam hayvanın ahvali işte böylece acayiptir. Bu hikâyeyi yalnız hayâlât-ı şâirânenin delâleti ile yazmış olsak, Cuzella'yı Hasan'a gösterdiğimiz zaman, Hasan'ı şarkadak düşürüp bayıltabilirdik. Kimse kolumuzu tutar "Bunu niçin böyle yazıyorsun?" der miydi? İhtimal ki sözün tabîat-ı cereyânını muvafık bulurlardı. Lâkin havâss-ı beşeri tecrübe yolunda şimdiye kadar sarf eylediğimiz emek, bizi şu yazdığımız surete sevk ve hatta icbar eyledi.

Elhâsıl Hasan -tabirimize af buyrulsun- alık alık Cuzella'nın yüzüne bakmaya başladı.

Ya Cuzella ne yaptı?

Cuzella mı? Onunki daha tuhaf ya? Cuzella hatta Hasan'ı tanımadı bile. Bîçare kızcağız hâl-i cinnette bulunan bir adamın kuvve-i mümeyyizesi mi kalır ki, evvelki tanıdıklarını yine tanısın?

Öyle değil mi?

Hayır Öyle değil!

Öyle değilse o da âşıkı Hasan'ı kendi nazarında asıl Hasan'dan başka bir Hasan olmak üzere tevehhüm etmiş idi de, şimdiki gördüğü Hasan'ı kendi Hasan'ına muvafık bulamamıştı.

Öyle de değil mi?

Hayır, öyle de değil!

Ya Nasıl?

Nasıl olacağını bittabi sonra anlatacağız. Burada hükmedebileceğimiz şey Cuzella'nın Hasan'ı tanıyamamasıydı vesselâm. Çünkü kız Hasan'a baktı baktı da, yanındaki Alonzo'nun İspanyol çehre ve simasını gözüne ısırtarak İspanyol lisanıyla dedi ki:

-Siz buralı mısınız?

Zavallı Hasan iştiyakıyla müptelâ olduğu Cuzella'dan bu sözü işitirse ne kadar müteaccib olması lâzım gelir?

İşte o kadar taaccüble, o da dedi ki:

-Buralı değilim. Sana Cartagena'da odana girip muhabbet ve mürüvvetini celbe çalışmış olan Hasan Mellâh nam hayduttan haber getirdim.

Cuzella-Aman, o adam sağ mıdır?

Kızın bu lâkırdısı Hasan'a daha ziyade ve daha başka taaccüp vererek, bilâ-ihtiyâr Alonzo'nun yüzüne baktı ve Alonzo, Hasan'ın galeyân-ı aşkla bir coşkunluk göstermesinden korkarak, efendisine serian bir sükût işareti bastırıp, kıza kendisi cevap verdi.

-Sağdır zahir. Hatta size bir mektubu bile vardır ama, nasıl alabilirsiniz?

Cuzella-(bir müddet düşünüp, odanın içine başını sokarak, çıkararak, bir şeyler arandıktan sonra) Kör olsun, yanımda hiçbir şey yok ki aşağıya sarkıtayım da mektubu alayım. Siz

benim hâlimi bilmezsiniz karındaşlarım. Kendim inip de alamam. Burada daha ziyade eğlenmeniz de uyamaz. Haydi siz gidiniz de perşembe günü geliniz.

Bîçare kızcağız şu sözleri o kadar telâş ve halecân ve heyecanla söylemişti ki, bunlarla beraber tavrı dahi kendisinin o anda pek bîçare, pek bîvaye, pek zavallı, pek meyus olduğunu işrâb değil, ilân edebilirdi.

Hasan ne olursa olsun sözünü göze aldırmış bir tavırla Alonzo'ya dönüp, maa-hazâ yarım sesle, "Alonzo, artık ben bu kadara kadar da tahammül edebilir miyim? Paldır küldür gireyim, Cuzella'yı alıp kurtarayım." dediyse de Alonzo müddet-i ömründe en ciddî tavrını o zaman takınıp "Allah aşkına işi bozma, işte kız henüz çıldırmamış olduğu hâlde şimdi sen çıldırtacaksın. Artık şu işi bana bırak." diye kendisini meneyledi. Badehu Cuzella'ya dönüp "Pekâlâ hanım. Zati mektup dahi bizim üzerimizde değildir, handadır. Perşembe günü alır getiririz." dedi.

Cuzella-Aman kardaşlarım, başka gün gelmeyiniz. Perşembe günü de tamam bu vakitte geliniz. Hâlimi bilmezsiniz, diyorum. Bilseniz bu söylediğim söze ziyadesiyle ehemmiyet verirsiniz.

Hasan-(tebessümle) Hâlinizi bildiğimiz için size kemaliyle mümâşât ediyoruz. Biz sizin için, yine sizden ziyade korkuyoruz.

Cuzella-Öyleyse şimdi yüreğim rahat eder.

İşte ilk defa olarak edilen mülâkat ve bu mülâkatta sebkat eden müşâfehât şundan ibaret olup, badehu Hasan ile Alonzo pencere altından ayrıldılar. Lâkin Hasan'ın gözleri pencereden bir türlü ayrılmak istemezdi. Ayaklarının nereye bastığını görmek için önüne bakmaya vakit olmayıp, başı daima arka tarafa çevrilmiş olduğu hâlde yürümekte idi. Ne dersiniz? Cuzella dahi pencere önünden bir yere ayrılamayarak, ta Hasan ile Alonzo sokağı dönünceye kadar arkalarından baka kaldı.

Bu davette Hasan Mellâh'ın yüreğinden geçen şeyleri sormayınız. Zira, bunca senedir arkası sıra bunca külfetleri göze aldırarak koşmuş olduğu Cuzellanın, hîn-i mülâkatta o mukaddes aşkını unutmuş gibi bir hâle geldikten sonra, artık zihninde olan her çare ve tedbiri dahi unutup, kalmış olduğundan, kâh Şam'a gelip de adüvv-i cânını Câmi-i Emevîde ve cananını dahi pence-

rede gördüğü hâlde, niçin keşf-i nikabla icrâ-yı iktizâ-yı hâli kuvvet-i bâzûya havale etmemekte olduğuna şaşar ve kâh artık maksadın gerçekten hâsıl olup bitmiş olduğuna emniyyet-i kâmile ile, âdeta böyle sokakları dolaşmanın beyhude bir yorgunluk olması gibi gülünecek fikirler dahi kafasına vürut ederdi.

İnsan için refik ne kadar lâzım bir şeydir. Bahusus refik biraz pişkince adam olursa... Bahusus refik sıdk ve hulûsla mütehallî olursa...

Yani demek istiyoruz ki, Hasan Mellâh bizce malûm ve müsellem olan efkâr-ı hikmetiyle, metanet ve rezânetiyle beraber, eğer Alonzo yanında bulunmamış olsaydı, bu defa Şam'da bütün bütün pusulayı şaşırıp, olmadık işleri kendi başına, kendi eliyle açardı. Bereket versin koca Alonzo'ya, pişkin Alonzo'ya, sadık Alonzo'ya!

Dördüncü Bap

O gün akşam üzeri Alonzo ile Hasan hana avdet eyledikleri zaman, zaten daha yolda iken başlamış oldukları muhavereyi handa tekrar ve itmam eylediler. Müşâfehe şu yolda oluyor ki:

Alonzo-Bugünkü hâli nasıl buldunuz?

Hasan-Nasıl bulduğumuzu benden hiç sorma. Ne yapacaksak onu düşünmeliyiz.

Alonzo-Yapacağımız şey, evvelâ bugünkü hâli nasıl bulduğumuzu bilmekliğime tevakkuf eder. Cuzella çıldırmış diye, az kalmıştı ki siz çıldıracaktınız. Bugün Cuzella'da alâmet-i cinnet gördünüz mü?

Hasan-Alâmet-i cinnet görmedim. Ama başka bir alâmet gördüm.

Alonzo-O hangisi?

Hasan-Tanıyamaması.

Alonzo-Siz Cuzellla'yı görmezden evvel onu nasıl tasavvur etmekte idiyseniz, gördüğünüz zaman dahi tıpkı öyle buldunuz mu?

Hasan-Buldum ama...

Alonzo-Aması yok. Aradan seneler geçti. İnsanın yüzüne ne kadar tebeddül gelir. Bahusus gurbet gezen insanın. Bahusus siz

şimdi Cuzella'nın evvelce sizi görmüş olduğu kıyafette de değilsiniz. Hem tanıyamadığı daha âlâ oldu.

Hasan-Âlâ mı oldu?

Alonzo-Âlâ oldu ya! Sizi tanımış olsaydı gerek tanıdığı anda ve gerek ondan sonra şayet bir taşkınlık ederek işimizi bozardı. Hele mecnun olmadığından emin oldunuz ya?

Hasan-Ondan eminim. Zira bir mecnun kızda o kadar ihtiraz, o kadar idare olamaz.

Hasan-Zaten bize de sizin bu emniyetiniz lâzımdı. Mamafih kızın divanelikle şöhret buluşuna bir mana vermiyor musunuz? Bahusus Dominico'nun hemşiresi olmakla meşhur oluşuna?

Hasan-Bunu öteden beri düşündükçe ümitlerim artıyor. Dominico kıza galebe edememiştir diye hesap ediyorum.

Alonzo-Hesabınız pek doğrudur. Şimdi bir şey daha kaldı. Ya sizden dolayı "O adam daha sağ mıdır? " diye sual edişi?

Hasan-Bir aralık bu suale yalnız taaccüp etmiştim. Sonra bunun dahi veçhini buldum.

Alonzo-Dominico kendi işinin çıkarı için, kıza sizi "O artık vefat etmiş!" diye haber vermiş olması değil mi?

Hasan-Evet!

Alonzo-Tamam, demek oluyor ki biz Cuzella'yı Cartagena'dan hareket ettiği günün ertesi gün yetişip bulmuşuzdur. Zira hakayık-ı ahvâlin evâiliyle şimdiki derecesi arasında hiçbir fark yok. Yani Cuzella hâlâ bildiğimiz bakir Cuzella'dır. Aklında, şuurunda hiçbir noksanı yok. Size olan sadakatine ise asla hâlel getirmemiş. Çünkü baksanıza, vefatınız haberini aldıktan sonra bile mecnunluk sıfatıyla yaşamayı göze aldırarak, yine aşkınızda sebat ediyor. Sizi hâlâ sevmekte olduğu için ise bugün Hasan Mellâh namına gösterdiği muhabbetten büyük delil olamaz. bahtiyarız, mes'uduz vesselam!

Hasan-A, Hınzır! Vaktiyle Cuzella'da metanet yerine zaaf, sadakat ve muhabbet yerine mağlûbiyet hükmederek beni caydırmaya niçin çalışırdın?

Alonzo-Deyiniz bakayım. Eski defterleri karıştırarak, bana tekrar darılınız da, bacaklarımdan tuttuğunuz gibi denize atınız. Elhamdülillah, bir iyisi ki burada deniz yok.

Hasan-Zevzekliği bırakalım da işimizi düşünelim. Sen bugün, güya Hasan Mellâh'dan bir mektup getirmiş olduğunu Cuzella'ya haber verdin. Bundan muradın ne olacaktı?

Alonzo-Ondan muradım sizin burada olduğunuzu haber vererek, kendisinin ne yolda hareket edeceğini sormak idi. Ondan sonra da vereceği cevaba göre sûret-i hareketini tayin edecektim.

Hasan-Evet, iyi düşünüyorsun. Ben bugün mütalâasızlık ettim de, sûret-i cebriyyeye müracaat aklıma geldi. Bu işi hakîmane görmek evlâ olacak.

Alonzo-Aklınızın çok olduğunu itikat değil, dava ederim. Lâkin, bazı kereler çok akıllılar, hiç akılsızların yapmayacağı işleri de yaparlar.

Hasan-Ama, artık lâtife tarzındaki tekdirler çoğa varıyor.

Alonzo-Estağfurullah! İşte aklınız çok olduğunu teslim ettim ya. İsterseniz bir de yemin edeyim.

Hasan-Bu işin nihayetine kadar, eğer Cuzella beni tanımazsa ben de ona kendimi tanıtmamalıyım. Keşke ben de onu tanımamış olaydım. Zira iştiyakıyla artan iz'anım mülâkatıyla muhtel oluyor. Zannederim ki o dahi aynıyla ben hâlde olacak.

Alonzo-Öyle ya, öyle ya! Şimdi, en evvel Hasan Mellâh tarafından kendisine gönderilmiş olacak olan mektubu yazalım.

Hasan-Yazalım ama, sen benim burada olduğumu haber vermek arzu ediyordun. Şimdi benim fikrim bunun aksinedir.

Alonzo-Bu fikrinizi kabul ettim. Bir kere ben söyleyim siz yazınız. Yazdığım mektubu beğenmeyecek olursanız, o zaman istediğiniz gibi tashihi yine mümkündür.

Hasan-(eline bir kâğıt, kalem alarak) Haydi bakalım, işte ben hazırım.

Alonzo-Sevgili Cuzella, Cartagena'dan seni ahz ile kaçırdıkları zamandan beri arkandan gezmekte ve seni daima aramaktayım. Hamdolsun bu defa nerede olduğunu haber aldım. Ben sefinemle Beyrut'a geldim. Seni oradan kurtarıp Beyrut'a nakletmek için en sadık adamlarımdan ikisini gönderdim. Sûret-i halâsınız onlarla bilmüzâkere icâb-ı hâle göre hareket edersiniz.

Hasan-Bu kadar mı?

Alonzo-Bu kadar elverir. Bir de biz kendi tarafımızdan yazacağız.

Hasan-Dur öyleyse, biraz da muhabbete dair...

Alonzo-Adam nenize lâzım?

Hasan-İki kelimecek olsun. (hem yazıp ve hem de okuyarak) Pek az vakitte mülâkatımızı pek kavi suretle ümit ettiğim için, muhabbetimizin derecesini Beyrut'ta hâk-pâyinize bizzat, bilvücûd arz edeceğim. Şimdilik yalnız hayalinize tapmakta olduğumu arz ederim. Baki sabır ve ümit.

Alonzo-Buna hiç bile hüzum yoktu.

Hasan-Artık bir adam maşukasına tüccar mektubu gibi mektup da yazamaz ya!

Alonzo-Haydi öyle olsun. Bir diğer kâğıt alınız da, bizimkini dahi yazalım.

Hasan-Öyle ama, ikisi bir yazı ile olur mu?

Alonzo-Evet olmaz! Fakat bizimkini de ben yazarsam, okumaya kendim gitmeliyim. Yazı neyse ama, bir türlü imlâyı beceremiyorum.

Hasan-Ben yazayım da, sen sonra kopya et.

Alonzo-Güzel ama, ben sizin yazdığınızı da okuyamam ki...

Hasan-Ee, artık patla. Ben sana okuyuveririm.

Alonzo-Öyleyse yazınız. "Hanımefendi, aldığımız emir ile buraya gelip çok şükür sizi bulduk. Vakıa, biz sizi kaçırmak için birkaç yol düşünsek de, sizin kendi bulacağınız yol elbet daha müreccah olacaktır. Zira dert içinde olan asıl sizsiniz. Muradımız yalnız sizi kurtarmak dahi değildir. Hem sizi kurtarmak, hem Dominico Badia'nın ettiği zulmün cezasını çektirmektir. Buna göre düşünüp, taşınıp, bulacağınız yolu bize haber veriniz. Sizin şu hâlde yanınızda kâğıt, kalem olmadığını bildiğimizden ve bize vereceğiniz emirleri şifahen vermeye dahi hâl ve zaman müsait olmayacağı derkâr bulunduğundan, yazı levazımını dahi takdim eyledik. Baki emirlerinize muntazırız.

Hasan-Âlâ oldu.

Alonzo-Haniya, muhabbete dair iki söz de buna yazmadınız ya?

Hasan-(gülerek) Ulan seni cehenneme atsalar, orada da bir soytarılık edeceksin.

Alonzo-Ben şimdi onu düşünmüyorum. Bunu nasıl kopya edeceğimi düşünüyorum.

diye, Hasan Mellâh okuyarak ve hatta bazı hurufun şeklini dahi talim ederek Alonzo mektubu kopya eyledi.

Alonzo-İşte işlerimiz bitti. Şimdi bu gece rahat rahat uyuyacaksınız.

Hasan-Onu artık ben de ümit ediyorum.

Vakıa, iş şu malûmumuz olan dereceye geldikten, yani Hasan'ın ümidi kemale vardıktan sonra, artık o geceyi rahatla geçirmesi lâzımdı. Lâkin biz demedik mi ki, insanın hâli acayiptir. İnsana ne iyilik yarar, ne fenalık. Meyus olduğu zaman dahi mustariptir, memnun olduğu zaman da. İhtimal ki, zıddeyn müctemi' olmayacağı gibi, müteşâbih de olmaz diye bize itiraz edersiniz. Lâkin, öyle kaide-i külliyye tarzında söylenmiş olan sözlerin en çoğunun butlânını, yeni zaman evlâdı birer birer ispat etmektedirler. Uykunuzu kaçıran yeis nispetinde bir sürur dahi uykunuzu kaçırmıyor mu? Öyleyse tesirde bir imişler. Cinnet-i ye's, merg-i ye's olduğu gibi, cinnet-i şâdî, merg-i şâdî dahi vardır. Na işte, kahır ile sürurun ittihadına iki şahit daha!

Şu fark var ki, Hasan sair geceleri "Bu gecelerin karanlığı zulmet-i leyl olarak sabaha kadar devam edeceğine, keşke zulmet-i mevte muhavvel olsaydı da, haşre dek devam etseydi." diye geçirir ve bu geceyi ise "Aman, sabah olsa da ..." diye imrâr ederdi.

Ee, sonra? "Aman, sabah olsa da..." nın alt tarafı yok mu? Eyvah ki yok. Zira sabah olsa da bir şey olacağı yoktur.

Niçin ya?

Niçin olacak? Perşembe gelip de Dominico Badia nâm-ı diger Seyyid Ali Efendi, Câmi-i Emevîye gitmeyerek, kendi hanesinde bulunursa ne yaplmak, ne olmak ihtimali kalır?

Vah, Vah, Vah, Vah!

Evet, işte her hâlde bîçare, her yüzden bîçare olan Hasan Mellâh'ın ileriki perşembe gününe kadar ki hâli, böyle vah, vah, vah! denilecek bir derecede idi.

Tecrübe etmişsinizdir ki, zaman denilen şey lâstikli gibi bir şeydir. Uzatmak icap ederse tatvîl ve kısaltmak lâzım gelirse taksîr edilebilir. Ancak bu lâstik feleğin elindedir. Felek dahi daima insanların arzusunun hilâfına hareket etmez mi ya? Binaenaleyh, insan zamanların kısalmasını isterse felek uzatır ve insan uzamasını isterse felek kısaltır.

Kambur felek, şu ileriki perşembe gününe kadar zaman lâstiğini bir derece uzatmıştı, tarife sığmaz. Çünkü Hasan bilâkis kısalmasını isterdi.

Beşinci Bap

Velev ki, zaman gerçekten lâstik olsun. Velev ki, o da felekten daha kuvvetli birisinin elinde bulunsun. O da ne kadar uzatırsa uzatsın. Tabiatta olan müsaadeden ziyade uzatmak mümkün olur mu? Binaenaleyh, zamanlar ne kadar uzanabilecekse uzandıktan sonra, her hâlde perşembe geldi. Hasan ile Alonzo zannedileceği veçhile, daha sabahleyin erkenden değil, ta ikindiye bir saat kala mahut kahvehaneye gittiler. Alonzo gözcülük makamına giderek kaim oldu.

Arası yarım saat kadar geçtikten sonra, Seyyid Ali Efendi hazretleri yirmi beş arşın çuhadan mamul binişi arkasında olarak hanesinden çıkıp Câmi-i Emevîye teveccüh eylediği haberini Alonzo Hasan'a isal eyledi. Derhâl kalktılar. Seyyid'in konağına gittiler. Bir kere sokağı bir aşağı, beş yukarı dolaşmaya hacet kalmadı. Zira, mutlaka kız pencerede bekleyivermiş ki, daha bunlar sokak başından zuhur eder etmez, o dahi pencereyi açtı. Hasan Mellâh ile Alonzo ne nispette yaklaşmakta iseler, Cuzella dahi o nispette pencereden aşağıya ip gibi bir şey sallandırırdı.

Bizimkiler bu ipe vasıl oldular. Baktılar ip değil, dilim dilim yırtılmış ve her dilimi birbirine yağlanmış Şam kumaşıdır. (İşte Seyyid Ali Efendi'nin hemşiresi bulunan bîçare mecnunun cinneti artarak, arkasındaki entariyi hurde hurde yırtmış olmasındaki hikmet bu idi.)

Mektuplar Hasan'ın yanında olduğu cihetle, kendisi ilerleyip bunları ipe bağlamaya başladı. Ah, o hâlde Hasan ile müştakı, canı, cananı arasında bilvasıta muvasalat hasıl olmuştu.

Zira aradaki ipi kısalta kısalta bütün bütün kaldırıvermeyi farzetsek, Hasan'ın eli Cuzella'nın eline vasıl olacaktı.

Bazı hükemânın kavli kabul olunursa, o anda ip üzerinden seyyâle-i berkıyye-âsâ bir seyyâle-i aşk ve hava cereyan eylemiş olduğuna inanırız. Zira, ipin iki ucunda iki hazîne-i hiss vardı ki, ikisi dahi kuvve-i elektirikiyyeye nispet olunan bir kuvvet-i hisle memlû idiler.

Bugün Hasan, geçen pazartesi günkü hâlinde değildi. O gün lâkayt gibi bir şey olmuş idiyse de, bugün mektupları halecânından tıkana tıkana, bayılmaya ramak kalmak bir hâlde olarak bağlayabildi. Alonzo, Hasan'ın bu hâlini görünce foyanın meydana çıkmasından ve çıkarsa kız tarafından dahi gösterilecek sabırsızlık ve metanetsizlik üzerine, şayet iş bozulacağından havfla, ipi ikinci defa sarkıtmaya hacet bırakmamak üzere elindeki bir mendili ki, içinde hokka, kalem, kâğıt vardı. Onları dahi ipe bağladı ve kız çekmeye başladığı gibi, o dahi Hasan'ı kolundan çekerek avdet etmeye başladı.

Vay, bu defa bir kelimecik bile teati etmediler mi ya?

İşte Hasan Mellâh dahi buna kızdı ya! Alonzo'ya "Canım, bırak birkaç lâf söyleyim." dediyse de Alonzo "Bugünkü işimizi gördük, bitirdik. Artık görecek iş, söyleyecek lâkırdı kalmadı." diye efendisinin emrine itaat vazifesini dahi terkle, âdeta cebren gibi bir suretle Hasan'ı çekti, götürdü.

Güzel ama, ihtimal ki bîçare kızcağızın dahi söyleyeceği sözü vardı.

Evet, bu ihtimal bizce dahi musaddaktır. Lâkin onu bizden sormayınız, Alonzo Efendiden sorunuz. Pek de canınız isterse, bacaklarından tuttuğunuz gibi Alonzo'yu denize atınız. Bizim nemize lâzım? Biz hikâyeyi olduğu gibi nakle bakalım.

Hasan ile Alonzo için artık ilerdeki pazartesine intizardan başka işi kalmamıştı. Vakıa, şimdi siz bizden Cuzella'nın aldığı mektuplar üzerine ne fikir hâsıl etmiş, ne yapmış, kurtulmak için ne çare bulmuş olduğunu sorarsınız. Biz de size buralara dair izahat ve tafsilât vermek isteriz. Ancak insaf ediniz ki, biz henüz Cuzella'nın odasına girip ahvali teftiş etmedik. İleride elbette Cuzella hâlini hikâye eylerken bunu dahi nakleyler.

Biz şimdiki pazartesini ele getirelim. Pazartesini. Ondan başka çaremiz yoktur. Yine zamanın lâstiğe müşabeheti misalinin hükmü devam mı oluyor, ne oluyor? Felek bu habli çekip uzatıyor mu, ne yapıyor? Zamanlar evvelkinden daha ziyade uzanıyor.

Uzandı uzandı, nihayet pazartesi geldi. O gün Hasan'ın sabırsızlığı cümleden ziyade artmıştı. O gün, âdeta alesseher mahall-i maksûda gitmek isterdi. Lâkin sabırsızlık ne kadar olsa iktizâ-yı hâl ve maslahata galebe edemediğinden, ikindi vaktini beklemeye çarnaçar mecbur oldu.

İkindi vakti de geldi. "Ne olacaksa, bugün olacak, bugün görülecek!" diye dertli efendi ile sadık uşak evvelâ kahvehaneye, badehu Seyyid Ali Efendinin harar kadar binişi arkasında olduğu hâlde câmi-i şerîfe gitmek için hanesinden çıktığını Alonzo haber vermesiyle, pencere altına vardılar.

Hasan, her ümidi ol canipte olan pencereye gözlerini dikmişti. Yukarıda ne gördü? Gördüğü üç şeydi. Birisi maşukasının nihayetsiz ümit ve intizar ve şetaretle güneş gibi parlayan çehresi. İkincisi bir su testisi. Üçüncüsü dahi mahiyetini anlamaya vakit bulamadığı bir zulmet! Şöyle ki, Cuzella pencereyi açıp, aşağıya kendisini kurtarmaya gelmiş olan adamdan birisini görünce, başından evvel bir testi çıkarıp aşağıya attı ve Hasan o anda ne hareket edeceğini kestiremeyerek, şiddet-i tehâlük ile testiye sinesini verdiğinden, bu sadme Hasan'ı kâlıb-ı bî-rûh hâline koydu gitti. İnnâ li'llâh ve innâileyhi râciûn! Koca Hasan'ı elden çıkardık mı?

Ya o hâlde Alonzo ne oldu? Alonzo'yu sormayınız. Alonzo pencere yanındaki Cuzella gibi oldu.

Yani?

Yani gerçekten divane!

Cuzella "Vay, ben ne ettim?" diye avazı çıktığı kadar haykırır, Alonzo "Eyvahlar olsun!" diye saçını, sakalını yoldukça altından kanlar fışkırır. Bu gürültü üzerine her taraftan halk yığılmaya başladı. Hükûmetten sekbânlar, mahkemeden adamlar yetişti. Meyyitin yanında kendisinin vâsıta-i idâmı olan testi parçalanmış dururdu. Alonzo ise gittikçe artan şiddet-i teessürle kâh bayılır, kâh ayılır bir hâle geldi.

Demek oluyor ki, Cuzella gerçekten divane idi.

Neden bildiniz?

Çünkü divanelerde dahi, bir zaman akıllığa delâlet eden harekât görülür ise de, akabinde âsâr-ı cinnet kendisini meydana atar. Hayır, öyle değil. Bu bir kazadır ki def'ine mecal yoktu. Zira o testi, ah o testi, Hasan'ı ihya edecek testi idi ama, kaza ve kaderin tahviliyle imâteye alet oldu.

Evet, testi Hasan'ı ihya edecekti. Zira parçaları arasında hâlâ gözükmekte bulunan bir büyük kâğıdı mutazammın idi. Bu kâğıt oraya toplanan huzzârın gözlerine ilişti. Bu misillü bir vefata hükûmetin el sokacağı derkâr olmakla, taraf-ı hükûmetten gelenler meyyiti ve kâğıdı ve meyyitin refiki olup, yine meyyit hâlinde bulunan adamı ahz ile bâb-ı hükûmete götürdüler.

Herifin aklı başına geldikte istintaka başlamışlardı. Bir yandan dahi kâğıdı okutacak adam aranırdı. Zira kâğıt -o zamanın tabiri üzere- gâvurca yazılmış olduğundan ve o vakitler hükûmetlerde tercüman, filân dahi bulunmadığından, bu misillü bazı işleri Yahudilere gördürdükleri cihetle, bu kâğıdı dahi muteberândan bir Yahudi'ye irâe eylediler. İspanyol lisanı ve Lâtin hurufuyla yazılmış olduğundan, Yahudi kâğıdı cayır cayır okudu. Hâlbuki kâğıdın hükmü, meyyitin refikinin takririne dahi muvafık gelirdi.

Şu aralık kâğıda bir göz gezdirip, Alonzo'nun takririne dahi biraz kulak vermeli. Lâkin bîçare Cuzella, Dominico'nun ahvaline lâyıkıyla, kemaliyle vâkıf olmadığı cihetle, yazdığı şeyin çok yerleri izaha muhtaç olduğundan, asıl ibareyi doğrudan doğruya yürütüp, mûcib-i izâh olan yerlerini dahi beyne'l-kavseyn tayin etmeye mecburuz.

Kâğıdın sûret-i tercemesi

Bu memleketin Müslüman hükûmetine hitap olunur ki, (Zira Cuzella kendisinin hangi memlekette bulunduğunu bilmediği gibi, Hasan Mellâh ve iki adamı tarafından aldığı mektuplarda dahi buna dair sarahat yoktu.) bu memlekette kâh üç ve kâh iki günde bir kere (Zira Cuzella günlerin hesabını dahi unutmuş olduğundan, pazartesi, perşembe demek şöyle dursun, haftada iki defa demeye bile mecali kalmamıştı.) Müslüman kıyafetiyle dışarıya çıkan Pavlos (Zira Cuzella, Seyyid Ali namını işitmek

şöyle dursun, Dominico Badia namı dahi müstameli değildi.) Müslüman değildir, Hristiyandır. O herif beni babamın hanesinden kapıp, memleket memleket kaçırmaktadır. Bir sevgilim vardı. Onu bir memlekette öldürmüş olduğunu bana söylemişti. Bu kere sevgilimi öldürememiş olduğunu anladım ama, o zaman, her hâlde bir adam öldürmüş idi ki, bu hâle göre, hem Müslümanlar içinde münafık, hem de âlem-i insâniyyette bir adamın canına kıymış katildir. Şimdi sevdiğim adam tarafından iki adam geldi. Beni kurtaracaklardır. İşte ben evvelki adama teslime razı olduğumu imza eder ve Müslüman kıyafetiyle bu memleketin Müslümanlarını aldatan Pavlos'un Hristiyan olduğunu, hem de katil idüğini ihbar eylerim.

İmza

Cuzella Alfonsa

Bu mektuptan maada, bir mektup dahi "Hasan Mellâh tarafından gelmiş olan adama" serlevhasıyla başlayıp, bunda ise sâbıkü'l-terceme varakayı, bu memleketin Müslüman hükûmetine götürüp, meseleyi ihbarla kendisini hükûmet marifetiyle kurtarmaktan fazla, Pavlos'un dahi yed-i hükûmete teslimi tavsiye edilmişti. Alonzo ise istintakında cem'an yekûn şu malûmatı verdi.

-Seyyid Ali namıyla Emeviyye Camiinde vaaz eden herif Dominico Badia isminde bir Hiristiyandır. Bu göğsüne testi isabetle vefat etmiş olan zat dahi benim efendi-zademdir ki, Fas kibarındandır. Hasan Mellâh derler. Efendimin babasını dahi bu hınzır öldürmeye sebep olmuş, hatta öldürmüştü. Efendimin sevdiği bir kızı beraber alıp kaçırmış. Şimdi kendisini burada bulduk. Lâkin eyvah, yine biz muvaffak olamayıp, o muvaffak oldu. Bilirim ki siz şimdi bu hain münafığı ceza edersiniz ama, neme lâzım! Efendim gittikten sonra dünya taş taş üzerinde kalmasın.

Vakıa, Şam hükûmeti Seyyid Ali'nin Dersaadet'te dahi foyası meydana vurmuş olduğunu bilmediği gibi, Alonzo dahi bunu tasrîh etmemiş idiyse de, merkum hakkında bir vakitten beri peyda olan derecesiz hüsn-i zan ve itikadı bir anda mahvetmeye Alonzo'nun ve Cuzella'nın vermiş oldukları malûmat kâfi idi. Zira, insanoğlu böyledir. Bir adam hakkında hüsn-i itikad peyda etmek için, o adamın hasenât-ı ahvâline dair bin haber

almak kâfi olmayıp, bunca hüsn-i zünûnu bir anda mahvetmek için dahi bir haber kâfidir. Gayeti Seyyid Ali Efendi hakkında pek büyük hüsn-i itikadı olanlar bir kere "Ya!... Öyle mi?... Bak bir kere, biz ne zannetmiştik ne çıktı!" diyebildiler.

Maa-hazâ bunlar ne diyeceklerse diyedursunlar, hükûmet Seyyid Ali Efendiyi ahz u girift için Câmi-i Emevîye adamlar gönderdi. Meyus ve mazlûm Hasan bîçaresinin dahi sebeb-i mevti -o zamanlar memûrîn-i sıhhiyye olmayıp, bu gibi işleri mahkeme-i şer'iyye gördüğü cihetle- mahkeme siciline kaydolunmakla beraber, teçhiz ve tekfini dahi oraya havale edildiğinden, koca Hasan'ı teneşir üzerine kondurdular.

Seyyid Ali Efendiye gidenler kendisini camide bulamadıklarına ve hâlbuki efendi-i müşârünileyh hazretleri, hanesinde hâl-i cinnette bulanan bîçare hemşiresini bırakıp da, hiçbir yere gidemediği meşhur olduğuna mebni, mutlaka konağında bulacakları ümidiyle oraya gittiler. Sokakta hâlâ kalabalık dağılmamıştı. Efendi hazretlerini aşçısına sorduklarında, henüz konağa gelmemiş olduğunu haber vermesiyle, memleketi aramaya başladılar. Aradılar, taradılar, hatta Seyyid Ali Efendi değil, iğne olsa bulunurdu. Nasıl ki, iğne değilse de, iğneden başkası bulundu da. Şöyle ki, hâric-i şehirde bir yerde, yirmi beş arşın kadar çuhadan mamul bir biniş ve o nispette bir şalvar ile koca bir sarık bularak getirdiler ki, bunların Ali Efendinin malı olduğunu herkes bilirdi.

Eşyâ-yı mezkûrenin bulunduğu yerde yatan bir deve çobanına, bu eşyayı kim çıkarıp oraya koymuş olduğunu sorduklarında, bir muazzam efendi çıkarıp abdest bozmak için başka tarafa gittiğini cevaben dermeyan eylemişti. Bu muazzam efendinin hâl ve tavır ve kıyafetini sorduklarında, muazzamlığı yalnız bu cübbe ile şalvardan ve bir de sarıktan ibaret olup, onun altından ise âdeta Buharalı bir fukara çıktığı ve evvelce muazzam efendinin sakalı köse iken, Buharalı derhâl kendisine göbeğe kadar bir kara sakal edindiği dahi anlaşıldı. Meğer Dominico Badia her yerde bir ihtiyatta bulunduğu gibi, Şam'da dahi aleddevam bu ihtiyatta bulunup, ta omuzundaki ceylân derisine varıncaya kadar Buhara fukarası kisvesini geniş binişi ile geniş şalvarı ve başındaki külâhı dahi sarığı setr ve ihfâ edermiş.

Olan oldu, biten bitti. Yani Hasan vefat ve Dominico firar eyledi. Bizim için şimdi nazarıdikkati hasredecek cihet, yalnız Cuzella ile Alonzo tarafı olmakla, o cihete tahvîl-i nazar edelim.

Altıncı Bap

Dağ gibi Hasan'ın bir testi sadmesiyle kâlıb-ı bî-rûh olarak düştüğünü gördüğü zaman Alonzo'nun başından, olan aklı gidip gidip, defaâtle avdetten ve hükûmete yereceği nutku verdikten sonra, zihninin bir köşesine Cuzella gelmiş ve keyfiyyet-i musîbeti ona da ilâm etmek için, bir baş soluğu Seyyid Ali'nin konağında almıştı. İşler meydana çıktıktan sonra, hükûmet Cuzella'yı mahpus olduğu odadan çıkarmış olmasıyla, Alonzo kendisini bir divanhane içinde buldu. Buldu ama, kızın ahvali pek perişan idi. Zira, Cuzella gibi bir melek için, testi darbıyla bir adam öldürmek pek büyük vakayi'den idi.

Ya, mazallah bu öldürdüğü adamın kendi âşık-ı sâdıkı, canı, cananı Hasan olduğunu bilseydi, ne kadar perişan olurdu?

İşte onu bilseydi, ne kadar perişan olması lâzım gelir idiyse, Alonzo yanarak, yakılarak keyfiyeti kendisine beyan eylediği zaman, o kadar perişan oldu.

Alonzo "Ah hanım, ağla, ağla, saçlarını yol. Zira testi sadmesiyle öldürdüğün adam bizzat Hasan Mellâh idi!" diye kıyameti kopardığı zaman, Cuzella bu lâkırdının hükmünü birdenbire anlayamamış idiyse de, onun yüreğini oynatmak için yalnız bir "Hasan Mellâh" namı bile kifayet ederdi.

Hele, yürekler acısı kızcağız kara haberin hakayıkına vâkıf oldukta, kendisini birdenbire vurmaya ve burada tarifi gerçekten kabil olamayacak sûz u güdâza başladı.

Eşek Alonzo! Hâlini bildiği kıza bu kara haberi, öyle eşekçesine vermek olur mu ya? Olmaz ama, Alonzo'yu dahi mazur görmeli. Herifte iz'an mı kalmış? Bir yanda kız titrer, bir yanda kendisini görenler, mazallah bunların gırtlağı kesilmiş de, hâl-i sekerâtta titriyorlar zannederler. Nihayet Cuzella'nın biraz iz-'anı yerine gelir gibi olduysa da, keşke bu iz'an dahi gelmemiş olaydı. Zira bir kere "Hasan'ım!" diye tutturdu. "Hasan, Hasan'ım!" der, ağzından başka lâkırdı çıkmazdı. En sonra çıkan

lâkırdı ise "Hasan'ı isterim, ölüsünü olsun görmeliyim!" oldu ve bu sözden dönmedi.

Hasan'ın naaşını görmek Cuzella için doğrudan doğruya ölümü, helâkı görmek olduğu perîşânî-i hâlinden malûm olurdu. Binaenaleyh, gerek Alonzo ve gerek orada bulunan bir mahkeme kâtibi, bîçareyi men için elden gelenin mafevkini dahi yaptılar. Lâkin muktedir olamadılar. Alonzo anladı ki, Cuzella'nın bu kadar ısrar ve ibrâmı mutlaka Hasan'ın naaşı üzerinde kendisini kıymak, helâk etmektir.

Ne dersiniz? Koca herif kızın bu emeli sahih ve vaki ise ,pek becâ olacağını hükmetmesin mi?

Vakıa, bu hükmü vermek divanelik olduğuna şüphe yoktur. Ancak Hasan'ın vefatından sonra- Cuzella'nın dahi sağ kalamayacağına Alonzo emniyet hâsıl eylemişti. Zira, Hasan'ın bu defaki vefatı değil, evvelki vefatı üzerine dahi Cuzella'nın sağ kalamayacağını Dominico dahi mukaddema anlamıştı. Anlamış olduğu için kızcağızın ömrünü hapislerde geçirmişti ya! Hâsılıkelâm, Alonzo kızın elinden tutarak "Gel, ey sadık âşık, gel! Muradını anlıyorum. Her murattan mahrum olduğun hâlde, bari seni bu muradına ben isal edeyim." diye çekti, doğru mahkemeye götürdü.

Vay vay, kim bilir kız Hasan'ı nasıl gördü? Aman kim bilir, ne hâlde neler yaptı?

Hayır, bunu ne kadar düşünmüş olsanız ihtimali yok ki işin derecât-ı hakikiyyesine yakin hâsıl edebilesiniz.

Bu işi lâyıkıyla anlamak için nazarımızı geriye iade ederek, hikâyeye şu noktadan nazar etmeye başlamalıyız ki:

Hasan'ın naaşını bir tabuta koyarak nakleyledikleri zaman, üstünde başında hançer, saat, edevat, nakit gibi zıkymet eşyayı, elbise vesaireyi, bir yandan çıkarıp, diğer taraftan dahi bir deftere kayıtla beraber, bazı şahitler huzurunda, hakim efendi vücudunda yara beresi olup olmadığını dahi muayene eylemişti.

Sadrında yaraya, bereye dair hiçbir şey olmadığı misillü, yalnız kafasında biraz eziklikten başka, vücudunun hiçbir tarafında dahi bir emare yoktu. Bu keyfiyet dahi sicile ba'de'l-kayd Hasan'ı gasletmeye başladılar.

Gassaldan ve muavininden başka, taraf-ı hükûmetten ve mahkeme canibinden birer adam daima hazır idiler. Tamam gasil işi nihayete varmaktaydı ki, vücudunu iki eliyle okşayarak taharetlemekte bulunan gassal, güya Hasan'ın vücudunda birkaç akrep iğnesi varmış da, hepsi birden ellerine batmış kadar bir sür'at ve kemâl-i dehşetle el çekerek, bir, iki adım geriledi.

Gassalın bu vahşeti muavinine ve badehu iki memura da intikal eyledi. Zira bunlar keyfiyeti gassaldan sual eylediklerinde, herif havfından geberecek gibi bir suretle tıkana tıkana dedi ki:

-Elimi kalbi üzerine götürdüğümde, kalbinde şiddetli bir hareket hisseyledim...

Bu aralık teneşir üzerinden Hasan dahi yüzünü buruşturmaya başlamasın mı?

Dört adamın dördü ejder görseler bu kadar ürkmeyecekleri bir ürküntü ile gerilediler. Dört taraftan teneşir üzerine açılan sekiz göz şiddet-i haşyetten patlayıp, serpintilerini mevta üzerine kadar vardıracak zannolunurdu.

Arası çok geçmedi. Hasan güya bir uykudan uyanırmış gibi gözlerini açtı. Etrafına bakmaya başladı.

O zaman dört herifin hâlleri bütün bütün diğer-gûn olmakla beraber, her biri "Korkma, korkma delikanlı, korkma! Olağandır, korkacak bir şey yok!" demeye başladılar.

Hasan kalktı, oturdu. "Ben neredeyim? Ne oldum?" demeye başladı. Herifler hâlâ "Bir şey yok , bir şey yok, korkma!" demekte devam ederler idiyse de, Hasan altındaki, etrafındaki malzemeyi görünce işi anlayıp, tebessüm ederek, "Korkacak bir şey var idiyse bile geçmiş demektir." dediyse de, ölümün inkâr kabul edemeyecek olan dehşeti hâlâ yüzünde nümâyân idi. Hasan'ın ölümden sairleri kadar korkmayacak bir cesur olduğuna emniyetimiz bulunmasaydı, bu sözü mutlaka şaşkınlık nev'inden olarak söylemiş olduğunu hükmederdik.

Her ne hâl ise, Hasan ölüm hâli hâlâ üzerinde olduğu ve belki ölüm bilvücûd kendisinden ibaret bulunduğu hâlde, teneşir üzerinden kalkıp aşağıya inerek, yıkanırken üzerine örtülmüş bulunan bir beyaz çarşafı sıkıp beline sarar idi ki, taşradan dahi

bir kızılca kıyamettir koptu. Cuzella feryat ve figan ederek girmesiyle beraber koynundan bir şey aranmaya başladı.

Hasan-(işte en müthiş hâl ve tavrı burada giyerek) Vay, sen burada ne arıyorsun? Neye geldin?

Cuzella-(gerçekten çıldırmışçasına bir hâl ile) Sana geldim, ahirete beraber gidelim. Bu dünyada bize yer vermediler, bari geniş ahirette kendimize yer bulalım. (diye koynundan bir bıçak çıkardı)

Hasan-(Alonzo'ya heyecanla) Ne duruyorsun be? İşte kendisini kıyacak.

Alonzo-(o dahi perişan bir zihinle) Fena mı edecek? Sen gittikten sonra topumuza dünya haram olsun.

Şu üç dertlinin bu andaki hâlleri, sahihan cinnetten fark olunacak gibi bir şey değildi. Cuzella ile Alonzo'nun tavırlarına bakılırsa onlar hâlâ Hasan'ı meyyit zannetmekte bulundukları anlaşılırdı. Bereket versin ki, Cenabıhak Hasan'ın iz'anını kemaliyle iade eylediğinden, Hasan Cuzella'nın üzerine hücumla, hançeri elinden aldı kurtardı ve-illâ Alonzo alık alık bakmaktan hiçbir şey yapmaya vakit bulamayarak, Cuzella mutlaka kendisini kıyardı.

Hasan'ı gasle memur olan dört kişiden birisi, hem de hükûmet tarafından geleni, hemen bâb-ı hükûmete koşup keyfiyeti haber verdi. Beri taraftan ise mahkemeden Hasan'ın elbisesini iade ederek, bîçare sâhib-i sergüzeşt giyinmiş ve sicilde bulunan vefatı kaydının dahi zeberine "mersûm vefatından üç saat sonra teneşir üzerinde iâde-i hayât eylediği" kelimâtı kaydolunmuştur.

Artık saat on biri geçmiş ve âdeta akşam olmuştu ki, Hasan'ı ve Cuzella'yı ve Alonzo'yu bâb-ı hükûmete celple, tekrar istintaka başladılar. Hasan dahi sergüzeşt-i ahvâlini min-evveli ilâ-âhirihi, hemen bu kitaba derç eylediğimiz surete karîb bir suretle hikâye ederek, cümleye hayret verdi.

Belâya bakınız ki, o zamanın Şam hükûmeti, bu üç garîbü'l-hâl adamlar hakkında ne gûne muamele etmek lâzım olduğunu kestirememişti. Bunlar üzerine şer'an bir şey lâzım gelip gelmeyeceği ve hükûmetçe bu adamları ne yapmak icap edeceği hakkında bayağı bir ihtilâf, bir gürültü kapısı açılmıştı. Az kal-

mıştı ki Hasan bu kere dahi hiç aslı yok bir belâya giriftar olsun. Hele müftî-i belde bulunan zat, bu misillü gurebâ hakkında himaye ve muavenetten başka muamele olamayacağı reyinde sebat ve bu reyin isabetini dahi ispat edebilmekle, akşamdan sonra idi ki, âşık ve âşıka ve bir de karabeti, yani birisinin karındaşı, diğerinin kaynı olduğu karındaş ve kayın indinde meçhul ise de, sadakati her ikisince musaddak ve müsellem bulunan uşak misafirhanelerine avdet edebildiler.

Şimdi erbâb-ı mütâlâa der ki, o gece misafirhanede Hasan Mellâh'ın odasındaki şâdı ve süruru kim tasvir edebilir? Biz deriz ki, biz tasvir edebiliriz. Şöyle ki:

Odanın içinde bir lem'a, ziya yoktu. Ortada eşya sargısı olduğu sûret-i zâhirelerinden anlaşılan birçok kâğıt ile sair süprüntüler yığılmıştı

O ne?

Ne olacak? Hasan Mellâh ve rüfekası odalarına avdet eyledikleri anda, menzil beygirlerini celple binip, yatsı mahalleri âlâ bir mehtapla Beyrut yolu üzerinde bulunurlardı.

Yolda Cuzella ile edilen mücâvebatı mı soruyorsunuz? İşte şu tarzda bir şeydi.

Cuzella-Sen ölmedin miydi efendim?

Hasan-Yok, testinin darbıyla zahir sersem olmuşum.

Cuzella-Evvelleri de ölmedin miydi?

Hasan-Ölsem gelip seni arayabilir miydim?

Cuzella-Afedersin ben şaşırmışım, şaşkın olmuşum. Burası neresidir? Hangi memlekettir?

Hasan-Vay, bilmiyor musun?

Cuzella-Bilsem sorar mıyım? Benim, dünyamı, dünyanın neresinde olduğumu bilmeye kudretim var mıydı?

Hasan-Vah bîçare, çıldırmıştın değil mi?

Cuzella-Yok, niçin çıldırayım?

Hasan-Vay, sen çıldırmadın mıydı? Öyle şöhret bulmuştu ya?

Cuzella-Çıldırmadım ama, çıldırmadığıma taaccüp ederim. Allah aşkına burası neresidir?

Hasan-Burası Şam'dır İstanbul'dan firarla buraya gelmişsiniz.

Cuzella-Şam mı? Vay, biz İstanbul'u da gördük mü? O sivri sivri kuleleri (yani minareleri olacak) olan güzel memleket İstanbul mudur?

Hasan-Ya nedir?

Cuzella-Ne bileyim ben! Aman yarabbi, biz nerelere gelmişiz!

Hasan-Zavallı kızcağız.

İşte Beyrut'a kadar beynlerinde cereyan eden kelimât şu kabil şeyler olup, yekdiğerine sergüzeştlerini uzun uzadıya anlatmaya yalnız yol hâli değil, belki sevinç ve sürur şaşkınlığı dahi mâni olurdu. Hatta Cuzella birkaç defa "Birbirimizi bulduğumuza hâlâ inanamıyorum. Gördüğümüz şeyler rüya mıydı, neydi, hâlâ bilemiyorum." demiş ve Alonzo dahi hissiyyât-ı vakı'asını bu suretle tercüme eylemişti.

Bu gecenin ferdası bulunan ertesi günü ikindi vakti, üç yolcu Beyrut İskelesi'ne vasıl oldular. Zira, Cuzella'nın yola tahammülü az olduğundan yavaş giderlerdi. Hasan Mellâh, Cuzella ile beraber iskelede kalıp, Alonzo bir yerli sandal ile Meliketülbahr'e gitti ve oradan geminin en müzeyyen sandalı olan bir yedi çifteyi donatıp sahile gönderdi.

Hasan Mellâh ile Cuzella Meliketülbahr'e ayak atar atmaz, tekmil armâ donanmakla beraber, toplar sağılmaya başlandı ki, atılan toplar kırk birde nihayet buldu.

Meliketülbahr o gece dahi Beyrut'tan hareket edememişti.

Binaenaleyh gurûb-ı şemsten sonra tekmil arma ve küpeşte ve borda kandiller ile donanıp, mehtaplar ve fişekler dahi yakılarak ilân-ı sürûr edildi. Ertesi sabah ise âfitâb-ı âlem-tâb Cuzella ve Hasan'ın kalplerinde olan şevk-i şâd-mânî-i bîhesâb gibi bütün âlemi pür-tâb ederken Beyrut önünden hareket eden Meliketülbahr'in sakız gibi beyaz yelkenlerini dahi âb-ı zerrîn ziyasıyla yaldızlar idi.

(temme kitâbü'l-hâdî-aşer)

Onikinci Kitap

Birinci Bap

Hasan'ın Şam'a müteveccihen Dersaadet'ten hareketiyle beraber, biz dahi fikrimizi arkasından Şam'a sevk eylemiştik. Binaen-alâ-zalik o zamandan beri İstanbul'da bırakmış olduğumuz Esma ile Arslan hakkında malûmat alamadık. Hâlbuki, hikâyemizin en başlıca azasından ikisi dahi, bu muhabbet-keş mes'utlar olduğundan ve bu defa ise sevk-i kelâm onlar tarafına teveccüh eylediğinden, kendilerini İstanbul'da ne hâlde bırakmış isek, o hâli zihnimizde tecdit etmeliyiz.

Ne hâlde bırakmış olacağız? Bunlara muhabbet-keş tabiri, gayeti mihen ve meşâkk-ı mesbûkalarından dolayı olabilip, elhâletü hazihi ise, ikisi birbirine doyamaya doyamaya muaşaka ve muvânese gibi bir saâdet-i hakikiyye içinde yuvarlanıp gitmektedirler. Artık işin burasını, bahusus şu en tatlı yerini hatırdan çıkardık mı zannedersiniz?

İyi ya! Hatırdan çıkarmamış olduğunuza teeşekkür ederiz. Biz dahi hikâyenin oradan aşağısını hikâye edelim.

Hasan'ın İstanbul'dan müfârekatı Esma ve Arslan için mûcib-i memnûniyyet oldu zannederseniz, zannınızda hata etmiş olursunuz. Vakıa, Hasan Mellâh'ın Esma'ya arz-ı iştiyâk etmiş olması, mumaileyhanın Timur Bey için muhafaza etmekte bulunduğu sadâkat-ı âşıkaneye hıyanet addolunabilmesi ve binaenaleyh, Hasan İstanbul'dan müfârekat eyledikten sonra, zihinlerin Esma'yı bir bâr-ı sakilden kurtulmuş yollu muhakeme eylemesi doğru gibi görünür. Hele Hasan Mellâh'ın Timur Beye, nâm-ı diger Arslan'a nev-'ummâ rakip olması işine bir kat daha kuvvet verir. Lâkin Hasan bunlara bir kardaşlık, bir babalık, bir efendilik etmiş idi ki, bu yolda gösterdiği fedakârlıklar içinde kendi hevesini feda etmek gibi, her babayiğidin katlanamayacağı şeyler dahi vardı. Esma ile Arslan ise bu fedakârlığın derecât-ı dakikasını dahi muvazene ederlerdi. Binaen-alâ-zalik kendileri için hem kardaş, hem baba, hem velinimet bulunan ve belki bu üçünün hâsıl-ı cem'inin dahi fevkine çıkan bir zattan müfârekat kendilerine acı gelmişti. Eğer o zat bir saadete nail olmaya git-

seydi, yine neyse ne? Lâkin, bir büyük yeisin ümit gibi parlayan heyulâsı arkasından seğirtmiş idi ki, işte asıl işin bu ciheti Esma ile Arslan'ı düşündürmekteydi.

Lâkin, defaâtle demiş olduğumuz veçhile, insan için unutulmayacak acı yoktur. Bir kimsesi gurbete gitmek değil, birkaç kimsesi ahirete gitmiş olanlar dahi, her gün taklîl-i âlâm ede ede, nihayet nâil-i itminân-ı tâm olmuşlardır. İşte bunlar kabilinden olmak üzere bizim Esma ile Arslan dahi, biraz vakit sonra sükûnet ve istirâhat-ı sabıkalarını bittemdîd kendi işleriyle meşgul oldular.

İşleriyle mi?

Evet, zira malûmdur ki çılgıncasına muhabbet ilânihaye devam edip gitmez. Meselenin içindeki çılgınlık gidip, muhabbet, safi bir muhabbet olduğu hâlde devam etmek için kesb-i itidâl eyler. Bunların dahi hâlleri bittedrîc bu dereceyi bulduktan sonra, servet-i mevcûdeleriyle mütenasip bir sûret-i maîşet tertip eylediler. Arslan hattatlığında yine devam eder ve evini yalnız kesb-i destiyle besleyebilmek iktidarına dahi malik olduğunu gördükçe, Cenâb-ı rezzâk-ı âlemin bu kadar lütfuna nasıl teşekkür edeceğini bilemeyerek, mütehayyir kalırdı.

Netice-i kelâm, bu iki yâr-ı sâdık, bu bir çift âşık-ı muvâfık, dünyada semere-i ber-güzîde-i zevciyye olmak üzere bir ciğerpareden başka yüreklerinde hiçbir emel ve ihtiyaç olmadığı hâlde, Hasan Mellâh'ın müfârekatından bed' ile dokuz aydan beri mes'uden ve fahûren yaşamakta idiler. Bir de, bir gün kapıları çat çat çalındı. Vakit akşam üzeri idiyse de, Arslan birkaç günden beri tekmil etmiş olduğu âlâ bir Kelâmıkadim'i takdim edeceği mahale takdim etmek ve hediyye-i şerîfesini almak için o gün taşra çıkmış olduğundan hanesinde yoktu. Zira, Arslan için her gün sokağa çıkmak olmayıp, odacığında bir köşede oturarak yazısıyla meşgul ve yazıdan yoruldukça dizi dibinden ayrılmamakta bulunan cananıyla mütevaggıl olur ve ihtiyarca bir Arap cariye hem aşçılık ve hem de ufak tefek mübâyaâttan ibaret olan vekilharçlık hizmetini görürdü. Her nevi satıcıların kapı önünden geçmesi ve bakkal ve kasap ve sebzevatçı ve ekmekçi gibi başlıca levazımatçıların eşyâ-yı lâzımeyi kapıya kadar getirmeleri suhuleti, İstanbul halkının öteden beri mazhar olageldikleri rahatlık cümlesindendir.

Kapı çalındı, kapı. Kimdir ona bakalım:

Ona bakan baktı. Zira, Arslan'ın biraz gecikmiş olmasından dolayı gözleri yollarda bulunan Esma, kapı çalındığını işitince hemen cumbaya sıçrayıp gelene baktı. Lâkin kapıyı çalan zat Arslan değil kefiyeli bir Arap idi.

Esma "Kimdir o?" diye seslendi. Şu cevap geldi:

-Vay canına yandığım, bizi unutmuşlar be! Pek kızdırmayınız, ben adamı bacaklarından tuttuğum gibi denize atarım!

Esma bu lâkırdıyı işitince "Vay, Alonzo!" diye aşağıya koşmuş ve hemen kapıyı açıp herifi almıştı. Fakat istitâr ve inkişaf ne demek olduğunu anlamış olduğundan "Şey, bana bak. Sen erkek kıyafetindeyken adın ne bey idi? İşte o bey, artık erkek değilsin, başında nikâhın da vardır. Ört başını! Zira, adamın ayaklarından tuttukları gibi denize atarlar!" diye ihtara müsâraat göstermekle, Esma dahi aklını başına alarak eteği ile tesettür eyledi.

Alonzo bir baş kendi odasına gitti. Tamam odasının kapısını açıp içeriye girerken, kapı dahi açılıp içerden (Alonzo'dan sonra odayı kabullenmiş bulunan) aşçı Arap'ın çıktığını görünce " O ne, senin bizim odada ne işin var? " diye Arap'ı tekdire başladı. Arap ise işten haberi olmadığı cihetle, elleriyle kollarıyla, yüzünü örterek "Aa, bu erkek nereden çıktı? Gelme, gelme namahrem var!" diye yaygaraya başladı.

Alonzo-Nereden mi çıktım? De bakayım da, beni söylet. Hem korkma gelmem, gelmem. Çağırsan bile gelmem. Karanlıkta işim yok.

Arap-(hâlâ elleriyle siper alarak, taşra çıkarken) Nerede karanlık? Henüz güpe gündüz.

Alonzo-Hakkı var ya? Yüzündeki gözleri kendi yüzünü görmüyor ki, karanlığın nerede olduğunu farketsin.

Bir de bu aralık kapı tekrar çalınıp Arslan geldi. Esma'yı ev altında ve bir hâl-i istitâr içinde görünce keyfiyetin sebebini sual eylediyse de, Alonzo, Esma'nın cevap vermesine hacet bırakmayarak:

-Kim gelecek? Ben , ben geldim, ben. Alonzo! Şey, sahi sen Alonzo'yu tanımazsın. Neydi öteki adım? Abdullah. Yok yok, Abdülgani. Neyse ben vesselâm.

Arslan-Vay, sen misin?

Alonzo-Daha soruyor be! Benim dedik ya? Şimdi geldim, size geldim. Efendimiz Sîdî Hasan tarafından geldim.

Bu Hasan lâkırdısı ortalığın hâlini başkalaştırıp Alonzo'yu izzetüikramla yukarıya aldılar. Esma başına bir namaz bezi örtmüş olduğu hâlde geldi.

Üç kişi muhavereye başladılar.

İkinci Bap

Arslan-Ee, hoş geldiniz birader!

Alonzo-Evet, pek hoş geldim. Fakat, bilmem sizce de hoş gelmiş olacak mıyım?

Esma-İnşallah hayırlı havadis getirdiniz.

Alonzo-Vallahi bence pek hayırlıdır. Bilmem sizce de hayırlı görülecek mi?

Arslan ve Esma-Nedir bakalım? Sizce hayırlı olan, elbette bizce de hayırlı olur.

Alonzo-Damdan düşer gibi birdenbire söylemek olmaz ama, artık ben o kadar mukaddimeler, filânlar beceremeyeceğim.

Şakacı Alonzo'nun söze sûret-i ibtidâsı insana bayağı merak verecek bir yolda idiyse de, çehresinde görülen beşâşet fena bir merakı mucip olmadığından, Arslan ile Esma mutlaka hayırlı bir havadis için merakla intizara başladılar.

Alonzo-Sizi Cezayir'e götürmeye geldim.

Arslan-Cezayir'e mi?

Alonzo-Evet, efendimiz Sîdî Hasan'ın yanına.

Esma-Sakın Fas'a olmasın. Çünkü Hasan Mellâh'ın Cezayir ile hiçbir alış verişi yoktur.

Alonzo-Hayır, a canım. Cezayir'e, Cezayir'e... Haniya, İspanyollar "Algeria" demezler mi? İşte oraya.

Esma-Aman, Allah'ı severseniz Şam'da ne yaptınız? Bari bir şey...

Alonzo-Şam'da ne mi yaptık? Vay canına yandığım. Sîdînin kafasına testi düştüğü gibi, ne de çabuk vefat etti be.

Esma ile Arslan-(kemâl-i heyecânla) Vefat mı?

Alonzo-Yok be canım, sonra yine dirildi.

Alonzo derununda bir türlü yenememekte bulunduğu türlü türlü hissiyyât-ı şâd-mânîyi bastırıp da, hikâyeyi sırasıyla anlatıp, güya olan biten işleri Esma ile Arslan dahi bilirmişler gibi yâd ve ihtar kabilinden söz söylerdi. Nihayet bunların merakı artarak ahvali şırasıyla sormaya başlamaları üzerine, Alonzo dahi kendisini toplayarak, Dersaadet'ten Şam'a gidinceye ve orada dahi Cuzella'yı derdest ederek Beyrut'tan hareket edinceye kadar vukua gelen ve bundan evvelki kitap mütalâasından bizim dahi malûmumuz olan ahvali tamamıyla hikâye eyledi. Her fıkrasına Esma ile Arslan şaşar ve alelhusus Esma bîçare efendisini sanki kendisi ber-murâd etmiş veyahut Hasan yerine bizzat kendisi ber-murâd olmuş kadar sevinirdi. Arslan ise nazarıdikkatini Dominico Badia nâm-ı diger Seyyid Ali Efendi hazretleri aleyhine açıp "Ah, hınzır ah! Elime geçmiş olsa vallahi bir kılıçta ikiye bölerdim!" diye dişlerini gıcırdattıkça Esma'nın değil Alonzo'nun bile tüyleri ürperirdi.

Alonzo-Elbet bir gün Sîdî Hasan'ın eline geçecek, o da onun ayaklarından tuttuğu gibi denize atacak ya! Neyse Şam'da elimizden iyi kurtuldu. Ondan sonra Sinyora Cuzella'yı aldığımız gibi Meliketülbahr'e attık. Ama ne şenlikler ettim görseniz. Toplar fuga! Bum, bum! Fişekler fuga! Vij, vij! Derken sabahleyin yelkenler fora! Ver elini...

Esma-Cezayir!

Alonzo-Yok!

Arslan-Fas!

Alonzo-Yok be canım! Ver elini İspanya! Càdiz Limanı'na girdiğimiz gibi koca Pavlos Kumpanyası'nın bayrağını randaya sallandırdık. derken...

Derken Arap elinde bir sofra iskemlesi ve sofra yaygısı ve peşkir ve kaşık kesesi, filânla içeriye girince Alonzo sırıtarak.

Alonzo-Ne geliyorsun ya? Haniya sen benden kaçıyordun? Şimdi de ben senden kaçacağım. Kaçacağım ama, yemek getirdiğin için kaçmam.

Arap- Amma ne kadar tuhaf efendi, bu efendi!

Alonzo-Şimdi de tuhafınıza mı gitti efendim?

Arap-Kah Kah Kah!...

Alonzo-Oh, efendim şu inci tanesi gibi dişlere baksanıza? Siyah çehre üzerinde ne kadar da parıl parıl parlıyor?

Arap-(kızarak) Sen beyaz olmuşsun da, ne koz kırmışsın?

Alonzo-Gördünüz mü bir kere. Güya kendisi siyah olduğunda bir koz kırmış gibi lâf söylüyor!

Esma-Haydi Sümbül, haydi! Çabuk ol, yolcumuzun karnı açtır.

Alonzo-Sümbül nedir?

Arslan-Bir çiçeğin adıdır, bilmiyor musun?

Alonzo-Epeyce Türkçe öğrendim ama, onu bilmiyordum. O çiçeğin rengi siyah mıdır?

Arap-(kapıdan çıkarken dönüp) Niçin siyah olsun, maîdir.

Alonzo-Ya, senin rengin maî değil ya?

Esma-Haydi diyorum, dadı. Erkeklerle çene mi yarıştıracaksın?

Arslan-(Alonzo'ya) Ee, sonra Càdiz'e vardınız?

Alonzo-Yok birader! Bir saatten ziyade söylediğimiz hikâye çenelerimi yordu. Zati ben bugün kuşluk taamı dahi yemedim ki, burada âlâ ev taamları yiyeyim diye. Dikkat etmiyor musunuz? Söz söylerken hep ağzımın salyaları akıyor.

Alonzo'nun bu tuhaflığı üzerine dahi biraz gülüştüler. Nihayet Sümbül Kalfa, Alonzo'ya bin türlü şakalar fırlata fırlata sofrayı kurdu. Üçü birden oturdular.

Alonzo-Aman yarabbi! Biz haydutlar gemisindeyken ilk akşamı Hasan Mellâh'a ne ziyafet çekmiştim. Kıpkırmızı, nar gibi, âlâ bakla haşlaması suyuna ıslatılmış peksimet tiridi. Hem de miço kurtlarını kepçe ile ayıklamış idi de, ne âlâ olmuştu.

Esma-Aman sus, Allah'ı seversen! Sofrada midemi bulandırıyorsun.

Alonzo-Acayip, ne çabuk hanımlığı ele aldınız? Siz şey bey değil miydiniz? Şey, haniya şu komşu hanımın âşık olup da, aşk köprüsünden geçerek yanına geldiği bey. Ha, işte hem de bu odada idi o değil mi?

Esma-Ama sahi, ne tuhaf fıkraydı o fıkra.

Arslan-Evet, evet, dünya hâli bu ya!

Alonzo-Öyle ama birader, böyle hâller dünyanın her tarafında pek de bulunmaz.

Esma-Hanım da gerçekten yosma bir şeydi.

Alonzo-Nerededir o hanımefendi şimdi?

Esma-Kim bilir, daha o zaman mahalleden çıkmıştı.

Alonzo-Koca dünya! Nelerini de gördük be! Dünyada neler de oluyor? Ya, Arslan Efendi, ya sizin vak'a! Vay canına yandığım. Haniya bir efendi vardı, neydi onun adı? Şey, Uzl olan. Ha, Uzletî Efendi işte. Onun konağında ilk işittiğim gece kızmıştım ki, o zaman sizin efendi elime geçseydi, vallahi Sîdî Hasan'ın dediği gibi bacaklarından tuttuğum gibi denize atardım.

Arslan-Lâkin, siz de hep eski şeyleri tecdit ediyorsunuz.

Alonzo-Elbette, ya sonra dünyada yaşadığımız neye yarar? Eğer gördüklerimizi unutursak hiçbir şey görmemişe döneriz. Hiçbir şey görmemişe dönersek dünyaya da gelmemişe döneriz. Hem canım, ben sizin yabancınız mıyım be? Benden eski vukuatı ne saklıyorsunuz? Bahusus, çok şükür hiçbirimizin utanacağı gibi bir hâl yok. İşte o sizin efendinizin kızı sana iftira etmiş. Mesele ondan ibaret.

Arslan-Canım, olmuş, geçmiş şeyleri tekrar etmekte fayda yoktur diyorum.

Alonzo-Ben de olmuş, geçmiş şeyleri hikâye etmenin faydası vardır, diye tekrar ediyorum ya? Sen ne dersin Esma Hanım?

Esma-Ben bir masal dinler gibi dinlerim.

Alonzo-Evet, hem de bir tuhaf masal gibi değil mi? Lâkin, zavallı kızcağız Arslan'ı severmiş be. Ne demiş, ne demiş? Ha, Arslan efendi unuttum be!

Arslan-Canım Alonzo, karıştırma şu eski defterleri.

Alonzo-Anlamıyorum zannetme. Meramını anlıyorum. Hikâyeyi Esma Hanım yanında etmeyi istemiyorsun ama, o bundan âlâsını bilir.

İşte Alonzo'nun böyle şetaretkârâne ve serbestâne şakalarıyla ve aralıkta bir Sümbül Kalfaya ve bunun ona lâtifeleriyle yemeğe hitam verilip, cümlece kalktılar. Eller yıkanıp, kahveler, filânlar içildikten sonra, yine muhabbete başladılar.

Esma-Sîdî Hasan Mellâh'ın muvaffakıyeti haberine sevindik. Rabbimize teşekkürâtımızı dahi ifa eyledik. Şimdi Càdiz'den Cezayir'e gelişini merak etmekte kaldık.

Arslan-Evet , gerçek. Baba Alonzo, şu lütfu dahi et bakalım.

Alonzo-Hay hay! Edeceğim ya! Lâkin, biz demincek Sîdî Hasan'ı Beyrut'tan Càdiz'e pek kolay yetiştiriverdik. Yol üzerinde bir vak'a oldu. Onu henüz haber vermedim.

Arslan-O nasıl vak'a?

Alonzo-Trillo dostumuzun vak'ası.

Esma-Haniya, şu Marsilya'da kendisini denize atan karı...

Alonzo-Evet, işte o İlia'nın karısını baştan çıkaran Trillo.

Esma-Aman, ona ne olmuş?

Alonzo-Dinlesenize! Vay canına yandığım tesadüfü, vay! Hiç de böylesini görmemiştim.

Üçüncü Bap

Bu babın mazmunu, sırf Alonzo'nun Esma ile Arslan'a ettiği takririn kopyası gibi bir şeydir.

Alonzo-Beyrut'tan kalktık. Âlâ bir gün doğuşu rüzgâr ki pupa! Bizim Meliketülbahr cayır cayır, saatte on üç mil katederdi. Lostromo Sinyor Alonzo dümende. Sîdî Hasan Mellâh, Sinyora Cuzella ile kolkola volta ediyorlar. Bizim baba Zerno...

Esma-O kim?

Alonzo-Haniya, şu bizim eski çorbacı Zerno. Canım, sana göstermemiş miydim. Bizim Hasan Mellâh'ın da çorbacısı değil miydi ya? Pietro'nun refiki.

Esma-Anladım. Şu haydut...

Alonzo-İşte o sabık haydut da karşıdan gözlerini parlatmakta. Hele Monsieur İlia geminin ikinci kaptanına zort vermekte. Elhâsıl, kaptanlar, maptanlar hepsi orada. Gemi içinde herkes ayakta. herkeste sürur ve herkeste sevinç. Ya, Hasan Mellâh? Vay canına yandığım, o kadar lâkırdıları da nereden bulup söylüyor? Sinyora Cuzella da ondan başka kimseyi dinlemiyor. Ama hakları vardır ya? Zavallı Sîdî, gerçekten ölmüş gitmişti be.

Esma-A canım, söyler söyler hep onu söylersin. Hikâyenin alt tarafına bakalım.

Alonzo-İşte söylüyorum a! Bir de üçüncü gecenin sabahıydı. Elâ gözlü Malta, karşımızda sapsarı sarardı. Sinyora Cuzella bu meşhur memleketi görmek, gezmek istedi. Bîçare kızcağız dünyayı gezmiş ama, gözü kapalı gezmiş a kardaş! Liman içine girdik. Fundo lankara, kikler donandı. Hele Hasan Mellâh'ın filikasında on nefer küsur kürekçi, bir de reis var ki, başlarındaki uzun İspanyol şapkalarının tüyleri bir buçuk karış. Hasan Mellâh ile Sinyora Cuzella ve Lostromo Sinyor Alonzo, bu sandala bindik. Monsieur İlia ile Zerno ve bir zabit diğer bir sandalda. Avara ettik, rama kürek yanaştık. Bir İngiliz prensi çıksa, ancak bu kadar saltanatla çıkardı. Şehri, kaleyi gezip bitirdikten sonra, Sîdîye bu merak nereden geldi bilmem. Hapishaneyi dahi görmek istedi. Vardık seyrettik. Lâkin şu Malta kavalyerleri yok mu? Vay canına! Ne zalim şeyler? Dünyanın her tarafında bir merhametsizlik, bir zulüm, hâsılı, bir insan kanı içmek ile şöhret almış varsa oraya toplanmış. İşte anlamalı ki, bunlar içinde dahi cinayet addolunabilecek kabahatlerden dolayı zindana atılanlar ne kesim heriflerdir. Korsan mı ararsın? Bizim Zerno, beş, on deniz hırsızı ile dost çıktı. Bereket versin ki, üzerinde çok para yoktu. Aman insanın dostane bir suretle nasıl soyulduğunu orada gördüm. Kesesinde olan para bittikten sonra, sırtındaki paltoyu, yeleği dahi almaya kalkıştılar. Nasılsa bizi gezdirmeye memur olan kavalyer çehreyi astı da herifi kurtarabildik. Yoksa cascavlak çıkmak Zerno için işten bile değildi. Bir de ne görelim? Haydut mudur, hırsız mıdır? Her hâlde hırlı olmayacak a! Hâsılı, herifin birisi Sîdî Hasan Mellâh'ın ayaklarına kapandı. Ödümüz patladı. Öyle ya! Böyle ayağa kapanırken neler olmuştur bilirsiniz. Fakat Sîdî tüyünü bile asla kımıldatmadı. Arslan gibi duruyordu. bir de herifin yüzüne dikkatlice bakınca "Vay sen misin, Monsieur Trillo? İlia, İlia gel bak! Sana kefil olan, sana şarap ikram eden zat seni çağırıyor!" dedi. İlia ile beraber ben de koştum. Zaten hikâyesini işitmiş olduğum Trillo'yu, ben dahi gördüm. Ama ne tiril. Vay, tarifinden âcizim. Ayağında bir pantolon var diyemem. Bir düğüm mecmuası var diyebilirim. Zira dünyada ne kadar nevi düğüm olabilirse hepsinin

bir numunesi orada vardır. Gömlek, palto, filân hepsi öyle. Başına bir koyun postekisinden takke giymiş. Ya o zincirler? Hâsılı, bir kıyamet ki, Sinyora Cuzella'ya istikrah geldi. Hasan'da hâlâ bir fütur yok. Söze başladı.

Hasan-Burada ne geziyorsun bakalım Monsieur Trillo?

Trillo-Düştük efendim, düştük. Kabahati başkası etti, belâsını biz çektik.

Hasan-Her zindana atılan öyle söyler ama...

Trillo-Vallahi efendim, öyle değil. Zati artık yalan söylemekle ne fayda hâsıl olacak? Çünkü müebbeden küreğe atılmışımdır.

Hasan-Ee, nasıl oldu da geldin?

Trillo-Marsilya'da şeref-i hizmetinizden mehcûr olduktan sonra bir müddet serseri gezdim. Bir türlü kendime kapı bulamadım. Yatmakta olduğum otelde borcum çoğalmıştı. Param da kalmamıştı. Çaresiz oradan habersizce savuşmayı kurdum. Bir akşam taamını yedikten sonra odama çekildim. Para edecek gibi ne kadar eşyam varsa yanıma alarak otelden çıktım. Zira, o akşam denize çıkmak üzere bir gemiye yolcu alındığını haber almış bulunduğumdan, bu gemiye yolcu sıfatıyla girdikten sonra, gemide akçemi denize düşürdüğümden, filândan bahisle gemicilerin dahi hakkımda merhametlerini celp edecektim. Hâsılı, efendim her hesabım yolunda giderek tamam gemiye girdimse daha gemi kalkmadan bir sandal geldi. Tıpkı Marsilya'da bizim gemiye gelmiş olduğu veçhile, bir polis çıktı. Gemide bulunan bir iki yolcuyu muayeneye başladı. Herkesin pasaportunu sordu. Benim pasaportum olmadığından alıp götürdü.

Hasan-Nereye?

Trillo-Doğruca otele.

Hasan-Demek oluyor ki otelci şikayet etmiş.

Trillo-Hayır efendim hayır! Hiç borç için insan küreğe müebbeden atılır mı?

Hasan-Ya ne olmuş?

Trillo-Ne olacak? Otelin bir odasında Parisli bir misafir varmış. Benim firar eylediğim akşam hizmetçi bu misafirin taamını götürmüş. Sofrayı devşirmek için tekrar girdikte herifi bıçak ile vurulmuş bulmuş.

Hasan-Ee, sonra?

Trillo-Derhâl haber verilmiş. Tahkikata evvelâ otelden başlanıp, şüphe götürür adam var mı, yok mu diye taharri etmişler. Beni kendi odamda bulamayınca ve hâlbuki odanın kapısı açık olup içinde eşyalarımın bazıları dahi eksik olduğunu görünce otelci "O zaten birkaç vakitten beri masarifini vermezdi." diye hakkımda zaten hâsıl olan şüpheyi arttırmış. Nihayet posta arabalarının mevkiine adamlar gönderildikten maada Marsilya'dan her tarafa doğru imtidâd eden yollara dahi süvariler çıkarmışlar. Oralarda her kimi buldularsa getirmekte olsunlar, liman dahi aranmış. Bizi de sair şüphe olunanlar gibi götürdüler. Otelci beni gördüğü anda "İşte budur!" dedi. İstintaka çekildim. Müdafaa için her ne söylemek lâzımsa söyledim. Ama öyle bilâ-vech firarım en büyük delil ittihaz olunarak beni prangaya attılar. Meğer vurulan adam Paris'in kibarındanmış. Altı ay kadar Marsilya'da prangada kaldımsa da, sonra maktulun veresesi ne etmişse etmiş, bizi daha büyük ukubet olmak üzere buraya kavalyerlerin zindanına gönderdiler.

Hasan-Şimdi bu hikâye doğrudur diye inanacak mıyız?

Trillo-Efendim, sizden yediğim nân u nimet gözlerime dursun ki hikâyeyi ben olduğu gibi söyledim. Hatta Marsilya küreğinde bulunan bazı belli başlı müttehimler, sonradan aldıkları haberler üzerine bana dediler ki "Trillo, sen gerçekten beyhude yatıyorsun. Zira senin dediğin büyük bir adam olup, yine kendisi gibi bir büyük düşmanı tarafından suikastle katledilmiştir."

Hasan-İnandım.

Trillo-Nahak yere bu belâya düşmemiş miyim efendim? Mazlûm değil miyim efendim?

Hasan-(cebinde mahpuslara sadaka etmiş olduğu akçesinin bakiyesini dahi Trillo'ya uzatarak) Vallahi, burasını bana sorma arkadaş. Elimden gelecek iyilik bundan başkası değildir.

Trillo-Allah'a emanet olunuz efendim. Fakat mazlûm olduğum Allah'a malûmdur.

Hasan-(teessüründen gözleri dolarak) Hayır birader, hayır! Allah'ın bildiğini soruyorsan, onun bildiği senin bildiğin gibi değildir. Marsilya Limanı içine kendisini defneden bîçare karının kemikleri aransa, kum altında hâlâ mevcuttur. İnsan bir

kabahatini gerek hükûmetten ve gerek insanlardan ketm edebilir. Lâkin Cenabıhaktan ketm edemez. İnsan kendisini, gerek hükûmetin ve gerek insanların pençe-i intikamından kurtarabilir. Lâkin Allah'ın pençe-i intikamından kurtaramaz.

Sîdî Hasan bu lâkırdıları Trillo'ya söyledikten sonra, bize dönerek dedi ki:

Hasan-Şu zindanda bulunan kırk, elli kişinin elbette nısfından ziyadesi kayıtlarında mukayyet olan kabahatleri irtikâp etmemişlerdir. Lâkin, biliniz, emin olunuz ki, bunlar sair cinayetlerinin cezası olarak buraya gelmişlerdir. Allah'ın adaleti muhayyirü'l-ukuldur. Bu babda misal işte Trillo'dur. Onu burada müebbeden hapseden, bîçare Madame İlia'nın kanıdır. Marsilya'da Trillo'nun otelinde suikastla idam olunan herif dahi, mutlaka bir büyük kabahatin cezasını görmüştür. Onu öldüren herif başka bir cinayet sahibi değilse, asla yakayı ele vermez. O herif olsa olsa, yed-i manevî-i adaletin yazdığı ilâm-ı kazâ-yı cereyânın hükmünü icraya alet bir cellât olabilir.

Sîdî Hasan bu sözü söylerken Trillo pancar kesilmiş, bed çehresini güya Hasan'dan saklayabilmek için kafasını koynuna sokacak kadar eğmiş ve Monsieur İlia ise sapsarı kesilen bir çehre üzerinde, iki damla sudur zannolunacak kadar fırlayan gözünü Sîdînin gözlerine dikip, ayırmamakta bulunmuştu. Söz bittikte Trillo avucu içinde bulunan paraları, güya aldığına da alacağına da pişman olmuş gibi bir meyusiyetle yıkıldı gitti ve Monsieur İlia dahi sözün sonunda öyle nefretle kafa silkti ki, güya bu dünyanın yere geçesi bir dünya olduğunu işrâb etti.

İşte Beyrut'tan İspanya'ya giderken yolda tesadüf eylediğimiz vak'a budur. Malta seyahatini bitirip de, gemiye geldikten sonraya kadar değil, ta yola düzülünceye kadar bile Sîdî Hasan'ın hiç neşesi kalmamıştı. Hattâ o bir tebessümüne kurban olduğu Cuzella bile Sîdîyi neşelendiremezdi. Bu hâl ertesi günü akşama kadar devam eyledi. O müddet içinde bize hapislerin, kanlıların hâllerinden başka söz söylemedi. Aman neler söylemedi neler! Dünyada herkes bu sözleri işitmiş olsa vallahi cellâtlar kesecek kafa, darağaçları sallandıracak adam, lâleler geçecek boğaz, prangalar takılacak ayak bulamazlardı. O kadar söz söyledi, o kadar nasihatlar verdi ki, bizim yeni namuslu Zerno hüngür hüngür ağlar idi. "Keşke ben de Pietro gibi denize

atılmış olaydım da, kabahatimin cezasını görmüş, geçirmiş, bitirmiş olaydım. Zira ömrümün ilerisini ben de tehlikeli görmedeyim." der, bir daha demezdi.

Arslan-Lâkin sen şimdi Trillo'ya acıdın mı?

Alonzo-Vallahi ben acıdım, ne yalan söyleyim.

Esma-Ben hiç acımadım, hınzırın kafasını kesmeliydi.

Alonzo-Öyle deme hanım, insan ne kadar olsa acıyor.

Arslan-Adam nemize lâzım? Ben de deli gibi sordum. Habisin cezasıdır, varsın çeksin. Beni saran merak-ı asl velinimetimizin sergüzeşt-i hâlidir. Ona bakalım yoksa...

Alonzo-İşte oradan kalkıp artık soluğu Cebelitarık'da aldık. Càdiz'e varıp...

Arslan-Ha şöyle! Càdiz'e varıp, koca Baba Alfons'un konağına indiniz mi?

Alonzo-Evet, biz varmazdan on beş gün evveline kadar onun olup, badehu bizim olmuş konağına!

Esma-O nasıl lâkırdı ya? Hasan Mellâh bize hikâye ederdi ki ...

Alonzo-Bilirim, bilirim! Hikâye ederdi. Şimdi de onun hikâye ettiği şeyin bakiyesini, ben ikmal edeceğim.

Dördüncü Bap

Doğru yürekli, sadık Alonzo'nun, Trillo'nun sergüzeştini hikâye ederken akşamdan beri yüzünde parlayıp yanan beşâşet ve letafet yavaş yavaş kaybola kaybola, çehresini bir hüzün ve teessür tavrı bürümüştü. Tavr-ı mezkûr bu defa Alfons'un hikâye-i hâline başladığı zaman ziyade kendisini gösterirdi. Binaenaleyh, Càdiz'e geldik diye müteessirane bu hikâyaye dahi başladı.

Alonzo-Càdiz'e geldik. Randa direğinde Pavlos Kumpanyası bayrağı asılı olmasıyla, işaret kulesi bizim kumpanyaya mahsus işareti ve hatta Meliketülbahr kendi iskelesi gemilerinden olduğu cihetle, onun dahi işâret-i mahsûsasını çekmek lâzımken, yalnız bunu çekip kumpanya bayrağını çekmedi. Biz bunu merak eyledik. Hele Hasan Mellâh'ın rengi attı. Aklımıza gelen şeyleri birbirimize söylemezdik.

Esma-Niçin?

Alonzo-Şunun için ki, bu hâl kumpanyamızın mazallah iflâsından başka bir şeye delâlet etmez.

Arslan-(telâşlıca) Aman, sonrası!

Alonzo-Vakıa, öyle bir musibet yoksa da olan musibet dahi ondan aşağı değilmiş. Zira bizim koca Pavlos on beş günden beri vefat etmiş imiş.

Arslan ve Esma-Vah vah! Onun vefat etmesi böyle...

Alonzo-Öyle ya kumpanyanın reisi vefat etti. İki azası, yani Sîdî Hasan ile Dominico Badia kayıp. Yalnız iki aza kalınca alacaklılar, verecekliler, mevcudu hükûmetin emaneti altına verip kumpanyaya terk-i işgal ettirmişler. Keyfiyet havadisnameler ile ilân olunmuş. Hâsılı, ortalığı bir hâlde bulduk ki, karmakarışık. Azanın biri yerli olup, birisi dahi Portekizli olarak o da gelmiş. Bizim Sîdî Hasan da gelince ve iş yalnız Dominico'nun gelmesine kalınca, artık onu beklemeye mecburiyet kalmayarak hesaplara başlandı.

Arslan-Öyle ya, müteveffa tarafından dahi bir vekil tayin olununca gâib-i vâhidin hissesine hükûmet nezaret edebilir.

Alonzo-Hâlbuki müteveffanın veresesi dahi, bizim Sîdî Hasan'dan ibaretti.

Arslan-O ne ya?

Alonzo-O şudur ki Pavlos'un kimsesi olmadığından Hasan Mellâh'ın pederi merhum Şehit Sîdî Osman'ın vaktiyle pek büyük iyiliklerini görmüş bulunduğundan, malını tamamıyla Hasan üzerine vasiyet eylemiş.

Esma ve Arslan-Acayip!

Alonzo-Evet, lâkin, Sîdî Hasan'ın dediğine göre, pederi Sîdî Osman, müteveffayı ölümden kurtarmak derecesinde iyilik etmiş imiş.

Arslan-Demek oluyor ki, insaniyet, melekiyet, bu Hasan Mellâh'a babasından miras kalmış.

Esma-Demek oluyor ki, bunlar soyca kerim, soyca insan.

Alonzo-Ah, siz Sîdî Osman'ı neylersiniz? Hâsılı, efendim hesaplara başlandı. Sîdî Hasan'ın Sinyora Cuzella'yı aramak için ettiği külliyetli masraf mahsup edildikten sonra bilmem, vallahi yüz otuz bin mi, ne kadar taler sermayeden hissesi çıktı.

Ya ihtiyar Pavlos'un variyeti dört yüz bin taleri geçti. Zira bizimki kârından başka sermayeden dahi yemiş olduğu hâlde, ihtiyar Pavlos kârı dahi üzerine zammedermiş.

Arslan-Fena değil!

Alonzo-Fena değil ama, Pavlos sağ olmuş olaydı, Sîdî Hasan o serveti istemezdi. İşte bu hesapları, filânları kestik ki, bu işler için bir buçuk ay kadar Càdiz'de kaldık, sonra da ver elini...

Arslan-Kumpanya dağıldı mı?

Alonzo-Pavlos vefat eyledikten sonra kimse müdürlüğü kabul edemedi. Portekizli aza ile İspanyol zimemi deruhte etmek şartıyla, sefayinden birçoğunu üzerlerine aldılar. Birtakımı da satıldı. Oradan da ver elini Cartagena.

Esma-Cartagena'ya ne yapmaya gittiniz?

Alonzo-Asıl yaplacak iş Cartagena'da idi. Sinyora Cuzella böyle istedi. Yahu şu bizim Sîdî Hasan Mellâh tuhaf adamdır be!

Arslan-Tuhaf değil büyük adamdır, mert adamdır, insandır!

Alonzo-Ben de size tuhaf dedimse, soytarı gibidir demedim a! Meliketülbahr'i Cartagena Limanına soktuktan sonra, Sinyora Cuzella rahibe cemiyetinde bir Marie varmış ona...

Esma-Ha, aklıma geldi Sîdî bana söylemişti. Şu Cuzella'nın hocası olan kadın değil mi?

Alonzo-Evet işte odur. Ona bir mektup yazdı. Gönderdik. Marie geldi. Vay canına yandığım, dünyada ne kadar da iyi kadınlar varmış. Şu Marie'yi bir sevdim ki! Sandaldan çıkıp da gemiye girdiği zaman, Hasan ve Cuzella ile nasıl sarmaştıklarını gören, bu karıyı ikisinin de validesi zannederdi. Bir elini Hasan yakalamış ve diğerini Cuzella kavramış şapır şapır öperler, o ise birisinin boynunu bırakıp diğerine hücum eder. Öpmedik ne yüzlerini bırakır, ne gözlerini. İkisinin dahi başına gelenleri sorar. Hangisini daha evvel dinleyeceğini şaşırır.

Esma-Kim bilir zavallı Cuzella dahi neler çekmiştir?

Alonzo-Demedim mi ya? Akıllı kızcağızı delidir diye bir odaya kapamışlar, zavallı kızcağız dünyayı garptan şarka seyahat etmiş de, nereye gittiğini bilmemiş. Nereye gitse dört duvar ile bir de tavandan başka hiçbir şey görmemiş. Gittiğinizde

kendi kulağınızla işitir de anlarsınız a! Marie o gece gemide kaldı. Sabaha kadar kendisine ne söyleyeceklerse söylemişler. Sabah oldukda Marie, Sinyora Cuzella'nın babası Sinyor Alfons'un konağına gider. Alfons ise bundan iki, üç sene evvel kızını bir Müslüman kapmış gitmiş olduğundan başka hiçbir şey bilmez bir hâldeymiş. Marie kendisine kızı Cuzella geldiğini söylediği zaman "Yine o Sîdî Osman'ın oğlu mu getirdi? Aman nerededir? Kaçırdığı gibi yine kendisi mi getirdi? Ah aramadık sormadık yer, hiç bırakmamıştık." diye divaneye dönmüş. Marie, kızını asıl kim ve ne emel üzerine nasıl kaçırmış ve sonra da bizim Hasan Mellâh nasıl arayıp bulmuş olduğunu haber verince, herifin şiddeti biraz azalmışsa da yine Sîdî Hasan hakkındaki şiddetini bir türlü yenememiş. Nihayet Alfons ile Marie gemiye geldiler. İşte o vakit baba ile kız ve damat arasında bir hâl geçti ki, vallahi topumuzu ağlattı. Herif kızını görünce ' A benim dâr-ı dünyâda bir evlâdım." diye sarılıp, kız ise "Babacığım, velinimetim!" diye kolları arasında bayılıp gider. Hasan Mellâh "Bence, ben kendimde insaniyetin hilâfında hiçbir kusur görmemekteyim. Kızınız kendisini ilelebet bedbaht olmaktan muhafaza ettiyse, ben de kendisini ilelebet işkence altında kalmaktan kurtardım. İşte elinize teslim edecek kadar yanınıza getirdim. Siz bu hareketimde bir kusur, bir kabahat görüyorsanız affediniz." diye bir yandan Alfons'a itizar eder, bir yandan dahi bayılıp giden Cuzella'nın üzerine titrer.

Esma-Aman yarabbi! Bu meclisin resmini yapmalıydı da seyretmeliydik.

Arslan-Vallahi öyle!

Alonzo-Nihayet, cümlece söze, muhabbete başlandı. Şimdi size bir şey söylesem inanır mısınız?

Arslan ve Esma-Niçin inanmayalım?

Alonzo-Hasan Mellâh Alfons'a der ki "İşte efendim, kızınızı konağınızdan çıktığı gibi yine Cuzella olduğu hâlde getirip size teslim ettim. Anlayınız, ne kahraman bir kızınız varmış ki, kendisini Dominico Badia gibi bir zalimden muhafazaya muktedir olmuş. Hem de ne yürekler acısı fedakârlıklar mukabilinde muvaffak olmuş bilseniz? Kendisini ise yalnız benim için saklamış, benim içim muhafaza etmiş. Lâkin ben mahsûl-i ömrünüzün

mürüvvetini size göstermek arzusunda bulunduğumdan, ta reyinize munzam olmadıktan sonra kendimi Cuzella'ya zevç addetmedim. Onu canından ziyade sever bir dost, bir muhip, bir refik sıfatıyla aldım, buraya kadar getirdim. Bizim şu suretle kusursuz ifa etmiş olduğumuz vazifeye mukabil, edilecek mürüvvet neyse onu da siz diriğ etmezseniz..."

Esma-Ben Sîdî Hasan'ın bu kadar mert, mürüvvetkâr, yiğit olduğuna inanırım.

Arslan-Ben de inanırım.

Alonzo-"İnanmam" diyemezsiniz. Çünkü bunun gibi bir mürüvvetini siz nefsiniz için dahi gördünüz.

Arslan-Ya, Alfons bu merdane lâkırdıya ne dedi?

Alonzo-O da mecburen mertlik gösterdi. Zira, bir müddet derin derin düşündü, taşındı. Baktı ki kızı gemiden çıkarmaya muktedir olamayacağı gibi, kız dahi çıkmayacak. Araya rahibe Marie dahi girip, nihayet Alfons da "Ben kızımın düşmanı değilim a! Mademki kızım bu alış verişi kendisine saadet addediyor, ben dahi onun mes'ut olduğunu isterim. Lâkin şunu da söyleyim ki, Hristiyanlığım hasebiyle bu iş Cartagena'da beni dört paralık eder. Hatta, ihtimal ki, papazlar tarafından edilecek iğvâ üzerine, size İspanyollar tarafından kasıt filân da edilir. Bu işin en hayırlısı buradan, pılıyı pırtıyı toplayıp, Cezayir'e gitmektir. Bakiyye-i ömrümüzü orada imrâr etmektir." dedi. Rahibe Marie dahi kendisini tasdik eyledi. Siz bilmezsiniz efendim, İspanyollar acayip bir millettir. Bir Müslümana verilen kızın ruhunu şeytan kabzeder, derler.

Arslan-İşte şimdi anlaşıldı, anlaşıldı. Demek oluyor ki, Cezayir'e bu mütalaaya mebni hicret edilmiş.

Alonzo-Evet, biz oradan birkaç gün sonra kalktık Cezayir'e geldik. Alfons dahi konağını ve bazı arazisini sattıktan sonra gelmek üzere Cartagena'da kaldı. Şimdiki kararları, Alfons'un on beş yirmi parça gemisine Cezayir bayrağı, Osmanlı bayrağı çekip, idareyi dahi Sîdî Hasan ele alarak ayrıca bir kumpanya yapmaktır. Cezayir mahsullü bir memleket olduğu gibi, serin yerleri dahi çok olduğundan rahat ve huzur ile yaşayabilirler.

Esma ve Arslan-Ne âlâ, ne saadet!

Alonzo-Şimdi Sîdî Hasan Mellâh sizi bu saadete davet ediyor. Ben Meliketülbahr ile geldim. Koca gemidir. Ne fırtınadan korkar, ne toptan. Hem Sîdî diyor ki, kendilerini cebretmiyorum. Beni severler de birlikte yaşamak isterlerse buyursunlar.

Alonzo hikâyesini ve havadisini şu suretle bitirdikten sonra, cevapları neyse söylemelerini müş'ir bir tavr-ı müstantikane ile yüzlerine baktı. Esma ile Arslan dahi, güya ne cevap vereceklerini birbirinden soruyorlarmış gibi yekdiğerinin yüzüne baktılar. Bir ara o gece rahat edilip de, kararı yarın veyahut yarın gece düşünmek suretine zihinleri gitti. Nihayet, yine Esma cür'ete gelip "Allah Allah, bizim bu memlekette anamız ve atamız yok a! Dünyada anamız, babamız, hâsılı, bir kimsemiz varsa da, o da Hasan Mellâh'dır. İşte onun sakin olduğu memleket bizim için daha iyi bir vatan olabilir." demesiyle Arslan dahi bu sözü tasdik ederek o gece şu karar üzerine herkes yatağına girdi. Fakat gece yarılarından sonraya kadar uykuları kaçıp, badehu rüyalarında her biri kendisini deniz üzerinde, yok Hasan Mellâh dahi yanlarında, yok bir memlekette imişler gibi bin şeyler görerek sabah oldu.

Verilen karar hükmünün icrası dahi gecikmedi. Daha o gün tedarikâta başlanıp, bir hafta içinde alınacak alındı, satılacak satıldı. Arslan ile Esma Meliketülbahr'e binip demir kaldırılarak, İstanbul'dan hareket olundu.

Esma kocası Arslan ile kıç taraftaki daireyi gezerken, eliyle, parmağıyla bazı yerleri, pencereleri, filânları işaret eder ve baş başa verip bir şeyler konuşurdu ki, hâl ve tavrına nazaran, mutlaka bu mahallerde kendisiyle Hasan Mellâh arasında geçen şeyleri nakleylediği anlaşılırdı. Zira, Arslan dahi Esma'dan aldığı malûmatın bazı cihetlerinden hâsıl olan fevka'l-had istiğrâbı üzerine, çehresini eğer, büker ve bazı cihetlerinde ise pancar gibi kıpkırmızı kesilirdi.

Beşinci Bap

Meliketülbahr bizim ferahnak yolcuları hamilen, Marmara üzerine köpükler saçarak kat'-ı mesâfe etmekte olsun, biz bunların hedefü'l-hareketleri olan Cezayir'e bir nazar atfedelim.

Cezayir'de Sûküzzeheb mahallesinde gayet vasi bir konak, Faslı Sîdî Hasan Mellâh bin Sîdî Osman tarafından mubayaa

edilip, badehu kayınpederi Cartagenalı Sinyor Alfons dahi gelip, familyaca yerleşmişlerdi.

Bir gece Hasan Mellâh -işbu kitapta kendi hakkında verilen malûmatın kâffesini, yani-sergüzeşt-i ahvâlini min-evveli ilâ-âhirihi kayınpederi Alfons ile zevcesi Cuzella'ya nakil ve hikâyeye başladı. O zamana kadar hâlâ derunundaki kin ve hiddeti menedememekte bulunan Alfons, Hasan'ın insaniyetkârâne ve merdane vukuatını işittikçe bittedric kinini azaltır ve bu sâhib-i sergüzeşt çocuğun daha genç yaşında başına neler gelmiş olduğuna ve cümleden ziyade Dominico Badia'nın mel'anetlerine şaşardı. Cuzella'nın ise meselâ Paris'te Monsieur Michelet'nin aşk ve alâkayı sûret-i hikâyesi gibi, bazı bazı kendi hissiyatına dokunan ahval üzerine gözlerine yaş dolardı. Hele Meliketülbahr sefinesinde Esma ile olan macerayı Hasan asla ketm etmeyerek birer birer hikâye ettikçe, kâh Esma'yı kendisine rakip görerek hiddetinden patlamak derecesine gelir ve kâh Esma'nın sadâkat-ı âşıkane icbarıyla Hasan'ı kahredercesine reddettiğini işittikçe, kıza gaibâne bir muhabbet peyda edip, gözlerinin önünde deverân eden hayalini kucaklayacağı gelirdi. Cümleden ziyade Hasan'ın şu lâkırdısı Cuzella'nın itminanını mucip oldu:

-Âlemde aşkın en büyük tesirât-ı sâdıkanesini kendimde müşahede eylemiş olduğum hâlde, kendimde dahi zaaf ve sebatsızlık gördüm. Âşık olarak iki kadına tesadüf eyledim ki birisi Cuzella'dır, birisi de Esma. Allah için ikisini de kendimden daha sebatlı, daha metanetli, daha mert, daha cesur gördüm. Ve İşte bu tecrübemle karıların sadakatini erkeklerden ziyade buldum. Bahusus bir karıya erkek tarafından taarruz edilmedikten sonra, karının sıdk u hulûstaki sebatına ilâ yevmi'l-kıyâme hâlel gelmeyeceğine eminim.

O gece Hasan'ın sergüzeşt-i ahvâline Cuzella ile Alfons ne kadar şaştılar, çocuğa ne kadar acıdılarsa, ertesi gece Cuzella dahi kendi sergüzeştini hikâye ettiği zaman, bu kere dahi Hasan ile Alfons ona şaştılar, Cuzella'ya acıdılar.

Cuzella, Hasan'ın resmi temaşasından bed' eden muhabbeti, haydutların konağa girdiği gece Hasan ile bilmülâkat, ne dereceye varmış olduğunu, filânı anlattıktan ve ta Dominico Badia'nın kendisini ne suretle aldatıp, gemiye götürdüğüne va-

rıncaya kadar ahvali -bizim dahi bildiğimiz veçhile- zikreyledikten sonra bakiyye-i sergüzeşt-i ahvâlinde şu yolda idâre-i kelâma başladı:

Cuzella-Pavlos dediğimiz o Dominico haini, bana bir tavır ve surette bulunmuştu ki, Hasan Mellâh'ın dahi mutlaka o gemi içinde olduğunu zannederdim. Marsilya'ya kadar bu zannın bütün bütün batıl olduğunu bana ispat edecek hiçbir hâl vaki olmadı. Pek ziyade sûziş gösterdiğim zamanlar derdi ki "Kendinizi nafile yere üzmektesiniz Zira Hasan'ı karşınızda görüverecek olsanız, o zaman bunca âlâmın bütün bütün beyhude olduğunu yakin hâsıl ederek mahcup kalırsınız."

Nihayet Marsilya'da foya meydana çıktı. Nereden bulmuş bilmem, elinde bir Portekiz pasaportu olduğu hâlde bir otele girdik. Bu pasaportun içinde benim dahi ismim yazılıymış. Orada beni hemşiresi gibi tanıtmış. Hatta zihnimde biraz noksan olduğunu dahi işrâb eylemiş. Bunları hep sonra öğrendim. Meğer hınzır herif, en sonra yapacağı işi en evvel düşünüp kararlaştırmış imiş.

İkisinden birbirine kapısı olan iki odalı bir daireyi tuttuk. Bir de ikinci geceydi ki Dominico benim odama gelip efkârını, emelini meydana koydu! Ben müdafaada sebat gösterdim. "Senin beni sevmediğini biliyorsam da, ben seni seviyorum. Sende olan hevesimden vazgeçmek mümkün değildir. En sonra yapacağım şeyi en evvel söyleyim. Bu işin nihayetinde bir ölüm vardır. O ise ya senin ölümündür, ya Hasan'ın yahut benim." demeye ve belindeki hançeri kurcalamaya başladı.

Hasan-(Alfons'a) Gördünüz mü efendim size damat olacak zât-ı şerîfi.

Cuzella-Damat mı? Yere geçsin hınzır! Sabrediniz, sabrediniz. Bakınız ben neler çektim. Ömrümde böyle bir muameleyi, rüyamda bile görmemiş olduğumdan aklım başımdan gitti, şaşırmış kalmışım. Güya aklım başıma ve fakat yine şaşkın başıma geldikten sonra, yalvarmak hatırıma geldi. Yalvarmaya başladım. Meğer hata etmişim. Ben yalvardıkça herif kameti arttırdı. "Beni kendine kul etmek istersen, dediğimi kabul edersin. Yoksa beni kendine en büyük düşman etmiş olursun." yollu tehditlere kadar vardı. Baktım ki yalvarmak para etmeyecek. Badehu mukabeleyi göze aldım. "Burası dağ başı değildir a! Marsilya'dır.

Yarın hükûmete şikâyet edecek olursam, seni hapislere attırırım." dedim. Aman yarabbi! Bu sözü söylediğim zaman o çehre ne çehreydi, o hâl ne hâl idi! Hınzır herif ifrit kesildi. Hemen belindeki hançeri çıkarıp "Sen şunu gördün mü? İşte ben bunu senin yüreğin üzerine soktuğum anda sen geberip gidersin. Ondan sonra ise ben yine kendimi kurtarabilirim. Kurtaramayacak olsam bile sen sana bak, yoksa... Beni bu derecelere kadar mecbur etmemek, bana yar olmaya tevakkuf eder." dedi ama gözleri göz evinden fırlamıştı.

Hasan-Ah zalim gözler, ah! Melek gibi Cuzella hakkında edilecek muamele bu mudur?

Alfons-Aşkın bu derece-i şiddetine doğrusu istiğrâb olunur.

Cuzella-Aşkın mı? Nasıl aşk! "Yezitlik" diyemiyor musunuz? Ben o hâli görünce bütün bütün kendimi kaybederek "Cankurtaran yok mu? Bu herif beni koyun boğazlar gibi boğazlıyor!" diye avazım çıktığı kadar haykırmışım.

Hasan-(heyecanla) Ay! Aman, sen ölümü kendin çağırmışsın demek.

Cuzella-Hayır efendim! Vakıa, o zaman pek de emin değil idiysem de sonraları emin oldum ki, bu herif beni öldürmeye kıyamayacak. Ben ol suretle haykırdığım anda merdivenden yukarıya telâşla birkaç kişi birden çıkmaya başlayınca bizim hınzır derhâl muameleyi değiştirdi. "Kendine gel hemşirem, kendine gel! Ben senin karındaşınım, Ali Beyim. Buraya Pavlos gelmez, seni öldüremez." demeye başladı. Ben bu lâkırdıları işitince daha başka bir hayrete, tarif olunmaz bir perişanlığa duçar olmuşum. O aralık kapı açıldı, içeriye bir, iki adam girdi. Ben "Aman beni öldürüyorlar, merhamet ediniz bana!" diye yine telâş ile arz-ı hâl etmeye başladımsa da, derhâl Pavlos hiçbir şey olmamış gibi, bilâ-fütûr gelen heriflerin yanına varıp birkaç lâf söylediği gibi, herifler geldiklerine pişman olmuşçasına geriye döndüler.

Hasan-Niçin ya? Seni niçin kurtarmadılar?

Cuzella-Sabretsenize! Ben şaşkınlığımdan bu gelen herifler dahi onun rüfekasıdır zannettim. Onlar gittikten sonra Pavlos yanıma gelip "Sen ölümüne susadın mı? Yahu seni öldürmek benim için iş midir? Ben adamın bir anda canını alırım." diye

birçok korku daha verdi ve bunu müteakip hem lâkırdıyı, hem tavrını değiştirip "Ah, benim sevgili Cuzellacığım! Niçin bana böyle merhametsizlikler gösterirsin? Ben senin için çıldırıyorum." diye istirham etmeye başladı. Çıldırmış zannettim. Meğer hınzır beni çıldırtmak istermiş. Aradan yarım saat geçmeden, üstü başı temiz bir mösyö içeriye girdi. kendisi bir Fransız idi. Pavlos herifi karşıladı.

Bir hayli fısıldaştılar. Badehu herif kemâl-i ihtizâzla yanıma geldi. Beni istintaka başladı.

O-Hanım! Bir fena rüya mı gördünüz kızım?

Ben-(kemâl-i hiddetle) Nasıl rüya, bu hınzır Pavlos beni hançerle öldürmeye kalkıştı. Aman efendim, meded senden!

O-(kendi kendine) Vah, Vah, Vah! (bana) Bu mu, bu efendi mi? Karındaşınız Ali Bey mi? O size fenalık etmez hanım kızım.

Ben-(kemâl-i istiğrâb ve halecânla) Nasıl, Ali Bey nasıl kardaşım? Bu herif Pavlos değil mi? Bu hınzır, hatta arkadaşları da buradadır. Hepsi sözü bir etmişler. Demin sizden evvel onlar dahi geldiler idi. Ama bu yezit onlara bir işaret verince, hepsi geldikleri yola gittiler.

O-(müteessifane) Siz korkmayınız kızım, korkmayınız. Karındaşınız Ali Bey sizi gözü gibi esirger. Hiç size öyle bir suikastte bulunabilir mi? Siz rüya görmüşsünüz, rüyanızda korkmuşsunuz.

Ben-(hiddetimden, heyecanımdan kendimi kaybederek) Canım ne söylüyorsunuz Allah'ı severseniz? Bu hınzırın, bu hainin arkadaşlarından birisi misiniz? Bu hınzırın bana alâkası vardır. Bu Pavlos'dur, Pavlos. Ali Bey değil, kimse değil.

İşte herif şu birkaç lâkırdıyı ve bunlar gibi bir kaçını daha ettikten sonra, Pavlos ile herif baş başa vererek bir müddet daha konuştular. Badehu taşradan bir uşak celp ve bir mahale irsal ederek, on dakika sonra bir herif daha geldi. Benden kan almak istediler. Bu teklifi görünce olanca aklım bütün bütün başımdan gitti. O zaman şimdiki gibi değilim. Hem de çocuğum, hem de böyle şeyleri hayalime bile getirmemişim.

Hasan-(gözleri dolarak) Ey Allah, sen bunları Dominico'nun yanına bırakacak mısın?

Alfons-Garip hâller!

Cuzella-Yok efendim, yok. Garip değildir. Gençtir, güzeldir, zekidir, âlimdir. Bahusus, üç, dört yüzbin taler dahi sermayesi vardır. Ah babacığım, ne diyeyim? Neyse herifler bizden kan almaya kalkıştılar. Ben teslim olmam. Cebrederler, kemâl-i hiddet ve gazabla müdafaa eyledikçe, cebirlerini arttırırlar. Ben bayılmışım. Yine ayıldım. Kolumu sarmışlar. Sonraki gelen cerrah gitmiş, evvelki herif yani hekim hâlâ orada. Biraz sonra o da gitti. Ben yine Dominico ile kaldım. Hain ilk gelen adamlara benim mecnun olduğumu söyleyip tabip istemiş. Ve tabibe dahi, Pavlos namında bir İspanyol bana âşık olup, öldürmek üzere üzerime yürüdüğü zaman çıldırdığımı haber vermiş. Kendi pasaportu ise Ali Bey namına. Tabip beni isticvap eylediği zaman verdiğim cevapları, tamam bir mecnunun ağzına lâyık bulmuş!

Alfons-Vah, vah, vah!

Cuzella-İşte efendim, bizim cinnet o zamandan beri bed' eyledi. Ondan sonra beni nereye götürdüyse halka mecnun tanıttı, kimse ile görüştürmez ve kimse benimle görüşmezdi ki hâlimi anlatayım. Anlatsam bile delinin lâkırdısına kim inanır? Lâkin hınzır bana deli gibi muamele etmezdi. Kâh ayaklarıma kapanarak yalvarır ve dünyada mes'uden yaşamaklığım ve kendisinin dahi mes'ut olması benim merhametime mütevakkıf olduğunu arz eder, kâh mutlaka bir gün olup da, ya bana, ya Hasan'a veyahut kendisine kıyacağını kat'iyen inandırırdı. Bense sonraları bana kıymak elinde olmadığını anladım. Çünkü kâfir beni gerçekten seviyordu. Fakat Hasan'a yahut kendisine kıyacağını inandırabildi. İnandırabildi ama, bir kere iş bu muânedeye düştükten sonra, filvaki bana kıyacağını bilsem, yine teslim olmamaya karar verdim.

Hasan-Seni birlikte alıp Paris'e götürmüş müydü?

Cuzella-Vallahi efendim, beni yanından bir yere ayırmadı. Vakıa, birçok Fransız ve İtalyan memleketlerine gittik. Hatta uzun kuleleri çok bir memlekete daha gittik ki, sen oraya "İstanbul" demiştin. Böyle kuleleri çok birkaç memlekete daha gittik. Lâkin ben nereye gittiğimi kimden öğrenebilirim? Hele bir Fransız memleketindeydi ki, bir hâl dahi vaki oldu. Onu da size hikâye edeyim.

Hasan-Haniya, şu beni öldürdükleri memleket mi?

Cuzella-Dörtyüzbin taler sermayesi olduktan sonra, dünyada ondan iyi bir adam daha bulunur mu ya?

Alfons-Adam sen de. Söyler söyler, hep dörtyüzbin taler sermayeyi söylersin.

Altıncı Bap

Cezayir'de Sîdî Hasan Mellâh bin Sîdî Osman'ın konağında bir gece bu sohbet edildiği gibi, ondan sonra buraca zikre şayan bir mesele daha olmuştur. Şöyle ki:

Bu, Sîdî Hasan'ın "hemşiremdir" diye tavsiye eylediği Esma Hanım İstanbul'dan kocası Arslan Bey ile beraber gelmiş ve bakiyye-i ömrlerini cümlece birlikte geçirmek için Hasan'ın konağına inmişti. Hâlbuki, Hasan ile Cuzella'nın düğünleri sair velîme cemiyetlerine benzemeyip, Cartagena'da Alfons'un müsaadesi istihsal edildikten sonra, gemi içinde ve yalnız ikisi, yani karı koca huzurunda icra edilmiş bulunduğuna mebni, bu kere hemşiresi dahi geldikten sonra, bir akşam mükemmel bir sofra donanıp, Esma'dan maada bu kitapta sergüzeşt-i ahvâlleri zikredilen sâhib-i sergüzeştler, yani Alfons ve Hasan ve Cuzella ve Arslan ve Alonzo ve İlia cümleten sofrada hazırdılar. Esma'nın bulunmaması ise biraz namizaçlığıyla beraber, sofrada kendisi için namahrem addolunacak zevatın dahi bulunmasından neş'et eylemişti. Yenildi, içildi vukuât-ı sabıka üzerine sözler söylendi. Meselâ Arslan Beyin daha Kafkasya'da Timur Bey iken Esma ile nasıl seviştikleri ve sonra Esma nasıl kaçırılıp ve satılıp, Arslan dahi Mısır'a kadar Esma arkasında nasıl geldiği ve Mısır'da Murad Beyin haremine merdiven kurup girecek iken, nasıl yakayı ele verip ölümüne hükmedilmiş iken, Esma'nın diğer bir âşık-ı bî-istifâdesi hadım muavenetiyle nasıl kurtarılıp kaçırılmış olduğu ve İstanbul'a geldiğinde nasıl tekrar yakayı ele verip, kendisini seven efendisi kızının, cinnet-i âşıkane ile ne hâllere sebebiyet gösterdiği cihetleri hep tazelendiği gibi, Hasan dahi Esma'nın gemi içindeki sûziş-i hâlini ve aşk yolunda kahramanâne sadakatini hikâye eyledi. Derken söz Monsieur İlia'ya intikal edip, pederiyle valide ve hemşiresini nasıl ve ne gibi mütâlaât üzerine kurban eylediğini, bîçare adamcağız bizzat hikâye eylediği zaman, Hasan'dan maada herkes namusun kadrini nazarında o kadar büyüttü ki, İlia'nın mazereti bilittifâk teslim olundu. Yalnız Hasan

"Namusunu pek acınacak bir yolda, pek pahalı muhafaza edebilmiş!" diye teessür gösterdi.

Bu sözler sofranın nihayetine kadar vakit geçirmeye kifayet etmiş ve sofradan kalkılıp da, yine sofra başında ayakta bulunduğu esnada dahi, Cuzella babasının sergüzeştini şöyle üstü örtülü hikâyeye başlamıştı. Alfons'un dahi karı yüzünden Monsieur İlia gibi bedbaht olduğunu, filânını hikâye edip nihayet "Validem dahi, namusu kadrini şikest etmiş olmak yolunda kurban olmuştur." diye vukuatın tafsilâtını tez geçti.

Alfons-Elhâsıl, bu akşam şu sofrada taam edenler içinde Alonzo'dan maada sergüzeştsiz adam yoktur.

Hasan-Alonzo'nun sergüzeşti yok mudur?

Alfons-Haniya, şu insana hayret verecek sergüzeşt demek istedim. Yoksa onun dahi, pederinizin intikamını alayım derken yakayı ele verip, badehu korsanlar yanına firar etmesi ve sonra sizin kendisini ölümden kurtarmış olmanız dahi az sergüzeşt değildir a?

Hasan-Öyle değil, o kadar değil! Alonzo min-cihetin hepimizden daha büyük sergüzeşt sahibidir. Durunuz hikâye ettirelim de, bakınız dinleyiniz. (Alonzo'ya) Haydi bakalım pehlivan, evvelâ şu göğsünü aç da, sonra da o yaranın cârihini, filânını hikâye et! Seni bayağı bir adam zannediyorlur.

Alonzo-Bayağı bir adam mı? Vay canına yandığım, ben de bir hayli şeyler gördüm be!

diye, Alonzo göğsünü açıp korsanlar gemisinde gömlek değiştirirken Hasan Mellâh'ın görmüş olduğu azîm bir yara mahallini huzzâra ba'de'l-irâe, bu yaranın mucibini dahi hikâyeye başladı.

Validesi Cartagenalı bir gemicinin karısı olduğunu ve fakat babası anasının asıl kocası olmayıp Murcialı bir herif idüğini ve bunlar papazların kıydıkları nikâhın gayrı bir nikah ile yekdiğeriyle muvasala ettikleri zaman, kendisi hâsıl olduğunu, yani lisân-ı avâmda "piç" diye telâffuz edilen kelimenin bir medlûlü dahi kendisi idüğini takrire başladığı zaman Alfons'un çehresi atıp, kızının yüzüne dik dik bakmaya başlamış ve Cuzella dahi derhâl hikâyenin farkına varıp, babasına bakakalmışsa da,

Alonzo bu hâllere asla dikkat etmeyip hikâyesini takrire devam etmekte bulunmuştu.

Hasan ise, vakıa, Alonzo'nun sergüzeşti garip bir şey olduğunu bilir idiyse de kendisiyle Alfons ve Cuzella arasındaki münasebetten haberdar olmadığı cihetle, vakıa, o da Alfons'un yüzüne bir manalı bakış ile bakar idiyse de, bu mana "sâhib-i sergüzeşt olmadığı zannında bulunduğunuz adamı görüyor musunuz?" suretinden ibaret olup, Alfons ile Cuzella ise Hasan'ın bakışından bu manaya bedel "Sırrı Hasan biliyor da, bizi yüzleştirmek istiyor." hükmünü çıkarırlardı. Lâkin Alonzo'nun hikâyesi henüz kendisinin Alfons'a oğul ve Cuzella'ya kardaş olan çocuk olduğunu ispat edecek yere, yani vak'a-i katle gelmemiş olduğundan, bunlar hâlâ işin alt tarafına dikkat etmekteydiler.

Alonzo dahi sözünde devam ile, ta bir gün idi ki, bir herif, elinde bir de bıçak olduğu hâlde validesiyle kendisinin bulunduğu odaya girip, bir bıçak validesine, bir de kendisine sallamış olduğunu ve bu herif validesinin asıl nikâhlı kocası bulunduğu ve validesi vefat etmişse de, kendisi bıçak göğsünü sıyırıp geçmiş olmasıyla vefat etmediğini dahi haber verdiği zaman Alfons'un çehresi sapsarı ve Cuzella'nın yüzü mosmor oldu. Hasan bunların hâllerine şaştı. Ve o mecliste cümleden ziyade Cuzella'nın inkılâb-ı ahvâline ehemmiyet vereceğinden, en evvel keyfiyeti ona sual eyledi.

Hasan-Ne oldun Cuzella?

Cuzella-(babasının yüzüne bakıp) Ne yapacağız babacığım?

Alfons-(kemâl-i fütûrla) Ne bileyim a kızım?

Hasan-Ne oldu canım, Allah'ı severseniz?

Cuzella ve Alfons-Sanki bilmiyormuşsunuz gibi....

Hasan-Vallahi merak ettim. Size bir şey oldu ama, ne olduğunu vallahi anlayamadım. Nedir Allah'ı severseniz?

Cuzella-(babasına) Artık saklamak olamayacak babacığım. Ben dağ gibi bir kardaştan vazgeçmem.

diye, hemen fırladı Alonzo'nun boynuna sarılıp, "Ah kardaşım! Ben Allah'ın hangi bir lütfuna teşekkür edeyim ki, bana her saadetin fevkinde olarak senin gibi bir de dağ parçası kardaş verdi." diye Alonzo'yu kolları arasında kemâl-i muhabbettle sıkmaya başladı. Bir yandan da gözlerinden yaş akar ve ateş

gibi sıcak nefes aldıkça "Ah, anacığım anacığım!" sözleri ister istemez ağzından fırlardı.

Alonzo neye uğradığını bilemeyerek "Vay canına yandığım! Şey... Dur be, boğacaksın be!..." diye telâş gösterir. Alfons ise diğer tarafta sapsarı, derken simsiyah olup bacaklar tir tir titreyerek, olduğu yere yığılıvermişti. İlia hayretinden deli gibi kâh Hasan'a bakar, kâh Alonzo ile Cuzella'ya döner ve kâh dahi Alfons'a koşup, güya elinden bir muavenet gelebilecekmiş de, o muaveneti ifaya çalışır.

Cemiyetin bu hâli göz ile görülmeye şayandı. Zira, bir muharririn kalemi, bu hâli nazarlara yek defada tecessüm edebilecek suretle tasvirden âcizdir. Hele, Hasan Mellâh derhâl işin farkına varıp, o dahi kül gibi bir çehre ile iki elini kalbi üzerine koyarak ve gözlerini semaya dikerek "Allahu ekber! Vahdehü lâ-şerike leh ve hüve alâ külli şeyin kadîr! " okurdu.

Şu hengâme, zaten akılları çileden çıkaracak kadar müessir olduğu hâlde, bir de Cuzella Alonzo'nun istizâh-ı merâm edişine mukabil "İşte sen benim kardaşım imişsin. İkimiz bir sulbden inmedikse de, ikimiz bir rahimde, ikimiz bir ciğerin kanıyla perveriş bulmuşuz. Gel kardaşım gel! Ben seni kardaşım tanıdım. Sen de beni hemşiren tanı!" dediği zaman Alonzo "Vay, zaten velinimetimin zevcesi olmaklığını kendime şeref bildiğim Cuzella benim hemşirem miymiş? " diye çıldırmışçasına bir hareketle Hasan'ın üzerine hücum ederek "Gel efendim gel! Gel benim enişteciğim, velinimetim gel! Ben Senin kaynın imişim. Kaynın olmak, senin en sadık benden olmak kadar bana şereftir. Allah için beni bu şereften de mahrum etme." diye Hasan'ın gözlerini ve yanaklarını kendi gözlerinden sel gibi akan yaşlarla sırsıklam eyledi.

Hasan mukabelede kusur etti mi zannedersiniz? O dahi Alonzo'yu kucaklayıp sirişk-i teessürâtı kendisini boğacak bir hâlde "Zati, dostum, arkadaşım, kardaşım sendin. Bu kayınlık benim için fazla bir şereftir." diye o dahi temîn-i sıhriyyete müsâraat gösterdi. Ortada yalnız bir Alfons kalmıştı ki, henüz şakk-ı şefe etmemişti. Binaenaleyh Cuzella babasına koşup "Ne şaştın babacığım? Allah'ın bunca kudretleri, kuvvetleri, takdirleri mukabilinde bu kadarcık sır bir şey midir? İşte sana dağ gibi bir oğul. Kalk kucakla." dediyse de, Alfons bînihâye hayretin-

den kızına verecek cevap bile bulamadı. Lâkin Hasan Alfons gibi şaşırmamıştı. Alonzo'yu kolundan yakalayıp babasının yanına getirerek "Öp babanın ayaklarını. Bundan böyle onun sulb-i sahîh evladı kadar muhabbet ve itaat edeceksin!" dediğinde Alonzo dahi, kemâl-i muhabbet ve iştiyakla Alfons'un ayaklarına kapandıkta, Alfons dahi çarnaçar arkasını okşayabilmişti.

İşte, hikâyemizin son sırrı dahi bu gece münkeşif olup, Alonzo bir aralık vukuât-ı câriyyeye şaşmakla beraber, içinden "Vay canına yandığım! Anama ve bana bıçak saldıran herifi düşündükçe, bacaklarından tuttuğum gibi denize atacağım zannederdim. Atamayacakmışım be! Ne kadar olsa kendisini baba tanıyacakmışım! Lâkin bu babayı bana yalnız Cuzella'nın uhuvveti tanıtacakmış!" demişti.

(intihâ-yı kitâb-ı sâni-aşer)

Hatime

Bir hikâyenin mütalâası hitam bulduğu zaman, erbâb-ı mütâlâanın o hikâyede rivayet olunan garaibi toptan bir kere nazar-ı ibret önünde cem ile, herkes meseleyi ne yolda muhakeme etmekte ise, yine o yolda bir baş sallayacakları mücerrebimizdir. İmdi bilmelidir ki âlemde herkesin ömrü böyle nihayetinde baş sallatacak kadar pür-ibret ise de, çekilen meşakkatler, sürülen safalar gibi unutulmakta bulunduğu cihetle, insan kendi ömrünün sûret-i güzerânından ol kadar ibret alamaz.

Her ömür bir hikâye-i pür-ibret olduğuna göre, bu âlem dahi bir takım hikâyelerin mücessem sûretinde tasviri için icat edilen tiyatrolar menzilesinde kalır. Mes'uttur o adam ki, bu tiyatronun temaşagâhı üzerinde halkın tahsîn ve aferinine mazhar olacak bir oyun yakalar. Zira oyunun son perdesi kapanıp da, oyuncu halkın ve halk oyuncunun gözünden gaybubet eyledikten sonra meydana kalacak şey, oynadığı oyunun muhakemesinden ibarettir.

Bir kâmil demiş ki "Vefat edenler kendilerinden sonra kendi ef'âl ve harekâtını ehl-i âlemin nasıl muhakeme ettiklerini mezardan görecek olsalar, yüzlerinde etler dökülmüş olduğu hâlde, kemikleri olsun humret-i hicâpla kızarır." Biz bu sözü, efradını cami ağyarını mâni bir söz olmak üzere kabul edemeyiz. Elbette

ki, kabirlerdeki kemikler meyanında, dünyaca olan ef'âl ve harekâtı muhakemesini işitince ağaracak kemikler dahi vardır.

Hem de biz kemik olduktan sonra göreceğimiz nedametten ne anlarız? Tashîh-i ahlâka imkân var mı? Öyleyse daha ölüm bize gelmeden kendimizi meyyit farz edelim. Badehu harekâtımızı yine kendimiz muhakeme ederek o ölüye gösterelim ki, sonra onu tekrar dirilttiğimiz zaman galatâtını tashih etmekle müstefit olsun!

Herkes muhâkeme-i mahsûsasında hür olduğu cihetle, ihtimal ki, tashîh-i ahlâkın ol kadar lüzumunu göremeyenler ve insan denilen hayvanın iftirâs hususundaki istidadı önünü açık bırakmak sevdasında sebat edenler dahi bulunabilir. Fakat vukuât-ı âlemin sûret-i cereyânını bunlara irâe edersek "Her edenler bulmuş" olduklarını görerek, hâlâ dünyada bir dest-i manevînin icrâ-yı hükm ile edilecek kısasları ettirmekte olduğuna yakin hâsıl ederler.

Ama bu babdaki hikmeti bizden sormamalıdır. O dest-i manevî, işte öyle bir dest-i manevî ki, insanların birisini diğeri aleyhine katil ettiriyor, derken diğer birisini o katilin cellâdı ediyor. Hâsılı herkese bir iş ettirip, onun cezasını dahi verdiriyor. Âlemi bir mezraa ve ehl-i âlemi zira' etmiş, her birinin eline birer avuç mütenevvi tohumlar vermiş, herkese kendi tohumunu ektirip, herkese dahi ektiğini biçtiriyor. Elimizdeki tohumu ekmemeye muktedir miyiz, değil miyiz, onu da bilemiyoruz. Lâkin şunu reyü'l-ayn görüyoruz ki insan ettiğini buluyor vesselâm!

Hikâyemizde ettiğini bulmamış zannolunan Dominico Badia vardır. Fakat bu dahi maa-ziyâdetin bulmuştur. O vak'a bizim hikâye eylediğimiz vak'anın târih-i hitâmından sonraya tesadüf eylediği cihetle, biz onu derûn-ı hikâyede zikredemedik. Yoksa merkum Dominico Badia'nın âlemde daha birçok seyyiata alet olduktan sonra, nihayet yine Şam'da yed-i intikam-ı hükûmette kıvrana kıvrana can vermiş olduğu tevârîhte münderiçtir.

Hâtime-i kelâm, kıssadan murat hissedir. Bu hisse ise herkes için sûret-i mahsûsada ayrılmayıp, belki herkes hissesini kendi istediği gibi alacaktır.

Kıssamızdan her kim hisse ne almışsa, aldığı hisse kendisine mübarek olsun!

(intiha)

Başak Matbaacılık ve Tanıtım
Hizm. Ltd. Şti. 0312 384 27 61 - 62

ISBN [redacted] X
Fiyatı : 6 TL